

EX LIBRIS
ARCHITETTO
GIORGIO
YANNI
MUZIO

MANZU

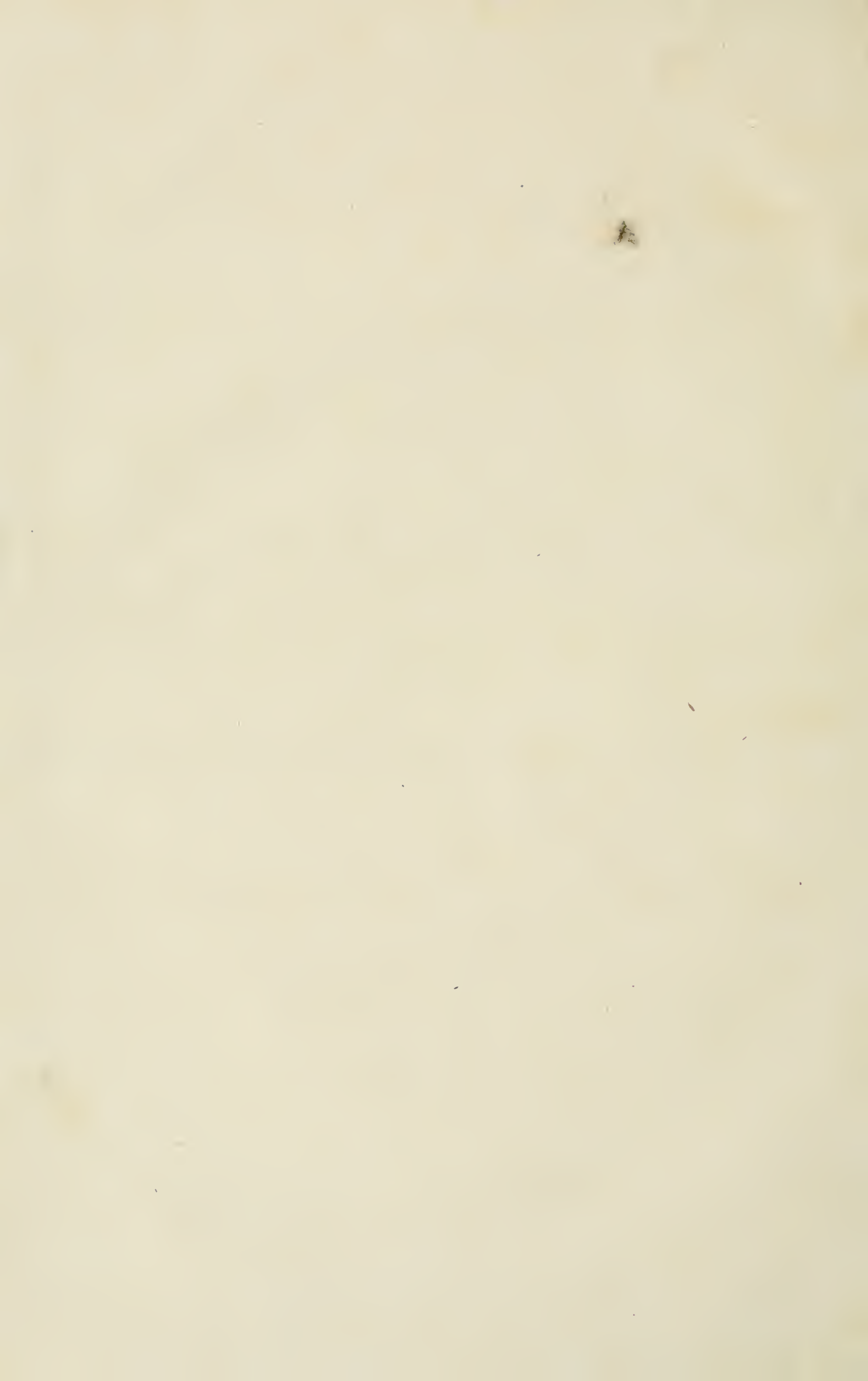

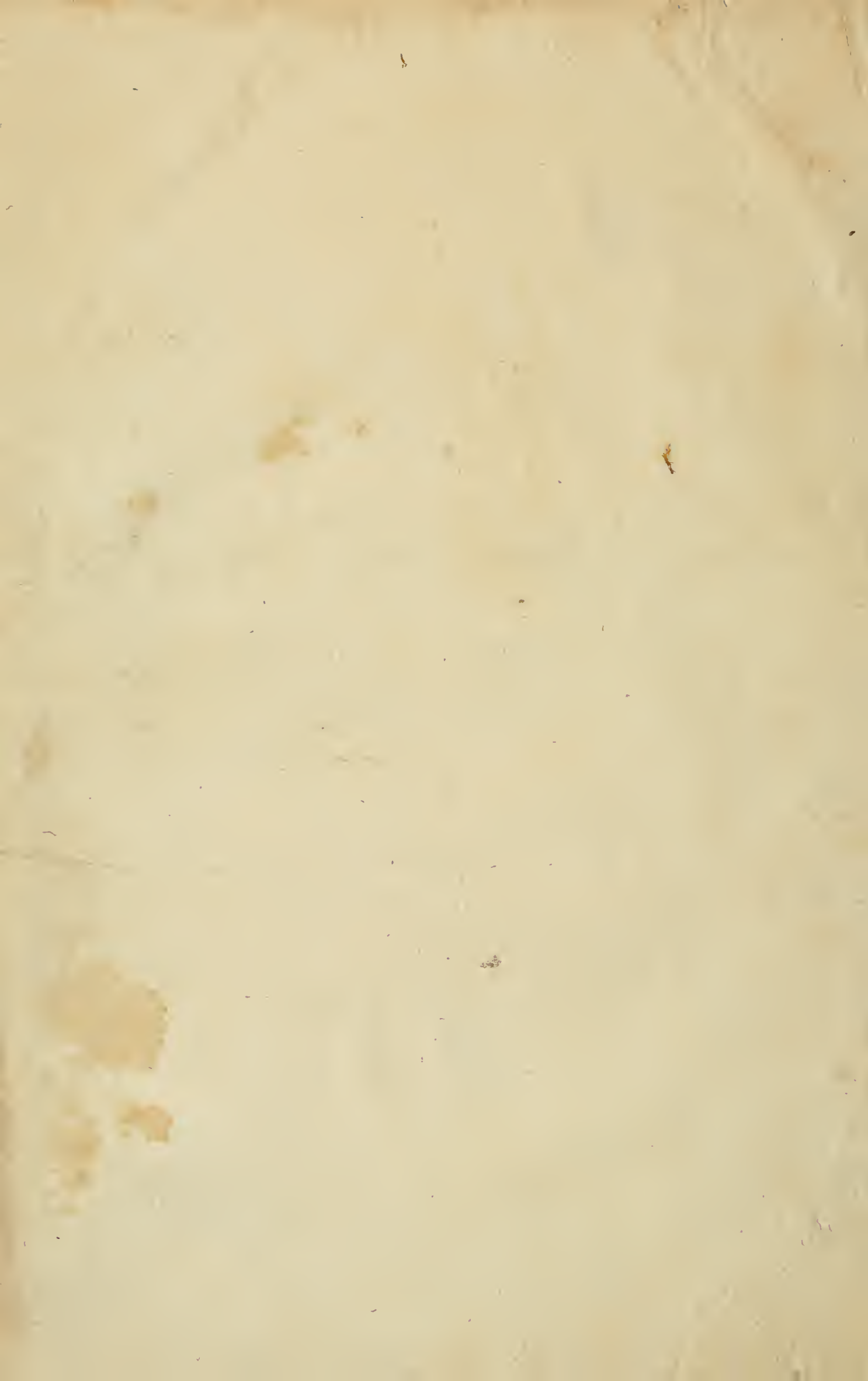

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

<http://www.archive.org/details/architecturacuri00bock>

AA

ARCHITECTURA CURIOSA NOVA

Saxo profili,
ens humecto
diluo. potō.

Amœnitates
HYDRAGOGICÆ
Georg' Andrea Boecleri
Noribergæ
Apud Paulum Fürsten Bibliop.
Technopolam.

Omnia vivifi-
co, non visus u-
biq; pererro.

Abraham Aubry. 1701

ARCHITECTURA CURIOSA NOVA,

Exponens

1. **Fundamenta hydragogica , indolemq;**
aquæ , aëris interventu in altum levandæ.
2. **Varios aquarum ac salientium fontium**
lusus per varia spectatu jucunda epistomiorum seu
Siphonum genera.
3. **Magnum amœnissimorum fontium, ma-**
chinarumq; aquæductoriarum sumtu magno exstructarum,
ac per Italiam, Galliam, Britanniam, Germaniam &c.
visendarum, numerum.
4. **Specus artificiales sumtuosissimas , cum**
plerisq; Principum Europæorum Palatiis, hortis, aulis; nec
non præcipuis monasteriis atq; arcibus,
5. **Cum auctario figurarum elegantissima-**
rum, ad hortorum topiaria vario ductu dividenda, nec non con-
clavium laquearibus ac pavimentis segmentandis, itemq;
Labyrinthis construendis, adhibendarum.

*Omnia 200. æri incisis atq; ad vivum maximam partem factis
delineationibus , in usum Studiosi Lectoris & artificis, explicata &
vernaculo idiomate descripta,*

Per

GEORGIUM ANDREAM BÖCKLERN,
Archit. & Ingenieur.

Et in Latinam Linguam translata

à

JOHANNE CHRISTOPHORO STURMIO, Phil. M.

Cum singulari Rom. Imper. Majest. gratia ac Privilegio,

NORIMBERGÆ,

Impensis PAULI Fürsten / Biblio-technopolæ.

Typis Christophori Gerhardi.

1664

IRCHIEFFEN
CERONIA NOVA

...

...

...

...

...

AD

SERENISSIMUM AC REVERENDISSIMUM
PRINCIPEM AC DOMINUM,

DN. GUIDOBALDUM,
ARCHIEPISCOPUM SALISBURGENSEM,
S. R. I. PRINCIPEM, ET S. S. APOSTOLICO-
ROMANÆ SEDIS LEGATUM,

ROM. CÆS. MAJEST. IN COMITIIS
MODERNIS COMMISSARIUM PLENI-
POTENTEM, PRIMARIUM.

Principem ac Dominum meum Clementissimum.

SERENISSIMÈ AC REVERENDISSIMÈ PRIN-
CEPS DOMINE CLEMENTISSIME!

Uam propensus sit SERENISS. V. CLEM. in ar-
tes architectonicas ac hydragogicas, animus,
toto non solum orbe, studiosis harum artium
Cultoribus, notum; sed ipso opere, eoq;
Splendidissimo, quod, intra sui Territorii fines, paucis
abhinc annis SERENISS. V. CLEM. excitavit, ita compro-
batum est, ut Europa universa Fundatoris laudes mira-
bunda loquatur ac evulget omnium, vel me tacente,
testimonio.

Quandoquidem ergo præsens hoc Opusculum inte-
gro jamdum quinquennio à me congestum est, cujus
contenta partim ex Italia, hujusq; principe Urbe Roma,
è Gallia, Britannia, Germania, &c. non sine sumtu col-
legi; partim verò ingeniosâ indagine de novo excogi-

tari meis impensis curavi, exorato in hunc finem Viro ingeniosissimo, GEORGIO ANDREA BÖCKLER, S. R. I. Liberæ Civitatis Francofurtensis ad Moenum Architecto, qui jungendam iconibus descriptionem elaboraret:

Constitui, editurus in lucem hunc foetum, extemporeo quasi consilio SERENISS. V. CLEM. Patronum ipsi ac judicem exorare, augustum quoq; Ejusdem Nomen operis frontispicio ausus adscribere.

Reapse ergo nunc SERENISS. V. CLEM. quicquid hujus est, humillimâ mentis devotione offero, consecro, Ejusq; Clementissimo Patrocinio submissè commendo, spe fretus indubiâ, fore, ut SERENISS. V. CLEM. (cujus jam ante singularis erga meam tenuitatem elucet è communicata duorum ab IPSA ingeniosissimè domi excitatorum fontium effigie, æri nunc utrâq;, quantum ejus fieri potuit, diligentissimè incisa & huic eidem operi, prout 85 ac 86 pagg. videre est, inserta) humillimos hosce ausus meos, ceu testes submissè-debitæ gratitudinis, clementer ac gratiosè suscipiat.

Qua eadem spe nunc finio, SERENISS. CLEM. V. DEI potentissimo obtutui, me verò Vestræ Gratia humillima mentis subjectione commendans.

16. Martii 1664.

SERENISS. V. CLEMENTIÆ

Subjectissimus

*Paulus Fürst / Biblio-technopola
Norimbergensis.*

Ædifi-

Ædificare divinum Opus.

Mundum quando DEUS cameratâ fornice cingit.
Est hoc artis opus, est rationis opus.
Miro namq; sibi junguntur singula nexu;
Monti vallis, aquis terra propinqua suis.
Quodq; rei caput est, nullo stant ista labore,
Sed, dictum factum, cum jubet esse, facit.
Et perfecta tamen facit & plenissima cuncta;
Verbo; infanda facit, mira, stupenda facit.
Nec satis hæc ipsi tamen est fecisse; capacem
Artis discipulum poscit habere suæ.
Vult, sua possideat partem Deitatis Imago;
Quæ facit, hæc hominem posse perinde facit.
Hinc, qui Terra fuit, cœlesti percitus igne,
Ceus DEUS in Terris, diæ creare parat:
Æmula virtutis, mens sæpe creata, creantis
Divinæ varium construit artis opus.
Ut DEUS exteriùs mundi fundamina jecit,
Ornatu scitè condecorata suo:
Sic intra mundum mundum struxisse laborat,
Ut socium credas esse laboris, homo.
Alta struit, profunda struit, cumulando, cavando;
Montes & valles æmula dextra parat.
Ingeniosa manus siccum cogit madidumq;
Ut sua sint ultrò jussâ parata sequi.
Attamen hocce subest discriminis: Omnia constant
Multâ, mortales quæ faciunt, operâ.
Nil extat subitò: Quæ solo stant ibi jussu,
Hæc solo jussu non imitatur homo.
Gaudet jure suo, sub leges omnia cogit
Ars veneranda suas; vix facienda facit:
Attamen, his horas multas infumat oportet;
Ut metam tangat, currere semper opus.
Non habitanda Viris arx Principibus stetit unquam,
Dextra ubi fabrilis parca laboris erat
Impatiensve moræ: non inclarescere multum
Ars torpendo potest: Fama labore viget.
Sic per convalles solitus diffundier undæ
Fluxus, & acclives nescius ire vias,
Vi tamen impulsus scandet, cœloq; meabit,
Artis ad imperium promptus ad astra vehi;
Cum sudore tamen cogentis: namq; parari
Pondere, mensurâ, res, numeroq; cupit.
Indefessa manus sursum propellat oportet,
Quod natum est aliàs inferiora sequi.
Hæc ergo ex artis quæ fiant omnia jussu,
Ex hoc, crede, libro discere cuiq; licet.
Quicquid enim varias, Victrix Europa, per urbes,
Quicquid Roma Caput, ædificavit, habet.

LECTURIS SALUTEM!

Posteaquam ad Viros Principes delatum esset, hoc à me, quod vides *AMICE LECTOR*, opus parari; polliciti sunt eorum non pauci, partim coràm, partim per literas, aularum suarum, viridariorum, villarum, fontium, palatiorum suorum, suo sumtu, optimorumq; artificum manu, parandas effigies, quas meis ego postmodum impensis æri incidi ac in publicum edi cum cæteris curarem.

Quandoquidem ergo meorum officiorum promptitudinem omnibus comprobari nunquam non exopto, constitui tandem apud animum meum, ut primùm collectanearum hujusmodi designationum (quales jamdum nonnullæ, quorundam Optimum gratiâ, domi meæ asservantur) numerus in molem notabilem excreverit, easdem, ad presentis Tractatus formam congestas, in lucem emittere.

Omnibus igitur & singulis harum rerum Cultoribus meam hîc denuo oblatam volo operam, eaq; omnia quæ ad me delata fuerint, ad archetypi singula præscriptum quàm diligentissimè calari, libroq; sequenti propediem publicari, curaturum, me sanctè polliceor; divino nos interim obtutui omnes devotè commendans.

PAULUS Fürst.

Translator ad eundem Lectorem.

Opus hîc habes, *AMICE LECTOR*, quod res & contenta spectat, intrinsecâ suâ laude commendatissimum. In Confutationibus autem Veterum Philosophorum, & demonstrationibus primâ parte legendis si *ἀνεύβηται*, in cæteris ordinem desideres & methodum, id unum enixè TE rogatum volo, ut metaphrasten esse me, non authorem, cogites; meamq; qualemcunq; operam gratiorem Tibi fortè futuram fuisse credas, si quid aliud festinabundus Bibliopola vel desiderâisset vel permisisset, quàm ut ea, quæ vernaculo scripta idiomate, Latino quoq; legerentur.

Johannes Christophorus Sturmius, Phil. M.

LEOPOLDUS Divinâ Favente clementiâ electus Romanorum *Imperator* semper Augustus ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Würtembergæ, Comes Tyrolis, &c. Agnoscimus & notum facimus tenore præsentium universis ; Quum noster & Imperii Sacri fidelis dilectus PAULUS FÜRST, Civis & Bibliopola Norimbergensis Nobis humillimè exposuerit se magno labore & gravibus impensis in communem omnium, præsertim Mathematices Studioforum utilitatem opera quædam partim Latino, partim Germanico idiomate conscripta, utpote Georgii Andreæ Böcleri, Architecturam curiosam novam ; Item Archimedis in Germanicum translata opera Geometrica , Item Tabulas Dimensionis triangulorum ex Canone sinuum, calculatæ per Sebastianum Curtium Mathematicum , Item Jacobi Bartschi Planisphærium stellatum, seu viæ globum Cœlestem in plano delineatum ; Item Andreæ Goldmayeri Mathematici opera, ac tandem Habrechtii globum Cœlestem & terrestrem, prælo suo committenda inq; publicum proferenda suscepisse, vereri autem ne eadem opera, postquam publicata fuerint, alii etiam quæstus causâ cum ipsius non levi detrimento temerè æmulentur, ideoq; nobis demisse supplicarit, ut se adversus ejusmodi periculum Privilegio Nostro Cæs. præmunire clementer dignaremur. Nos cum eos qui suo labore suoq; sumptu id efficiunt ut optimi quiq; authores quàm emendatissimi in lucem prodeant, favore & gratiâ nostrâ dignos judicemus, ejus Pauli Fürst æquissimis precibus clementer exauditis, tenore præsentium omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis aliisque quibuscunq; negotiationem librariam exercentibus interdiciamus ac vetamus, ne quis prædicta opera per dictum Fürst excudenda, per decennium à primâ editionis die computandum in toto Romano Imperio regnoq; & Provinciis nostris hæreditariis, simili aut alio quopiam caractere vel formâ, sive in totâ, sive in parte, sine expressa ipsius Pauli Fürsten in scriptis impetrata licentia, imprimere, aut alibi impressum adducere seu vendere publicè vel occultè præsumat, sub poena decem marcarum auri puri Fisco nostro Cæsareo fraudis vindici (præter amissionem librorum, quos ipsi Paulo Fürst, ubicunq; locorum reperti fuerint, per se, vel magistratus illius auxiliis, sibi vendicare, inq; suam potestatem redigere fas esto) irremissibiliter pendenda. Dummodo tamen prædicti omnes libri turpe quidpiam, legibusq; contrarium non contineant, hujusq;

hujusq; nostri privilegii Cæs. tenorem, pro publicâ cujusq; cautelâ, in fronte impres-
sum exhibeant, & quaterna ad minus exemplaria, ipsius Typographi sumptibus, ad
Cancellariam nostram Imperialem Aulicam transmittantur. Mandamus proinde
universis ac singulis nostris & Sacri Imperii regnorumq; & Ditionum nostrarum
hæreditariarum subditis, cujuscunq; Status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis
aut præminentia existant, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, præsertim verò iis qui
in Magistratu constituti vel proprio vel superiorum suorum nomine & Loco juris
& Justitiæ administrationem exercent, ne quemquam privilegium hoc nostrum
Cæs. temerè atq; impunè lædere ac transgredi patiantur quin potius contumaces,
qui forte fuerint, præscripta pœnâ plecti, aliisq; modis idoneis coërceri curent, qua-
tenus & ipsi eandem mulctam evitare maluerint. Harum testimonio litterarum
manu nostrâ subscriptarum & Sigilli Nostri Cæs. apprehensione munitarum. Quæ
dabantur in Civitate nostra Viennæ Septimâ mensis Septembris Anno Domini mil-
lesimo Sexagesimo secundo, Regnorum Nostrorum Romani quinto, Hungarici
octavo, Bohemici verò septimo.

Leopoldus.

Vt.
JVB. de Waldendorff.

Ad mandatum Sacræ Cæs.
Majestatis proprium.

J. Walderode.

B R E V E
PARTIS PRIMÆ
PROOEMIUM

Ad Studiosum Lectorem!

VITRUVIUS antiquorum Romanorum Architectus, omnium facile princeps, Octavo suæ Architectonicæ libro aquei elementi non satis laudandas utilitates, quibus hominum tum indigentia tum deliciis, per artificiosos ejus ductus ac derivationes, consulatur, multis veterum Physicorum ac Philosophorum suffragiis confirmat.

Nono post Libro CTESIBIUM ALEXANDRINUM, cujusdam Tonsoris filium, per observatos aquæ aërisq; varios impulsus ac motus, machinas varias, Horologia puta, Clepsydras, fontes, primum extruxisse, avicularumq; diversas voces & musicorum instrumentorum sonos æmulatum esse; itemq; hunc sequutum paulò post, eodem artificiorum genere, HERONEM conterraneum, cujus ingeniosa inventa non pauca etiamnum scripta extant.

Enimverò mechanicis potiùs hunc HERONEM aut manuariis operationibus quàm Philosophicis aut Mathematicis demonstrationibus niti solitum esse, suaq; maximam partem sine certa ratione scripsisse, eadem inventa, in ipsa praxi deficere non rarò deprehensa, satis loquuntur.

In eo ergo cùm essemus, ut hydragogicæ artis secreta quedam, jucundissimos aquæ salientis lusus, fontiumq; artificiosè scaturientium amænissima spectacula, in usum studiosi Lectoris novitiorumq; artificum, ederemus; visum est operæ pretium aliquos à principio errores, nostrâ opinione nocivos futuros (prout eos JOH. BAPT. PORTA in Pneumaticis suis recenset) indicare ac detegere: nulli dubitantes, quin id usui non planè nulli intelligentibus futurum, ansamq; daturum sit pluribus imposteriorum ac melioribus edendis.

Porrò verò nôrit LECTOR BENEVOLUS, in quatuor hunc Tractatum partes divisum esse. Prima, tum verbis tum schematistis, aëris & aquæ naturam, hujusq; vi illius, ad ascensum cogendæ modos exponit.

Secunda

*Secunda varias salientis aque formas per varii generis fistulas Siphones aut epistomia (Germanis *Auffläße* nuncupata) sistit & explicat, Lectoriq; ejusmodi spectaculorum amanti ad porrò meditandum proponit.*

Sequuntur, parte tertia, multa spectatu jucunda artificiosorum fontium genera, per Italiam, Galliam, Britanniam, Germaniam, passim etiamnum videnda, singulari industria delineata, suâq; singula descriptione, collustrata.

Quarta tandem parte ædificiorum sumtuosissimorum magnus exhibetur numerus, Specuum puta seu Cryptarum artificialium, Pergularum sive Porticuum, Monasteriorum, Palatiorum, quæ Europa ostentat; Subjunctâ itidem paucis singulorum descriptione, è variis variorum Authorem relationibus, quantâ fieri potuit diligentia, congesta.

Tandem figurarum, in hac quarta parte, numerus multivariis hortorum ac viridariorum divisionibus seu topiariis; itemq; laquearium ac pavimentorum diversis formis ad exornanda conclavia; nec non multis ingeniosè intricatis labyrinthis, singulari industria, auctus est.

*Habe ergo, LECTOR BENEVOLE, laboriosum hoc ac sumtuosum
Opus Tibi commendatum, expecta posthæc plura ac meliora,
& VALE!*

INDEX CAPITVM

PRIMÆ PARTIS,

De

Machinis aquæductoriis earumq; fundamento.

- Proœmium seu Exordium primi Libri de quorundam veterum Philosophorum vacuum seu inane in universo statuentium, opinionibus. CAP. I.
- De quibusdam ARISTOTELIS argumentis, quibus memoratorum Philosophorum sententiæ redarguuntur. II.
- Aliæ quædam opiniones eorum è veteribus, qui vacuum vel omnino negarunt, vel extrâ mundum saltem locârunt. III.
- Quædam Aristotelis rationes contra vacuum extramundanum, cum adjuncta earundem refutatione Cleomediana. IV.
- Heronis Alexandrini de Vacuo sententia. V.
- Heronis de Vacuo sententia rejicitur, pro certo contrâ assumpto, nec aquam nec vinum comprimi posse. VI.
- Aphrodisei opinio, Vacuum contra naturam esse, refutatur. VII.
- Cardani sententia, aquæ attractionem contingere per rarefactionem seu extensionem aëris, additâ ejusdem refutatione. VIII.
- De aquæ naturâ universi centrum semper observante, & qua ratione ejus particulæ pressæ cœteras expellant. IX.
- Quamlibet aquæ partem alteram perpendiculariter premere. X.
- Error Aristotelis contra præcedens axioma. XI.
- Quid Siphon sit explicatur, erroribus insimul aliquibus detectis. XII.
- Aqua quo pacto per attractionem evehenda seu attollenda. XIII.
- Heronis inventum aquæ attollendæ imperfectum ac mancum esse demonstratur. XIV.
- Alius error in attrahendis aquis. XV.
- Qua ratione aqua per expulsionem elevanda. XVI.
- Novum Heronis erratum in eo consistens, quod nec Proportionem nec mensuram ullam in expultricibus suis machinis observet. XVII.
- Docetur, in omnibus machinis hydragogicis, sive attractivis sive expulsivis, à solo casu seu perpendiculo totum pendere negotium, nec quicquam referre, longi sint an breves aëris canales sive meatus. XVIII.
- Inventum ingeniosum aquam duplo altius elevandi quàm ante ceciderat. XIX.
- Quo modo aqua minùs altè delapsa, attrahendo ad miram altitudinem levari possit. XX.
- Similiter expellendo aquam, quantum voles, evehendi. XXI.
- Aquæ casus, aliàs perpendiculum dictus, aëris ope quomodo decipiendus? XXII.
- Per Siphonem aquam ad placitum attollendi modus. XXIII.
- Quo singulari artificio præcavendum sit, ne nimio aëre intromisso aquæ fluxus impediat aut abbrevietur. XXIV.
- Alia, perpendiculum seu casum aquæ defraudandi, ratio. XXV.
- Quâ viâ, ab aqua stante seu immota, alia ascendere cogatur. XXVI.

I. CAPUT.

Continet aliquas veterum Philosophorum ac Physicorum de vacuo, quod in universo statuebant, opiniones.

ANNA Rómers / Virago ingeniosissima, inter alia Emblemata hoc quoq; habet: Manum scilicet, quæ vacuum aquæ intrudit vitrum,

cum inscriptione: *Jovis omnia plena!* ut aëre referta esse omnia notet, substantiâ invisibili, divinæ simili, ubiq; locorum præsentî.

Vacuum equidem vitrum exteriori adspectu; aere tamen plenum, qui ab aqua pulsus se commonstrat. Atq; hoc fundamentum est multarum structurarum, intra aquas ab artificibus extrui, non sine admiratione, solitarum.

Multi sanè, nec infimæ notæ, Viri contra Aristotelem vacuum quoddam seu inane demonstrare conati sunt, idq; hydrargyri, vitreo tubo inserti, argumento. Fatendum tamen ipsis, artificiales potiùs seu mechanicas, quàm naturales, istas suas esse demonstrationes, & tandem vel parùm vel nihil utiles.

Ut admirandos aeris & aquæ effectus eò meliùs explicemus, initio veterum quorundam, de vacuo, opiniones breviter enarrabimus.

Aliquos ex eruditorum grege vacuum lubentes concedere, aliis contra id absolute rejicientibus, antea dictum est.

Has igitur tam adversas sententias conciliare, quamvis arduum appareat ac difficile, in gratiam veritatis tamen attentabimus.

Primi ordinis sunt DEMOCRITUS & LEUCIPPUS Pythagoricus uterq; Philosophus. Hi primò supponebant vacuum nihil aliud esse nisi inane spatium quod separat & disjungit res ordinatas; idq; in numeris primùm, dein, propter numeros, secundùm quos ordinata omnia afferebant, in rebus aliis locabant.

Deinde, ingens animal ajebant esse mundum, & extra hunc Vaporem, Spiritum seu aerem infinitè extensum, quem vacuum seu inane mundi indigitabant; inspirandoq; postea mundo ingeri, eontra respiratione magni istius animalis iterum dispelli, opinabantur.

Alius, ANAXAGORAS nomine, in aere vacuum istud statuebat, quem insensibilem quidem visuiq; subtractum, reale tamen aliquid nec planè nihil esse, utribus inflatis primùm, qui, ligatis orificiis, haut facile comprimi possunt, demonstravit.

Idem deinceps rigatorii Siphonis exemplo collustrat. Instrumentum hoc est superne acuminatum, è terra, luto, aliave materia fabrefactum, hortulanis ad irrigandos pulvinos usitatum; in fundo, satis amplo coeteroquin & plano, foraminibus multis instar cribri pertusum, supra verò ad orificium non nisi unius aperturæ seu foraminis indigum, ut ex adpicta fig. 1. videre est.

Vas hoc aquæ intrusum ab aqua seu humore, ingrediente per loca vacua, facile repletur, non tamen nisi aperto superius orificio. Clauso namq; hoc seu obturato aer, alioquin exiturus detinebitur, indeq; ob substantiam suam corpoream aquæ ingressuræ resistet.

Simi-

Similiter idem vas, sed aquâ plenum, si claudatur vel obturetur supernè, aeriq; adeò negetur introitus, pendeat immissa aqua nec quicquam inferiùs effluet; quia vacuum alioqui (juxta Anaxagoram tamen non nisi in aere, re corporea quidem sed invisibili nihilominus, reperiendum) sequuturum esset.

Præter hos Philosophos MELISSUS quoq; se sistit, vacuum aut inane mundi sequenti ratione ostensurus:

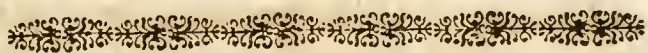
Omnia, ait, quæ moventur vel augentur, in certo ac determinato loco moventur & augentur. Ille locus aut plenus est aut vacuum. Si plenus, erunt duo, tria, quatuor, infinita corpora in eodem loco; majus item poterit esse in minori, æqualia & inæqualia in eodem; quæ omnia naturæ sunt adversa atq; impossibilia.

Unde jam porrò arguitur, motum atq; augmentationem omnem in vacuo contingere, adeoq; tale in rerum natura necessariò dari, pro movendis in ipso corporibus. Quemadmodum inde porrò eadem (ipsius opinione) certitudine mundi immobilitas stabilitur, si quidem aliàs motum hoc universum in vacuo movendum esset, id quod eruditis absurdum est. Hinc igitur elucescere (infert) unamquamq; rem plenam seu corpoream in alio corporis experti loco necessariò consistere, qui equidem aliud nihil sit, nisi sæpius memoratum universi vacuum.

Experientiâ porrò teste, utrem vino repletum dolio indi, cum tamen idem istud vinum, absq; utribus, dolio complendo sufficeret; id quod absq; vacui in vino condensatione fieri neutiquam sit possibile.

Simile testimonium vas cinere minutissimè-cribrato repletum offert, dum tantundem aquæ nihilo minus admittit,

quantum aliàs, remotis cineribus, capere potest. Unde tandem statuendum, vacuum aliquod in istis cineribus, & consequenter in mundo, dari.

II. CAPUT.

Agit de quibusdam Aristotelis argumentis contra suprâ memoratos Philosophos, in quibus opiniones eorum rejiciuntur & refutantur.

CUM enumeratis Philosophis, Democrito, Leucippo, Anaxagora & cæteris, vacuum in universo stabilientibus, in arenam descendit Aristoteles, quatuor diversis armatus argumentis, quæ tamen, compendii gratiâ, in duo contraxit Lamprofacenus: unum puta de motu, alterum de constrictione seu condensatione corporû.

Primùm, ait, nequaquam sequi, motu dato vacuum quoq; dari. Quamvis enim in pleno moveri nihil queat, observandû hîc esse modum quo corpora sibi mutuò cedant, locumq; motui relinquunt.

Ita projectus lapis in aere movetur, non tanquam in vacuo, sed ita, ut ab antica parte aer ipsi, utpote moli graviori, cedat, à postica rursus in momento confluat, ad vacuum præcavendum: quemadmodum videmus aquam navi, oneroso corpori, locum cedere, ut, quamvis haut propriè, in vacuo quasi promoveatur.

Alterum quod attinet argumentum, infirmius adhuc infertur, è compressione corporum, ipsis permixta vacuitas, quæ sic constringi isthæc permittat.

Id omne namq; quod condensatur, constringitur aut comprimitur, aliud intra se, subtilioris naturæ, corpus continet, quod enarrato modo pressum suis meatibus & foraminibus, in quibus ante latuerat, exit,

corporisq; crassioris contractioni & condensationi locum relinquit: quemadmodum videmus aërem ex aqua fortiter compressa exire atq; evaporare.

Quod urgent, è corporum dilatatione, augmentatione & rarefactione inferri aliquid intra isthæc (antea quippe minus extensa) vacui residere, satis absurdum quoq; est & absolum; siquidem istiusmodi incrementum contingit per accretionem alius novæ magnitudinis, aut, ut clariùs dicam, per resolutionem substantiæ crassioris in subtiliorem; quemadmodum ex aqua generatus aër extensior longè & amplior est humore pristino, etiamsi novæ substantiæ nihil accesserit. Vide fusiùs de hisce differentes *Cornel. Drebbel. Tract. de quatuor Elem. nec non Benjamin. Bram. de Vacuo.*

Argumentum à cineribus petatum suos ipsius impugnat Authores. Etenim dum cinis aquam recipit atq; absorbet, eam vel in plenum vel in vacuum locum intromittit. In plenum non potest, sic enim, ipsorum quoq; iudicio, corpus à corpore penetraretur. Sequitur ergo in vacuum recipi seu admitti.

At enim hoc ipsis ad placitum concessio, porrò infertur vacuum istud, quod verè nihil est, augeri & minui, dilatari ac contrahi, quod est absurdum.

Posito tamen hoc quoq;, vacuum instar corporis extendi posse & contrahi; consequenter inde fluit ipsum cum corpore unum & idem esse, atq; à pleno nihil differre; Ut aded ipsi suum subruant vacuum, dum vacuum stabilitum eunt.

Ne quid tamen dubii relinquat hoc de cineribus argumentum, id *Eridemus. Tractatu tertio de rebus naturalibus, ita solvit: Quod infusa cineribus aqua*

ab ipsis recipiatur & quasi absorbeatur non ideo fieri, inquit, ac si vacui quidam meatus ac anguli, vasis instar aquam recipientes, inibi fuissent; sed in cineribus potiùs (aut, quæ idem præstat, calce) intrinsecum quendam atq; connatum latere calorem, qui admixtum humorem in aerem dicto citiùs commutet & evaporare faciat, siquidem hoc ex ascendente fumo ac vapore ad oculum appareat.

Alteram de utribus rationem Aristoteles ipse solvit in suis Problematibus, & hoc quidem modo.

Quæritur, cur vinum, toti dolio complendo ante sufficiens, utribus postmodum infusum non solùm unà cum his dolio rursus indi queat, sed & ulteriori vino affundendo locum concedat?

Respondetur: Quia vinum aereum quid intra se continet, cui dolii crassities & amplitudo exitum adeo facilè non concedit, ut utres, è quibus paulatim exhalans tum utribus, tum, quod porro affunditur, vino spatium relinquit.

Videmus enim & humores & aerem difficiliùs è corpore majori quàm è minori protrudi; quemadmodum spongia magna humore absorpto tam exactè liberari non potest premendo, quàm ea quæ est minoris amplitudinis. Magis autem hoc in vino, plus aeris includente, quàm aqua contingit.

Quæ eadem ratio experimento de cineribus quoq; optimè consonat, dum sc. tantundem cineris & aquæ simul & semel vas idem admittit, quantum aliàs alterutrius separatim ac successivè capit. Facile namq; est intelligere, cineres, utpote corpus levissimum, meatus atq; recessus aereos multos intra se habere, quibus infusus humor (naturâ quippe subtilior ac tenuior

tenuior terrenâ cinerum substantiâ) se insinuet, porroq; cineres paulatim fortius contrahat (omne enim, quod sensim, particulatim, non uno impetu, comprimitur, pressius est atq; densius,) qui adeò, aquam absorbendo, necessariò condensantur, atq; unâ, si caleant, aquam in aërem solventes, residuo locum tantò commodius parant.

Idem verò consequitur effectus, si vasi, aquæ jamdum pleno, cinis indatur; non equidem quod aqua similibus intus meatibus pateat, cineresq; recipiat atq; absorbeat, id enim naturæ adversum esset, quæ crassiora à subtilioribus, non hæc ab istis, vult permeari; prout quotidiana quoq; commonstrat experientia. Etenim si per aquam in vase pleno cineribus jamdum permixtam alii insuper disseminentur cineres, ii statim ad cæterorum consortium festinant, quod fieri non posset, si cineres aqua sine discrimine intra suos meatus reciperet.

Notandum tamen est, vase primitus ad summum aqua repleto, si cineres admisceri demum vellent, eos neutiquam admixtum iri, sed effluxuram potius aquam.

Hujus ergo rei si institui experimentum volet, necessum est parum aquæ primum, statimq; cinerum aliquid infundi. Cineres enim aquam, non hæc illos, attrahunt.

E quibus aliud insuper solvitur dubium, dum quæritur: Qui fiat, quod fovea effossam terram omnem rursus non capiat? R. Quia tum foveæ antrum, tum permixta successivè injectæ terræ spatiola circumstante aere occupata & completa difficulter ita comprimi valeant, ut aer omnis expellatur & locum haut exiguum non occupet.

III. CAPUT.

Aliæ Quædam opiniones eorum è veteribus, qui vel omnino negarunt, vel extra mundum tantùm concessere, vacuum.

Alios quod attinet Philosophos, rerumq; naturalium peritos, omnes illi ac singuli, quotquot unquam à Thalete Milesio ad Platonis usq; tempora vixerunt, omne in universo vacuum absolute & simpliciter negarunt, unde isti Empedoclis versus:

Nil vacuum in toto est planè, aut circumfluit, orbe.

Nihilo tamen minus Aristotelem, Philosophorum principem, extra mundum tantum concessisse vacui, Plutarchus scribit, quantum ætheri, utpote igneo, ad respirandum necessarium esset.

Cujus tamen cum ne vestigium quidem in scriptis Aristotelicis, sed contrarium potius adversus Pythagoræos (mundum, ut supradictum, pro magno animali habentes) herculeis argumentis statuminatum, reperitur, suum cuiq; hinc arbitrari liberum esto.

Menedemus Epicionius innumeras atomos sive indivisibilia corpuscula, & juxta hæc vacuum, sive spatium inane, indefinitè extensum, statuit. Hoc spatium, unâ cum aliis, extra mundum ultra primum mobile seu extremum cælum sublevat, dicendo: Omnia Deum, quæ intra & extra mundum sunt, replere; id autem, quod extra mundum est, vacuum Dei sedem esse ac domicilium, sine termino ac substantia corporea seu materiali, æternum duraturum.

Unde concluditur, intra mundum hos vacuum seu inane prorsus non admisisse, utpote qui cognatis, similisq; naturæ, corporibus undiquaq; repletus, è cælis suis atq; elementis compositus, nihil adeò contra naturam admittat.

Hæc prægnans isthæc causa est, qua moti, maxima primariorum Philosophorum pars, omne è mundo vacuum relegarunt, memoratamq; suam sententiam stringentibus argumentis nunquam non confirmarunt.

Aliqui tamen hos inter inventi, qui, extra mundum spatium infinitum omni corpore vacuum esse arbitrabantur, idq; ob sequentem rationem:

Quodlibet in certo loco positum corpus ab alio necessario ambitur atq; includitur. e. g. ab aqua terra, ab aere aqua &c. Necessum igitur est, universum quoq; mundi corpus ita ambiri atq; terminari. Quandoquidem verò extra mundum, maximum quippe, ultimum, omniaq; alia ambiens, aliud corpus non existit, opus est (ne progressus in infinitum detur) extra hunc infinitum quoddam immateriale spatium statui, quod aliud nihil est, nisi sæpiùs memoratum inane, seu locus omni corpore vacuus.

IV. CAPUT.

Quedam Aristotelis argumenta adversus eos, qui vacuum extra mundum locabant, cum annexa eorundem refutatione Cleomediana.

CONtra supradictos, Vacui extra mundum existentis Assertores, Aristoteles argumentis & rationibus robustissimis assurgit, dicendo: Nec intra nec extra mundum vacuo locum dari; quia scilicet extra mundum nihil sit omnino, adeoq; nec vacuum ullum, quippe, quod aliquid necessariò, Vas nempe seu receptaculum alicujus corporis (quale tamen extra mundum nullum detur) futurum esset. Nihil autem aliquid esse, absurdè planè atq; absônè dici.

Mundum quoq;, stante isthac hypothesi, hinc inde inordinato motu in infinitum delatum iri, nihil quippe habentem, quo se sustentaret aut firmaretur; ut taceat, ejus quoq; substantiam hoc pacto corruptum, diminutum atq; annihilatum iri.

Insuper, etiam posito ejusmodi extra mundum infinito vacuo, sequuturum, omnia alia quoq; infinita esse, contrà manifestam experientiam.

Utrumq; tandem & quàm benè senserit Aristoteles, calumniosè tamen satis, Primo meteororum libro, in ipsum invehitur *Cleomedes*; omnia ejus argumenta solutu facillima esse dicens, iis præsertim, qui nudæ potiùs ac immotæ veritati quàm Sophisticationum fucis studerent, infinitumq; extra mundum Vacuum necessariò defenderent.

Primum enim, scilicet extra mundum datum vacuum necessariò receptaculum alicujus corporis, adeoq; nihil aliquid futurum; &, quia nullum ibi corpus, nullum quoq; ibidem vacuum esse, *Cleomedes* æquè absurdè ab *Aristotele* dictum putat, ac si quis diceret, in loco sicco & aqua vacuo stare non posse hydriam.

Ut meliùs explicet mentem suam, vasorum discrimen annotat. Aliqua, inquit, jamdum plena sunt, ut mundus seu Universum; aliqua verò (quibus extramundanum vacuum assimilatur) repleti demum possunt applicatione cujusdam corporis; nec tamen his posterioribus Vasorum nomen minus quàm istis debetur.

Ad alterum, quasi mundus suo non esset perstiturus loco, reponit *Cleomedes*: Impossibile esse ut in vacuo (intellige irregulariter atq; inordinatè) moveatur mundus, quippe qui firmam suam quietem in centro

centro seu perpendiculo, ceu loco naturali, ordine constantissimo observet; siquidem ad oculum pateat, universum hoc circa immobilem terræ globum determinatos suos atq; definitos cursus exactè & citra aberrationem servare.

Quod si verò medium istud punctum, centrum seu nucleus, auferri posset, dubium nullum esse, quin, ob innatam gravitatem, mundus per inane spatium in infinitum prolapsurus esset; qui tamen casus modo antea dicto facilè præcaveatur.

Tertiò dicit *Aristoteles*: Si vacuum extra mundum daretur infinitum, hunc infinitis modis dirutum, disjunctum, corruptum atq; disjectum iri.

Minimè gentium! respondet *Cleomedes*: quia semel mundo sua proprietas, virtus ac determinata natura implantata est, cujus vi substantia ipsius, etiam contra vacui naturam ac inclinationem, constantissimè servetur.

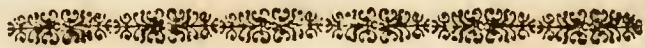
Vi ista in effabili partes mundi firmissimè junctas, quantumvis intrinsecus suas habeant mutationes & vicissitudines, ob connatum tamen istud subsidium nunquam omnino separari aut disturbari posse.

Quartò tandem atq; ultimò, ob infinitatem vacui infinita quoq; debere esse corpora, *Cleomedis* judicio falsum est, minimeq; necessarium.

De vacuo namq; seu spatio terminari nescio quæ dicuntur, rebus corporeis haut ita facilè sunt applicanda, quippe quæ, propter motum, terminum aliquem postulent ac determinatum locum. Quæ enim ratione, quod ab alio ambitur & terminatur, infinitum dici poterit?

Hæc itaq; sunt argumenta, quibus *Aristotelis* destruere sententiam conatur

Cleomedes; quæ nos, utpote nihil ad rem præsentem & scopum nostrum facientia, missa hîc facimus, eorum loco *Heronis* de vacuo sententiam, plus utilitatis suâ declaratione pollicentem, breviter pertractaturi.

V. CAPUT.

HERONIS ALEXANDRINI de Vacuo sententiam declarat.

POST supra-nominatos Philosophos, *Hero Alexandrinus* peculiarem in scenam producit opinionem, dicendo: Multi ex eruditorum grege vacuum in mundo dari negarunt: Ego verò & concedo & statuo, non equidem uno loco coacervatum, sed particulis insensibilibus minutim hinc inde, per aquam, aërem, ignem, aliaq; corpora dispersum atq; disseminatum.

Quantumvis enim adamas ob connatam duriciem nec igne nec ferro permeari (certâ putâ ratione ac proportione) valeat; id tamen hautquaquam inde est, quod omni careat vacuo, sed à constantissima potiùs ipsius atq; illæsa duritie, crassaq; densa ac indivisibili substantia.

Ad hujus rei plenariam demonstrationem sciendum est, aërem corpus esse compositum è minutis, levissimis atq; inconspicuis particulis seu atomis, quæ mutuò sibi quidem ac firmiter, nec tamen undiquaq; cohærent, sed vacua spatiola sibi permixta habent, instar arenæ congestæ aut coacervatæ ad maris littora.

Istas nempe arenulas seu granula finge esse atomos seu particulas aëris, intermixtam verò auram seu materiam aëream loco modò-dicti vacui concipies.

Unde

Unde non rarò contingit, ut præternaturali duorum corporum compressione inclusus aer condensetur, ac in locis istis vacuis resideat.

Quamprimùm verò vis isthæc comprimens remiserit, redit è vestigio ad pristinum statum & magnitudinem; id quod videre est in cornibus inflexis & compressis exsiccatis spongiis, quæ, pristini status & spatii desiderio, cessante vi, actutum, ut antea, se expandunt.

Similis ferè consequitur effectus, ubi, præter naturam distractæ, aeris particule remittuntur. Confestim enim ex innata indole rursus confluunt, ne fortè vacuum plus justo se extendat.

Hoc ipsum namq; Vacuum (seu fuga potius hujus) corporum motus, nisi quid impediatur aliud, accelerat, ut citius concurrant.

Experimur quotidie, si quis leve quoddam vas atq; angusti orificii ori admoveat, aeremq; pro virili attrahat, illud (ne nimium excrescat vacuum) labiorum carnes adducere, iisque contra naturam suam adhærere, ut vacuum & inane spatium compleatur.

Id quod non minus ovo Medico, humoribus odoriferis spargendis destinato, nostrisque vulgaribus cucurbitulis in scarificationibus adhiberi solitis, ad oculum demonstrari potest.

Ut hæc meliùs intelligas, cura è lamina cuprea satis robusta, spheram intus cavam fieri, cujus amplitudo duas præterpropter mensuras, aut unam cum semisse capiat, undiquaq; autem benè clausam & conglutinatam.

Vas hoc sphericum supernè perfora, tubumq; perpendiculariter immitte, ita tamen ne fundum prorsus attingat, sed

spatium, aquæ fluxui necessarium, relinquat. Emineat autem supernè hic tubulus, spheræ foramini exactè agglutinandus, tres præterpropter latos digitos, prout ex adposita figura (fig. 3.) videre est.

Quod si igitur, juxta sententiam aliorum, vacuum omnino nullum detur in ista Sphæra; consequens est, nec aeris nec aquæ quippiam amplius in istam, antea quippe plenam, demitti posse, eamq; disruptum iri potius quàm istorum quicquam admissuram.

Falsum autem hoc. Etenim si ori admoveas suprà-dictum tubum, flatumq; quantâ poteris violentiâ immittas, magnam aeris partem inibi antea concluso, & egredi impoti, adjunges.

Unde infertur, vacua quædam intus Spatiola inclusum aërem habuisse, quæ, uti dictum, compressa hunc adeo condensarunt & contraxerunt, ut alium quoq; admittere potuerit.

Aut, si contrarium probare velis, aliquam aeris partem exsuge, cujus loco cum alius non immittatur, necessum est vacua quædam spatiola intra spheram remanere, ita ut vacuum ista exsuctione satis augeri ac distendi valeat.

Ex his omnibus ergo manifestum est, aliqua vacua in aere & particulatim dispersa spatiola esse, quorum interventu aer vel condensari vel rarefieri atq; expandi valeat.

Ut taceam, negatis istis absolutè spatiolis, nec aerem nec aquam, nec alia corpora, à luce, lumine, calore, frigore & similibus, unquam permeari posse.

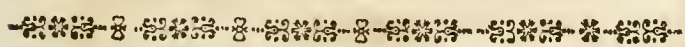
Quis enim quæso solis radii per aquam ad fundum vasis usq; essent transituri, si omnibus isthæc ejusmodi meatibus ac spatiolis esset destituta? Divisuri fortassis essent

essent & dissecturi aquam? At hoc fieri non posset, quin actutum hæc, vase pleno, efflueret, quod tamen usu venire non deprehenditur.

Videmus prætereà aliquos illapsorum radiorum, in solidas seu impermeabiles aqueæ superficiæ particulas illapsos, in summitate statim reflecti; aliquos autem per poros ac aperta spatiola admissos in fundo demum reperiuntur.

Inde quoq; vacua ista aquarum spatiola comprobantur, quod videmus vinum ipsis permixtum undiquaq; quasi istas permeare, id quod alioqui fieri nunquam posset. Comprimitur etiam aqua per inflatum aerem, quamvis parùm, sensibilibiter tamen.

Et tandem immixtos aquæ pleno vase cineres, sine omni hujus effluvio admitti atq; absorberi cernimus. Id quod omnino arguit, aliqua ipsam spatiola corpore vacua intra se habuisse.

VI. CAPUT.

HERONIS de Vacuo sententia rejicitur, atq; ex opposito statuitur, nec aquam nec vinum posse comprimi.

Heronis istæ, præcedenti capite recentis positiones, in utilia sunt planè & verè- puerilia argumenta, quorum falsitatem quotidiana satis arguit experientia. Examinabimus igitur ordine omnia, sed breviter.

Quod ait vinum aquæ facilè permisceri eamq; permeare ideò, quod uterq; liquor aliquas areolas vacuas aut inania spatiola intra se contineat, non est genuina & philosophica ratio; Sed inde propriè est ista permixtio, quod ambo similis sunt, puta liquidæ, naturæ, indeq; ad se mutuò recipiendum perquam apta.

Id quod vel inde ad oculum demonstratur, quod post istam mixtionem quantitas istorum liquorum nihil minuitur, quod fieri necessum esset, si alter alterum penetraret.

Etenim si certæ vini mensuræ tantundem aquæ affuderis, totus inde mixtus liquor duplus erit, singularum affusarum portionum.

Non minùs absurdè statuit *Hero*, luminis seu luci per vacua spatiola seu inanes meatûs introitum in aquam patere; siquidem hoc ipsum ob subtilissimam potiùs, penetrantem & spiritualem luminis naturam contingit.

Quòd verò aliqui solis radii & fundum usq; pertingunt, alii in summitate reflectuntur, rursus non vacuum, ut absurdè urget *Hero*, sed hoc in causa est, quod istorum radiorum alii è centro solis aliorumve lucidorum corporum, alii verò ex eorundem peripheria seu extremo ambitu emanent.

Qui è centro perpendiculariter aquæ illabuntur, facilè istam, ob violentiorem ac fortiolem incidentiam, pertundunt, ad imum usq; fundum.

Cæteri, obliquè illapsi, ob infirmitatem suam supernè statim ad vicinos parietes reperiuntur; id quod apud auctores varios, de refractione scribentes, fusiùs videre est.

Porrò, sæpiùs allegatus Author Aristotelis, de compressione tum vini, tum aquæ sententiam nobis obtrudit, quæ tamen experientia quotidianæ nullatenus consonat.

E.g. Si vasi cuidam, aquâ vel vino ad medium usq; repleto, aërem immittere violenter laboraveris, citiùs istud, robustissimum licet, rumpetur, quàm aqua intus

clausa cogi se aut comprimi patiatur; quippe quæ contrà omnem istiusmodi vim quieta cōsistit, nec quicquam cōmoveretur.

Adhæc, immisso eidem vasi ligno duro aliave re simili, sursum aqua tantundem tendet, quantum istud sub ipsâ latet; id quod neutiquam fieret, si cogi aqua atq; comprimi posset.

Vacuum autem ipsum quod attinet (ut eò melius cum *Herone* nobis conveniat) siquidem in mundo locus ipsi concedatur, aut certam ipsum ac determinatam substantiam esse oporteret, aut omnino nihil. Non potest autem ipsi de jure substantialis aliqua aut essentialis adtribui definitio. Nihil ergo ipsum esse, nihilq; adeò operari, nihil prodesse consequitur; quandoquidem Nihil nihil valet, omnisq; operatio ab aliqua substantia necessariò dimanet.

Ut scire quis adeò non immeritò desideret, quid tandem inane istud ac vanum vacuum commodare, aut cui usui esse, possit, quippe quod (ut modò dictum) per se nihil est, nusquam exoritur, ad nihil valet, nisi ad ignominiam, separationem, rupturam ac ruinam universi. Quam ob causam ipso carere facilè & possumus & volumus.

Tandem novam planè atq; inauditam *Hero* excludit sententiam, aliâ nulla causâ permotus, nisi quod aëris naturam atq; indolem nunquam cognovit.

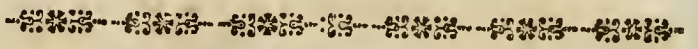
Quippe qui, non ob vacua, quæ præstò sint, spatiola, sed ex innata quadam proprietate intrat & egreditur, copiosus aut paucus, prout ipsum major minorve urget violentia.

Exempli causa: longurionem benè levigatum, seu bacillum quo sclopos onerare solent, oleo (ut aeri exituro resistat) delinitum sclopeto sensim si intrudas, obturato

firmiter inferiori, quo tormentarius pulvis accendi solet, foramine; non citrà violentiam ingeri istum, ob intus compressum aerem, deprehendes; eundemq; remotâ repente manu, aeris violentiâ statim reperiatur experieris.

Ita, ex adverso, si aperto foramine inferiori bacillus intrudatur, idemq; foramen postmodum obturetur digitove claudatur, haut facilè bacillum extraxeris; quin attractus paulùm, subitoq; remissus, suâ sponte ad fundum usq; tubuli recurret, quia scilicet inclusus aer præter naturam suam rarefactus est & expausus.

Id quod iterum atq; ultimato demonstrat, Vacuum aut inane spatium in mundo nullum esse.

VII. CAPUT.

APHRODISÆI opinio, Vacuum nature adversum esse, ejusdemq; refutatio.

VArias hæctenus Philosophorum de vacuo opiniones recensuimus, & quæ favere isti videbantur, eas rejecimus.

Nunc autem non solum nusquam reperiri tale vacuum, sed & naturæ eò usq; adversum esse demonstrabimus, ut cœlum priùs cum terra atq; elementis omnibus ruiturum, quam hoc recepturum aut concessurum videatur.

Mentionem insimul faciemus multorum admirandorum effectuum, propter vacui fugam quotidie contingentium, nihil morantes nonnullos alios qui inane ejusmodi concesserunt.

Primùm *Aphrodisei*, de Urinario Diabete & Siphone suscitante, producere sententiam juvat, qui secundo, suorum Problematum physicorum, libro sic inquit.

Quid

Quid causæ, quod vina aliosq; liquores per Siphones ac tubulos attollere atq; ore attrahere valeamus? R. Non fit istud virtute attrahentis aut fugentis oris, sed potentia vacui.

Cum enim aere repletus antea sit siphon seu tubulus, naturaliter autem duo diversa corpora eodem simul loco comprehendere possibile non sit, multò minus autem vacuum aliquem remanere locum (siquidem loco quovis aut aer aut humor aut aliquid aliud corporei residet) necessum est, ut attracto per Siphonem aere, tantundem vini aliusve liquoris intret, quantum aeris extractum est, ne vacuum aliquis, contra naturam, locus resideat.

Quod idem non minùs manifestò eo, quo urinam è vesica deducimus, instrumento demonstratur. Gossypium nempe, quod intus erat, extractum, adducit secum aerem, aer autem urinam.

Ita cucurbitæ balneatorum sanguinem attrahunt ad complendum locum ab igne paulò ante occupatum.

Univerfim dicendo, omnia ejusmodi instrumenta attractoria ad vacuum (rectius ad vacui fugam) referuntur; atq; ex hujus natura eorundem fundamentum intelligitur.

Neq; enim calorem, neq; os adtrahentis, eorum effectuum causam esse è supradictis urinariis, quæ neutrum in subsidium vocant, elucescit.

Quicquid igitur ex Aphrodiseo hactenus adductum est, nõ equidem ab ipso vacuo, sed ab hujus fuga provenire videtur.

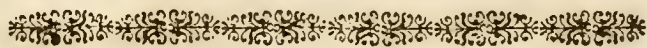
Siquidem aquæ attractio propriè non accidat propter vacuum, sed propter vacuum evitandum. Veruntamen nè hoc quidem scopum præcisè ferit. Cum enim tale vacuum in universo nec sit, nec esse

possit, qui quæso natura tale nihil aut non-ens abhorreat metuatve, quod nunquam & nusquam reperire est?

Non igitur ob vacui fugam aut metum sublevatur & scandit; siquidem antè, quam vacuum aliquis relinqueretur locus, aqua necessariò in aerem, aer in ignem mutandus, & ignis tandem in eam tenuitatem & raritatem extenuandus esset, ut nudum quasi vacuum, h. e. vanum & inane non-ens esset residuum.

Hæc autem extenuatio & rarefactio aquæ ut evitetur, hæc sua sponte, etiam si contra naturam, sursum fertur.

Quare cum in attractione aquæ ejusmodi transmutatio nulla sentiat, sed aer hanc, absq; notabili extenuatione & rarefactione secum trahat, inde omnino arguitur, istum aquæ adscensum non ita præcisè ob vacui fugam, sed ob supra dictam causam potiùs necessariò consequi.

VIII. CAPUT.

Opinio CARDANI, quod attractio aquæ per rarefactionem seu extenuationem aëris accidat, sed iterum rejecta.

Hinc in veterum Philosophorum sententias invehitur *Cardanus*; impropiè ab ipsis dictum, inquit, ob vacui fugam vel metum isthæc contingere, & dicendum potiùs fuisse, rarefactionis aut contra-naturalis extenuationis metu id fieri.

Itaq; cum aqua sursum fertur, id neutiquam ob fugam vacui, sed ob evitandam præternaturalem extensionem accidere. Idcirco propter continuitatem sui corporis ipsam sponte sequi ad complendum vacuum, verita, ne, hoc neglecto, rarefiat, distrahatur, extenuetur atque in aerem transmutetur.

Enimverò nos diceremus nec vacuum, hujusve seu fugam seu metum, nec extenuationem, nec continuitatem causam tam admirandorum effectuum esse; sed altiùs atq; inde petendam, quòd res quælibet in sua essentia, naturali dispositione ac statu, ad quem primitus ordinata est, remanere desideret. Optat enim natura à principio in unica sua atq; simplici essentia æternùm quasi perseverare.

Hæc igitur æternitas & constans perpetuitas cum aliundè non pendeat, nisi ex essentiæ conservatione: Ista verò conservatio nitatur indivisibili unione; unio connexionem firma interioris cum exteriori, atq; uniuscujusvis cum altero; sequitur Naturam, ne firmissimum istum nexum dissolvere cogatur, omnia alia potius, ad conservandam statûs perpetuitatem, permittere, & talia quidem, è quibus postmodum tam rari, miri, fereq; supernaturales consequantur effectus.

Quid enim unionis dissolutio aliud, quàm distractio, disruptio, imo ruina totalis atq; interitus rerum omnium? Siquidem omne ens est unum & vice versa, ut omnia quæ hoc universo continentur, unionem, & connexionem postulent, quò inferiora à superioribus gubernari, horum implantatis viribus perpetim conservari, eorundem virtutis participes esse possint.

Id quod, vacuum aut inane quid ipsis intermixtum si essent, fieri nunquam esset possibile. Exempli gratia: Vinum Siphone levare desideras? Attractus igitur aër unà secum attollere vinum satagit. Hoc autem quia grave est, extenditur equidem atq; extenuatur aliquantum aëris substantia; ne tamen nexus naturalis omnino rumpatur, violenter tandem vinum, & contra naturam ejus, secum surripit.

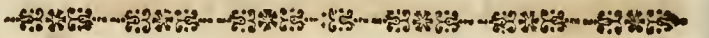
Quod idem æquè facilè in suprà-memorato rigatorio seu Clepsydra videre est. Obturato namq; superiori orificio, in suspenso hæret inferiùs aqua, perforato licet undiq; fundo; quia videlicet exteriori aeri ad complendum spatium vacuum nullibi patet accessus.

Remoto verò nunc digito, atq; aperto orificio, aereq; admissio, effluit aqua tam diu, donec iterum supernè vas obturetur; quo factò, aquæ fluxus sistetur ut antea.

Atq; hoc accidit unicè ob indissolubilem unionem mutuamq; quasi amorem rerum naturalium, qui grave istud ac ponderosum corpus, ob conservandam essentia perpetuitatem, etiam contra innatam inclinationem, ita liberum pendere facit.

Multò namq; naturalius est rem conservari quàm ejus inclinationi semper satisfieri.

Hanc adeò desideratam essentia conservationem Peripatetici Philosophi non aeri solùm, aquæ, ac cæteris elementis, sed animalibus quoq; & creaturis reliquis, imò Naturæ generatim attribuerunt.

IX, CAPUT.

De natura aquæ, mundi centrum semper observantis; & qua ratione pressæ quædam ejus particula cæteras expellant.

PRolixè satis huc usq; de vi ac potentia sursum pellendæ aquæ disseruimus. Ordo rerum nunc poscit, propiùs rem ut aggrediamur, atq; axiomata quædam maximè necessaria exponamus, tanquam fundamenta, sine quorum plenaria intelligentia nemo in iis quæ sequuntur cum fructu progredietur: cum ex adverso prudens quisq;, his benè intellectis, non solum

lùm cœtera facilè percepturus sit, sed & nova subinde inventa ex iisdem prompturus principiis.

Primum axioma seu fundamentum hoc esto : *Omnis aqua vel humor Sphærica est seu rotundæ figuræ, idemq; cum universo centrum habet.*

Exempli gratiâ, in adjecta figura (5) sit *A. B. C.* aqua, *D. E. F.* autem terra, utriusq; commune centrum, *G.* unde consequitur, non solùm tres aquæ lineas *G. A.*, *G. B.* *G. C.* sed & tres reliquas, terram permeantes, *G. D.* *G. E.* *G. F.* æqualis inter se esse longitudinis.

Alterum axioma hoc est: *Aquæ æquabiles atq; continuæ seu coherentes particula ita sunt comparatæ, ut, quæ fortius urgentur, cœteras minus pressas expellant.* Item : *Qualibet aquæ particula ab ea, quæ ipsi perpendiculariter imminet, æquabiliter & perpendiculariter deprimitur.*

Ad hujus demonstrationem concipiatur plana quædam aquæ superficies, terram secans per centrum *K.*, noteturq; literis, *A. B. C. D.* Terra autem sit, *X. O. P.* ejusq; centrum, ut modò dictum, *K.*

Porro jam alia sit superficies aquea *F. B. H. E.* quæ, ultra aquam *A. B. C. D.* prominens, ejus planum secet in punctis *B.* & *E.* ita ut una ipsius pars supra, altera infra aquam *A. B. C. D.* conspiciatur. (fig. 6.)

Ducatur nunc recta linea è centro *K.* ad punctum *B.* quæ sit *K. O. B.* nec non alia ex eodem *K.* perpendiculariter sursum ad *H.* scilicet *K. P. C. H.* Vides igitur aquam *A. B. C. D.* ab altera *F. B. H. E.* inæqualiter premi, quia linea *K. O. B.* brevior est alterâ *K. P. C. H.* Unde concluditur superficiem *A. B. H. E.* non esse sphæricæ ac verè-rotundæ figuræ; ejusq;

partes inæquabiliter sitas; siquidem pars *B. C.* multò vehementiùs ab imminente sibi superius aqua *B. H. C.* urgetur, quàm pars altera *A. B.* à parte *B. F.* Hac igitur ratione utraq; simul aqua consistere non posset, quin fortius pressæ particulæ reliquas essent expulsuræ.

Quod absurdum ut evitetur, necessum est aquam *A. B. C. D.* æquabilis, perfectæ ac centralis cum terra *K. O. P.* rotunditatis esse, h. e. cum ipsa unum idemq; habere centrum.

Hæc aquæ rotunditas & centralis natura prolixius à *Plinio* verbis sequentibus explicatur: Sed vulgo maxima hæc pugna est, si coactum in verticem aquarum quoq; figuram credere cogatur. Atqui non aliud in rerum natura ad spectu manifestius. Namq; & dependentes ubiq; guttæ parvis globantur orbibus: & pulveri illatæ frondiumq; lanugini impositæ, absoluta rotunditate cernuntur: & in poculis repletis media maximè tument. Quæ, propter subtilitatem humoris mollitiemq; in se resistentem, ratione faciliùs quàm visu deprehenduntur.

Et, quod magis mireris, si calici, aquâ ad summum usq; repleto, minimam saltem liquoris porro affundas particulam, aqua statim effluet, quod aliàs tamen non accidit, etiamsi 20. denariorum pondo, vel etiam tantum minutioris monetæ, quantum Imperialis valorem æquet, immittas.

Quia enim hæc moneta in aquæ interiora quasi recipitur, sursum ista hanc, sub Sphærica seu fornicis specie, facit intumescere; cùm ex adverso de novo affusa aqua, propter aquæ jamdum tumentem rotunditatem, statim defluat.

Unde jam porrò fluit vera & genuina causa ejus experimenti, quo nautæ plerunq; è mali corbe seu summitate, remotas adhuc terras longè citiùs quàm ex inferiore navis parte conspiciant; scilicet propter eandem curvatam seu forniciformem aquæ figuram.

Ex eadem causa, adpensum ad mali apicem corpus quoddam lucidum in litore stantibus paulatim descendere & tandem evanescere videtur; tunc nempe, quando oculorum radii, ab interposita tuberositate impediti, lumen istud non attingunt ampliùs.

Præterea, si quis negare hanc aquæ Sphæricitatem ausit, edisserat quæso causam seu rationem, quâ vastus Oceanus (à solo aere, quo sustentari valeat, ambitus) tam exactè intra suos limites se contineat? E rotunditate sanè liquoris in calice facile videre est, quo pacto ejus extrema sustententur.

Hoc autem fieri non posse, si plana esset (uti primo quidem intuitu apparet) Oceani superficies, non minori lætitia quàm laude primi demonstrarunt Græci veteres, dicendo: Aquam ponderosum esse & grave corpus, ideoq; semper ad universi centrum tendere.

Ne quid igitur dubii superet, quâ ratione hæc Oceani figura à littoribus, quibus undiquaq; ambitur, sustentetur; notatu & dignum & facile est, aquam, quò profundior est, tantò centro esse propiorem, lineasq; idcirco à centro ad proximiores aquæ partes extensas breviores esse iis, quæ ad remotiores & supremas porriguntur.

E quibus inferitur, omnem aquam, secundùm omnes suas partes ad centrum ferri; ob idemq; centri desiderium con-

cluditur, nunquam ipsam divulsam aut distractam iri. Id quod absq; dubio Benignissima Natura, tanquam provida mater, eum in finem sic ordinavit, ut terra, per se sicca atq; arida, indeq; consistere impotens, ex aqua necessarios humores; hæc contra ab illa consistentiam & firmitatem mutuaretur.

Junctæ ergo sibi sunt ita, ut terra aquam in sinu quasi foveat, hæc illam vicissim undiquaq; perfundat, certisq; rivulis & venulis intus non minùs quam extus irriget, imò alicubi, ab aère presso terræq; gravitate coacta, per canales extra ipsam promanet & scaturiat: Et tantùm abest ut idcirco terram deserat, ut, in maximam etiam exiliens altitudinem, eandem terram è vestigio repetat.

Unde videre quoq; est, Cur mare à perenni copiosissimarum aquarum affluxu nihil tamen accrescat; quia scilicet eadem alibi rursus effluunt ac disperguntur.

Hisce rationibus Cardanus aliam minus firmam addit, dicendo: Rotunditatem aquæ è vasibus plenis oculariter pernosci, utpote in quibus, ut supradictum, convexa semper appareat.

Mirum verò virum tam doctum puerilibus hisce atq; anilibus fabulis impendere ac insumere tempus voluisse, ac si vastissima ista, per 32000 mil. extensa aquarum circumferentia seu rotunditas in exiguo vasculo observari ac sentiri posset; neq; considerasse, illud ob siccum superiùs marginem, vasisq; aridum orificium contingere; quemadmodum & guttulæ rotundæ in exiccato pulvere formantur, nec non per arida arborum folia hinc inde dispersæ conspiciuntur.

Oriturq; adeò ista rotunditas è receptaculi ariditate, quam aqua, suæ quippe natura

turæ adversam, cane pejus & angue fugit. Etenim si cultrum humefactum aliudve madidum corpus ejusmodi guttulis admoveris, statim istæ, etiam contra innatam indolem, sursum ad congeneres humores ferentur; cum econtrâ cultro sicco non solum non adhærescat, sed admotum quoq; fugiat.

Hæc aquæ fuga ab arida cultri acie siccove pulvere, oritur, uti dictum, è panico quasi quodam ariditatis terrore, quam si semel in consortium admiserit, actutum quasi deliquium patitur & exsiccat.

Porro, inquit, aquam aliquò derivaturus ante omnia scias oportet, locum, ad quem derivanda est, humiliorem semper atq; depressiorem esse debere primæva ipsius scaturigine.

E. g. Videre hoc licet in Siphone seu tubo inflexo, cujus unum Orificium *C.* depressius esto aliquantum altero *A.* Quod si igitur, clauso *C.* per *A.* siphonem aquâ compleas, effluet hæc per reclusum inferius orificium *C.* quod aliàs non fieret, nisi *A.* altiùs quàm *C.* situm esset. (fig. 9.)

E quibus non satis consideratis emanavit error, etiamnum durans, aquæ ductorum nonnullorum, qui, horum neglectu, multa florenorum millia inutiliter prodegerunt.

Quamobrem quàm diligentissimè an-
„ notandum est, post millèsimum quemq;
„ passum *A.* uno pede elevatius esse debe-
„ re ipso *C.* adeò ut, post 10000 passus, 10.
„ altitudinis pedes casui aquæ derivandæ
„ sint assignandi.

Attamen alia ratio est aquæ per terræ rotunditatem decurrentis, ut quæ exiguo casu multas passuum myriades percurrit.

E. g. Sit fluvijs *A.* per *B.* in *C.* decur-

rens spatium 10 000 000 passuum. Quod si jam superficiem *A. B. C.* ad libellam examinaveris, justam eam ubiq; ac congruam perpendiculo, hoc ipsum verò centrum versus directum semper deprehendes, non aliter ac si (prout etiam apparet nobis) unica recta linea esset, quæ reverà tamen curva est. (fig. 8.)

Eadem verò planitiei terrestris ad amussim conformitas etiam à *C.* versus *D.* usq; in *A.* semper observabitur, nec non perpendiculum in eodem situ, etiamsi unius pedis altitudine aqua delapsa esset.

Posito enim, tanquam noto nobis, spatium istud à *D.* versus *A.* acclive esse; linea dicta tamen, ob distantiam longè maximam non minùs æquabilis & rectà excurrere apparebit quàm *B. C.*

Ut igitur ad *Cardanum* redeamus, si aqua ex *A.* uno pede cadat, atq; per *C.* & *D.* quasi per canalem, ad *A.* redeat, nihil istam terræ tuberositas impedit, quia per libellam ex *A.* versus *C.* nulla inæquabilitas aut altitudinis diversitas observatur.

A. B. C. D. enim sunt ejusdem altitudinis, quia omnes lineæ è centro *E.* ad ipsa ductæ, sc. *E. A. E. B. E. C. E. D.* æquales sunt.

E quo nunc patet error Cardani, id quod in linea recta notatur, in terreni quoq; globi convexitate contingere debere arbitrantis, contrarium omnino testante experienciâ; nempe hanc terræ rotunditatem ubiq; rectam & sine curvitate apparere.

Indeq; aquæ, ad radices montium ut plurimum scaturientes, quamvis, Oceanum versus decurrendo, per convallia ac depressa loca prorepant, in eadem tamen semper ac directâ linea manent.

Quod verò libellas, perpendicula ac libramenta

bramenta in ducendis aquis adhibeamus, non fit ob aquam ipsam ad libellæ leges semper decurrentem, sed propter interjectas terras, ne elevatiores justo hæ aut depressiores sint.

X. CAPUT.

Quamlibet aquæ partem alteram perpendiculariter deprimere.

UT necessariorum fundamentorum nihil desit, aliud insuper axioma, & hoc quidem, requiritur: *In aquæ pleno vase non quævis aquæ particula alteram sine discrimine, sed eam saltem unaquæq; urget & premit, quæ perpendiculariter ipsi subjecta est.*

Hoc ita demonstramus: Sit vas quoddam pyramidale, & ad fundum $E.F.$ contractius aliquantum. Erectis igitur ex $E.$ & $F.$ perpendicularibus, $EB.$ & $FC.$ dicimus aquam $AB.$ in parte vasis $ABE,$ solum aquam $AE,$ cui perpendiculariter imminet, urgere; neutiquam verò simul aquam reliquam $B,C,E,F,$ cujus locum nequaquam quærit, neq; ipsam expellere desiderat. (fig. 10.)

Hinc enim sequeretur, aquam $B,C,E,F,$ ab altera $A,B,E,$ premi seu gravari, id quod, vi positi axiomatis, veritati repugnat, præsertim cum homogeneum corpus sit aqua, cujus partes singulæ æqualium sunt virium.

Idem sequenti experimento dilucidius ostenditur:

Esto vas quoddam Cornu-forme $ABCD.$ ejusq; latius orificium $A,B,$ angustius $D.$ Quantumvis igitur aqua ABC copiosior longè adeoq; gravior quoq; sit residua $CD,$ non efficitur tamen inde, hanc ab ista per D expelli; quin utraq;

potius quiescet, ac C à solo B urgebitur, non aliter ac in alio, æquabili ubiq; amplitudine incurvato, tubo, prout fig. 11. literis $EBCD$ notatum est.

Unde fluit, aquam $AB.$ vim nullam in $CD.$ exercere posse, sed in solam sibi subjectam partem $AC,$ juxta superiorem demonstrationem.

Aliud tamen dabimus, ulterioris explanationis ergo, exemplum:

Sit vas aliud aquæ plenum, $AECF,$ tubulum inferiùs ad C emittens. Nunc igitur aqua AC residuam premit atq; urget usq; in $G.$ (fig. 12.)

Quod si nunc ampliatur vas istud, addito spatio $EBDF,$ & aqua denuò compleatur, non urgebit hæc aquæ copia residuam in tubo CG fortiùs, nec ulteriùs protrudet, quàm paucior AC antè valuerat.

Cujus confectarium est, non amplitudinem sed altitudinem vasis facere ad aquam fortiùs premendam atq; altiùs evehendam.

Oculare insuper præsto est œnopolarum, cauponum atq; aurigarum quorundam experimentum, qui merum atq; optimum vinum, doliis etiam in emtorum securitatem sigillo magistratûs obsignatis, falsare tamen atq; aquis miscere artificiosè nôrunt, etiamsi supernè per labium affundi nihil possit; Hac scilicet ratione:

Postquam satis vini, loco aliquo secretiore ipsis noto, promiserunt, epistomii loco inferiùs induunt siphonem inflexum eumq; in finem paratum, ejusdem cum dolio altitudinis, & per hunc aquæ quantum sufficit admiscunt.

Ex adjecta figurâ (n. 13.) meliùs hanc fraudem Lector Benevolus intelliget.

Est ad medietatem usq; repletum dolium

lium $ABCD$, operculo ad E obfignato. Quoniam igitur hac aqua demitti, sigillo illæso, non potest; indunt impostores isti foramini epistomii siphonem inflexum DF , atq; per F , depromtas vini mensuras aquâ compensant. Quia enim major est altitudo DF quàm DH , dimidii dolii, ideò affusa aqua vinum (vel mixturam potius) ad implendam superiorem vacuitatem sursum pellit, etiamsi vinum $CDGH$ gravitate aquam FD superet.

E , quibus omnibus manifestò liquet, perpendiculi sive cadentis aquæ altitudinem, non autem gravitatem, per se istorum effectuum causam esse, adeoq; è naturæ fundamentis ita meritò concludi: *Quantus aque casus, tantus ejusdem adscensus, nec unquam latus altior.*

XI. CAPUT.

ARISTOTELIS error contra memoratum axioma breviter perstringitur.

Non possumus hîc sicco præterire pede *Aristotelis*, Philosophi aliàs excellentissimi, contra prædictum axioma, lapsus, quando 23 suorum Problematum Sectione, sub initium statim fatetur ac concedit, aquam in alto Oceano plus quàm ad littora resistere, unde magis onerata nobis in portu naves quàm in pelagi medio videantur, faciliusq; ex alto terram versus quàm hinc illuc devehî appareant.

Hujus rei causam *Aristoteles* ait esse mediæ Oceani profunditatem, quæ magis resistat oneri navis, quàm propè littora, ubi minùs profunda est & paucior aqua, ferendæ moli in sufficiens, unde pessimum ire illam suâ mole necessum sit.

Etenim, ubi altius mare seu profundius, ibi navis quasi propellitur ab aqua profundiore ipsam sublevante.

Cujus consequens est, in alto mari plus aquæ quàm ad littora esse, ideoq; difficulter ab oris medium versus abduci navigia, quorum moli tantum resistere paucior aqua non potest, quàm copiosior.

Hoc Aristotelis argumentum communi repugnat experientiæ; siquidem manifestò videmus in alto Oceano non minus pessundari navigia quàm ad littora, testibus nautis id ipsum expertis.

Enimverò, quòd frequentius ad littora hæc mergantur alia subesse causa potest; scilicet, quod adeò densa ibi non sit ac spissa aqua ob surrepentes tacitè fluvios qui naves raptu quodam subvertant.

Nec non ob aquæ dulcedinem prope terras, quæ leviozem ipsam, reliquâ falsâ efficiat.

Accedit alia non inelegans ratio, quam Philosophorum, de spissiore aquæ ad fundum quàm in summo crassitie, opinio suppeditat. Quia namq; paucior est prope terram aqua, minus quoq; sedimenti & salis ibi subsidet, in profundo verò mari maxima est salis copia.

Tandem navis longitudo aquam, perquam vehitur, perpendiculariter, uti dictum, premit, prout ex Archimede atq; aliunde demonstratur; adeò ut in submersione navigiorum parum referat, pauca sit an copiosa aqua.

XII. CAPUT.

Quid Siphon sit declaratur, erroresq; nonnulli simul deteguntur.

Quandoquidem veteres Mechanici & Artifices frequenter faciant Siphonis mentionem, breviter, quid iste sit, hîc subjungere consultum duximus.

Sciendum igitur, græcam esse Siphonis vocem,

vocem, latinè tubus, germanicè non incommodè ein Wasserzieher / vertendam; siquidem hujusmodi tubis aut canalibus, ad aquas pro lubitu deducendas, utimur.

Non absimile huic aliud est instrumentum, medicis καδύρα; Urinarium, ein Sarnsanger / appellatum.

Galenus ait Siphonem sive Diabeten esse instrumentum, quo mediante dolium vini plenum evacuari & in aliud transfundi solet; loco cujus hodie utribus vulgaribus uti consuevimus.

Coeterùm quod suprà de Medico diximus Organo, id *Paulus Aegineta* fusius ita deducit: Obvolvitur filum subtile ferreum gossypio, tubuloq; angustissimo inditur, eo quod eminet abscisso, reliquo benè intra tubulum firmato.

Quod si postea organum sic paratum Scroto seu vesicæ intruditur, ferramentum cum gossypio extractum urinam secum adducit.

Hic tubus Siphon rectus seu directus appellatur.

Est & alius obliquus, curvatus, seu inflexus, duobus quasi cruribus, inæqualis longitudinis, instructus. Crus brevius inditur vasi cuidam humore quocunq; repleto, aer autem è longiori attrahitur. Quo facto omnis insimul aqua per siphonis flexuram consequitur, suaq; sponte effluit.

Quoniam autem plura imposterum de hoc Siphone dicenda supersunt, opus erit eundem, ne artis tyro præpediatur, oculari demonstratione porrò declarare.

Sit Siphon inflexus seu obliquus *ABCD*, ejusdemq; crus brevius inditur vasi aquæ pleno *AE*, linea horizontalis seu ad libellam ducta, *AC*, crus alterum sive longius *BD* (fig. 14.)

Quod si nunc ex fugas aerem per *D* consequens insimul aqua vasis *AE*, educitur;

cumq; semel per *BCD* fluere occæperit, non nisi evacuato prorsus vase intermittet.

Quoniam enim aquæ partes indivisim sibi invicem adhærent, crus *BD* autem crure altero *BA* integrâ parte *CD* longius est, sequitur pondus aquæ *BD* (dictâ parte majoris quàm *AB*) reliquam sublevare & tandem prorsus extrahere.

Quod si verò pars *CD* abscinderetur, cruraq; ad eò æqualia essent, aqua, pleno licet siphone nunquam efflueret, sed pendula hæreret, propter æquilibrium.

Hic ille Siphon est cujus, in artificis novitii gratiam, ulterior erit imposterum facienda mentio; auditis tamen antè quibusdam adhuc veterum Philosophorum opinionibus.

Platonici animam nostram virium celestium quasi per Siphonem quendam participem fieri asserunt; id quod parabolicè tamen magis quàm verè dicitur.

Theophrastus ait: Exemta ossibus medulla, humidissima quippe & vegetativa maximè ipsorum materia, corruptionem ipsis causatur; Unde

Columella statuit, vegetabilia alimentum suum per stirpis aut caulis medullam, quasi per Siphonem quendam attrahere.

Id quod de primo tamen & recto magis, quàm de obliquo seu inflexo intelligendū.

Cùm enim interdiu suo calore Sol maximam humoris partem exsiccet, ne intra stirpis Siphonem seu cavitatem locus ullus maneat vacuus, residua humoris pars in aerem mutatur. Ne verò porrò hic aer caloris istius violentiâ penitus fugetur, novum è terra humorem, ad complenda vacua loca adducit. Post hos

Plinius arbitratur, aquam è montium & clivorum cacuminibus, impulsu inclusi aeris, quasi è Siphone prosilire; tantumq; abesse ut planè terram relinquat, ut, con-

trà naturam altiùs evecta, telluris, tanquam matris benignæ, sinum continuò repetat.

Quâ verò ratione sic ebulliat aqua, quibusve Spiritibus impulsa, artifici porro meditandum relinquimus.

Plutarchus quærit: Cur, effossâ terrâ, nō aliter aqua quàm sanguis è vulnere, aut lac ad mammas muliebres, propullulet?

Hoc quoq; contemplatione dignum hîc est, qui & quamobrem inter scarificandum sanguis è locis humilioribus sursum vehatur? Utrum id Siphonum more contingat, quando quidem dudū *Plato* aquæductuum nomen venis adtribuit, per quos cum sanguine Spiritus cursum suum instituat. Et *Galenus* easdem receptacula sanguinis ac Spirituum indigitat; unde etiam, qui calidæ sunt ac Spirituosæ complexionis, inflatas plerunq; solent habere venas, è quibus sectis in maximam esilit altitudinem, ideò quòd ab iis, qui sunt intus, spiritibus validè urgetur.

Enimverò non immorabimur diutiùs hisce Philosophorum ratiociniis, sed ipsam praxin aquæductoriam, machinarumq; hydragogicarum dilucidam, quantum ejus fieri potest, explicationem, in artificis novitii gratiam exordiemur.

XIII. CAPUT.

Quo pacto per attractionem aqua levari seu in altum educi possit?

EA, quæ duodecim antecedentibus capp. explicata sunt, intellectui potiùs quàm sensibus externis atq; oculorum obtutui grata fuerunt, causarum tantùm naturalium contemplationi dicata.

Nunc ipsas machinas aquæductorias tibi, *Lector Benevole*, delineabimus, his duobus ubiq; observatis:

Primò quodvis experimentum aut opus hydragogicum è naturalibus suis causis dilucidè demonstrabimus, ut prudens quisq; certa inde sibi principia eliciat, ulteriori indagini, novisq; subinde inveniendis accommoda.

Deinde *Heronis* errores hinc inde candidè detegemus, ne quâ novitius artifex in aliquibus machinationibus decipiatur.

Eum in finem exempli loco modò Attractio modò expulsio aquæ, aliquando utraq; simul adducetur.

Quod si igitur aqua sit adtrahendo ad centum pedum altitudinem evehenda, rem sic aggredere:

Fac tibi loco quodam ejus altitudinis, ad quantam subducere aquam fert animus, parari receptaculum *CD*: tanta amplitudine seu capacitate, quæ capiendæ, quam è subjecto plano levaturus es, aquæ sufficiat. (fig. 15.)

Superiori hujus lateri seu tecto agglutinentur duo Siphones inflexi, quorum brevior in castellum *AB* (è quo haurienda aqua) demissus; alter verò seu longior tecto vasis *EF* pariter affixus sit.

E modo dicti vasis *EF* imo plano seu fundo tubus alius perpendiculariter descendat, eadem cum cæteris, 100 puta pedum, longitudine, cum epistomiolo quodam ad *F*.

Per infundibulum *H*, autem aqua affunditur, firmissimè postmodum adducto, quod ibi est, epistomio.

Satis-igitur-facturus tuo desiderio, sub *X* pone vas aquæ plenum æqualis cum *CD* capacitatis (quandoquidem plus aquæ eò levare non desiderasti) simulq; alterum *EF* comple per infundibulum *H*, suo epistomio postea, quàm fieri potest diligentissimè, ut omnis inde aër arceatur, occludendum.

Quod si nunc aquam per canalem FG delabi facias, hæc aerem, vacuo vasi EF complendo necessarium è superiore lacu CD . violenter adducet; porroq; ne quid vacui inibi resideat, suppositam quoq; aquam è suo castello AB . etiam contra inclinationem suam, in receptaculum CD . attollet.

Atq; adeò hac ratione, donec EF evacuetur, CD complebitur; siquidem omnia tria locula menta, AB , CD , EF , ejusdem sunt capacitatis, ut, quantum ex EF defluit, tantundem in CD ascendat.

His ita peractis recludere loculam mentum CD , loco commodo, indeq; collectam aquam in usum quotidianum haurire pro lubitu poteris.

Vides igitur, opere præsentis casum seu perpendiculum FG 100. pedum, æqualis esse cum altero canali CX , aut paulò majoris altitudinis;

Et tantum perpendiculum, casumq; tam altum ideò requiri, quòd, experientiâ teste, nunquam casu suo defraudari aqua possit, juxta Proverbium:

*Non est, quem constans natura fefellerit
unquam,*

*Haut facile à quoquam fallier ipsa
potest.*

*Quod tibi pollicita est, certò servabit;
Et absit,*

ut fallax rapiat quæ-tibi-cunq; dedit.

Rem verò ita se habere, inquit *Porta* ipsi nos atq; his nostris oculis observavimus.

Primùm enim, cùm deesset locus casui tam alto necessarius, consultum duximus deorsum vergentem canalem AB (in adjecta figura) obliquè locare, qui, 50 pedum longus, à primo distabat pedes 40.

Cùm igitur effluxuram per AB aquam satis facturam voto nostro speraremus, non evexit ea alteram in AC altius quàm ad 30.

pedes, quia casus ipsius seu perpendiculum plus haut valebat, uti è triangulo ABC videre est. (fig. 18.)

Porro utrumq; canalem AB ac BC serpentum more sinuavimus, ita ut profunditati minori longior seu sinuosus ejusmodi tubus AB responderet, nullo tamen alio effectu consequente (fig. 19.)

Tandem tubum AB ampliavimus, ut gravitas inibi contentæ aquæ reliquam tantò faciliùs adduceret. (fig. 16.)

Hoc quoq; frustra tentato, loco casus seu perpendiculi profundioris, aliquot breviores affiximus tubulos, vano tamen hæc omnia ac frustraneo labore.

Unde certo certiùs cognovimus, Naturam non solum neminem decipere, sed decipi quoq; à nemine posse.

XIV. CAPUT.

*HERONIS inventum aquis levandis
seu attrahendis destinatum, imperfectum esse &
mancum demonstratur.*

Hero Alexandrinus Cap. 53. sui, de Spiritualibus motionibus seu machinis, tractatus aliâ ratione conatur in altum educere aquarum molem, & hac sequenti quidem:

Sit vas aliquod benè-clausum AB , cum intersepto seu diaphragmate CD , supernè vitreo quodam undiq; benè munitum operculo cylindri-formi EF , per cujus medium assurgat tubus GH , ore superiori G tantum à cylindri tecto remotus, ut commodè per istud interstitium fluere aqua & refluerè possit.

Inferior autem ejusdem tubuli pars, utriq; vasis AB tecto, summo putà ac medio CD firmiter infigatur, ita ut os inferius prope ab imo fundo absit.

Porro demittatur tubulus alius adhuc minor KL per vasis tectum usq; ad mediũ ferè

ferè diaphragma, ita tamen ut ultra tectum, in quo firmandus est, aliquantum emineat.

Alius tandem infundendæ aquæ parandus canalis ultra tectum superius eminens, inibiq; non minus ac in medio figendus, atq; ad imum proximè fundum demittendus, non nisi tanto relicto intervallo quantum aquæ fluxui sufficiat. Per hunc canalem vas AB completur aquâ, prout in fig. 20. literis XO . indigitatum est.

His ita paratis, clausoq; foramine N pro emittenda aqua factò, vas AB per OX adimpleatur aquâ; quæ porrò aerem per tubum GH ascendere, indeq; per KL delapsum, per M deniq; exhalare faciet.

Quo factò obturetur ad X introitus (id quod *Hero* monere neglexit) & vasis pars superior AD per M paulatim (ut sc. aer ad latera sensim elabi possit) adimpleatur aquâ, aperto manente ad M foramine.

Quod si nunc inferior aqua per N emittatur, aer è vitreo cylindro deorsum trahetur, atq; è contrario aqua ex AD per tubulum KL ad complendum vacuum adscendet.

Consequens autem aer per apertum ad M foramen attrahetur, ne quid uspiam vacui resideat; atq; adeò omnis hic aquæ aerisq; motus tamdiu durabit, donec inferior aqua effluerit, superior contrà ex AD in cylindrum vitreum elevata fuerit.

Nota autem vas EF æquale esse debere inferiori CD , ut aqua sc. & aer insimul adsurgant.

Hoc *Heronis* inventum reverà erroneum est & fundamento caret.

Etenim, si per aperturam N effluere aqua aeremq; connexum sibi, & superiorem aquam insimul elevaturum, educere occipiat, stabit rursus ad N è vestigio, contra naturam suam pendula futura.

Siquidem per canalem N nec justum pondus nec indivisum casum obtinet. Quam ob rem in hoc negotio *Hero* notabiliter deceptus est.

Quod si tamen aliquid ipsi dandum, aut in figuræ delineatione peccatum esset, alium huic similem machinam sequenti modo exstrueremus.

Sit idem vas AB aquæ levandæ proportionum ac per medium divisum diaphragmate CD , undiq; satisfirmato, è quo tubus aliquis justæ longitudinis, ibiq; itidem fixus, erigatur, ita tamè ut infernè aliquantum promineat, prout notatum est literis FG ; habeatq; operculum quoddam minùs amplum EI , quòd orificium G operiat, & prope hoc canaliculo E munitum, per quem sublata aqua in lacum KL exoneretur.

Hoc operculum à plano transversò CD suo orificio absit tanto intervallo, quantum ad commodè perficiendum cursum aqua postulat; tecto A tamen firmiter agglutinetur.

Porrò jam alius canalis XO per tectum & interseptum, cui utriq; exactè adhæreat, ad imum ferè fundum usq; demittendus, per quem vas inferius BC adimpleri queat.

Tandem ex imo fundo alius tubus justæ longitudinis (pro ratione postulati ascensus) demittitur, literis NH notatus & epistomiolo quodam foris instructus, quo mediante pro lubitu claudatur & recludatur. Per M . verò castellum superius adimplendum est.

Utroq; igitur vase AD ac CB aquâ completis per X & M , probeq; clauso utroq; introitu, emitte rursus aquam inferiorem per tubum NA , quam è vestigio aer è tubo FG sequetur, & quæ in AD vase est, aquam contra inclinationem suam ascendere faciet; per E tandem in lacum desideratum KL exonerandam.

XV. CAPUT.

Alius error in attrahendis aquis commissus ostenditur.

Idem *Hero*, quinto capite, quo de levandis & extrahendis per inflexum Siphonem aquis agit, in alium magni momenti errorem delabitur, dum (non attentâ exterioris cruris longitudine) attractionem à solo aquarum pondere pendere sibi persuadet, contra veritatem & manifestam experientiam.

Opinio ejus ita habet:

Sit vasculum aliquod *LZ*, paulò plus aquæ continens quam Siphon obliquus datus. Hujus orificium, postquam impletum priùs aquâ fuerit, exteriori Siphonis cruri firmiter affigatur, ne quâ aëri, intra siphonem contenti pateat exitus: subtus autem epistomiolo instructum esto vasculum istud ad aquam emittendam.

Quod si nunc vinum aut simile quippiam alicunde per hunc Siphonem extrahere desideres, inde crus alterum (vasculo supra-dictò liberum) liquori dato, & recluso epistomiolo aquam vasculo *LZ* effluere permitte, quæ consequenter aërem Siphone contentum, atq; unâ desideratum vinum attrahet, eò usq; quò cruris interioris longitudo pertingit.

Haecenus *Hero*.

Enimverò hoc experimentum (putativè sic dictum) omnino rejectaneum est, omnibusq; principiis pneumaticis è diametro adversum. Etenim omnibus licet istis fideliter ac studiosè peractis, aqua tamen affixo vasculo *LZ* nunquam effluet, sed intra, reclusi licet, epistomii orificium pendula manebit, sufficientibus elevando è vase majore liquori, viribus destituta.

Frustranea igitur omnis hæc structura, utroq; liquore utrobique immoto ac quieto manente.

Quod si nihilominus motum ipsis desideratum conciliare exoptaveris, hoc, qui sequitur, modo rem conficies:

Exteriori Siphonis cruri canalem alium aquæ plenum adjuuge, justæ tamen ac debitæ pro ratione superioris ac veri Siphonis, longitudinis; hic enim reclusus, modoq; supradictò evacuatus sperato demum effectui producendo par erit, tumq; explebit desiderium.

Deceptus est procul dubio homo iste examinis & ocularis experimenti neglectu; siquidem quotidie observamus, spontaneum aquæ fluxum non occipere priùs quam ore fortiter aerem attraxerimus.

Quoniam ante quoq; tubum totum aqua vinumve complerat, aerq; expulsus aquæ vinove reliquo jungebatur, consequens est, cohærentes quasi atq; indivulsos liquores per exteriorem seu longiorem tubulum effluere; quod experimentum hortis quoq; rigandis applicare frequens est, suspensâ è vasculo quodam aquæ pleno lanei panni lacinia, prout è fig. 24. videre est.

XVI. CAPUT.

Qua ratione expellendo aqua ad adscensum cogi possit?

NE longius à proposito nostro deviamus, ad alterum hydragogicarum artium principium properabimus; quâ viâ & methodo, expulsionis interventu aqua levare & Lector Studiosus, varios contemplando modos, magis ac magis edoceri queat, breviter exposituri.

Ponemus primò vas aliquod *AB*, proportionatæ, ad aquæ datæ copiam, amplitudinis. E fundo hujus desuper porrigatur tubus in subtus locatum cadum *CD*, ita ut hujus tecto affixus fundum non attingat; supernè epistomiolo instructus pro detinenda, ad sequentem usq; operationem, aqua.

E tecto

E tecto memorati lacus $C D$. iterum erigatur tubus alius $D E$. per fundum vasis $E F$. (è quo imposterum sursum pelleda aqua) quo fixus ad usq; ejusdem tectum ferè affurgat.

Alius porrò canalis $F G$ à fundo vasis $E F$, ita tamen ut hunc non attingat omnino, & supernè firmetur, longitudine æqualis tubo primo $B C$, h. e. altitudini ad quantam adscendere aquam desideratam volueris.

Utriq; vasi infundibulum præstò sit oportet, quo mediante compleri possint, qualia sunt I & K .

Primùm $E F$ adimplendum est, ac infundibulum I obserandum.

Hoc factò, adductoq; ad B epistomio, vas $A B$ completur per infundibulum K nunquam claudendum.

Quod si jam retrahatur epistomiolum B . aqua ex $A B$ delapsa in $C D$, aerem inde in vas tertium $E F$ propellit. Hoc verò jam antea aquæ plenû cum fiet, necessum est aquam inde ab aere superveniente in altum cogi, & per supremum canalem $F G$ expelli tamdiu quàm $A B$ vas, atq; unà alterum quoq; $E F$ evacuetur; æqualis namque amplitudo in utroq; requiritur.

Poteris etiam vasis $A B$ loco nudum adhibere infundibulum, & per hoc aquam in vas inferius $C D$ effundere.

XVII. CAPUT.

Exponitur novus HERONIS error in eo consistens, quod certam mensuram aut proportionem in expulsivis suis machinis non observaverit.

Lucernam quandam describit *Hero* cap. 72. sequenti ratione:

Sit lampas aliqua $A B C D$, atq; intra hanc interseptum quoddam $E F. G H$.

pars vacua est atq; excavata, cui insistit clausa oleoq; onusta lampas.

Porrò tubulus aliquis $M N$ interseptò infigitur, alterâ parte ad lampadis tectum, alterâ ad imum fundum protensus, utrobiq; tamen aliquantillo intervallo relicto.

Alius, præter hunc, tubus tecto lampadis agglutinatur, inferiori suo orificio fundo proximus, supernè verò pauxillum prominens.

Ibi namq; calathus cum ellychnio seu gossypio locandus, prout literis $O X$ indigitatum est.

Tandem sub interseptò quoq; alius extat canalis, per quem aqua in suppedaneum intus cavum profunditur, nec non alius huic emittendæ rursus dicatus.

Nunc igitur $K L$ oleo primùm per canalem $O X$ adimpleatur, id quod facile fit, aeri per $M N$ & E libero concessò exitu.

Consumtum autem in calathò X oleum si refundere ac ad pristinam adaugere mensuram desideres, infunde per E aquam cavo suppedanea $E M$, quæ aerem per tubum $M N$ sursum protrudet, hoc porrò oleum per $O X$ in calathû seu lampadem, pro quantitate affusæ aquæ, expulsuro.

Non parùm rursus in hac structura erravit *Hero*, siquidem tam exiguo casu aqua oleum ad tantam propellere altitudinem non valet, sed necessum est inferiori receptaculo $E F M$ canalem infigi ejusdem cum $O X$ longitudinis, atq; epistomio insuper instructum, quo aperto aqua infundi, porroq; condensatus aer satis tuo facere desiderio possit.

Geminum huic est aliud Eiusdem *Heronis* erratum, in descriptione Spiritalis cujusdam machinæ, expellendo movendæ admissum; ubi rem vel ipse non satis intellexit, vel mechanicè magis quàm demonstrativè exposuit, nullam quippe cer-

tæ altitudinis aut mensuræ mentionem expressè faciens.

Describit namq; Prop. 26. Satyriscum aliquem, utrem manu tenentem, phialâ quadam seu calatho anteriùs locato; qui impletus utriculo aquam faciat exilire, eandemq; recipiat, non effluxuram tamen donec evacuatus uter fuerit, prout figura fusiùs ostendit.

Esto vas aliquod benè clausum atq; per medium sectum intersepto CD , è quo tubulus affurgat ad tectum proximè, infra tamen immotè fixus EF .

Alius porrò tubus tam tecto quàm plano medio agglutinetur, supernè pauxillum eminens pro Calatho ibi firmando, infernè autem à fundo tantâ distans intercapedine, ut aqua pariter & aër citra impedimentum fluant ac refluant.

Tertiò tubus adhuc alius $KL M$ supernè tecto infixus, diaphragma verò medium non attingens, requiritur, qui satyriscum permeet, aquæ fundendæ destinatus.

Omnibus his ita dispositis, adimple vas AD per aliquam, in hunc finem paratam, sed mox claudendam rimulam. Aquam porrò infunde calici seu infundibulo G , quæ per FH in cadum inferiorem CB delapsa, aerem mibi clausum per EF in superiorem vasis partem AD ; atq; hic porrò aquam antè affusam inde per $KL M$ expellet, ac in phialam delabi faciet.

Aqua igitur aerem, aer aquam, hæc illum rursus tamdiu trudit ac pellit, donec evacuata pars AD prorsus fuerit.

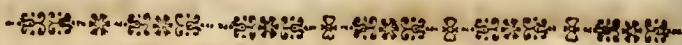
Hæc igitur satis accuratè non observavit *Hero*, siquidem determinatum casum seu perpendicularum non assignat.

Quàm altè enim seu profundè aqua cadit per GH , ad tantam quoq; non majorem, altitudinem per KM attollitur. Et

quantum aquæ superior pars amittit, tantundem inferiori accedit.

Quantumvis igitur pars tubi superior LM , quæ est loco epistomii, ejusdem esse deberet longitudinis cū dimidio GH , incurvatur tamen ista atq; in adpositam phialam, breviori quodammodo via dirigitur, ut eò major aquæ concilietur impetus.

Cardanus primo suarum subtilitatum Libro hanc eandem machinam describit, non minùs errone è tamen quàm *Hero*, causas quippe hujus ascensus planè non attendens.

XVIII. CAPUT.

Docetur, in omnibus machinis aquæductoriis, tam attractivis quàm expulsiuis, à solo casu seu perpendicularo pendere omnia, nec quicquam referre, breves sint an longi pneumatogogi tubuli.

Operæ pretium esse duximus hîc ostendere, quod in hydragogicis artibus & machinis utramq; quod ajunt, faciat paginam solum perpendicularum seu casus, sive attrahendo seu expellendo res agatur.

Cœteri namq; canales, aeri transmittendo facti, parùm refert longi sint an breves, pro cujusvis artificis lubitu fabricandi, cujus rei manifestum hîc dabimus exemplum:

Esto tubus seu Siphon BC 100 pedes longus per quem aqua ex C in AB sublevanda sit.

Huic vasi AB supponatur aliud ejusdem cum primo, literâ C notato, capacitatis, è cujus fundo demissum sit perpendicularum, h. e. aquæ lapsuræ dicatus tubus, EF , ejusdem cum superiore longitudinis.

His ita ordinatis, canalis pneumaticus AG arbitrariæ est longitudinis, nec quicquam refert, quantocunq; intervallo ab invicem vasa distent, modò uterq; canalis hydra-

hydrogoticus CB ac EF ejusdem sint longitudinalis.

Et hoc in attractione.

In ex pultribus machinis idem contingit. Posito namq; Te , in altera figura, ex HI in G usq; ad 100 pedum altitudinem, velle levare aquam; subordinates huic oportet vas aliud NO , priori capacitate æquale, atq; ex hoc tubum perpendiculi seu casus in receptaculum ML demittas, ejusdem cum superiore, 100. sc. pedum, longitudinalis. Quò facto, si, recluso epistomio O , aqua prius infusa ex NO in ML descenderit (attamen & HI implendum prius atq; obserandum est) abactus inde & pressus aër aquam superiorem ex HI in G usq; attollet. Vide utramq; figuram, Expulsionis \odot , & Attractionis \triangleright .

XIX. CAPUT.

Elegans atq; ingeniosum inventum, duplo altius aquam evehendi quam prius ceciderat.

O biter quasi ac superfunctoriè in antecedentibus capp. attigimus stupendas vires & miracula Naturæ, nec vi facillè nec arte decipiendæ. Nihilominus memoratus ibi *Porta* sequentia de se ipso tradit.

Quantumvis à pueris usq; difficillima quævis, aliisq; tantum non impossibilia, aggressus, imò adhæc talia penè natus ego, omni tamen industriâ ac solertiâ adhibitâ, nec impensarum aut laborum parcus, altius aquam evehere, quàm antea ceciderat, haut potui.

Tandem tamen, adjutante naturâ, singularem, veteribusq; prorsus incognitam, nostratibus autem incredibilem ferè, istud efficiendi viam excogitavi.

Ea breviter sic habet:

Sit vas aliquod desideratæ magnitudinis AB (fig. 31.) è cujus fundo deorsum

pendeat casus seu perpendiculi tubus BC . 50 pedes longus, ac epistomio B instructus; habens insuper supernè infundibulum, cujus ope compleri queat: nec non alium è tecto suo canalem, ad 100 pedum altitudinem erectum, superioris verò vasis IL tecto firmiter adfixum.

Ex hoc vase IL canalis alius, priori omnino æqualis porrò descendat, ad vas tertium FG , ejus tecto similiter agglutinandus, ac porrò producendus donec aquæ fluxum non impedierit.

Hinc insuper novus tubus GD , 50. pedes longus, in fundo vasis FG firmatus, ejusdemq; tectum penè attingens, demittatur in tectum quarti vasis DE ;

Atq; ex hoc tecto ultimus, æqualis autem præcedenti, ad fundum usq; quinti vasis ascendat, à fundo DE paululum suo orificio remotus, supernè verò, infra HO , epistomiolo quodam instructus.

Notandum insuper, tria vasa, AB , FG , & HO in æquilibrio seu eadem altitudine locanda esse.

His omnibus ordine memorato dispositis, ac impletis aquâ, clausisq; benè, vasis AB , FG , HO , emittatur per BC aqua, quæ alteram ex FG attollet usq; in Q . quo loco quiescet, cessante quoq; in BC alterius aquæ fluxu, ac si in æquilibrio ambæ penderent. Reserato ergo nunc etiam epistomio \pm , delapsa ex HO aqua aërem ex DE in GF propellet, pendulæ inibi aquæ in subsidium, quæ hac ratione duplò altius, ad 100 puta pedes, elevatur in locum desideratum; adeò ut expulsio, ceu dictum est, attractionem non mediocriter adjuvet. Vide adpositam figuram. (n. 31.)

XX. CAPUT.

Quo pacto aqua attractionis ope, exigui casus interventu, in stupendam attolli valeat altitudinem.

EX hæctenus descripta machina noviter inventa, sed repetita & multiplicata, oritur inventum novum ac mirum, aquas exigui lapsûs interventu ad fastigiû usq; turris altissimæ, aut montium cacumina elevandi, sequenti scilicet ratione:

E tecto vasis *AB* (fig. 32.) exsurgat perpendiculariter in vas superius *DC*, canalis *BQ*, 50. ped. longus, prout è figura videre est.

Hinc iterum (sc. è tecto memorati vasis *DC*) demittatur Siphon inflexus *CE* in tectum vasis tertii *EF*, è cuius fundo, porro tubus alius descendat 50. pariter pedes longus ac literis *FH* notatus.

E vase *CD* autem paulò suprâ fundum alius erigatur canalis *IK* ad ejusdem tectum firmatus atq; ad vasis superioris *LM* tectum fermè protensus.

Hoc tectum tandem novum Siphonem inflexum demittat in vas aliud *NO*, cum primo *AB* & secundo *EF* in æquilibrio positum; e cuius fundo rursus tubus *OP* perpendiculariter descendat, epistomio *O*. instructus.

Atq; hi Siphones toties repeti possunt, donec ad desideratam altitudinem aqua sublata fuerit.

Omnibus igitur sedulò peractis, vasisq; *AB* ac *EF* implevis, reseratur epistomium *F*, & effluat aqua per canalem *FH*; quo facto, aqua reliqua ex *AB* in *CD* evehetur, prout suprâ declaratum est.

Porro nunc altero quoq; vasis *NO* (sed repleti priùs) epistomio reducto, Siphon *LN* aquam ex *CD* adhuc altiùs in datum locum *LM* elevabit, & sic consequenter.

Quantamcunq; verò longitudinem canales *FC* ac *LO* nacti fuerint, nihil equidem interest, prout ante quoq; fusiùs à nobis monitum.

XXI. CAPUT.

Expellendo aquam ad quantamlibet altitudinem evehendi.

Simili ratione, citra omnem aliorum Instrumentorum apparatus, è puteo profundissimo ad altissimæ turris fastigium, aquam attollere, ex pulsionis ope licet; hac sequenti scilicet:

Esto puteus *BCF*, aut vas aliquod intra hunc, pro magnitudine operis, locatum; è cuius tecto assurgat in receptaculum *E* canalis *EF*, prout figura (n. 30.) monstrat. Prope à fundo memorati vasis *E*, per ejusdem tectum erigatur tubus alius in tertium receptaculum *H*, ejusdem cum cæteris altitudinis, videlicet 50. pedum.

Tandem ex hoc eodem *H* novus iterum promineat tubus *HI*: In primum autem loculamentum *BC*, descendat è quarto vase *AD* meatus *DB*. Oportet autem vasis *AD* capacitatem distantie proportionatam, h. e. utriusq; vasis *E* & *G* simul sumtorum amplitudini, æqualem esse.

Quod si nunc ex *AD* defluat aqua in *BCF*, aufugiens inde aër aquam alteram ex *E* (antè sc. repleto) in *G*, ex *G* in *I* & c. propellet, pro vasis *AD* magnitudine.

Hac igitur ratione, nisi quid aliud impedierit, exiguo casu mediante, aquam in altitudinem incredibilem evehemus.

Vide Figuram sub Num. 30.

XXII. CAPUT.

Quo pacto perpendiculum seu casus aqua, aëris ope defraudari queat?

Aliam porro, inquit *Porta*, decipiendi perpendiculi viam excogitavimus.

Equidem ingeniosa satis hæc methodus & continuis experimentis detecta. Aeris autem subsidio res conficitur. Hoc enim aquæ permixto, ipsa gravitatem in se non habens amplius, unà cum illo, aere puta, eleva-

„elevatur, quippe qui ex sua parte nec gravitatem, nec discontinuitatem aut rupturam corporum causari potest.

Estq; hoc experimentum spectatu admodum jucundum, viriumq; tantarum ut, mediante canali 50 pedes longo, ad 80 ferè pedes aquam evehere, adeo 30. pedibus defraudare perpendiculum valuerimus, prout è figura ejusq; declaratione sequenti manifestius videre est.

Esto Canalis GC 80. pedum, per cujus cavitatem aqua aeri permixta elevari debeat; ponaturq; vitreus esse, ut conceptuum veritatem oculorum sensu apprehendere liceat.

Huic supponatur phiala aquæ plena AB quæ admoveri facile ac removeri queat. Supernè verò sit vacuum quoddam loculamentum D , canalem GC suo recto agglutinatum habens.

Porrò tubus alius DC hinc demissus esto in receptaculum C , cum AB in æquilibrio, seu lineâ eadem horizontali, positum; & ex hujus fundo novus, E 50. pedum longus, superiùs epistomio munitus.

Postquam ergo C adimpletum & clausum rursus fuerit, ut expleas tuum quoq; desiderium, ita porrò rem age: Emitte aquam per CE , sic aer alteram ex AB ad H usq; attollet.

Remove nunc AB vasculum, donec pars tubi GH ab aere occupetur: tunc admove idem denuo, atq; attracto rursus paxillo aquæ, remove secundâ vice.

Idq; aliquoties repete, atq; alternatim aquam & aerem admitte æquabili copia, donec evacuatum vas AB penitus fuerit.

Hoc tandem modo superum vas D complebitur, perpendiculo 30 pedibus defraudato.

Singularis autem hîc adhibenda est industria, intuitu maximæ, quam multis in

rebus præstare potest hæc machina, commoditatis.

Cum primis autem cavendum, ne copiosior in canali GC aqua vel actû, vel futura, sit, quàm ut ferendæ ipsi ac sustentandæ sit perpendiculum E ; Alioqui frustraneus omnis erit labor.

XXIII. CAPUT.

Inflexi Siphonis adjumento ad placitum aqua qui subvehenda?

NOVUM hoc atq; inauditum, imò pro impossibile huc usq; habitum, inventum est, cujus ope, ad nutum ac lubitum artificis, aqua levare potest.

Quotquot enim hujus rei hæctenus fecere periculum, re infectâ discedere omnes oportuit; siquidem, ut primùm supernè Siphon in sua flexura vel tantillum hiavit, æquilibrio destituta aqua utrinq; statim effluxit.

Ante verò quàm aggrediamur hoc opus, ea in memoriam revocanda hîc veniunt, quæ de siphone inflexo supra notavimus; exterius scilicet ejus crus interiori longius aliquantum esse debere, ne casus aquæ seu perpendiculum desit: siquidem, æqualibus utroq; existentibus, pendula futura ista, nec unquam effluxura sit.

Sit ergo ejusmodi siphon inflexus, cujus pars sinuosa seu superior B , rimulâ quadam dehiscens, vasculum aliquod DC appensum sibi, atq; undiq; probè clausum, nec non epistomio instructum habeat.

Quamprimum igitur, paratis omnibus, aqua per hunc siphonem ascendere occeperit, pars ejus aliqua per rimulam B vasi CD illabitur, aerisq; contrâ æqualem partem per crus exterius propellit.

Diligenter autem hîc attendendum est, certâ proportionem epistomium adducendum & reducendum esse, ne fortè aeris plus

plus quàm parest, unâ vice, emissum negotio obsit: Sensim ergo & paulatim laxare epistomium consultum erit.

Atq; sic pedetentim quasi aqua vasi *CD* se insinuabit; alio postmodum exitu, in usum quotidianum, derivanda, operatione eâdem pro lubitu sæpius repetita.

XXIV. CAPUT.

Quâ sedulitate ac solertiâ præcavendum sit, ne per admissum nimium aërem aqua fluxus abbrevietur.

Accidit aliquando, ut, ignotâ exterioris seu longioris in Siphone cruris mensurâ, exactè sciri non possit, quantum aëris admittat.

Quo casu si ultra perpendiculi vires aëre imprægnetur, alterum crus omnem statim aquam retrahet nostrumq; artificiû eludet.

Huic incommodo ergo ut eatur obviam oportet crus *E Q* (fig. 34.) tanto longius esse altero ascendente *BC*, ita quidem ut pars *L Q* tantum superet partem *EL*, quantus est omnis immissus aer, portio- num nempe singularum *DE, FG, HI, KL*, simul sumtarum.

Quamprimum enim plus aeris, quàm pro perpendiculo *L Q*, admittitur, retro- lapsa, ut ante dictum, aquâ inanem reddet omnem laborem susceptum.

Probè ergo advertendum est, ne ni- miùm laxetur epistomium.

XXV. CAPUT.

Alius, aquæ perpendiculum defrau- dandi, modus.

NE quid ad rem præsentem faciens in- termittatur, viam aliam, altiùs ali- quantum adigendi aquas, explicabimus.

E. g. Si occeperit aqua per inflexum Si- phonem è vase quodam ascendere, accidat

autem ut crus brevius exhaustam jam, ma- gnâ partem, aquam non attingat ampli- us, quâ tunc ratione, immisso trunco quo- dam, aliove ponderoso corpore, ut intu- mescat aqua, efficiendum sit.

Esto vas aquâ plenum *IFGH*, jamdum exhaustum ad *DCE*, usq; ita ut fluere per inflexum siphonem aqua desierit.

Immittatur itaq; vasi moles aliqua, li- gnea, lapidea, alia, hic litera *I* notata, quæ tumere aquam faciet, hujusq; adeò fluxum tantisper prolongabit. Cujus rei exem- plum fontes nonnulli nobis exhibent, qui- bus ponderosa quæpiam intrudimus, ut ex adverso aqua per canales, eum in finem paratos, affurgat.

XXVI. CAPUT.

Quo modo aquæ residis seu immotæ adju- mento alia sursum moveri atq; attolli queat.

SIt Vas aliquod *ABCD* ad infundibuli sive aheni dimidiati formam fabrefa- ctum, cum intersepto quodam *EB*. Pau- lò supra hoc interseptum erectus esto tu- bus *H*, tecto agglutinatus & paululum prominens.

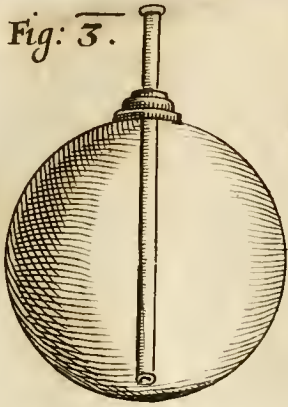
Insimul verò alius ex eodem intersepto canalis *L* ad tectum usq; ferè adscendat, tanto saltem relicto spatio quod aeris mo- tui sufficiat.

Repleto igitur aquâ vase *AB* per *M* postea benè claudendum, parteq; inferio- re ampliore & patutâ aquæ residis perpen- diculariter intrusâ, pressus & coactus per *L* aer aquam omnem Siphone supradi- cto *H* faciet ebullire.

Aqua igitur in vase *AB*, ab alia, citra motum notabilem, contra suam natu- ram, attollitur, uti di- ctum est.

Finis Primæ Partis.

Fig: 3.

Cap. v

Fig: 2.

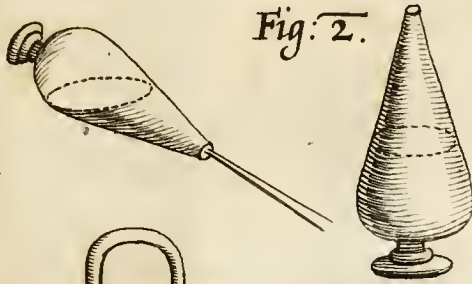

Fig: 1.

Cap. 1.

Fig: 4.
Cap: VI.

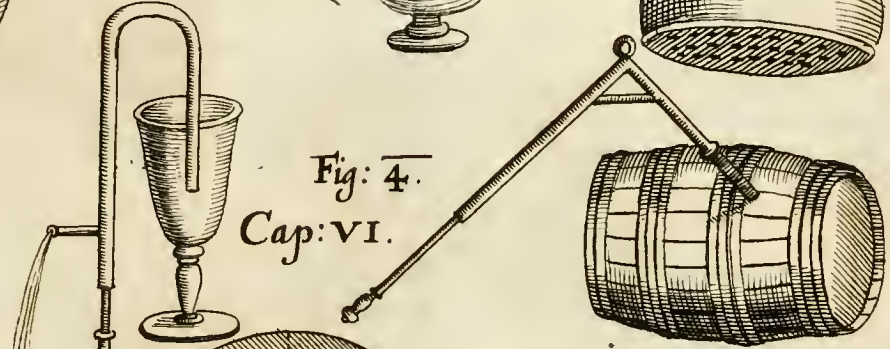
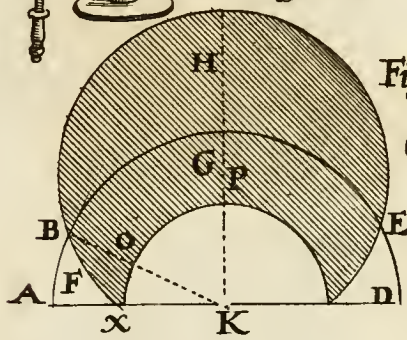

Fig: 7.

Cap. ix.

Fig: 6.

Cap. IX.

Fig: 5.

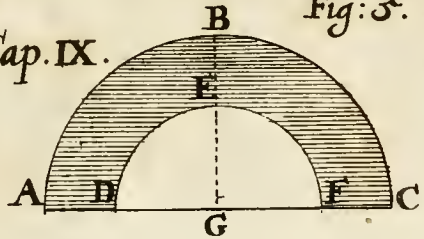

Fig: 10. Cap: x.

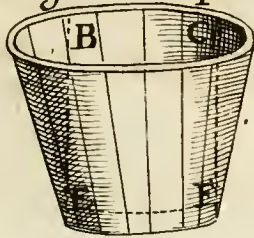
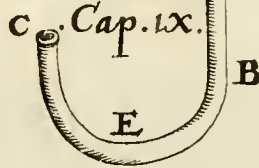

Fig: 9.

Cap. ix.

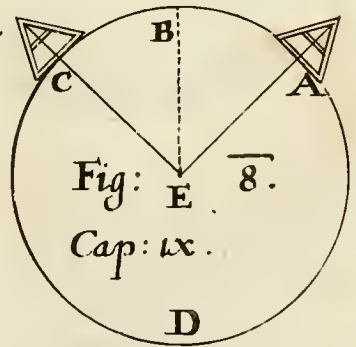

Fig: 8.
Cap: ix.

Fig: 11.

Cap: x.

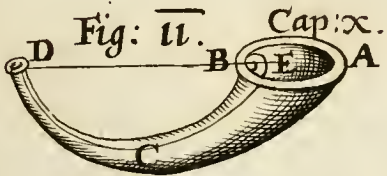

Fig: 12. Cap: x.

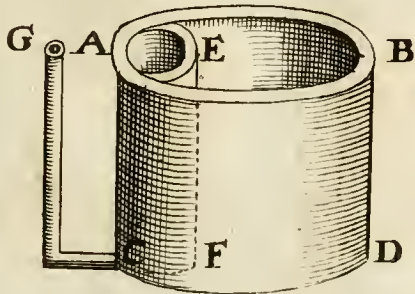

Fig: 14. Cap: x.

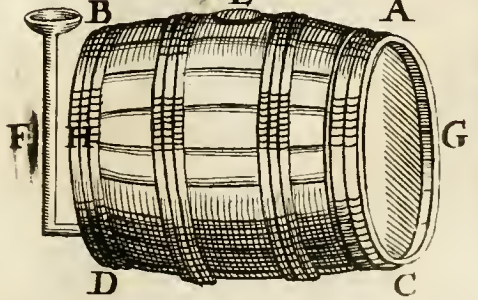
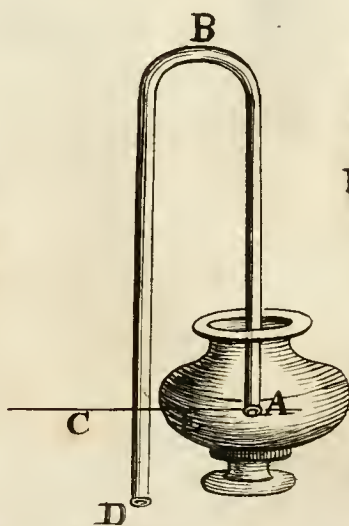

Fig: 14.
Cap: xII.

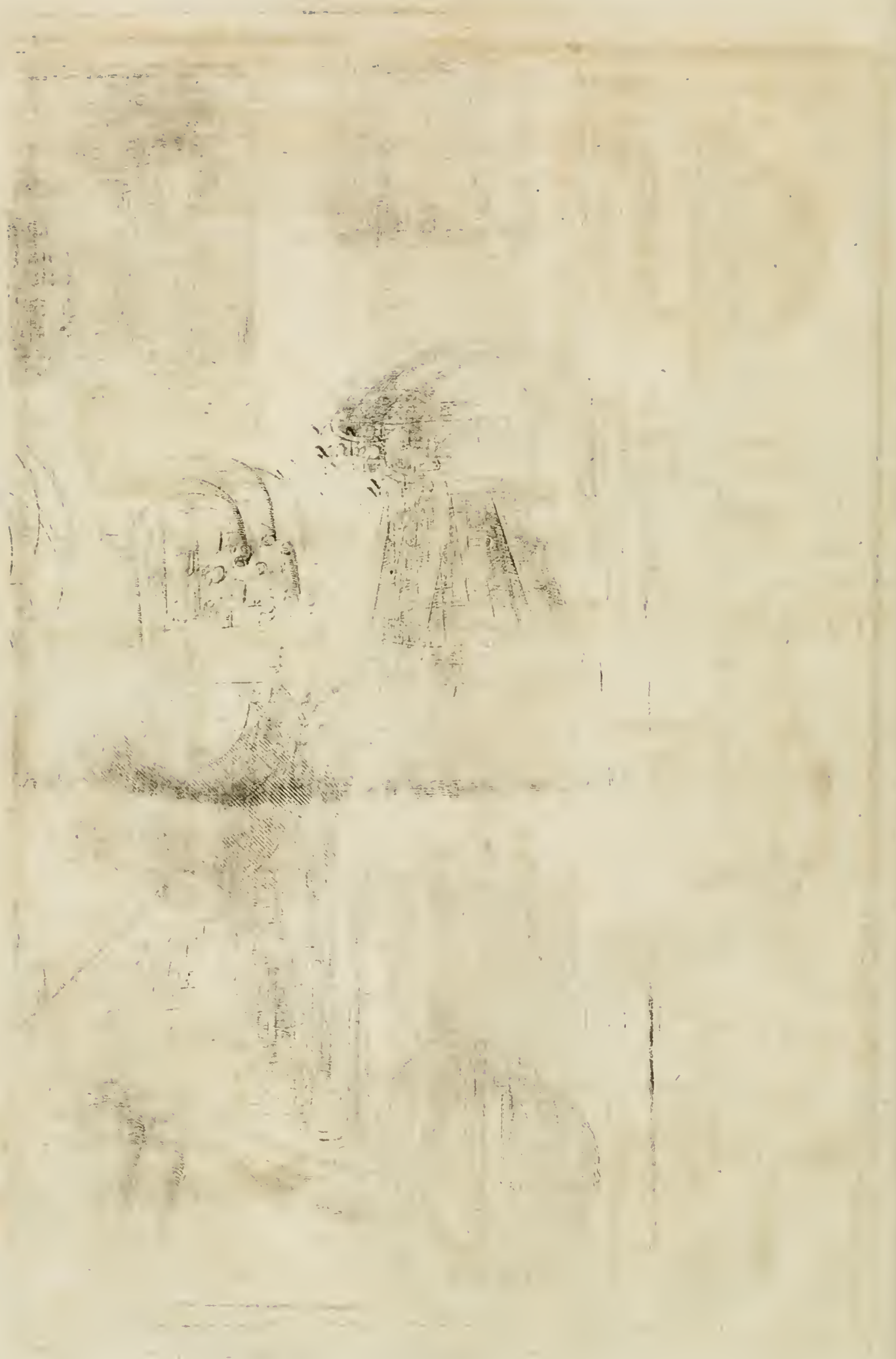

Fig: 17. Fig: 16.

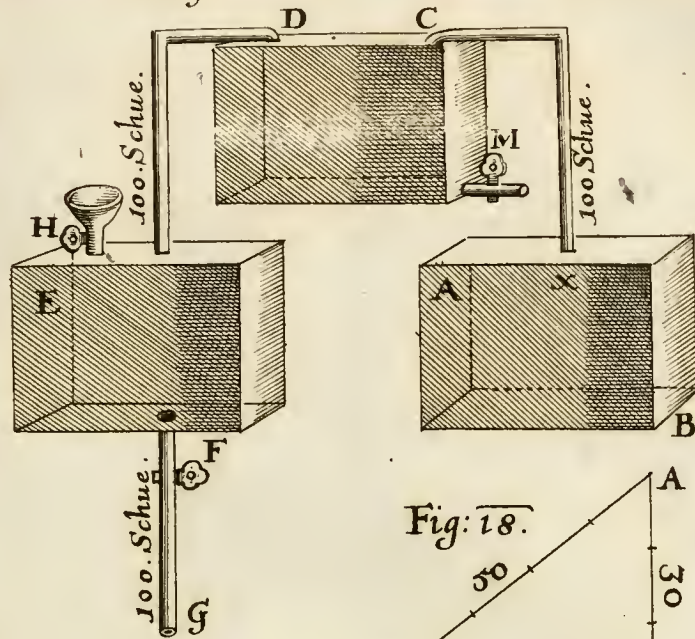
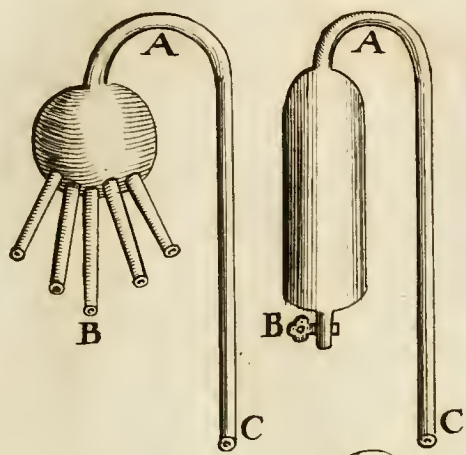

Fig: 19.

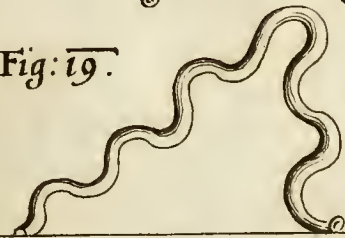

Fig: 18.

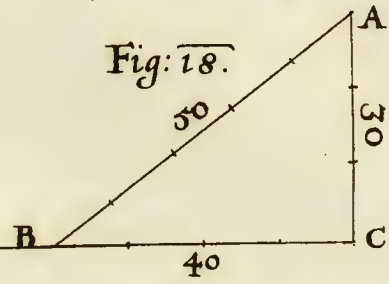
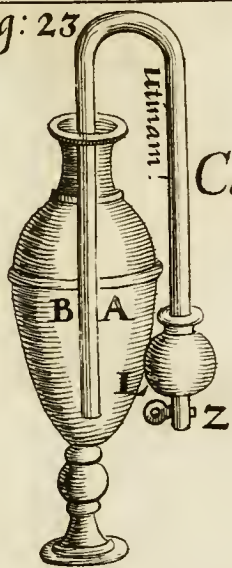

Fig: 23.

Cap. xv.

Fig: 22. Cap. IV.

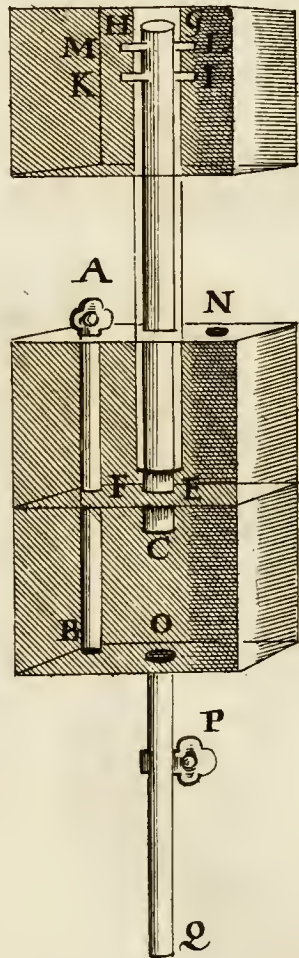

Fig: 20.

Cap: XIV.

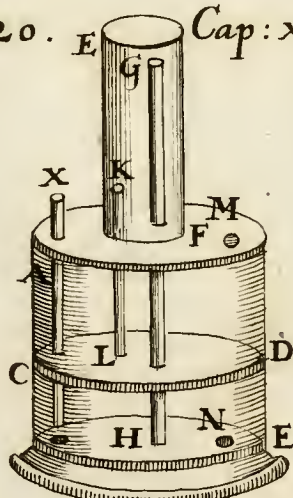

Fig: 21.

Cap: XIV.

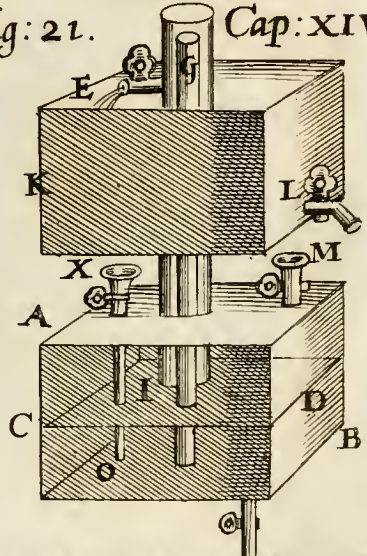

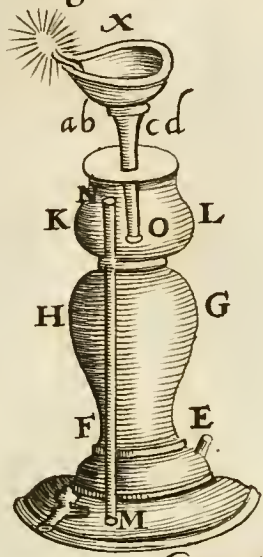
Fig: 24. Cap. xv.

Cap: XVII.

Fig: 26.

Cap: XVIII

Fig: 28.

Expulsive.

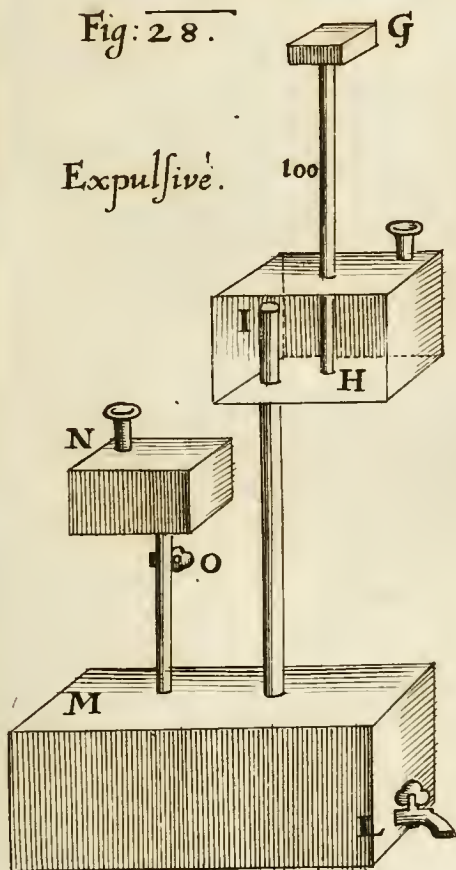
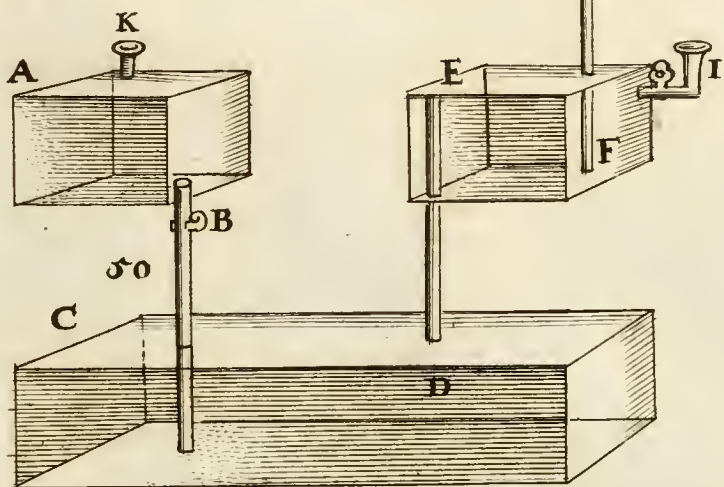

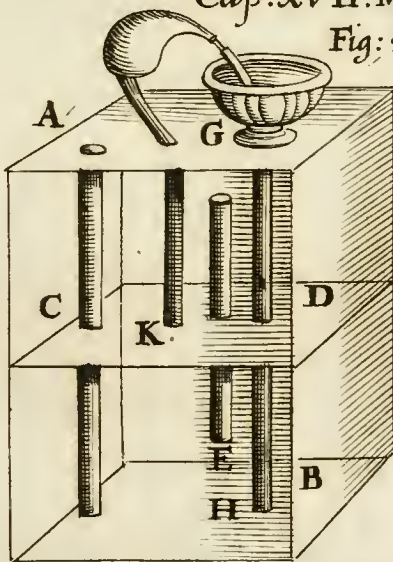
fig. 25.

Cap: xv ^{fo. 3}

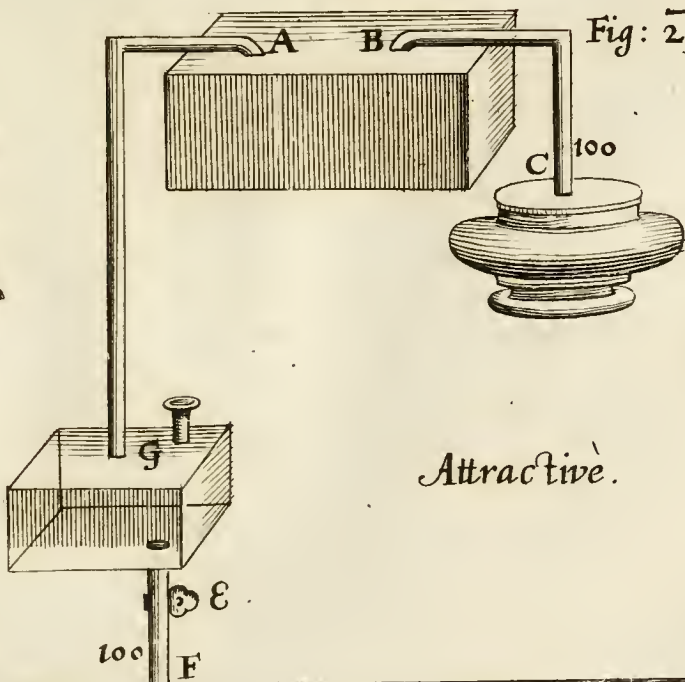
Cap: xvii. M.

Fig: 27.

Cap: xviii.

Fig: 29.

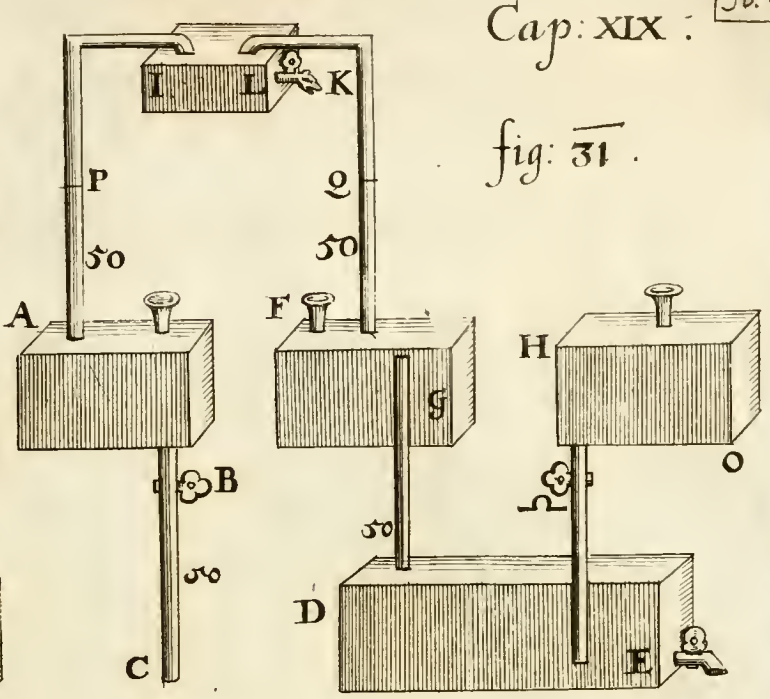

Attractive.

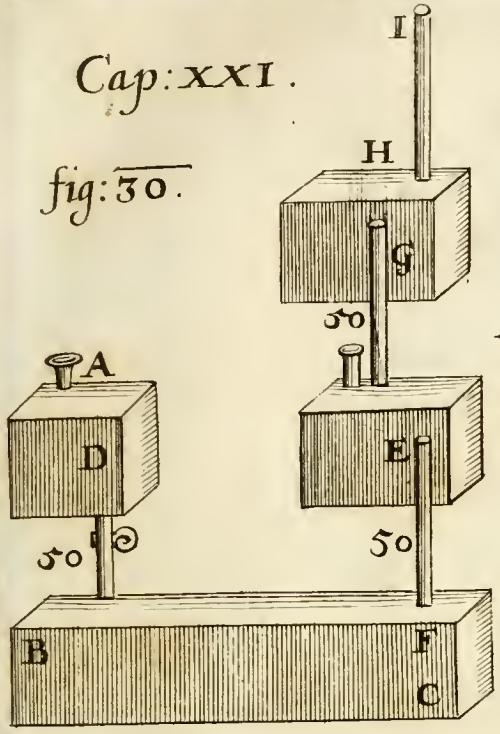
Cap: XIX.

fig: 31.

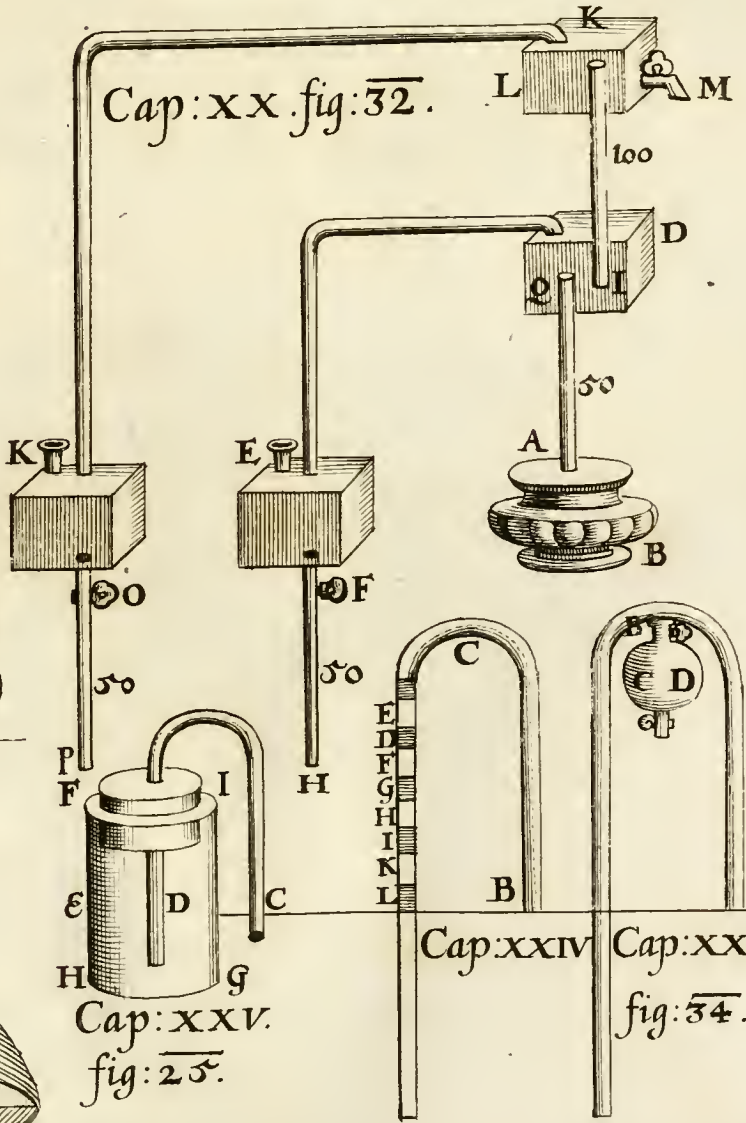

Cap: XXI.

fig: 30.

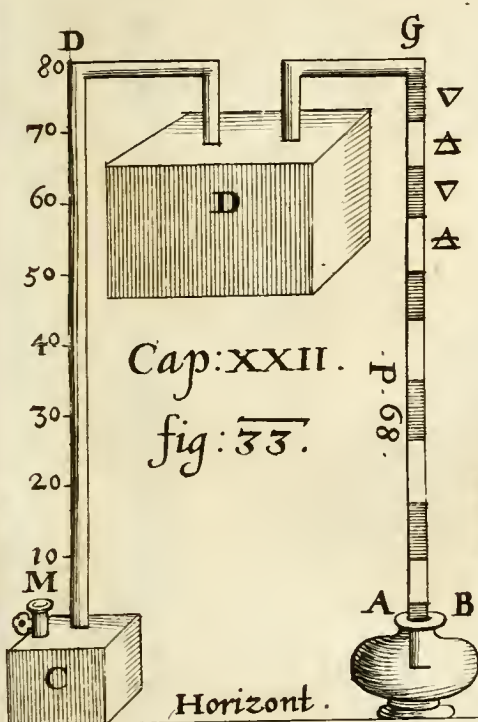

Cap: XX fig: 32.

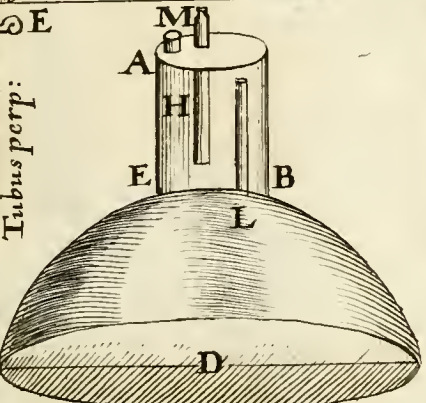

Cap: XXII.

fig: 33.

Horizont.

Cap: XXVI. fig: 26.

Cap: XXV. fig: 25.

Cap: XXIV

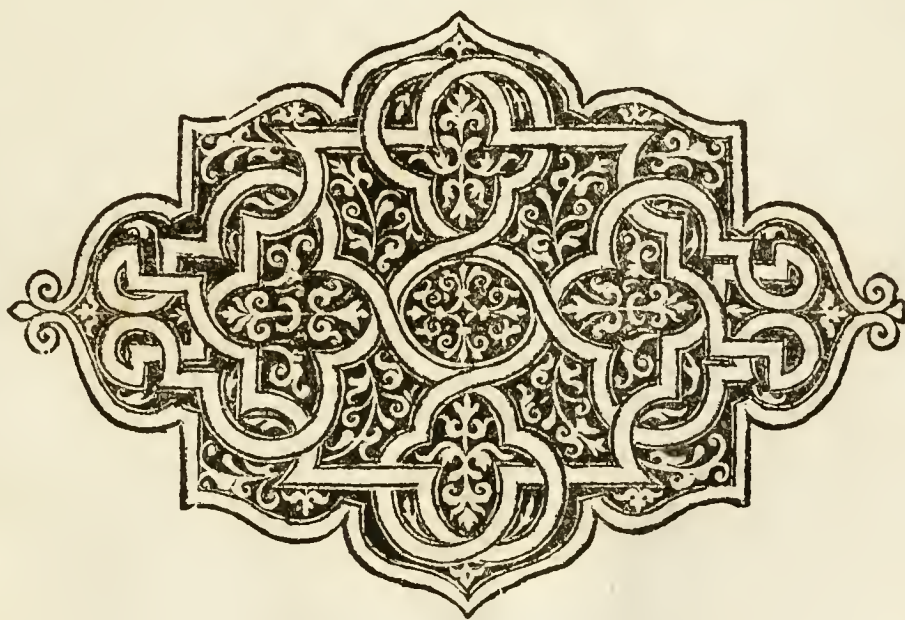
Cap: XXIII.

fig: 34.

ARCHITECTURÆ
CURIOSÆ NOVÆ,
PARS SECUNDA.

QUÆ LECTORIS OBTUTUI
SISTIT VARIA EPISTOMIORUM
AC FISTULARUM GENERA, SALIEN-
TIUM FONTIUM ORIFICIIS APPLICANDA,
AD EDENDOS EOS, QUOS, FORMIS VARIIS,
SEQUENTES SCHEMATISMI COM-
MONSTRANT, EFFECTUS.

NORIMBERGÆ,

Impensis PAULI Fürstensis / Biblio-technopolæ.

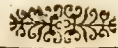
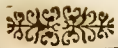
Typis CHRISTOPHORI GERHARDI.

ALPHABETICAL
LIST OF
MEMBERS

THE
SOCIETY OF
MUSICIANS
OF
THE
CITY OF
LONDON
1840

Printed by
J. JOHNSON, St. Paul's Church-yard, London.

PRÆFAMEN SECUNDÆ PARTIS,

AD
BENEVOLUM LECTOREM.

Amice Lector!

DE Aëris & Aquæ natura & proprietatibus Tractatu præcedenti breviter & dilucidè tamen, quantum ejus fieri potuit, actum est. Restat ut varios, ad spectu quàm jucundissimos aquarum salientium lusus, hortis, artificialibus specubus, aliisq; ad voluptatem magis quàm necessitatem enatarum structurarum generibus exornandis, accomodos oculis tuis exponamus. Habes eum in finem hydraulas heïc unam ac septuaginta noviter inventas, spectatu amœnissimas, industriâ manu delineatas: Epistomiorum nomen huic fistularum generi non ineptè atq; ad appellationem germanicam (*Aussäße*) accommodè tribuas, quòd fistularum, è fontium crateribus prominentium, orificiis imponendæ veniant. Hæ igitur, **STUDIOSE LECTOR**, tuæ ulteriori indagini commissæ sunt, pluribus imposterum ac melioribus adaugenda. Id unum superest ut scias, orthographiam (entographiam fortè veriùs dixeris) harum hydraulium, h. e. interioris structuræ delineationem, studiò omissam esse, ut artifex genuinus à cæteris, qui terrarum orbem complent, circulatoribus discriminetur.

Non denegabimus tamen industrio harum artium cultori, manu ductionem aut consilium roganti, nostram operam; parati ad omnia, quæ necessaria ad sequentium intellectum fuerint, fideliter communicanda. Interea ad aliquas, operum similium, delineationes, in **JOSEPHI Surtenbachs Senioris** Architectura privata visendas, Lectorem Studiosum remittimus, ipsius favori nostram tenuitatem officiosè commendantes.

I N D E X

SECUNDÆ PARTIS,

De

Variis, Salientium Fontium Fistulis seu Epistomiis.

Epistomium trium vulgarium fistularum. Num. 1.	Aliud viginti rotundorum tantum.	37.
Aliud quatuor fistulis instructum. 2.	Aliud novem rotundorum, totidemq; planorum.	38.
Aliud, aquam planâ formâ diversis quatuor locis emittens. 3.	Epistomium aquam, rotundo ductu, duodecim venulis, unâq; pluviâ emittens.	39.
Aliud septemplici scaturigine, rotundâ partim, partim planâ figurâ, saliens. 4.	Aliud sex rotundarum ac duodecim planarum scaturiginum.	40.
Aliud novem rotundarum fistularum. 5.	Aliud septendecim merè rotundarum.	41.
Aliud septem similia. 6.	Aliud quatuor planarum cum tribus rotundis.	42.
Aliud undecim scaturiginum ejusdem formæ. 7.	Aliud sex diductorum & septem orbicularium orificiorum.	43.
Aliud sex iterum rotundarum. 8.	Aliud quatuor diductorum & septem orbicularium.	44.
Aliud octuplici rotunda scaturie. 9.	Aliud hydrosphærolâ ludens inter octo rotundas scaturigines.	45.
Aliud, sub plana forma duabus, rotundâ tribus fistulis ebulliens. 10.	Novum epistomiorum genus, pluviâ subtilissimam dispergens.	46.
Aliud octodecim rotundo-planorum ductuum. 11.	Aliud ejusdem efficaciam.	47.
Aliud novem merè rotundorum. 12.	Aliud magnam aquæ copiam, planâ seu diductâ formâ, eiciens.	48.
Aliud septem talium. 13.	Aliud idem præstans, sextuplici tamen in super effluvio rotundo manans.	49.
Aliud itidem septem fistularum. 14.	Aliud, latè iterum salientem aquam diducens.	50.
Aliud tredecim rotundarum. 15.	Novum epistomium, sphærolâ in orbem mobili instructum, & vexilli fero supernè exornatum.	51.
Aliud septem venulis rotundis aquam, & sursum quidem, emittens. 16.	Aliud epistomium septemplici rotundo effluvio delectans.	52.
Aliud, septem sursum erectos, sex verò deorsum vergentes meatûs habens. 17.	Aliud, convexi speculi formâ aquæ emissæ cœcilians.	53.
Aliud novemplici effluvio sursum & quadruplici deorsum scaturiens. 18.	Epistomium aliud sub patellæ figura aquam dispergens.	54.
Aliud quadruplici rotundâ unaq; plana seu dilatata scaturigine saliens. 19.	Aliud priori ferè simile.	55.
Aliud decem rotundorum effluviarum. 20.	Aliud Solis instar radians, inter septem rotundè-salientes venulas.	56.
Epistomium aliud undecim rotundis unam planam admixtam habens fistulam. 21.	Aliud unius diductæ & sex rotundarum fistularum.	57.
Aliud decem rotundarum. 22.	Aliud unius diductæ, unius item rotundæ.	58.
Aliud tredecim similia. 23.	Aliud quatuor rotundis & tribus planis manans effluviis.	59.
Aliud undecim talium. 24.	Aliud in vitri rotundi formam aquam deorsum spargens.	60.
Aliud sextuplicis rotundæ scaturiginis cum saliente quadam sphærolâ. 25.	Aliud speculi formam suo effluvio æmulans.	61.
Aliud iterum sextuplici meatu patens, cum simili salientis sphærolæ lusu. 26.	Aliud priori non ab simile.	62.
Aliud quinq; hujusmodi hydro-sphærolas jactans. 27.	Novum genus, solaris radiationis æmulum.	63.
Aliud plano rursus seu diducto saltu aquam 4. aperituris emittens. 28.	Epistomium aliud unionum instar guttulas dispergens.	64.
Aliud, octo diductis seu planis, & unâ rotundâ, fistulis instructum. 29.	Aliud spumoso quodam effluvio nivem effigians.	65.
Aliud quindecim rotundarum fistularum. 30.	Aliud cum corona saliente.	66.
Aliud septem talium. 31.	Aliud instar tenuissimæ pluviæ, aut cristæ cujusdam aquam disjiciens.	67.
Aliud septem similia, cum sex planis aliis. 32.	Aliud epistomium duplici, in planam figuram effluente, aliisq; rotundis effluviis conspicuum.	68.
Aliud totidem habens utriusq; figuræ, sed aliter dispositas. 33.	Aliud in helice figuram aquam detorquens.	69.
Aliud novem venulis sursum, & sex aliis deorsum bulliens. 34.	Aliud triplici plano effluvio, supernè, infè, ac in medio erumpens.	70.
Aliud undecuplicis rotundæ ac decuplicis diductæ scaturiginis. 35.	Aliud multarum diductarum aquarum,	71.
Aliud viginti rotundorum decemq; diductorum meatuum. 36.		

DE

VARIIS HYDRAULIUM AC EPISTOMIORUM GENERIBUS.

Epistomium trium vulgarium fistularum.

Fig. 1.

Ribus tantum iisq; vulgaribus canalibus, uno sursum, deorsum verò reliquis, aquam mittit hoc epistomium, in pergula quadam aliove angustiori loco, præsertim ubi parcius est aquarum affluxus, adhibendum.

Aliud quatuor fistulis instructum.

Fig. 2.

Depicta hîc hydraulicis, fornicatæ cujusdam & angustioris cryptæ parietibus applicanda, erectam unam, reliquas tres deorsum vergentes habet fistulas.

Nota. Si libero quodam loco statui, fontiq; undique accesso imponi velit hoc epistomium, quartus erit ex altero latere addendus canaliculus isq; proclivis itidem, ita ut, uno erecto, quatuor jam terram versus declinent. Plus etiam huic aquæ quàm præcedenti deberi facile est judicatu.

Hydraulicis aquam planâ formâ diversis quatuor meatibus emittens.

Fig. 3.

Elegans est hoc fistularum genus, è cupro fabricandum. Globus *A* supernè quadrifariam partitur, partesq; singulæ limâ subtiliori perforantur, ita tamen ut

aperturæ istæ seu rimulæ justo propiùs ab invicem ne absint, relicto sc. spatio quodam intermedio, prout ad *b* videre est. Potest ex abundanti quatuor istis effluviis medius quoq; tubulus *C* ad perpendiculum erectus adjungi. Estq; hoc epistomium libero & undiquaq; accesso loco sistendum, ac copiosioris aquæ, quàm præcedentia, indigum.

Epistomium septemplex scaturiginis.

Fig. 4.

Id heïc præcipuè notandum inferiora tria effluvia ad *aaa* exiguos desuper inflexos requirere tubulos, reliqua ad *bbb* rimulas oblongas, ut hîc diductâ seu planâ, illic rotundâ formâ aquæ profluant. Estq; hæc structura, cryptæ cuidam seu specui artificiali, nec non fornicibus, exornandis valdè accommoda, sed adhuc ditio rem aquarum affluentiam, quàm præcedanea, postulans.

Aliud epistomium novem rotundarum fistularum.

Fig. 5.

Hujus Summitati Sphæra intus cava, cuprea, orichalcea, aut è lamellis stanno obductis fabrefacta affigitur, ita ut octo, deorsum flexos, unumq; perpendiculariter erectum, tubulos emittat. Frondosâ quoq; corollâ hanc cingere, & octo illos

declives canales occulere juvat. Potest autem in coenaculo, horto alioq; loco publico, malluvii vices supplere hæc machina.

Aliud septem similium.

Fig. 6.

Quod de præcedenti fusiùs dictum, de præsentis quoq; volumus intellectum; idemq; vel ad schematismi nostri præscriptum, vel alio, pro lubitu artificis, modo exornare liberum esto.

Aliud undecim rotundarum scaturiginum.

Fig. 7.

Octo hæc hydraulis deorsum pendulis & tribus erectis, sed rotundis omnibus patet meatibus, ex arbitrato cujusvis ad subjectæ figuræ ductum adornanda, ac medio loco alicujus horti aut porticus amplioris statuenda. Ad *a* mobilis esto ut admoveri ac removeri pro lubitu, & obturata repurgari, queat.

Aliud sex similium.

Fig. 8.

Quinque heïc declives unusq; perpendicularis extant canales; cujus generis structura fontes parietibus contiguos visuiq; directè objectos non parùm decorat; Sumptuosa quoq; non est, pluribusq; pro affluentis aquæ copia, tubulis instruenda. Ornamenta arbitraria sunt, mutanda ad placitum artificis, quem ad figuræ præscriptu in alligare nequaquam præsumimus. Quod idem de cœteris quoq;, tum antecedentibus tum sequentibus heïc semel monitum, adeoq; regulæ generalis adinstar esto.

Hydraulicis alia octuplici rotunda scaturie.

Fig. 9.

Hæc iterum plus aquæ, quàm antecedens, postulat, è lamina *A* quatuor tubulos sursum leviter incurvatos, totidemq; (quorum tres tantùm in figura sunt conspicui) magis terram versus reflexos emittens; fonti publico in planitie quadam accommoda.

Alia trium rotundorum, & duorum planorum seu diductorum effluviorum.

Fig. 10.

Cuprea sit hæc perinde ac præcedentes. Ad *A* tubus extet agglutinata sibi anteriùs habens laminam duplicatam & rimulâ quadam, latitudine cultri aciem æquante, hiantem; similemque huic planè structuram à parte postica heïc non conspicua. Reliqui tres tubuli teretem fundunt aquam, perpendiculariter erectus unus, cœteri duo declives. Liberum autem undiq; & non impeditum amat hæc machina accessum.

Epistomium Octodecim rotundo-planorum ductuum.

Fig. 11.

E Cupro itidem fabricandum hoc est. Oportet autem castellum *a* suâ diametro tres propè pedis quartas, sive octo digitos, adæquare, atq; ad *b b* tubulos proclives sibi infixos, ad *a a* verò rimulas habere ejus amplitudinis, ut cultri aciem intra se admittant. Supernè quoq; alius insuper tubulus perpendiculariter infigitur, opusq; adeo integrum planitie cui-dam commodissimè dicatur, magnam aquæ copiam diffundens.

Nota.

Nota. Si rimulæ *a a* paulò infra tubulos *b b* locentur (eodem tamen servato divisionis ordine) jucundius longè hoc erit spectaculum, inter duo quævis plana seu diducta effluvia uno terete superius erumpente radio.

Aliud novem merè-rotundorum.

Fig. 12.

Potest hæc hydraulis radiis diversis in tentorii formam disponi, prout major aquæ vel minor suppetit copia. Hic novem saltem extant tubuli, eorumq; non nisi unicus erectus, cæteri omnes penduli. Amœnissimus est hic aquarum lusus, præsertim si, quantâ fieri potest, magnitudine atq; effluviarum multitudine paretur. Ubi hoc præprimis observandum est, medium tubum, quasi stirpem, cæteris minoribus, ut ramulis suis, proportionatum esse, & tantum aquæ capere debere, quantum istis omnibus simul complendis suffecerit. Cœterum quomodo infigendi tubuli isti trunco medio & quâ ratione occulendi quoque sint (id quod in præsentî figura neglectum est) exercitatus ipse noverit artifex, à nobis autem, ex certis causis, hic de industriâ reticetur. Potest autem hoc tentorium seu hydroscenium, mole majori si construatur, in medio cujusdam horti locari, & alveo quodam orbiculari lapidibus strato, duorum circiter pedum profunditate, circumdari, pro excipienda & derivanda rursus aqua. Cui volupe est, addat hisce seriis minutissimorum siphunculorum, per ejusdem alvei planum occultè dispositorum, jocos, ad conspergendos ex improvîso spectatores excogitados; addat autem ita ut seorsim tum huic joculari, tum seriæ isti, quam

supra descripsimus structuræ, suus conciliari motus possit.

Septemplex effluvii, & teretis quidem, epistomium.

Fig. 13.

Vulgaris hoc est structuræ locisq; minus aquosis accommodandum opus, quatuor proclives & tres erectos, formæ teretis habens tubulos. Hortorum muris aliusve angustioris loci parietibus haut ineptè fortassis applicaretur.

Aliud septem fistularum epistomium.

Fig. 14.

Hoc sex oblongus seu diductis; unoq; rotundo aquam emittit hiatibus, visui directè, ad murum aut parietem aliquem, exponendum. Oportet autem angustiores esse istas oblongiores rimulas, non nisi cultri aciem admittentes, prout jam supra monuimus. Cœterum planam effluviarum istorum formam præsens Schematismus non satis exprimit, à perito artifice idpropter in ipso opere mutandam ac corrigendam.

Aliud tredecim rotundarum.

Fig. 15.

Amœnissima est adspectu hæc hydraulica, septemplex effluvium erectis, sextuplex autem deorsum flexis emittens fistulis, in medio horto, crypta, aut pergula quapiam locari aptum, ac cœterà pro lubitu exornandum. Tantò verò elegantius erit hoc opus, quantò majori abundat aquarum affluentia.

Aliud

Aliud septem venulis rotundis, aquam, & sursum quidem, emittens.

Fig. 16.

Ostentat hoc epistomium septem erectos tubulos, tenuissimo tractu aquam effundentes, jucundo sanè spectaculo, præfertim si altiùs delapsa aqua fuerit. Insuper, ut antecedens, loco cuidam publico, horto, similive exornando.

Aliud septem sursum erectos, & sex deorsum vergentes meatus habens.

Fig. 17.

Est hoc superiori, sub N. 15. exposito prorsus simile. Id solùm inter utrumq; est discriminis, quod tenuiores multò hic & subtiliores supponantur facti tubuli. Posset insuper ad a sphaera quædam aptari innumeris supernè foraminibus pertusa, ad aqueum quendam, intra cæteras aquas dispergendum pulverem. Curandum autem est sedulò ut aqua effatim, & vehementiori quidem impetu affluat: sic namq; major operi gratia & amœnitas conciliabitur.

Aliud tredecim venularum epistomium.

Fig. 18.

Hoc novemplici sursum & quadruplici deorsum scaturit effluvio, eodem cum præcedentibus loco habendum. Nihil enim ab istis differt, nisi quod plures habet tubulos, & vehementiorem aquæ requirit impetum.

Aliud quadruplici rotunda unaq; plana seu diducta scaturigine.

Fig. 19.

Delphini formam hoc sistit epistomium, tribus erectis, unoq; pendulo, sed

rotundis tamen omnibus, tubulis instructum. Ex ore piscis autem plano seu lato tractu aqua erumpit. Cæterum in porticu quodam seu pergula, visui è directo, commodissimè exponitur.

Aliud decem rotundis & uno plano effluviis.

Fig. 20.

Eandem ferè hoc cum præcedente formam habet, nisi quod major hic est fistularum numerus & aquæ copiosioris effluxus. Jucundius etiam est spectatu quàm antecedens; id quod, ex ipsa quippe figura manifestum, fusiùs persequi non est opus.

Epistomium aliud, undecim rotundis, unam planam seu diductam admixtam habens fistulam.

Fig. 21.

Neq; hoc à priori multum differt, nisi quod alius est tubulorum, sursum-deorsum flexorum ordo ac dispositionis modus, & elegantior fortassis. Cæterum quò loci commodissimè referri queat hæc structura, ex antecedentibus intelligitur.

Aliud decem rotundarum cum una plana seu diducta.

Fig. 22.

Eandem delphini effigiem hoc etiam repræsentat, insidente tamen pusione nudo & piscem hastâ transfixum manu tenente, exornatam. Elegantissimum est hujus generis antecedentium omnium; elegantius adhuc futurum, si ex ore transfossi pisciculi novum adornaretur profluvium, id quod tamen unà cum applicatione seu locatione ipsius artificis arbitrio commissum esto.

Aliud

Aliud tredecim merè - rotundarum.

Fig. 23.

Amoenissimus hic est lusus aquæ, per octo tubulos sursum & quinque alios deorsum erumpentis. Ornatum auget imposita pro lubitu imago seu statua. Locus commodus erit, horti cujusdam medium; Situs optimus, oculo spectatoris directè obuius.

Undecim rotundorum effluuiorum hydraulis.

Fig. 24.

Sex hæc erecta & quinque prona habet profluvia alio, pro re nata, simulachro condecorata, è cuius pedo seu scipione, nec minus è rictu assidentis canis novum ciere effluuium in proclivi esset. Fontem publicum, aut horti cujusdam medium, trunco pulchrè exasciato impositum, condecorare aptum est.

Alia septuplicis rotundæ scaturiginis, cum saliente spherula.

Fig. 25.

Unicam hæc erectam, sex verò divergentes habet fistulas, inter præcipuas aliàs numerata, ac impetuosioris aquæ indiga. Spherula saliens è lamina cuprea seu orichalcea paranda est, levis admodum, eaq; cautione conglutinanda ut ex omni parte seruet æquilibrium. Craterem pro aqua, cum retrolabitur excipienda è lamina cuprea suis ornamentis aut coloribus condecorata, fabricare artifex ad lubitum potest; hoc unico probè observato, nè (quod erratum in nostra figura est) tubus in medio extet. Nam cavitas potius & quædam depressio circa foramen medium requiritur, ut ejecta fortè perpendiculo suo, ventorum impetu, spherula

ad crateris medium suâ sponte recurrat, inde undarum impulsu de novo attollenda, prout usus & praxis ipsa docebunt artificem. Pulcherrimus est hic salientis & in aëre quasi natantis spherulæ lusus, in horti cujusdam aliave planitie instituendus.

Epistomium aliud, sextuplici meatu sursum patens, cum simili salientis Spherulæ lusu.

Fig. 26.

Septem hæc perpendiculariter assurgunt aquarum radii, quorum medius spherulam quandam, eo, quem proximè præcedentibus explicuimus, modo attollit & in aëre pendulam tenet. Coeterum heic quoq; tubus in medio nullus extet, sed infundibuli potius forma ac declivitas crateris medio concilietur, ut delapsa fortuito spherula ad expultricem scaturiginem redeat, indeq;, quoties opus est, relevetur.

Aliud, quinque istiusmodi hydro-spherulas jactans.

Fig. 27.

Elegantius multò hoc est & ad spectu jucundius, duobus antecedentibus. Quinque enim ejusmodi spherulas jactat, medio unam, coeteras collateralibus effluviis. Inter duas quasvis autem spherulas medius assurgit alius rotundæ formæ radius, ad majorem operi conciliandam gratiam. Coeterum eidem hæc, cui præcedentes proximè, errori obnoxia est delineatio, neglectis scilicet necessariis, ad excipendas delapsas spherulas, in fundibulis. Delineatoris nempe hæc culpa est, hydraulicarum structurarum indolem ignorantis. Etenim, ubi dicta defuerint infundibula, delapsæ extra perpendiculum

b

sphæ-

sphæraulæ plus dividiæ quàm gratiæ toti conciliabunt operi.

Nota. Magnum hæc structura postulat aquarum impetum; estq; stirps seu tubus primarius pro ratione reliquorum novem tubulorum ampliandus, ut his omnibus aquarum abundè inde affluat, prout experientia ipsa monebit artificem.

Aliud plano rursum seu diducto saltu aquam, quatuor aperturis, effundens.

Fig. 28.

Neq; hoc inelegans est inventum, pro arbitrio exornandum, hortis aliisve locis condecorandis aptum, paucioris aquæ indigum. Possit super medio tubulo statua quædam collocari aut aliud quid ad placitum artificis.

Aliud octo diductis seu planis fistulis, unaq; rotunda instructum.

Fig. 29.

Novem hoc sursum bullientibus ludit effluviis, & planâ quidem formâ, solo medio excepto, omnibus. Coeterum singularem harum scaturiginum gratiam delineatoris ignorantia non expressit satis, siquidem diduci magis aquarum planarum rimulæ debuissent, id quod in ipso operæ artifex observabit. Multam aquam postulat hæc structura, in horti medio aliore ab impetu ventorum securo loco aptissimè locanda.

Aliud quindecim rotundorum profluviiorum.

Fig. 30.

Sursum septem hoc, & octo deorsum emittit radios, usus ejusdem cum præce-

dente, copiosioris aquæ indigum, ad arbitrium cujusvis exornandum.

Aliud septem talium perpendiculariter assurgentium.

Fig. 31.

Vulgarioris notæ hoc est, locis aquarum parcis, intra parietis cujusdam cavitatem, quales pro statuis locandis fieri solent, statuendum.

Aliud septem similium, cum sex planis aliis.

Fig. 32.

Pulcherrimus est ad spectu hic, planâ formâ salientium fonticulorum lusus, à delineatore tamen, uti superiores, erroneè delineatus. Ubi hoc quoq; notandum, sex reliquas proclives scaturigines tubulos deorsum flexos requirere, alioquin effectu suo, si nudis istis foraminibus, in figura falsò notatis, emanent, carituras, prout ipsa praxis edocebit & artificis perito ante notum est.

Aliud totidem habens utriusq; formæ fistulas, sed aliter dispositas.

Fig. 33.

Vehementiorem hæc hydraulis exposcit aquæ impetum. Eadem de coetero, quæ ad antecedentes monita sunt, heic etiam observentur, ne opus sit crambem toties recoctam apponere. Loci liber undiq; accessus non parum augebit operis gratiam.

Aliud novem venulis sursum & sex aliis deorsum bulliens.

Fig. 34.

Magnâ hîc opus est aquarum copia, ad spectus verò pulcherrimus. In publico aut vidarii cujusdam medio locata hæc machina,

machina, ad nutum cujusvis exornari potest.

*Epistomium aliud undecuplicis rotunda
& decuplicis diductæ scaturiginis.*

Fig. 35.

Plus adhuc aquæ, quàm præcedens, hoc requirit, amœnioris tamen etiam ad spectus. Horto dedicari, & crateri superimponi, statuisq; pro loci conditione, condecorari potest.

*Aliud viginti rotundorum, decemq;
diductorum meatuum.*

Fig. 36.

Mixtim hîc partim ascendunt partim descendunt viginti; teretis figuræ, rivuli. Quibus, ut major operi concilietur gratia, alii decem diductioris seu planæ formæ supernè admiscuntur. Quantam aquæ copiam postulet, qualemve locum desideret, ex antecedentibus colligere facile est.

Aliud viginti rotundorum tantum.

Fig. 37.

Non minus elegans hoc, quàm præcedentia, libero præsertim loco positum & aquis abundans. Quod si tubulorum perpendicularium vicem statuæ sive sculpturæ subirent, aufereret operis pulchritudo. Id cavendum, ut ne angustior justo sit trunci seu tubi primarii cavitas, sed ramulis cæteris proportionata, ut singulis justam admetiri aquæ quantitatem possit; id quod, in omnibus aliis quoq; observandum, imposterum monere opus non erit amplius.

*Aliud novem rotundorum, totidemq;
planorum.*

Fig. 38.

Facit ad horti medium fontemve pu-

blicum exornandum hæc structura, spectatu admodum jucunda, Sphæram supernè, novem rimulis oblongis scaturientem, ostentans; vehementiori, quem postulat, aquarum impetu donata: elegantior etiam futura, si sphæræ modo dictæ sculptile quippiam superimponatur.

Epistomium, aquam rotundo ductu duodecim venulis, interspersâ insuper pluviâ emittens.

Fig. 39.

Magis hoc, quàm antecedentia, spectatoris oculos recreat, sex radios sursum, sex item deorsum emittendo. Caput supernè minutulis foraminibus pertusum pluviam spargit, in cristæ formam erectam; quæ certo loco soli splendenti opposita iridem, suis coloribus, pulcherrimè depinget, prout usus edocebit artificem.

*Aliud duodecim rotundarum, & sex
planarum scaturiginum.*

Fig. 40.

Multum aquæ hoc & vehementiorem ejusdem impetum postulat, fonti publico imponendum, hortove, cryptæ &c. consecrandum, additis, quæ cuivis arriserint, ornamentis.

Aliud septendecim merè-rotundarum.

Fig. 41.

Hujus etiam structuram multam & vehementiùs motam deposcit aquam. Cæterum superiora effluvia tubulos postulant in schematismo neglectos, eum in finem maximè addendos ut joco & conspergendis spectatoribus inserviant; late quippe radiolos suos diffundentes. Occultari quoq; sub frondium & segmentorum ornatu possunt, si lubeat.

Aliud quatuor planarum cum tribus rotundis.

Fig. 42.

Elegans hoc est inventum, aquam quatuor planis ductibus copiosè effundens, visui directè objiciendum. Ornamenta arbitraria sunt.

Aliud sex diductorum & septem orbicularium orificiorum.

Fig. 43.

Pulchrior hujus est quàm præcedentis facies, sed aquæ etiam major hîc, quàm ibi, copia. Publicum decet, accedentibus præcipuè, quæ loco convenient, ornamentis.

Aliud quatuor diductorum & septem orbicularium.

Fig. 44.

Huic etiam publicus debetur locus, ut latè se diffundere possint aquarum effluvia, sex pronis, unoq; perpendiculariter assurgente, radiis permixta. Impetum de cœtero poscit & affluentiam.

Aliud, hydrosphærolâ ludens inter octo rotundas scaturigines.

Fig. 45.

Loco tranquillo statuatur isthoc, visuiq; directè objiciatur, oportet. Pilâ projectâ ludit, quæ in suppositi infundibuli florem se demittere, emota perpendiculo, potest; inde denuò levanda, prout supra semel atque iterum adnotatum est.

Novum Epistomiorum genus pulverem pluvialem tenuissimum dispergens.

Fig. 46.

Facit ad iridem repræsentandam hæc, debito, soliq; splendenti exposito, loco

statuta machina; tantoq; pulchriorem istam, quo subtiliora fuerint foramina. Ornatu peculiari non indiget, suo nativo ab aqua saliente condecorata, prout effigies, & adhuc magis opus ipsum, commonstrabit.

Aliud ejusdem efficacie.

Fig. 47.

Idem, quod antecedens, hoc quoque præstat nullo notabili, aut exiguo admendum, discrimine. Quare fusiùs hujus effecta prosequi supervaneum erit. Locum quoq; debitum ac convenientem ipsi assignare facillè sciet peritus artifex.

Aliud, magnam aquæ copiam, planâ seu diductâ formâ ejiciens.

Fig. 48.

Latam sistit hoc & amplam diffusæ aquæ superficiem, visui directè objiciendam, & in horti quidem alicujus aliave publica planitie.

Aliud idem præstans, sextuplici tamen insuper effluvio rotundo manans.

Fig. 49.

Major est hujus, ac præcedentis, elegantia, circa planam istam superficiem aqueam, sex insuper rodiosis assurgentibus per tubulos totidem, in figura omisos quidem, sed ab artificio reponendos. Locus arbitrarius est. Impetus verò aquæ, & copiosæ quidem, necessarius.

Aliud latè iterum salientem aquam diducens.

Fig. 50.

Jucundum hoc admodum spectaculum, statuatam ponè planam superficiem aquæ locatam & per eandem spectandam

dam exhibens. Cavendum autem ne propiùs hæc admoveatur & allisam aquam disjiciat; id quod usus & praxis porrò monebit.

Novum Epistomium Sphæra in orbem mobili instructum, & vexillifero supernè exornatum.

Fig. 51.

Sphæram circumvolvitur hæc hydraula, sex præterpropter digitos suâ diametro æquantem, è lamina cupreâ vel orichalcea scitè fabricatam, intusq; tribus quatuorve pinnis instructam, ad quas appulsa, quæ per scapum seu truncum assurgit aqua, in orbem globulum moveat. Ulterioris ornatus ergo, mobilis, è tenui lamina factus, vexillarius, sphærx supernè affigi potest, qui, hæc motâ, simul in gyrum vertetur.

Aliud epistomium Septemplici rotundo effluvio, pluviamq; cadente delectans.

Fig. 52.

Hoc fistularum genus visui, ad figuræ ductum, directè obversum, amœnissimum spectatu est. Oportet autem pluviam tenuissimis erumpere venulis iisq; deorsum vergentibus, prout ipsa figura satis indicat.

Aliud, convexi speculi formam aquæ erumpenti concilians.

Fig. 53.

Fornix aut crypra obscurior seu tenebricosa locum huic hydraulæ dabit commodissimum, amœnioris quippe noctu adspectus quàm interdiu futuræ; locatis nempe subtus quatuor accensis lychnis. Ornatus gratiâ sculptile quodpiam

supernè, seu quadrupes seu volatile, locari posset.

Aliud sub patellæ figura aquam disjiciens.

Fig. 54.

Quemadmodum antecedens rotundo-planam aquæ superficiem desuper flexam repræsentat: ita præfens aliam similem, inverso situ, instar patellæ diductam sistit, spectatoris oculo valdè gratam futuram. Interius hujus machinæ planum ita paretur, ut cochleæ cujusdam adminiculo contrahi & distendi pro lubitu possit; cujus efficiendi modum, artifici perito satis notum, pluribus hîc exponere opus non est.

Aliud ejusdem generis.

Fig. 55.

Hoc inter & præcedens nullum est aliud discrimen, nisi quod contractior aquæ exitus ad majorem ipsam protrudit altitudinem, prout figura satis indicat.

Aliud Solis adinstar radians inter septem rotunde-salientes venulas.

Fig. 56.

Septem hoc emittit, ut vides, fonticulos circa medium, undiquaq; radiantem, & utrinq; deauratum, solem: jucundum visu spectaculum, ipso schematismo teste.

Aliud unius diductæ & sex rotundarum fistularum.

Fig. 57.

Fornici hoc aut specui artificiali exornandæ, ut & præcedens, accommodum est. Cæterùm rimulæ superioris apertura non nisi cultri aciem adæquet, prout ad superiora frequentius est monitum. Tubulorum verò numerum, pro

minori majorive aquæ copia, augere licet aut diminuere.

Aliud unius diductæ, unius item rotundæ.

Fig. 58.

Præfens hydraula fontanum craterem, aut cryptam quandam seu fornicem insigniter ornat, ad antecedentis figuræ 55. ductum exstruenda.

Aliud, quatuor rotundis & tribus planis manans effluviis.

Fig. 59.

Non minus gratus est hic etiam aquarum lusus, pluribus quoq; vel paucioribus, pro affluentis aquæ copia, instruendus canalibus. Hic namq; non minus ac in omnibus tum antecedentibus tum sequentibus ad aquæ quantitatem semper respiciendum, ac juxta eam cætera omnia coordinanda.

Aliud, in vitri rotundi formam aquam deorsum spargens.

Fig. 60.

Longior aliquantum, & unius minimum pedis extensionem æquans huic operi debetur tubus, operculo supernè leviter convexo tectus, & cochleæ cujusdam interventu ita paratus, ut contrahi cum luberit, & ampliari possit.

Aliud, Speculi plani formam suo effluvio emulans.

Fig. 61.

Gratissimum accidit oculo hoc spectaculum, formosam aquæ superficiem, plano speculo non absimilem, visui diame-

Aliud stelliformem aquæ planitiem dispandens.

Fig. 62.

Non multum absimile est hoc præfens antecedenti, nisi quod stellæ sexangulæ formam suo effluvio æmulatur, & visum magis adspectu suo delectat.

Novum genus solaris radiationis emulum.

Fig. 63.

Elegans admodum est hæc structura, solem in medio deauratum exhibens, ejus minimum amplitudinis ut 8. digitorum longitudinem suâ diametro exæquet. Loco plano & libero congruit, oculo directè opponenda pro artificis nutu & prudentia.

Epistomium aliud, unionum instar guttulas dispergens.

Fig. 64.

Hoc etiam genus non parum delectat, in guttulas rotundas, margaritarum similes, aquam detornans. Lunula superior è cupro paranda est, amplior in medio & undiq; cava, circa terminos autem acuminata. Ad utrumq; cornu orbicularibus foraminibus pertunditur, transversâ tamen rimulâ seu sectione connexis, ut secari per has aqua & in globulos detornari possit, prout figura clarè satis indicat.

Aliud, spumoso quodam effluvio nivem effigians.

Fig. 65.

Spuma quoq; hæc adspectu non injucunda est. Cui formandæ tubus præstò esto cupreus, octo circiter aut decem digitos longus. Hujus cavitatem supernè transversam filum ferreum secet, matri-

culam

culam habens in medio, in qua, cochleâ mediante, sphæra concava firmari ita possit, ut labia tubi propè attingat exitumq; non nisi angustissimum aquæ ebullienti concedat; id quod è schematismo manifestius videtur, ulterioriq; artificis, meliora his excogitaturi, indagini committitur.

Aliud cum corona saliente.

Fig. 66.

Hoc inter præcipua numeratur, vehementiorem aquæ erumpentis impetum postulans, ut, è lamina cuprea vel orichalcea factam, coronam, aut expansis alis innatantem volucrem, attollere potis sit. Structuram, cum nota satis sit, fusiùs edocere velle, esset actum agere.

Aliud instar tenuissime pluvie, ad cristarum formam, aquas disjiciens.

Fig. 67.

Ut hoc paretur, tubo cupreo sphæra cava arbitrariæ magnitudinis agglutinatur, & hemisphærium superius innumeris foraminibus pertunditur. Quod si umbratili loco obliqui solis radii hanc pluviam transluceant, iris pulcherrima nativis suis coloribus inibi depicta conspicietur.

Aliud epistomium duplici in planam figuram exsiliante, aliisq; rotundis effluviis conspicuum.

Fig. 68.

Structuram hujus figura docet: Locus

accommodus est hortus, aut crypta, aut aliud pro lubitu: Adspectus pulcherrimus: Impetus aquæ satis vehemens.

Aliud, in helicis figuram aquas detorquens.

Fig. 69.

Præfens epistomium cupreo constat tubo, unius circiter pedis longitudinem & sesquidigitalem amplitudinem seu diametrum habente, circumcirca autem juxta ductum cochlearis lineæ inciso, tantâ aperturæ amplitudine quæ aciem cultri intromittat. His addi supernè pluvialis quidam pulvisculus, ornatûs augendi gratiâ potest.

Aliud, triplici plano effluvio, supra, infra, ac in medio erumpente, jucundum.

Fig. 70.

Hoc è primariis unum est, adspectu quam amœnissimum. Structuram figura clarè satis exponit. Cochleis autem supernè muniatur, ut contra hi & cogi ad quamlibet subtilitatem aqua, ac rursus dilatari, queat.

Ultimum tandem multarum planarum aquarum.

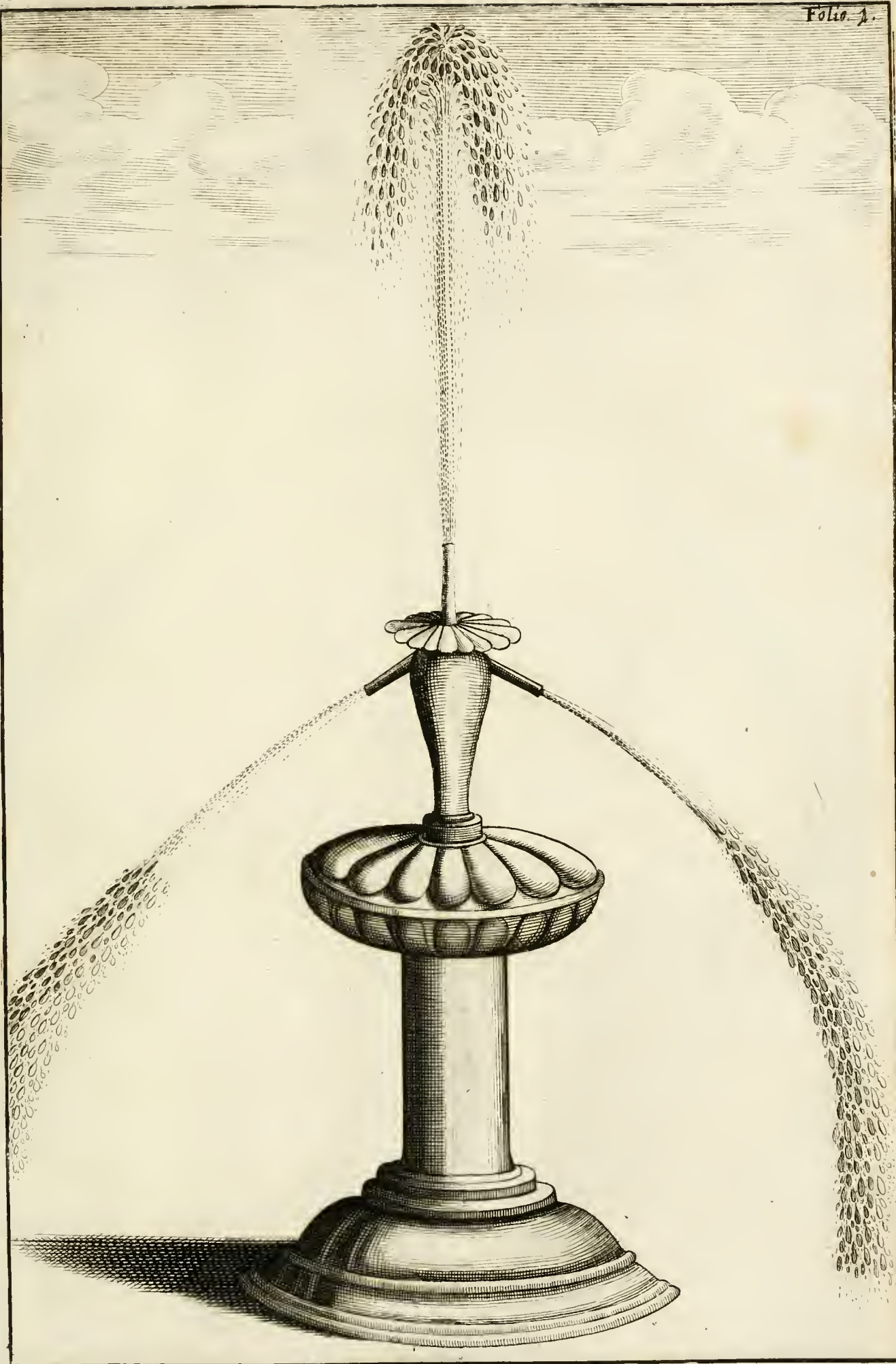
Fig. 71.

Non inconcinnius hoc est præcedente. Quæ ejus sit fabrica, è figura dilucidè cernere licet. Locus ipsi debetur publicus, aliusve ad artificis placitum seligendus.

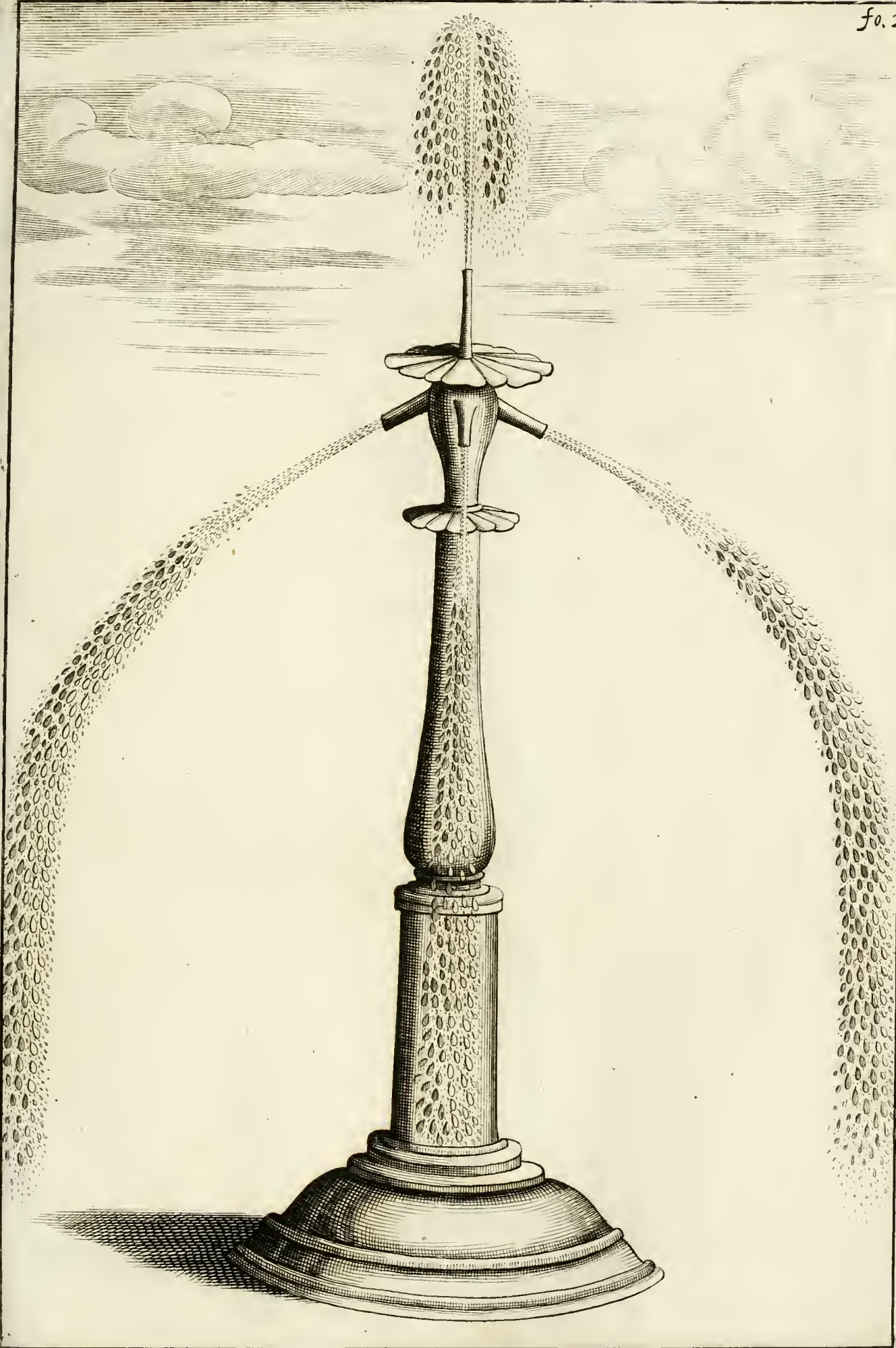
Finis Secundæ Partis.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

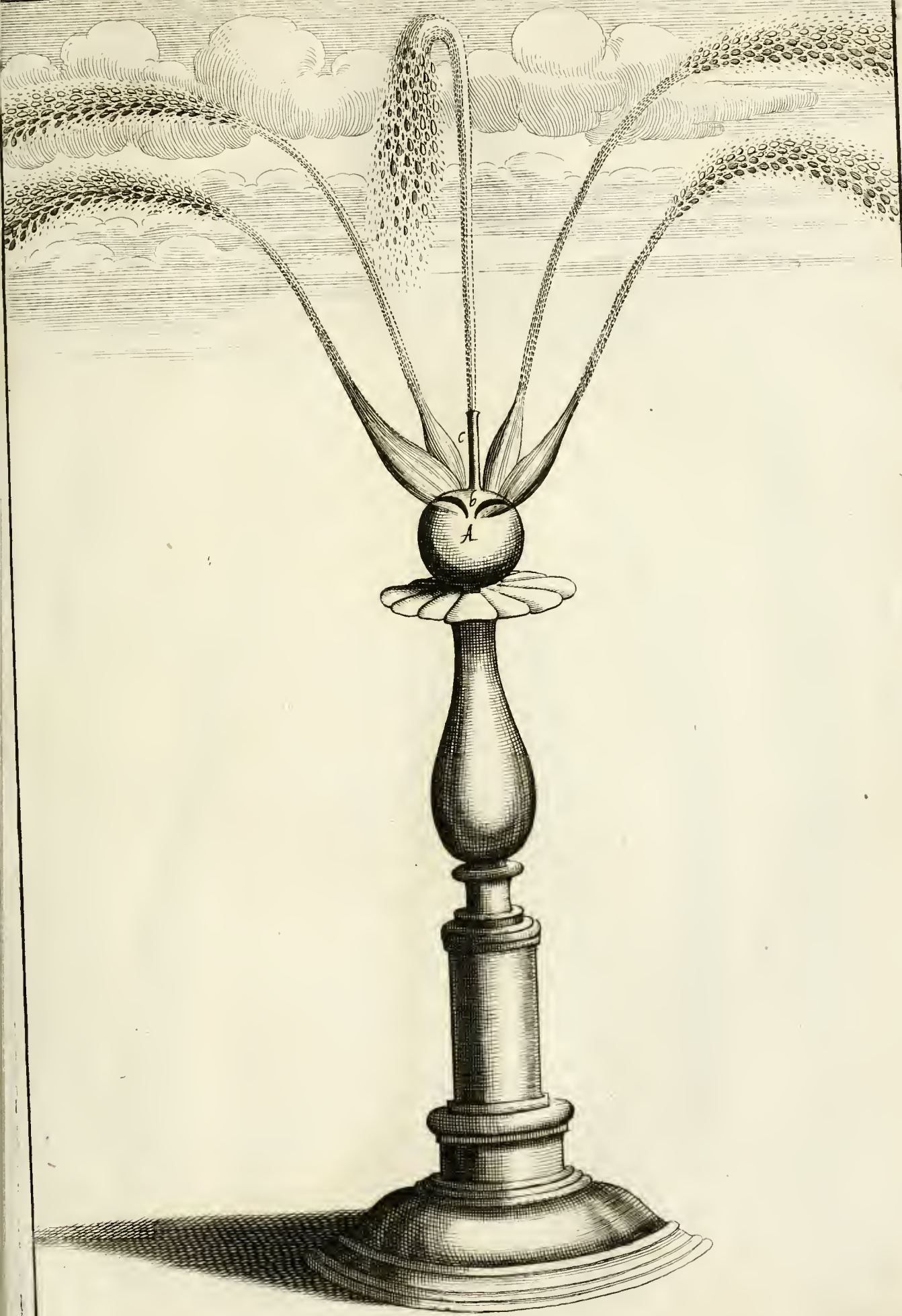
18th June 1864

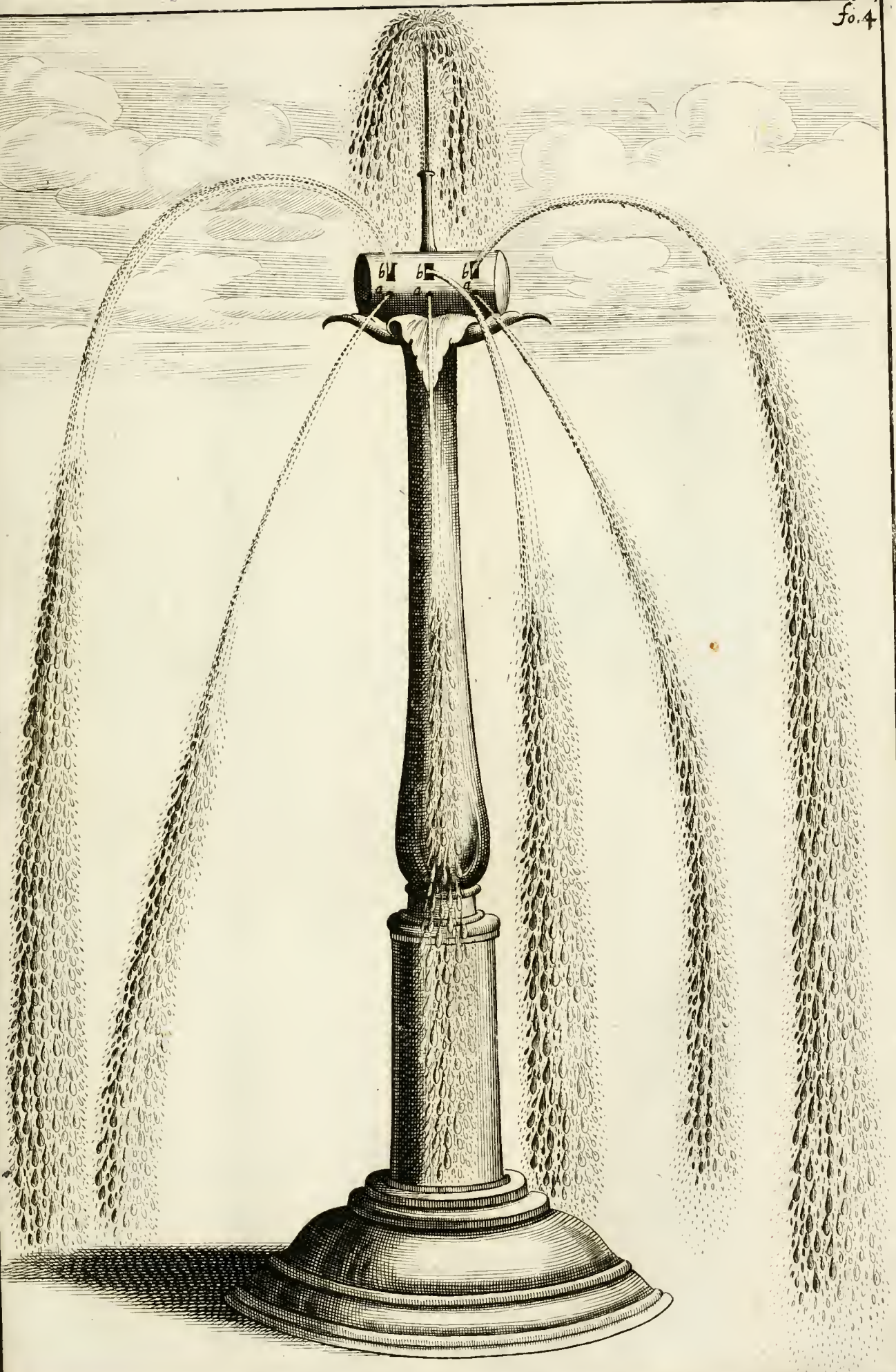

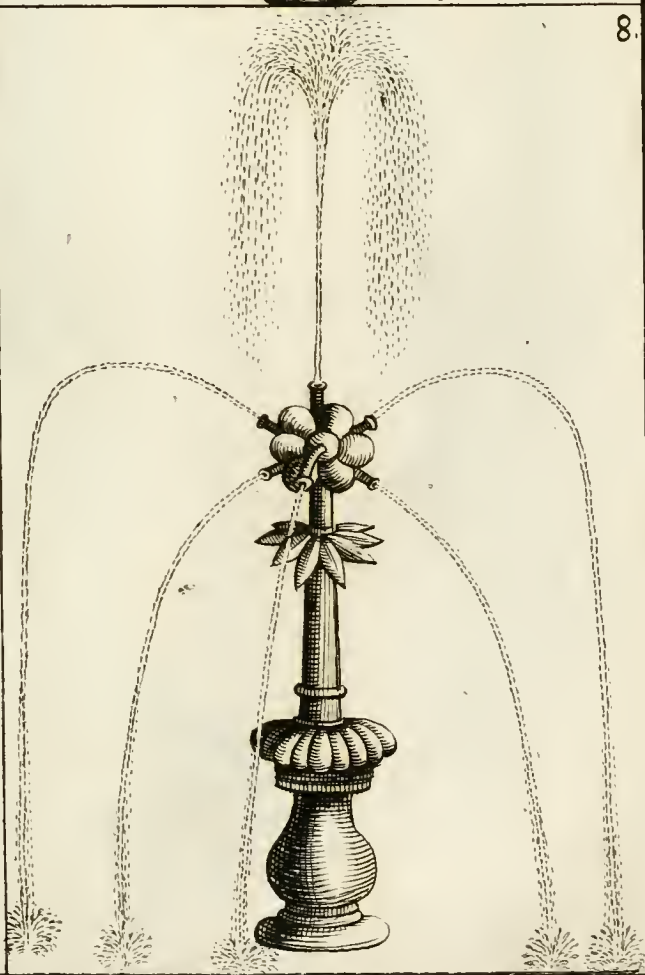
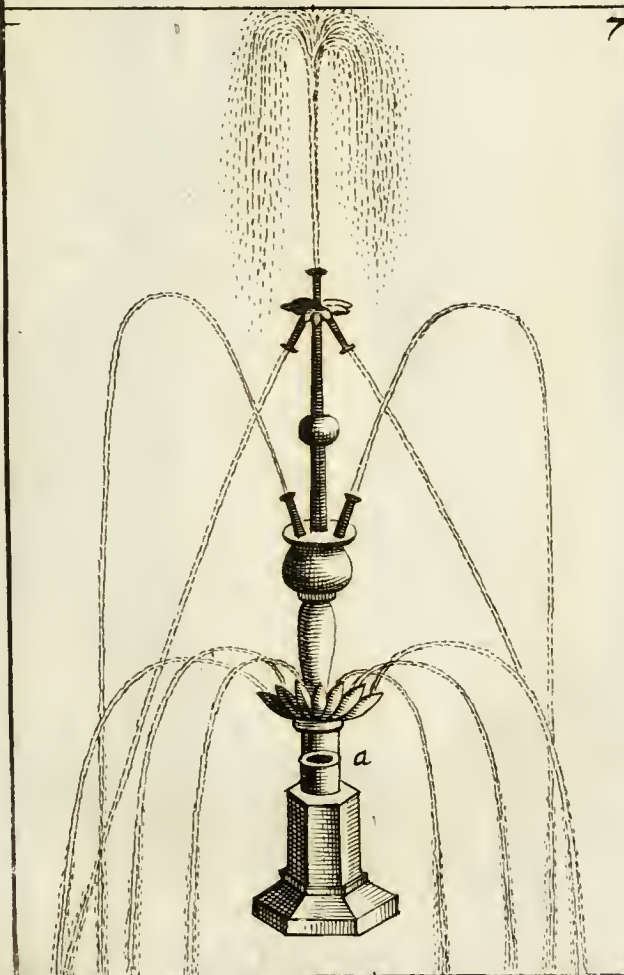
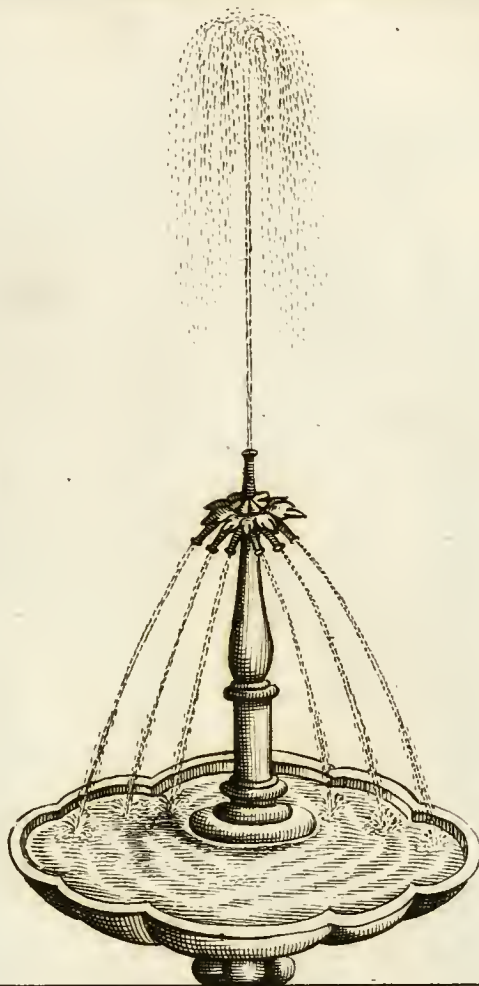
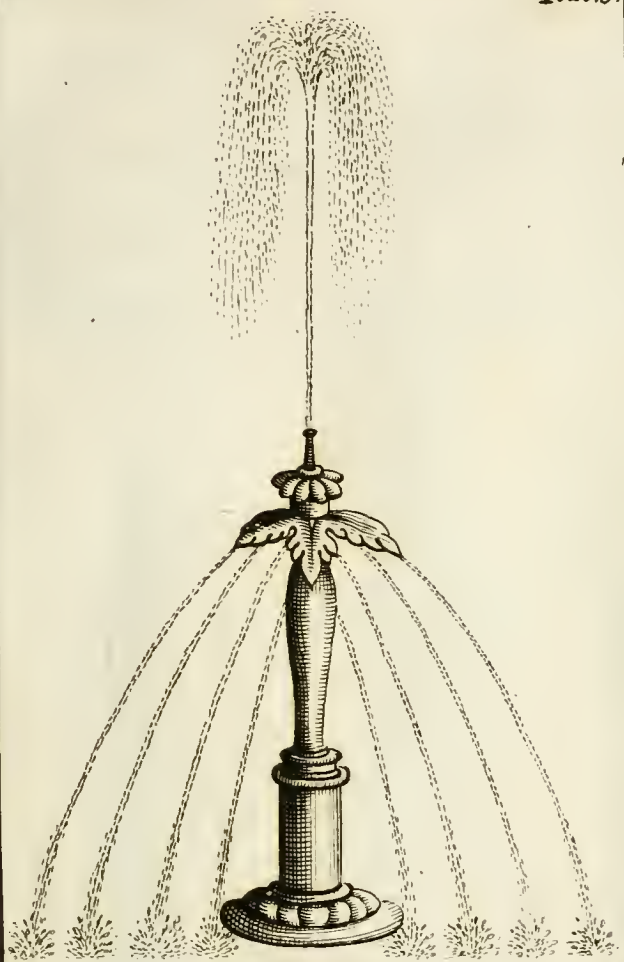

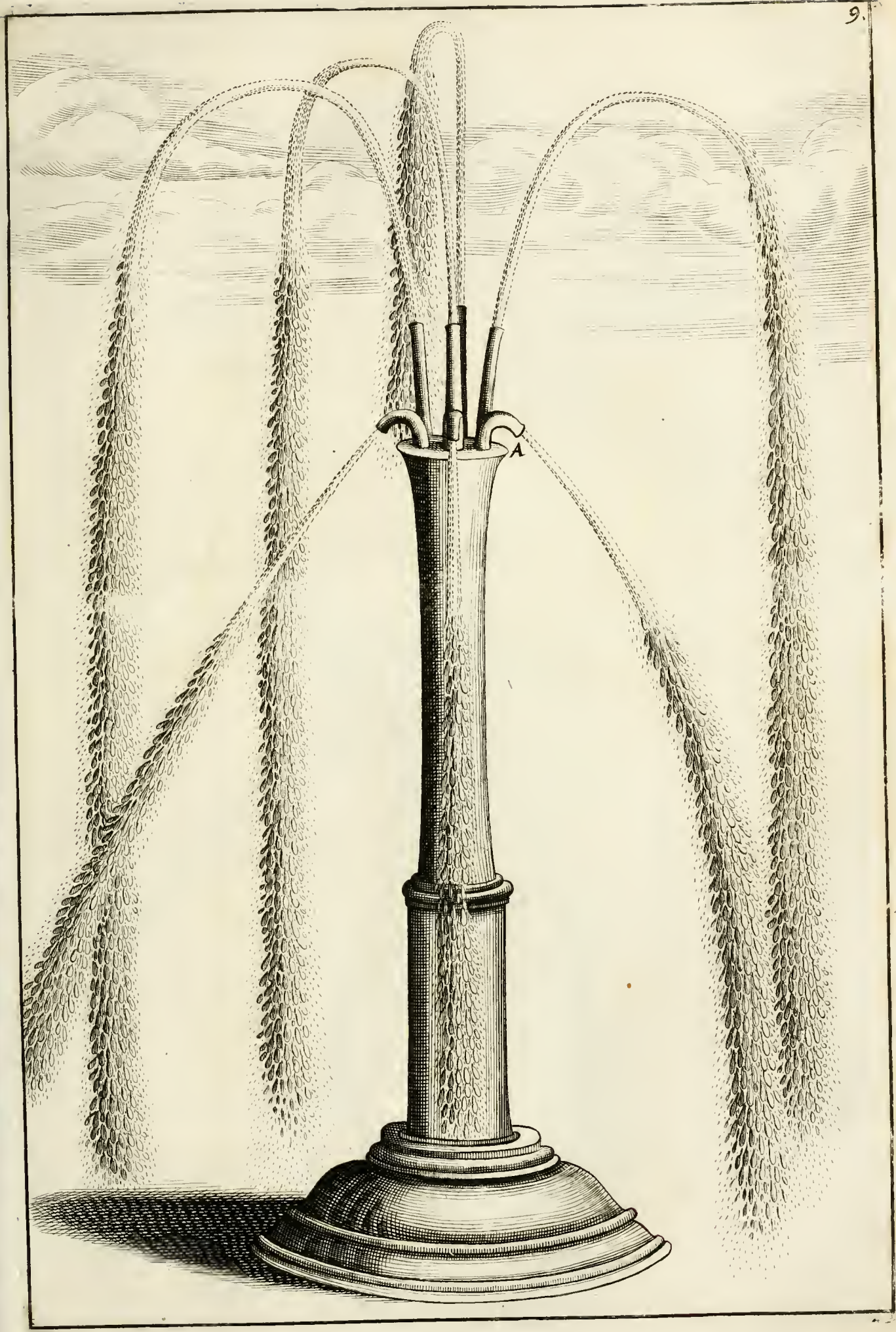

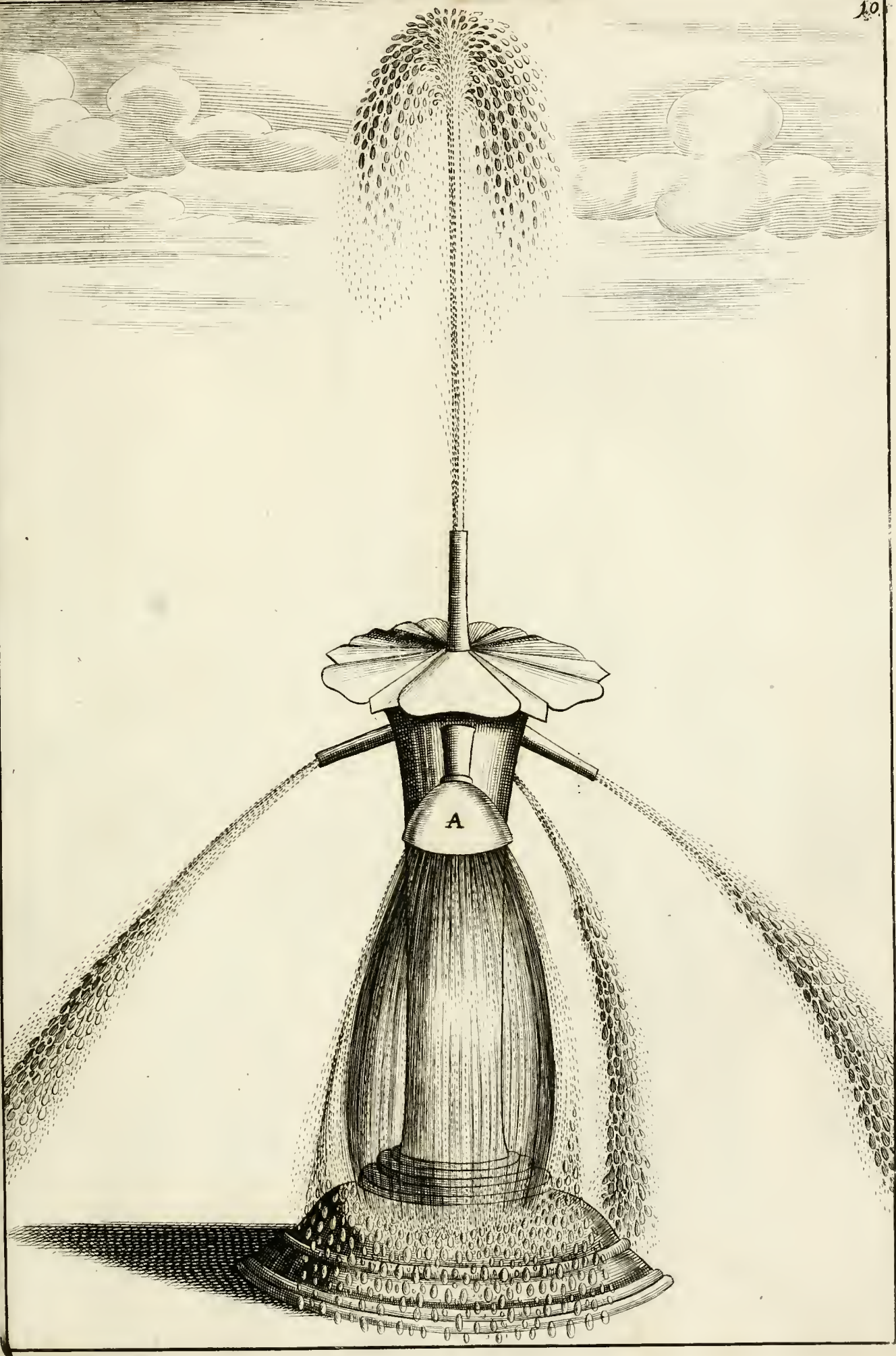

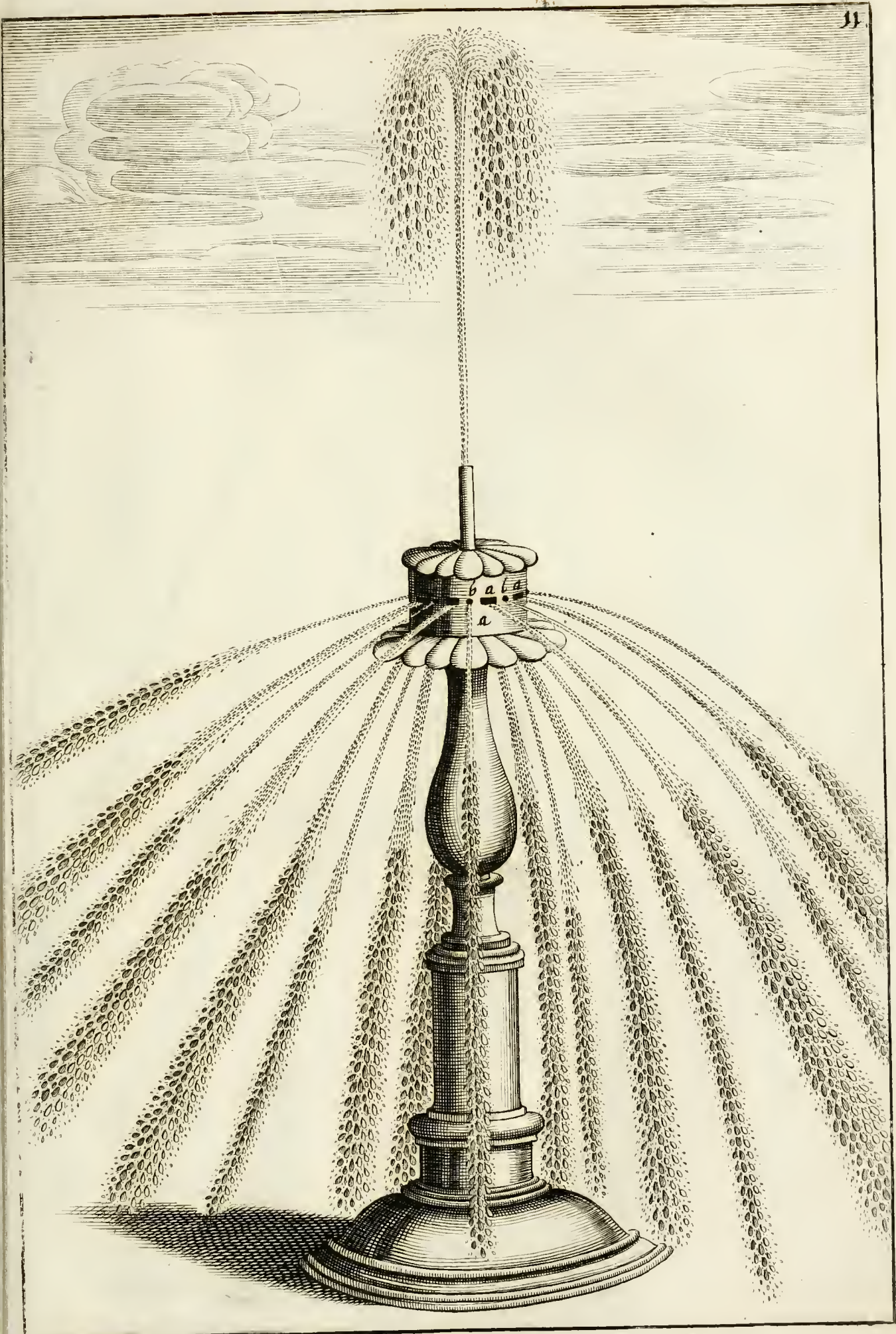

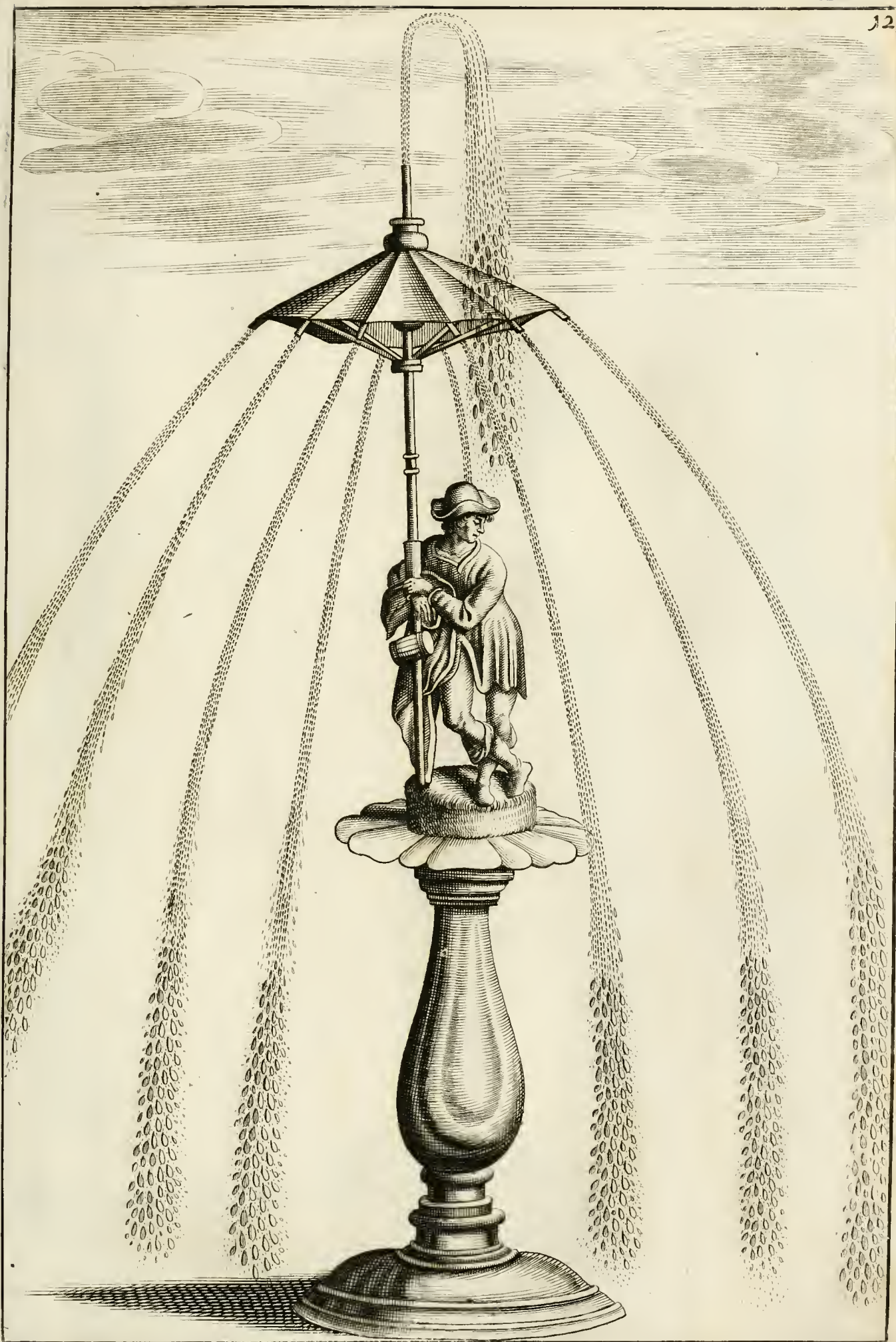

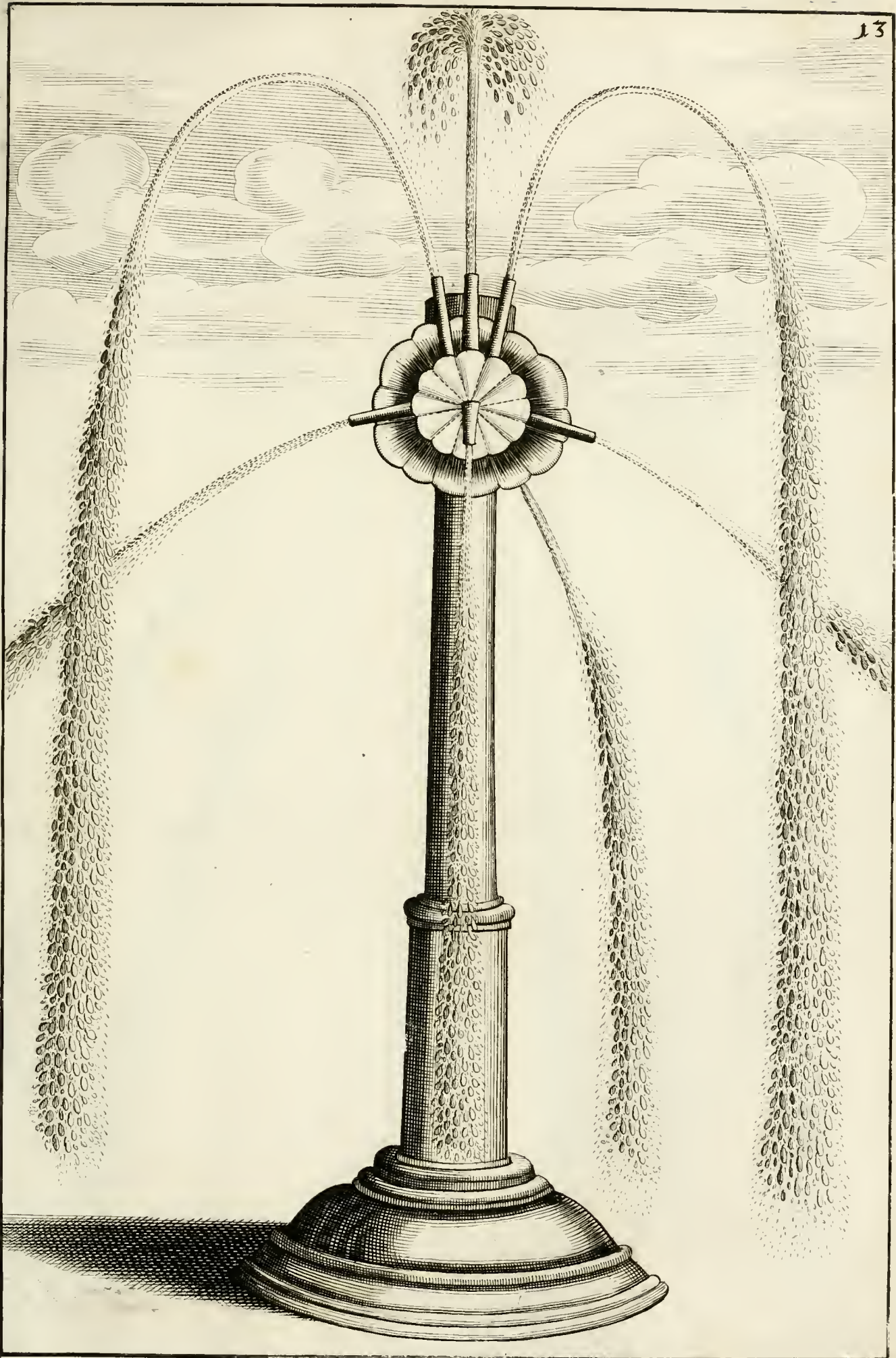

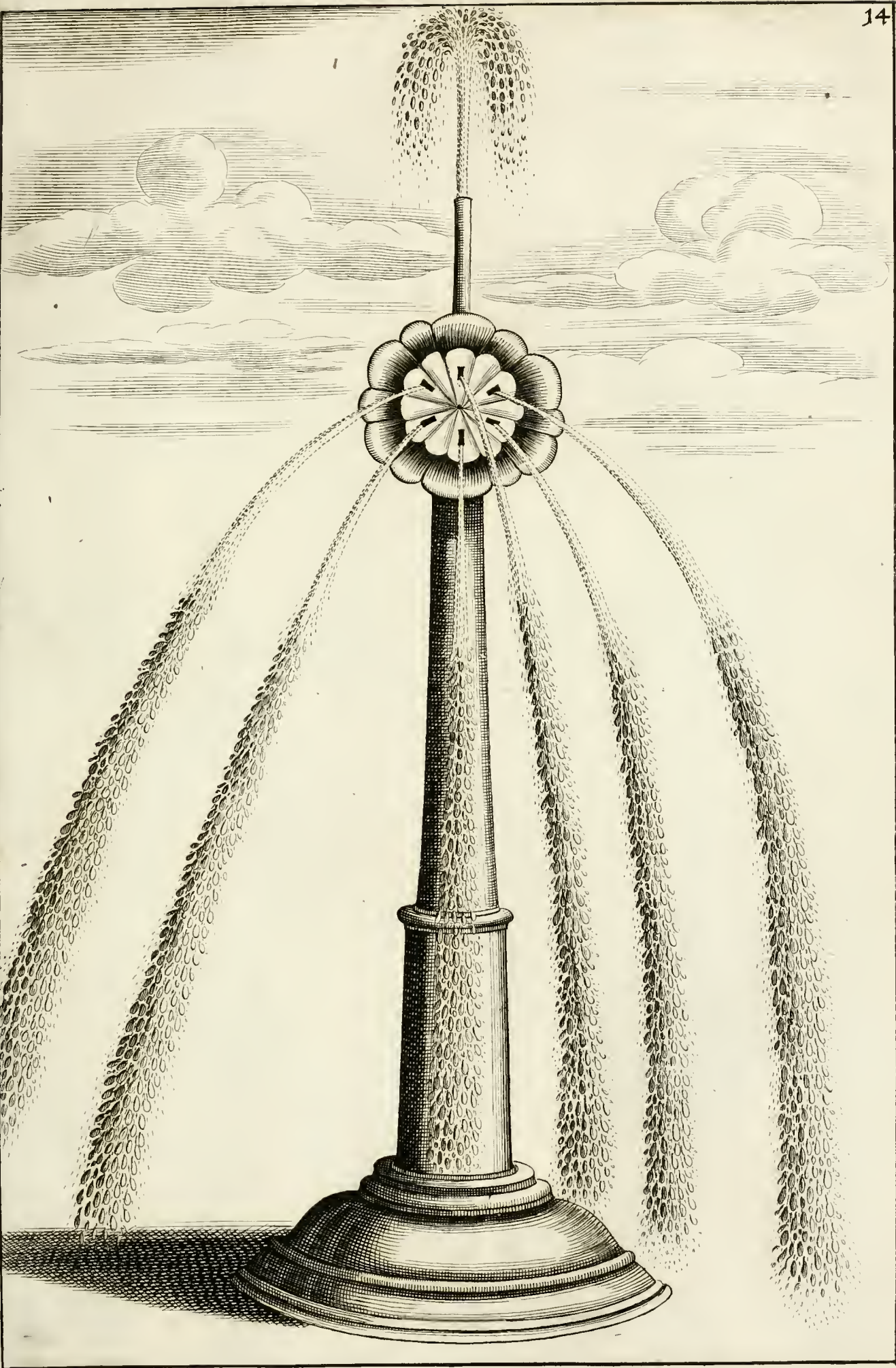

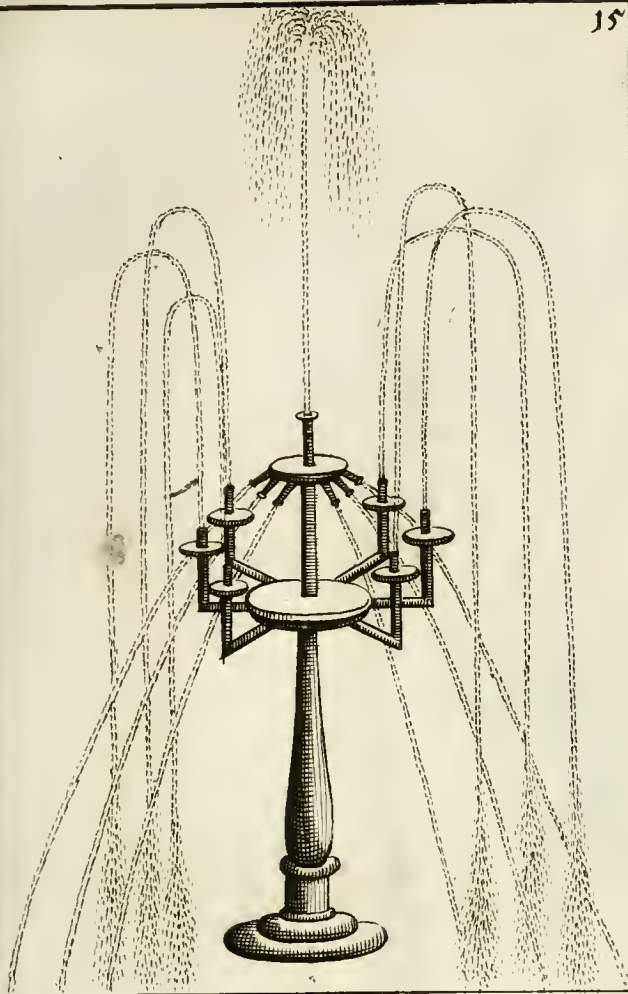

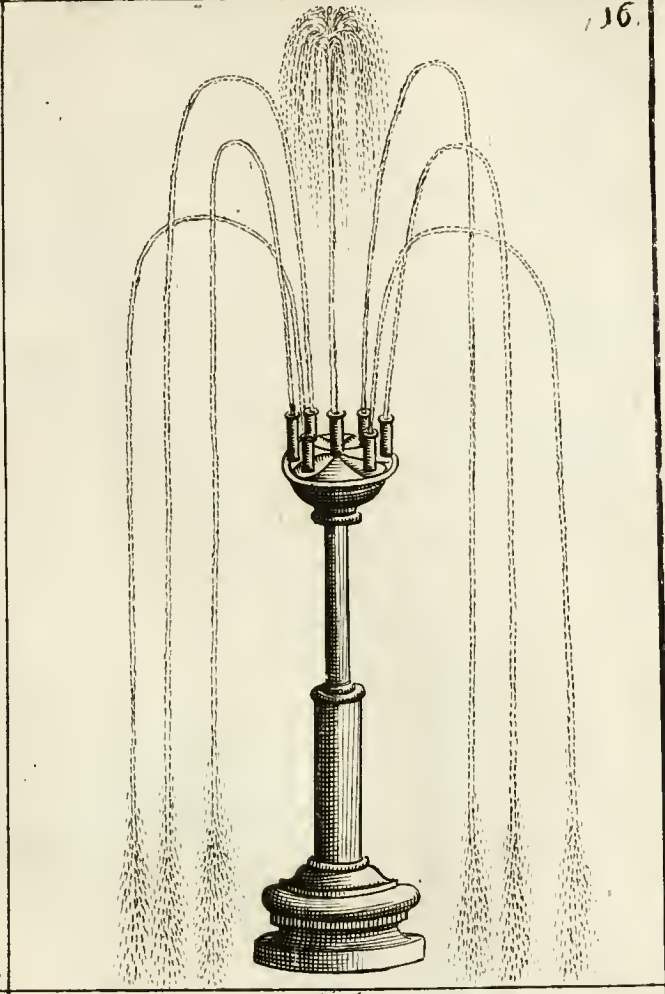

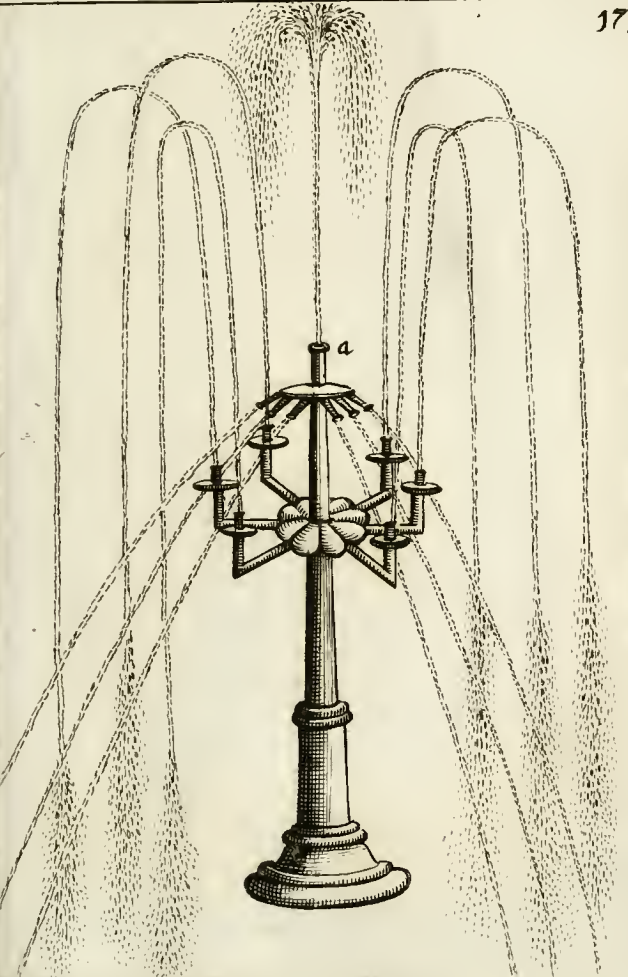
15

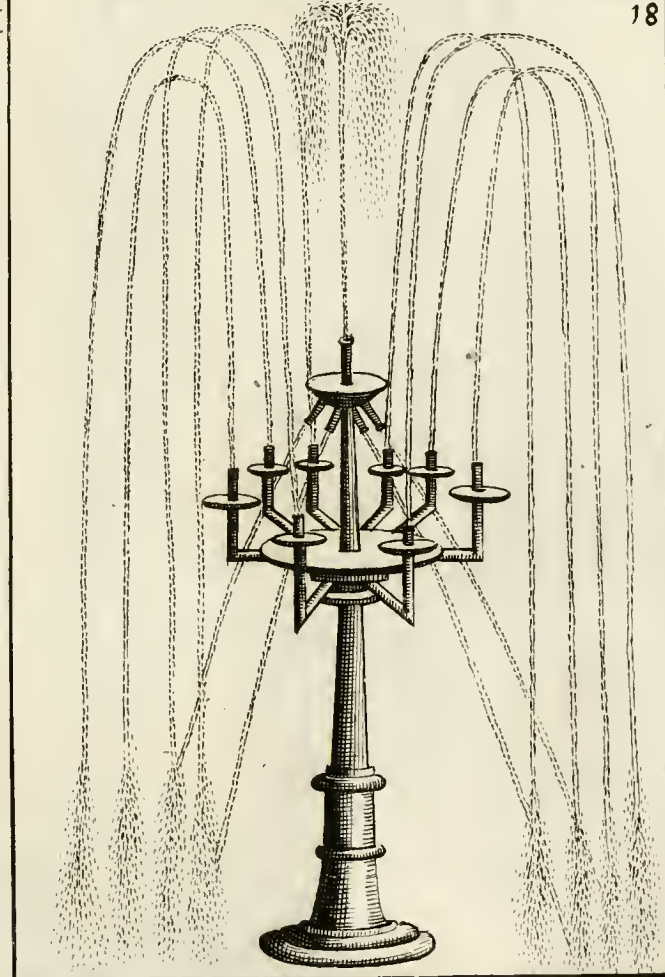
16

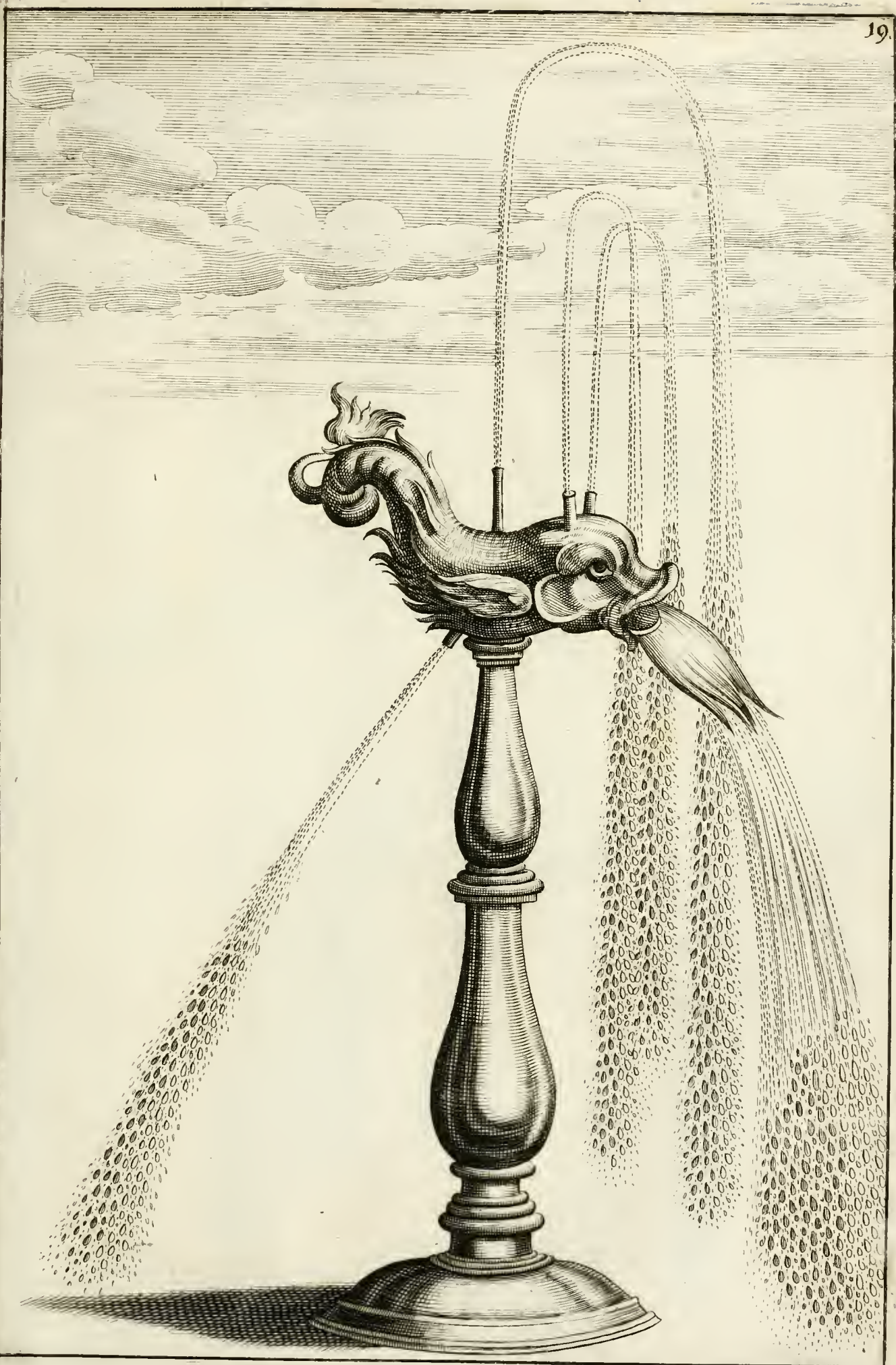
17

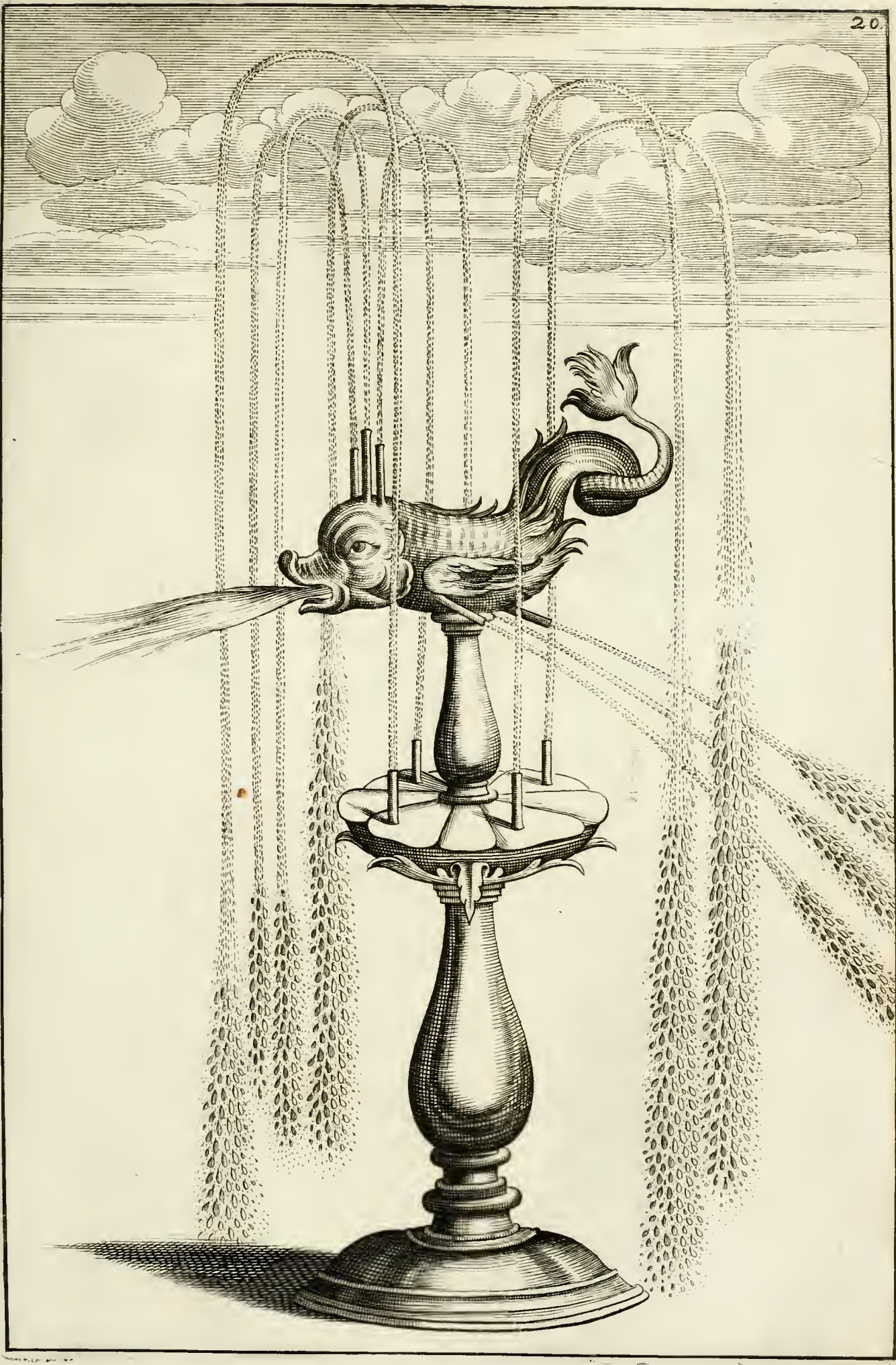
18

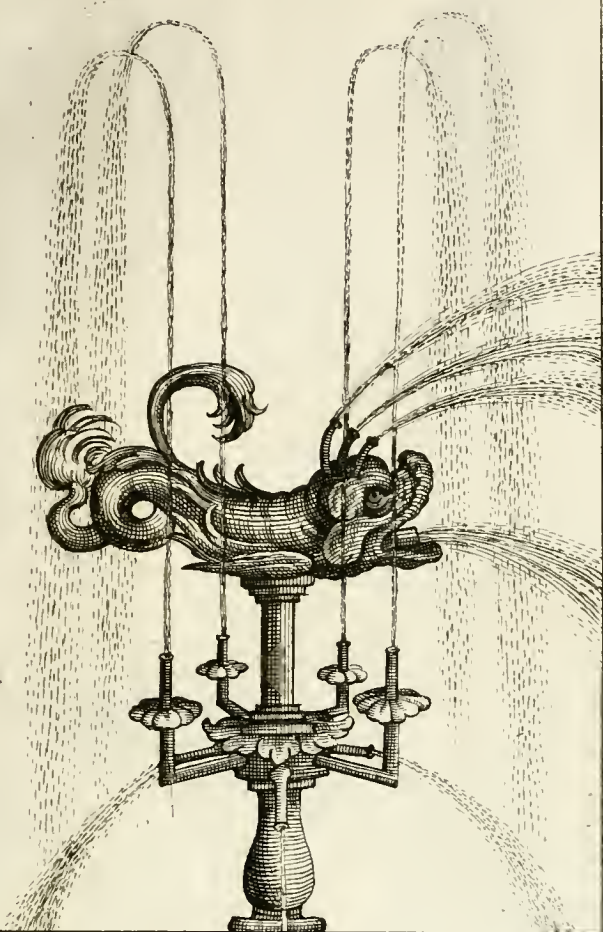

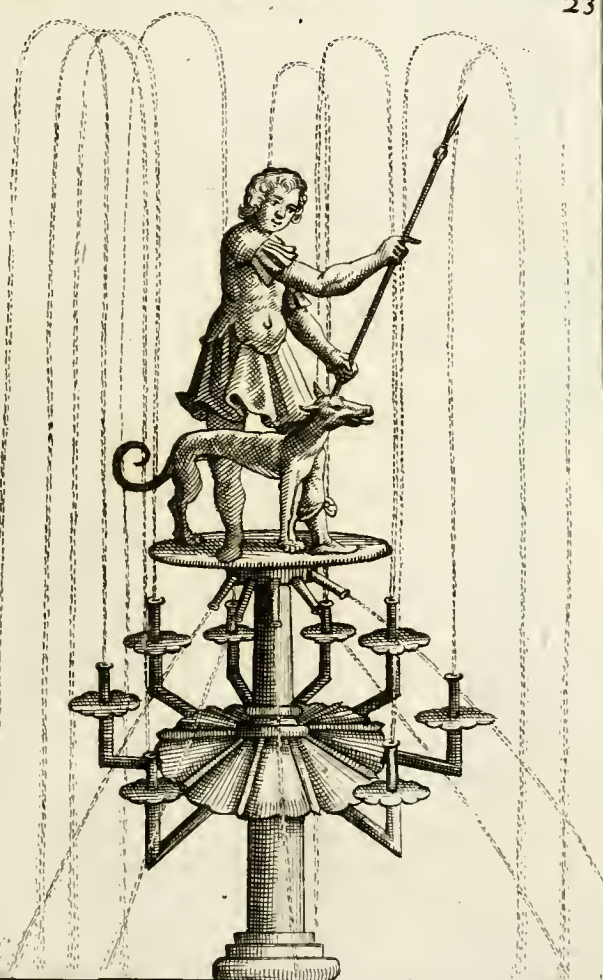
21

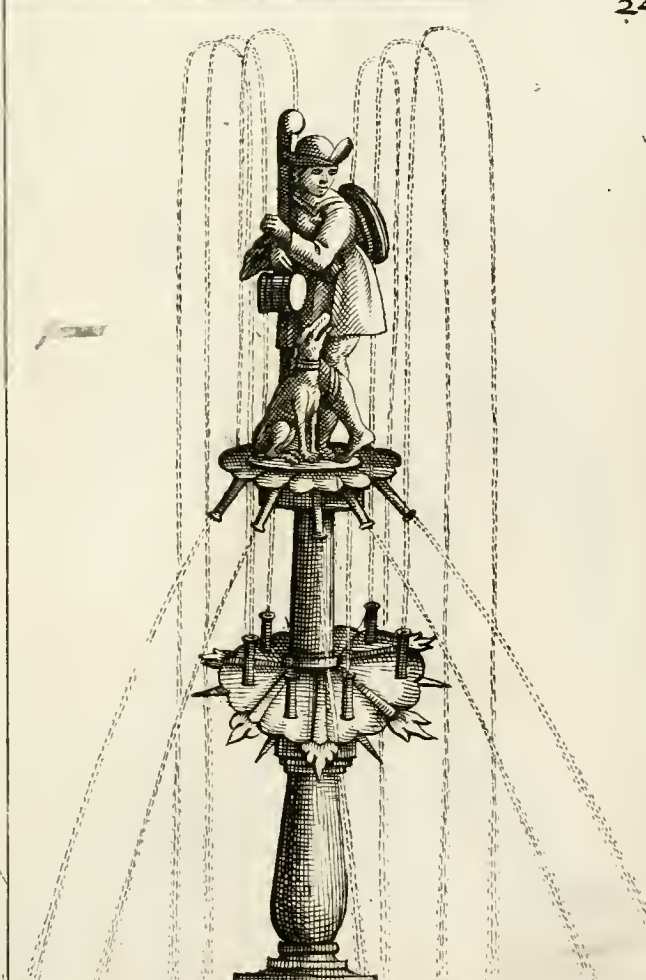
22

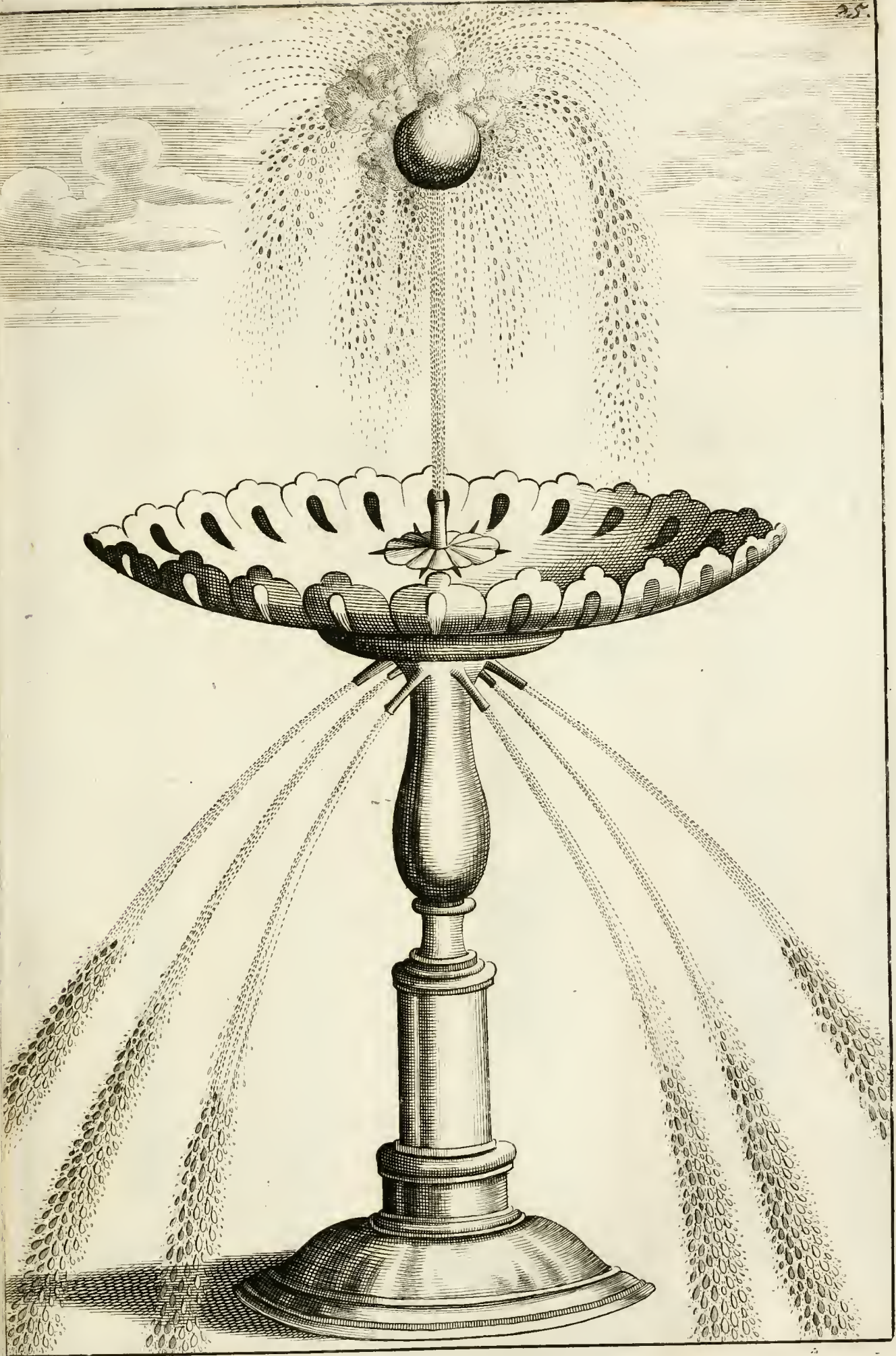
23

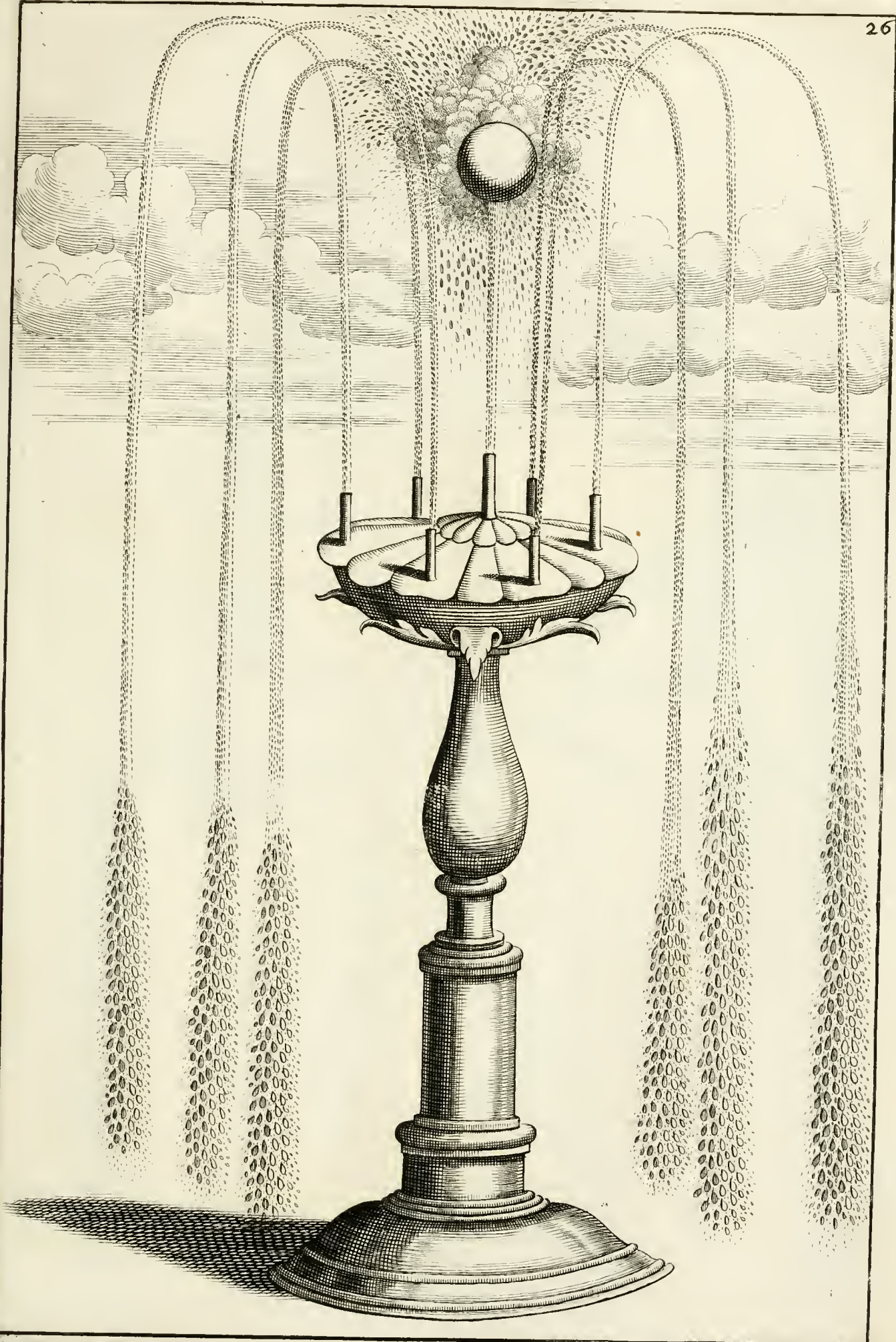
24

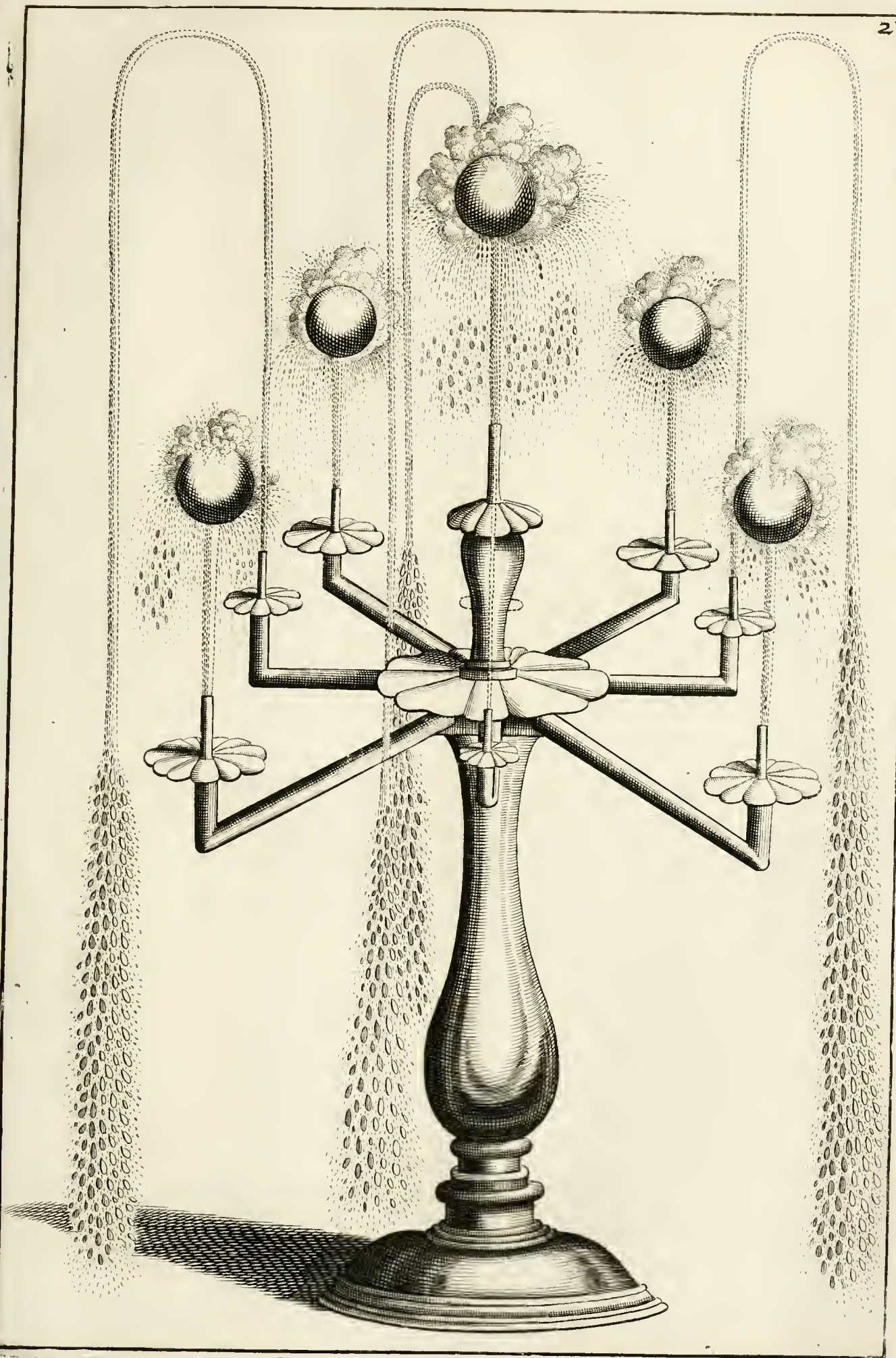

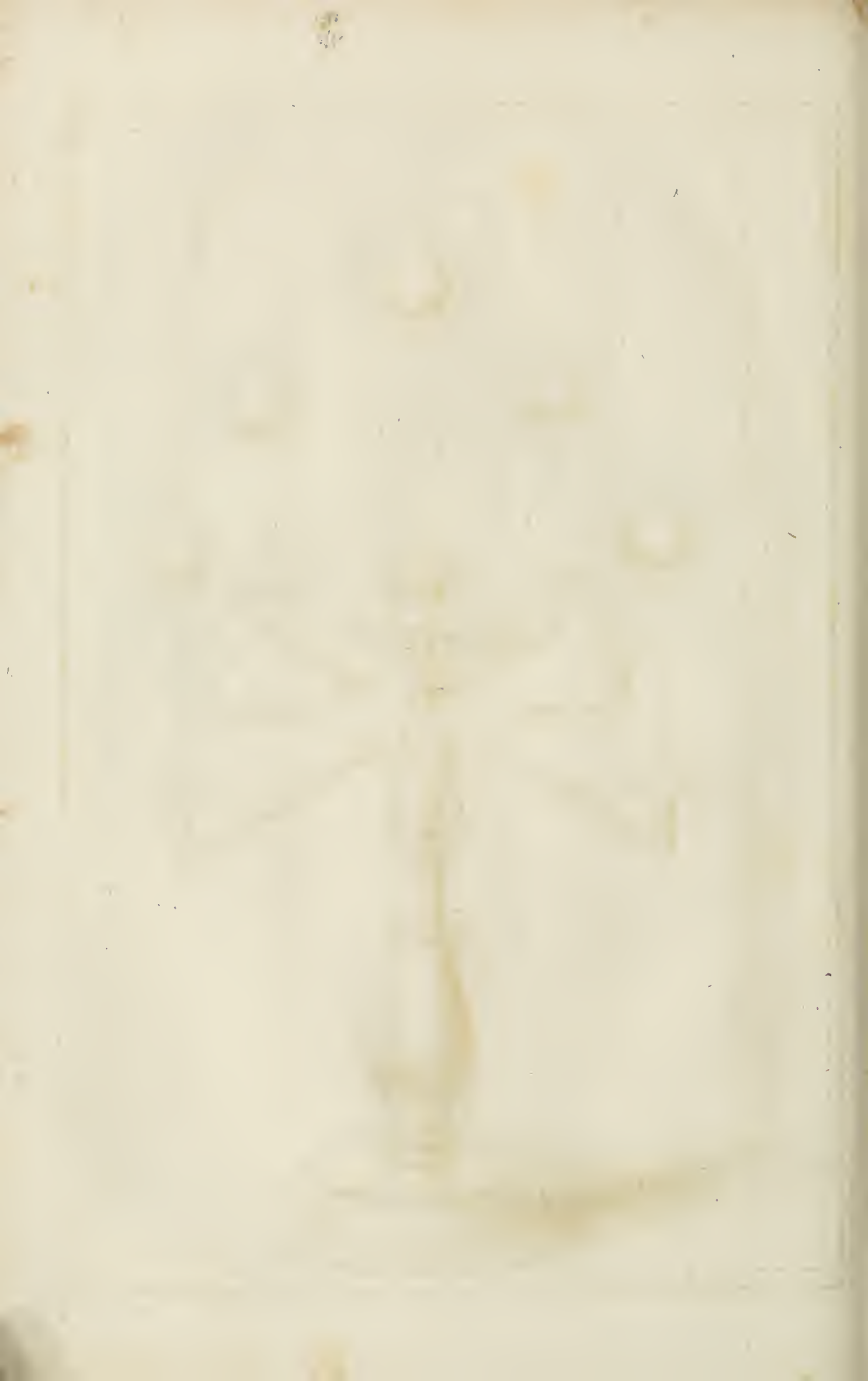

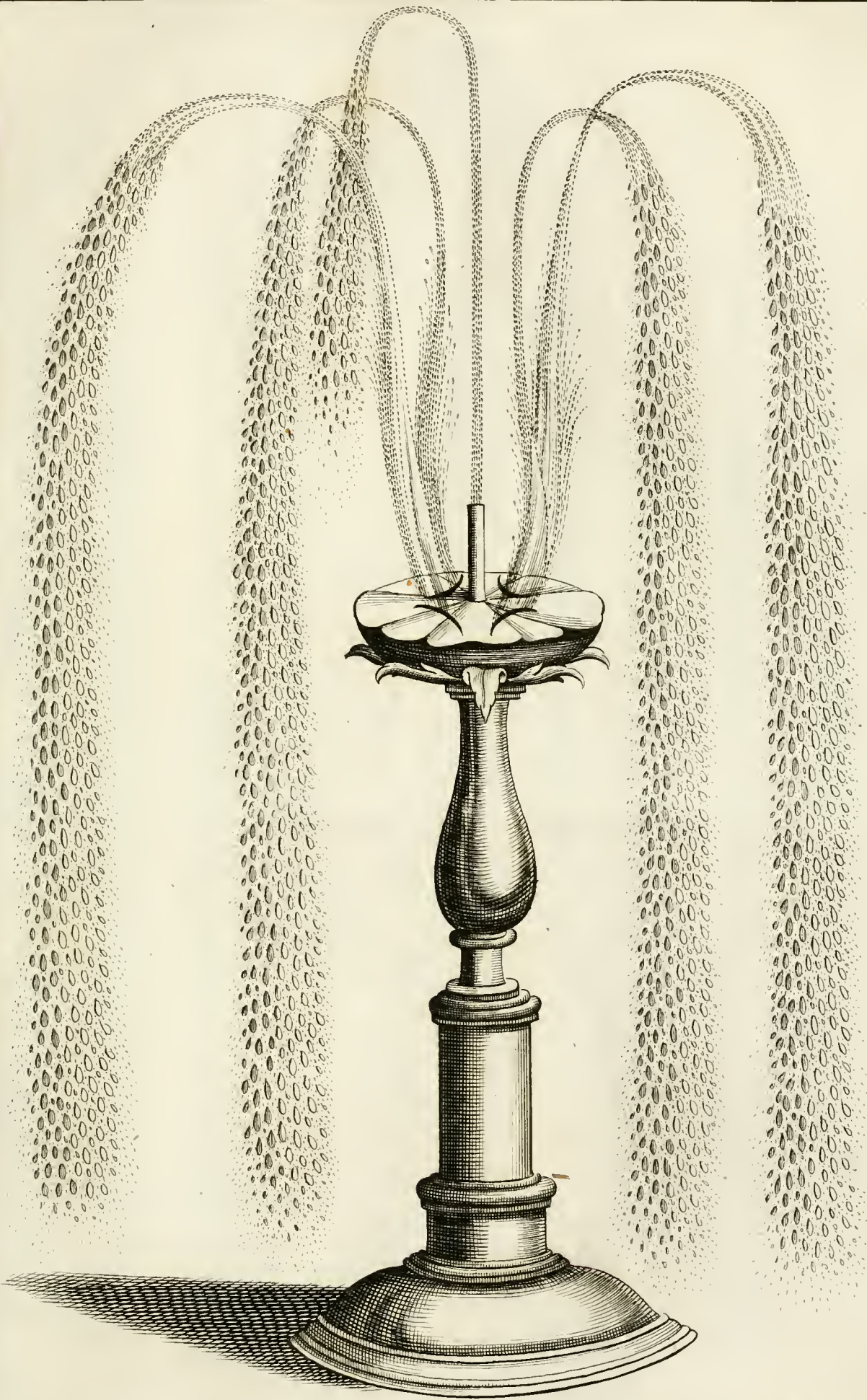

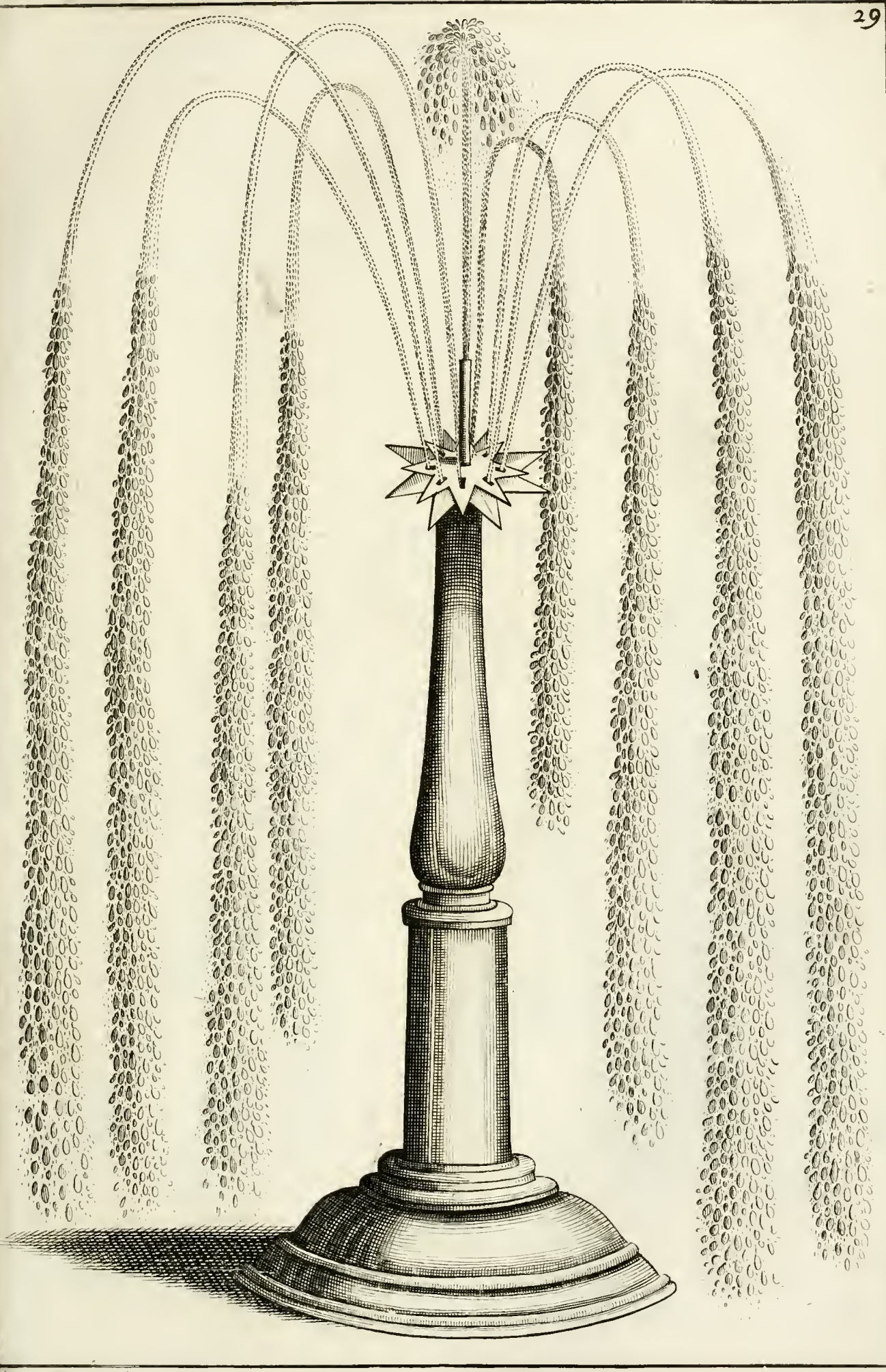

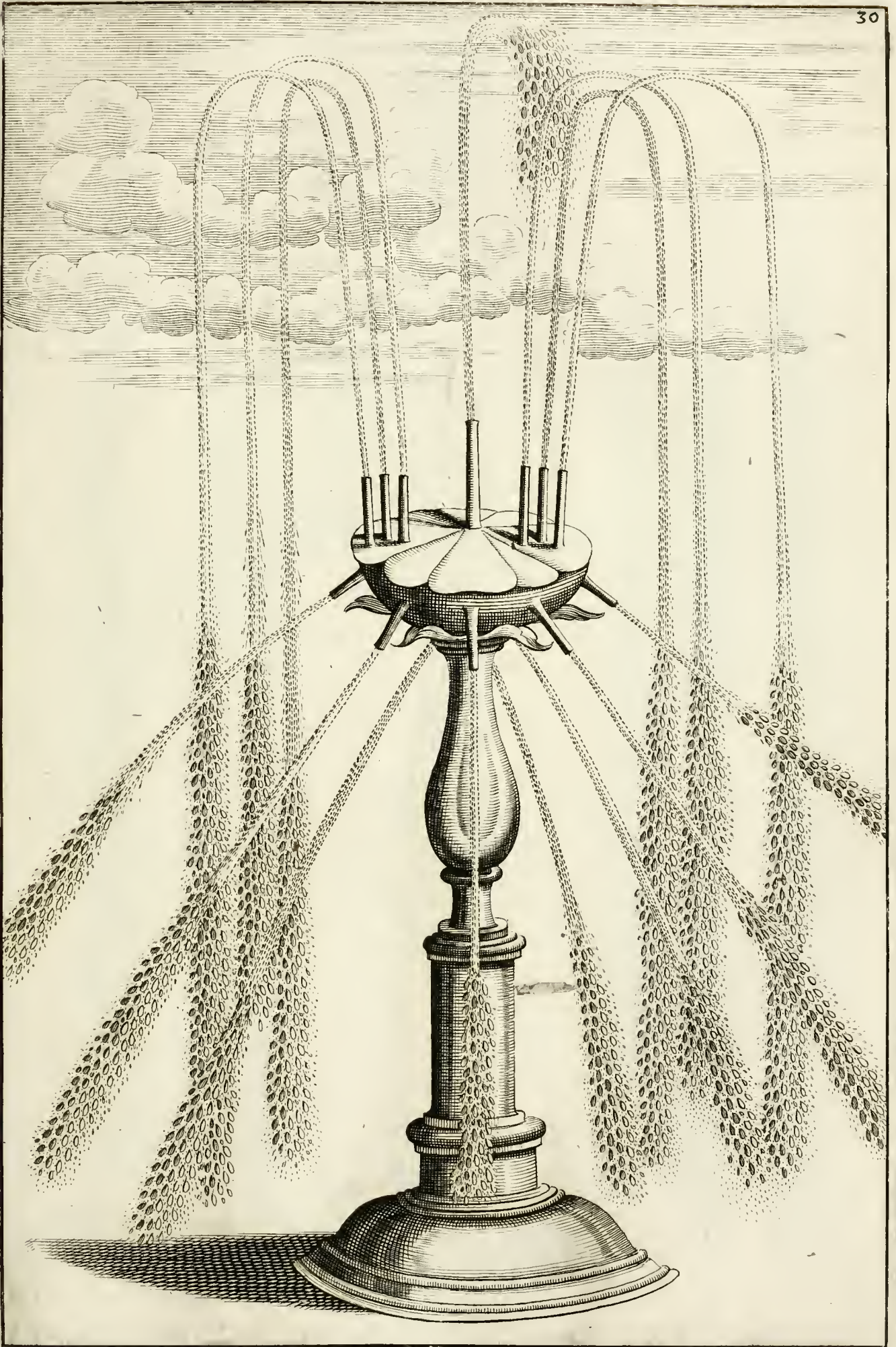

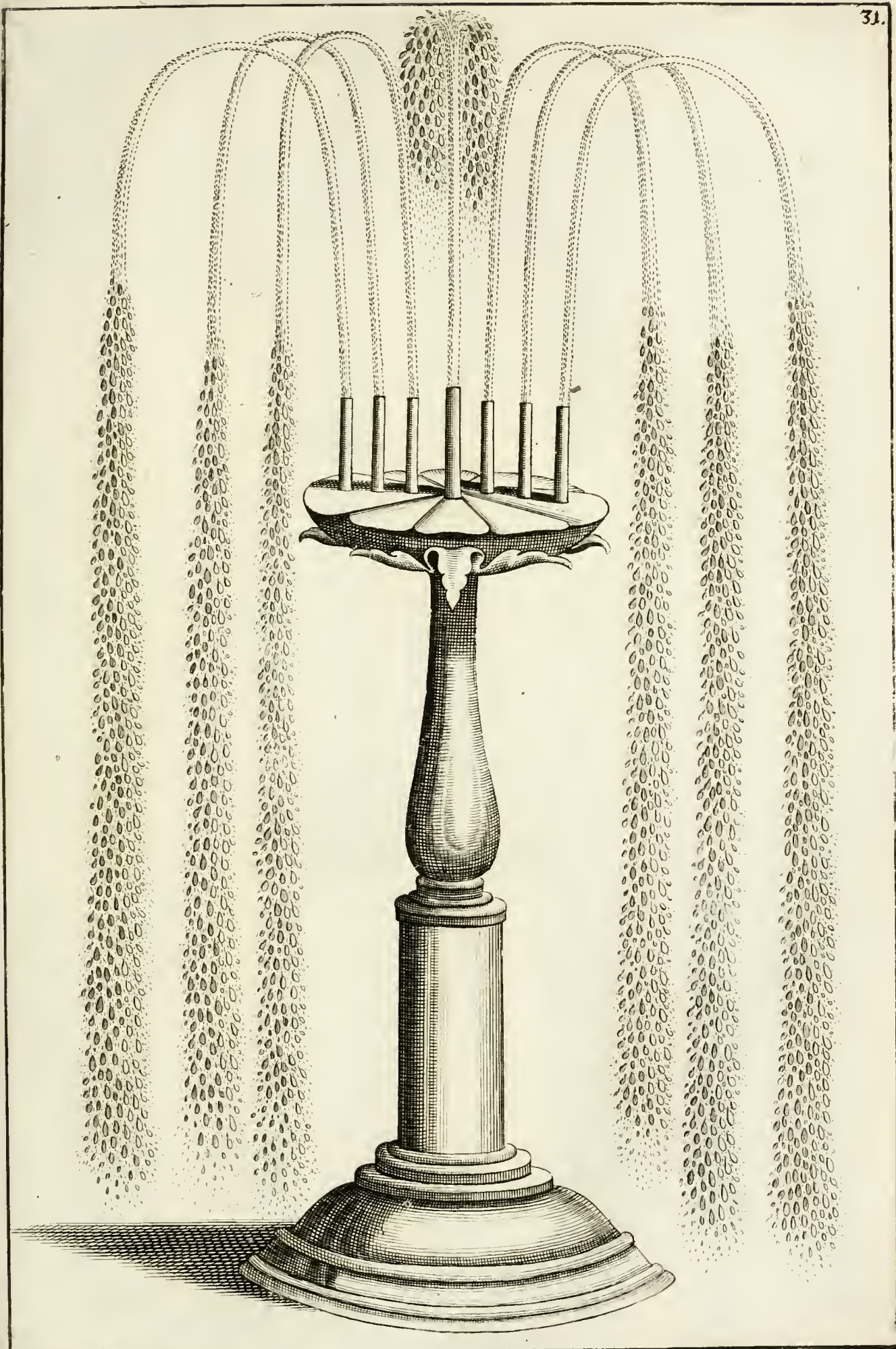

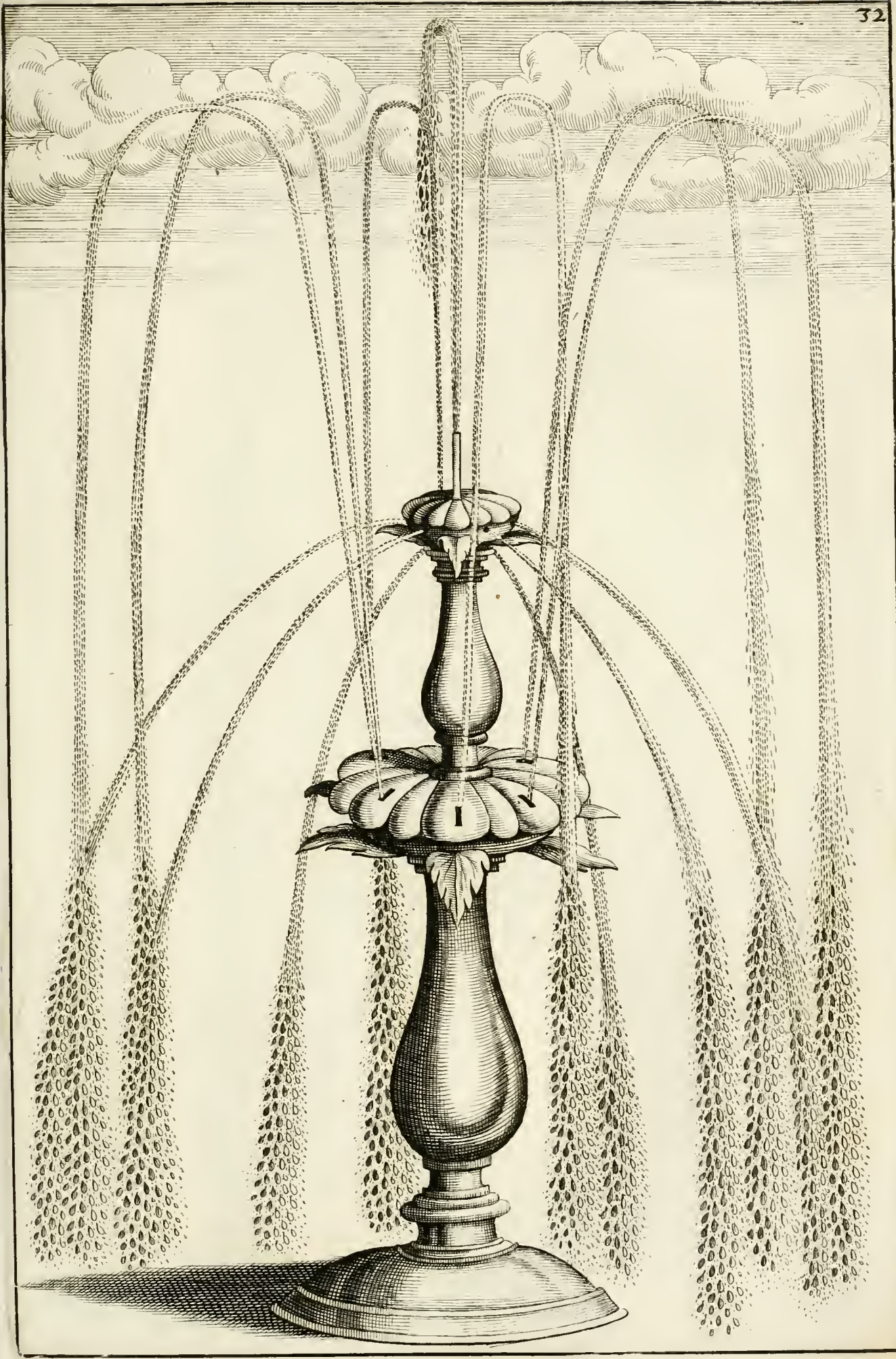

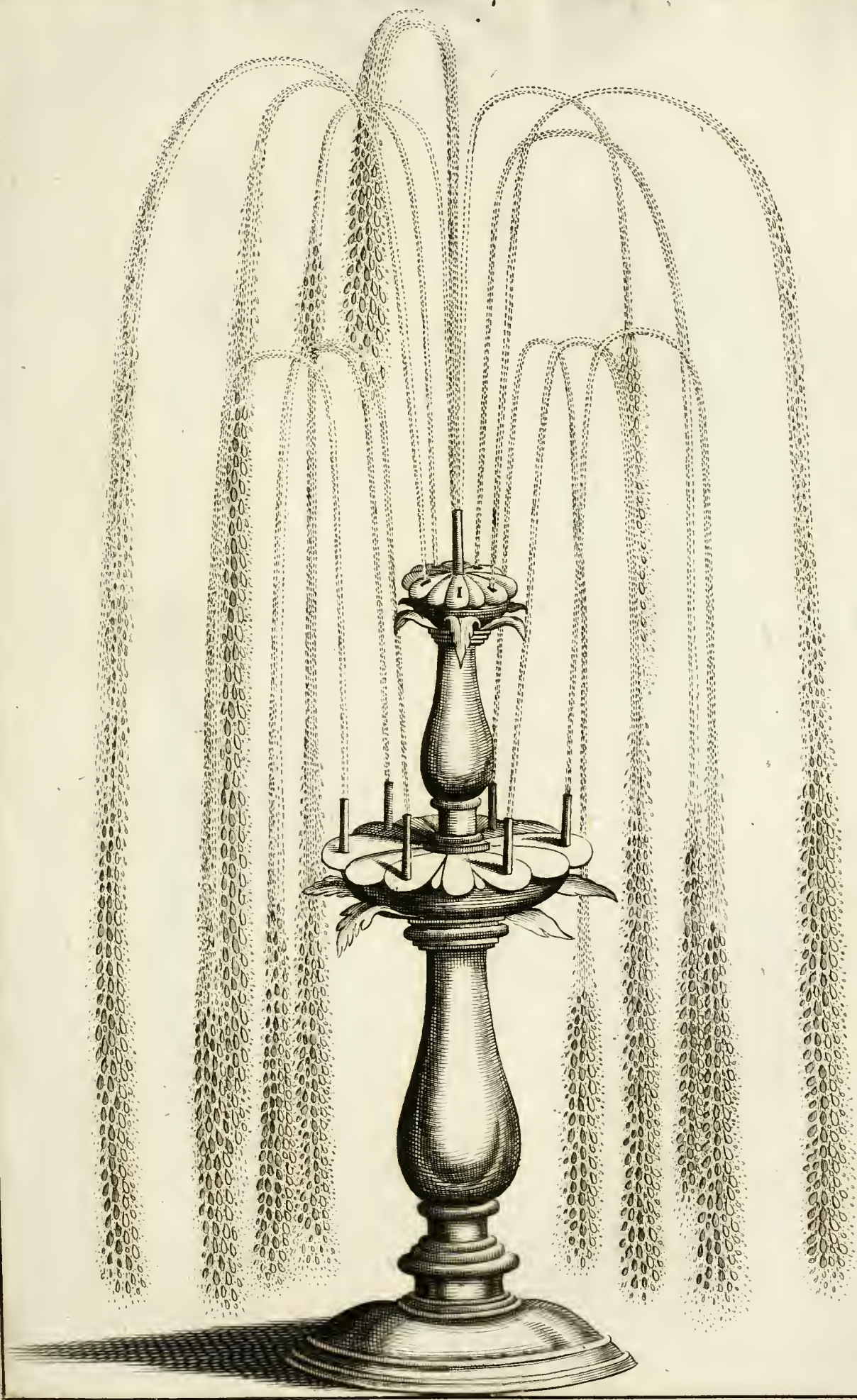

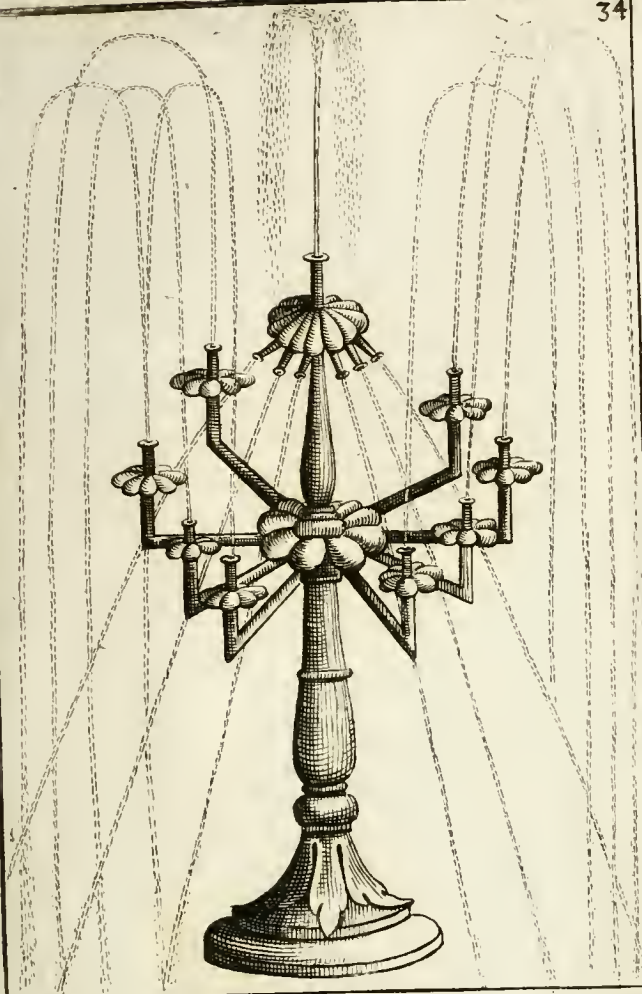

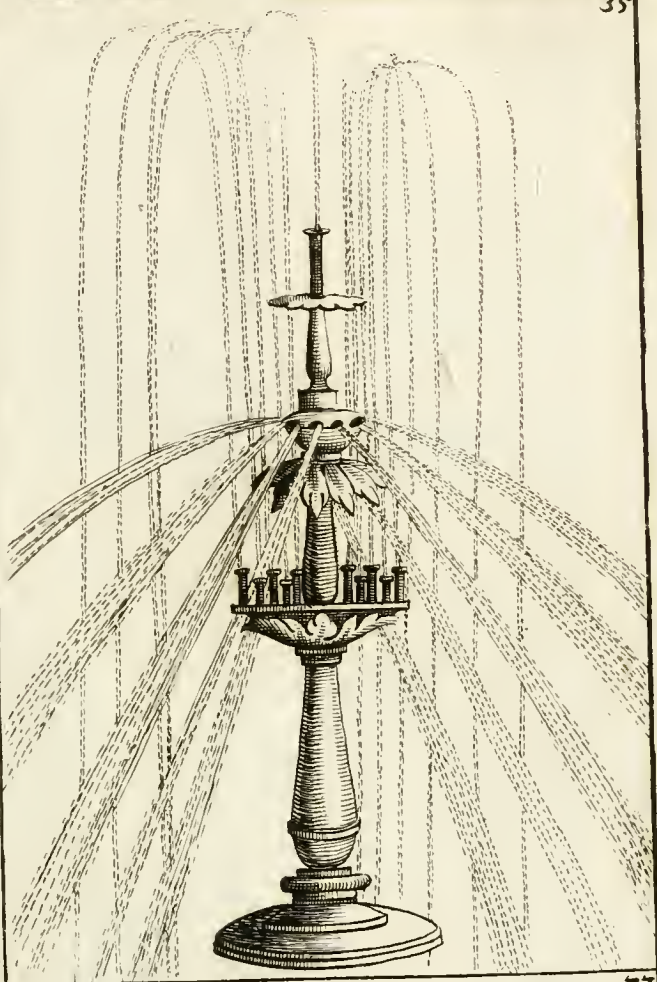

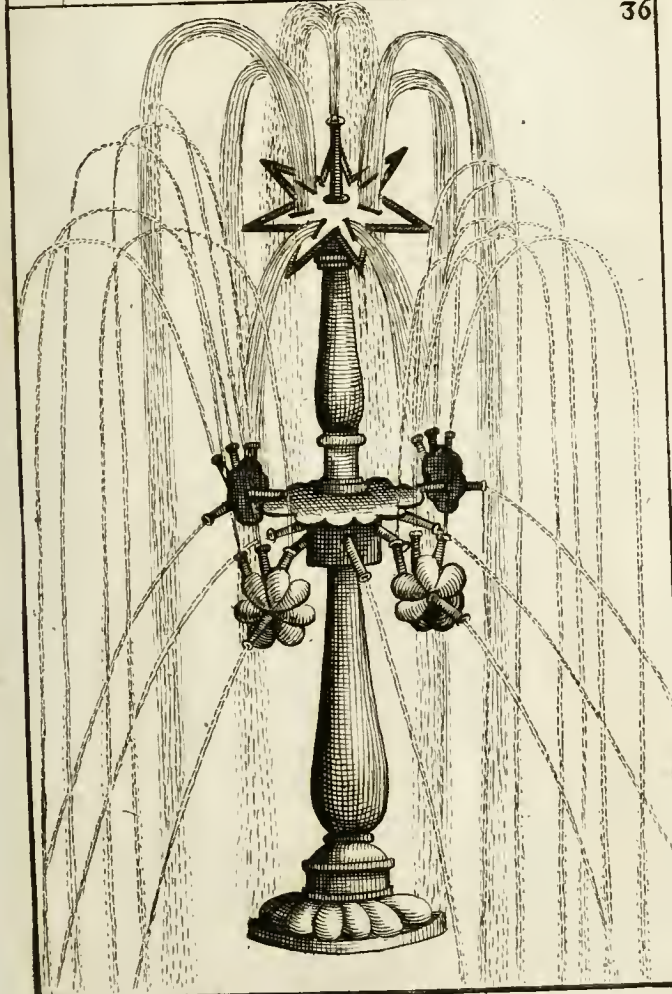
34

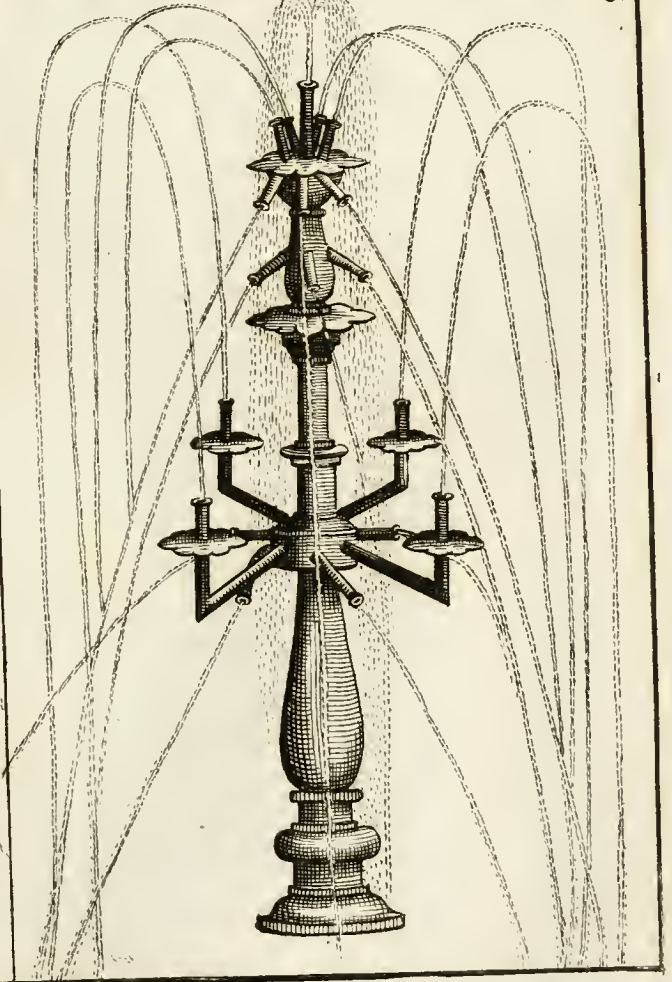
35

36

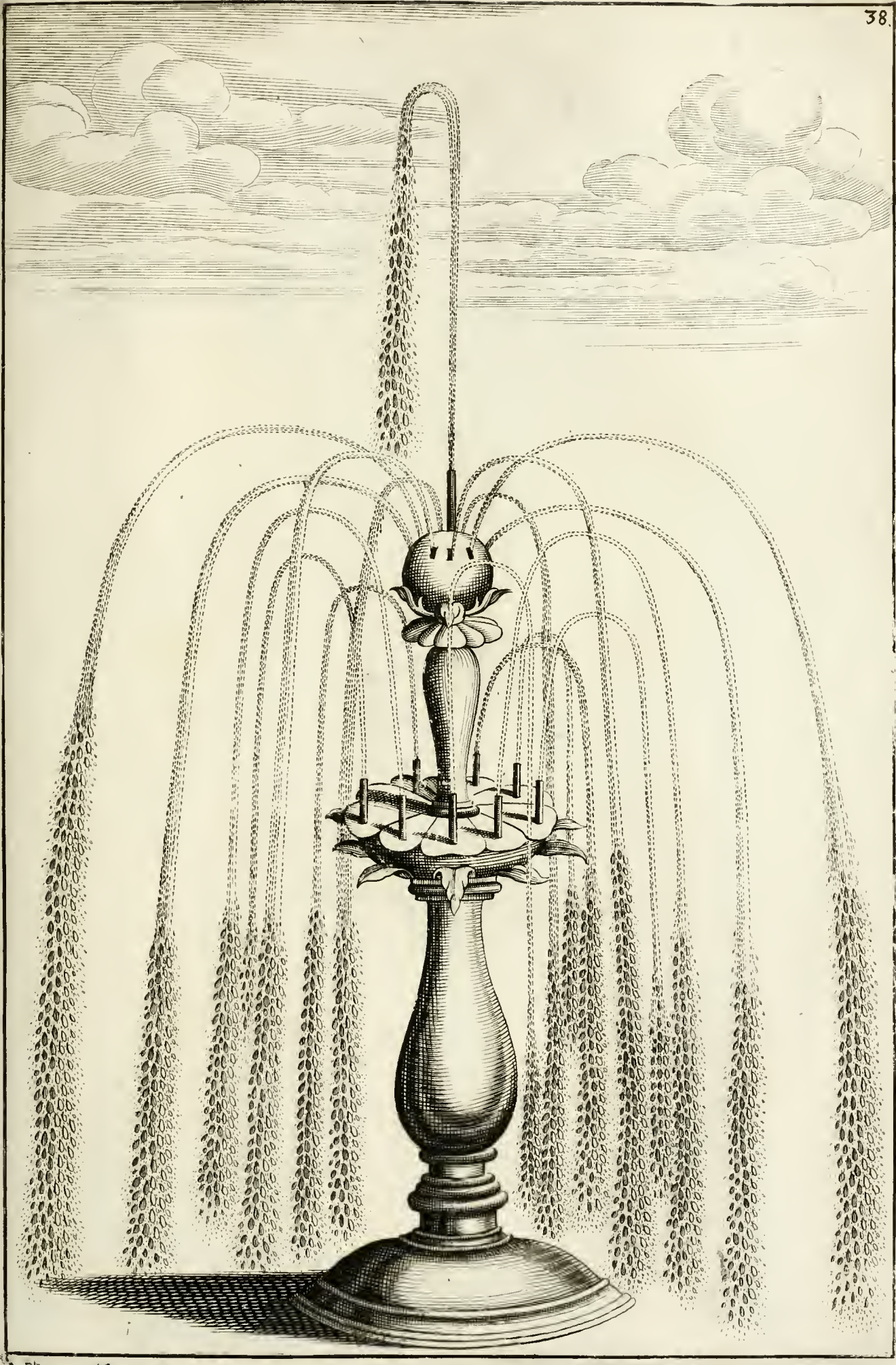

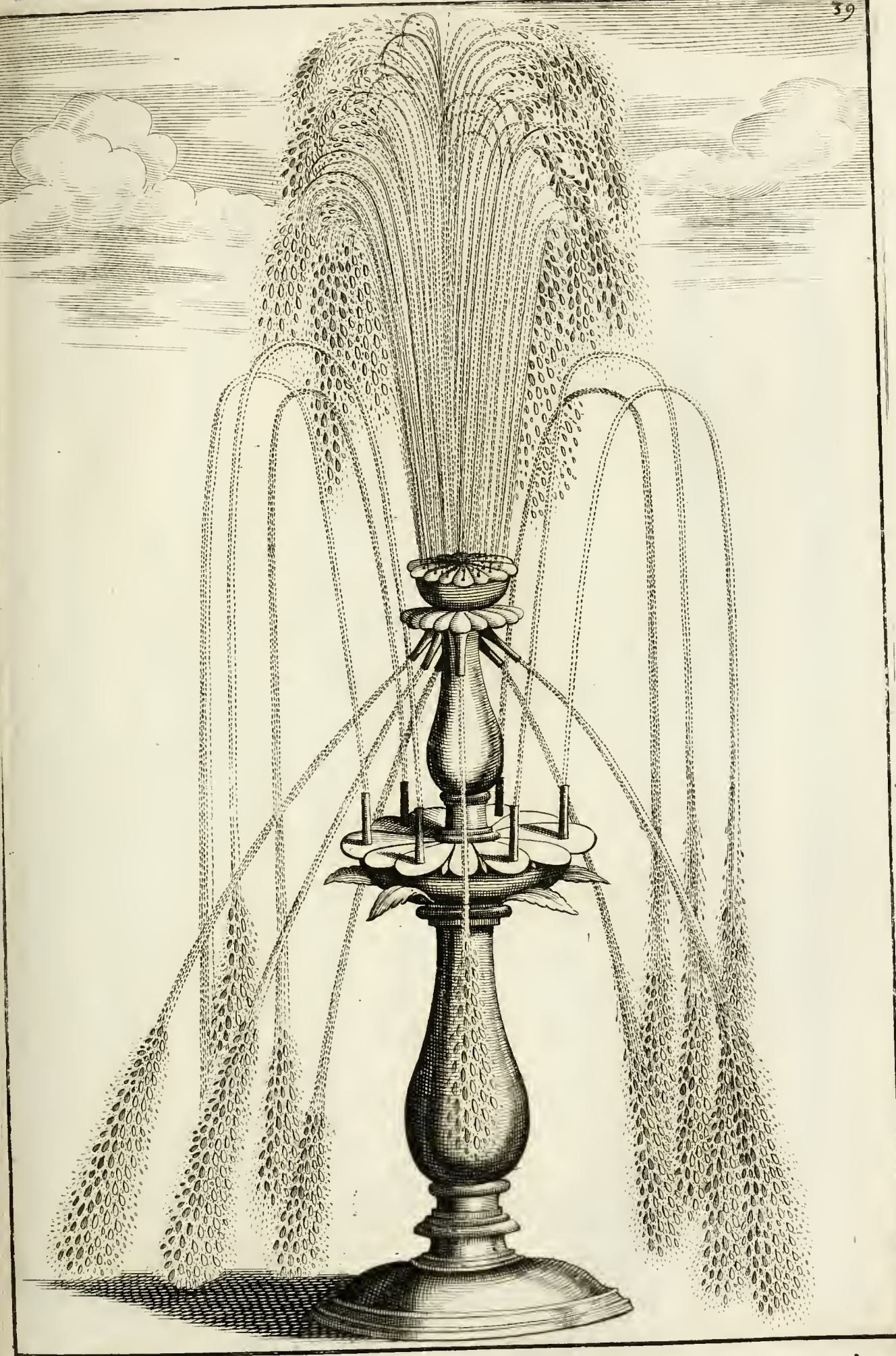
37

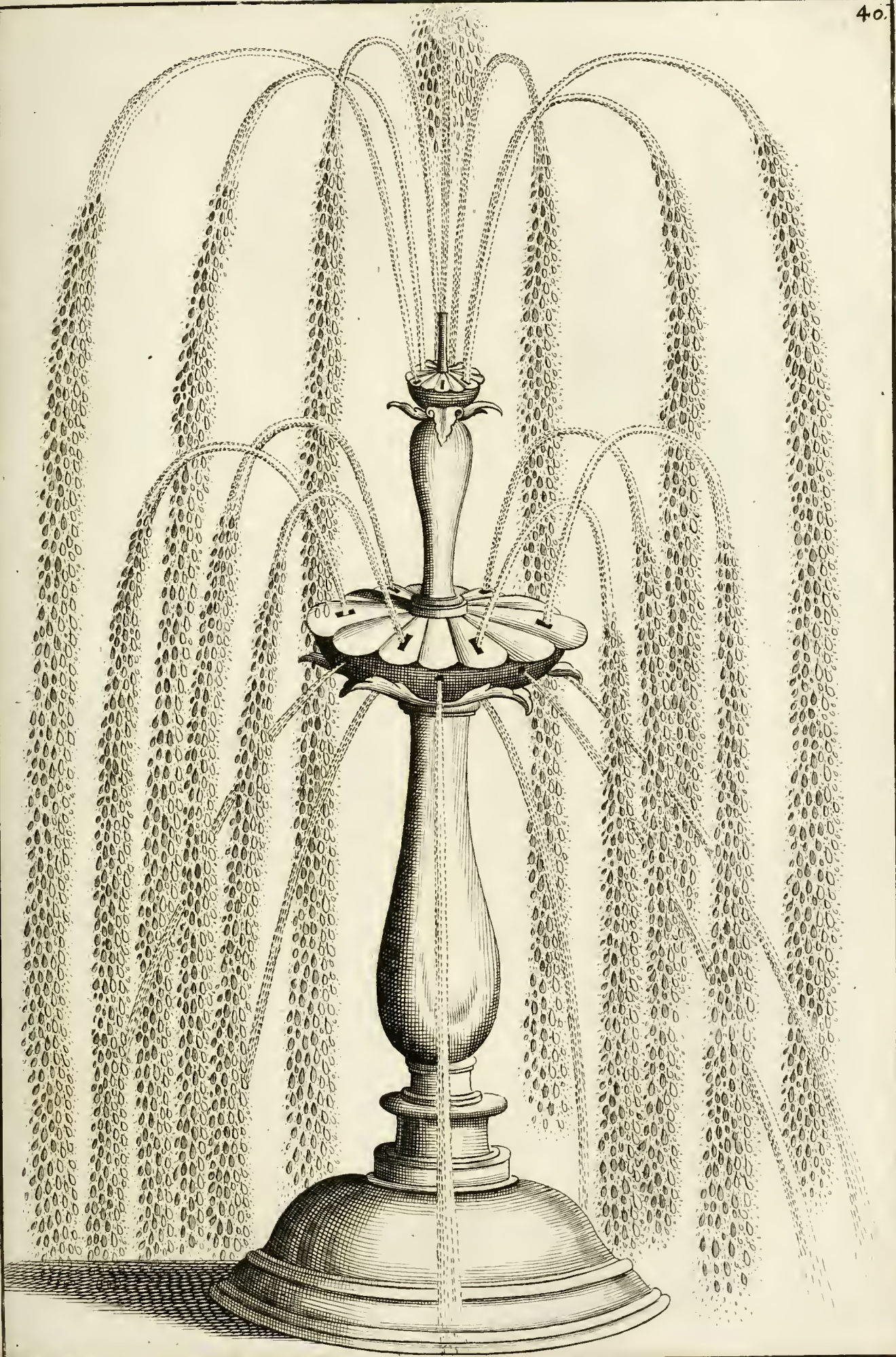
Handwritten text, possibly a signature or name, written in a cursive script.

Handwritten text, possibly a signature or name, written in a cursive script.

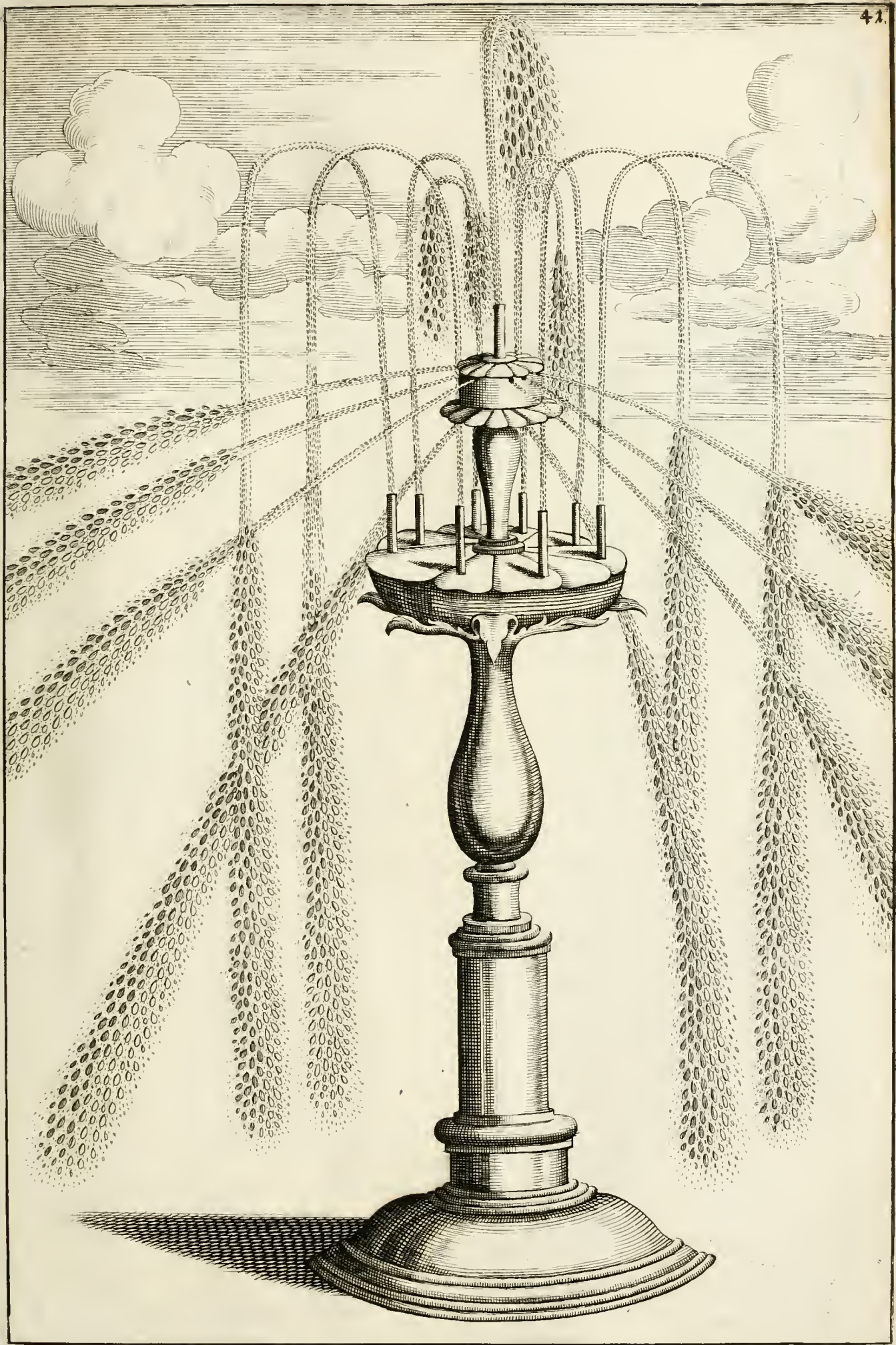

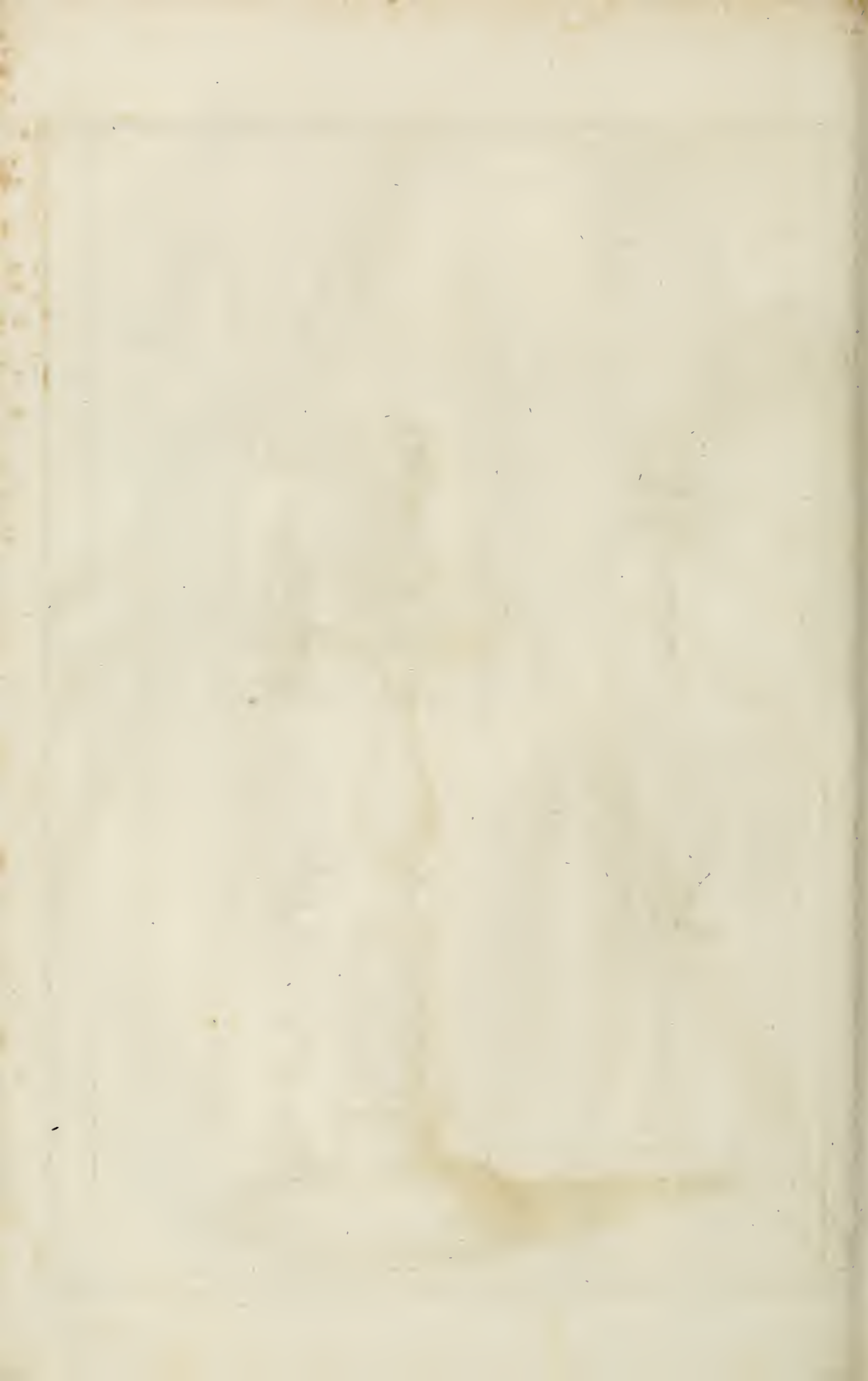

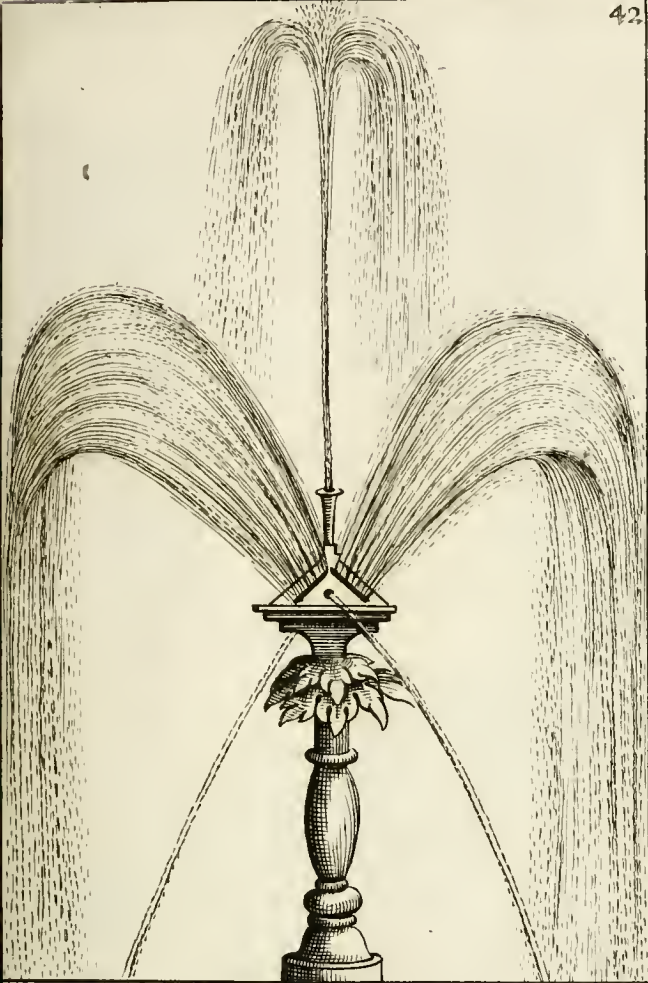

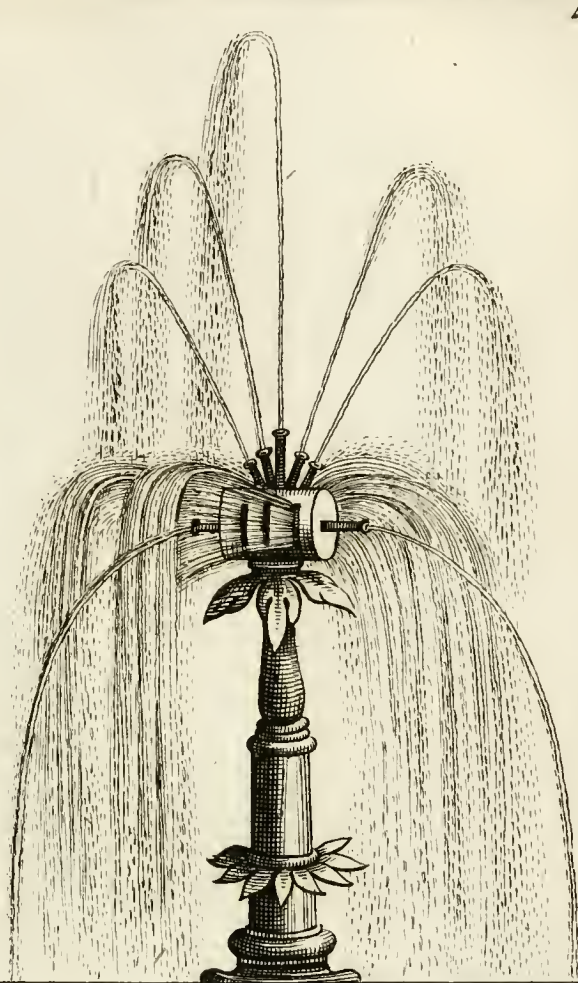

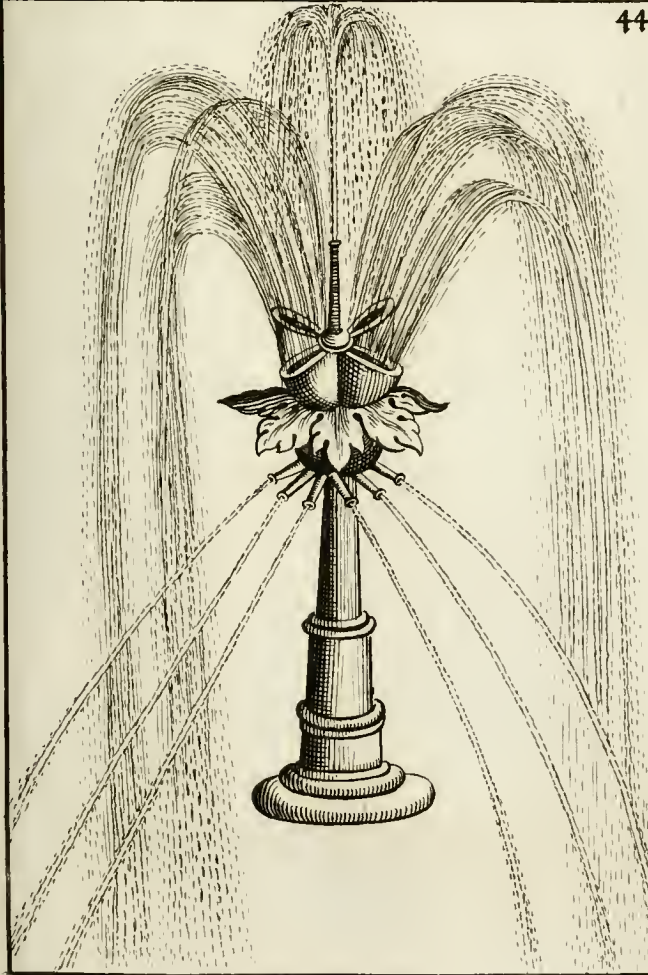
42

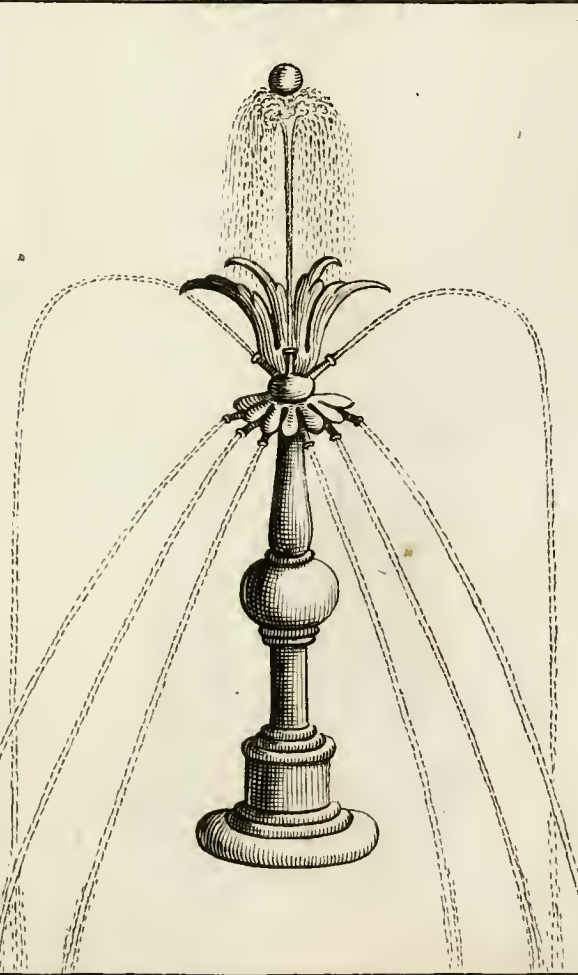
43

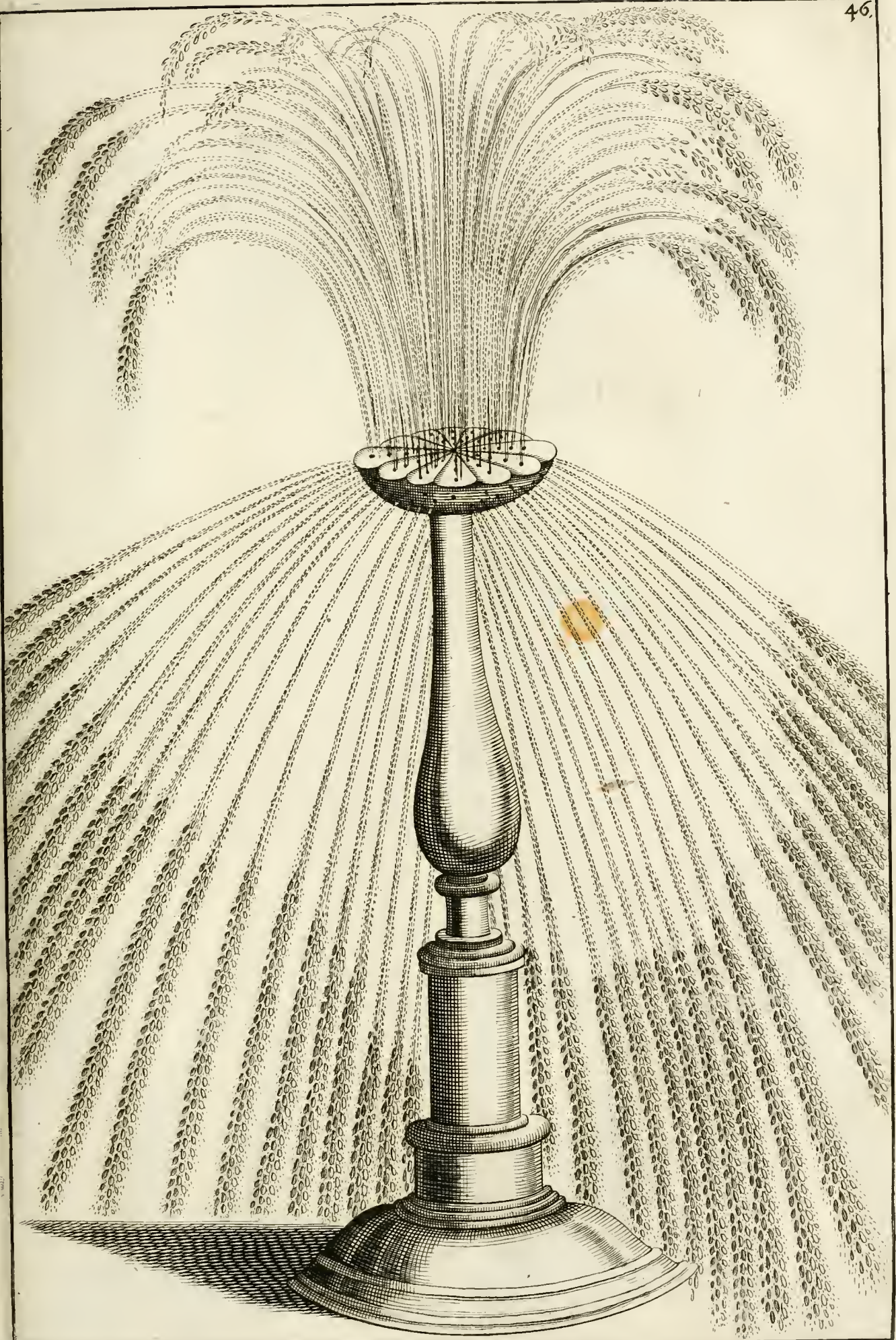
44

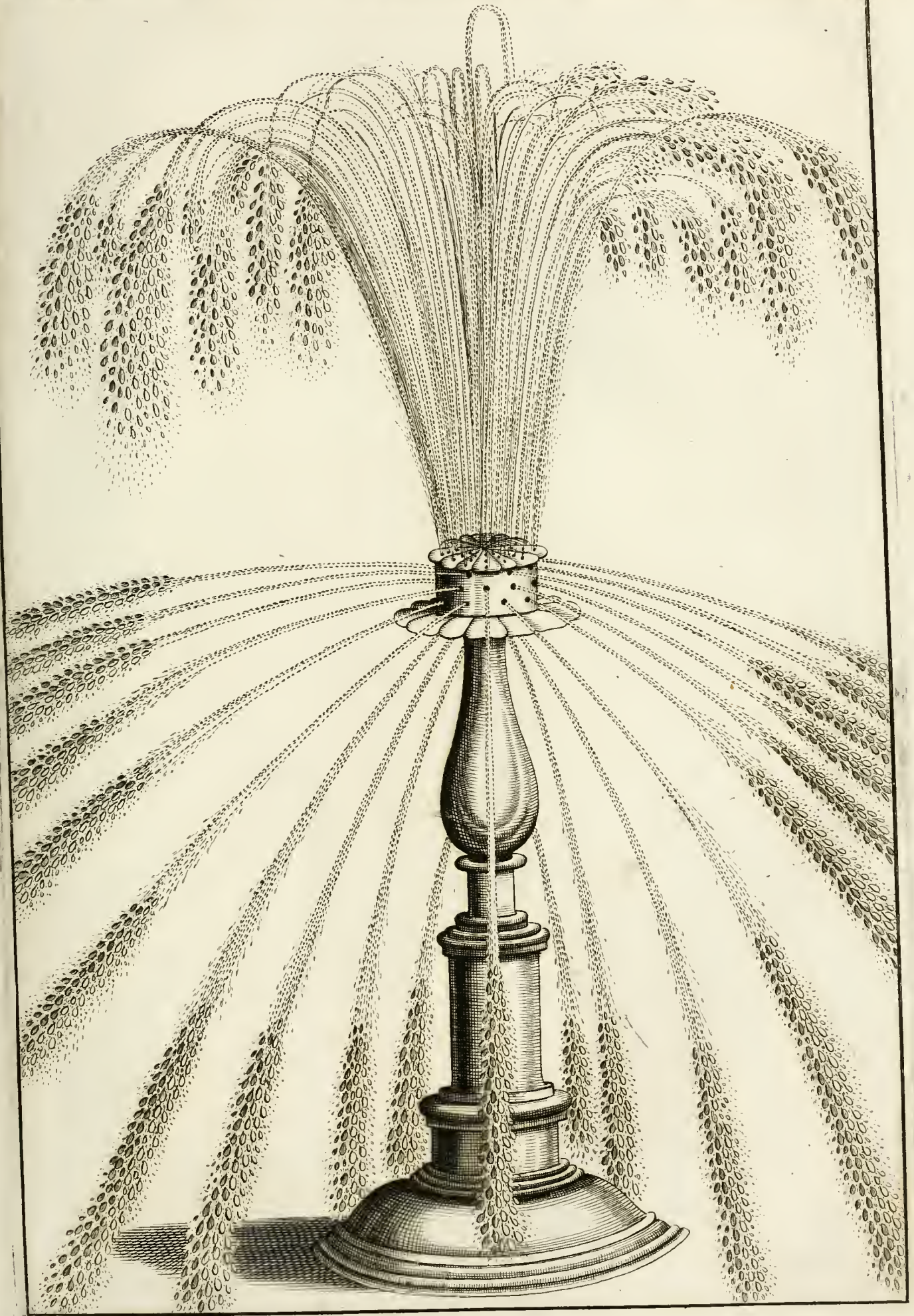
45

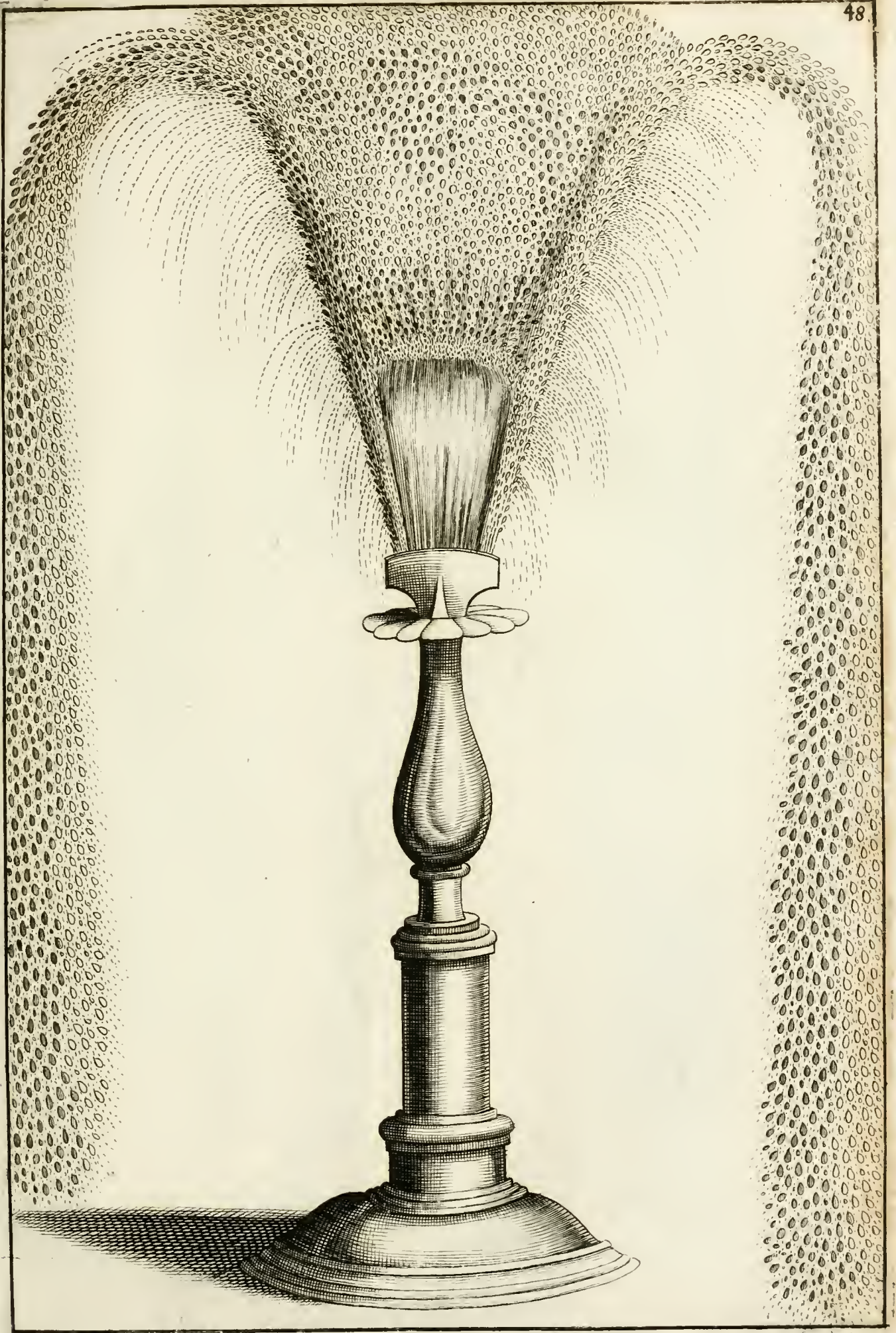
<p>1</p>	<p>2</p>
<p>3</p>	<p>4</p>

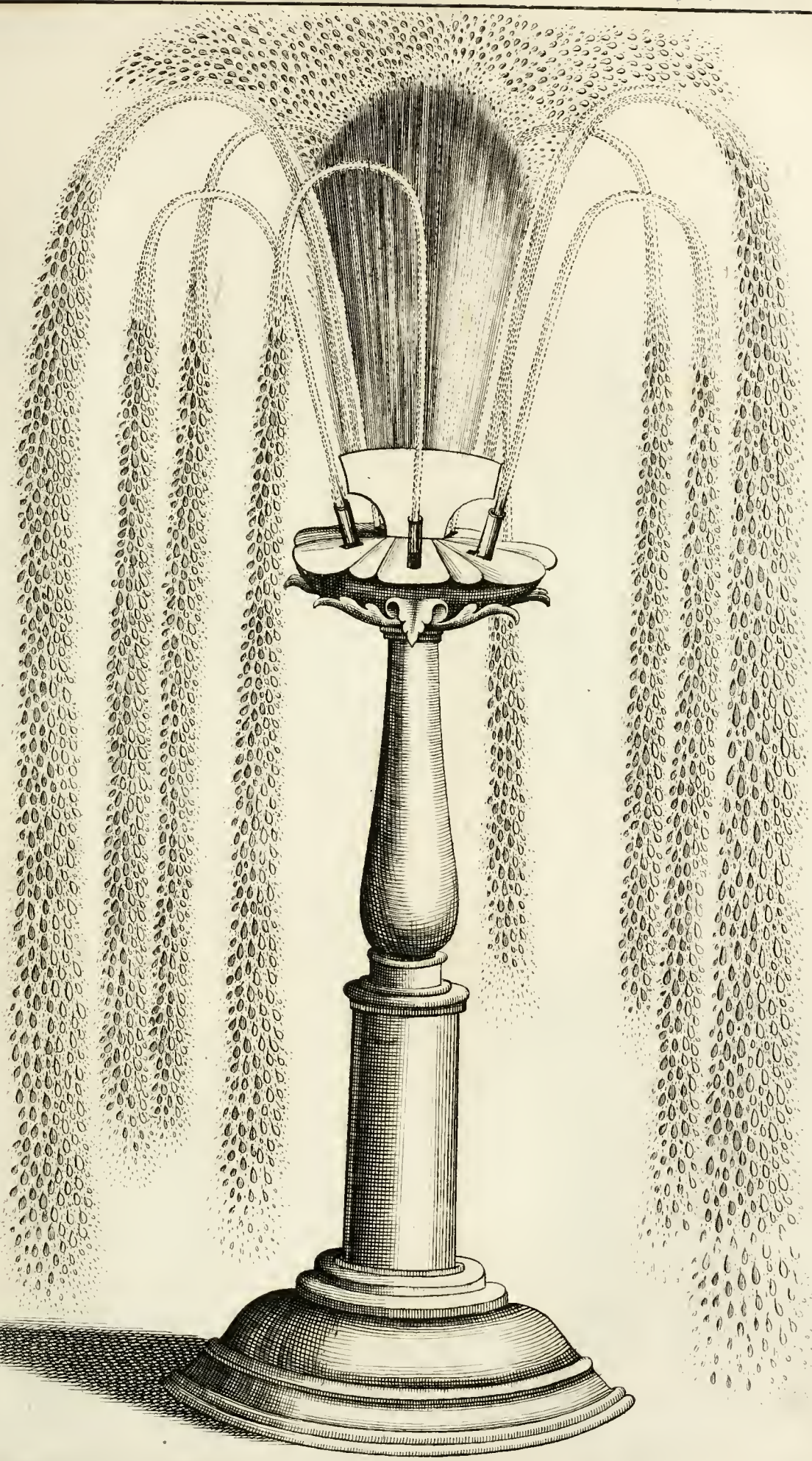

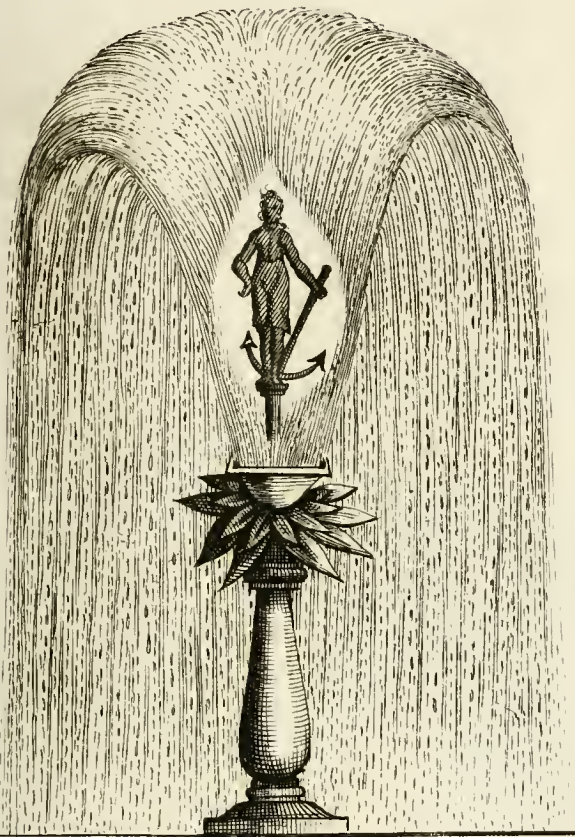

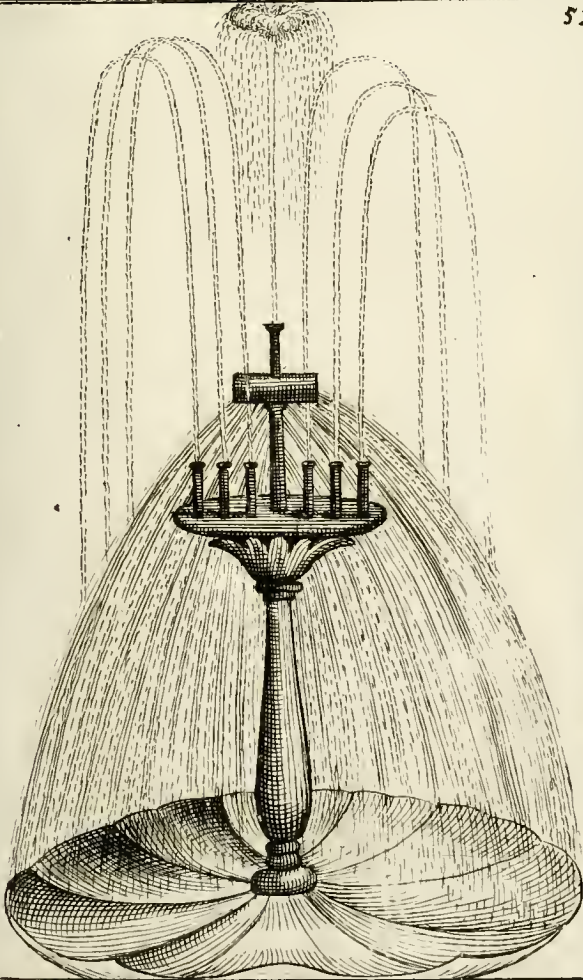
50

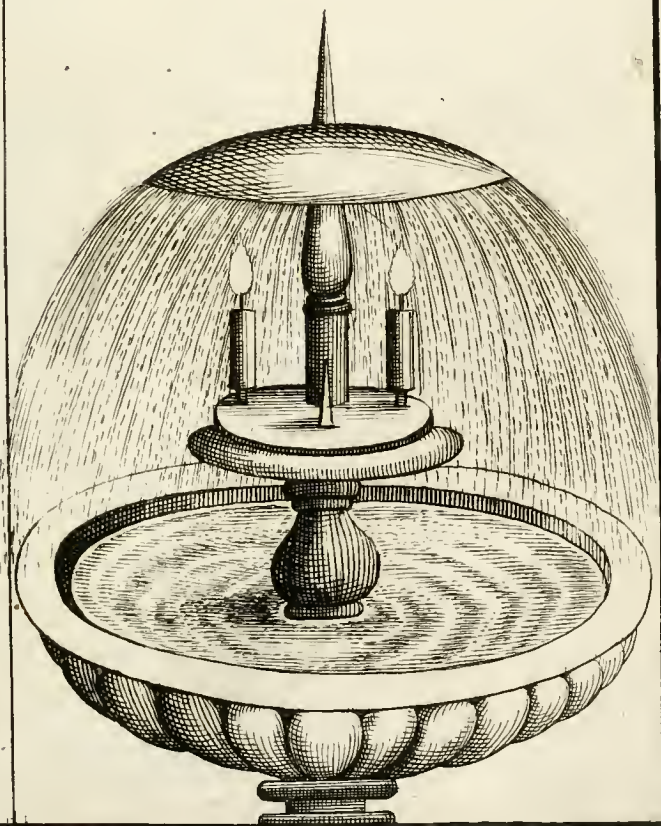
51

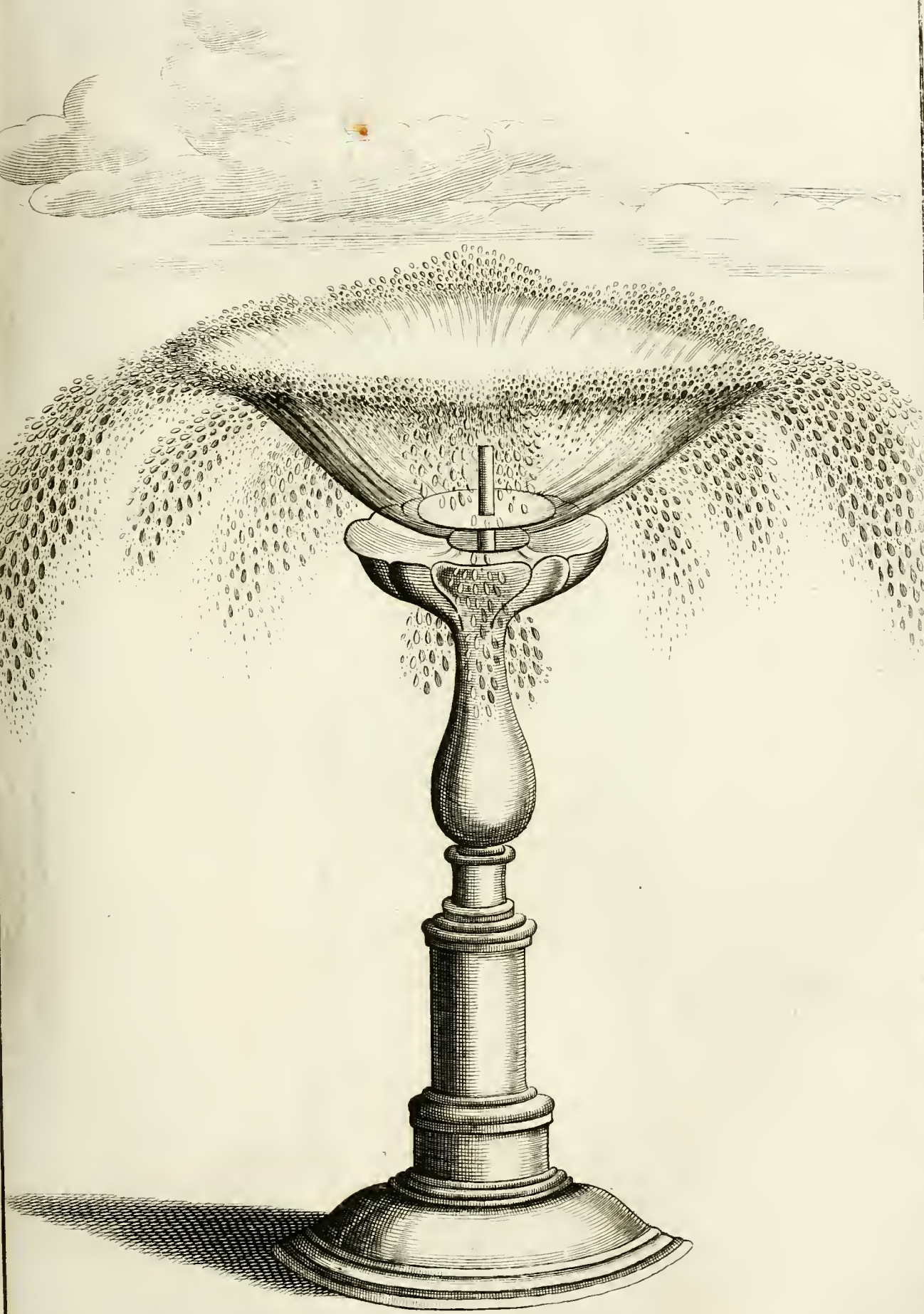
52

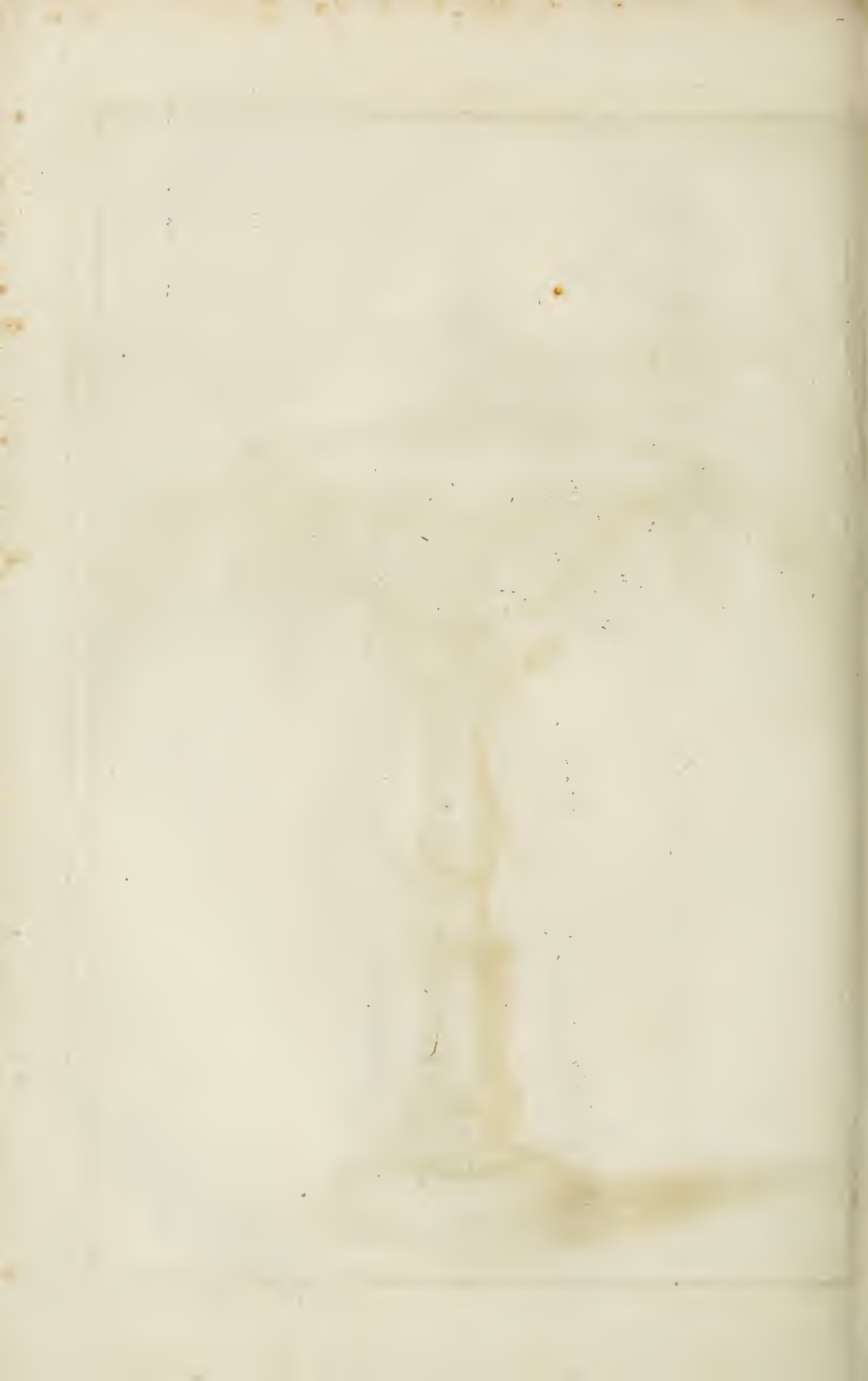

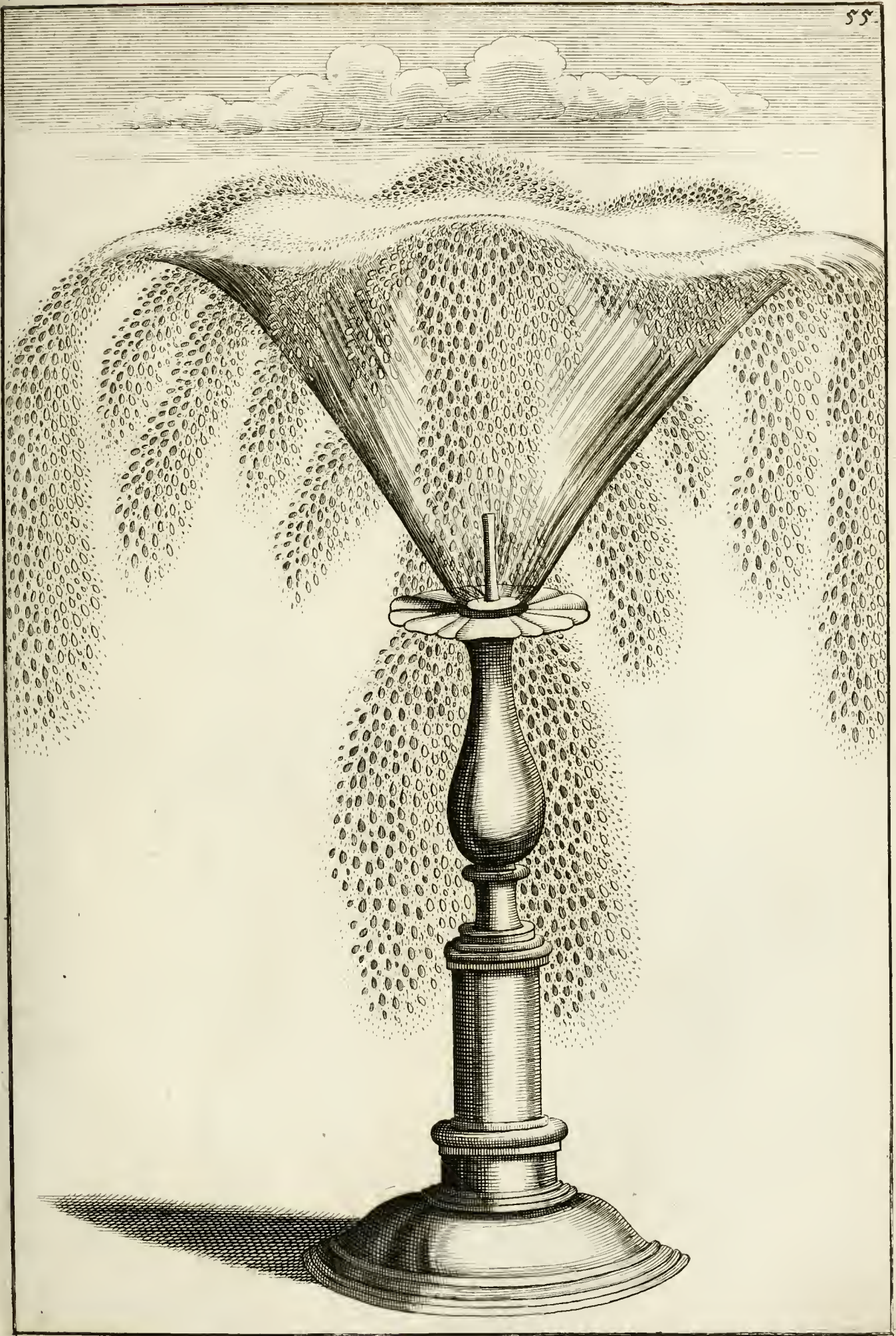
53

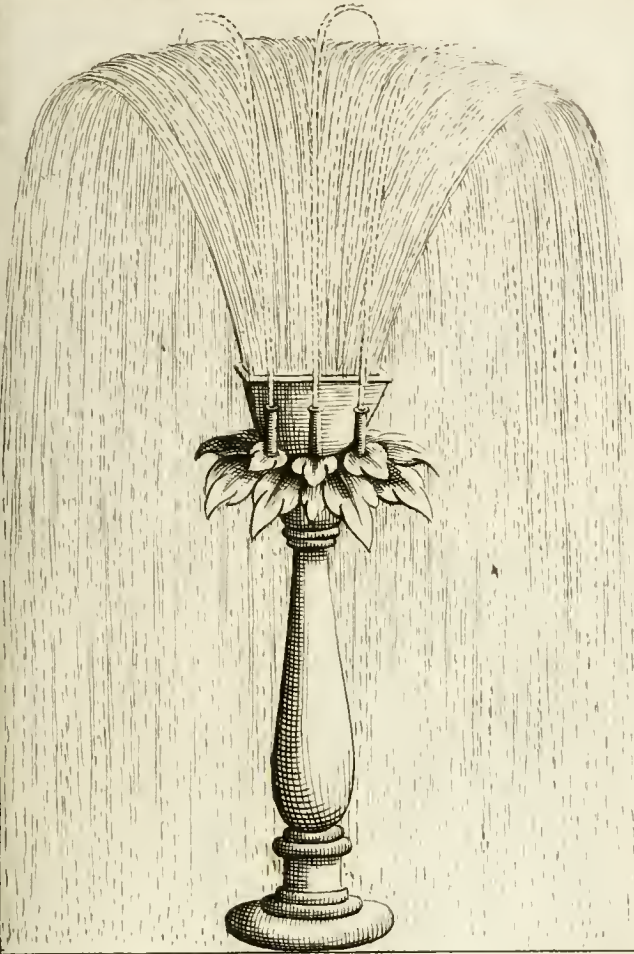

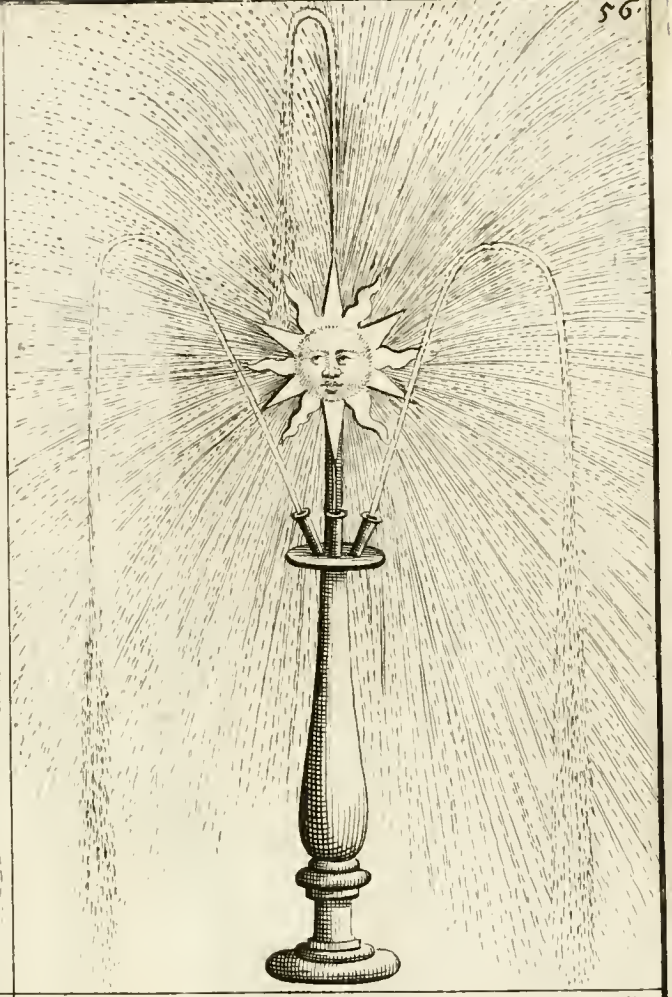

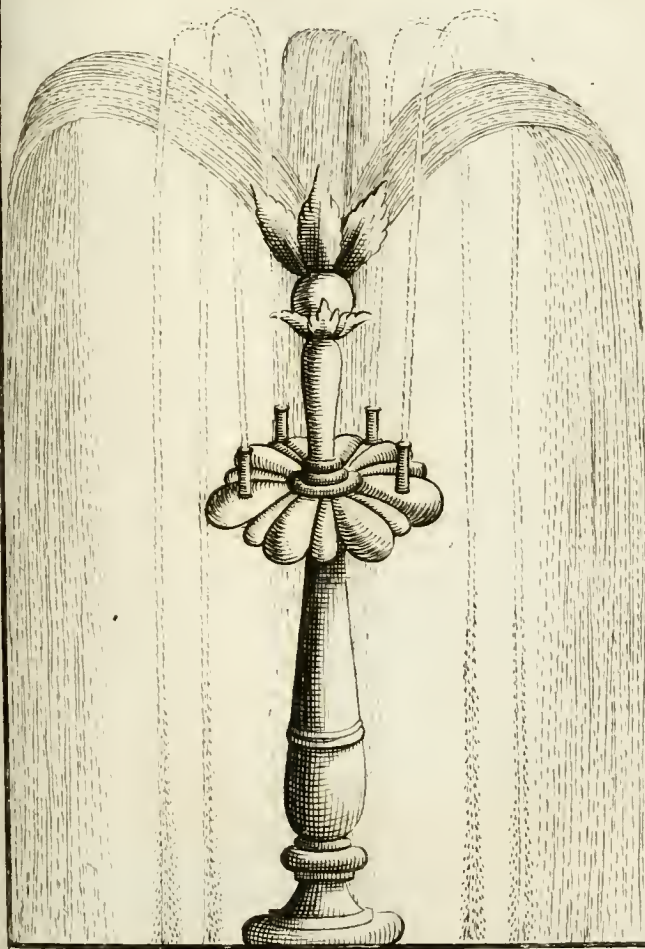
57.

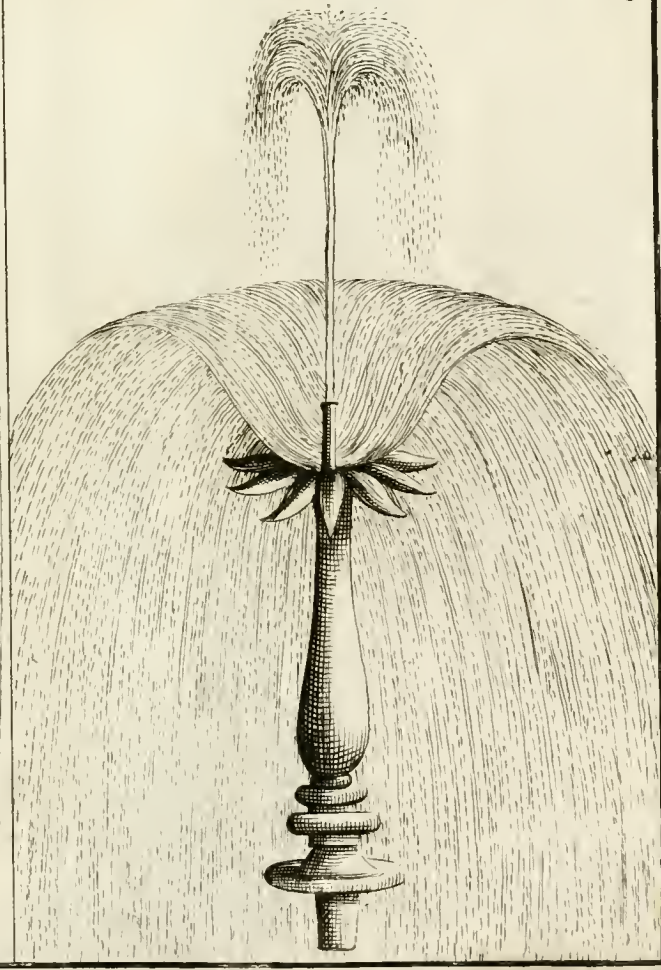
56.

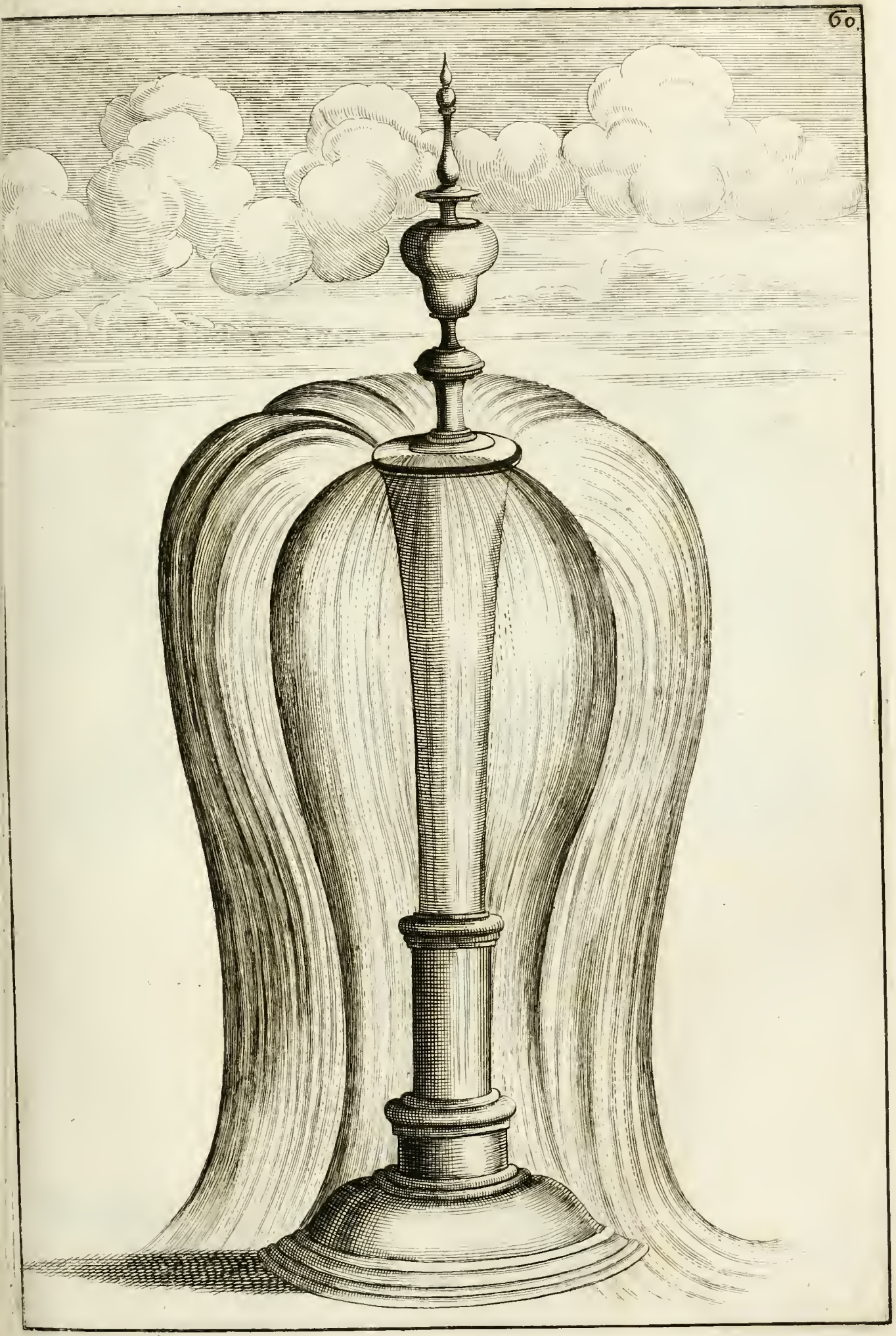

59.

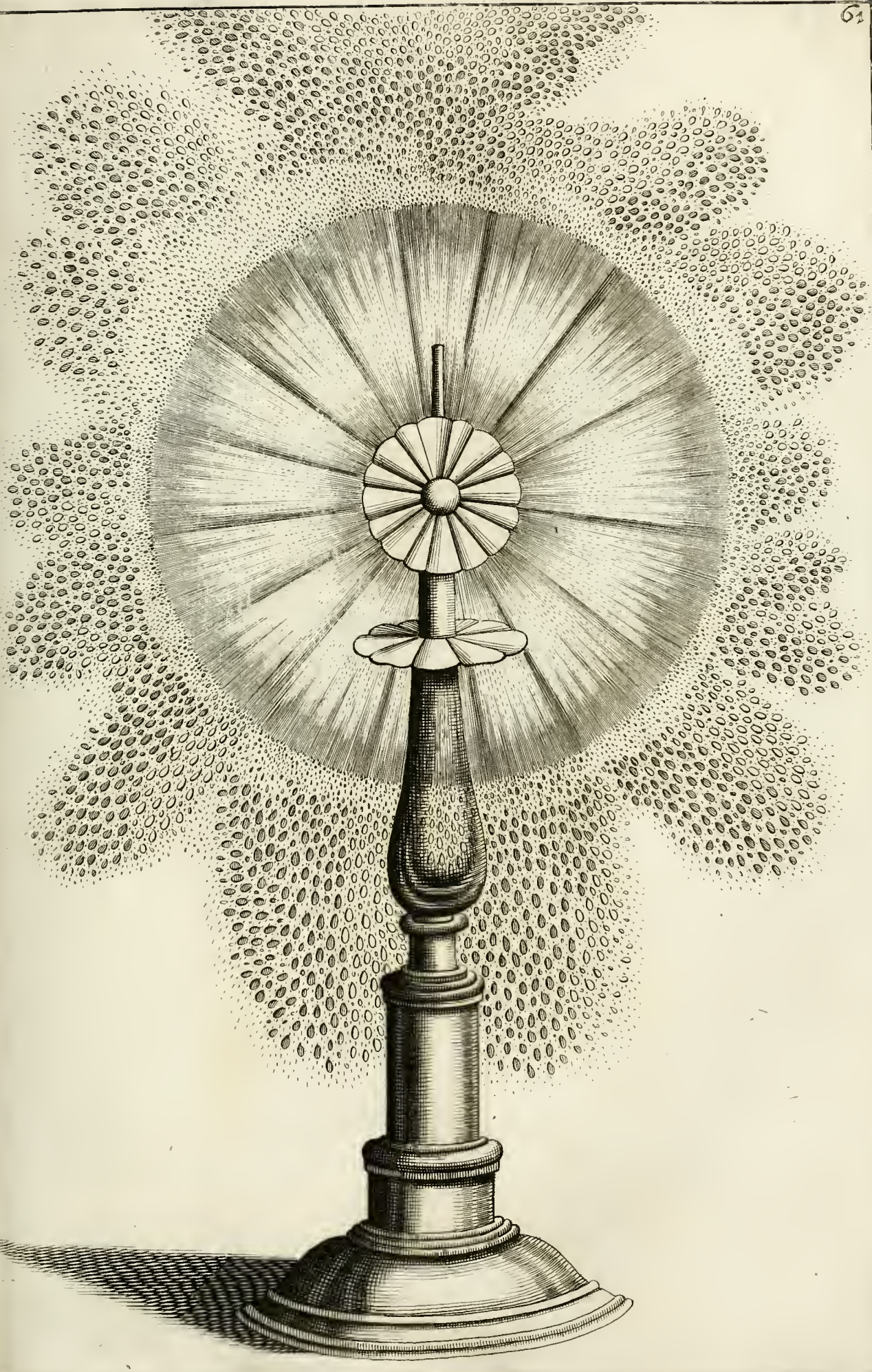

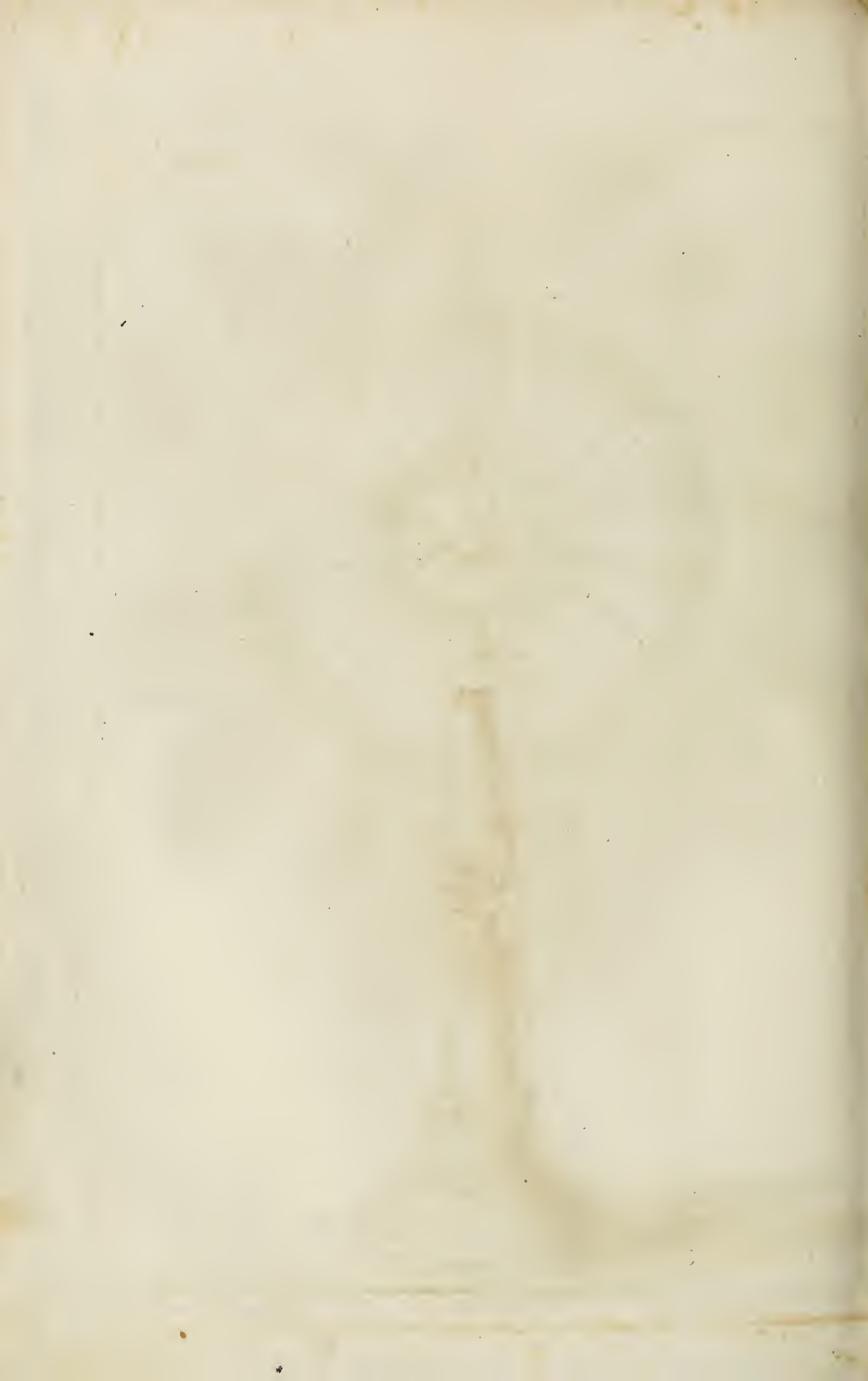
58.

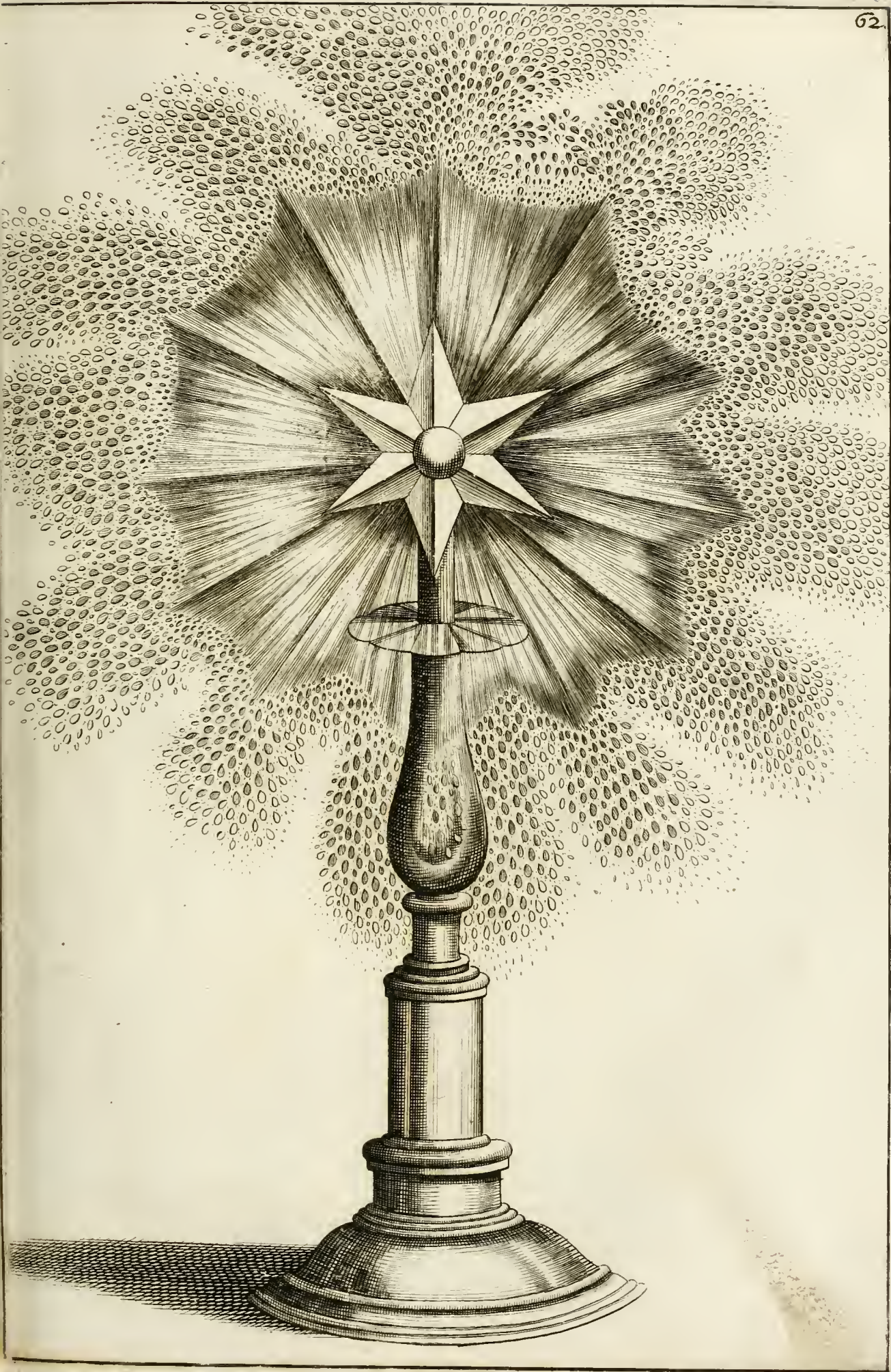

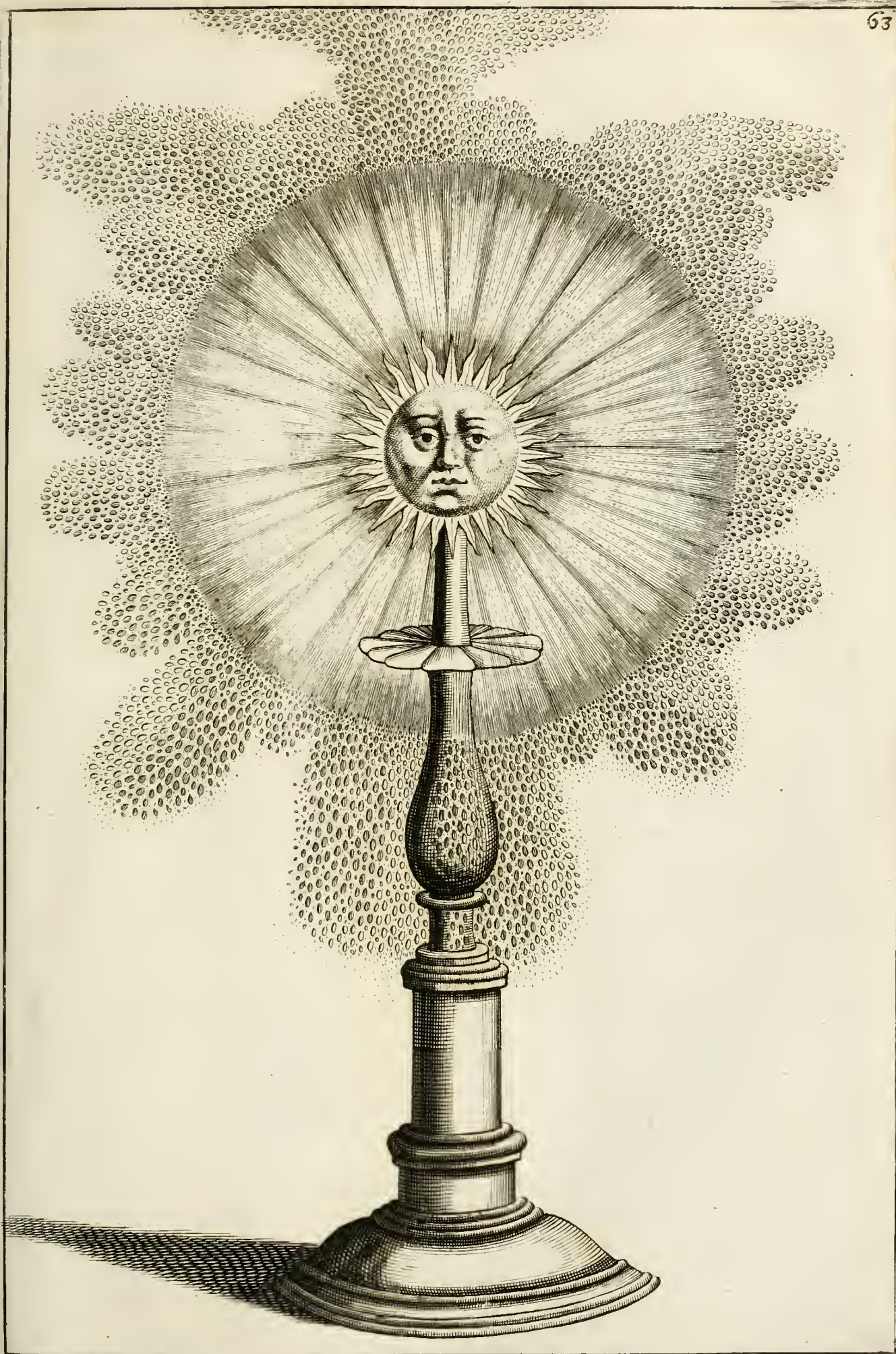

Fig: 65.

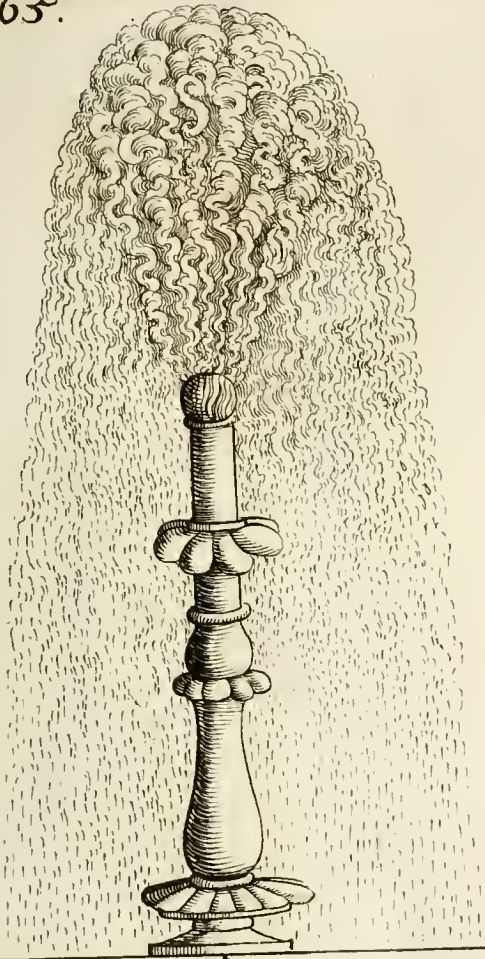

Fig: 64.

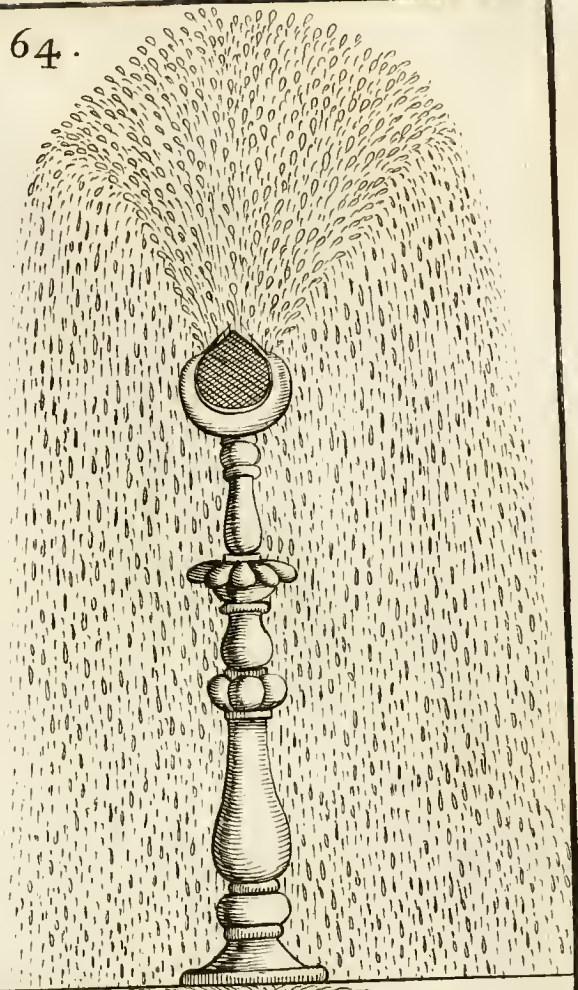

Fig: 66:

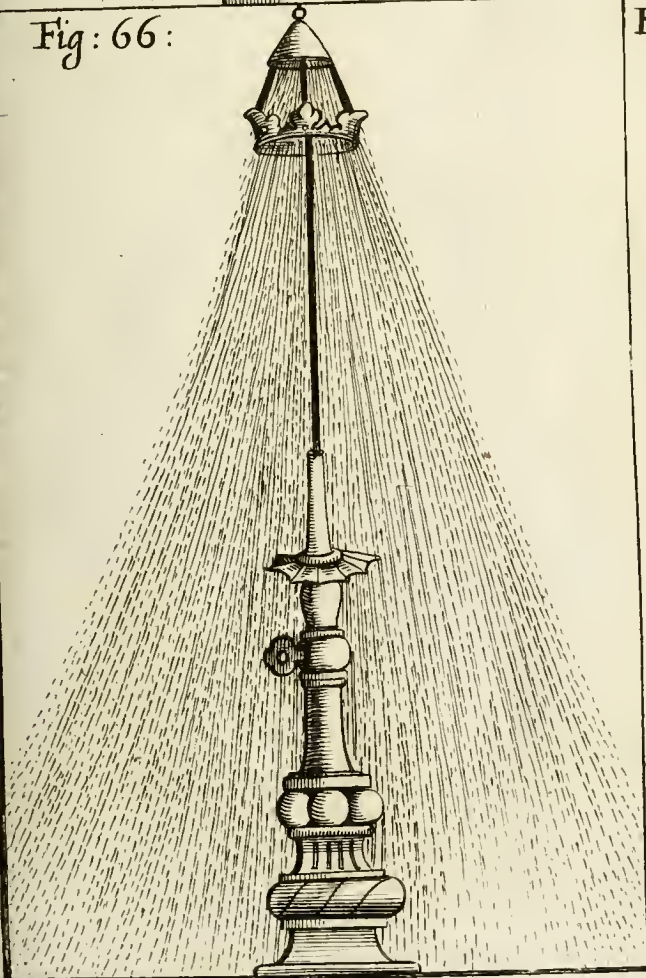
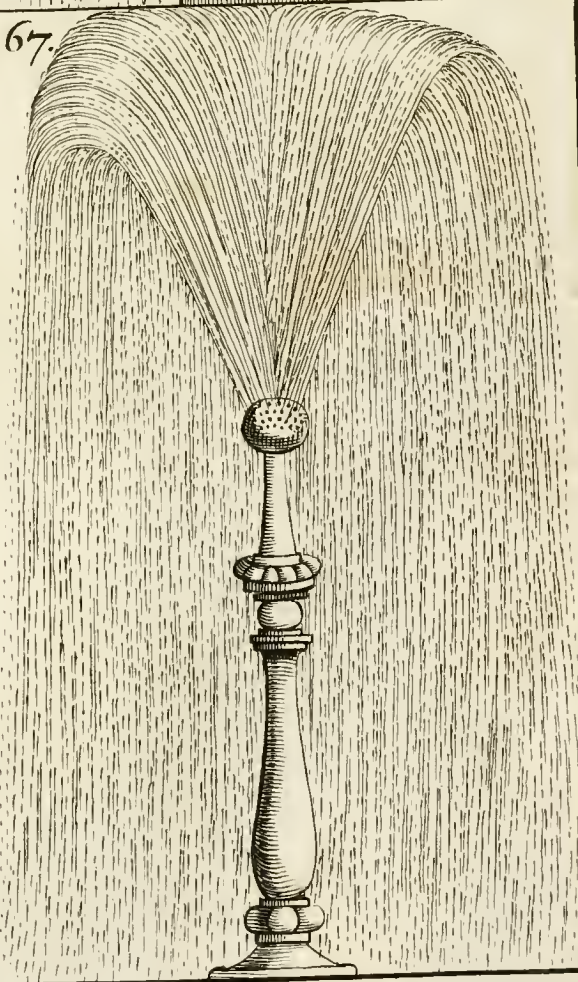

Fig: 67.

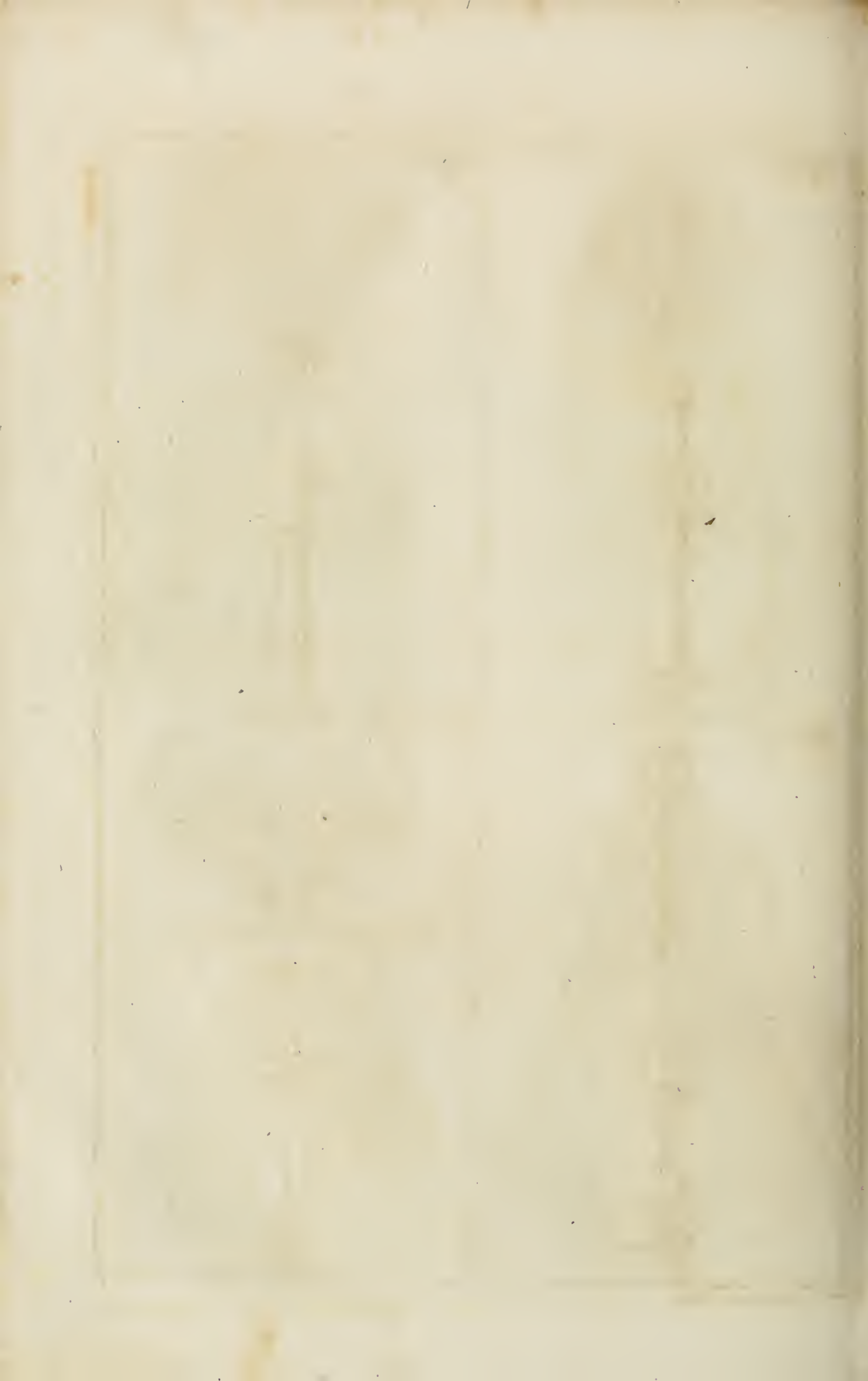

Fig. 69.

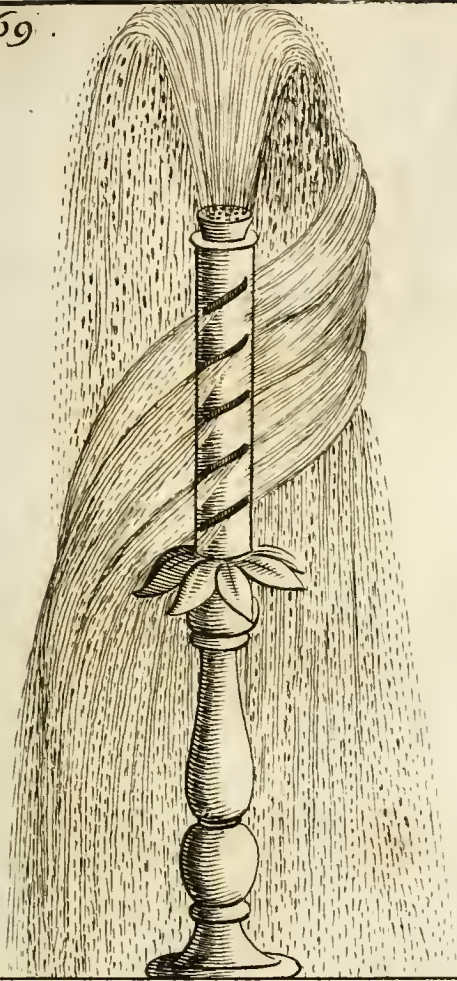

Fig. 68.

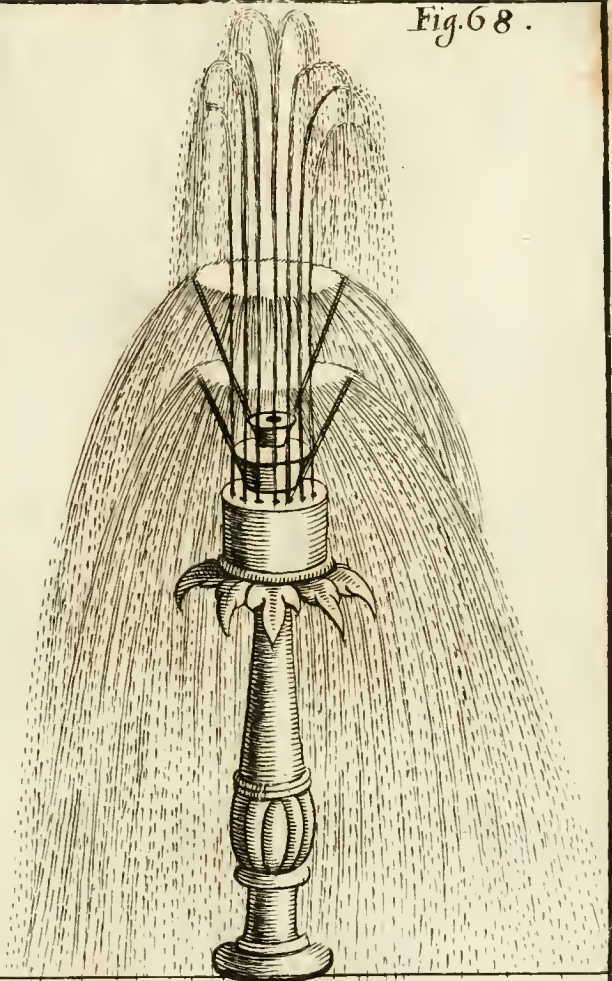

Fig. 71.

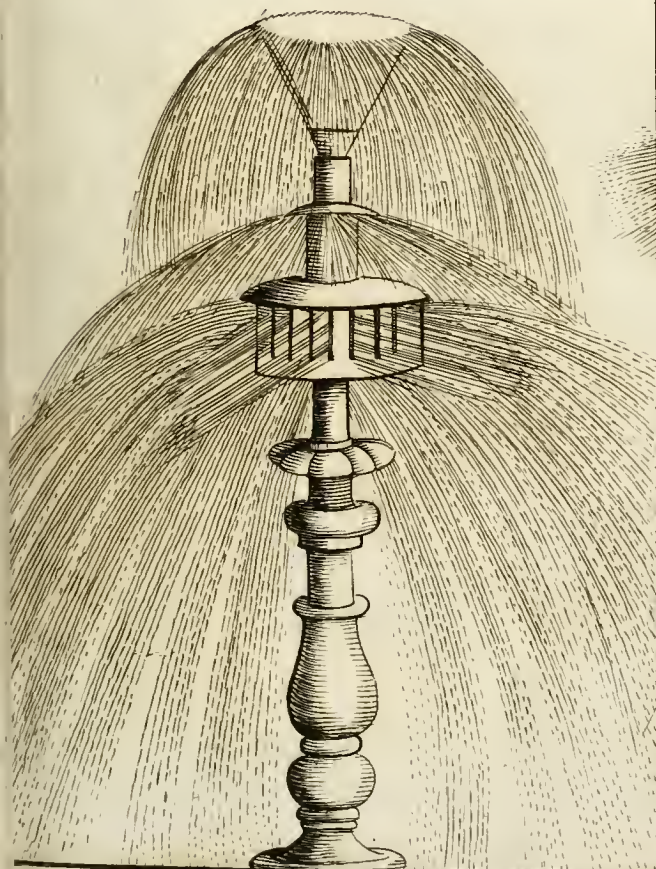
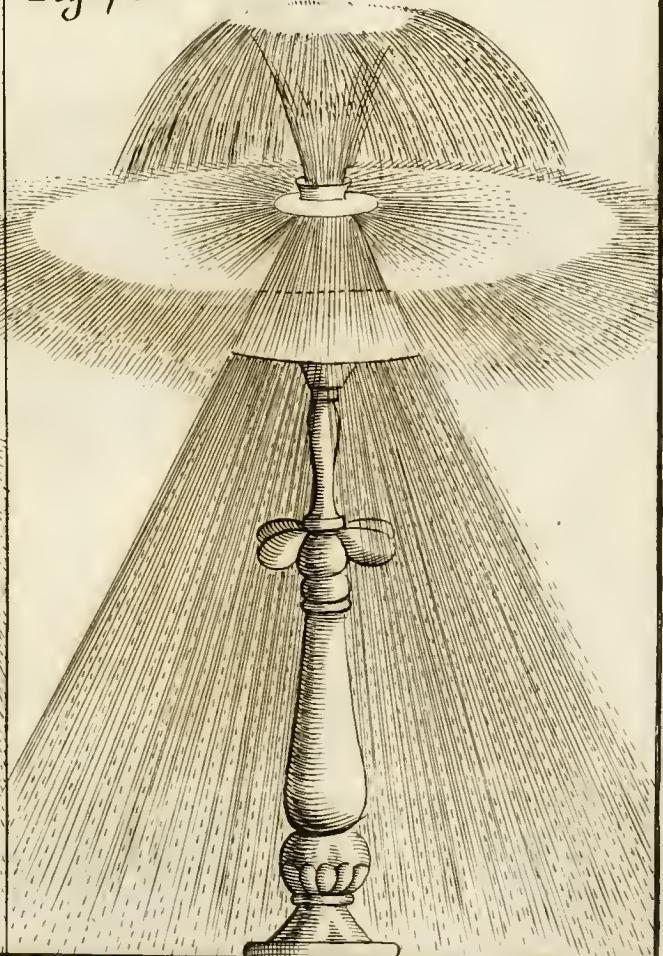

Fig 70.

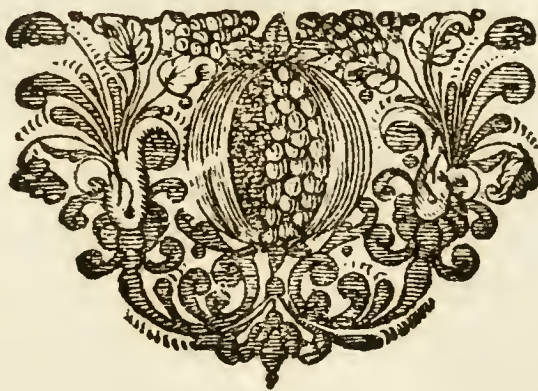

ARCHITECTURÆ
CURIOSÆ NOVÆ
PARS TERTIA.

Quæ

PRÆTER NOVITER INVEN-
TORUM PICTURAS, VERAS
QUOQUE SISTIT EFFIGIES VA-
RII GENERIS FONTIUM.

Per Italiam, Galliam, Britanniam ac Ger-
maniam, hinc inde visendorum; viginti centum Figuris æneis,
ad vivum maximam partem factis suaq; descri-
ptione illustratis, exhibitorum.

NORIMBERGÆ,

Impensis PAULI Fürstens / Biblio-technopolæ.

Typis CHRISTOPHORI GERHARDI.

ARCHITECTURÆ
CURIOSÆ NOVIÆ
PARS TERTIA

DE

PRÆTER NOVITÆR IANÆ
TOMÆ PICTURÆ TERTIÆ
QUODAM MATH. PICTURÆ
MATH. PICTURÆ

De Architectura, Pictura et de
MATH. PICTURÆ
MATH. PICTURÆ

AMSTÆRÆDAMI

APUD WILHELMUM BLOUWINGIUM

MDCCCLXXII

TERTIÆ PARTIS PRÆLOQUIUM

AD
STUDIOSUM LECTOREM.

BENEVOLE LECTOR! Ineffabilis est, quam præstant humano generi fontium scaturigines, utilitas & commoditas, in alendis tam artibus quàm animalibus quotidie spectanda, quotidie necessaria. Id quod, omnibus equidem quàm notissimum, à paucissimis tamen gratâ, ut par erat, mente agnoscitur. Quid enim aquâ vilius vulgari nostra opinione? quid contemptius? Quid verò eadem magis necessarium homini? Numquid, ad pauculos dies omni prorsus aqua deficiente, omnia cum homine pecora expiratura, molendina sistenda, vegetabilia flaccida futura, omnia demum, tanto suo damno, aquarum necessitatem intellectura, non forent? Ut immortales adeò, tam benigno omnium bonorum Datori DEO, gratias nos, & aeternum quidem, debere nimis manifestum sit.

At enim fustius istam fontium tum necessitatem tum utilitatem hic explicare nostri instituti non est. Aliquas potius istorum structuras & effigies Lectoris obtutui sistere animum induximus, idq; ipso opere nunc aggredimur, statutis in medium viginti centum sequentibus iconibus, quarum archetypa, opera splendidissima, ornatissima, maximis, privatorum, Optimatum, Publicarum rerum, impensis per Orbem Christianum hinc inde excitata, etiamnum videnda supersunt, prout addita singulis descriptio indicium facit.

Quod si grata LECTORI Studioso, ut spes est, hæc nostra acciderit opera, non deerunt imposterum plura similia his porrò addenda: id quod hac quidem vice fieri tum impensarum multitudo, tum metus quidam, ut nimia libri moles emtorem facile reperiret prohibuit. His VALE LECTOR
AMICE, nobisq; Fave.

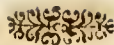
I N D E X

PARTIS TERTIÆ,

De

Fontibus Artificiose Exstructis.

Fons elegans octo fistularum.	Num. 1.	Alius Narcissi simulachrum ostentans.	34.
Alius sex similium.	2.	Fons amœnus Parnassum effigians.	35.
Alius novem talium.	3.	Alius, columnam coronatam exhibens, cum qua-	
Fons alius leonino capite aquam effundens.	4.	tuor sphaerulis salientibus.	36.
Alius nudi pusionis simulacrum præferens, variorum	5.	Alius, nudæ fœmellæ simulachrum stylobatæ impo-	
effluviolorum.	5.	situm sistens.	37.
Alius tribus exornatus balænis aquas evomentibus	6.	Alius spectatu amœnissimus, Cleopatrarum nuditatem	
Alius, effigiem sistens pelicani, diversis è pectore ve-	7.	detegens.	38.
nulis aquam profundentis.	7.	Similis alius, Veneris ac Cupidini, & nudi quidem	
Alius, arcis cujusdam seu castelli figuram referens.	8.	utriusq; effigie conspicuus.	39.
Alius octo radorum scitè assurgentium.	9.	Alius, novo spectaculo denudatam fœminam, spinâ,	
Fons alius aquivomi montis effigiem depingens.	10.	calce pedis extrahendâ occupatam common-	
Alius affabrè factam exponens columnam quæ super-	11.	strans,	40.
ne diversarum scaturiginum grata quadam a-	11.	Gigas supinus magnam aquæ copiam effundens.	41.
mœnitate ludit.	11.	Stans alius seu erectus, duarum nudarum fœmella-	
Alius septem fistulis & octangulari cratere instructus.	12.	rum consortio gaudens.	42.
	12.	Fons alius, alatis Tritonum imaginibus condeco-	
Alius columnam artificiosè elaboratam, decemq; me-	13.	ratus.	43.
tibus patulam exhibens,	13.	Statuæ sedentes duæ, Delphini sodalicio gaudentes,	
Novus, octo effluviolorum cum saliente sphaerula.	14.		44.
Alius Scapo pulchrè exasciato, octo ramulos aqueos	15.	Statua nuda una cum duobus Delphinis.	45.
expandens.	15.	Pusio nudus cum duobus serpentibus.	46.
Alius, rotundo - quadrangulari cratere aquam salien-	16.	Alius delphino cuidam insidens.	47.
tem excipiens.	16.	Cupido colli insidens, è pharetra aquam singulari	
Fons amœnissimus, aquâ copiosâ in orbem dispanfâ	17.	quadam amœnitate depromens.	48.
delectans.	17.	Gigas supinus inter varios effluviolorum assultus.	49.
Elegantissimus alius, statuâ superimpositâ gratus.	18.	Gigantæ item staturæ fœmina, è copia - Cornu	
Alius portatilis & in vertendo fluxum continuans.	19.	aquam magna copia effundens.	50.
Pulcherrimus alius, cum coronâ imperatoria & aquil-	20.	Fons elegans justitiæ simulachrum præferens, Ratis-	
lis quibusdam aquam exspuentibus.	20.	bonæ visendus.	51.
Sumtuo sissimus alius sculptilium artificio clarus.	21.	Alius non minus amœnus, in area curiæ Norimber-	
Alius, elegantioris itidem structuræ.	22.	gensis conspiciendus, cujus mediæ columnæ ca-	
Alius denudatæ Veneris effigie conspicuus.	23.	pitello insidentes leunculi aquam evomunt.	52.
Alius Neptuni sistens imaginem.	24.	Fons elegans cratere decoro septus & humana su-	
Alius, crypræ cuidam exornandæ accommodus.	25.	perius itemq; delphini effigie exornatus.	53.
Alius trium statuarum nuditate formosus.	26.	Alius Tritonum divinâ specie conspicuus.	54.
Amplioris ac sumtuosioris structuræ fons etiam-	27.	Alius cum insidente supernè statua.	55.
num Romæ visendus.	27.	Alius, præter statuæ ornatum duplici cratere muni-	
Similis alius, ibidem.	28.	tus.	56.
Alius Tivoli conspiciendus & Samsonis Simulacro	29.	Alius cratere formosissimo, nec non alveo octangu-	
exornatus.	29.	lari subtus circumdatus.	57.
Pulcherrimus Romæ in Belvidere excitatus.	30.	Alius amplioris alvei, delphinorum bigâ & his im-	
Alius non minus elegans ibidem.	31.	plicato serpente condecoratus.	58.
Alius Gallico more exstructus.	32.	Elegans alius fœmellæ nudæ, duorumq; pusionum	
Alius multorum effluviolorum, cum saliente sphaerula.	33.	Copiæ-cornigerorum imaginibus condecoratus	59.
	33.	Alius	

Alius Octo Syrenum formosam faciem ostentans.	60.	Alius multis effluviis & statuis spectabilis.	93.
Alius antiquæ structuræ ac duplicis crateris.	61.	Alius trium statuarum eximio ornatu, aquarumq; affluentia conspicuus.	94.
Ejusdem generis alius.	62.	Alius amplissimæ structuræ & copiosissimæ aquæ, Romæ clarus.	95.
Alius triplicem habens craterem, præter imum, sex- angularis figuræ, alveum.	63.	Alius, haud exigua itidem molis, quatuor delphino- rum & quorundam volucrum iconibus conde- coratus.	96.
Fons amplissimi alvei.	64.	Alius, Romæ existens, immensam aquæ copiam evo- mens.	97.
Alius, quatuor leonum, volantisq; aquilæ simulachris ornatus, Romæ visendus.	65.	Ex antiquorum ordine unus.	98.
Alius antiquæ structuræ & copiosioris effluvi.	66.	Alius ingentis magnitudinis ac ditissimi profluvii.	99.
Alius bino cratere magnam aquæ copiam excipiens.	67.	Fons elegans antiquioris artificii.	100.
Alius quintuplici scaturigine earumq; altiore saltatu jucundus.	68.	Alius è modernorum ordine Francofurti ad Moenum spectandus.	101.
Fons amplioris structuræ, alveo formoso, & perpen- diculari effluviarum assultu spectabilis.	69.	Alius amoenissimus quoq; , Noricæ urbis ornamen- tum.	102.
Alius antiquæ structuræ, cratere instructus & alveo elegantiori.	70.	Alius antiquioris notæ.	103.
Triplici alveo munitus Fons, altissimè aquam & per- pendiculari ductu ejiciens.	71.	Alius, elegantioris formæ & multarum statuarum, Bononiæ visendus.	104.
Alius ejusden ferè generis.	72.	Formosissimus alius, Augustæ Vindelicorum clarus.	105.
Adhuc alius ejusdem notæ.	73.	Alius ejusdem & loci & ordinis.	106.
Alibus, prioribus itidem non absimilis.	74.	Ingens obelisci Ægyptiaci moles, Romæ etiamnum extans.	107.
Fons amplior, aquam magna copia profundens.	75.	Ejusdem structuræ altera seu opposita facies.	108.
Fons Romæ visendus amplissimus.	76.	Fons elegans Gallico more exornatus.	109.
Alius Catarrhactis amoenissimis arridens.	77.	Herculiscum Dracone Certamen.	110.
Sextuplicis alvei alius, cum catarrhactis similibus.	78.	Neptunus cum tridente delphinis aliquot infernè sti- patus.	111.
Fons aquæ copiosioris.	79.	Fons amœnus Gallicæ structuræ.	112.
Alius Romæ visendus, totos quasi fluvios evomens.	80.	Alius ejusdem ordinis.	113.
Alius, ibidem & similis generis.	81.	Fons alius effluviarum mole, & imaginibus multis spectabilis.	114.
Alius, cratere duplici, statuaq; formosâ clarus.	82.	Fontana structura amplissima intra lacum quendam seu aquam residem locata.	115.
Alius è Gallicarum structurarum Ordine.	83.	Alia copiosissimæ aquæ & multarum statuarum.	116.
Alius antiquo more, humanis aliorumq; animalium, itemq; volucrum simulachris exornatus.	84.	Ejusdem generis adhuc alia.	117.
Fons alius Salisburgi visendus, ob sciaticorum, su- pernè delineatorum, numerum notabilis.	85.	Fons elegans alius, structuræ Gallicæ.	118.
Alius, isq; sumtuosissimus & amplissimus, statuis mul- tis, maximaq; aquarum affluentia, conspicuus, ibidem loci.	86.	Ejusdem generis alius.	119.
Fons duplex antiquæ structuræ.	87.	Horum tandem numerum claudat centesimus vigesi- mus, Norimbergæ in foro publico miro artifi- cio excitatus, atque ab antiquissimis temporibus PULCHRI sive FORMOSI cognomen, qua- dam εἰσὸν, commeritus; prout adjuncta inferius fusor edocebit descriptio, ad quam ideo LE- CTOREM STUDIOSUM remittimus,	
Alius ex eodem antiquarum structurarum ordine Ar- gentorati conspiciendus.	88.		
Fons elegans, cujus effluvia quatuor canum rictibus erumpunt.	89.		
Neptunus quatuor, aquam spuenticibus satyris comi- tatus.	90.		
Fons statuis exornatus antiquo more.	91.		
Alius ejusdem generis, sed bino cratere instructus.	92.		

FINIS INDICIS.

BREVIS, AT GENUINA TAMEN DESCRIPTIO ARTIFICIOSISSIMORUM AC MAGNO SUMTU EXCITATORUM FONTIUM.

Fons elegans octo fistularum.

Fig. 1.

Potest hic malluvii vices in cœnaculo quopiam aut conclavi alio, aut intra cryptam subire, cratere decoro ad parietem aut columnam quandam statuendus, ac epistomio à parte postica muniendus, quo mediante inhiberi fluxus aquæ aut concedi pro lubitu possit. Derivanda autem aqua est ex eminentiori quodam loco, naturali ductu, vel attollenda siphonis adminiculo; idq; de sequentibus non minus ac de præfenti monitum esto.

Alius sex similium.

Fig. 2.

Quandoquidem præcedenti omnino similis hic est, nihil juvat verbis ipsum prolixioribus describere. Hoc unum observandum, ut inflectantur paululum extantes fistulæ ad effundendam ritè, in subordinatum craterem, aquam. Augeri quoq; potest ac minui fistularum numerus, prout major minorve suppetit aquæ copia.

Alius novem talium.

Fig. 3.

Hic erectas quinq; & duas deorsum flexas habet fistulas. Malluvii loco idem non minus ac præcedentes, adhiberi, atq;

horto cuidam, cœnaculo aliive conclavi, pro loci conditione, dicari potest. Aptius etiam Stylobatæ imponeretur, prout artificem peritum figuræ intuitus facilè docebit.

Fons alius, leonino capite aquam effundens.

Fig. 4.

Horti cujusvis, cœnaculi aliusve conclavis paries huic itidem locum dabit quàm aptissimum, eidem quoq; cum istis usui dedicando, prout è figura magis elucet ipsius conditio.

Nota. Non heïc solum sed in præcedentibus etiam id cumprimis est observandum, ut infra craterem occultus decurrat meatus, aquæ derivandæ necessarius, ne ultrà crateris labia (nisi ita peculiaris casus postulet) assurgat, indeq; effluat. Potest autem occultum addi huic aquæductui epistomium, quo claudi queat & recludi pro lubitu.

Alius, nudi pusionis simulacrum præferens.

Fig. 5.

Amœnus est valdè hujus fontis aspectus. Enimverò basis ista, cui insistit pusiò, foraminum ibi designatorum loco tubulos emittat oportet, quibus absentibus aquæ decora disjectio non esset consequutu-

fequutura. Locum ipſi dabit accommodum horti cujuſdam medium, aut crypta quædam, neglectâ quoq; , ſi ita lubuerit, columnâ, & ſtylobatâ quadam fontis crateri ſuppoſitâ.

Fons alius tribus exornatus Delphinis aquam evomentibus.

Fig. 6.

Multam aquam poſtulat hæc ſtructura, ſpeluncæ ſeu cryptæ cuidam condecorandæ ſerviens. Verùm hîc quoq; tubuli minutiores foraminum locum ſubeant oportet, neq; inconcinniùs hæc, quàm antecedens, ſtylobatæ ſuperimponetur, remotâ, quàm figura monſtrat, columnâ.

Alius, effigiem ſiſtens Pelicani diverſis è pectore venulis ſitibundos pullos potantis.

Fig. 7.

Cratere hic gaudet è cuprea lamina ſcitè elaborato vel lapidibus exciſo, ac Phœnicis effigie ſubtus exornato. Supernè Pelicanus extat cum pullis, è metallo fabricandi, aquamq; lavandis manibus fundentes. Poſteſt vel ſtylobatæ imponi vel ad columnam aut parietem firmari, prout è præſenti figura dilucidè videre eſt.

Alius, arcis cujuſdam ſeu caſtelli referens effigiem.

Fig. 8.

Copioſior huic debetur aquarum affluxus, in horto quodam parietibus, aliive commodiori loco applicando. Oportet autem omnia hujus effluvia per tubulos intus latentés, atq; in figura non expreſſos, deduci, id quod artifex peritus facilè animadvertet. Hæc quoq; columnæ loco ſtylobata poſteſt ſubſtitui.

Alius, octo radiorum ſcitè aſſurgentium, fonticulus.

Fig. 9.

Craterem hic habet, ut vides, ſaxo exciſum, & leoninis capitibus, pro derivanda ruruſus (ubi lubuerit) aqua perforatis, exornatum, in media cujuſdam horti aut areæ planitiè commodiſſimè locandum.

Fons alius, aquivomi montis effigiem ſiſtens.

Fig. 10.

Hic quoq; publico loco, in horti cujuſdam medio aut crypta quadam ſtatui poſteſt; vel, ſi aquæ caſus admiferit, ſuprà podii aream elevari. Notabilem poſcit aquæ copiam, viſumq; non parum oblectat. Suppedaneum, ad nutum artificis, cœmentis licet excidere.

Alius, affabrè factam exponens columnam.

Fig. 11.

Similem cum antecedente hic locum & parem aquæ quantitatem expoſcit, ſaliente ſupernè ſphærule, ſi lubeat, inſupet condecorandus. Quæ porrò ſit hujus conditio, ipſa figura ſatis indicat.

Fons alius, ſeptem fiſtulis & octangulari craterè inſtructus.

Fig. 12.

Locus idem huic qui cœteris, accommodus: Derivatio tecta non minùs hic quàm ibi neceſſaria: cœtera ex ipſa effigie cognoscenda.

Alius quadruplici craterè donatus.

Fig. 13.

Copioſiori hîc affluentia opus habet, horto, aliive loco patulo condecorando idoneus. Columnam exhibet quadruplici

plici humana facie formoſam, oreq; adeò quadruplici aquas exſpuentem. Huic epiſtomiorum varia genera ſuperimponi, pro lubitu, poterunt; id quod, cum cœteris ornamentis, artificis arbitrio commiſſum eſto.

Alius, octo effluviolorum cum ſaliente Sphærola.

Fig. 14.

Diductiore hic cratere gaudet, adſpectu, priore, non injucundior. Sphærolam ſupernè ſiſtit aquarum impetu ſublata. Cœterùm pro derivandis iterum aquis, multis circumcirca crater pateat foraminibus, quibus effluere iſtæ & alveo inferiori illabi poſſint, uti figura clarè ſatis indicat.

Alius, Scapo ſcitè exaſciato octo ramulos aqueos expandens.

Fig. 15.

Columnam hic ſiſtit notabilis altitudinis, cum ſuperimpoſito cratere. Faſtigio epiſtomium applicatum eſt, cujus effluvia oviforme vitrum effigiant, in alveum ſexangularem delapſa, indeq; aliorſum derivanda.

Alius, quadruplici Sphæra ſaliente ludens.

Fig. 16.

Horto decorando aptiſſimus hic eſt, epiſtomium cupreum ſupernè & quatuor ſalientes ſphærolas oſtentans. Crater, quem ſubtus habet, quatuor locis eſt pervius, ad emittendam ruruſus, quam deſuper excepit, aquam. Cœtera figuræ intuitus edocebit.

Fons amœniſſimus, aquâ copioſâ, in orbem diſpanſâ delectans.

Fig. 17.

Locum huic dabit commodiſſimum vel crypta vel patula quædam planities. Suppedaneum, cui innititur, antiquioris eſt ſtructuræ, ſupernè, ſi lubet, epiſtomio, aquam in ampliſſimam rotundam ſuperficiem diſpandente, inſtruendum. Delapſa ſic aqua ab alveo inferiori excipitur, aliorſum inde abducenda locisq; pluribus communicanda.

Elegantiſſimus alius, ſtatuâ ſuperimpoſitâ gratus.

Fig. 18.

Ornamentis hortorum hic venit accenſendus, ſtatuâ ſupernè locatâ atq; effluviolorum copiâ ſpectabilis. Aquam è ſuperiori cratere in inferiorem transfundit, inde ut ſuprà monitum, porrò diſtribuendam.

Alius portatilis, & invertendo fluxum continuans.

Fig. 19.

Hoc fontium genus elegantiſſimum eſt, quoties lubuerit invertendum. Et hujus quidem ſtructuræ unus, Anno 1644. ab Imperatore FERDINANDO III. gloriſſimæ memoriæ, Turcarum Imperatori Conſtantinopolitano per Legatum dono miſſus eſt, ad GERVASII Mattmüllers / Mathematici Cæſarei (qui primus hoc ſtructuræ genus anno 1626. excogitavit) præſcriptum fabrefactus.

Nota. Varia quoq; huic fonti applicari epiſtomia poſſunt. Ipſum corpus è cupro ſpiſſiori formandum, deaurandum, atque ad placitum artificis exornandum eſt. Ubi fluere deſierit, invertitur, epiſtomio recluſo prius, adinſtar clepsydræ. Utrumq; deniq; craterem perforatum eſſe in fundo oportet, pro aqua in-tromittenda.

Pulcher-

Pulcherrimus alius cum corona imperatoria, & octo aquilis aquam exspuentibus.

Fig. 20.

Eundem hic Dn. *Mattmüllern*/ inventorem agnoscit, Anno 1657. exstructus ac feliciter etiamnum DEI gratiâ regnanti Rom. Imp. LEOPOLDO &c. humillimâ mente oblatus, altitudine 24. pedes æquans. Aquam per octo in orbem motos aquilas in cochleæ formam quasi detorquet, motu retardando vel accelerando ad lubitum. Guttatim quoq; eandem dissipat, & allucente Sole genuinos iridis colores exhibet. Infra hos aquilas Corona est imperatoria, immota, ac mille granis crystallinis, ceu gemmulis, distincta. Supra Coronam pomum eminet cum crucis signo, utrumq; in orbem mobili. Totâ structura novem incumbit columnis; quarum extimæ, octo Electorum insignia præferunt, mediâ Austriacæ domui assignatâ. Cœterum casus aquæ, per medianam columnam assurgentis, altior ejusdem effluvio sit oportet.

Sumtuosissimus alius, sculptilium artificio clarus.

Fig. 21.

Romæ hic extat in horto quodam haut procul à Tivoli, structuræ sumtuosissimæ ac artificiosissimæ; ad cujus exemplar alium ipsi similem excitare facile erit perito artificio; cui & addere quippiam & demere, pro loci ac fundatoris conditione, liberum erit.

Alius, elegantioris itidem Structuræ.

Fig. 22.

Binas hic turres ostentat, Romæ itidem in *Belvedere* visendus à PAULO V. Pontifice exstructus ac decoratus. Mul-

tum aquæ effundit in craterem ampliorum. Extat editiore quodam loco concinnius, aut ad horti cujusdam angulum. Turres quoq; mutare, alioq; simulachrorum genere totum opus condecorare licebit.

Alius, denudate Veneris effigie conspicuus.

Fig. 23.

Extra pariter ac intra cryptam seu speluncam quandam locari commodè hæc structura. Venusq; cum Cupidine ita parari potest, ut aquam uterq; in subtus locatum craterem effundant, exinde porrò, occulto ductu, si lubet, ablegandam.

Alius Neptuni sistens imaginem.

Fig. 24.

Benè huic convenit cum præcedente, ex opposito, aliove loco correspondente statuendo. Effluviarum apparatus ac ornamenta arbitraria sunt.

Alius, statuarum aliorumq; ornamentorum decore formosus.

Fig. 25.

Optimè hic ex opposito visus ad muri cujusdam medium collocatur, accedente statuarum, aquas fundentium, aliorumq; ornamentorum pulchritudine, concharum item saxorumq; decorâ asperitate.

Alius, trium statuarum nuditate decorus.

Fig. 26.

Ad antecedentis exemplum quasi, pro loci tamen conditione, parari hic & exornari potest. Masculi effigiem in medio exhibet, aquam sacco, aliove vase capaciore, magnâ copia profundens; quæ per binas delapsa catarrhactas gratissimum auribus ciet strepitum. Ad latus utrumq; fœmellæ

B

lavan-

lavantes affident. In medio anterioris alvei volucris aliqua colliculo cuidam infidet, tenens rostro serpentem, binos aquæ radios emittentem. Extant utrinq; leonina quoq; capita, bino effluvio conspicua; Et tandem supernè duorum delphinorum ornatus eminet.

Amplioris ac sumtuosioris structurae fons, etiamnum Romæ visendus.

Fig. 27.

Hujus fluorem à Colonna usq; ad viginti passuum millia, deduci SIXTUS V. Pontifex, Anno 1587. magnis impensis fecit, eidemq; præsentem structuram, Moïsis effigie decoram, Romæ in Via Pia superinduxit, prout addita operi monet inscriptio.

Similis alius ibidem.

Fig. 28.

PAULUS V. Pontifex hunc Romæ ad D: Petri montorii multis impensis excitari fecit, teste inscriptione, quam figura supernè legendam exhibet.

Alius Tivoli conspiciendus, statuâ monstrôsâ duplici formidabilis.

Fig. 29.

Elegans hæc est & sumtuosa Structura, Tivoli prope Romam in horto quodam visenda. Samsonem columnam amplexum supernè sistit: infrâ duo, majoris stature monstra, è quorum subversis urceis ingens aquarum moles emanat, in subordinatum alveum gratissimo quodam strepitu delapsa. Alio quoq; sculptilium ac frondium ornatu hinc inde splendet hoc opus, extra non minus ac intra cryptam, pro loci conditione, locari aptum.

Pulcherrimus alius, Romæ itidem excitatus.

Fig. 30.

Extat hic Romæ in *Belvedere di Frescada*, scaphis seu cavitatibus tribus (Italis *Nichi* dictis) aquam suaviori quodam strepitu effundens. Medium structuræ tectum ornant aliquot statuæ sedentes, & contortis cochlearum more cornibus aquam efflantes, à subtus-locato cratere recipiendam. Podium quoq; supernè extat, horti pensilis instar, citreorum, aurantium aliorumq; fructuum ferax. Scapharum autem supradictarum & coetera ornamenta ostreis constant & tophis fragoso seu asperiori lapidum genere.

Alius non minus elegans ibidem.

Fig. 31.

Marmore hic alioq; pretiosiori lapide excisus est, ad Custodiam Helveticam in Vaticano visendus. Ad horti cujusdam vel atrii parietes quadraret hujusmodi structura, porrò pro lubitu artificis exornanda.

Novum fontanae Structurae inventum.

Fig. 32.

Magnatum aulis ornandis inservire hoc genus potest; hortis tamen, speluncis & podiis non minus accommodum; ostreis, tophis, statuis, pro loci conditione vestiendum.

Aliud genus multorum effluviurum cum saliente sphaerula.

Fig. 33.

Horti medium hoc ornat præcipuè, fornice cruciformi munendum, ne ventorum impetu suo perpendiculo emoveantur sphaerulæ. Interior collis, ut & quatuor angulares fornicis pilæ tophorum seu asperiorum magis quàm lævigatorum lapidum ornatum amant. Sphaerula saliens è lamina cuprea vel orichalcea tenuissima facta, craterem subtus poscit hemisphaericè cavū, lapide polito excisum, ac in medio, pro salientis aquæ effluvio perforatum.

Fons

Fons alius, in cuius undis, tanquam in speculo, vultum suum contuetur Narcissus.

Fig. 34.

Convenit hic quoq; horti cujusdam aut cryptæ medio. Sistit ingenua prolapsam, propriæq; formæ spectatorem, Narcissum. Fornice quoq; cruciformi seu decussato, è tophis seu saxis asperioribus constructo, tegi, pro cuiusvis arbitratu potest.

Fons amœnus Parnassum effigians.

Fig. 35.

Montem hic effigiat, cryptam intus seu speluncam artificiosè exornatam, occultentem. In cacumine Pegasus extat, assidentibus infernè novem Musis, musica sua organa tractantibus. Ex eodem cacumine aliquot affiliunt fonticuli in alveum imum aquas evomentes. Quod si tanta suppetat aquarum copia, adjungi his alia, monticuli scopulos circumstrepentia, possunt effluvia.

Alius, Columnam coronatam exhibens cum quatuor globulis salientibus.

Fig. 36.

E metallo conflare hæc columna, aut è saxis coadunatis fabrefieri potest, loco ab impetu ventorum tuto locanda, duodecim minimùm aut quindecim pedes longa, prout scilicet altiùs aqua ceciderit. Alvei capacitas & forma arbitraria est.

Nota. Si lubeat, in orbem moveri superna sphaera, cum incumbente ipsi corona, possunt, amœnissimum, detornatorum effluviarum, spectaculum exhibituræ. Reliquorum globulorum saltus ad placitum artificis adjungatur.

Alius, nude fœmellæ simulachrum Stylobatæ impositum sistens.

Fig. 37.

Fœmella hæc justâ, adulti hominis, staturâ Stylobatæ superimponi pulchrè excisæ & quinq; circiter pedibus ultra aquæ superficiem extanti, potest, intra hortum quendam aliove loco publico statuenda, alveiq; formoso ambitu munienda; cœteris, ad ipsius figuræ ductum, vel aliter, ex artificis arbitrio adornatis.

Alius, Cleopatræ nuditatem profituens.

Fig. 38.

Potest hæc Cleopatra, perinde ut antecedens fœmella, supra basin quandam scitè elaboratam locari, & horti cujusdam medio, cryptæ aliive loco publico dicari cum alveo sub ad figuræ præscriptum parando.

Similis alius, Veneris ac Cupidinis, & nudi quidem utriusq; effigie conspicuus.

Fig. 39.

Quandoquidem hujus structura ex ipsa delineatione & antecedentibus descriptionibus intellectu facilis est, ulteriori verborum prolixitate hîc superfedebimus.

Alius, novo spectaculo fœmellam nudam, spinâ calce pedis extrahendâ occupatam, commonstrans.

Fig. 40.

Hæc etiam statua, justâ corporis mole, è metallo conflare, & quoad omnia juxta antecedentium exemplum parari potest.

Gigas supinus magnam aquæ copiam effundens.

Fig. 41.

Gigantea hæc moles in acclivitate montis cujusdam, intra cryptam seu speluncam

aliquam, aquas altè cadentibus, locum commodiffimum invenit, è saxo vel metallo paranda, juxta proportionem totius operis. Flumen foli natalis navigabile designare potest. Quod fi, infulæ quafi cuidam incumbentem, intra piscinam vel aquam stagnantē locare eandem allubuerit, non erit minùs amœnus ipsius intuitus.

Stans alius, seu erectus, duarum nudarum fœmellarum consortio gaudens.

Fig. 42.

Locum, antecedenti, similem & altiorē aquæ fundendæ descensum hæ quoq; deposcunt statuæ. E senis urceo ulnarum amplexu clauso, aqua suavissimo strepitu in alveum quendam affabrè elaboratum delabitur, inde porrò aliorsum facilè derivanda. Statuas ostreis aliisq; cochlearum & concharum generibus vestire non erit incongruum (mosaicum hoc opus indigitare vulgò solent,) præsertim intra speluncam seu cryptam collocandas.

Fons, alius, alatis Tritonum imaginibus condecoratus.

Fig. 43.

Tritones hosce, sub maris aut fœmellæ specie è plumbo aliove metallo conflare liberum est, in media crypta quadam, aut super podium, si casus aquæ permittat, ad figuræ præscriptum aut lubitum artificis, collocandos. Interioris alvei ambitus è tophis parari potest, accedente vario corallorum, concharum, volucrium &c. ornatu.

Statuæ sedentes duæ, Delphini sodalicio gaudentes.

Fig. 44.

E metallo has quoq; confieri, alveo lapideo pulchrè elaborato circumdari, cry-

ptæq; aut, cui lubuerit, alii loco commo-
dedicari, nec non allapsas aquas occulto
meatu rursus derivari conveniens est.

Statua nuda una cum duobus delphinis.

Fig. 45.

Quæ de structura præcedente diximus huc etiam quadrant omnia. Id insuper amœnissimum esset futurum, si, stylobatæ hanc statuam cum delphinis comitibus, aut colliculo tophis vestito, intrâ alvei medium, imponi, aquæ, dulce-sonoro strepitu inde delapsuræ, casus permetteret.

Pusio nudus cum duobus serpentibus.

Fig. 46.

Potest hic, ad figuræ ductum, intrâ affabrè è lapidibus factum sex- aut octangularem alveum, colliculo concinnè elaborato imponi, & in medio, alicujus horti, podii, cryptæ &c. collocari. Fruticeto quodam insuper, aut volucrium, corallo-
rum, concharum, &c. ornatu vestire colliculum, non incongruum foret.

Alius Delphino cuidam incumbens.

Fig. 47.

Sive lapidibus excisa hæc, sive è metallo conflata fuerit statua, locum commodiffimum intrâ speluncam aliquam aut in acclivitate montis, ubi altiùs delapsæ aquæ suppetit affluentia, inveniet. Oportet autem molis ipsam esse pro loci conditione proportionatæ, ut necessaria aquæ quantitas ex ore delphini prolapsa, complere alveum, indeq; porrò aliorsum deduci possit. Quod si quibusdam, gradatim quasi assurgentibus, catarrhactis idem instrueretur colliculus, non parum gratiæ huic esset accessurum operi. De cœteris ornamentis ex antecedentibus constare potest.

*Cupido colli inſidens, ac è pharetra aquam,
jucundo ſpectaculo depromens.*

Fig. 48.

Locus huic fortè non incongruus cœnaculum aliquod futurum eſſet, ubi liquoribus odoriferis adimpleta hæc machina manibus lavandis ſervire commodè poſſet; id quod ulteriori artificis indagini commiſſum eſto. Sapienti ſat dictum.

*Gigas ſupinus inter varios effluvi-
orum aſſultus.*

Fig. 49.

Vulgarem hæc ſtatua ſtaturam excedit, è cœſo lapide aut metallo facta. Significationem habere poteſt navigabilis cujuſdam fluminis, prout ad 41. ac 42. figuram indicatam eſt. Convenit hortis aulicis Magnatum, quales *Heidelbergæ, Stuttgardia, Schlaco-Werthæ* in Bohemia, alibiq; locorum videre eſt.

*Giganteæ item ſtaturæ ſcœmina, è copiæ-
cornu aquam magna copia
effundens.*

Fig. 50.

Eandem hæc, cùm præcedente, ſed minoris tamen fluvii, aut priori viciniſſimi fluminis, ſignificationem habere poteſt. Jucundum eſt ſpectatu opus, Inſulæ cuiſdam factitiæ (quia ſcœminam effigiat) alii-ve loco commodo, addicendum.

*Fons elegans, juſtitia ſimulachrum præ-
ferens, Ratiſbonæ viſendus.*

Fig. 51.

Publico loco (*die Hayd* appellato) hic extat Ratiſbonæ è melioris notæ lapidibus affabrè elaboratus. Effigiem ejus cùm ſatis dilucidè præſens figura proponat, haut opus eſt fuſius ipſius ſtructuram perſequi.

*Alius non minus amœnus cujus mediæ
columnæ inſidentes leunculi
aquam evomunt.*

Fig. 52.

Norimbergæ hic extat intra curiæ aream. Hujus ſimilem adornaturo artifici demere licebit & addere quicquam pro lubitu. Viridario autem exornando cum primis inſerviet, malluvii locum ſuppleturus, prout ad 48. figuram de ſimili ſtructura monitum.

*Fons elegans craterè decoro ſeptus, & hu-
mana ſuperius, itemq; delphini
effigie exornatus.*

Fig. 53.

E metallo ſi conſletur hæc ſtructura, aulæ aut ambulacro cuidam ornamento erit. Quod ſi publico exponi, cœſo lapide exſtructus, malit, cancellis ferreis communiendus eſſet, ne allifione facile lædi poſſet. Si deniq; aquæ ſtagnanti immergi cupiat, ibi quoq; ſua amœnitate caritura non eſſet, aquam craterè ſuo & inferiorum delphinorum ore, non ſine gratia, in ſtagnum circumſtans effuſura. Tres igitur hujus applicandæ vias, in artificis gratiam, indicavimus.

Alius, Tritonum divinâ ſpecie conſpicuus.

Fig. 54.

Superior hujus alveus lapideus, ſtatuarum materia metallum eſſe poteſt. Ornant commodiſſimè horti aut ſpeluncæ cujuſdam medium, pro loci ſcilicet conditione. Advertendum autem hic eſt, ut ſuperioris crateris derivatio inferiori certâ proportione reſpondeat, ne, ſi plus aquæ crater excipiat, quam apertura inferior emittit, hujus iſta labiis undiq; effluat.

Alius cum insidente supernè statua.

Fig. 55.

Patulam hic optat planitiem, cratere lapideo, statuis verò metallicis, instructus. Ab imo fundo 12. minimum usq; ad quindecim pedes distent crateris labia, pro majori nempe minorive aquæ affluentia.

Alius, præter statuae ornatum, duplici cratere munitus.

Fig. 56.

Uterq; horum è marmore fiat an metallo perinde est. Locus huic operi accommodus erit hortus, aula, ambulacrum &c. Nec parùm gratiæ adderent immissi inferiori alveo pisciculi, cancri & id genus alia, Gynæcei, inde petendæ, deliciæ.

Alius, cratere formosissimo, nec non alveo octangulâri subtus circumdatus.

Fig. 57.

Alveus hujus, è cœso melioris notæ lapide exstructi, fontis, duodecim aut plures etiam suâ diametro pedes exæquet, proportionatâ amplitudini altitudine. Omitteri quoq; possunt, quæ margini inferioris alvei insident, simulachra: Sin effluviis suis animarentur quasi, singula, tantò major esset futura totius operis amœnitas.

Alius amplioris alvei, delphinorum biga & his implicato serpente condecoratus.

Fig. 58.

Minusculâ formâ parari si velit præfens structura, metallum poscit materiam. Sin excidi saxo præoptet, spissior etiam, quàm ad figuræ præscriptum, crateris esto ambitus. Magnitudo & ornamenta sunt ex arbitrio artificis mutabilia. Gradus inferiores ultrâ crateris, ambitum promine-

ant, ut ascendere per istos aquam hausuri commodè possint.

Elegans alius, fœmelle nude, duorumq; pusionum Copiæ-cornigerorum imaginibus conspicuus.

Fig. 59.

Craterem affabrè factum, cumq; duplicem hic habet, instar conchæ vel unius vel duplicatæ formatum, superiorem cum primis, qui Stylobatæ, octo decemve pedes extra aquam conspicuæ, incumbit, ovali formâ præditus, suaq; tum longitudine tum latitudine baseos altitudine proportionatus. Scilicet tanta sit duorum pusionum distantia, quanta hæc stylobatæ altitudo. Veruntamen omnia hæc periti artificis judicio submissa sunt.

Alius, octo Syrenum formosam faciem ostentans.

Fig. 60.

Stellæ octangulæ formam hic habet, cujus singulis angulis singulæ Sirenes insident, è metallo conflata aut puriore saxo excisa. Ex harum verticibus affilientes rivuli in supremum craterem se exonerant, inde per octo baseos meatûs seu aperturas in stellatum alveum. Supra crateris medium eminent implicati sibi mutuò delphini quidam, extremo caudarum nexu novum aquæ radium emittentes. Quodlibet stellatæ figuræ latus 4. aut 5. pedes longum est, cui longitudini cœteræ quoq; totius structuræ partes commensurandæ veniunt. Extat autem hoc fontis, genus *Schlaco Werthæ* Bohæmorum in horto aulico famigeratissimo, etiamnum videndum.

Alius antiquæ structuræ ad duplicis crateris.

Fig.

Fig. 61.

Lapideus hic, & horto monasterii cuiusdam ornamento, esse potest, arbitrariae magnitudinis, pro aquarum vel copia vel defectu. Structura antiquitatem ostendat, novo ornamentorum genere occultandam, prout loci conditio poposcerit.

Ejusdem generis alius.

Fig. 62.

Hic etiam antiquiorem sapit architectonicam, Johannis Maggii Pictoris & Architecti Romani inventum, mole majori, minori, pro aquae quantitate, construendum. Aqua è concha majori in alveum inferiorem undiq; effundi, indeq;, quorsum libuerit, derivari poterit.

Alius, triplicem habens craterem, praeterimum, sexangularis figurae, alveum.

Fig. 63.

Etiam hic laudatum modò Romanum Maggium parentem agnoscit, patulo loco congruè statuendus, copiosi affluxus indigus, cui alveus inferior est commensurandus. Magnitudo arbitraria est, quantam scilicet loci capacitas admiserit. Altitudo mediocris esto, à 24. ad 30. usq; pedes crescens, crateribus porrò & partibus cæteris suam assignatura, debitâ proportione, mensuram. Ornamenta mutabilia, saxiq; genus in melius variabile.

Fons amplissimi alvei.

Fig. 64:

Planitiem quandam decorare hîc, pluresq; per vicos, hortos, alia urbis loca fonticulos, quasi colonias, mittere potest. Amplioris autem sit structuræ & capacitatis oportet, pro aquarum nempe affluentia. Crater è saxo vel solido & integro, vel, si hoc negetur, è pluribus solerter co-

dunatis, confiat. Aquæ derivatio intra inferiorem baseos cubum intus cavum, clausis & pro lubitu referendis meatibus, quoquo versum adornari potest.

Alius, quatuor leonum, volantisque aquilæ simulachris ornatus.

Fig. 65.

Romæ hic in patula, ad D. Petri montorii, planitie extat ante templi fores, prout è 12. Quartæ hujus Tractatus partis, figura videre est; largus est aquarum, ab ampliore alio, PAULI V. Pontificis curâ excitato (vide supra 28. fig.) acceptarum & hinc per urbis partes porrò distributarum.

Alius antiquæ structuræ & copiosioris effluvi.

Fig. 66.

Mosaicæ, quam vocant, arti suam hic genituram debet, copiosam aquam deposcens, pro mole scilicet sua & partium amplitudine.

Alius, bino cratere magnam aquæ copiam excipiens.

Fig. 67.

Antiquo quidem hic, sed non spernendo tamen artificio spectabilis est, ad Tivolin Italix urbem, intra hortum quendam etiamnum visendus. Tribus incumbit fulcris seu pedibus, basi in curvitatem quandam eleganter detortâ nixis. Cratere suo scitè elaborato aquam multam excipit, porroq; hinc inde distribuit.

Alius, quintuplici scaturigine, earumq; altiore saltatu jucundus.

Fig. 68.

Cratere suo hic & elegantioris formæ alveo aulam Pontificiam ad D. Petri Romæ in Vaticano condecorat; quatuor, ex inferiore alveo porrectis tubis, ac insuper alio

alio è medio crateris assurgente, aquam notabili copiâ, & impetu quidem vehementiore, effundens, prout has aliasq; ipsius qualitates figura clarè satis exponit. Ubi altior aquæ casus suppetit, tubulis etiam pluribus instrui hortiq; , piscinæ aliive commodiori loco dicari potest.

Fons amplioris structuræ, alveo formoso, & perpendiculari effluviarum assultu spectabilis.

Fig. 69.

Marmoreis hic est, Authore ac inventore suprâ-laudato Maggio, Romæ in area *S. Jacomo Scossacavallo in Borgo* extans, prodigus aquarum, altiùs in medio ebullientium, & grato quodam stridore crateri illabentium, è quo porro in alveum inferiorem effluunt. Assurgunt autem ex hoc ipso alveo alia bina effluvia, amœnitatem operis non parùm adaugentia. Posset, ad hujus imitationem, in horto quopiam, intrâ cryptam aut, ubi altiùs aqua delabatur, supra podiũ aliquod, similis, mole majori vel minori, prout locus flagitaret, ex strui.

Alius antiquæ structuræ, cratere instructus & alveo elegantiori.

Fig. 70.

Hunc etiam Roma, loco, cui *Guidæa* nomen est, ostentat, vetustioris equidem, at laudandi tamen artificii foetum. E crateris medio assurgens copiosior aqua, in alveum inferiorem altiùs delabatur, aliorum inde porrò hinc inde diffluens.

Triplici alveo munitus fons, altissimè aquam, & perpendiculari ductu, ejiciens.

Fig. 71.

Hujus generis, & ejusdem ferè formæ duo extant Romæ in area *del Diva Farnese*, non sumtuosi solùm & magni, sed splen-

didissimi quoq; ad spectũs, diversis aquam locis altiùs exspuentes, quæ postea strepitu non injucundo ex alveo uno in alterum ordine delabatur. Æstate quoq; , æstu augete, tota circumjacens planities, ad unius circiter pedis profunditatem, inundatur ut carpentis istuc & equo vectis refrigerio esse possit. Alterius effigiem sequens figura 73. exhibet.

Alius cadentium partim, partim assurgentium effluviarum.

Fig. 72.

Duplicem craterem, & alveum insuper formosioris structuræ nec exiguæ capacitatis, hic ostentat Romæ itidem in foro *del Popolo* indigitato, sæpiùs-memorato *Maggio* inventore. Multam aquam supernè effundit profluentem gradatim per utrumq; craterem in alveum imum ad quem, majoris ornatũs ergo, per binos gradus undiq; patet accessus.

Adhuc alius ejusdem notæ cum superiore 71.

Fig. 73.

Quandoquidem præsentis, ejusdem ferè tum magnitudinis tum formæ cum antecedente 71. eademq; areâ *de Duca Farnese*, in urbe Roma, extantis conditio ibidem satis explicata est, superfluum erit plura heic istis subjungere.

Alius, prioribus itidem non absimilis.

Fig. 74.

Ejus, quem 69. figura spectandum exhibuit, hic ferè refert imaginem, pro loci conditione mole majori vel minori, in libera vel obsepta planitie, ex arbitrato sumtum-facientis adornandus.

Fons amplior, aquam magnâ copiâ profundens.

Fig. 75.

Romæ hic, *alla Catena di Borgo*, copiosum aquæ profluvium in alveum suum, indeq; per alia urbis loca, emittit. Quod genus cryptis seu speluncis artificialibus accommodum est, tophis præsertim, coralliorum ramusculis & conchis exornatū. Posset insuper eminulo huic capiti simulachrum aliud substitui cum ampliore quodam vase, aquam non sine strepitu in alveum inferiorem effusuro.

Fons Romæ visendus amplissimus.

Fig. 76.

Formæ hic est elegantioris & amplitudinis haut exiguæ, gradu terno acclivis & cancellis undiq; septus, Romæ extat ad *D. Mariæ montium*; prout etiam ipsius figura, trium montium effigie aquam supernè evomit, hinc ampliori crateri illapsam in inferiorem porrò alveum effundit, aliorum tandem derivandam.

Alius Catarrhactis amœnissimis arridens.

Fig. 77.

Peculiare hoc est fontium genus, extans Romæ in monte *Giordano al palazzo delli Sig^{ri} Orsini*, Catarrhactarum subordinatione (*Cascada* Italis) amœnum. Cryptis convenit, è metallo phialis seu crateribus, inferioribus autem partibus è cœso lapide factis, additis etiam, demtis aut mutatis quibusdam pro lubitu.

Sextuplicis alvei alius, cum catarrhactis similibus.

Fig. 78.

Hunc quoq; Roma ostentat eodem cum præcedente loco, formâ quoq; priori non absimilem, nisi quod alveos habet infernè plures, indeq; jucundioris est adspectus, prout ex ipsa figura ejus habitu do fatis elucet.

Fons aquæ copiosioris.

Fig. 79.

Marmoreus hic est, & horto medio *Ludovisi à Frascati*, Romæ positus, cryptæ tamen ac patulis locis non minus conveniens, adspectu jucundissimus ob demanantem undiq; aquam è crateri superiore in alveum inferiorem, grato quodam strepitu. Coeterum sculptilium aliaq; ornamenta superioribus addere, cuius liberum esto.

Alius Romæ itidem visendus, totos quasi fluvios evomens.

Fig. 80.

Ingens hæc & aquarum ditissima moles extat. Romæ ad *D. Petri in Vaticano*, alveo septa formosissimo, Innocentium VIII Pontificem Fundatorem primum, Paulum V. verò restauratorem agnoscens.

Alius ibidem & similis generis.

Fig. 81.

Schema præsens exhibet antecedentis fontis effigiem & formam, quam ante renovationem habebat. Ubi copiosius aqua affluit, structura similis publico loco, intra hortum item aut cryptam, excitari, ejusq; ope ampla, quæ circumjacet, planities inundari potest.

Alius, crateri duplici, statuaq; formosâ clarus.

Fig. 82.

Habet & hunc Roma, intra Pontificis hortum *Belvidere* dictum. Cui similis, è metallo conflata ac pergulæ cuiquam vel ambulacro dedicata, structura suavè sonoro undarum lapsu, gratoq; stridore quodam esset oblectatura.

Alius, è Gallicarum Structurarum Ordine.

Fig. 83.

C

Marmor

Marmor hic aut metallum optat materiam, loco publico, horto, cryptæ, exornandis idoneus; nec minus congruè intra mediam aquam stagnantem reponendus. Septo quoq; scitè elaborato muniri, pro loci conditione, poterit. Minutiori formâ factum hoc genus inter bellariorum missûs numerari mensasq; optimatum condecorare potest, aëris adminiculo aquam expellens. Pyrobolico etiam operi congrueret hæc forma, id quod ulteriori artificis indagini committitur.

Alius, antiquo more, humanis aliorumq; animalium, itemq; volucrum simulacris exornatus.

Fig. 84.

Sæpius laudati *Joh. Maggii* inventum hic est, ad cuius exemplum è metallo conficari similis alius, ac ambulacro, aut podio consecrari potest. Ornamenta mutare, addendo, demendo ex arbitratu potest artifex, prout majores minoresve facere sumtûs constituerit.

Fons alius, Salisburgi visendus, ob sciaticorum, supernè-delineatorum, numerum notabilis.

Fig. 85.

Salisburgi hic ante paucos annos è marmore excitatus, multisq; supernè sciaticis exornatus est. Alio igitur hujus simili hortum aliquem condecorare, aliove hunc & elegantiori circumdare alveo, in proclivi erit.

Alius, & is quidem sumtuosissimus, statuis multis, maximaq; aquarum affluentia conspicuus, ibidem loci.

Fig. 86.

Hic elegantissimus & amplissimus omnium, quos Germania ostentat, hodie judicatur, è marmore pariter Salisburgi,

modò-regentis Archiepiscopi jussu ac impensis exstructus. Altitudine 50^{mum} attingit pedem. Aquam fundit copiosissimam, eamq; flatu quasi Tritonis cujusdam, è cornu, in cochleæ formam detorto protrusam, ac per crateres infernè sibi subordinatos gradatim in imum alveum retrolabentem. Crateres autem bini modo dicti, unà cum superiùs eminente Tritonis effigie, uno continuo marmore excisi sunt. Extant infernè quatuor in super Hippopotami seu equi marini, aquam multam effundentes in alveum affabrè admodum factum, unàq; cum tota structura lacui cuidam sive aquæ stagnanti immersum.

Fons duplex antiquæ structuræ.

Fig. 87.

Est & hoc unum è sæpiùs memorati *Maggii* inventis, vetustioris equidem, non indecoræ tamen structuræ, ambulacro aut patulo cuidam loco accommodæ; aliove sculptilium ornatu, pro lubitu artificis, vestiendæ.

Alius, ex eodem antiquarum structurarum ordine.

Fig. 88.

Vetustas hunc etiam, sed cum venustate conjuncta, commendat, Argentorati etiamnum visendum. Faceret hoc genus ad exornandos hortos, ambulacra &c. possentq; superiores partes ac statuæ è metallo, crateres è melioris notæ lapidibus fabrefieri, suppositâ quoq;, si lubeat, stylobatâ formosiore.

Fons elegans, cujus effluvia quatuor canum rictibus erumpunt.

Fig. 89.

Jucundum est spectatu hoc genus fontis, in quo canibus formandis metallum adhiberi,

adhiberi, cœtera tophis feu asperiore lapide vestiri, ad figuræ ductum, poterunt. Congruit cryptæ cuidam, domui venatoriæ, atrio, aliive loco patulo condecorando; quin & inter deliciarum fercula mensis magnatum apponi, sub forma minori posset, alioq; , si visum fuerit, sculptilium & ornamentorum genere vestiri.

Neptunus, quatuor aquam spuentibus Satyris comitatus.

Fig. 90.

Medio hic statui horto vel intra speluncam aliquam potest & clathris prætereà, si placeat, obsepiri. Minori forma paratus Magnatum mensis, ut antecedens, splendorem ac magnificentiam conciliabit, aliis subinde ornamentis, ad artificis placitum, comendus.

Fons statuis exornatus antiquo more.

Fig. 91.

Hic etiam inventorem sæpè laudatum habet *Maggiū*, epularum lautitiis, minusculâ formâ si fabrefiat, itidem accensendus. Majuscula ejus structura, speluncæ, podio, horto, locove publico, exornandis accommodata est, maximè si metallum pro materia ipsi obtigerit.

Alius ejusdem generis, sed bino crateri instructus.

Fig. 92.

Idem hujus, qui præcedentis, inventor, *Maggius*: par ornatus & elegantia: locus similis: eadem quoq; , si lubeat, materia, aut, si mavis, pro metallo marmor. Septum deniq; hæc omnia si communiat, lædi quoq; haut facile poterunt.

Alius multis effluviis ac statuis spectabilis.

Fig. 93.

Aliam idem, Romanorum architectus,

Maggius structuram exponit, è metallo commodissimè constandam, &, basi decoræ impositam, coenaculo cuidam, loco malluvii, assignandam. Pyrobolicum quoque opus non dedeceret hæc forma; sed hîc ulteriori artificis scrutinio opus erit.

Alius trium statuarum eximio ornatu, aquarumq; affluentia conspicuus.

Fig. 94.

Romæ hic extat in area *delli Sigⁱ Mattei*, ejusdem *Maggi* inventum, & elegans admodum; ornatui maximo alicui ambulacro, horto, cryptæ &c. futurum, è metallo præsertim conflatis, aut marmore exsculptis statuis, prout minor majorve structuræ moles poposcerit.

Alius notabilis magnitudinis & copiosissime aque, in eadem Roma urbe clarus.

Fig. 95.

Ditissimum hic effluviū supernè emit, strepituq; amœnissimo per infra-locati crateris labia in imum retrolabi alveum facit. Crater cum basi formam capitelli Corinthiaci æmulatur, opus scitè admodum elaboratum, Romæ, *al Palazzo de Sig. Prencipe Panfilio, alla villa fuori di Porta S. Pangratio*, visendum.

Fons alius haut exiguus itidem molis, quatuor delphinorum, & quorundam volucrum iconibus condecoratus.

Fig. 96.

Novum *Maggi* sæpè laudati inventum studioso lectori hæc figura exponit, metallum vel marmor in materiam sibi, pro futura mole scilicet, deposcens. Interbellaria quoq; , secundâ mensâ, apponi, ac ita quidem parari posset, ut varia,

diverſi generis, vina hinc inde promeret, id quod ulteriori artificis indagini commiſſum eſto. Aliàs in horti cujuſdam medio non incommodè excitaretur, derivatis porro, quorſum libuerit, ejus effluviis.

Alius Romæ exiſtens ac immenſam aquæ copiam evomens.

Fig. 97.

Unus hic eſt amœniſſimorum, quos Roma oſtentat, fontium, in area *del Cardinale Antonio Barbarini* conſpicuus, tota tantùm non flumina cochlei-formi Tritonis cujuſdam cornu effundens. Stylobatæ ſeu baſis loco aliquot habet, notabilis magnitudinis Delphinos, & circa hos alveum afabrè elaboratum.

Ex antiquorum ordine unus.

Fig. 98.

Singularem iterum fontanæ ſtructuræ formam, ſed antiquam, exponit *Maggius*; qualis equidem ad cryptam aliquam exſtrui non incongruè poſſet, è ſaxis magnâ induſtriâ ac ſcitè elaboratis; cavitates iſtas fornicatas tophis, coralliorum ramuſculis, conchis & ſimili ornatu amiciendo, ac ferreis inſuper, ſi lubeat, aut lapideis, cancellis opus totum communiendo.

Alius ingentis magnitudinis ac ditiffimi profluvi.

Fig. 99.

Ampliſſimus hic eſt, & dives admodum aquarum, in ſuperiorem crateris concham primùm, deinceps in imum alveum delabentium. Extat Romæ *al Curſo*, ſuaſq; aquas, in multa loca alia derivat. Poſſet minutiore forma, prout locus conceſſerit, ad hujus exemplum formatus alius ſpeluncæ cuidam, ambulacro, quin & patulæ planitie assignari, & è metallo ſtatue, ſi mediocris arrideret amplitudo, commodiſſimè formari.

Fons elegans antiquioris artificis.

Fig. 100.

Vetuſtate ſuâ venuſtus hic eſt, quadrato è cœſo lapide alveo circumdatus. Reliqua è metallo conſtari, multa mutari, addi aliqua vel demi pro lubitu poſſunt. Cavædium deniq; totum opus ornabit & aquatum educendis jumentis inſerviet.

Alius è modernorum ordine.

Fig. 101.

Francofurti ad Mœnum, foro publico (vulgo *der Römer Berg* appellato) hunc ſpectare licet ante curiam, è ſaxis cœſis ſcitè elaboratum. Ambientis autem Alvei forma, utpote elegantior, ab alio in monte D. Virginis extante mutuò quaſi ſumta atq; huc translata eſt.

Alius amœniſſimus, Noricæ urbis ornamentum.

Fig. 102.

Mediam hujus columnam ſtatue quædam circumſtant formoſiores, diverſarum Virtutum icones. Alveo gaudet octangulæ affabrè factæ, & terno circumcirca gradu, ad augendam magnificentiam, prout è figura clariùs elucet.

Alius antiquioris nota.

Fig. 103.

Antiquitatem hic oſtendit, non abſq; decore tamen. Ad ejus exemplum factus alius, vel è metallo ſi mediocris electa magnitudo fuerit, vel è marmore, ſi major futura moles, ambulacro cuidam aut pergulæ ornamento erit.

Alius elegantioris formæ & multarum ſtatuarum.

Fig. 104.

Bononiæ hic extat (*Bologna* vulgò) in Italia, planitie ampliffimæ expoſitus, è marmore & ſtatuis metallicis, à *Giovan Bologna* Belga, ſtatuario famigeratiſſimo conſtructus.

Formosiffimus alius Auguftæ vindelicorum clarus.

Fig. 105.

Ex orichalco & marmore affabrè factus hic Auguftæ Vindellicorum forum vinarium ornat. Cujus formam cum ipfa figura fatis exprimat, verborum ambagibus opus nullatenus erit.

Alius ejusdem & loci & ordinis.

Fig. 106.

Multas & magnas hic oftentat, è metallo factas, ftatuas, è quibus quatuor totuplicem anni & tempeftatis variationem præfigurant, supernè eminet R. Imperatoris Augufti effigies è metallo perinde conflata: Locum dedit Augufta Vindellicorum, & eum quidem, quem Vulgus **den Berlachsb**erg cognominare folet: Ornatum, formam, & effluuorum amœnitatem &c. delineatoris manus fatis expreffit.

Ingens Obeliffi Ægyptiaci moles, Romæ etiamnum extans.

Fig. 107. & 108.

Hæc, utrâq; fuâ facie in his duabus figuris conspicua, inter præcipuas fontanarû, quas Roma oftentat, ftucturarum numerata ab Innocentia X. Pontifice, in *Narvona* planitie excitata eft, ftatuis multis & aquivomorum draconum fimulachris cõdecorata, feptoq; eleganti communita. Tota circumjacens planities inundari æftatis tempore potest, ac refrigerio effe iis qui equis iftuc aut quadrigis vehuntur.

Fons elegans gallico more exornatus.

Fig. 109.

Sumtuofum hoc eft & amœnum adfpectu opus, in partæ victoriæ memoriam excitandum. Pyrobolico operi formam eandem quis haut inconcinnè applicaverit. Quod fi fontanæ ftucturæ propriam

effe volueris, è saxo majores ftatuæ, minores è metallo parari poffent. Magnitudinem ac proportionem peritus artifex è loci & fumentis-facientis cõditione æftimabit.

Herculis cum Dracone certamen.

Fig. 110.

Gallicis hoc quoq; inventis adnumerandum venit, horti cujusdam medio loco vepatulo alii accommodum. Statuæ cum delphinis è metallo aptiffimè, cœtera è faxis confiunt, tophis, conchis & fimilibus exornanda, & clathris tandem circumcirca fepienda.

Neptunus, cum tridente, delphinis aliquot infernè ftipatus.

Fig. 111.

Statuarum magnitudine & formofitate hæc ftuctura excellit, ante speluncam aliquam, aut in medio quodam ftagno, horto &c. collocanda, aquæ copiofioris indiga. Tophos feu lapides afperiores conchis, corallorum ramufculis, aliisve id genus ornamentis hinc inde diftinguere confultum erit, prout aliquoties eft monitum. E Saxo tandem aut metallo parare ftatuas, pro mole operis ac loci cõditione, liberum erit.

Fons amœnus Gallicæ ftucturæ.

Fig. 112.

Hic etiam concinnâ partium proportione decorus vepatulo loco, horto &c. congruit. Epularum quoq; deliciis jucundo ftectaculo admifcebitur; nec minùs aptè pyrobolico operi fuam mutuabit formam, cui porrò ftudando ftudiofus artifex incumbet. Maxima tandem hujus ftucturæ pars è marmore aliove cœfo lapide conftare potest.

Alius ejusdem ordinis.

Fig. 113.

Pulcherrimum hoc inventum, intra

cryptam aliquam, ambulacrum, hortumvè aptiſſimè collocabitur, melioris notæ conchis, coralliis, ſculptilibus, ad figuræ præſcriptum hinc inde comendum, & aquarum valdè prodigum. Quod ſi poculo cuiſdam aut ferculo cibandis oculis deſtinato mutuare hanc formam conſtitueris, ne id quidem ineptè factum comperies.

Fons alius, effluviolorum mole & imaginibus multis conſpicuus.

Fig. 114.

Notabilem hæc inventio ſtatuarum magnitudinem, & aquæ multitudinem expoſcit. Pars ſculptilium è metallo conflari, mons reliquus è cœmentis aut tophis fieri, conchisq; & ſimilibus condecorari poteſt. Horto quidem alicui aut lacui ornando convenit, ſed apertâ tamen planitie ſuis catarractis & amœniore ſtrepitu delectabilior.

Fontana ſtructura ampliſſima, intra lacum quendam ſeu aquam reſidem locata.

Fig. 115.

Copioſum hæc affluxum deſiderat, è faxis melioris notæ, quoad ſtatuas, columnam ac alveum inferiorem, fabricanda, ſuperioribus ſolis è metallo conflatis. Locum ipſi congruentem dabit ſtagnantis aquæ medium. Ornati autem addi quicquam vel demi, pro lubitu, locive & fundatoris conditione, poterit.

Alia copioſiſſimæ aque & multarum ſtatuarum.

Fig. 116.

Monumentum in partæ victoriæ memoriam erigendum hæc ſiſtit, menſarum ſpectaculo quoq; ac operi pyrobolico non in conveniens. Fonti ſi deſtinetur, è metallo fabrefacere ſuperiora, inferioribus

topho ſeu aſperiore lapidum genere conſtantibus ſuoq; ornatu amictis, conſultiſſimum foret.

Ejuſdem generis adhuc alia.

Fig. 117.

Medio cuidam horto, lacui, patulove loco dicare hanc ſtructuram addecet, paratis omnibus è cœſo lapide, decentiq; magnitudine & ornatu convenientiſſimo elaboratis. Cœterùm quæ de ſimilium, ad menſarum delicias aut opera pyrobolica, applicatione ſuperiùs monuimus, hîc etiam obſervari & artificis arbitrati commiſſum volumus.

Fons elegans alius, ſtructuræ gallicæ.

Fig. 118.

Jucundum hic ſiſtit ſpectaculum, aquæ perpendiculariter ſupernè & impetuoſè prorumpentis, ac in craterem ſuperiorem retrolapſæ, indeq; porrò quaterno effluvio in imum alveum emanantis; cui eidem alveo, multangulari ut vides, aqua multa diductiore forma, è binorum delphinorum conjuncto rictu, paulò inferiùs illabitur.

Ejuſdem generis alius.

Fig. 119.

Eminet hîc ſupernè Herculis imago, cui alia, e. g. juſtitiæ, effigies, pro fundatoris arbitrio, ſubſtitui poteſt. Aqua ſuperiùs è quadruplici, diverſi generis animalium, inferiùs è totuplici delphinorum, rictu emanans, ibi crateri, hîc alveo quadrangulari illabitur.

Claudit agmen fons 120^{mms}. in Urbis Norrice foro primario etiamnum conſpiciendus.

Fig. 120.

Huic ab antiquis uſq; temporibus Formoſi Seu Pulchri cognomen obtigit, anno quippe

quippe 1361. ab architectis & opificibus ingenioſiſſimis ac famigeratiſſimis exſtructo, multisq; vicibus poſtidea renovato. Ejus baſin intus circumſtant ſequentes ſtatuæ, artiſicioſæ manûs opera:

1. *Erhardus Gallie Rex.*
2. *Gothofredus Dux Bullioneus.*
3. *Carolus magnus Imperator, &c.*

Hiſce trium piorum Chriſtianorum nomen tunc eſt inditum.

Comitantur autem hoſ tres quoq; pii Judæi, nominatim:

1. *David Rex.*
2. *Jofua Dux Iſraëlitarum.*
3. *Judas Macchabæus.*

Quos immediatè conſequitur primario- rum Ethnicorum triga, videlicet:

1. *Hector Trojanus.*
2. *Alexander Magnus.*
3. *Julius Ceſar, Primus R. I. &c.*

Præter haſ aliæ inſuper, & Biblicæ quidem, Patriarcharum, Prophetarum, Evangelistarum &c. icones hinc inde conſpiciuntur, prout mox ſeqvutura narratio fuſius oſtendet.

Hoc paucis addendum eſt, Anno Chriſti 1587. formoſum hunc fontem de integro renovatum, & inaurandis hinc inde ejus partibus inſumta eſſe nonaginta quinque aureorum foliorum volumina, quorum pretium (cùm ſingula 10. florenis vereant) 950. florenorum numerum attingit. Clathri ferrei, qui extus ambiunt totam ſtructuram, ponderant centenarios 102. & pondo 47. iisq; deaurandis integrum auri pondo inſumptum eſſe communiter æſtimant; ut novæ inde 400. florenorum impenſæ exſurgant. Cætera ſequens exponet

Narratio de Noricæ Urbis Fonte Pulchro, κατ' ἱζοχὴν ſic dicto.

Anno Chriſti 1587. menſe Majo, cùm

pauliſper expatiari ferret animus, ad pulchrum, quem vocant, fontem in foro primario forte fortuna delatus, magnam ibi adſtantium ſpectatorum turbam conſpicebam. Cauſam rei è ſene quodam expiſcatus, hoc ferebam reſponſi: In eo eſſe ut fontis pulchri, quem vocant, ſtructura reparetur ac renovetur, idq; ideò, nè, fons alius, à Senatu Ampliſſimo tunc ad D. Laurentii noviter excitatus plebiq; mutabili formoſi appellationem pariter mereri viſus, huic antiquiſſimum Pulchri cognomen fortè præriperet; alveo igitur cum ſuis iconibus jamdum renovato, cætera quoq; omnia artiſicioſâ pictoris manu illuſtratum iri. Quo dicto diſcedens, ſolum me ad ferrei ſepti fores relinquebat ſenex. Ego verò introgredi auſus, amicè ſatis excipiebar à Pictore; ab eodemq; quid vellem, interrogatus, cùm reſponდიſſem, eà ſolum fini me aſſeſſe ut celebratiſſimam fontis ſtructuram contemplarer, ipſe continuo, arrepto bacillo, octo Prophetarum, de Chriſto vaticinatorum, icones mihi cõmonſtrabat: *Mofis* primùm, dein *Aaronis* fratris ac Pontificis: Poſt hunc *Eſaiam* omnium clariffimè de Chriſti regno, nati- vitate, paſſione, morte &c. locutum: Mox *Jeremiam* prophetam, qui Hieroſolymæ Judæis Babylonicam 70. annorum capti- vitatem prædixit, multaq; de JESU Sal- vatore in anteceſſum, ut cœteri quoq;, ex- poſuit. Sequebatur *Ezechiel* cum *Daniele*, uterq;, ut antecedentes omnes, è ſaxo duriffimo effigiati: Tum *Hoſeas* prophe- ta, qui Jeroboami peccata taxando vitam perdiderat: Tandem *Amos* octonarium Prophetarum numerum claudens.

Cùm porrò me deduceret artifex, & conſpectis ego quibusdam ſcutis ac arma- turis, quid iſtic rerum eſſet percontarer;

Tres,

Tres, inquit ille, heic intueris ethnicos ſeu gentiles omnium auguſtiſſimos & glorioſiſſimos : & primò quidem *Julium Ceſarem*, Romani Orbis Imperatorem & primum & feliciffimum, à Bruto tandem in curia Romana 23. vulneribus confoſſum, prout Romanorum hiftoriæ teſtantur :

Secundus eſt *Alexander verè-Magnus* Orbis terrarum domitor, veneno tandem, ut ferunt, enecatus.

Hector Trojanus tertio nomen eſt ab *Achille* devicto ac interfecto.

Poſt hos mihi porrò tres pios Judæos idem commonſtrabat, ac primo quidem loco *Joſuam* Iſraëlitarum, divino jufſu, ducem ac anteſignanum, qui, miraculorum multorum interventu, in terram ſanctam eos ſtrenuâ manu deduxit.

Dein *Davidem regem*, Virum ad nutum ac votum Domini, teſte ſcripturâ, vitâ functum :

Tum *Judam Maccabæum*, heroa fortiffimum, & legis divinæ defenſorem indefeſſum ad ultimum uſq; vitæ halitum, prout Maccabæorum hiftoria fuſius ediferit.

Tandem piorum Chriſtianorum trigam quoq; mihi oſtendebat, nominatim : *Carolus Magnus* primum Germanorum Imperatorem : deinceps *Artus* Gallia regem ; ac tertio demum *Gothofredus Bullionæum* Ducem, miro omnes artificio effigiatos.

Extant prætereà eâdem arte facta, quæ eodem manu ductore conſpicabar, Electo-

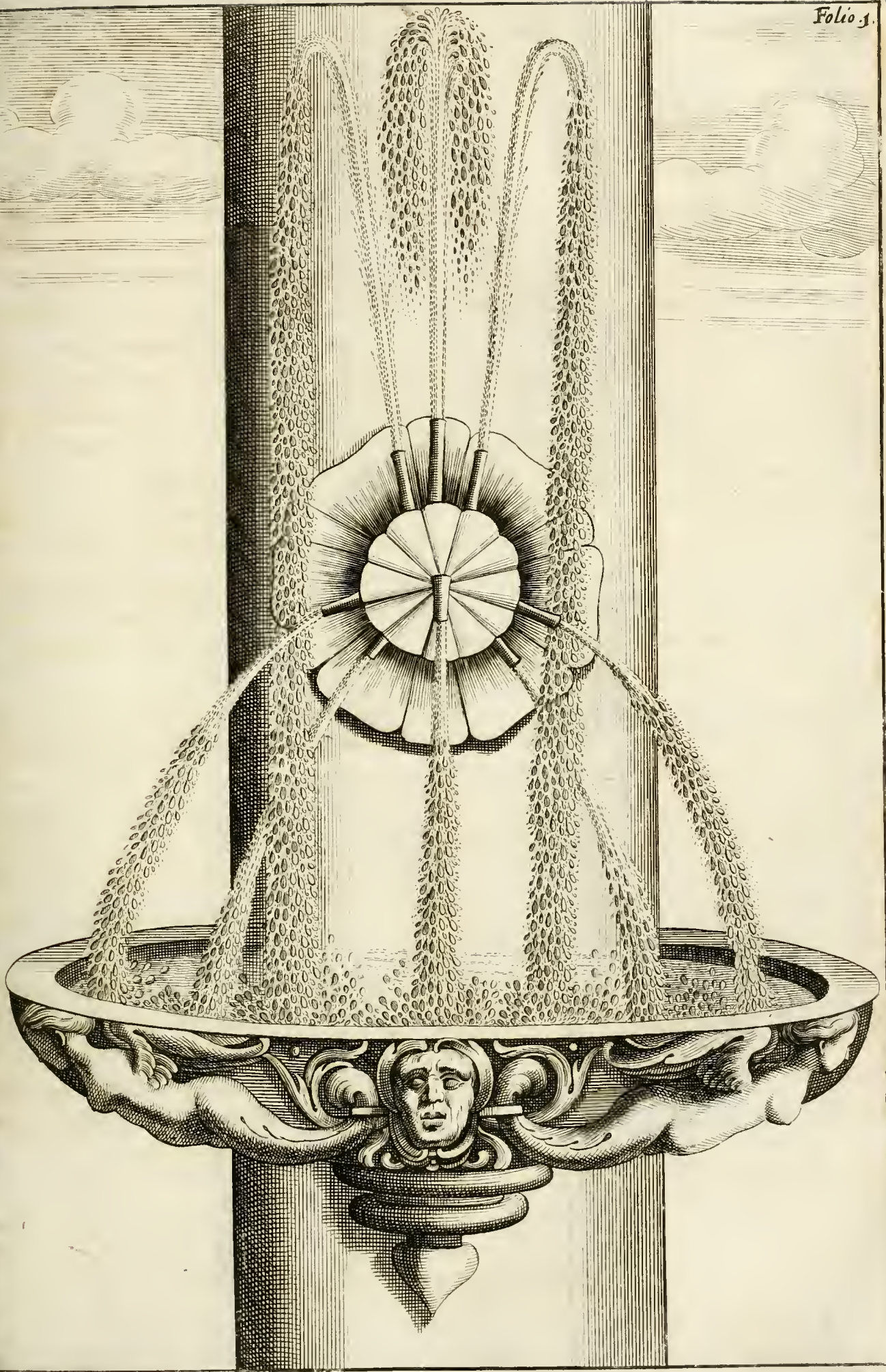
rum Rom. Imp. ſeptena ſimulachra : *Moguntinenſis* primùm, *Archiepiſcopi* ac per Germaniam *Archicancellarii* : dein *Coloniensis*, *Archiepiſcopi* & per Galliam *Archicancellarii* ; tum *Trevirenſis*, per Italiam *Archicancellarii* itidemq; *Archiepiſcopi* : Mox Bohemorum regis ut *Archiepiscopi* : inde Palatini ad Rhenum comitis, *Archi-dapiferi* ; poſtea Saxonia Electoris, ut *Archimareſchalli* ; porrò Brandenburgensis, *Archi-Camerarii* &c quæ adeò cum novem præcedentibus ſedecim ſunt numero, vivis omnia fonticulis ſeu effluviis ſpectabilia.

Alveum undiquaq; ornant, quatuor Evangelistarum, *Matthæi*, *Marci*, *Luca* ac *Johannis*, itemq; quatuor Eccleſiæ antiquæ Dd. *Gregorii*, *Auguſtini*, *Ambroſii* & *Hieronymi* ſupernè eminentes imagines.

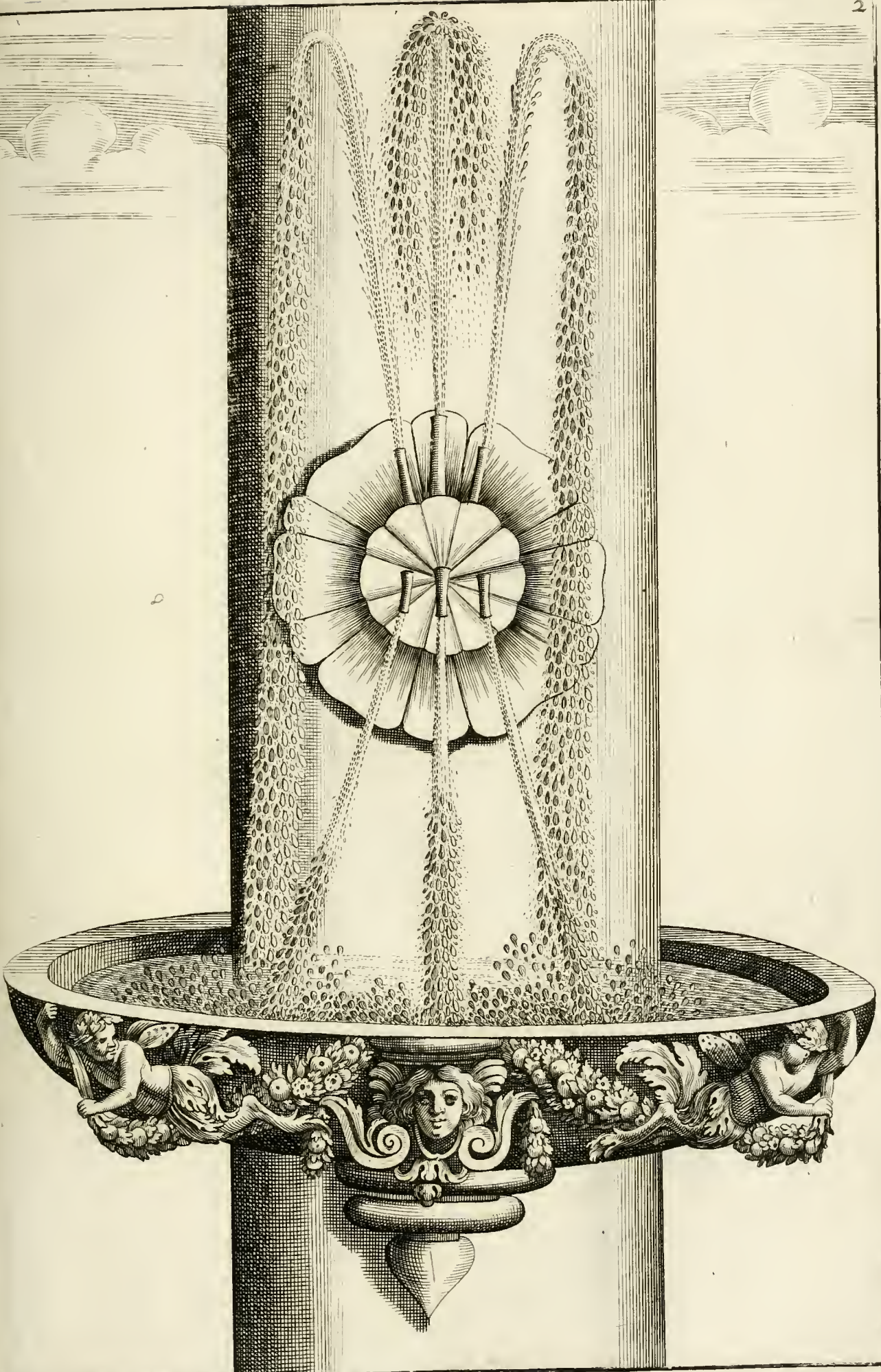
Cancelli deniq; ferrei, qui totam ſtructuram ambiunt, affabrè facti, in formam quinquangularem diſpoſiti, ſedecim longurionibus firmati, ac binis, iisq; amplioribus, foribus aditum patefacientes : Frondoso item ac artificioſo ductu hinc inde à peritiſſimis opificibus elaborati, ac ſeris deniq; robuſtiſſimis communiti.

Aquæ deniq; fontis hujus univerſæ fermè urbis commodo deſerviunt, lotricibus præſertim, ac piſcatoribus ad purganda linteamina, & refocillandos piſces, accommodæ, prout quotidiana teſtatur experientia.

Finis Tertiæ Partis.

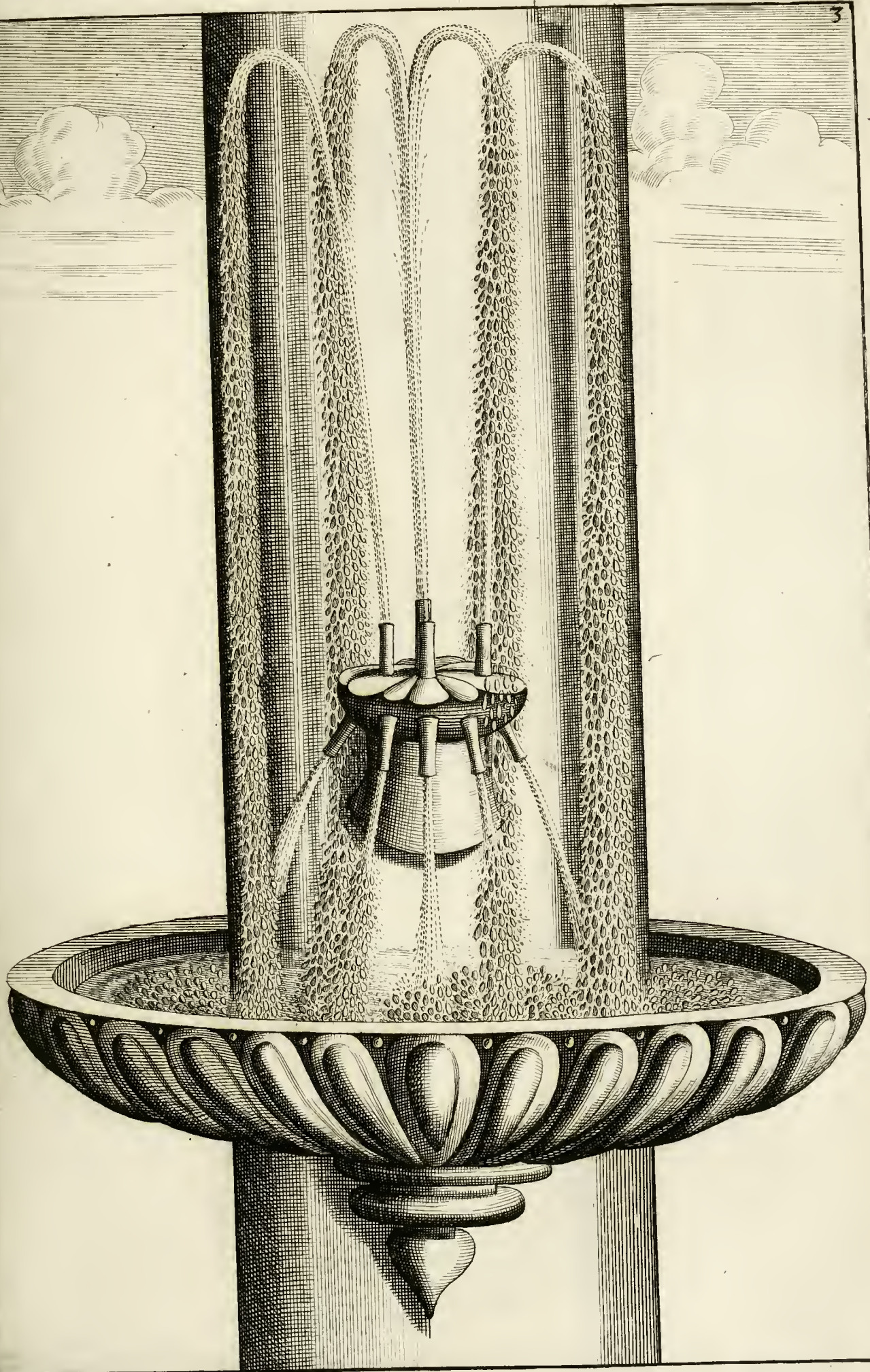

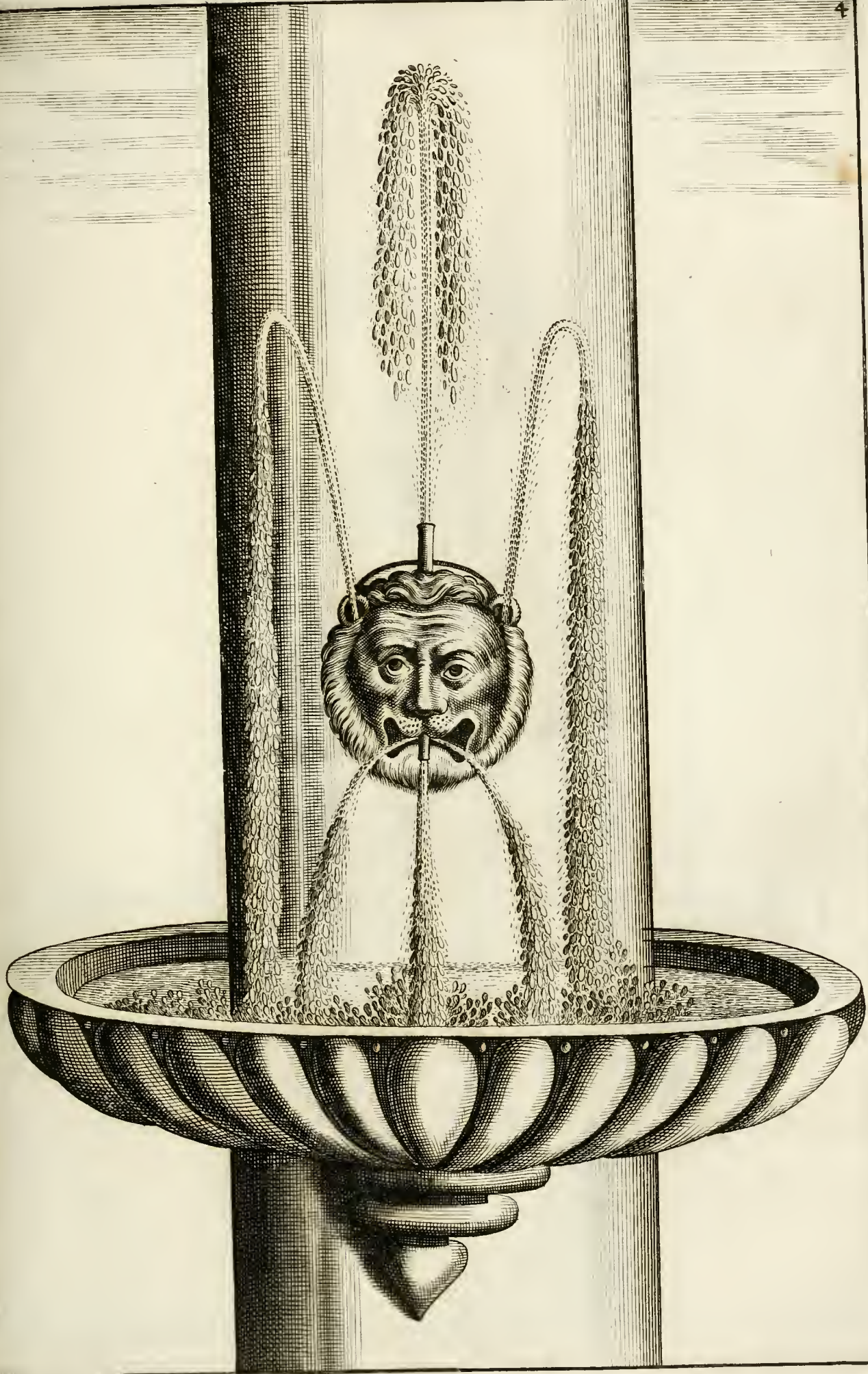

b

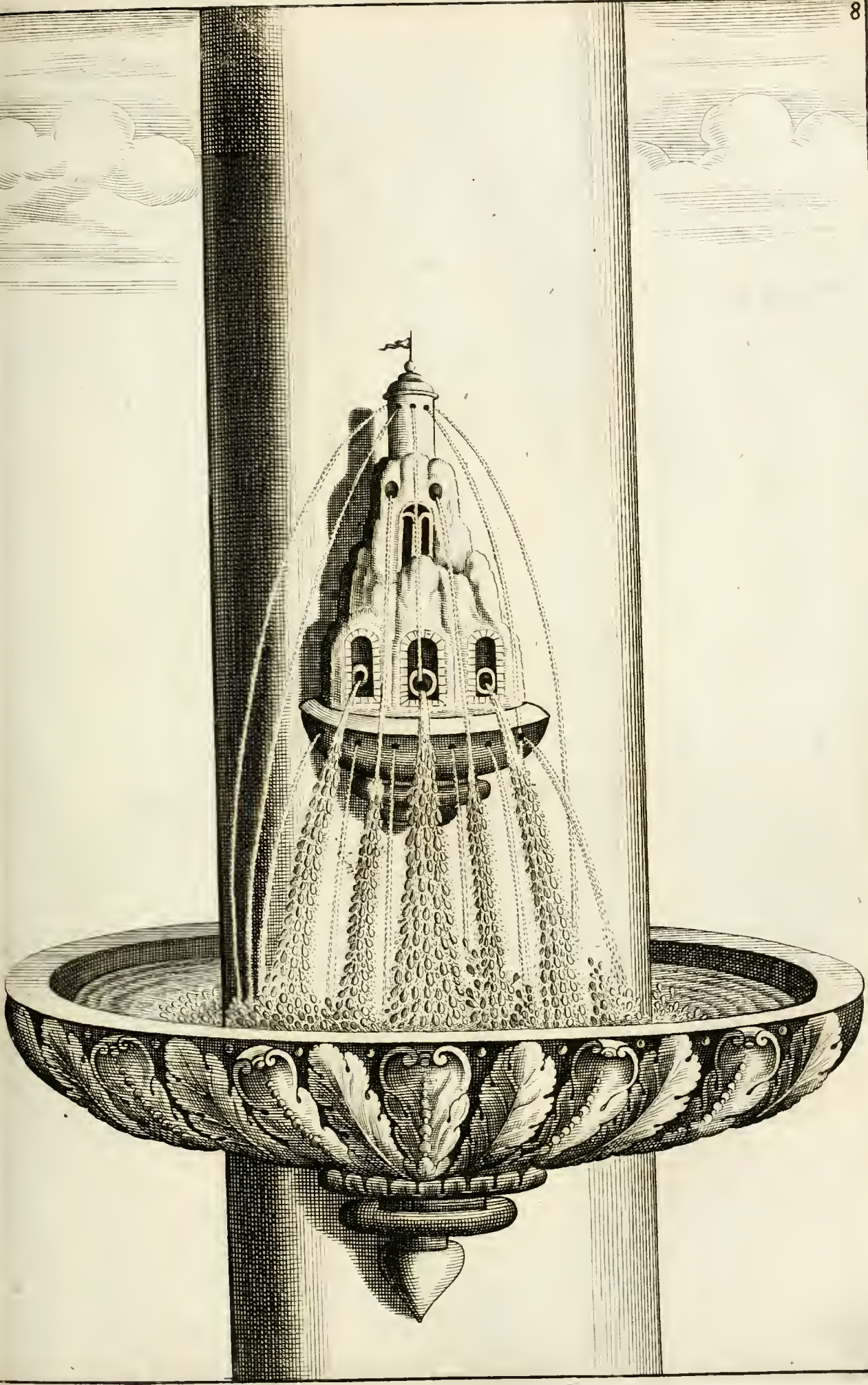

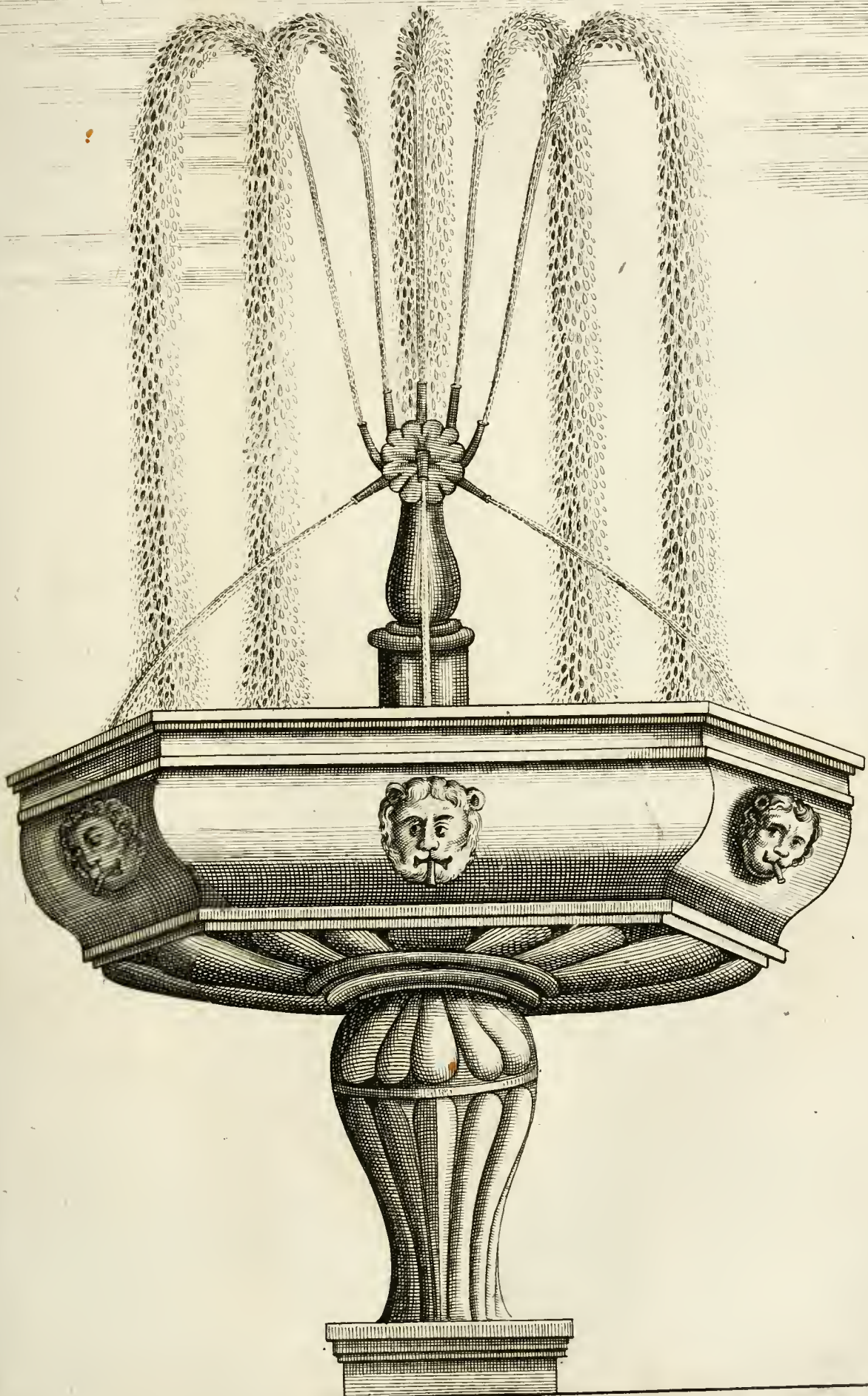

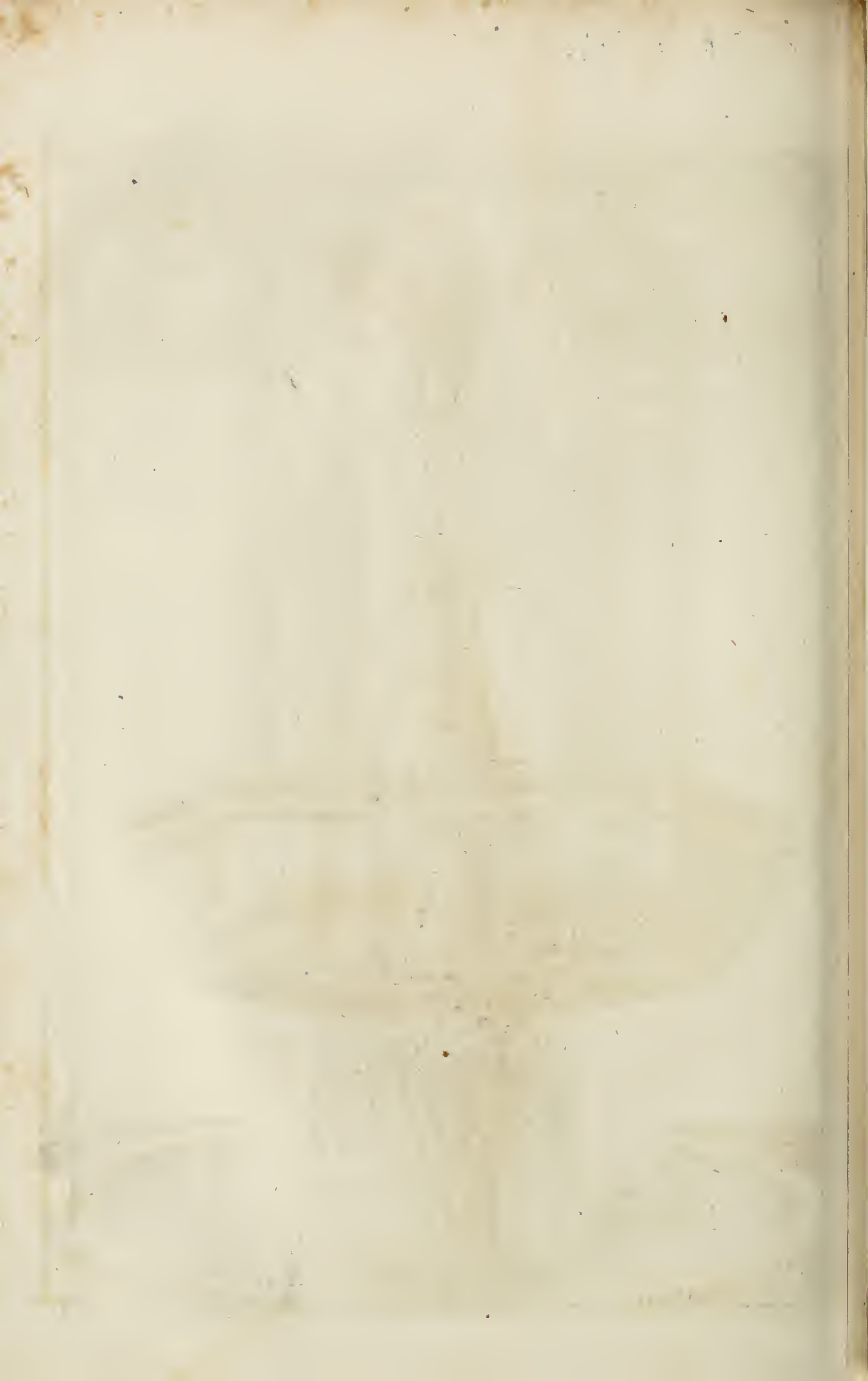
111

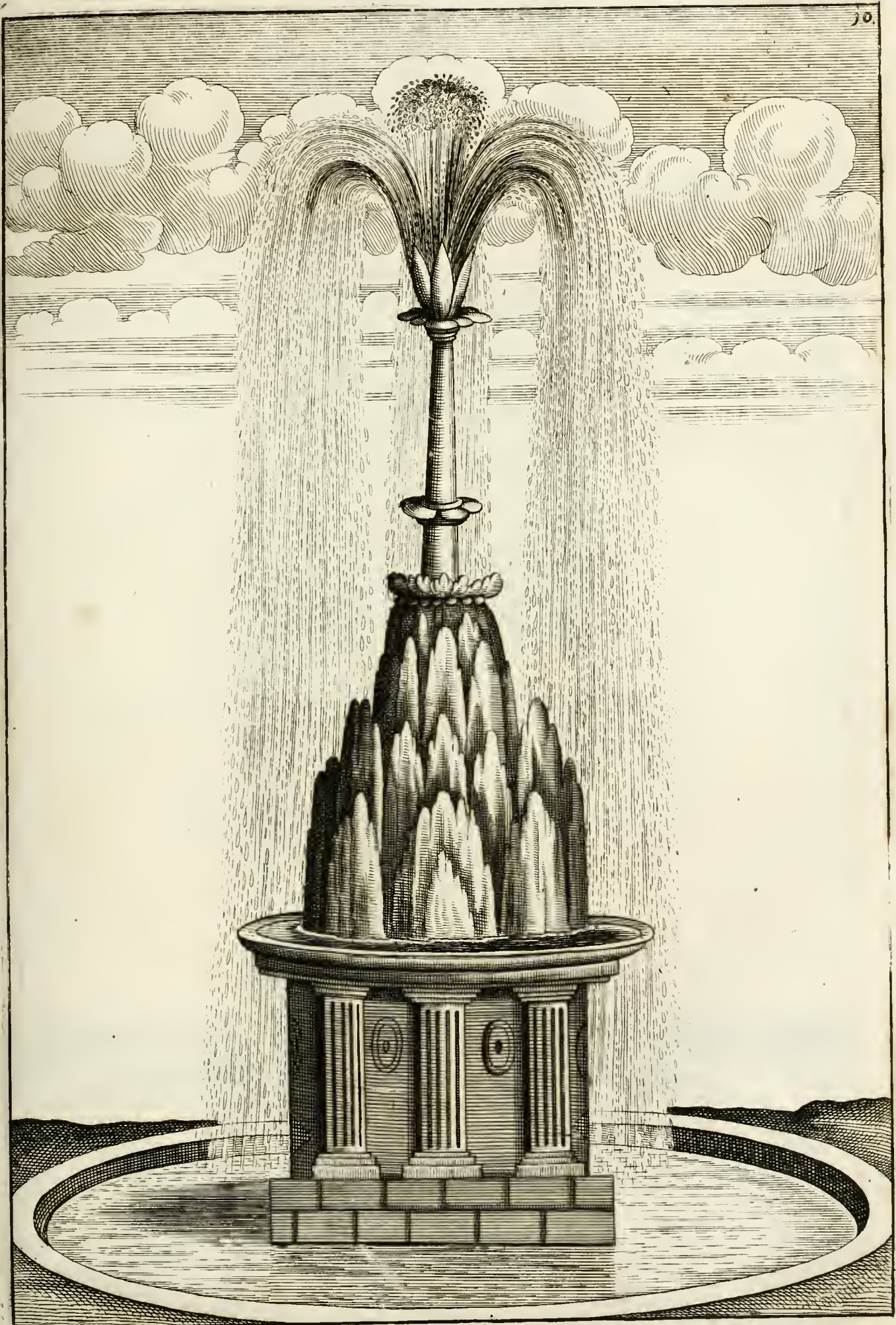

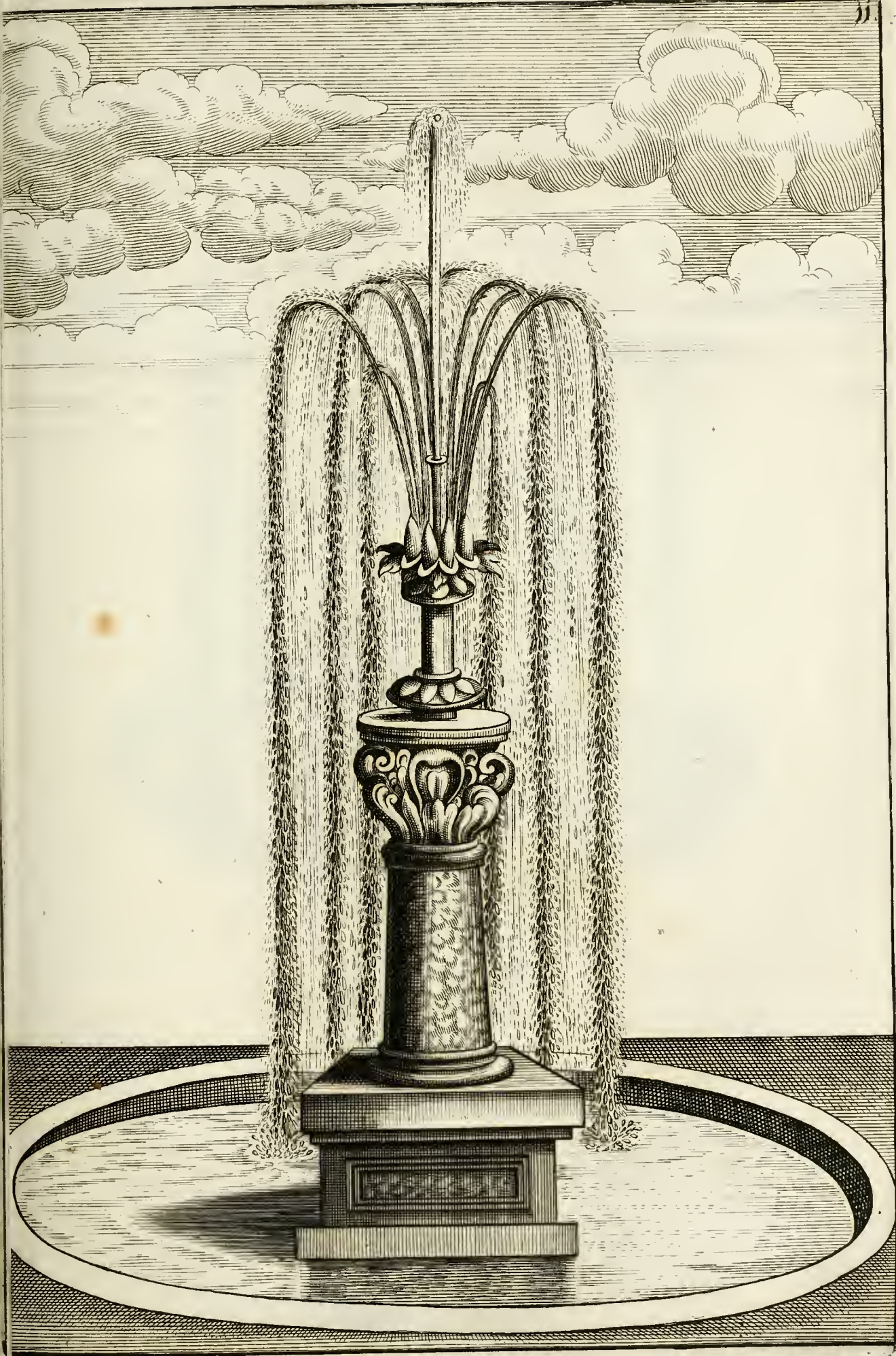

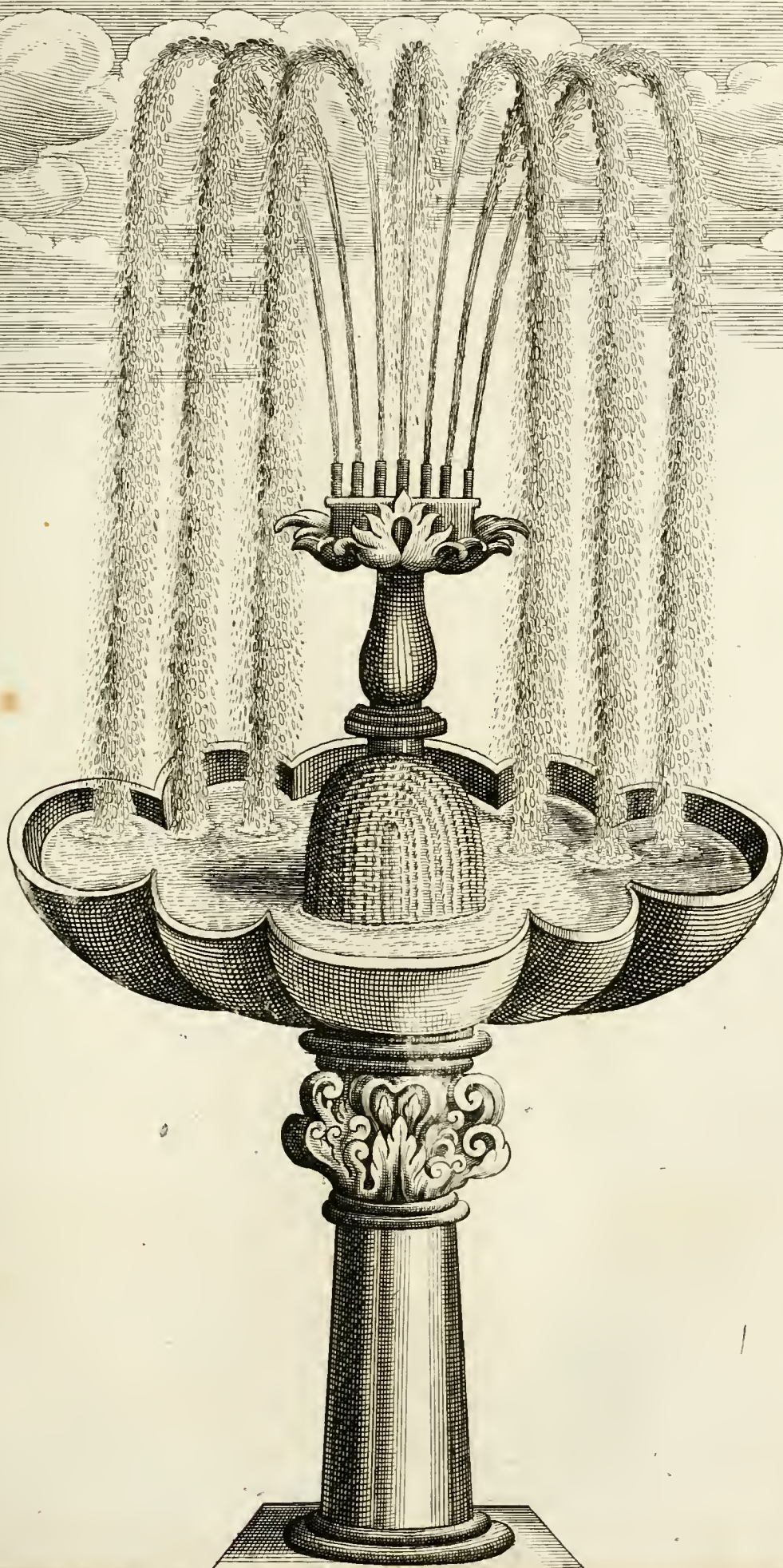

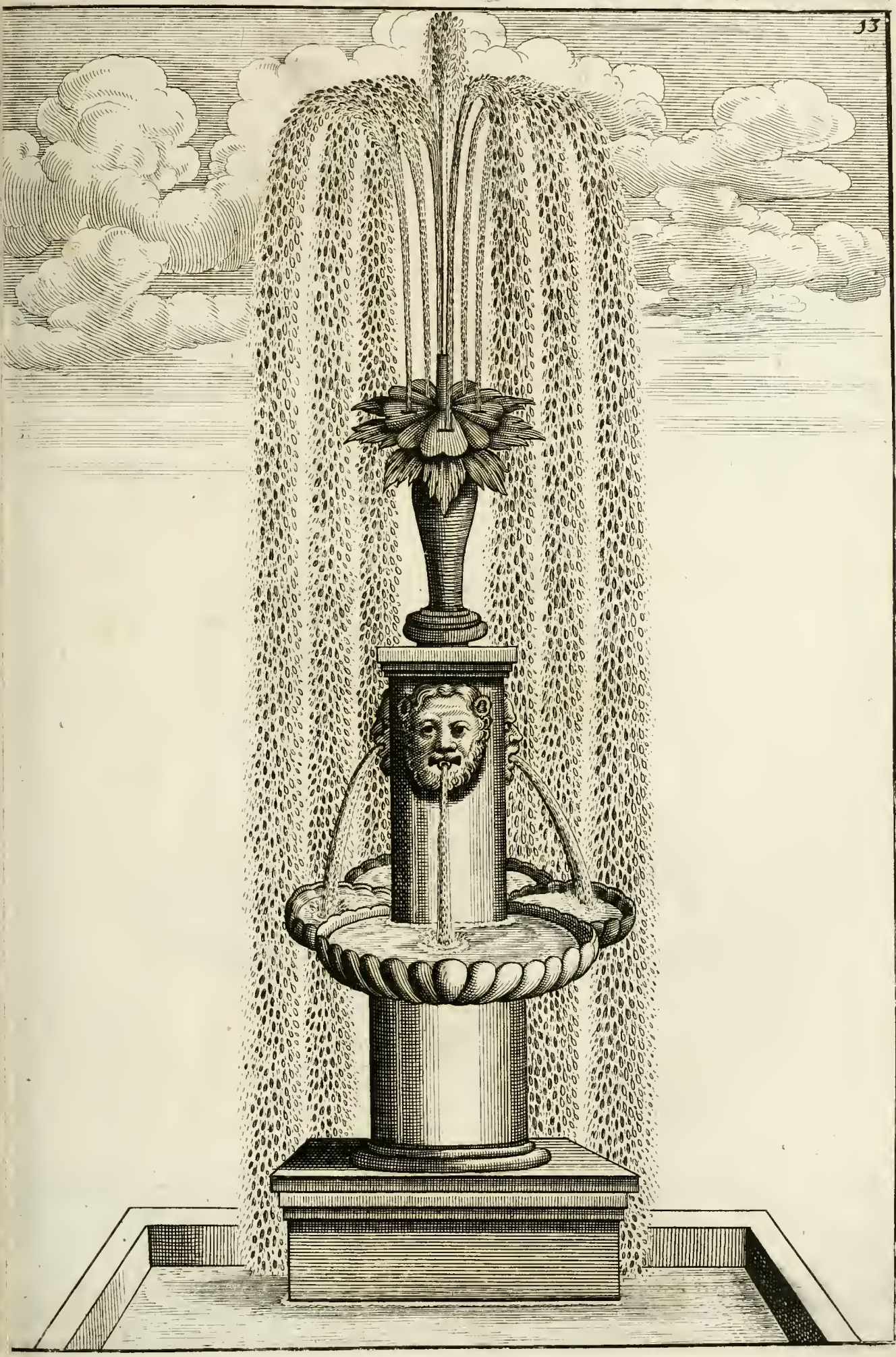

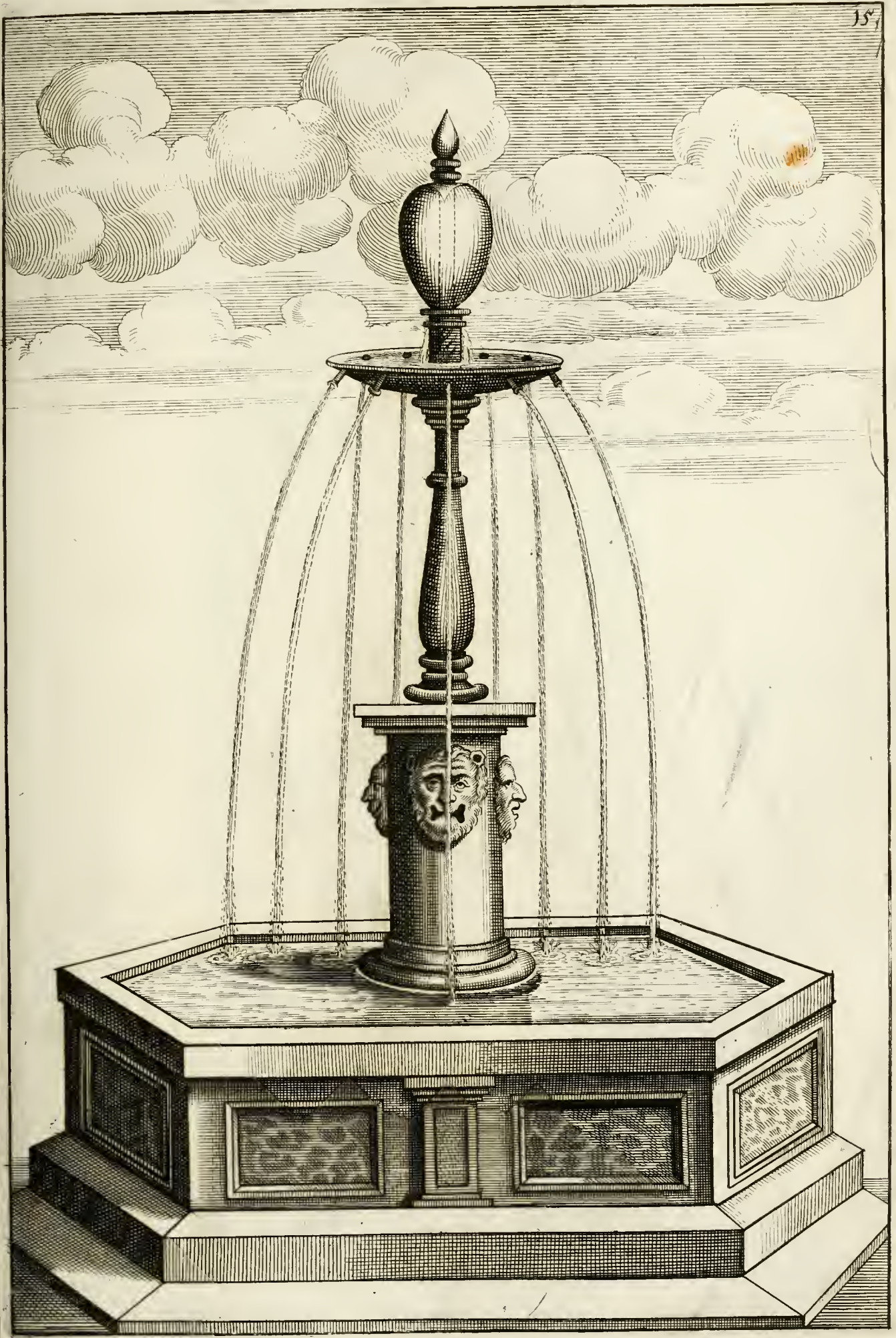

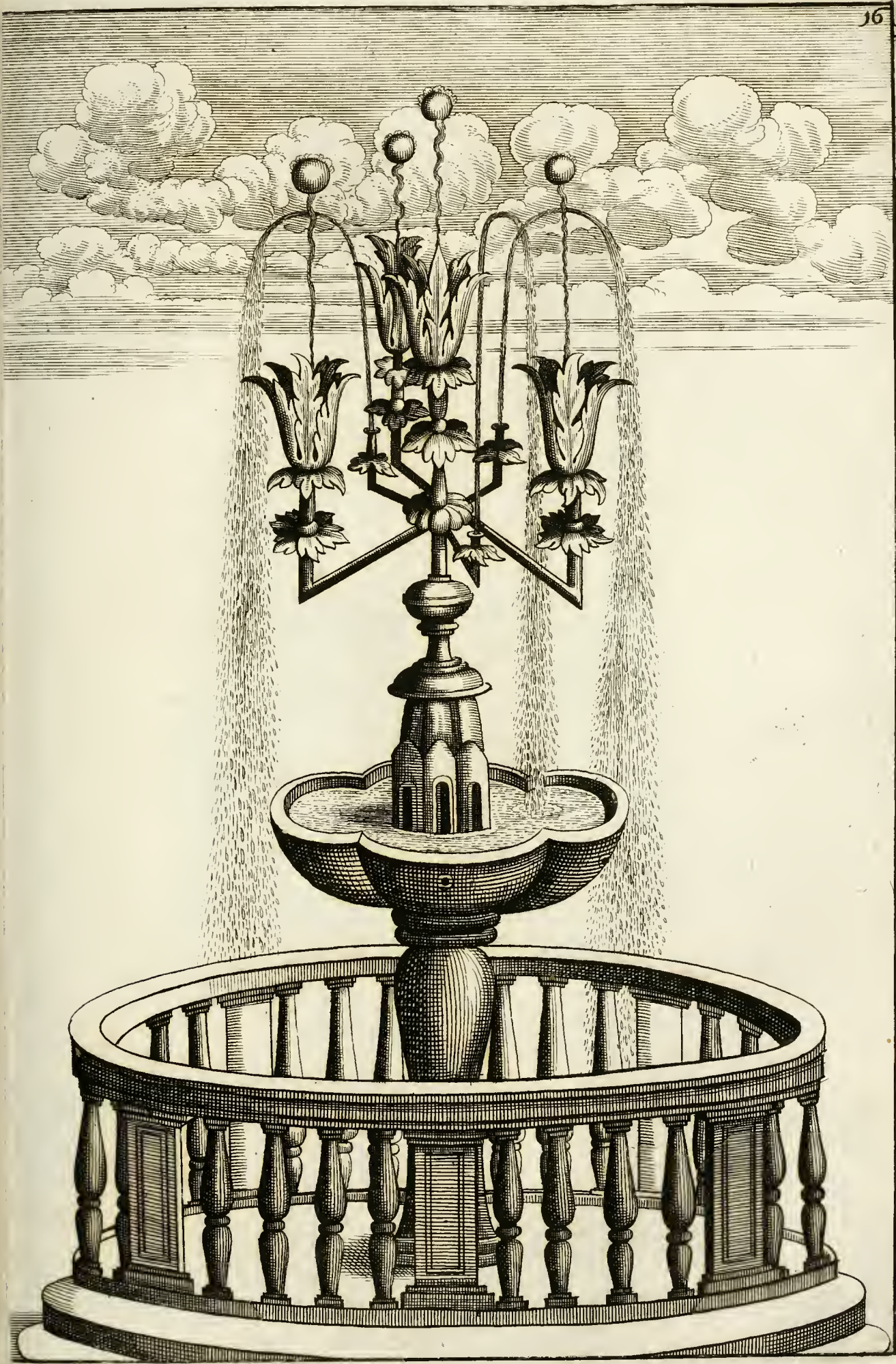

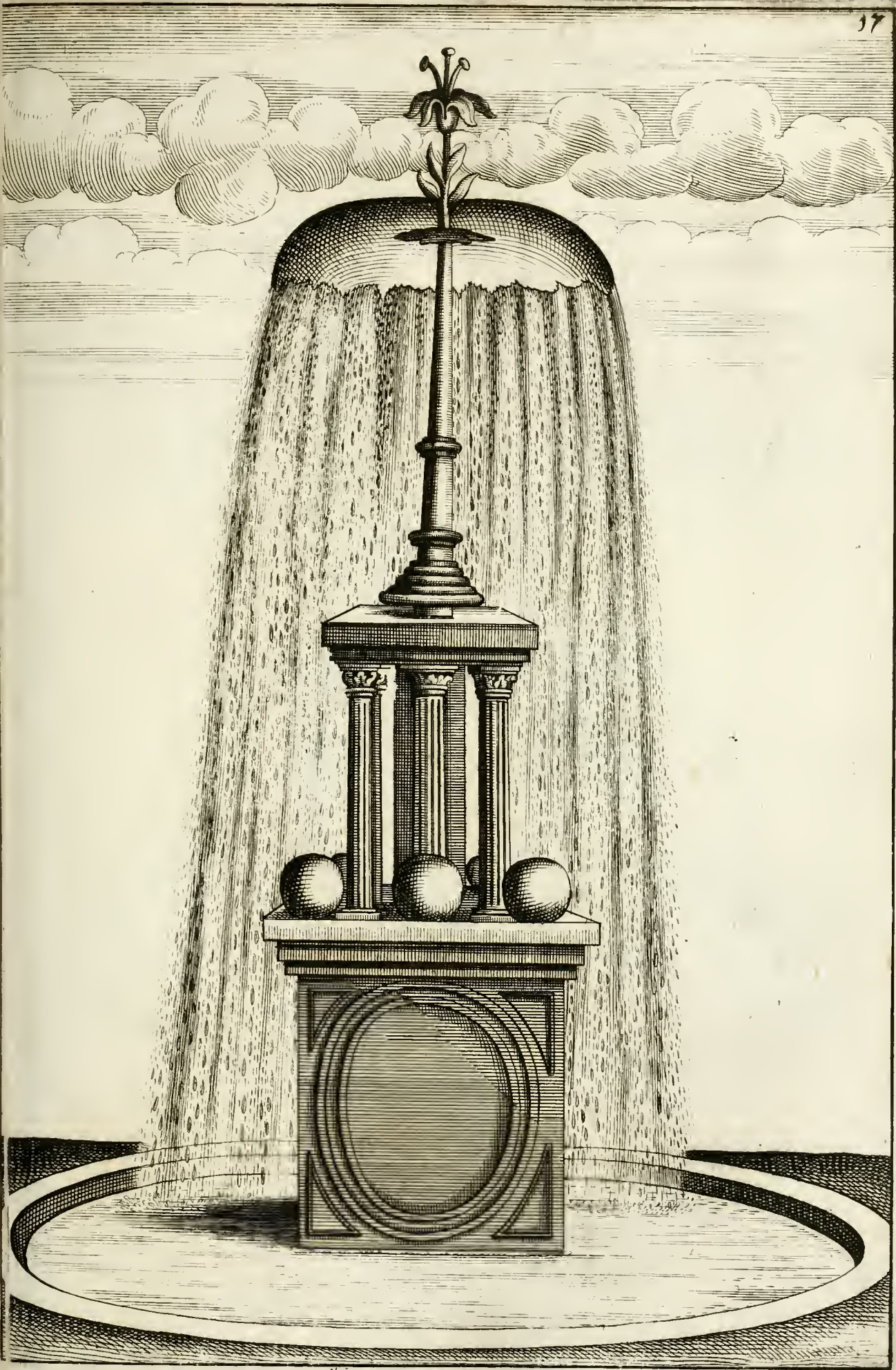

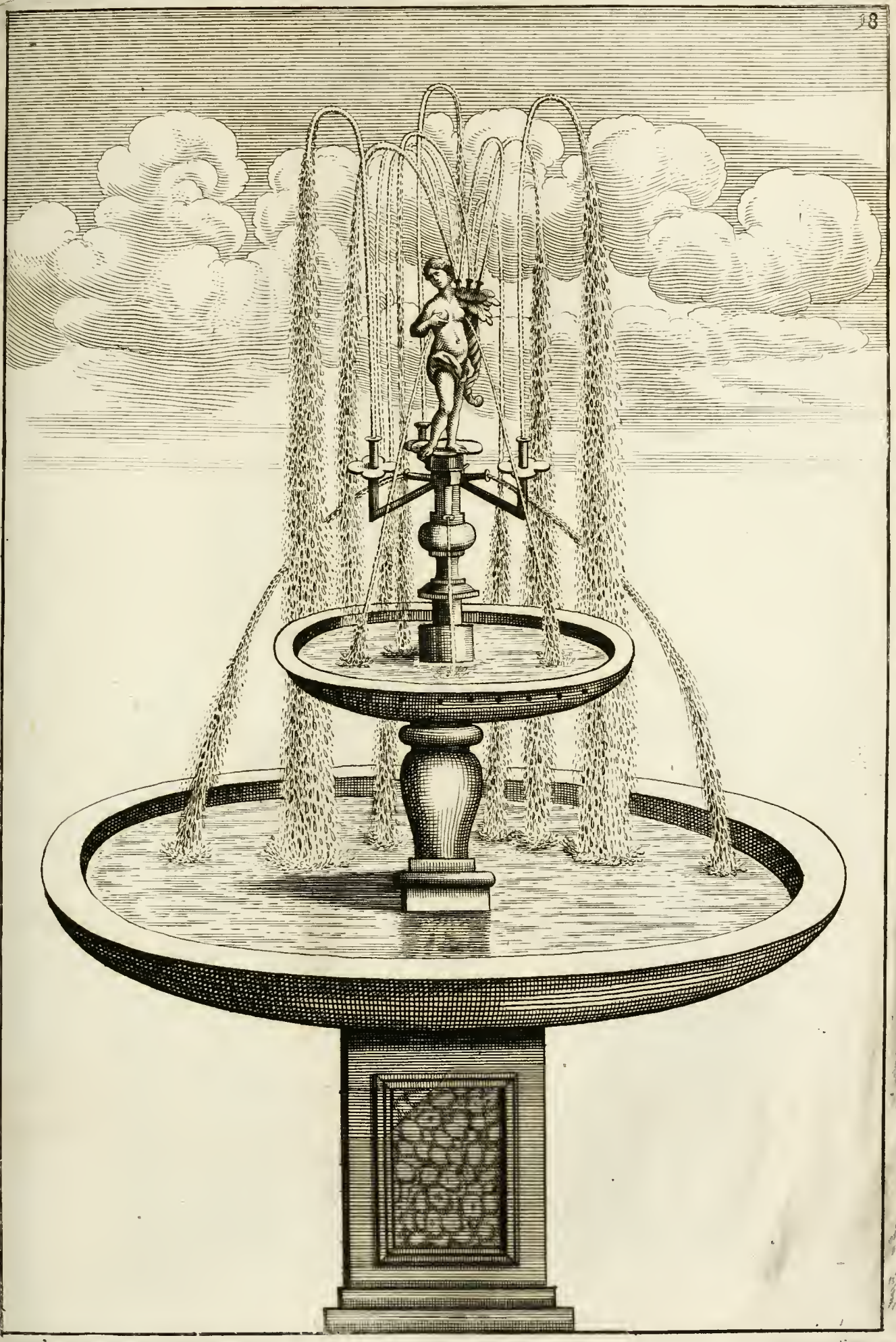

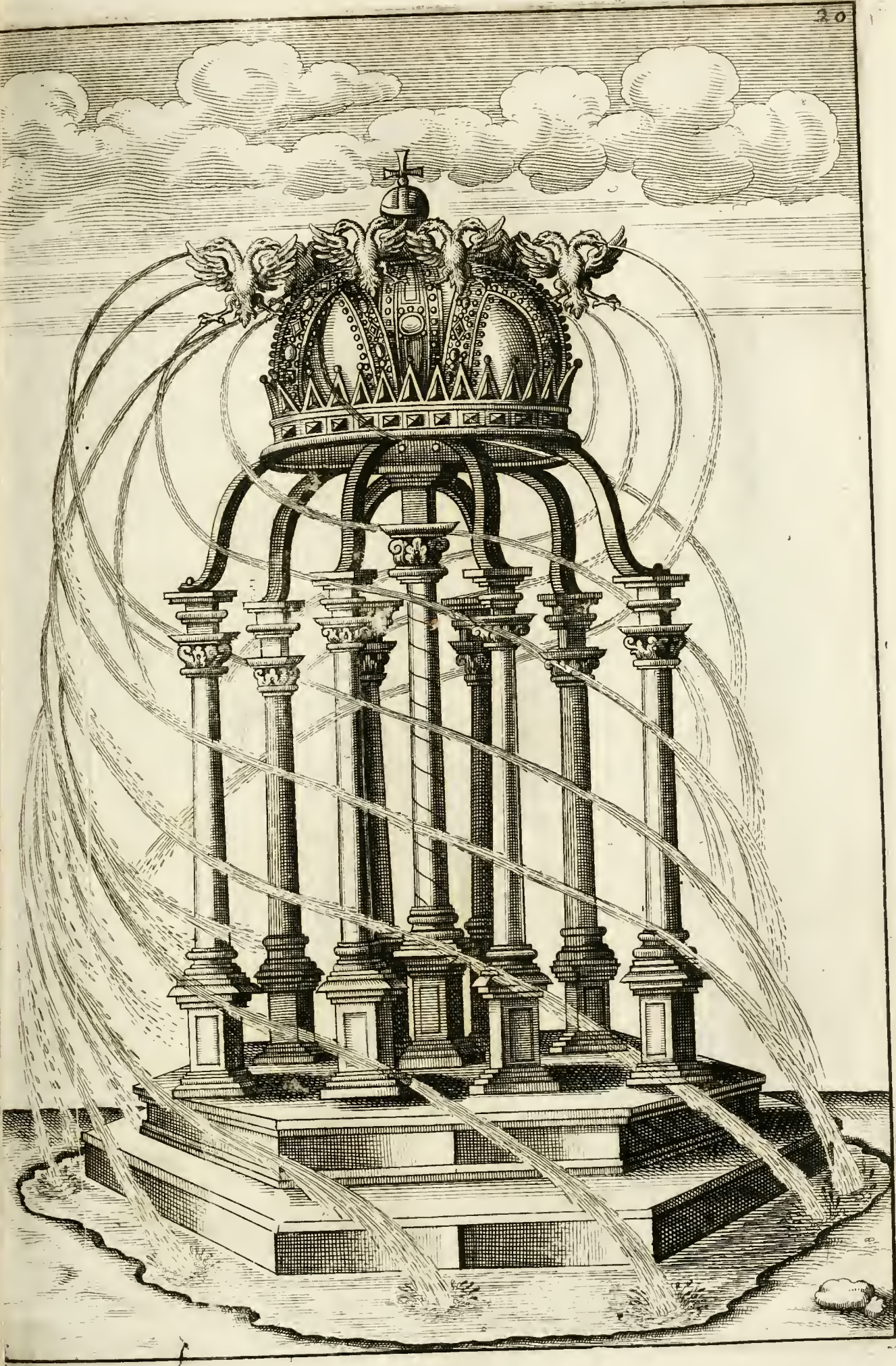

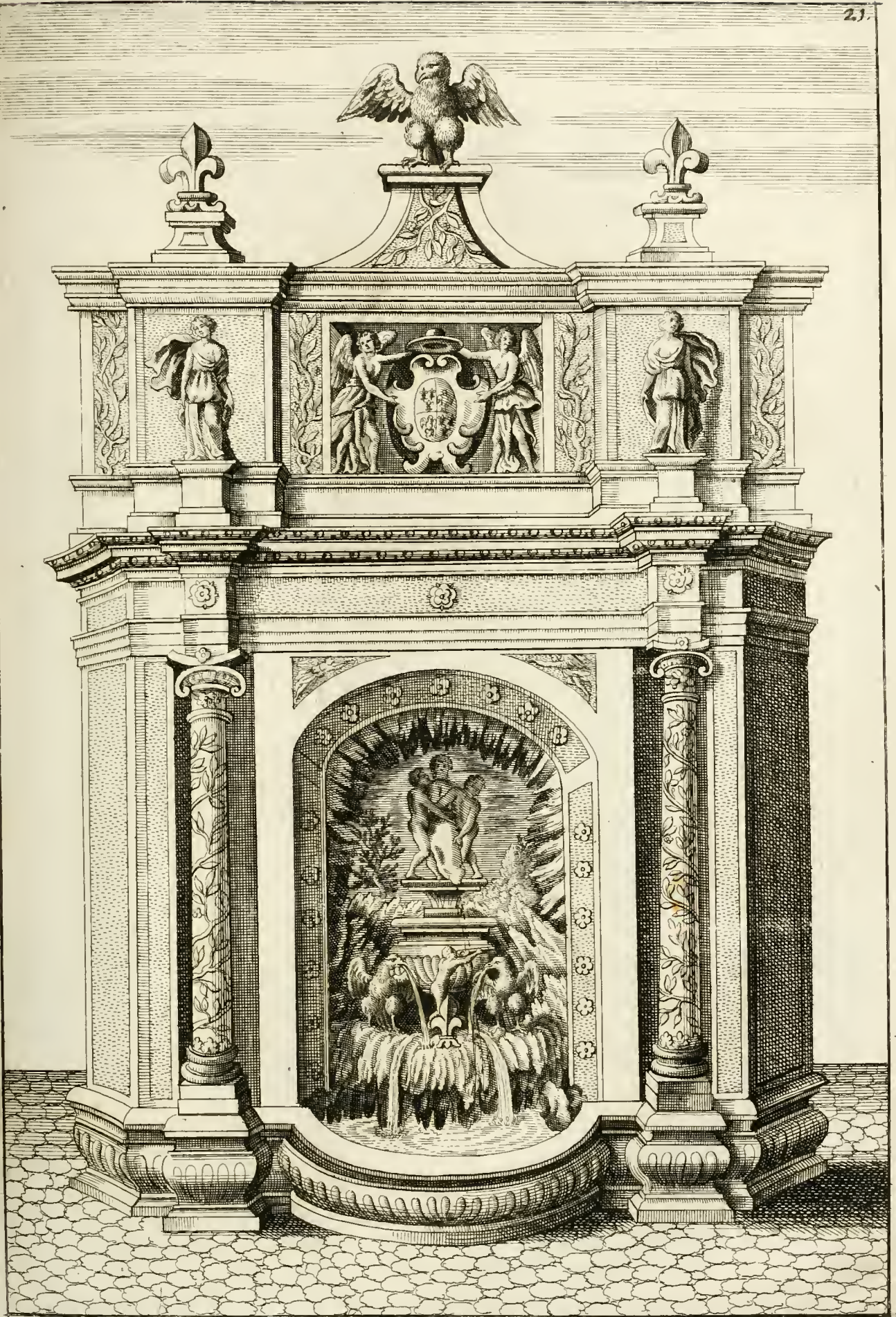

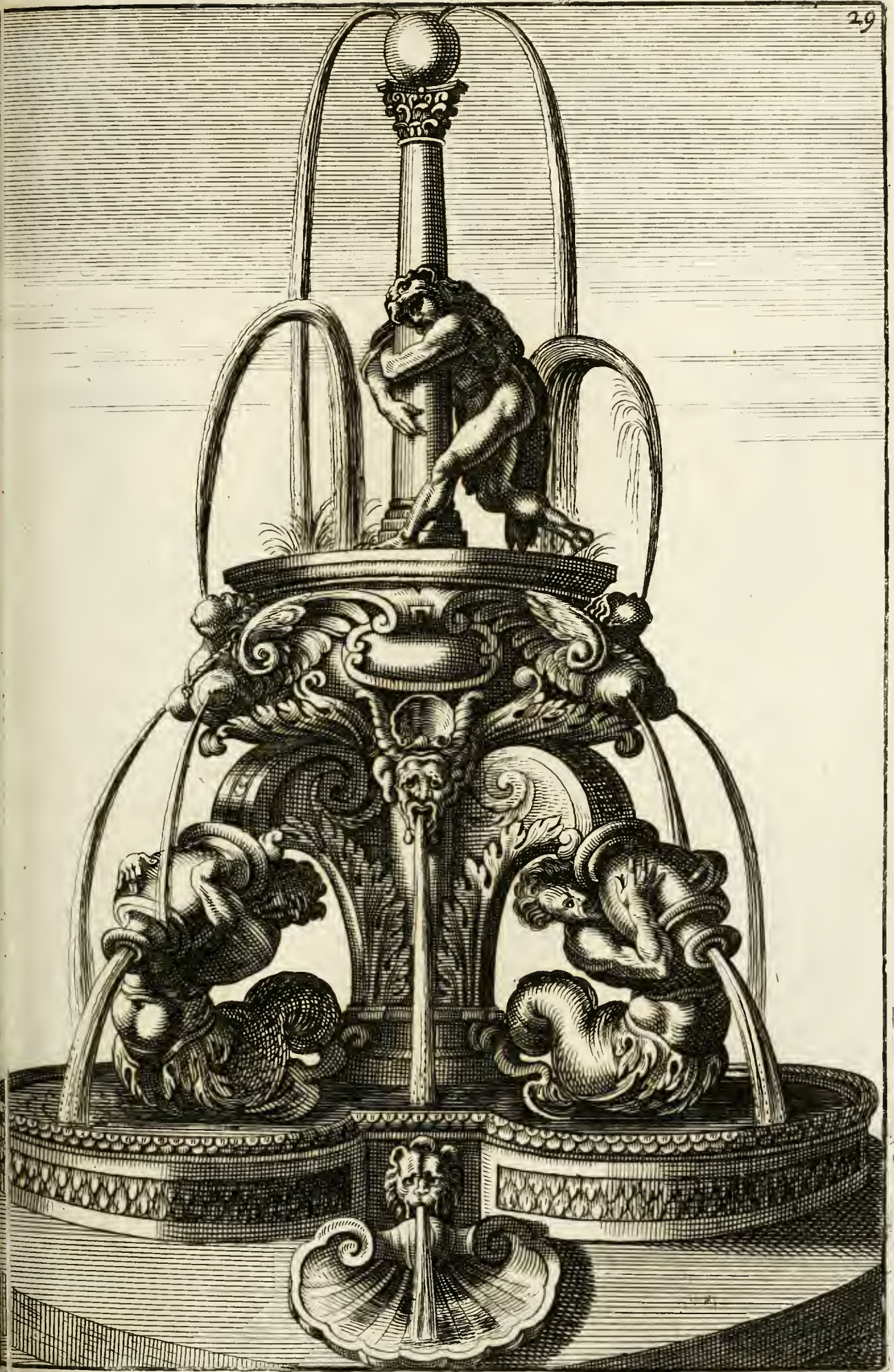

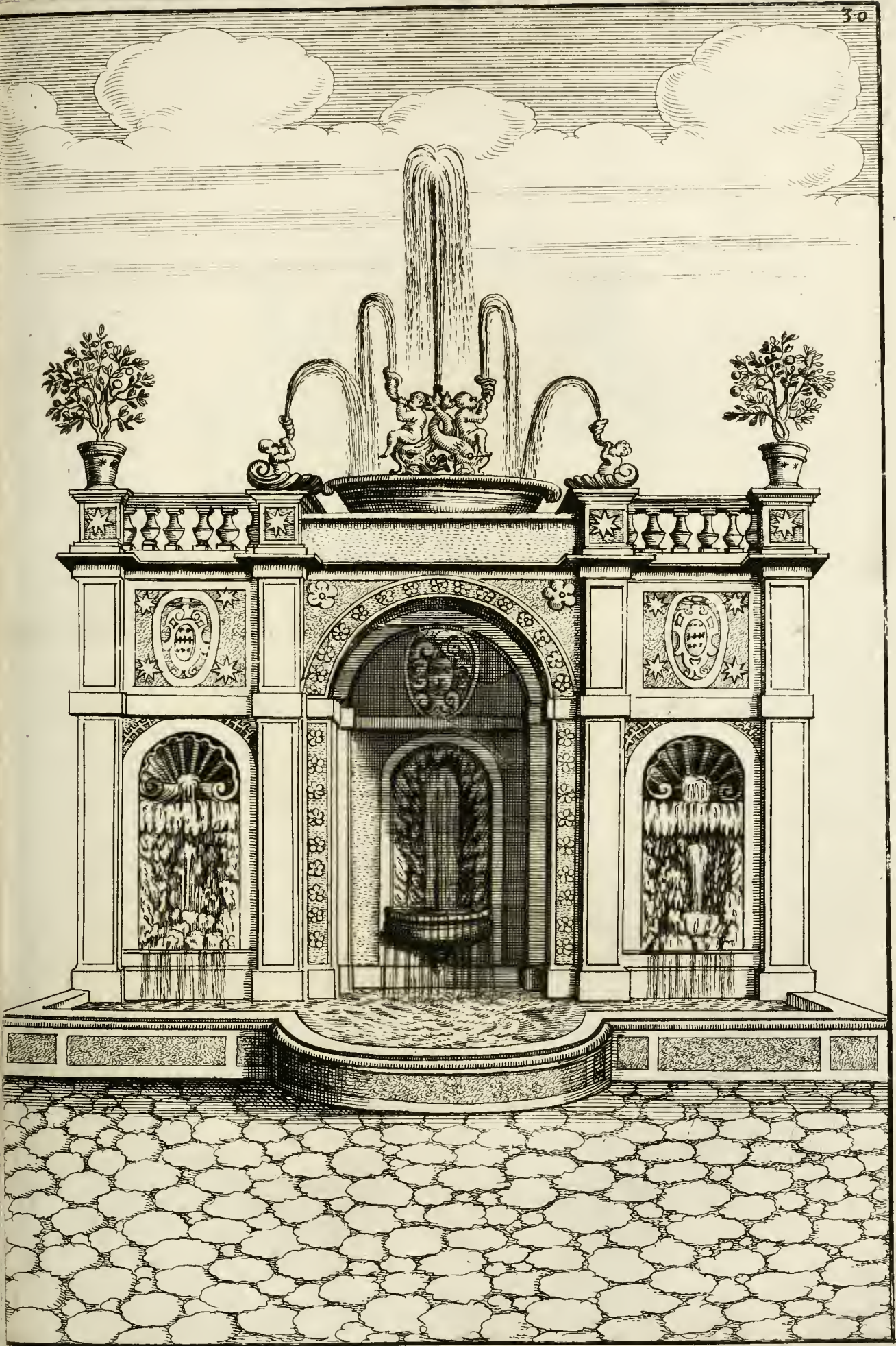
PAVLVS QVINTVS PONTIFEX MAXIMVS
AQVAM IN AGRO BRACCIANENSI
SALVBERRIMIS ET FONTIBVS COLLCTAM
VETERIBVS AQVÆ ALSIETINÆ DVCTIBVS RESTITVIT
TVTIS NOVISQVE ADDITIS
XXXV AB MILIARIO DVXIT

ANNO DNI MD. C. XII. PONTIF. SVI SEPTIMO.

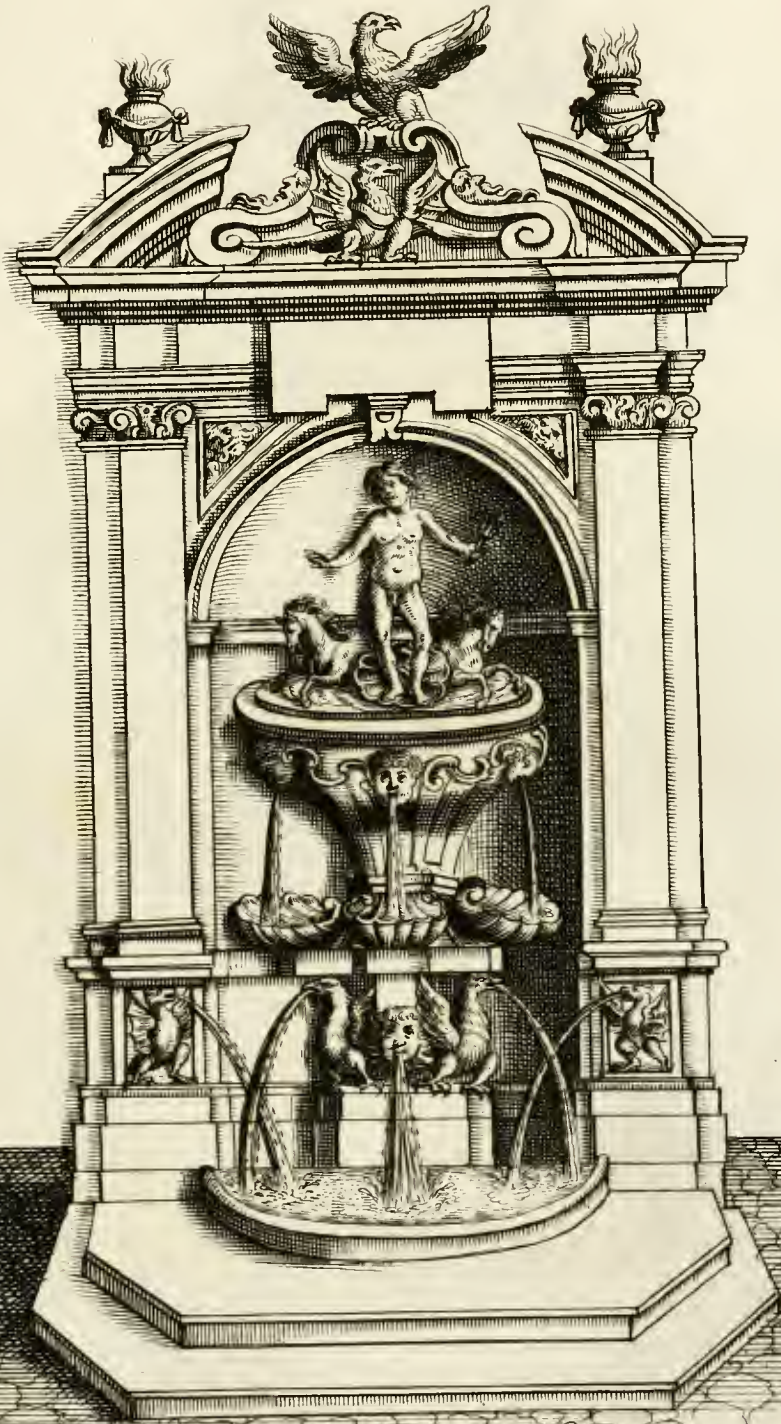

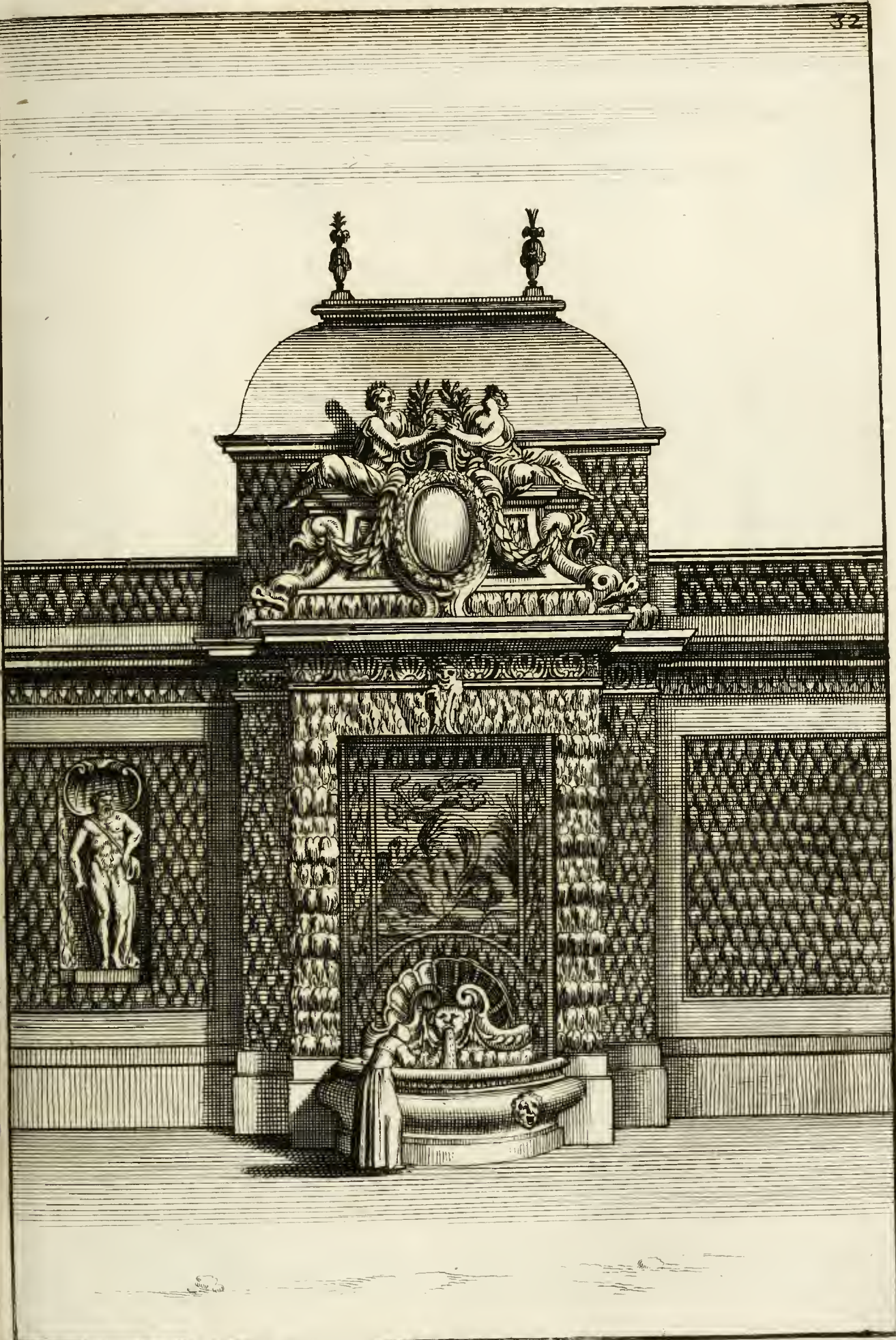

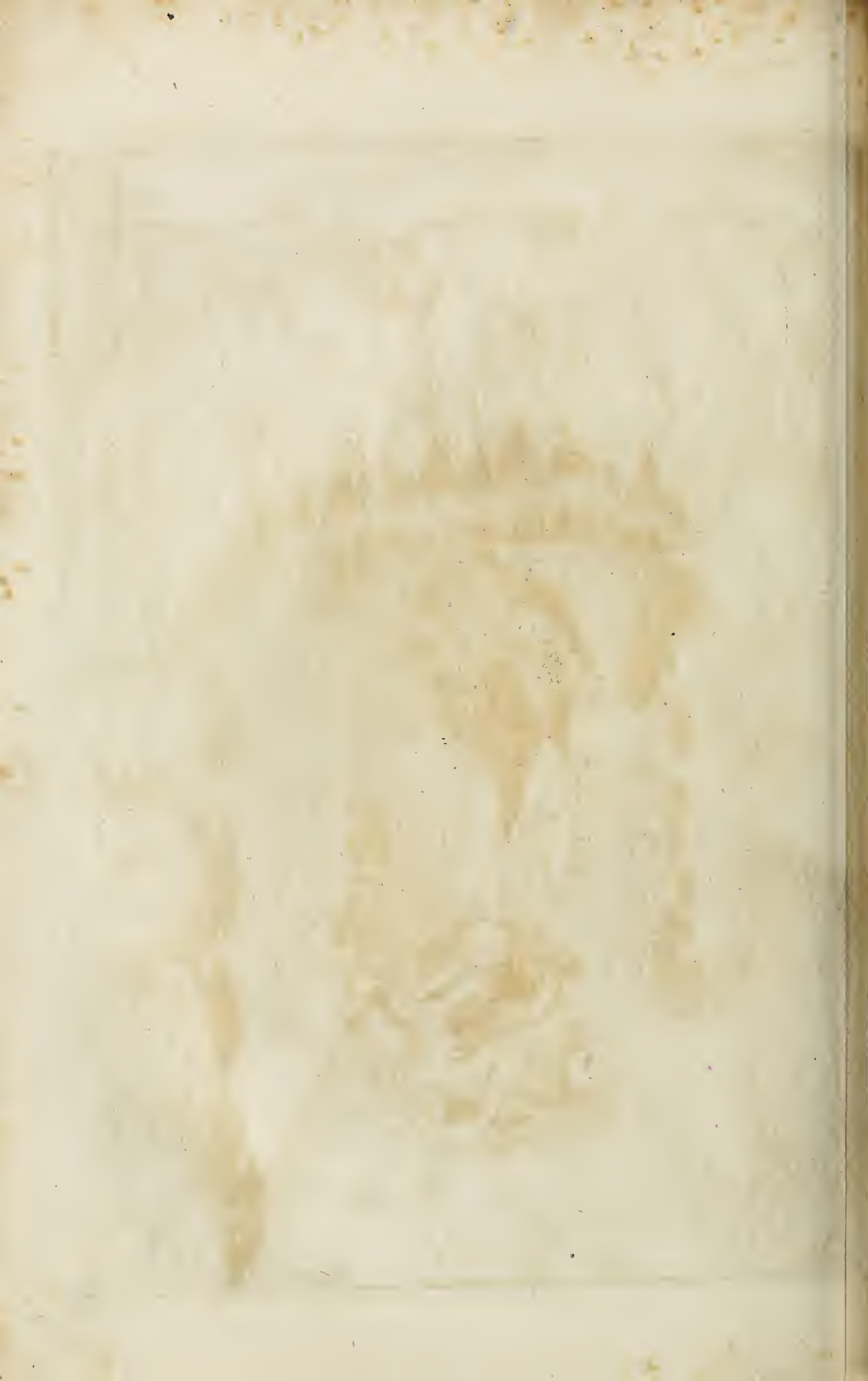

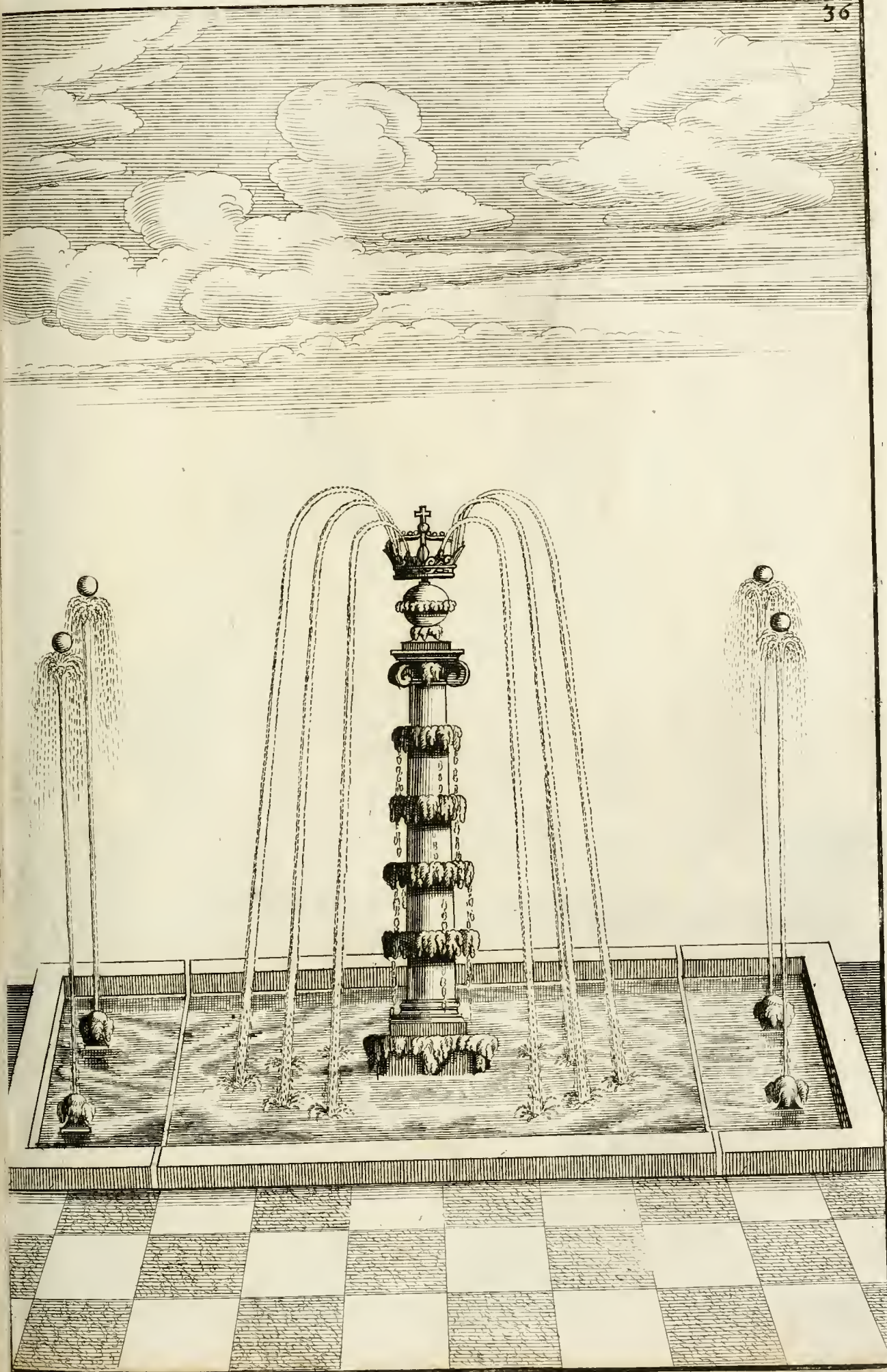

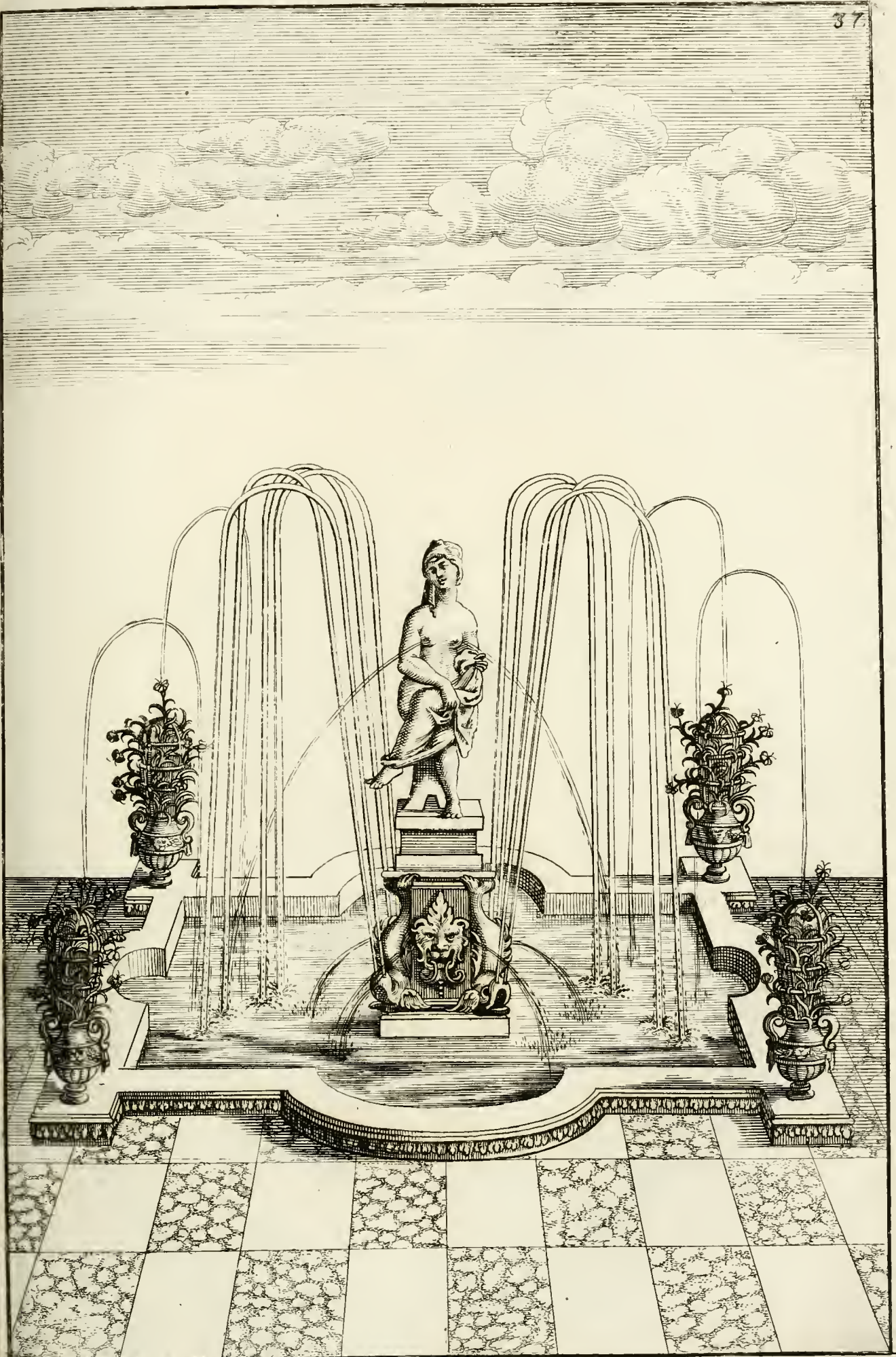

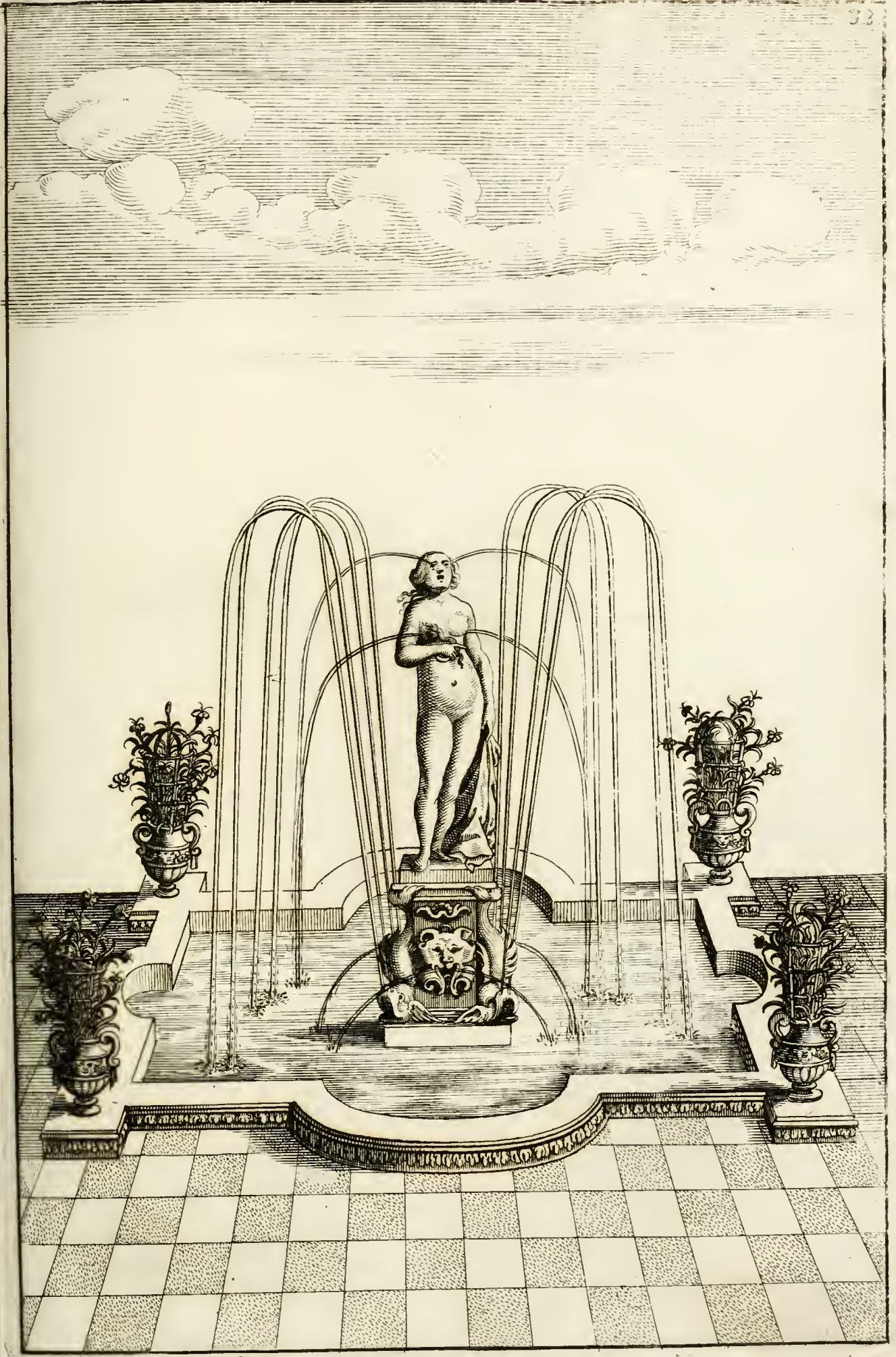

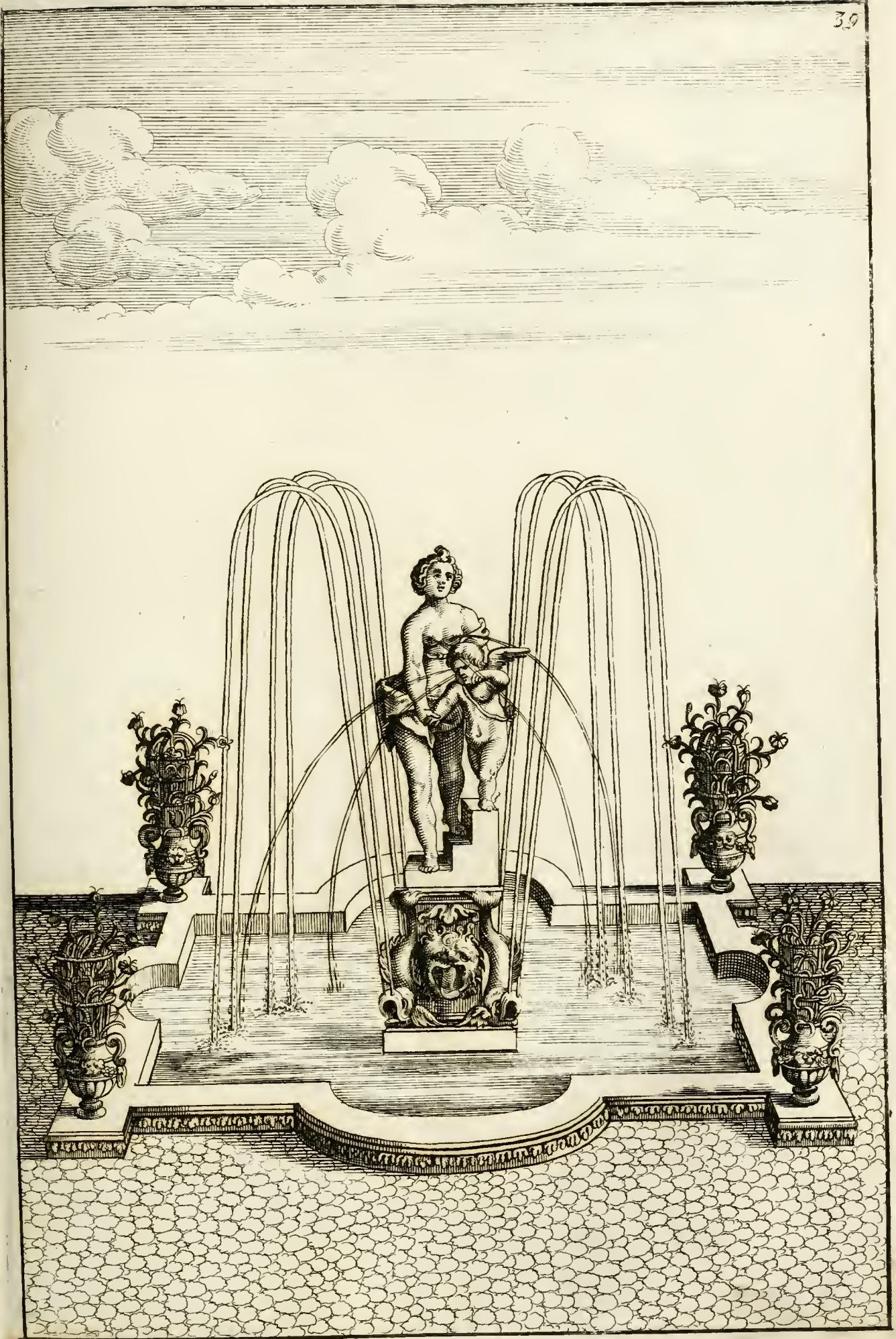
1854

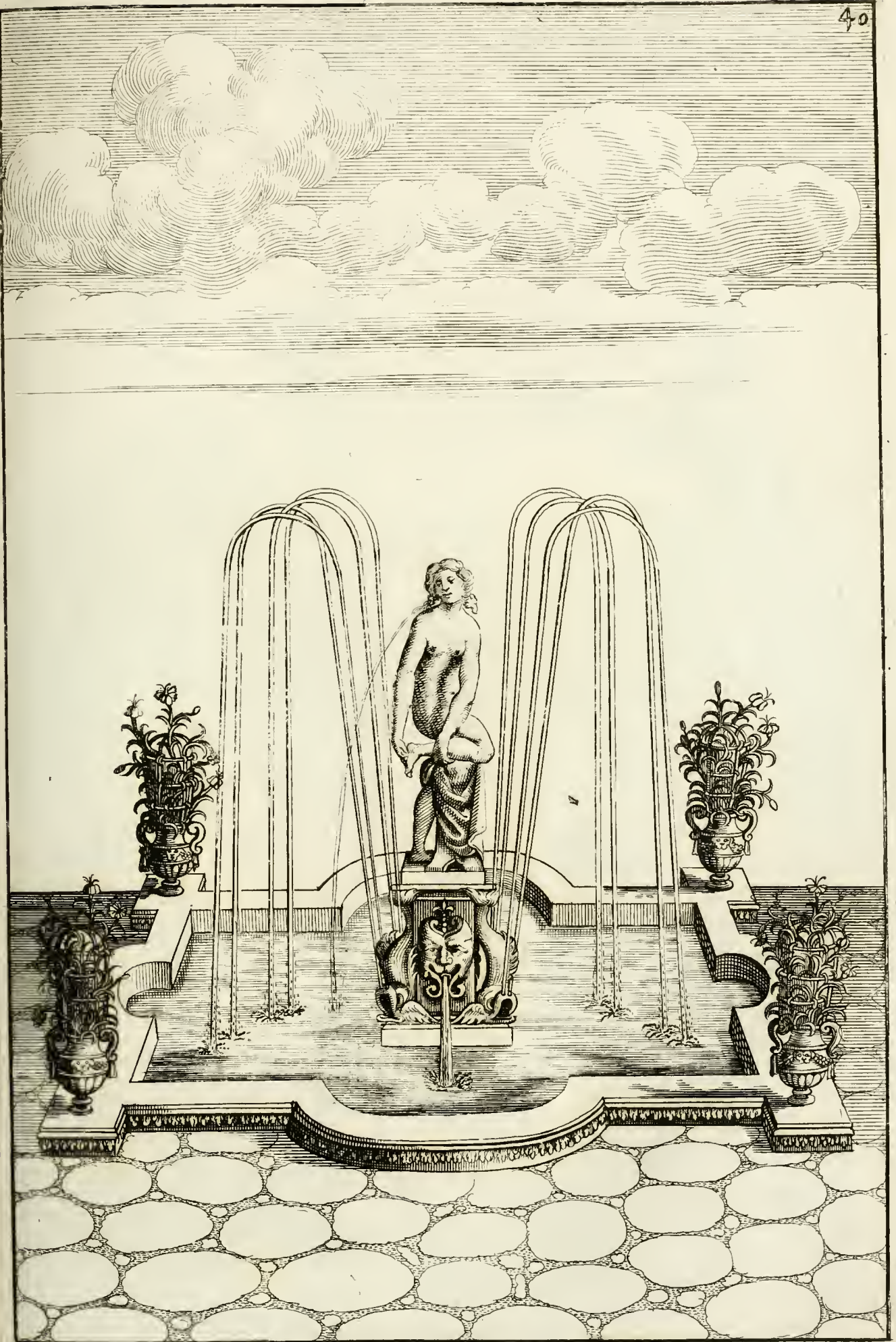

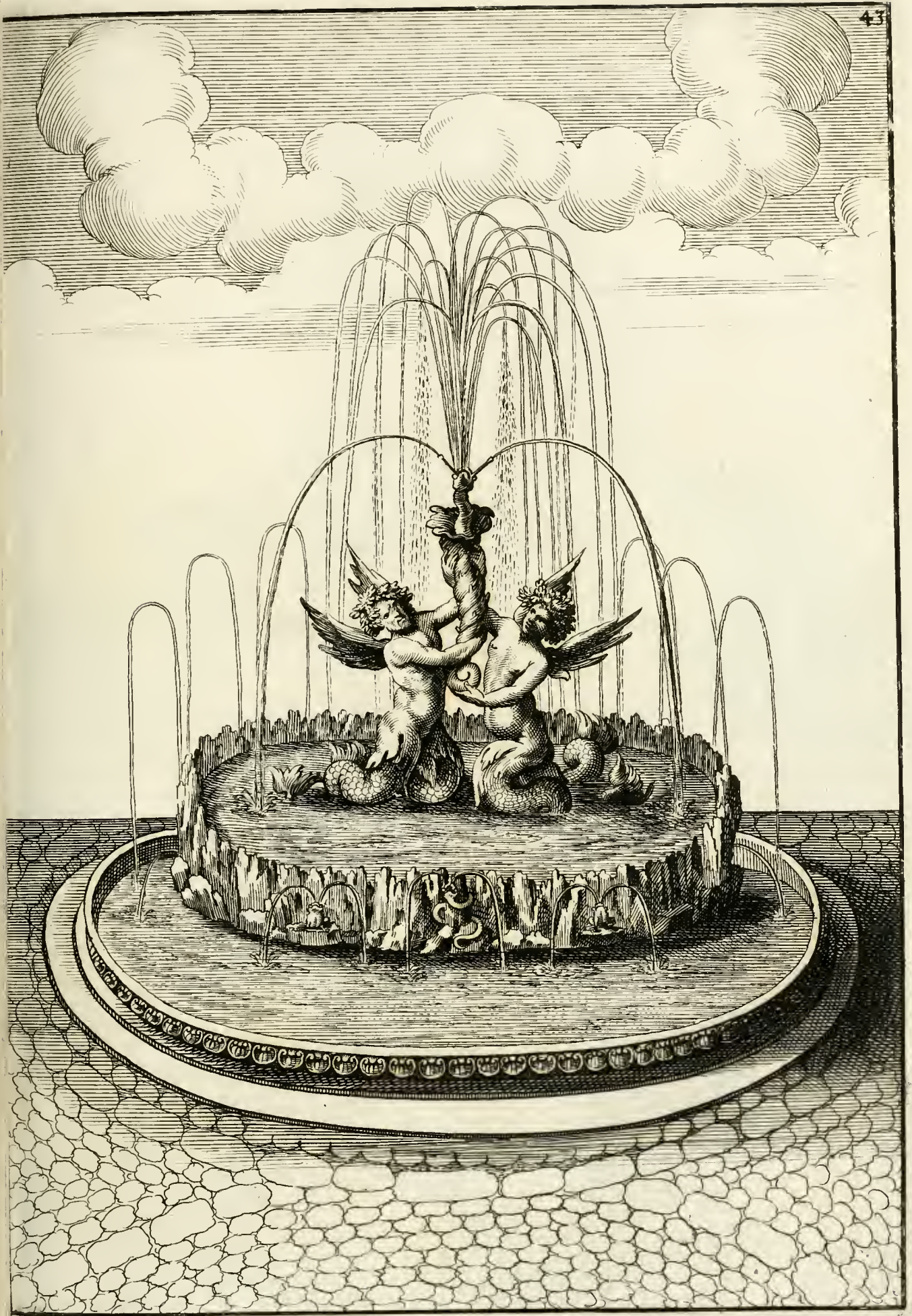

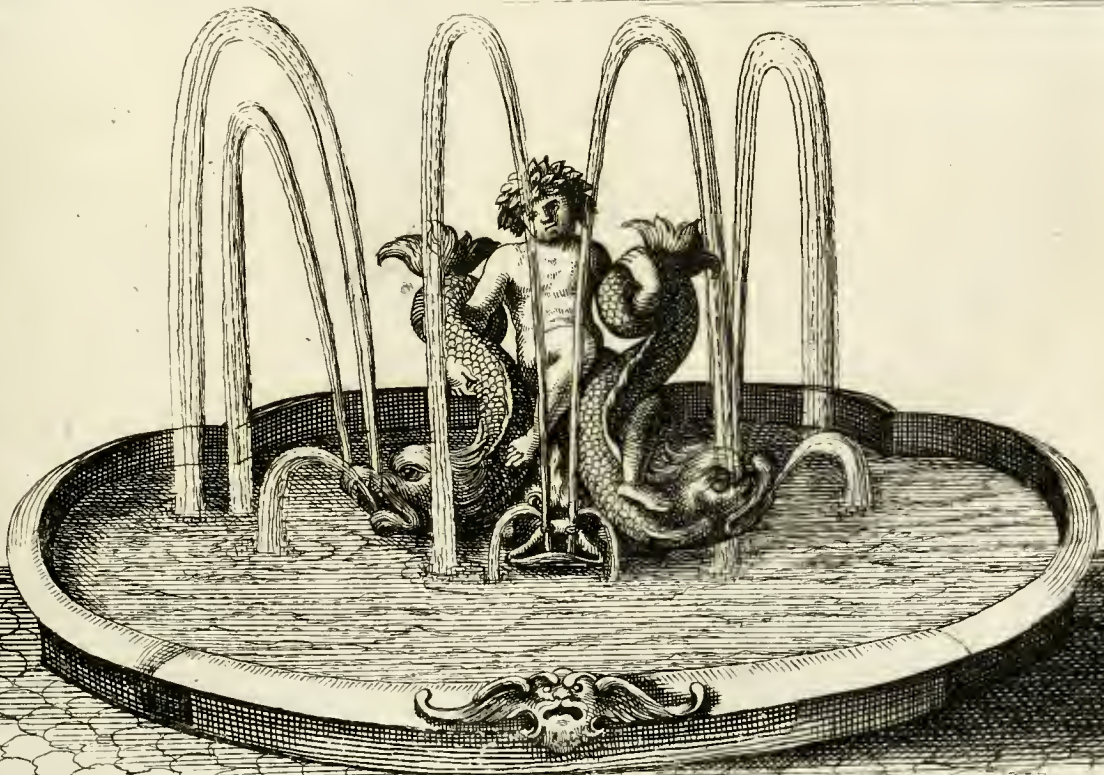
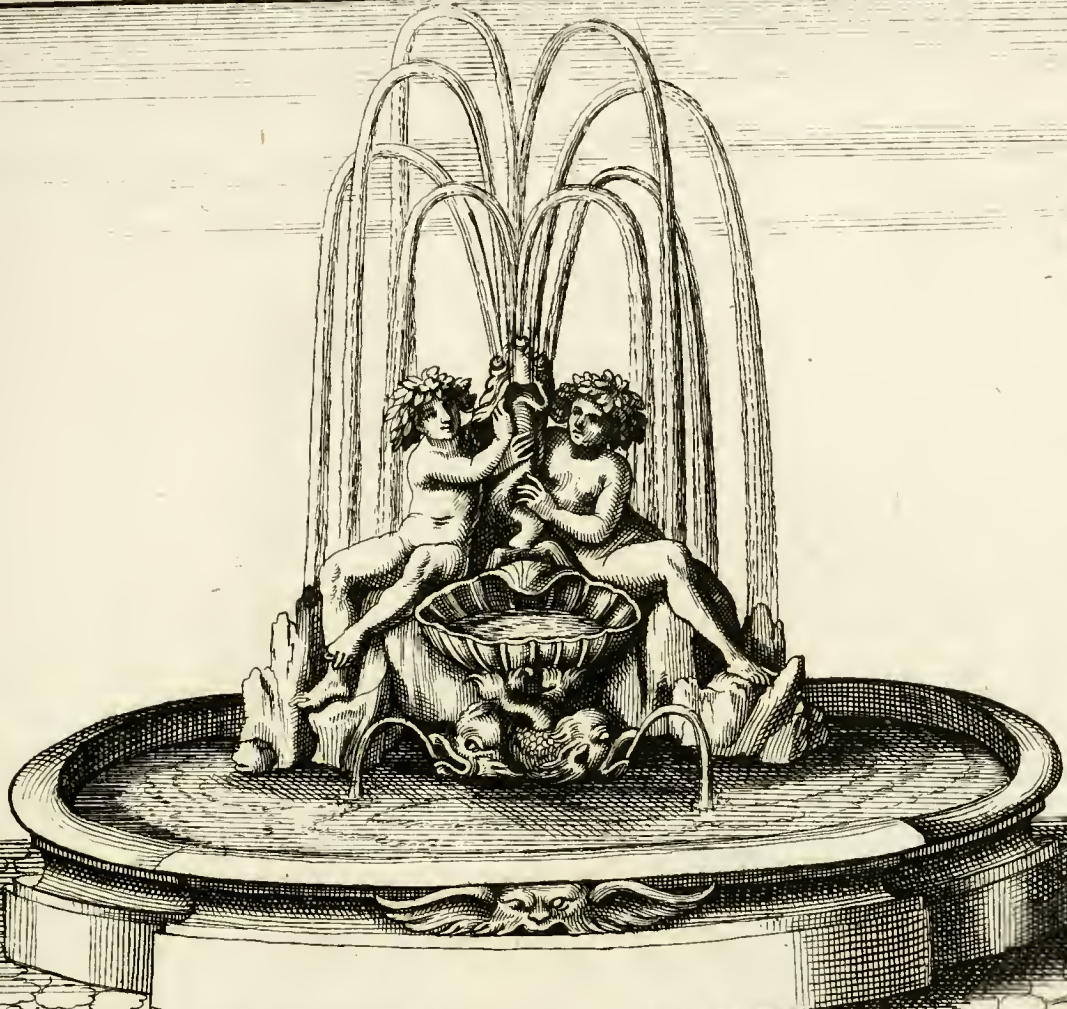

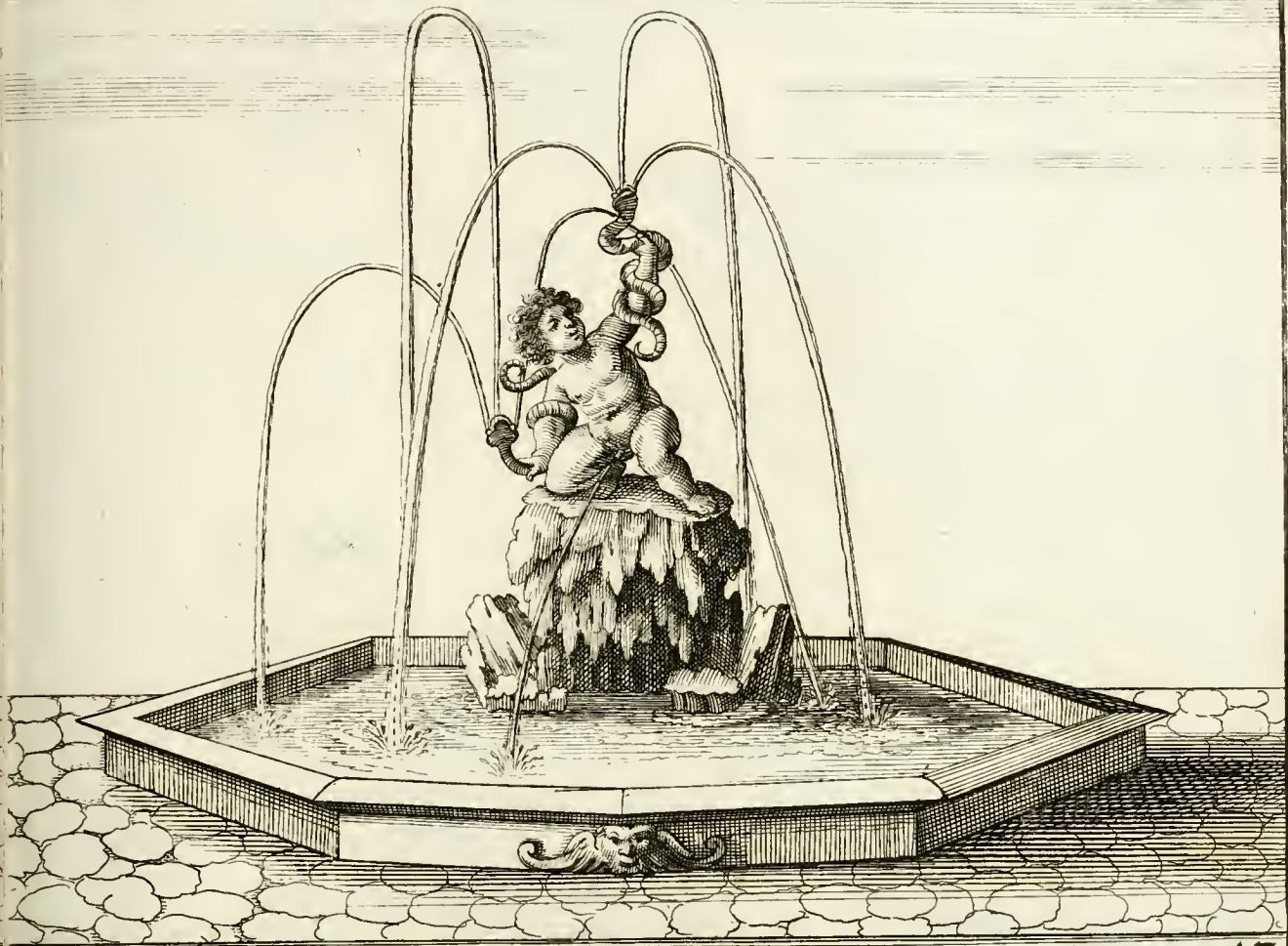

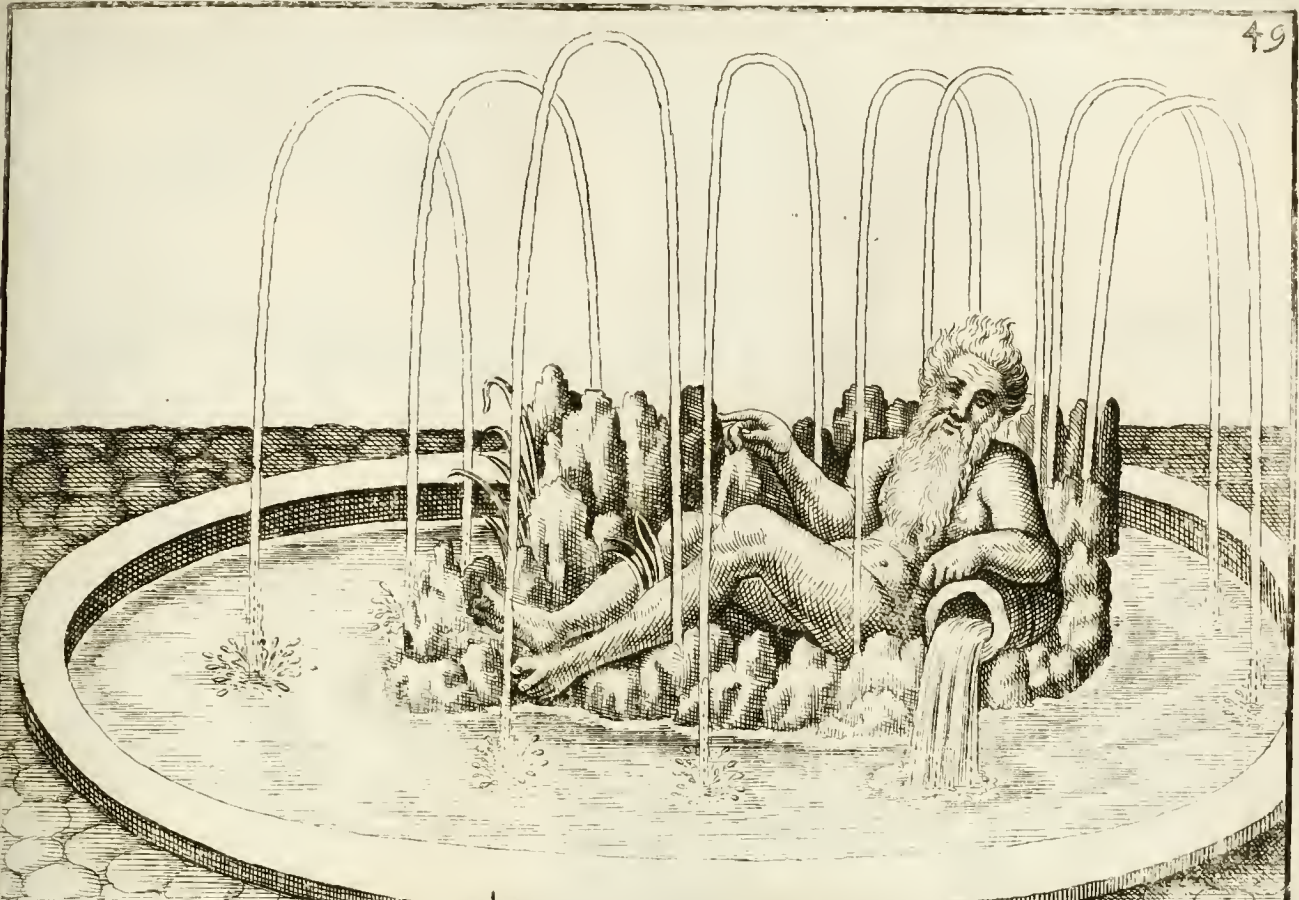

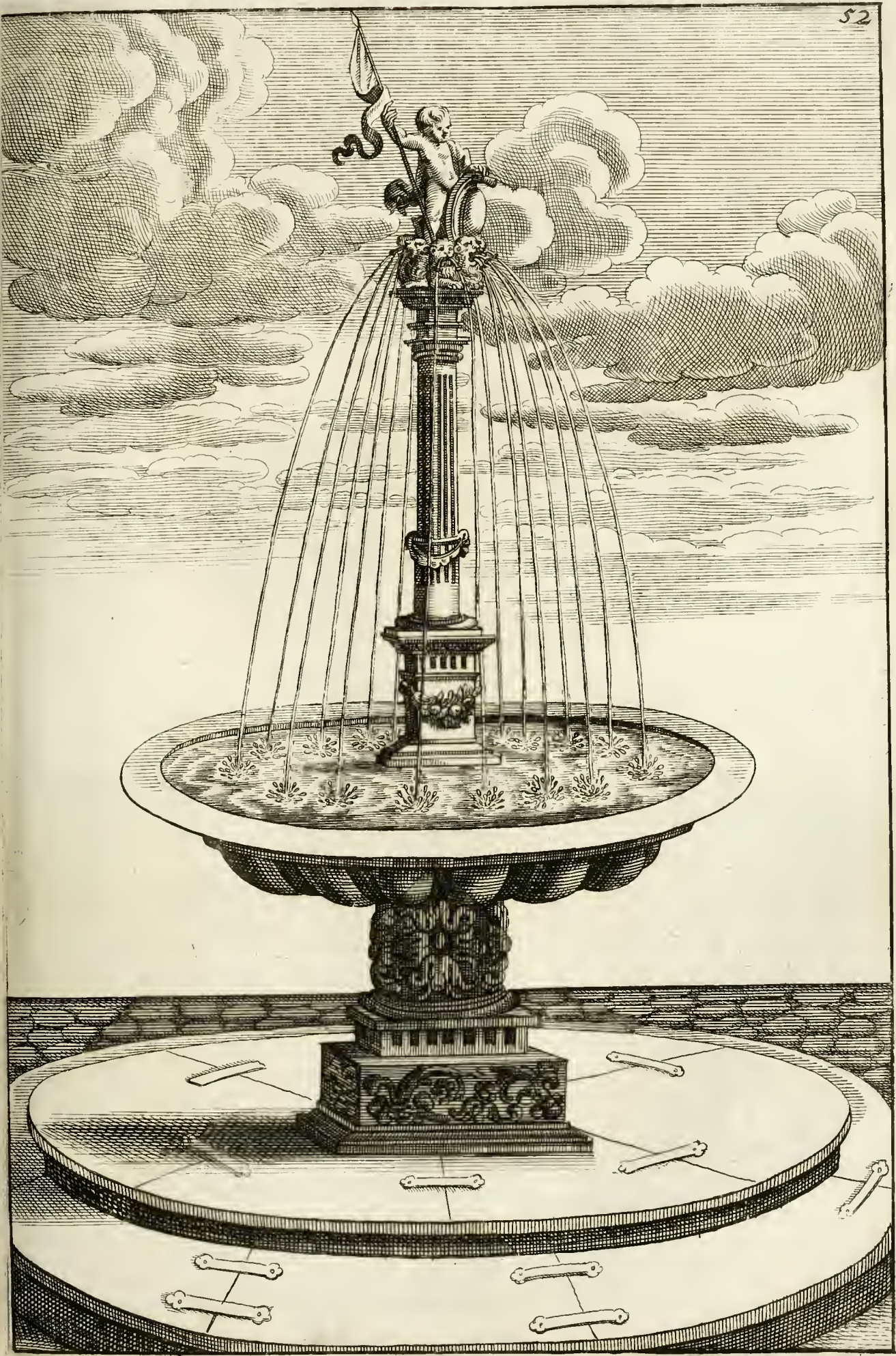

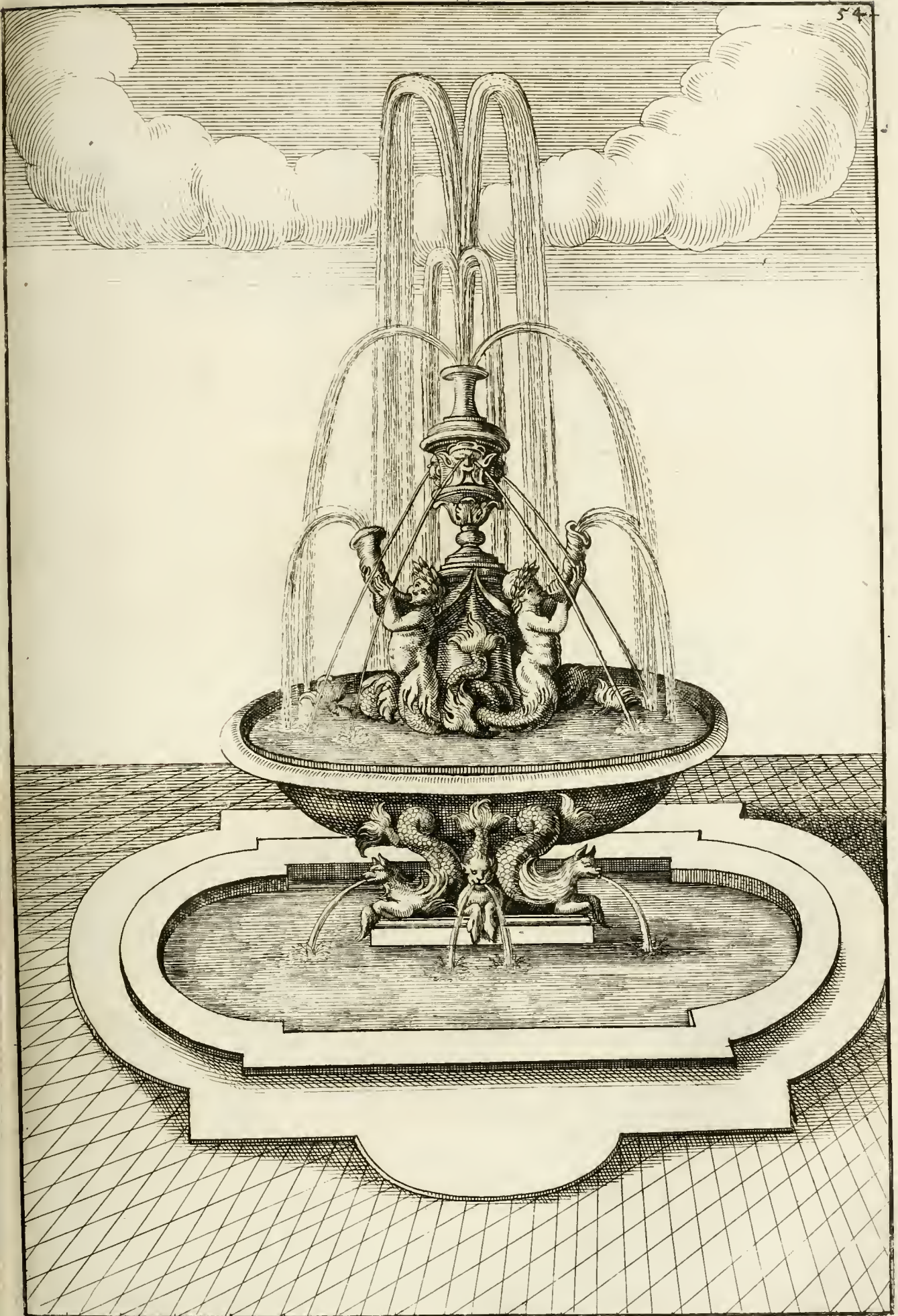

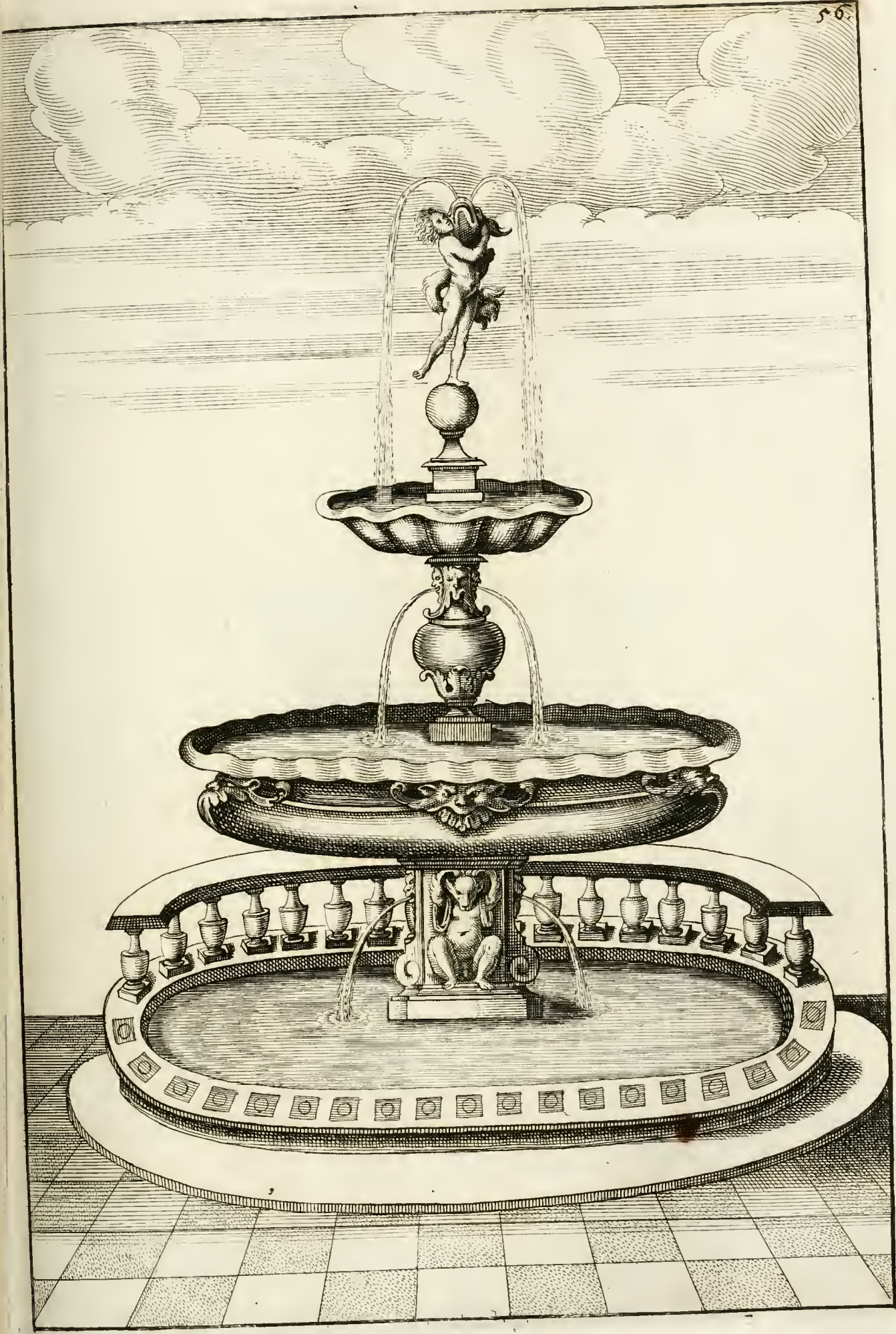

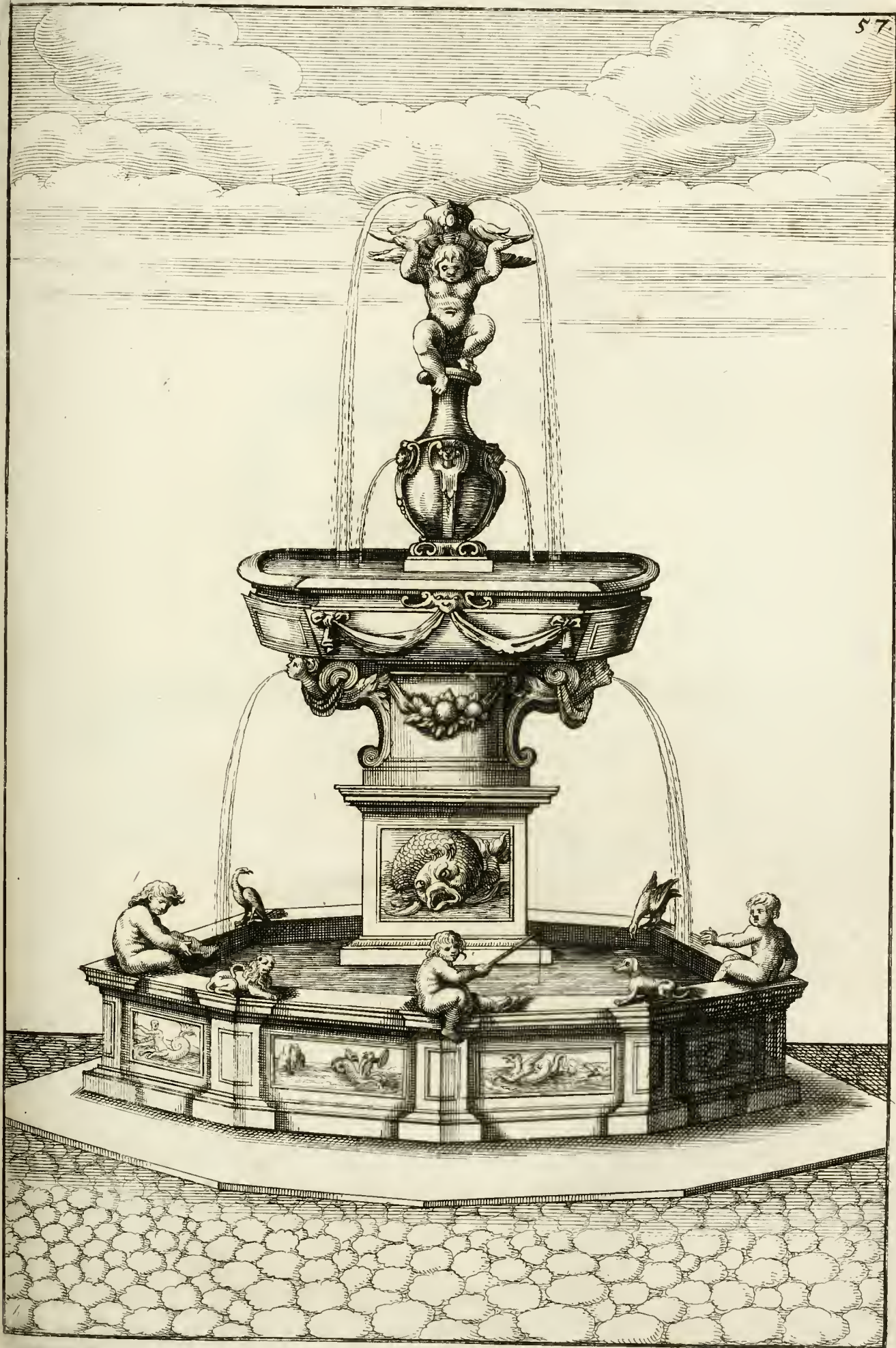

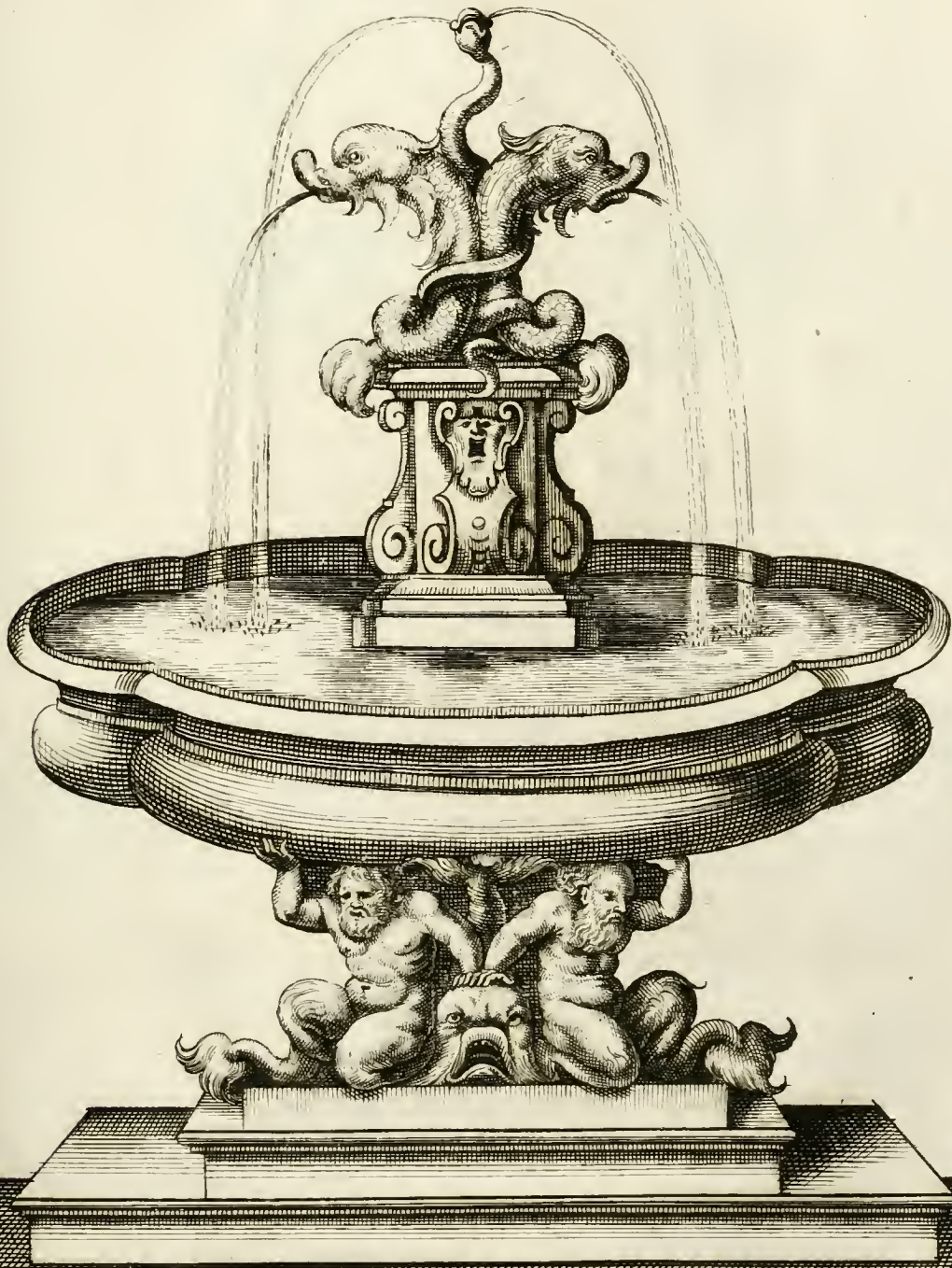

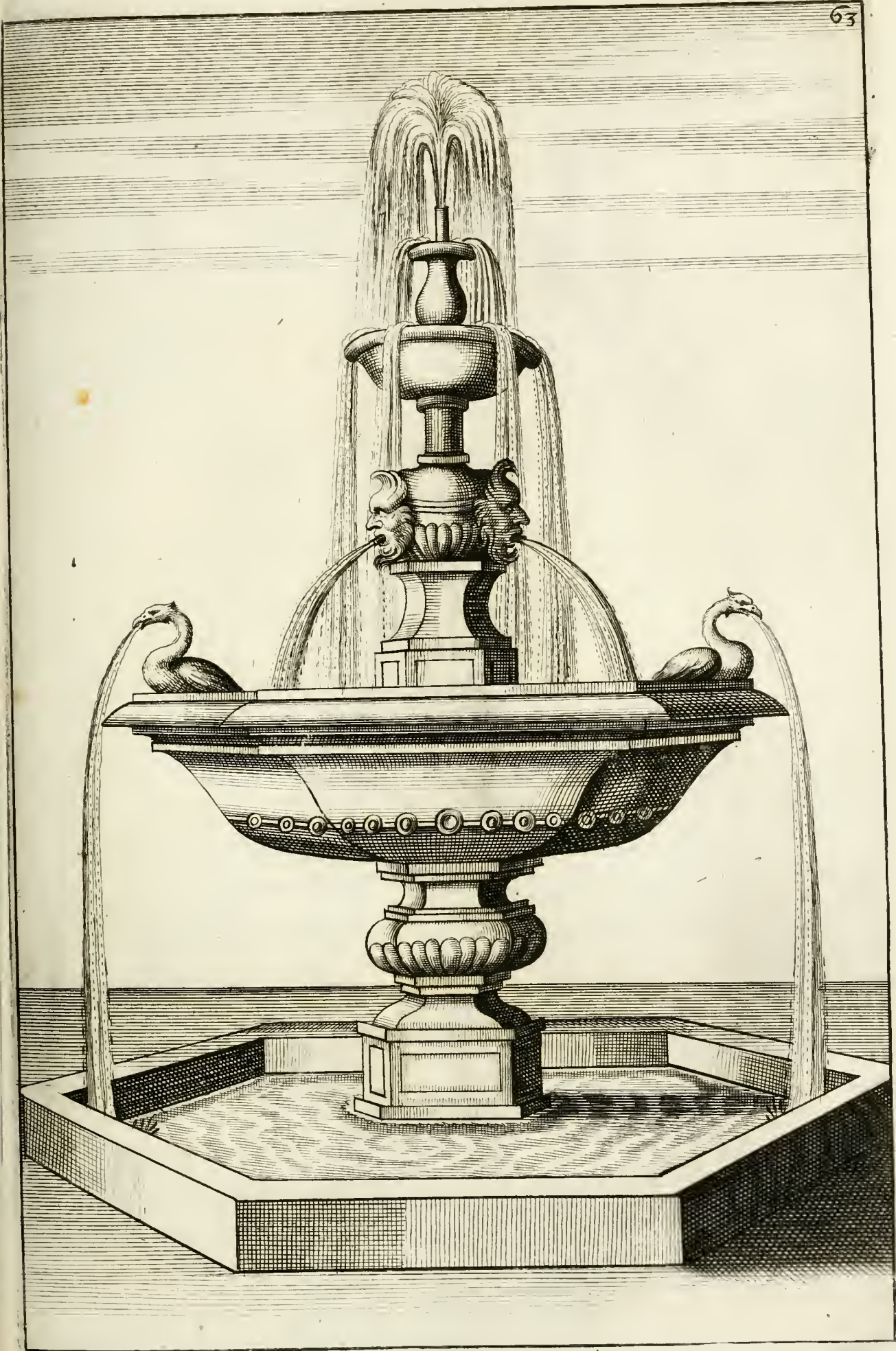

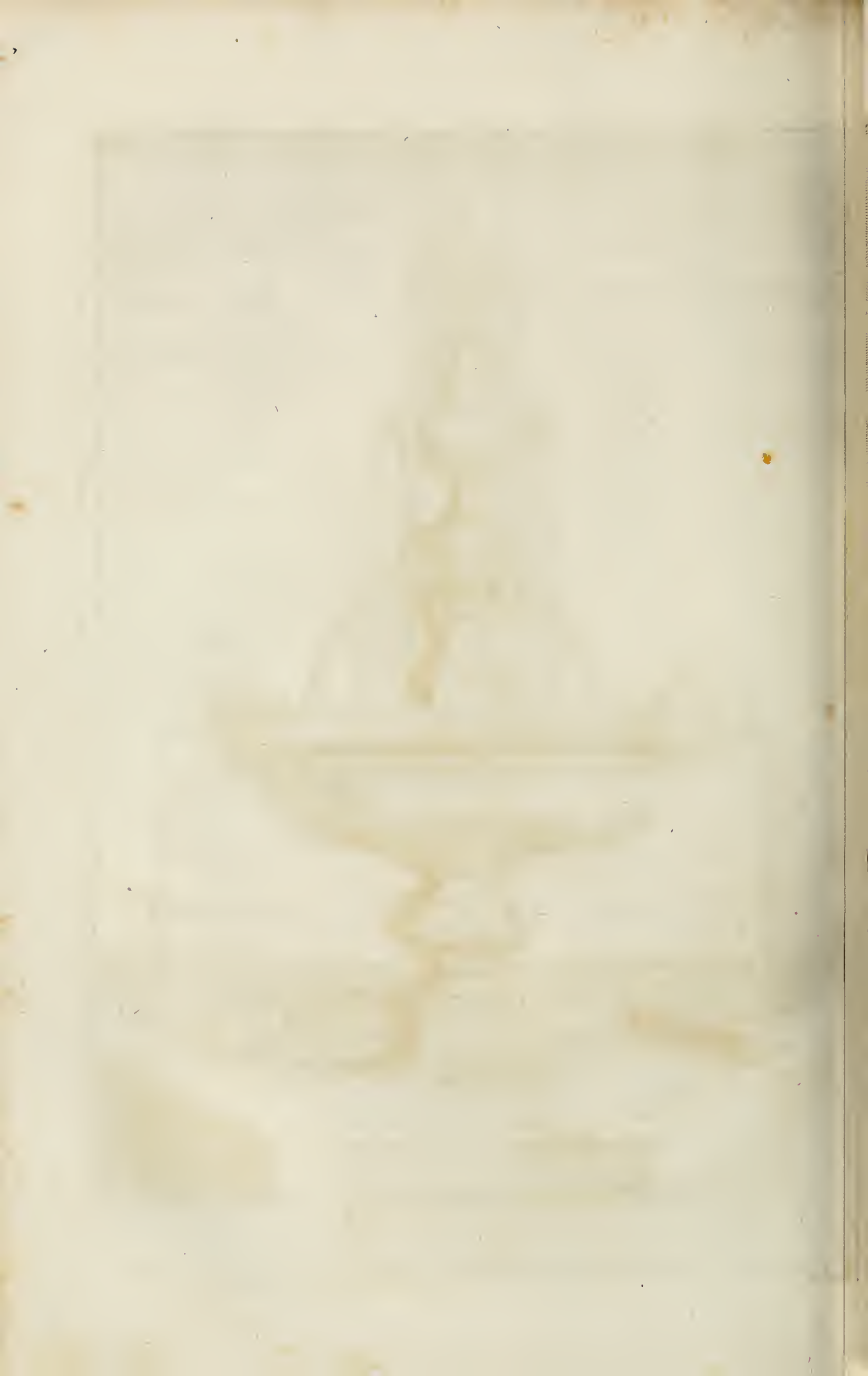

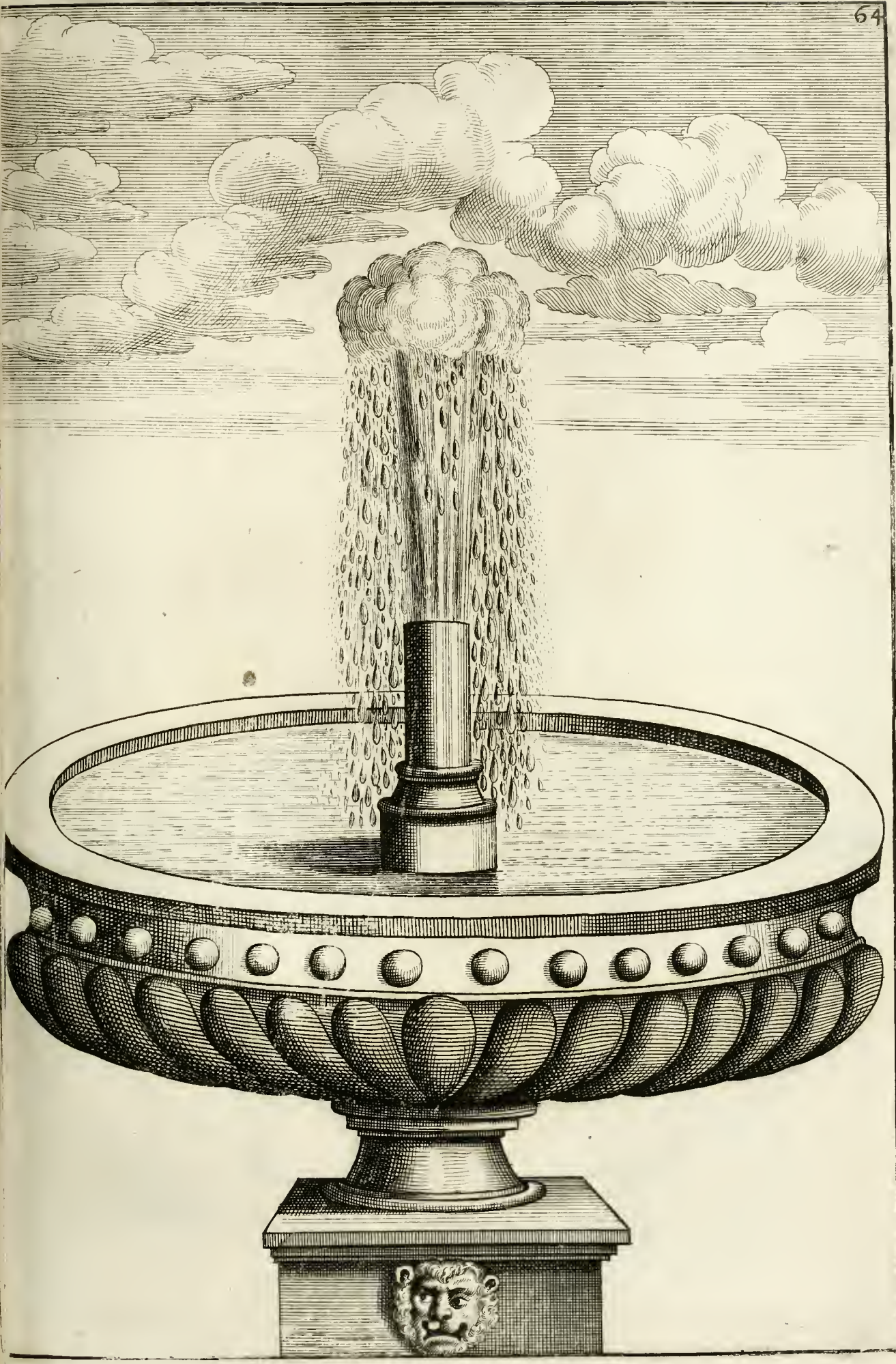

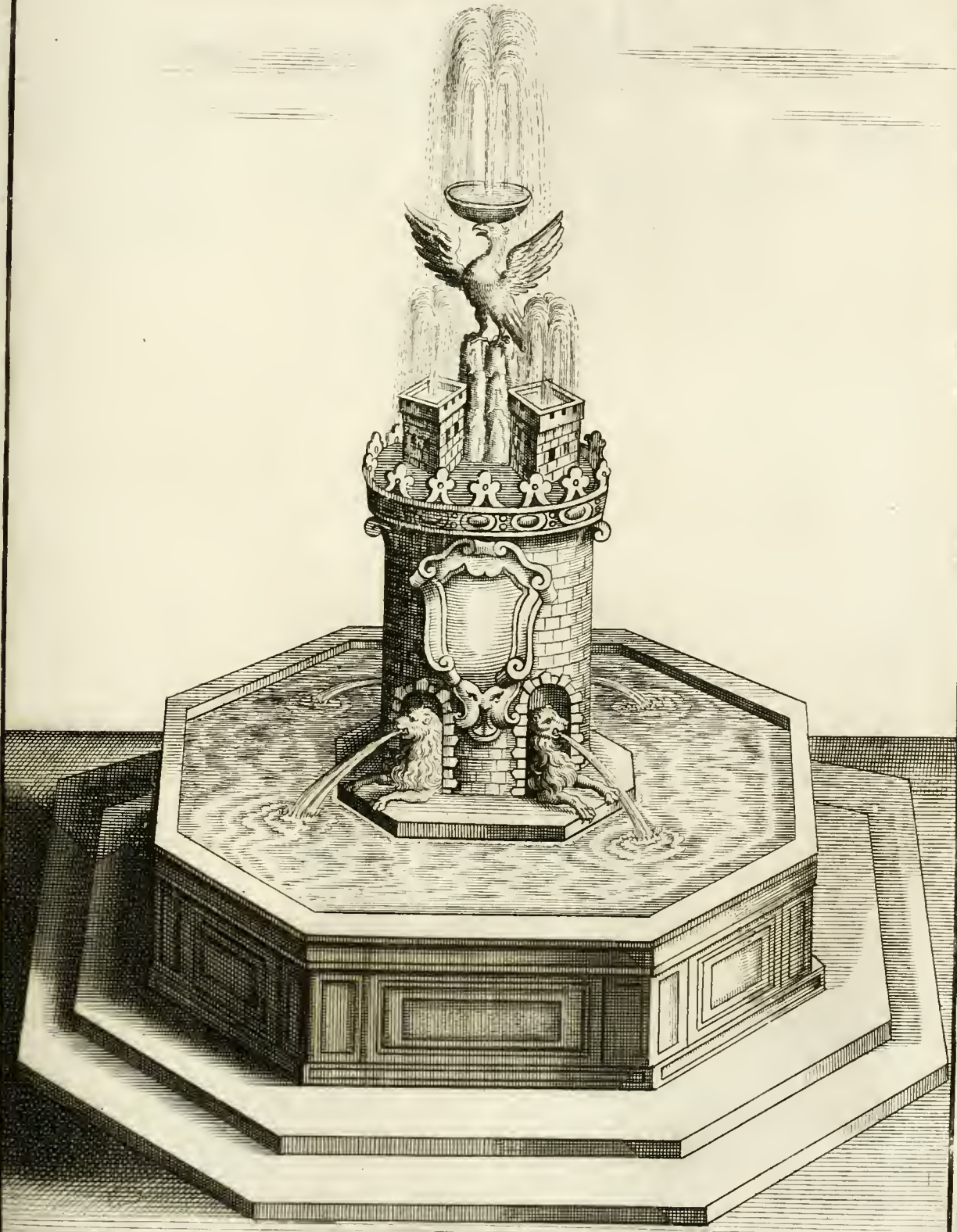

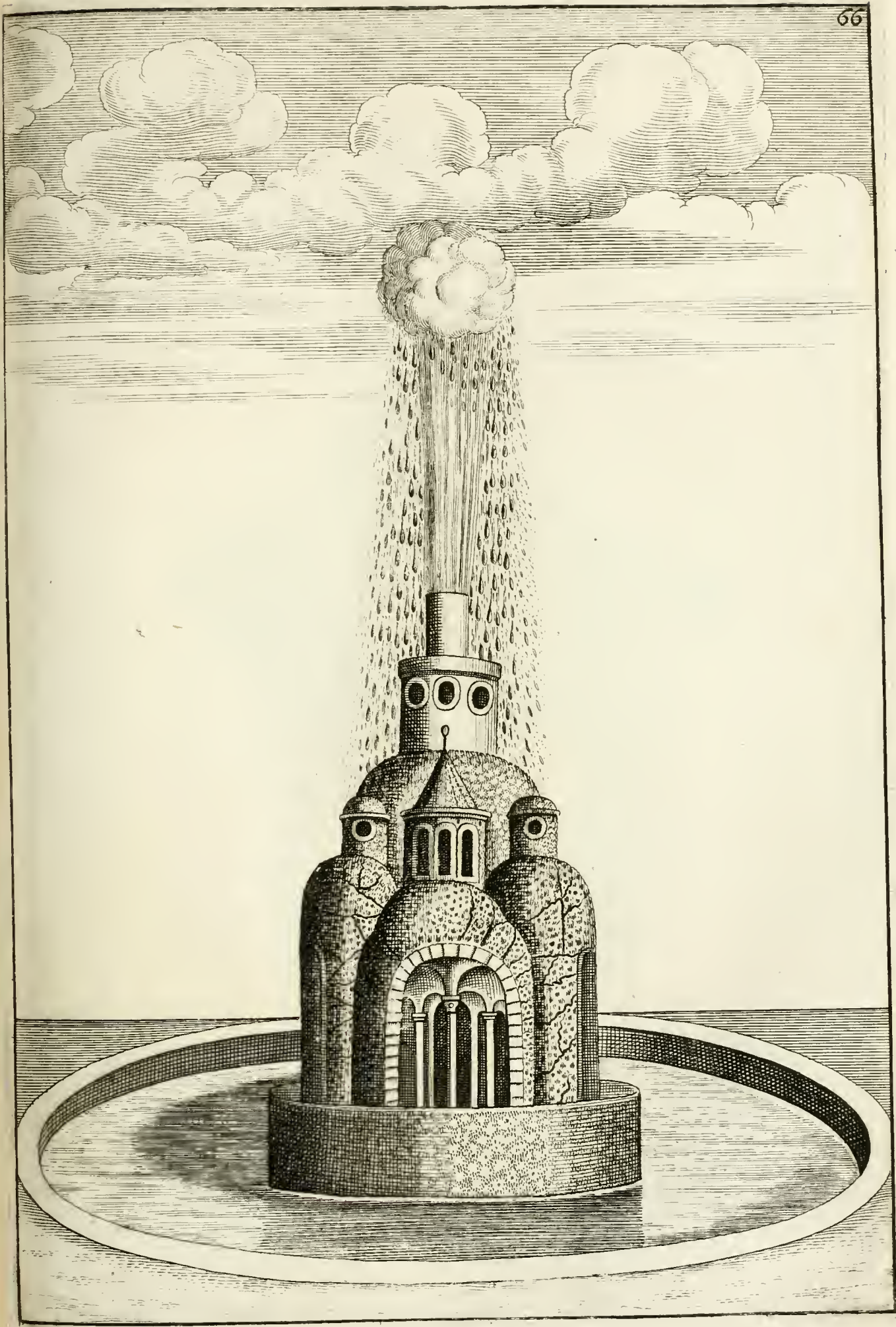

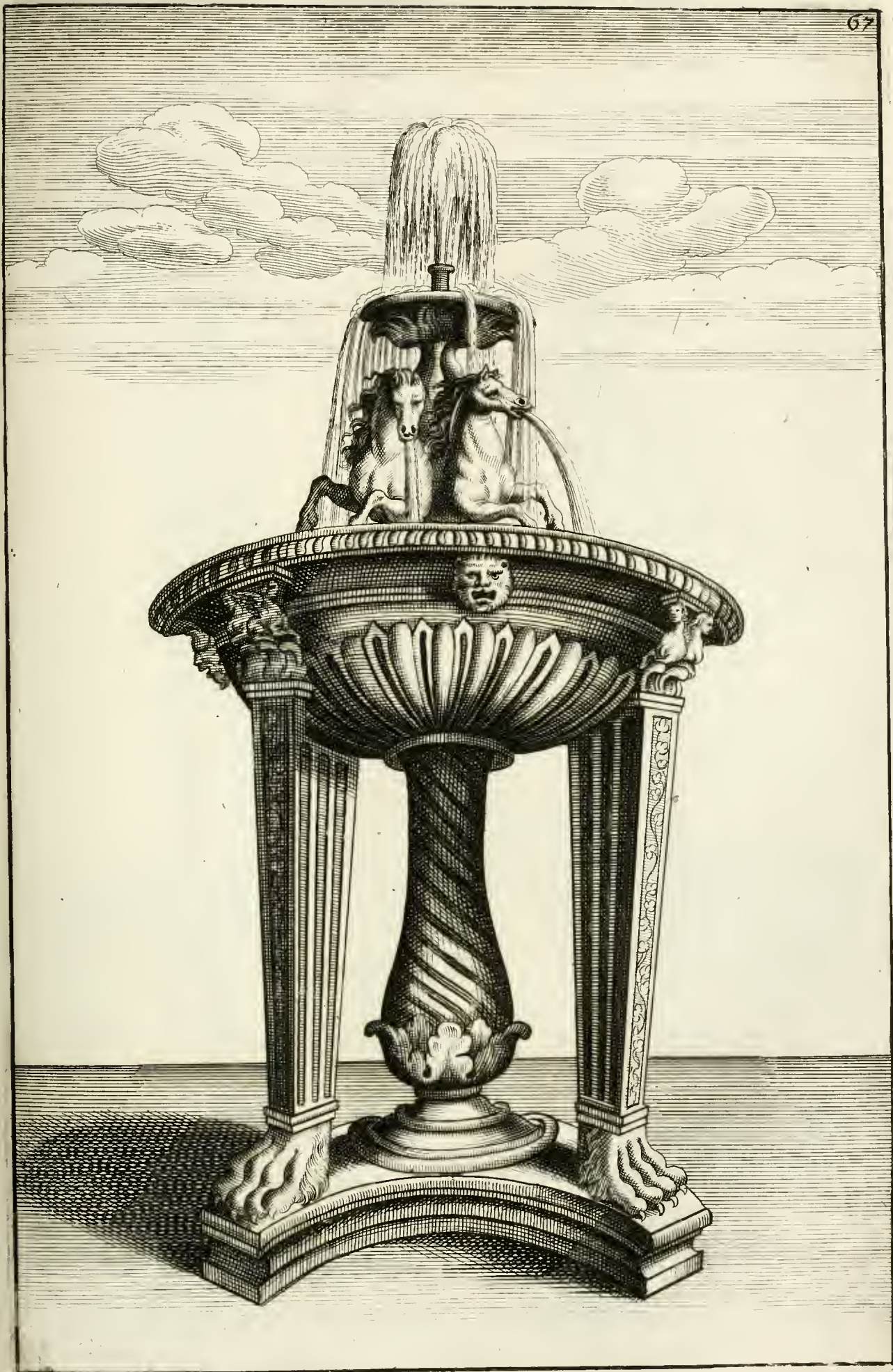

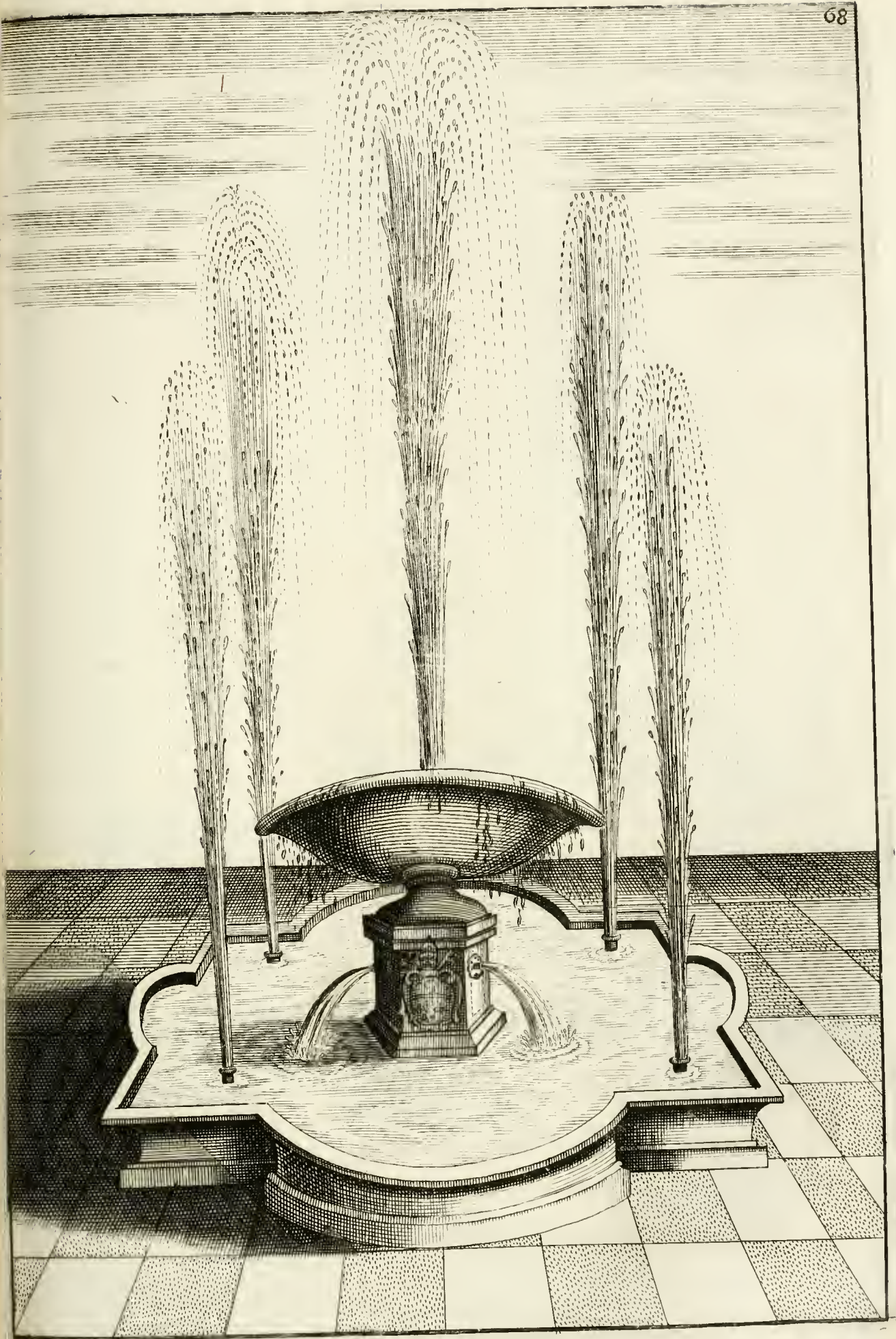

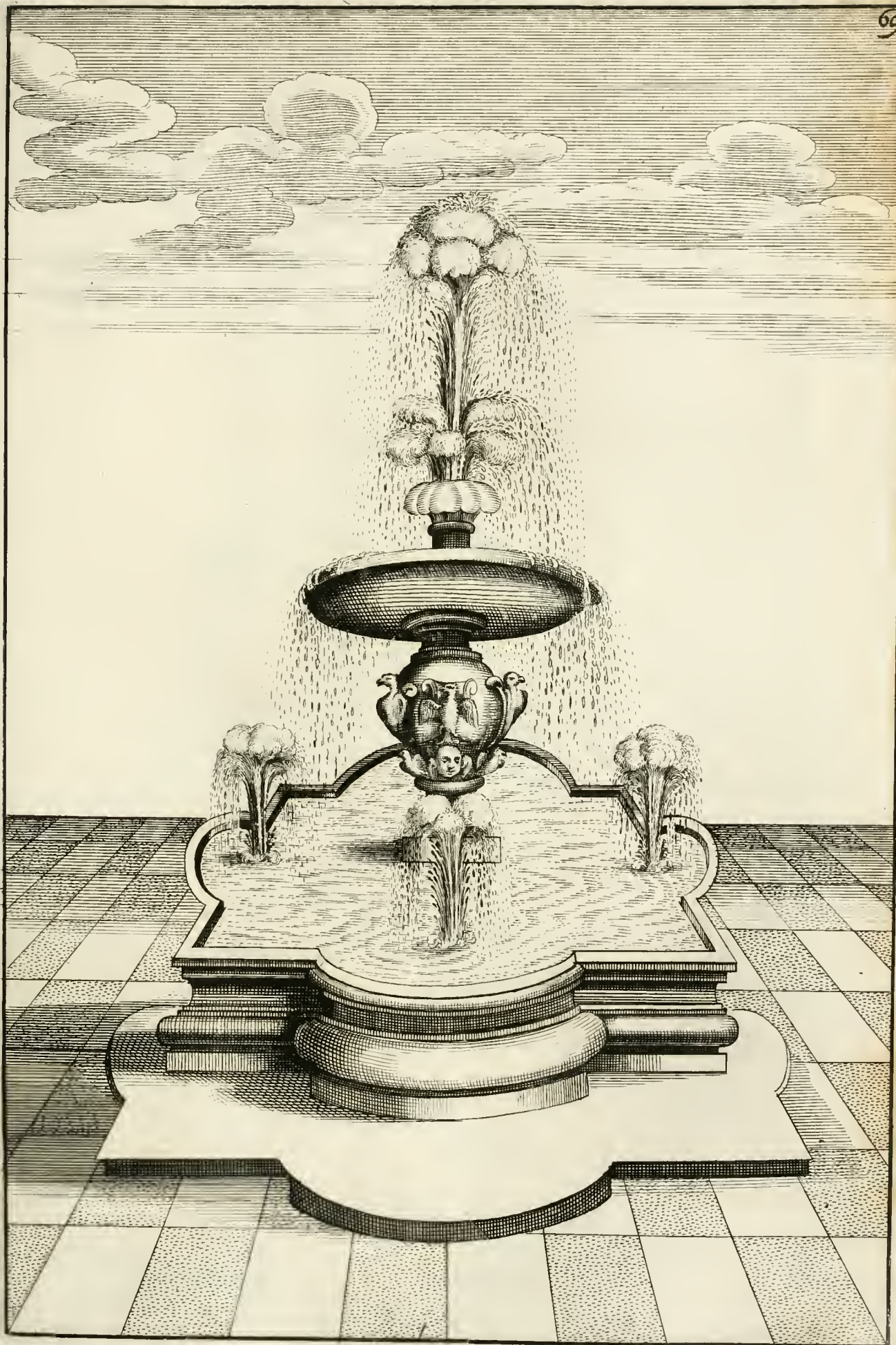

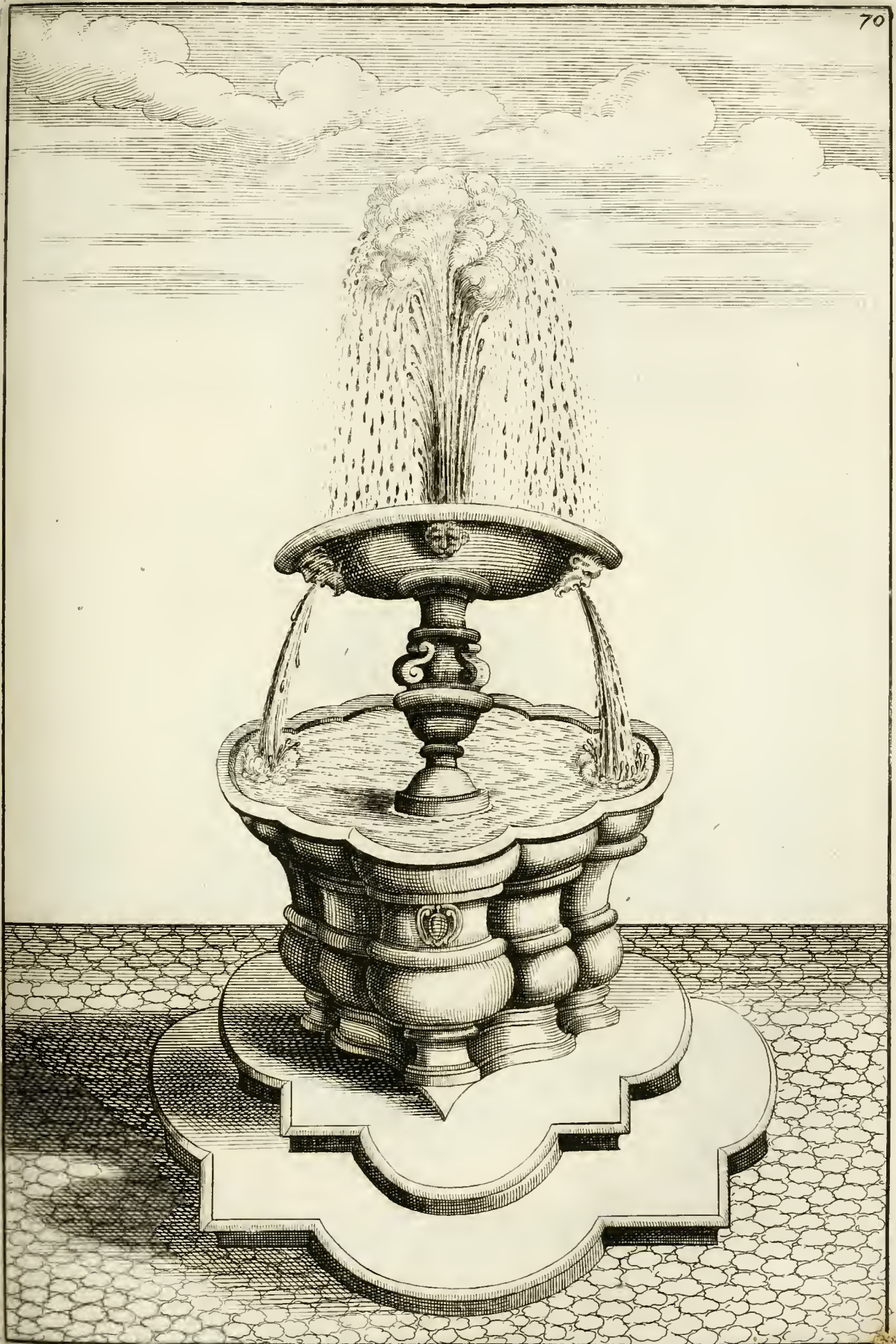

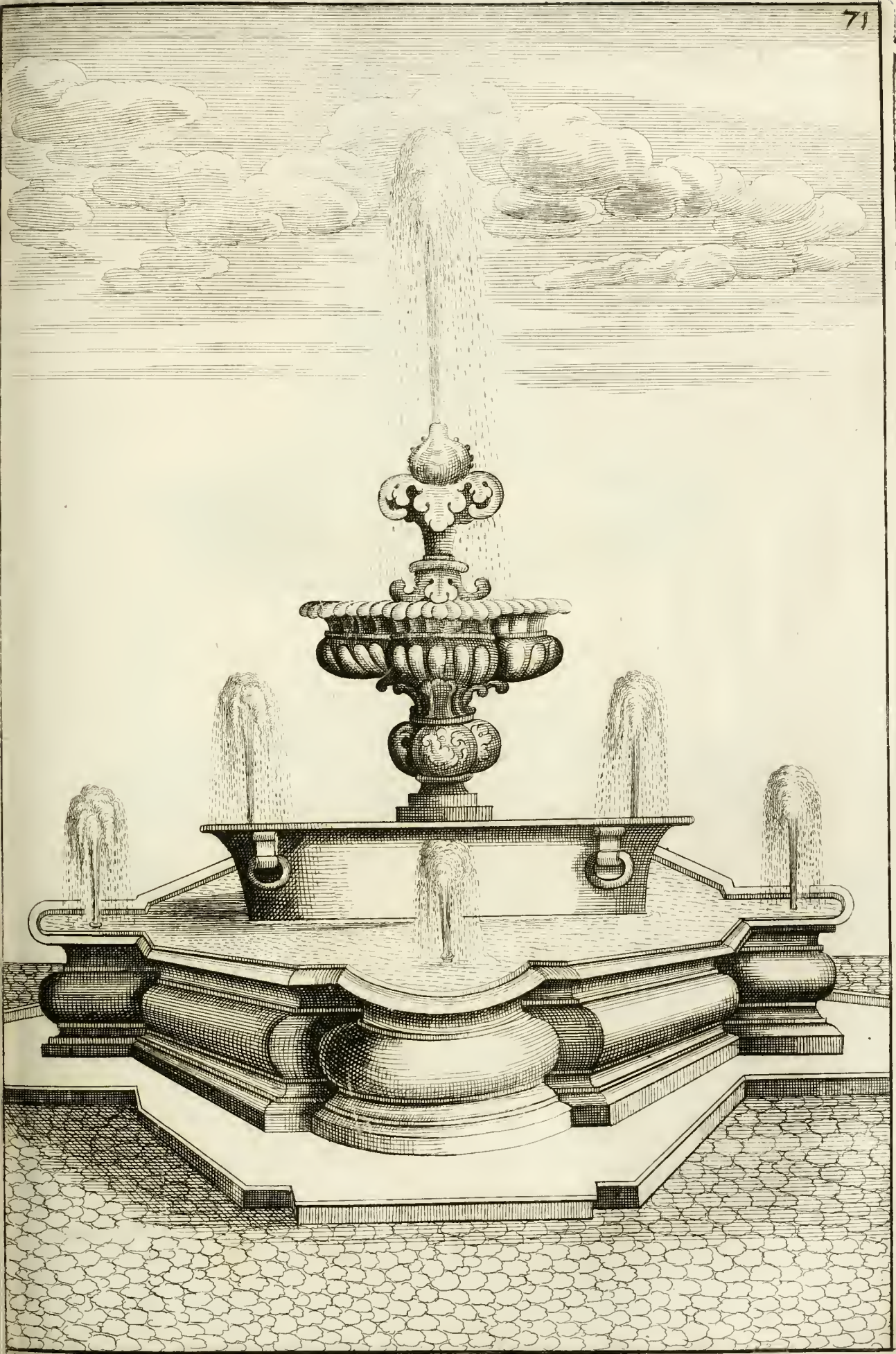

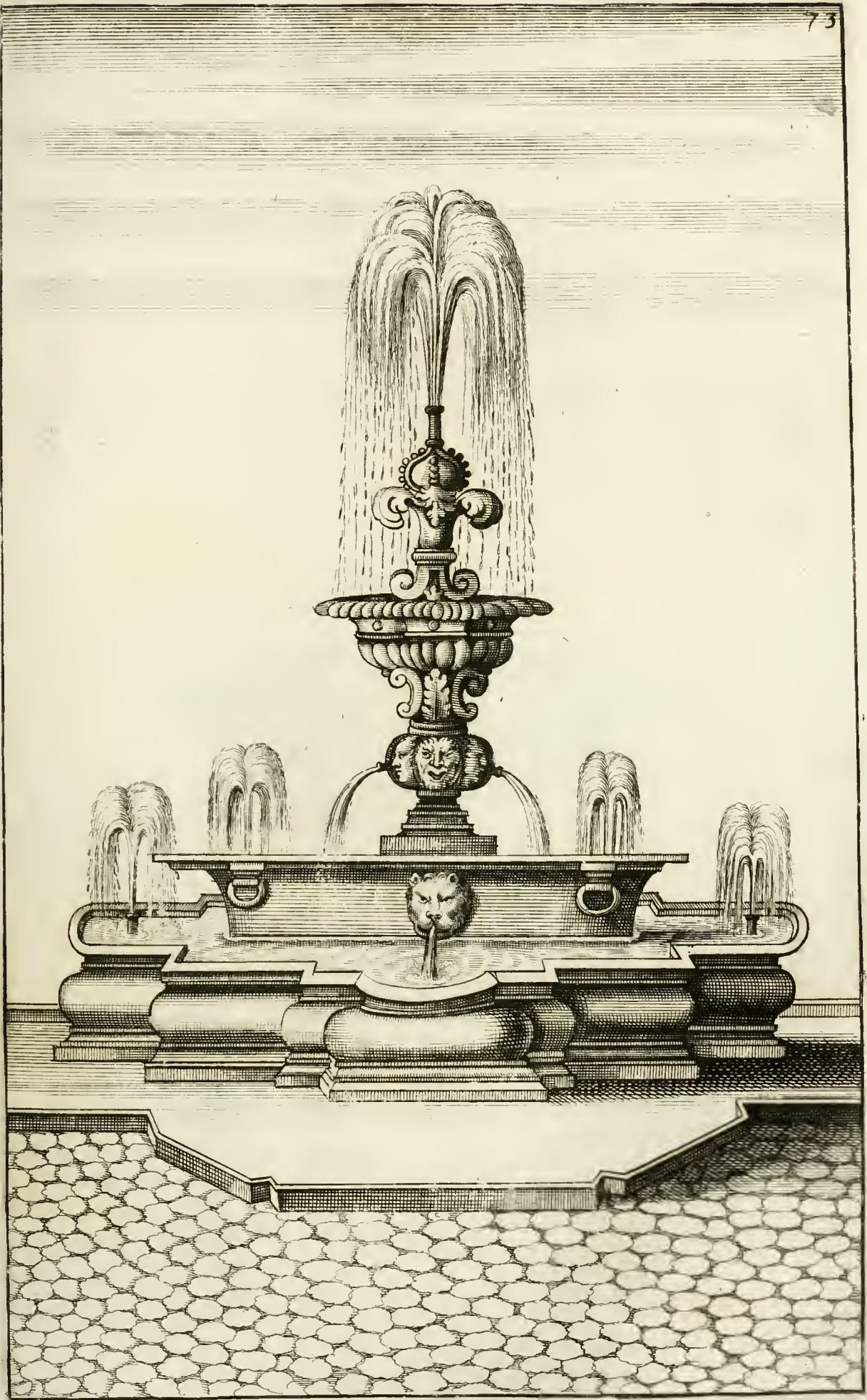

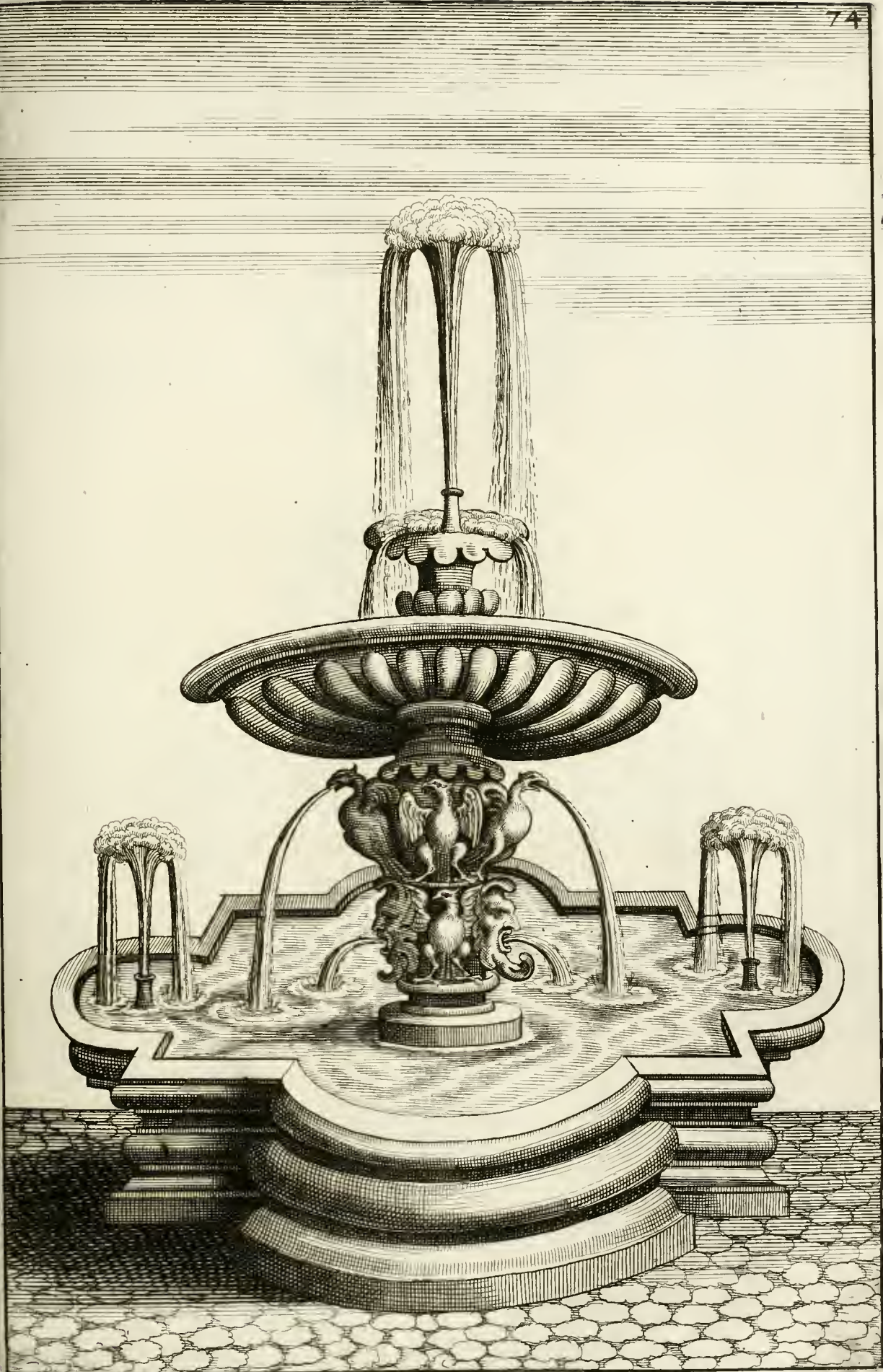

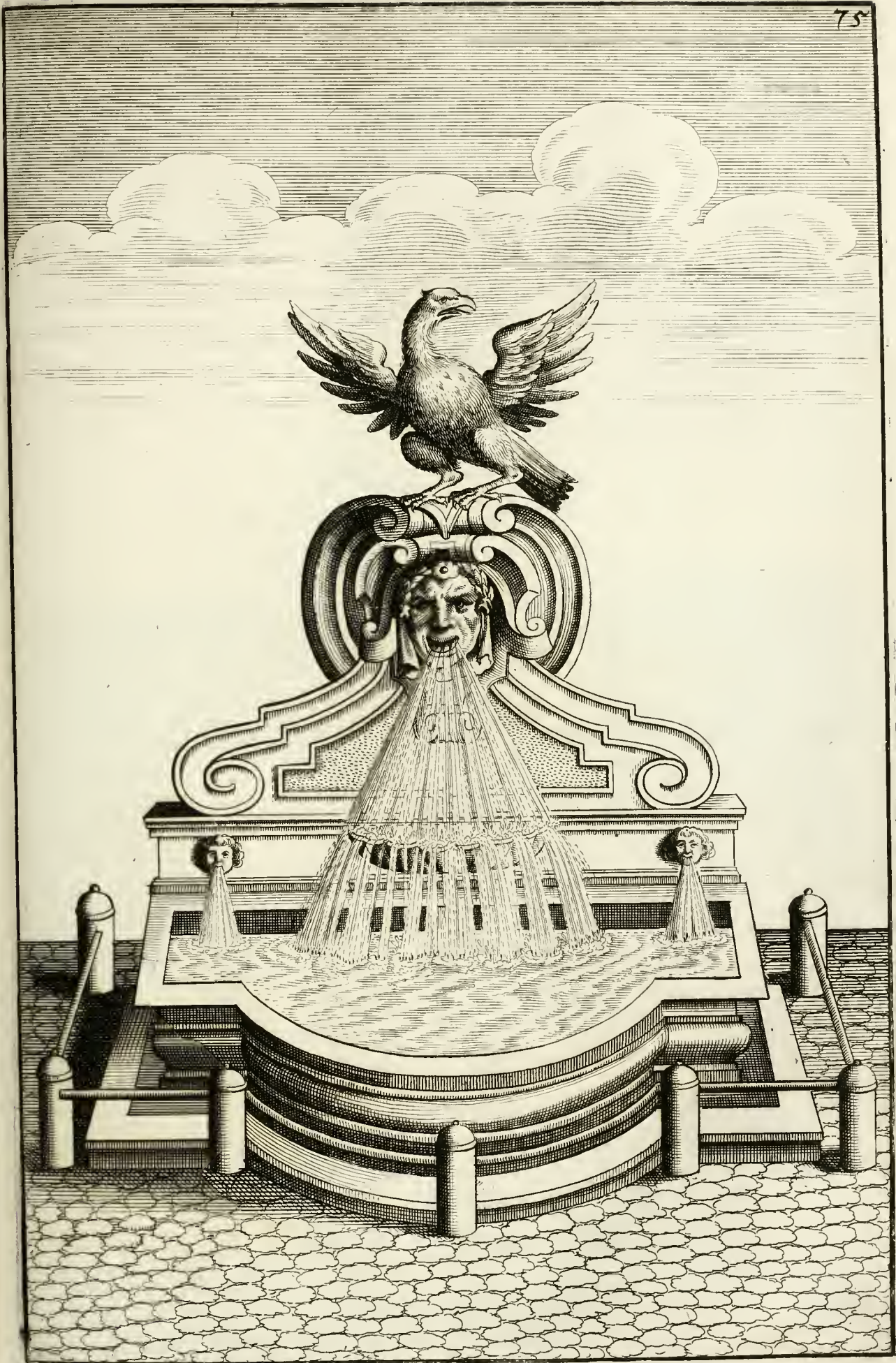

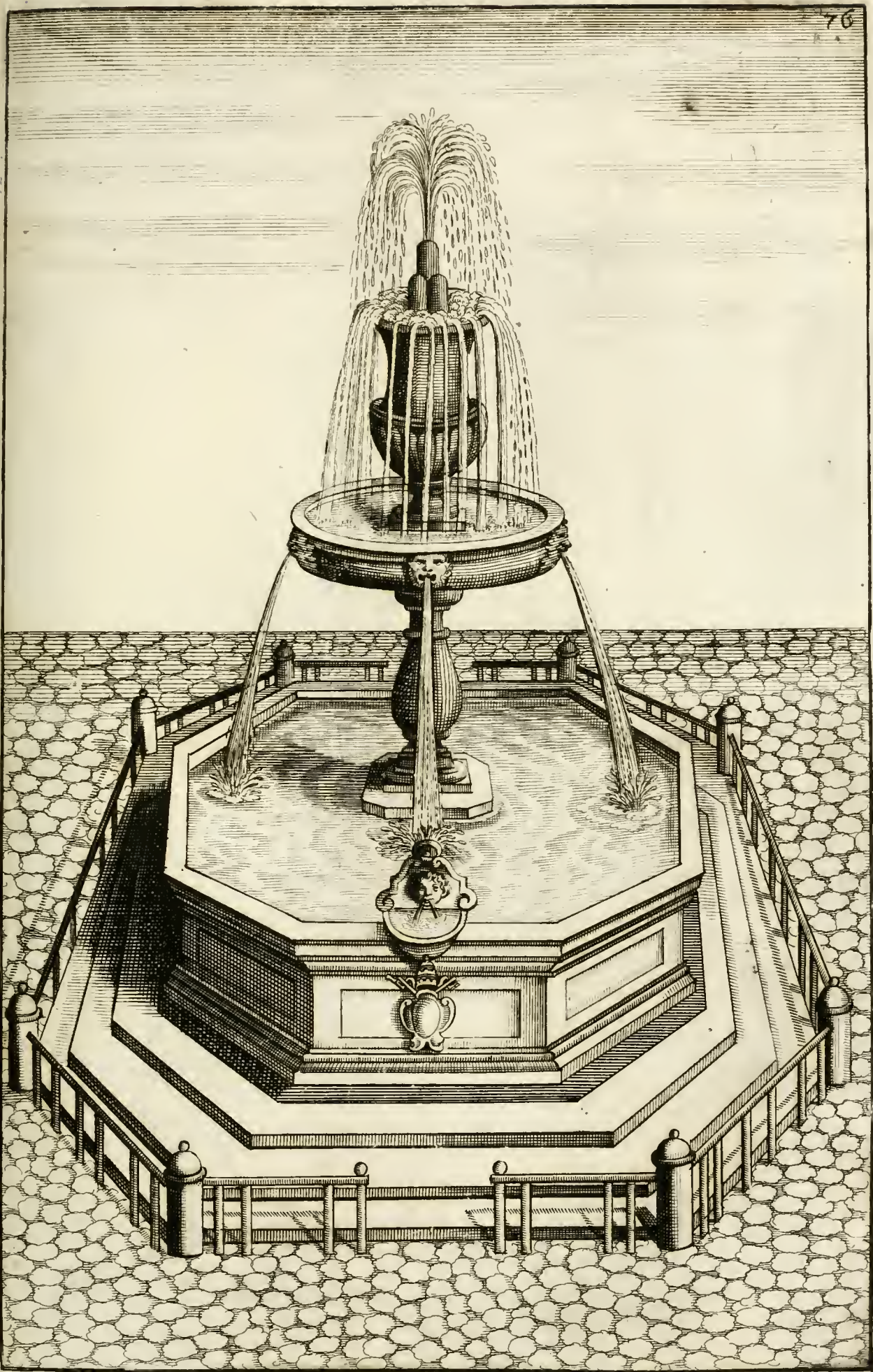

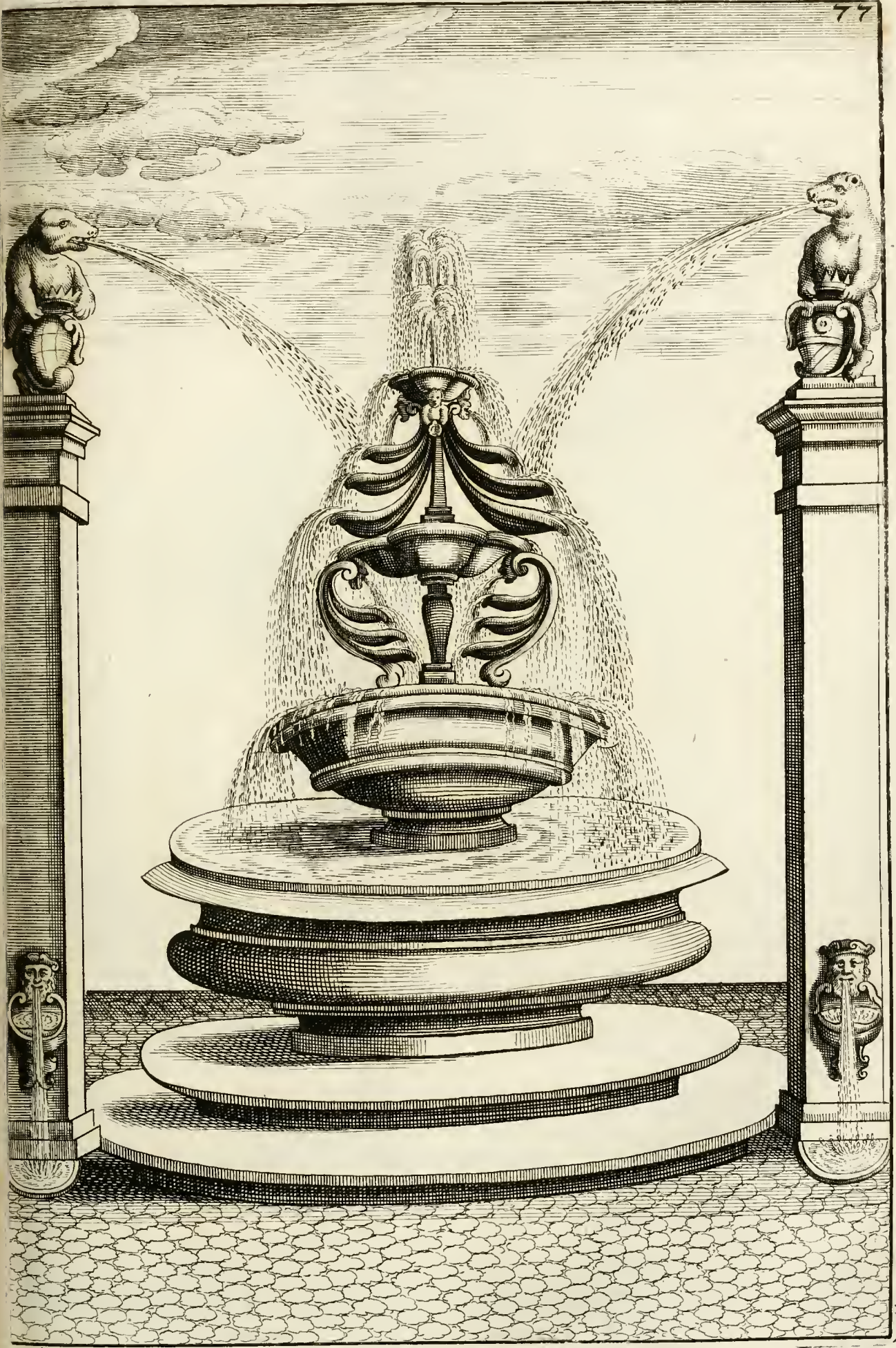

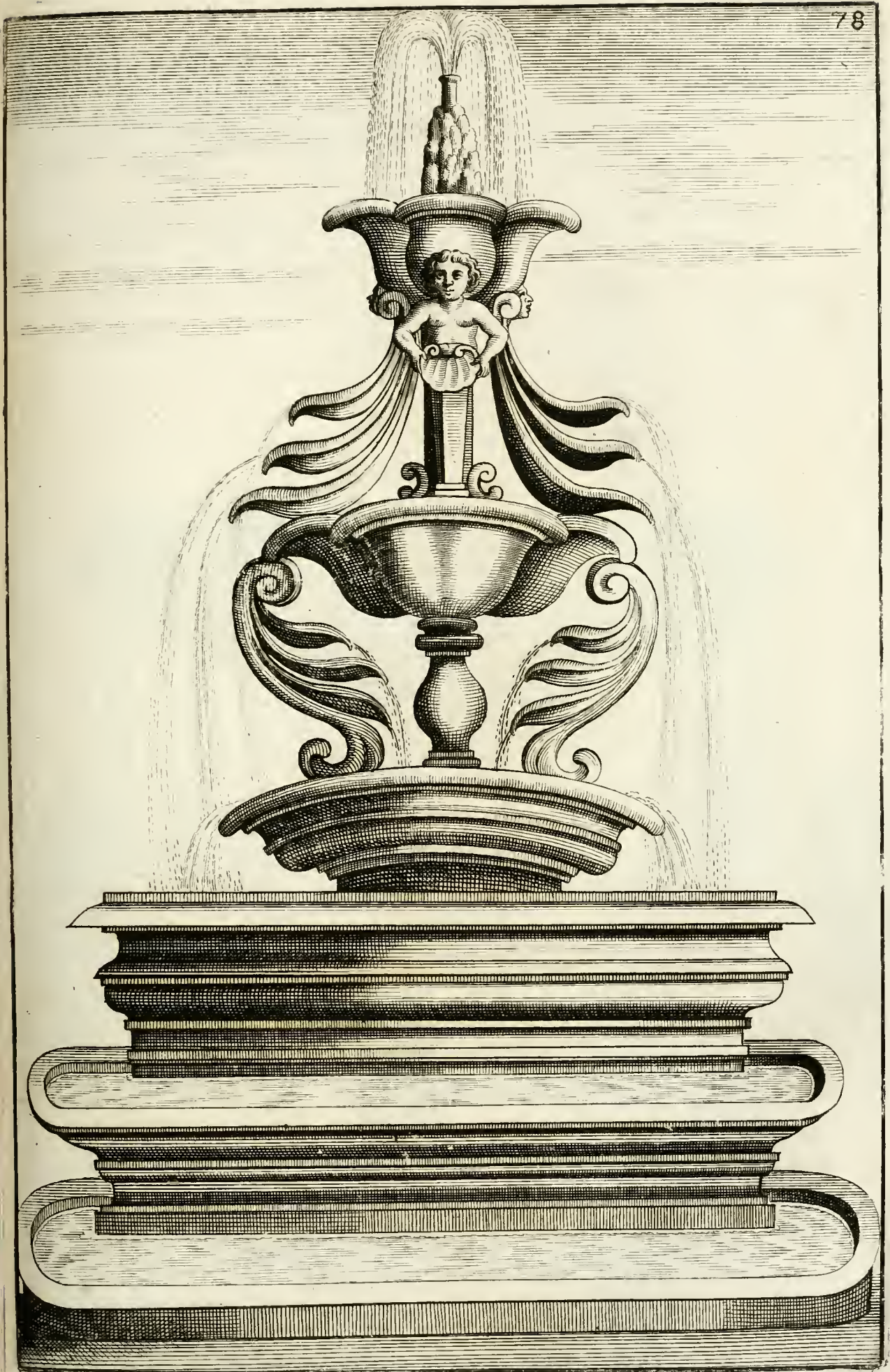

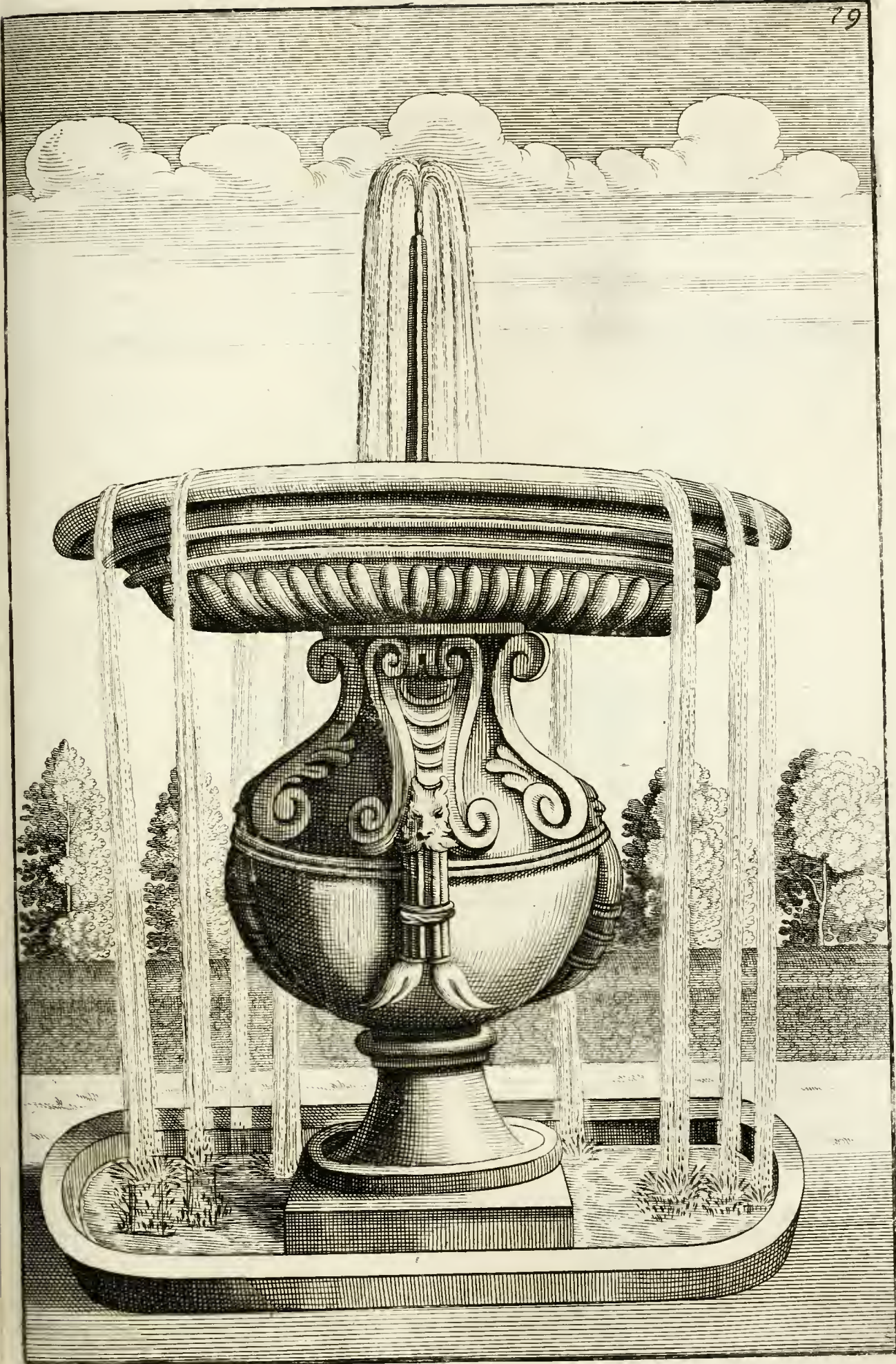
1110

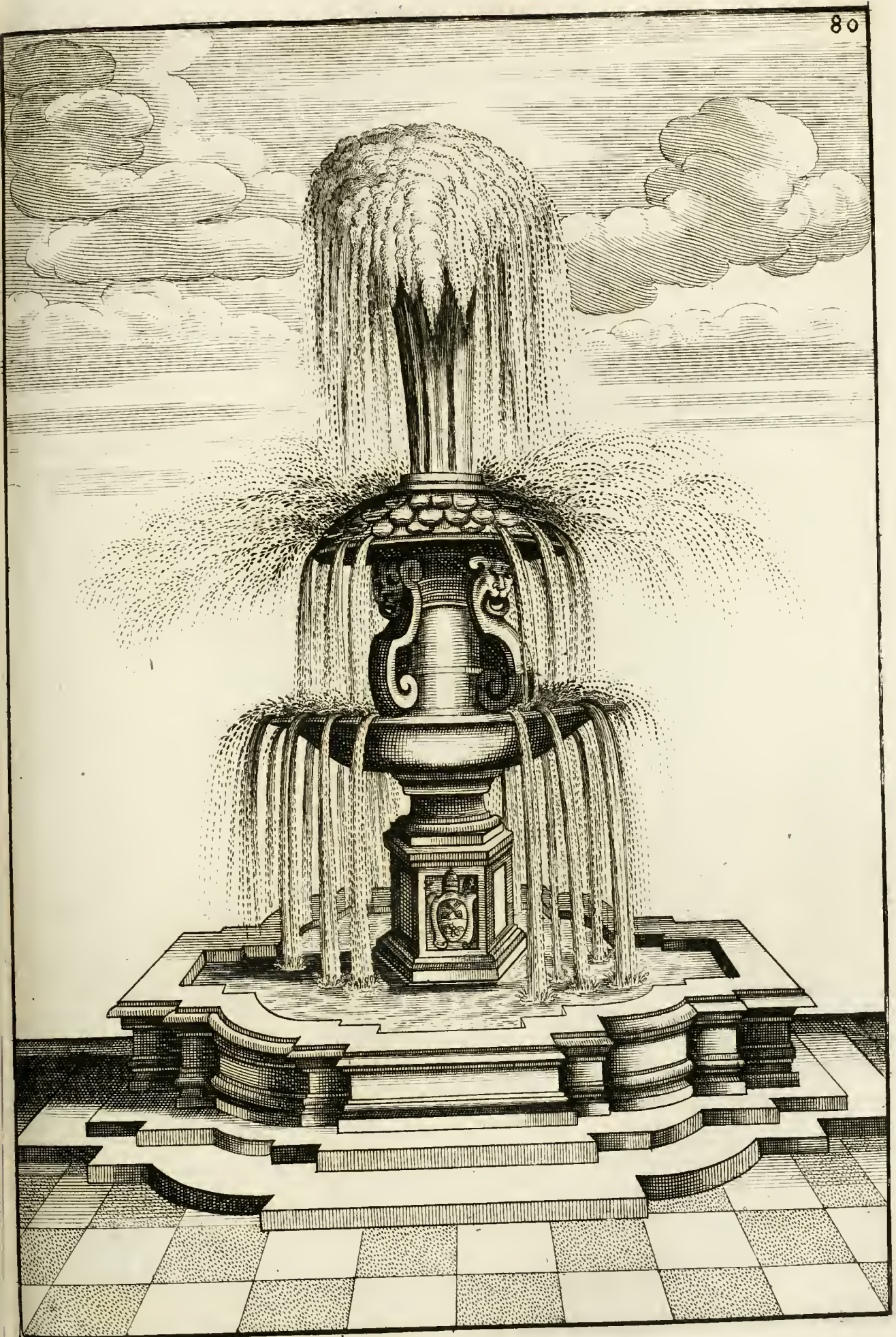
Handwritten text, possibly a name or title, appearing in the center of the page.

Large, stylized handwritten characters or a signature at the bottom of the page.

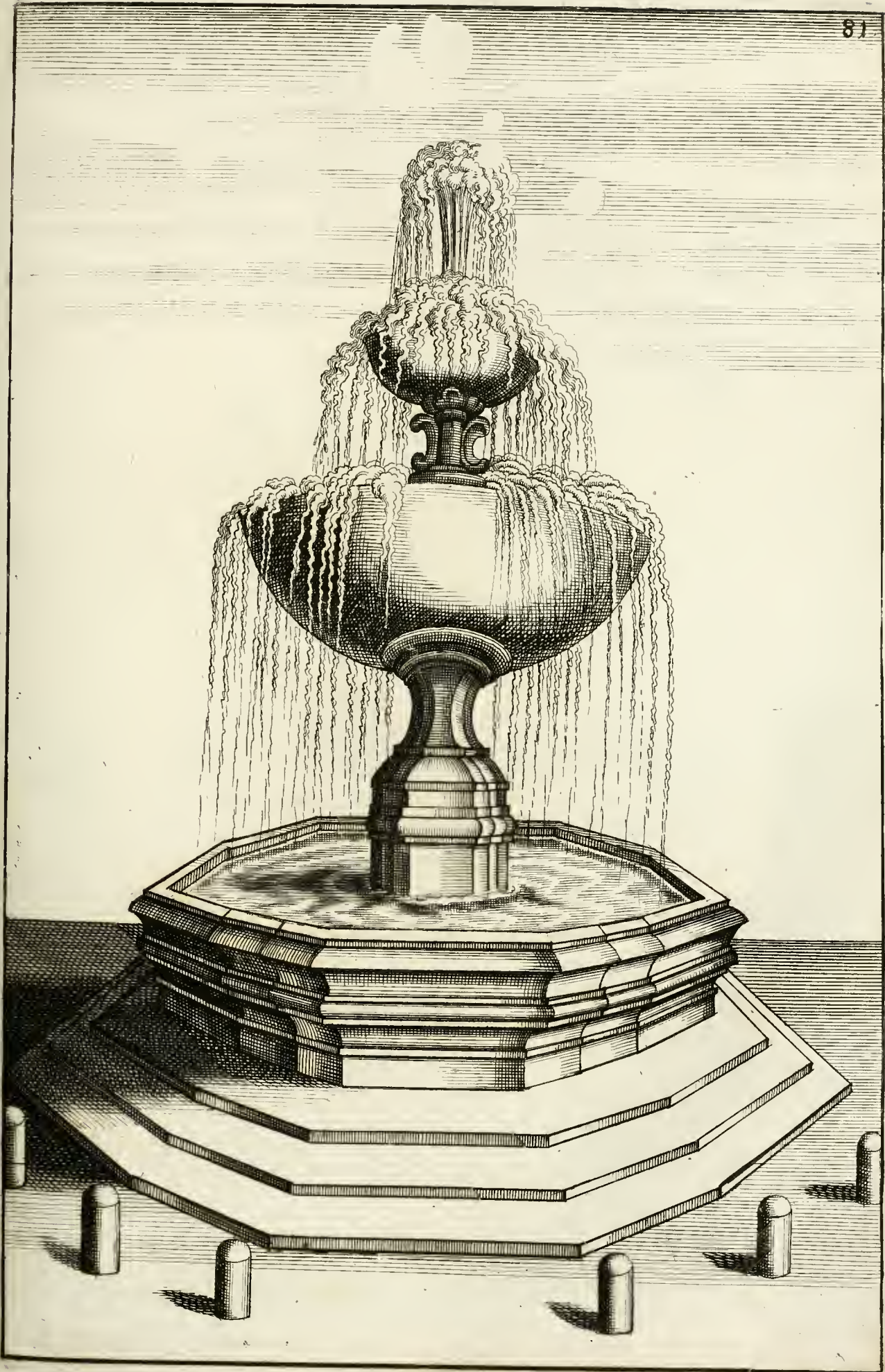

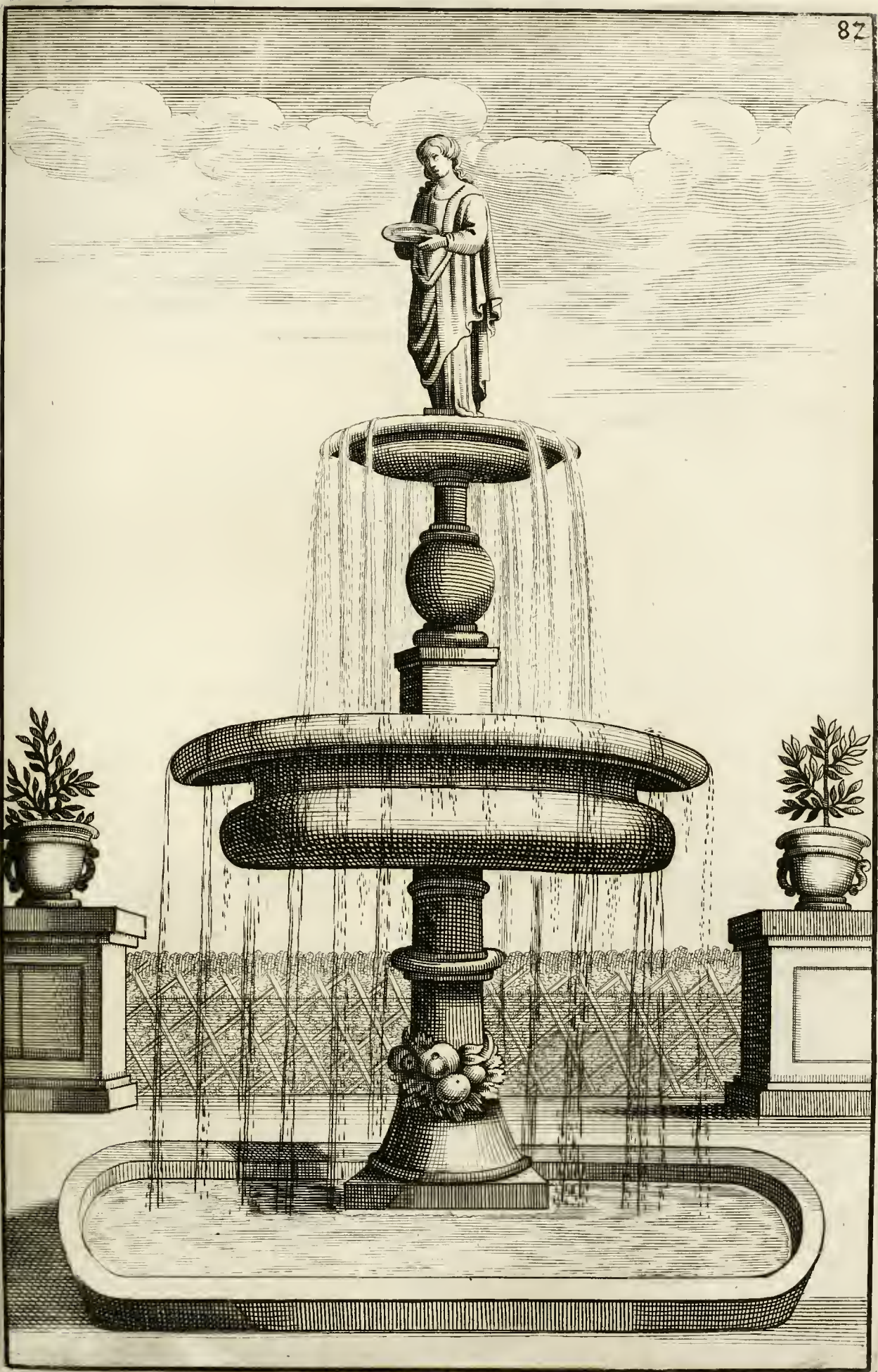

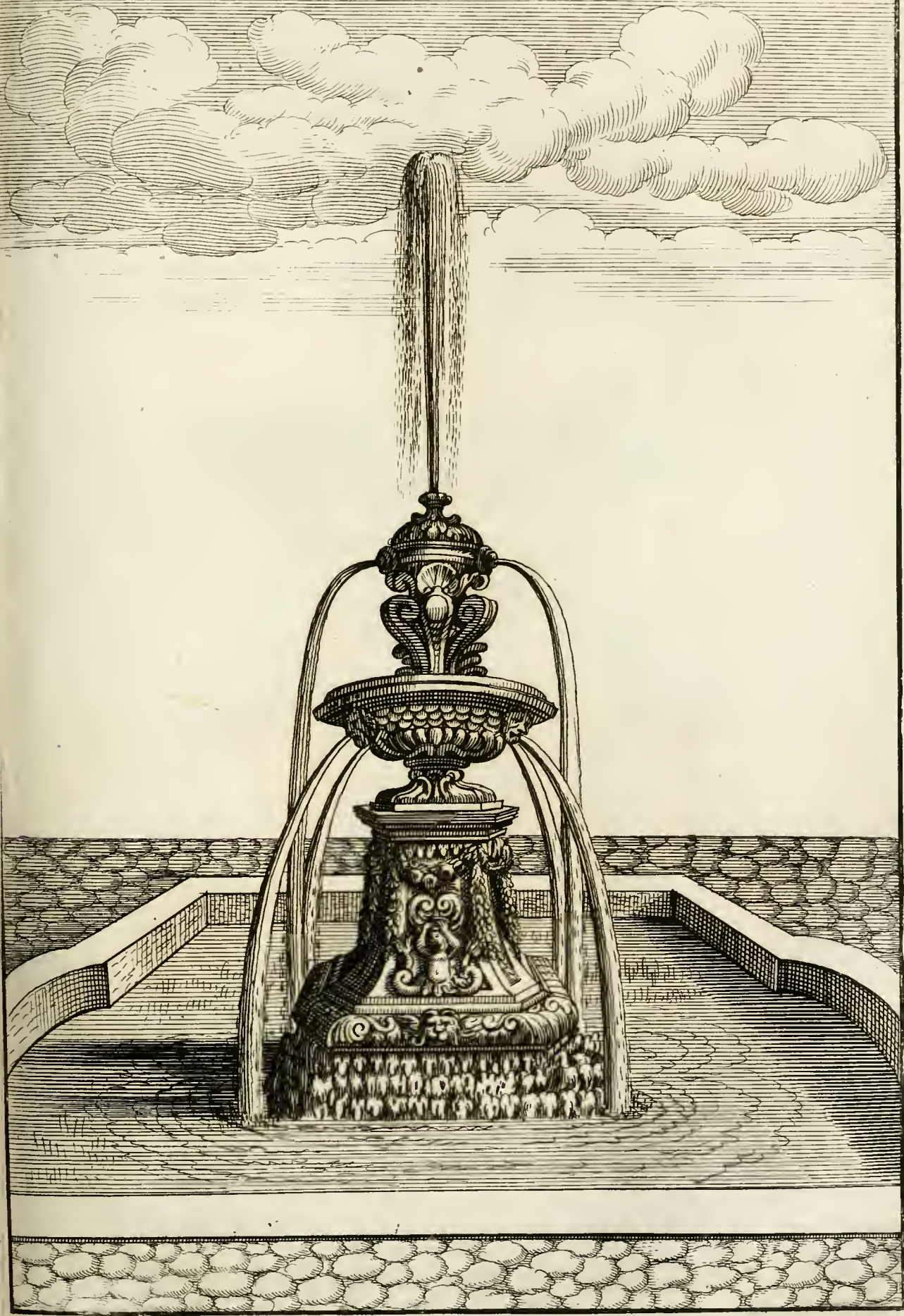

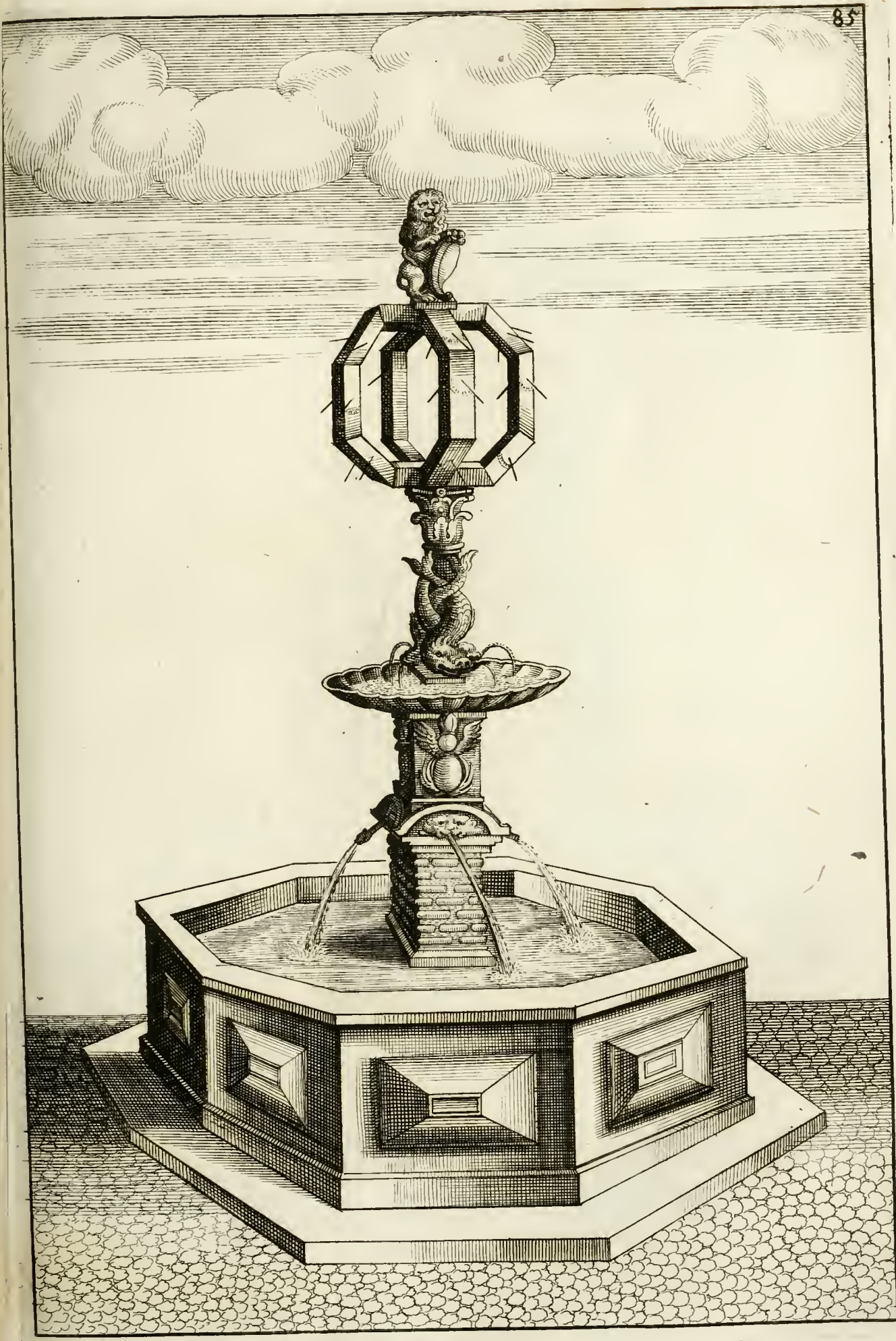

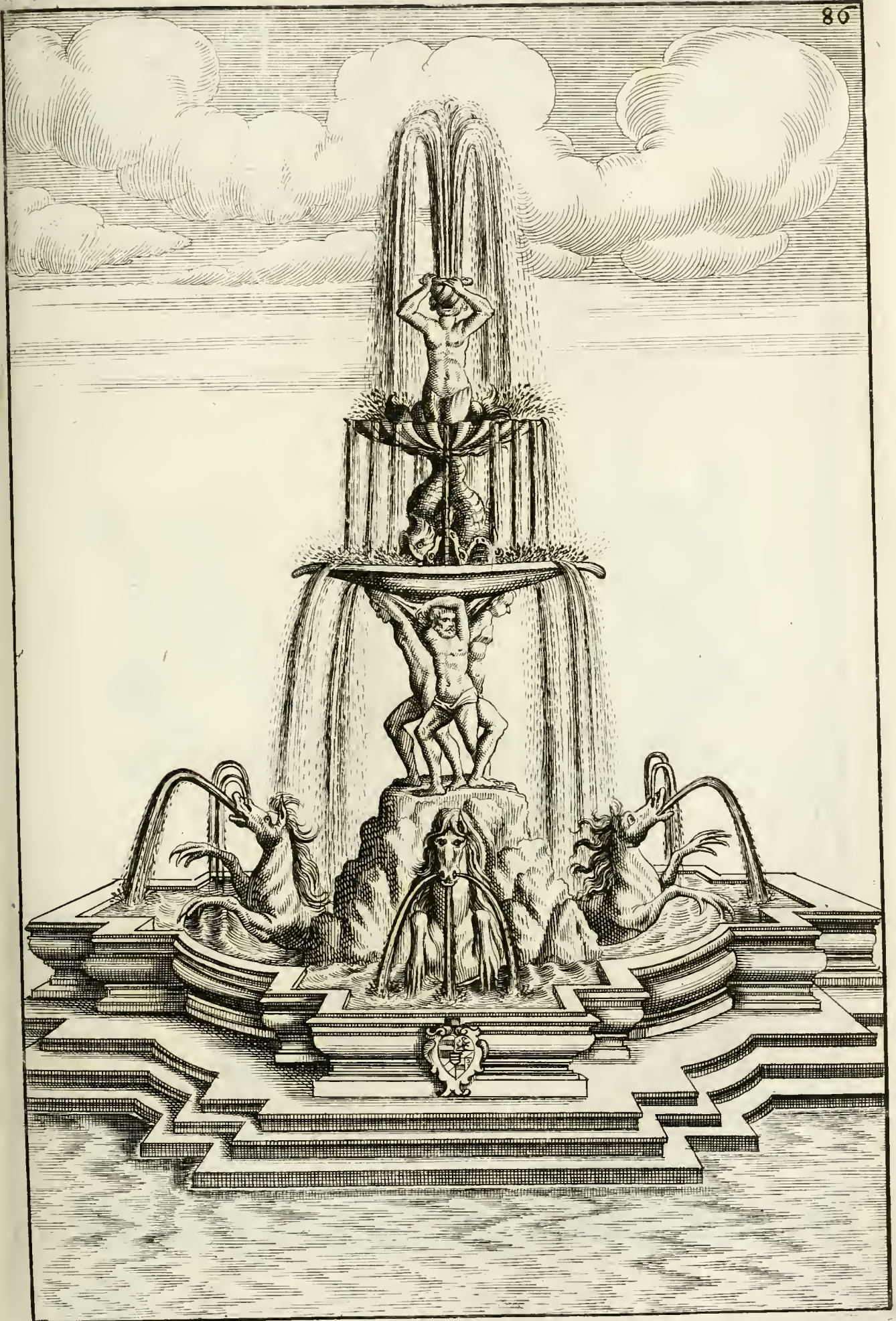

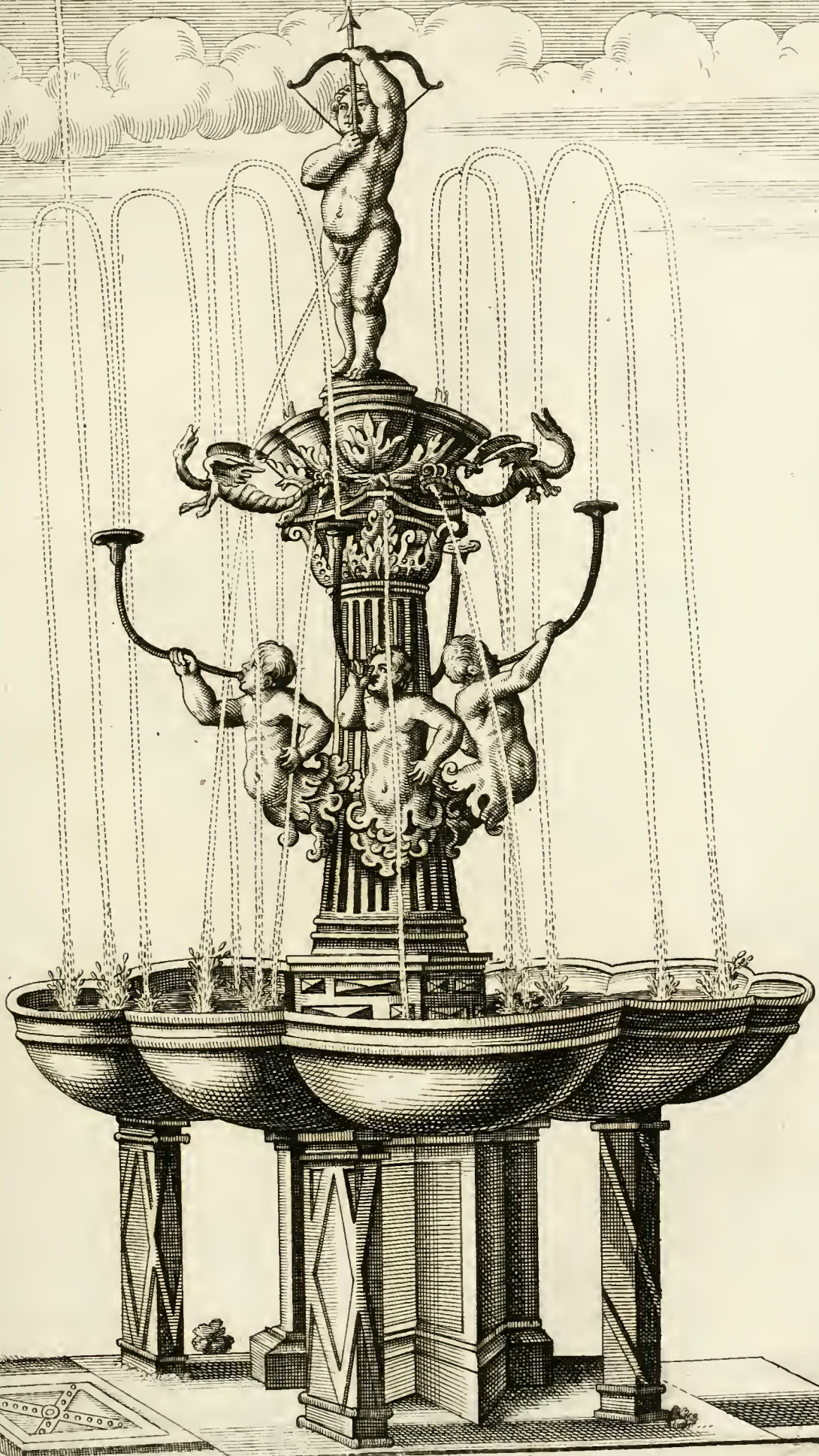

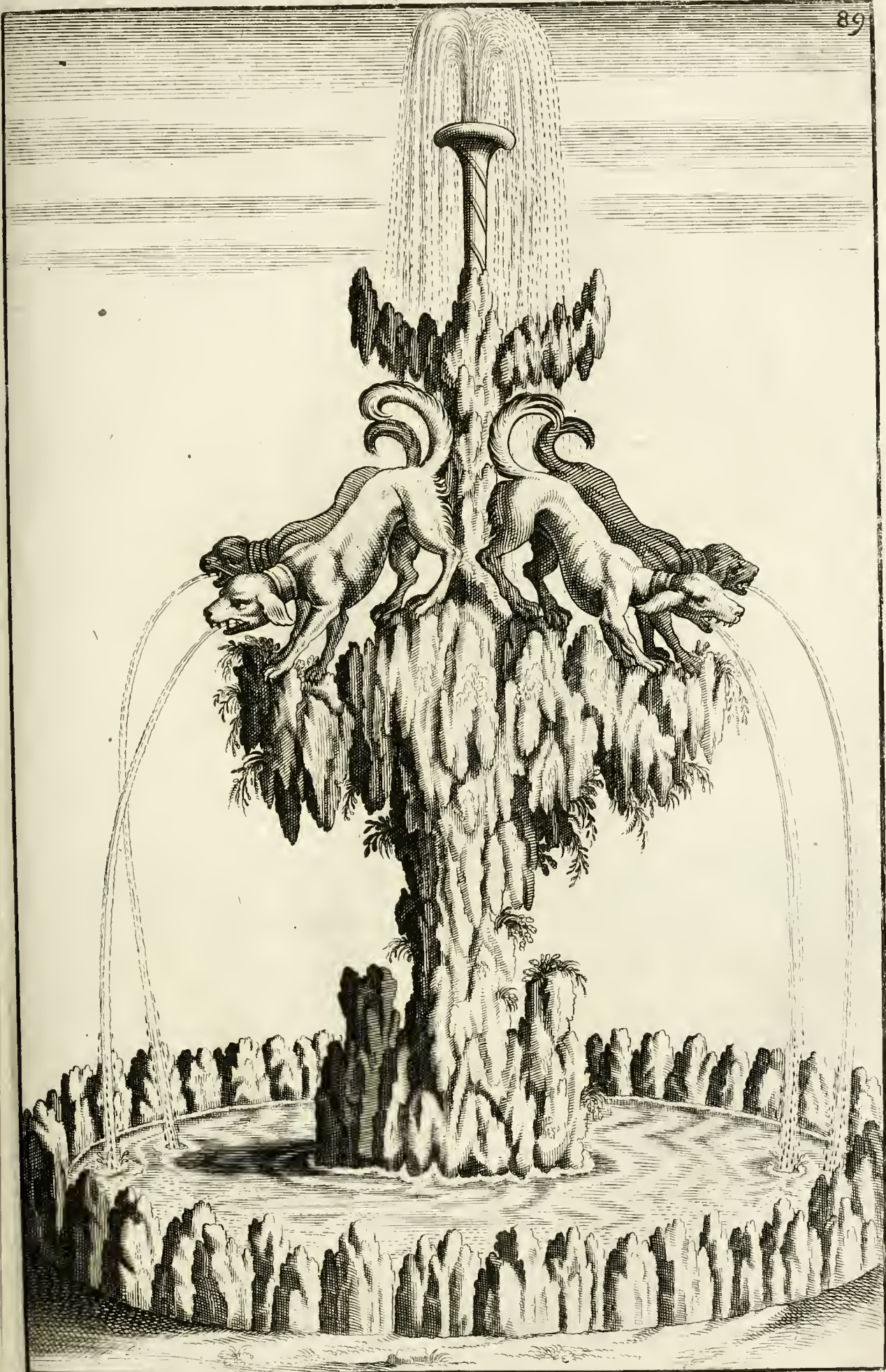

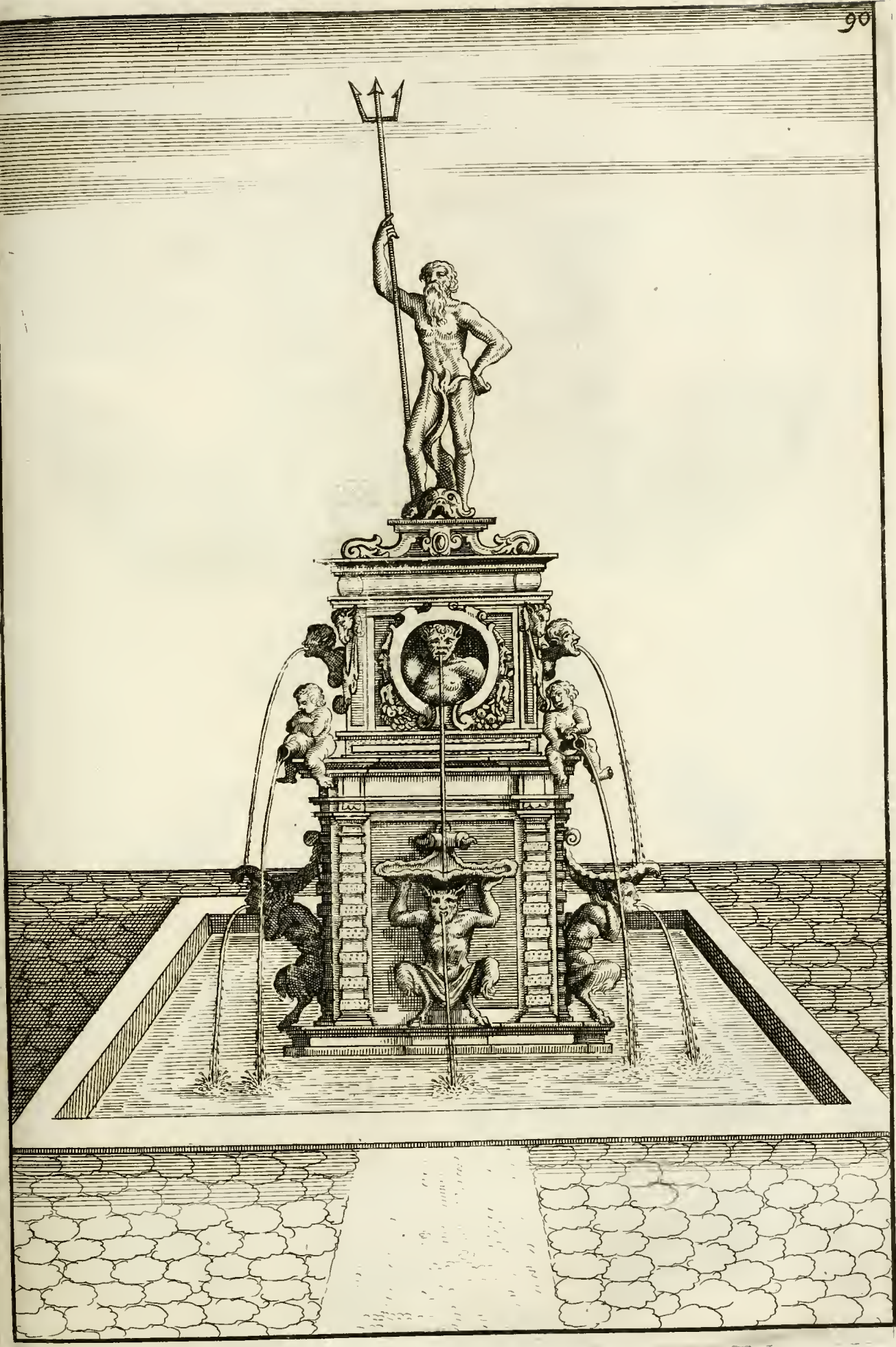

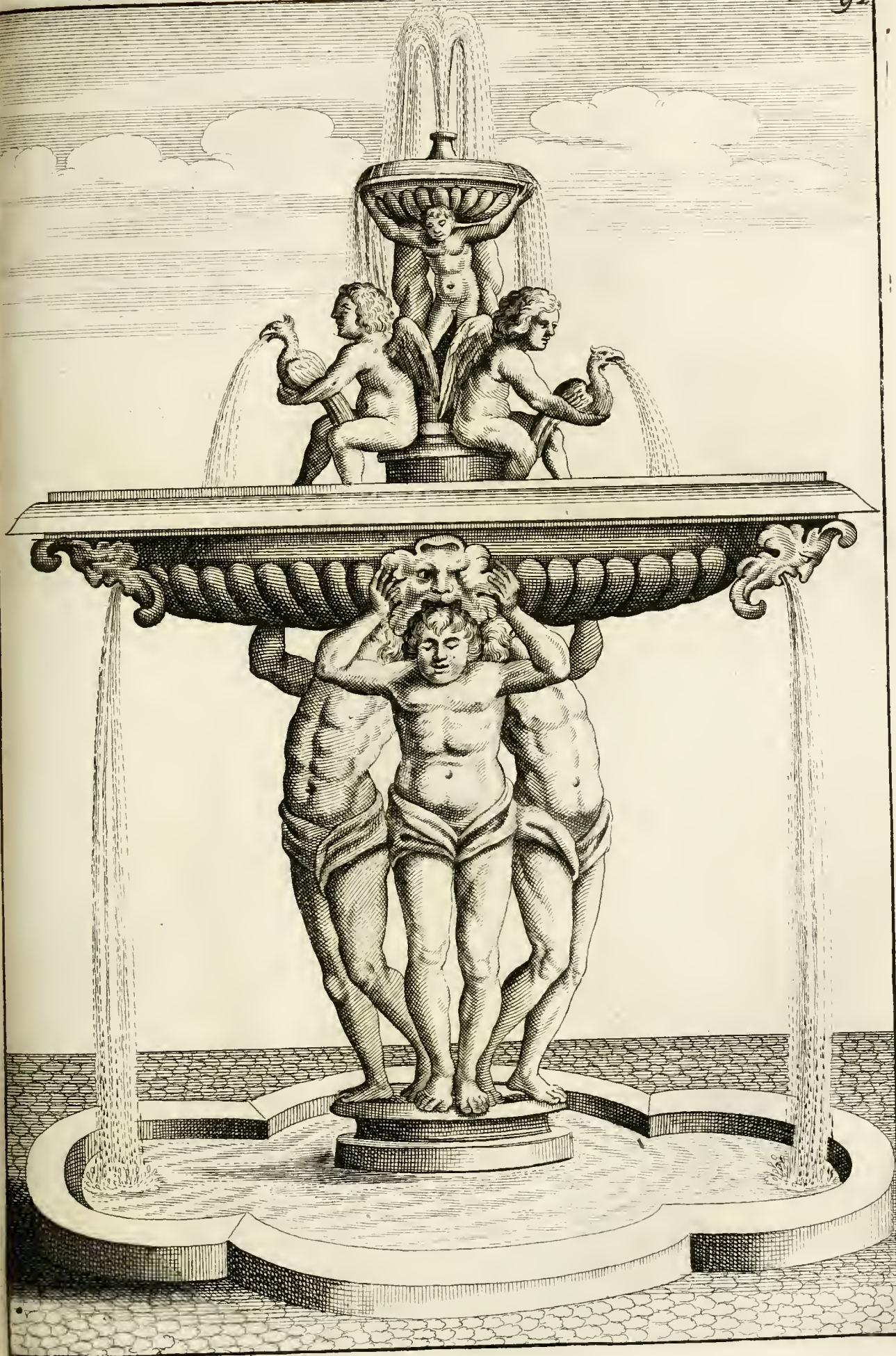

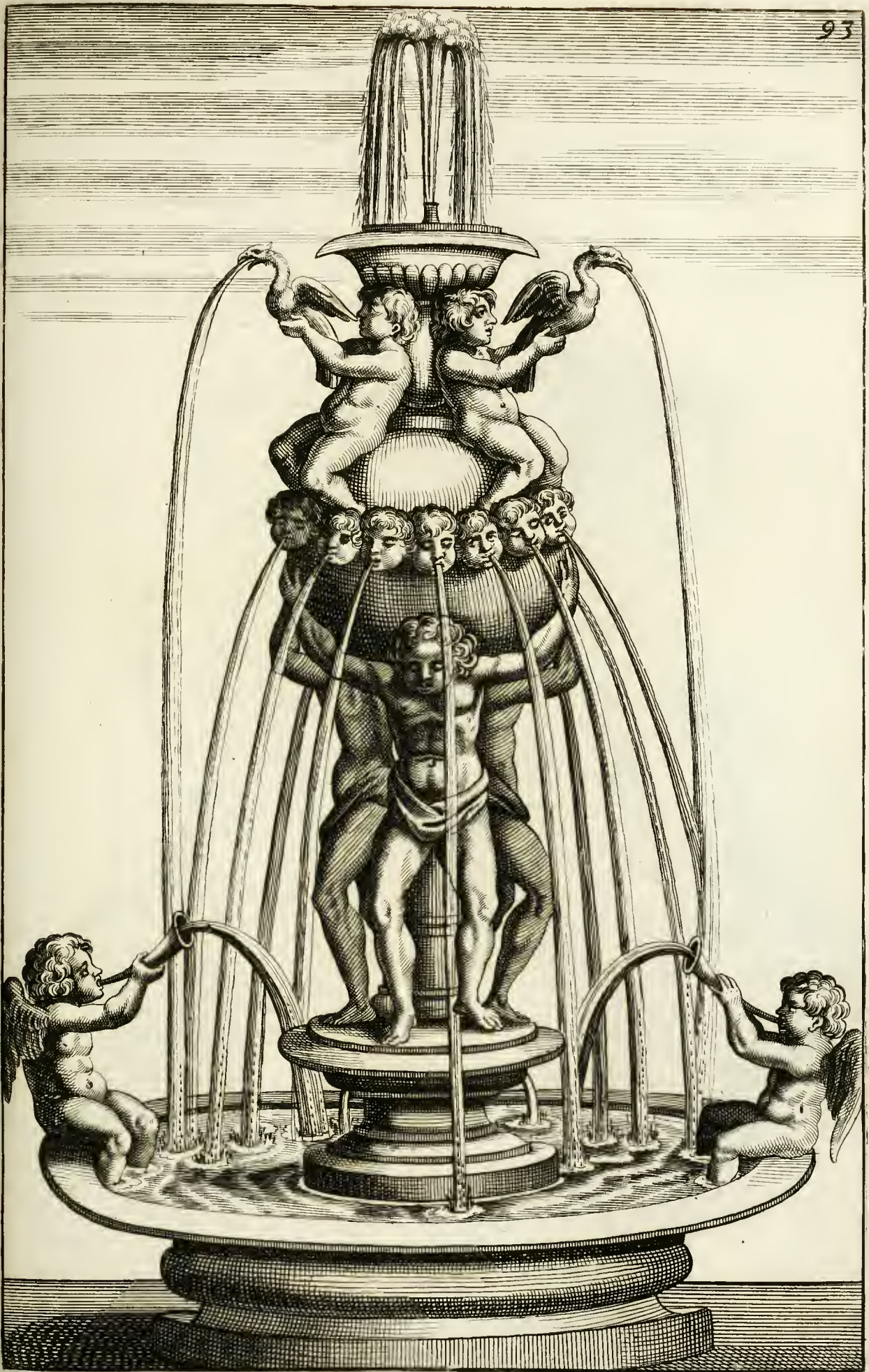

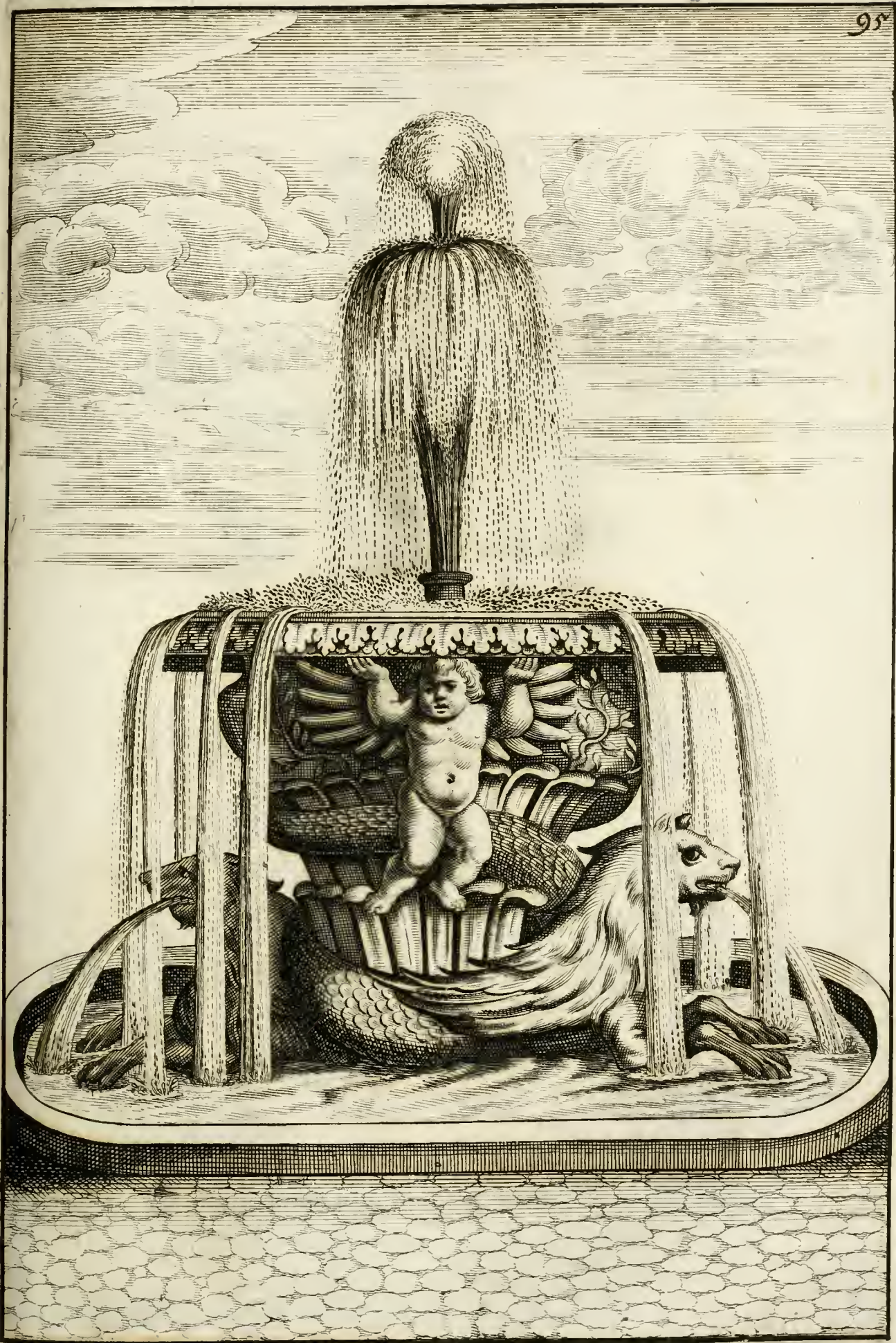

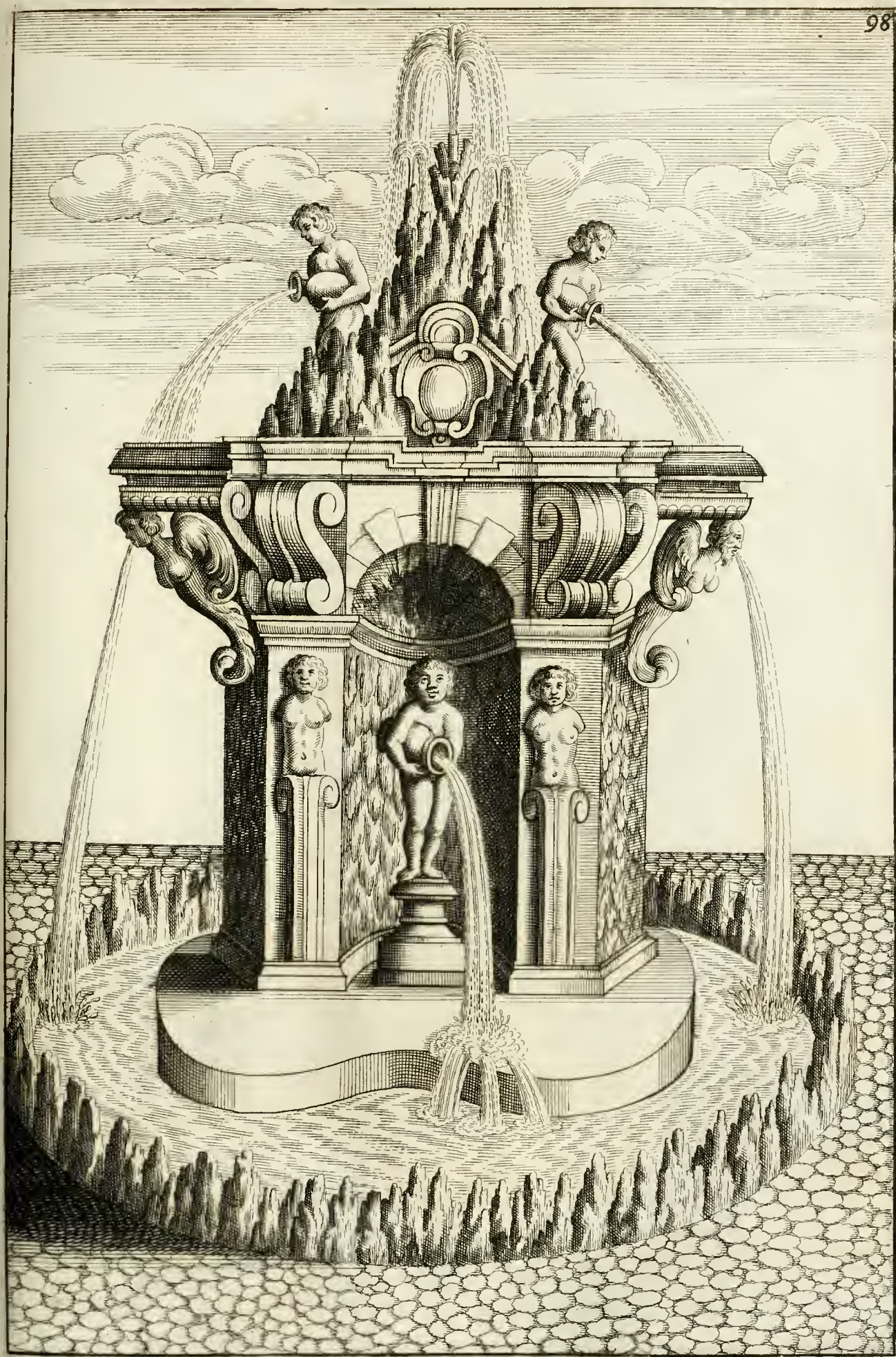

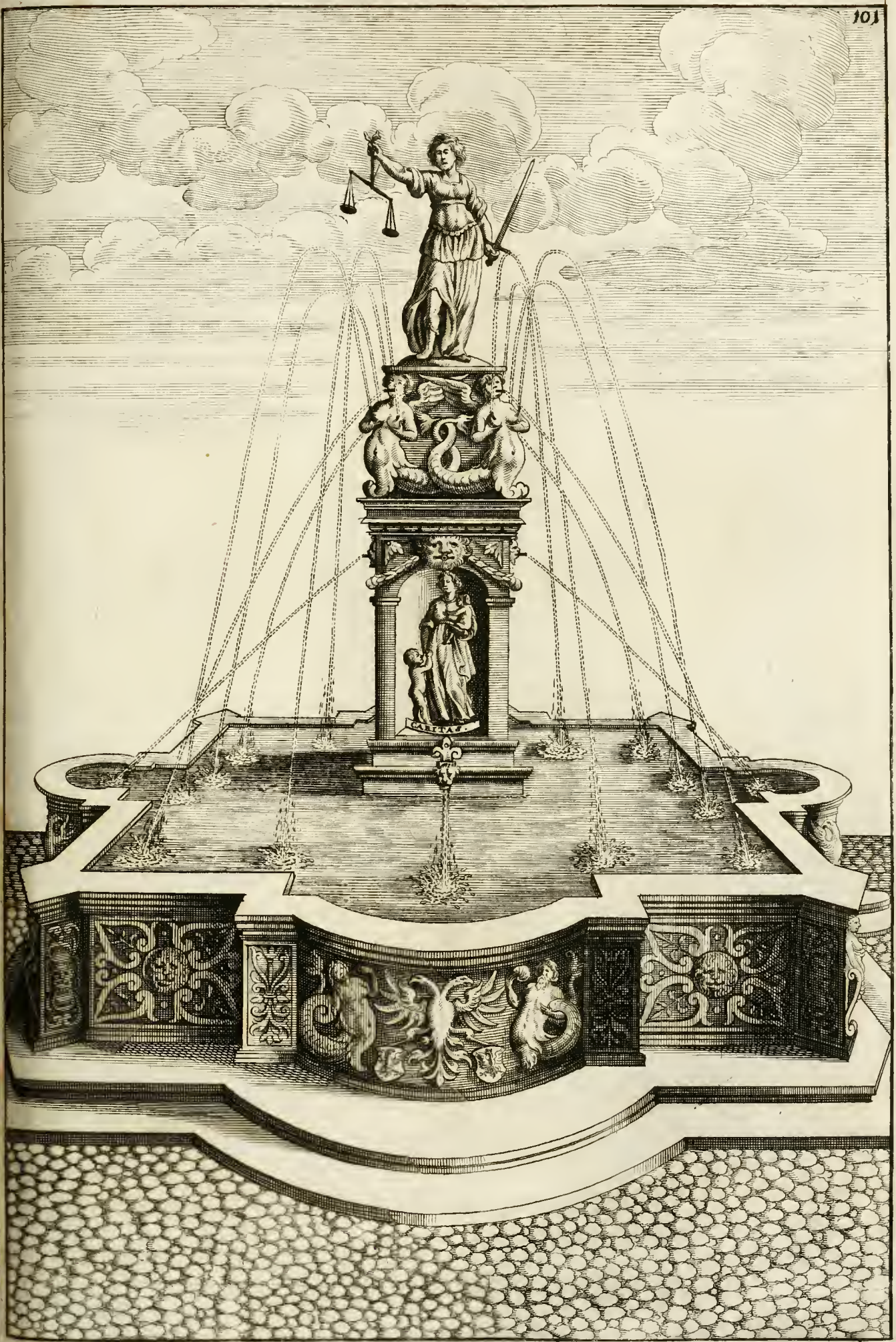

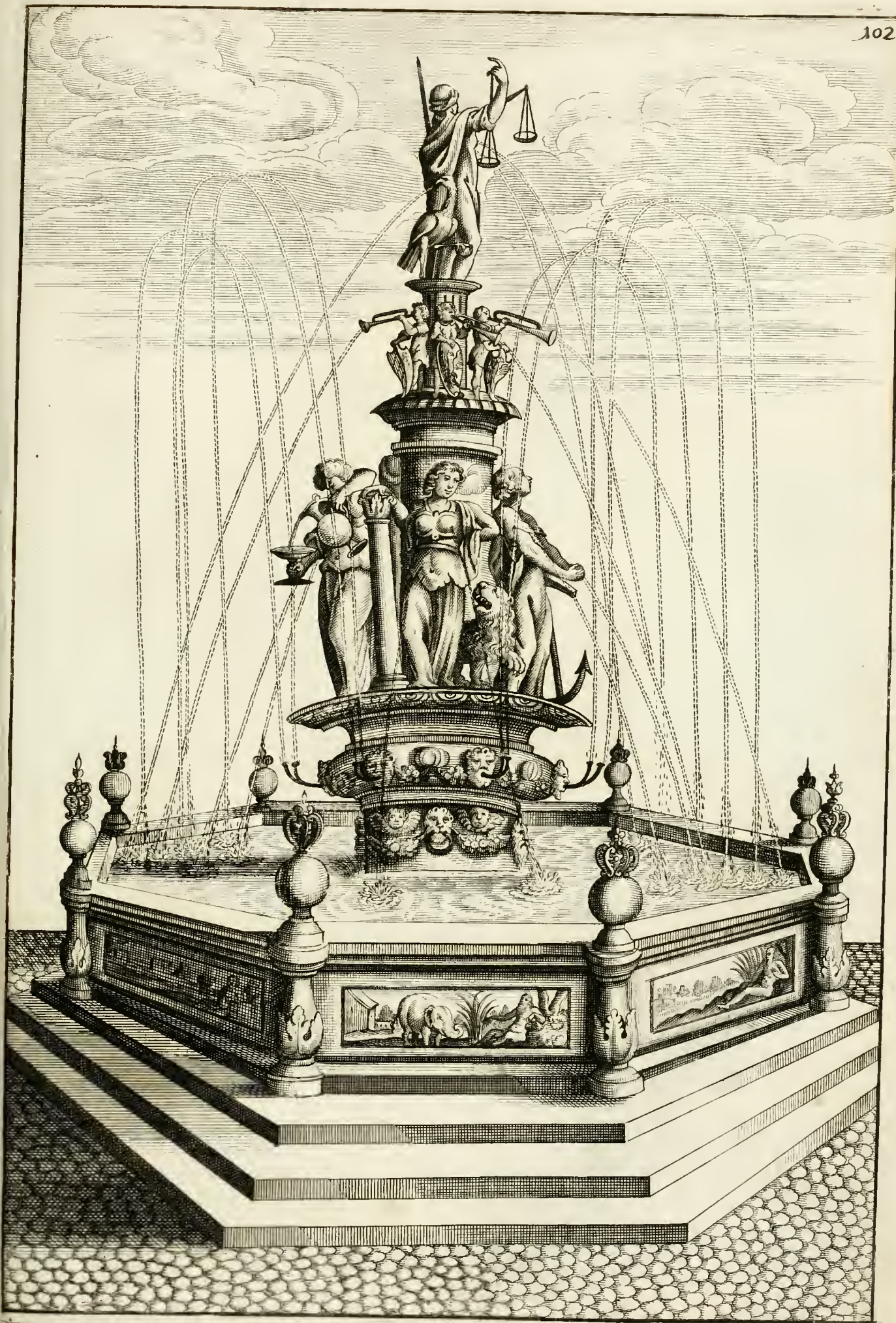

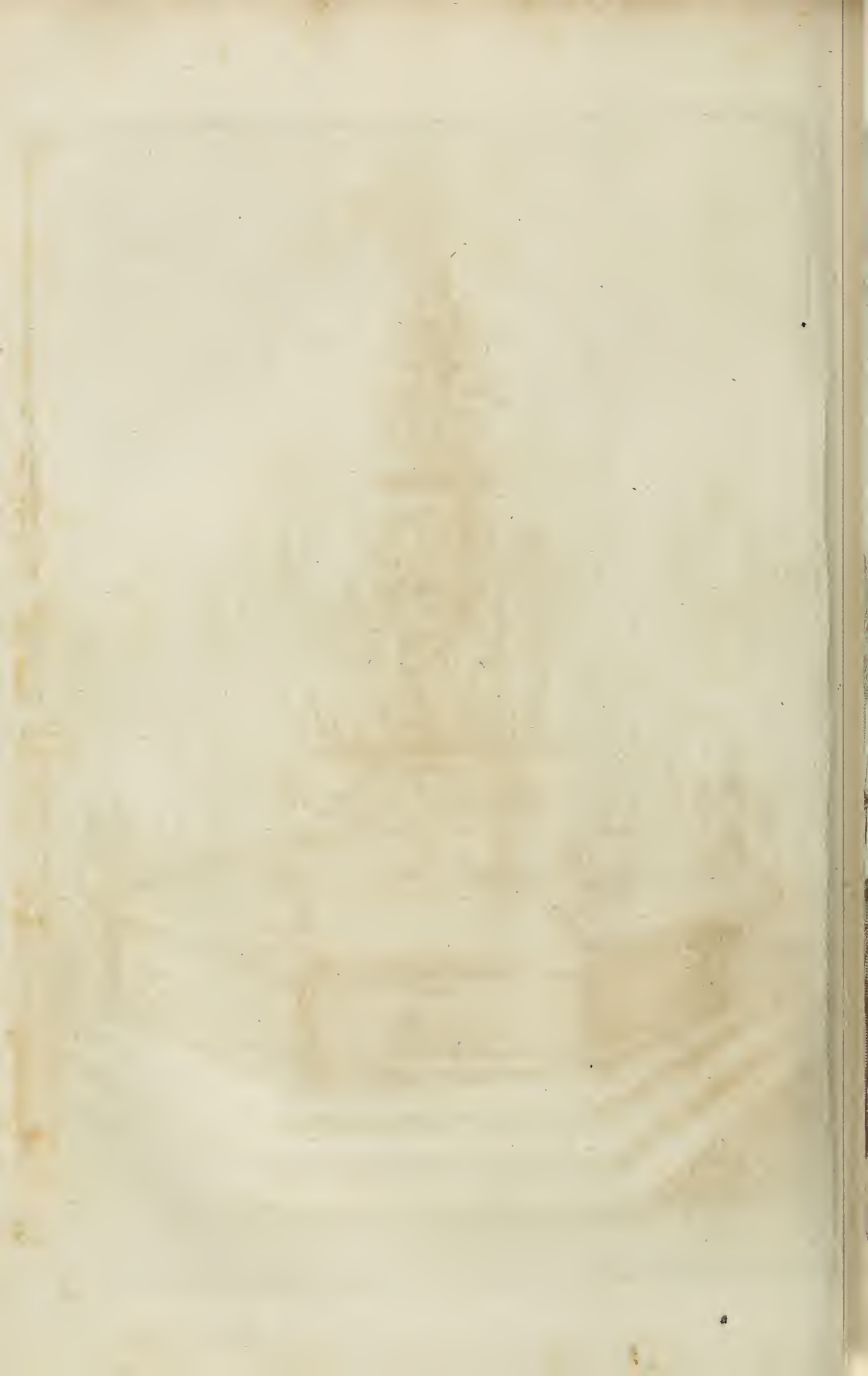

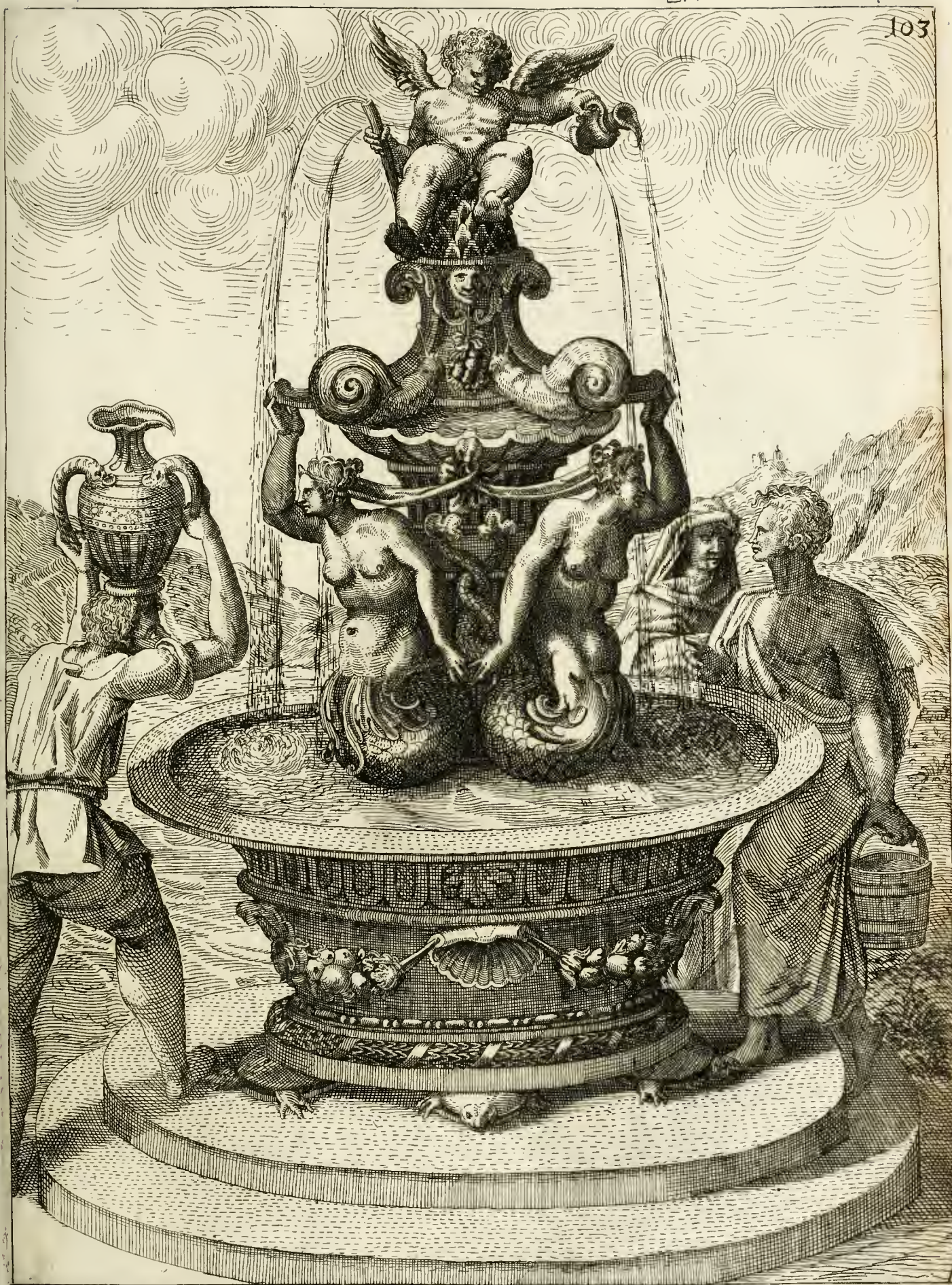

FONS EX MARMORE ET AVRICHALCO
 CVM IMAGINIBVS HERCVLLIS ET CHARL,
 TVM AVGVSTÆ VINDEL. IN FORO
 VINARIO, OPVS STVBENDVM

NOBIS EGIPTIUM MON
TRA INIPIOENS PREMII
CA. VNIUS QVAE SACRA
GLEAM GERENS ET VITAE
SALUTEM ILLI REDDIDIT.
1763. ANNO. DNI. 1763.

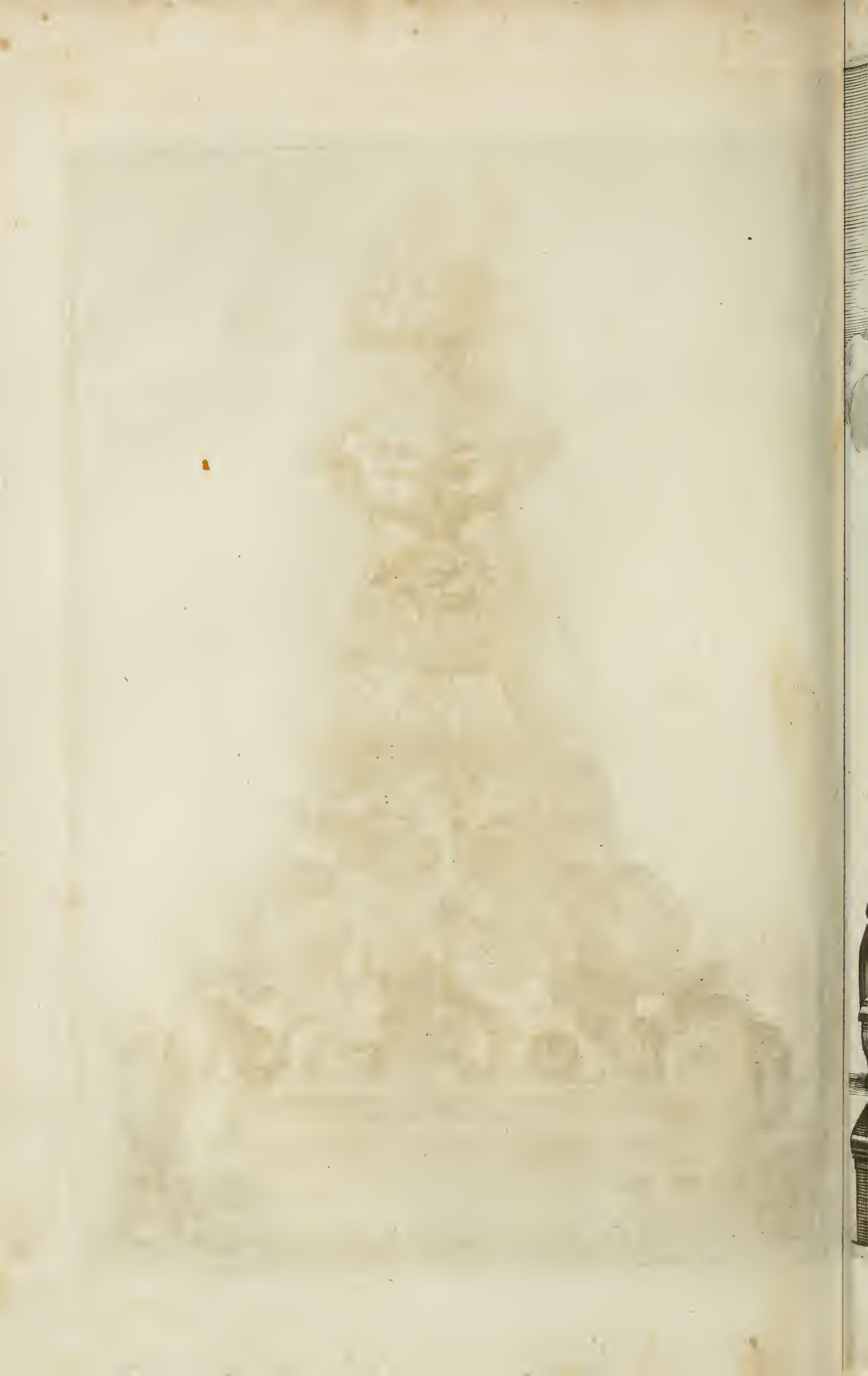

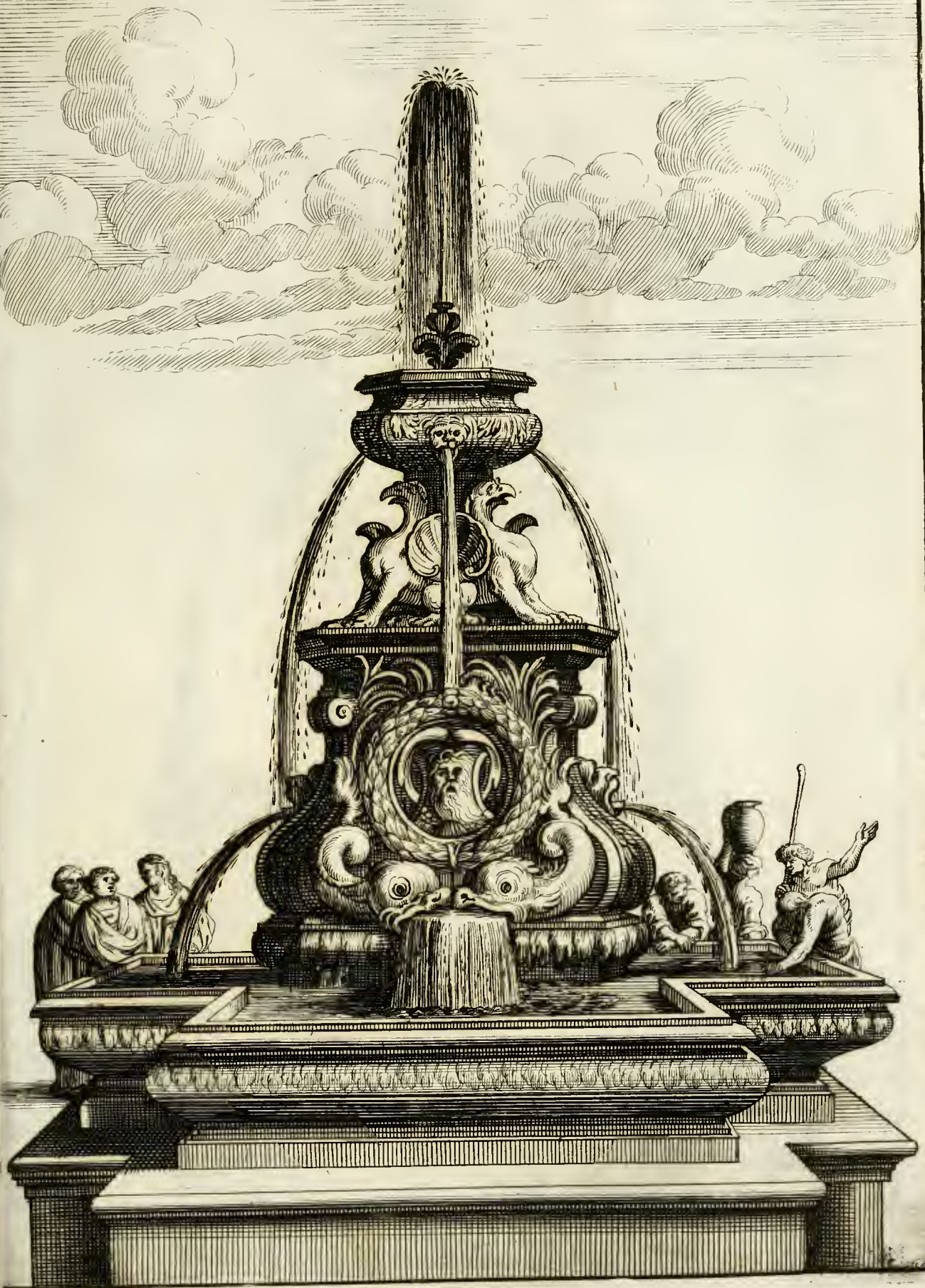

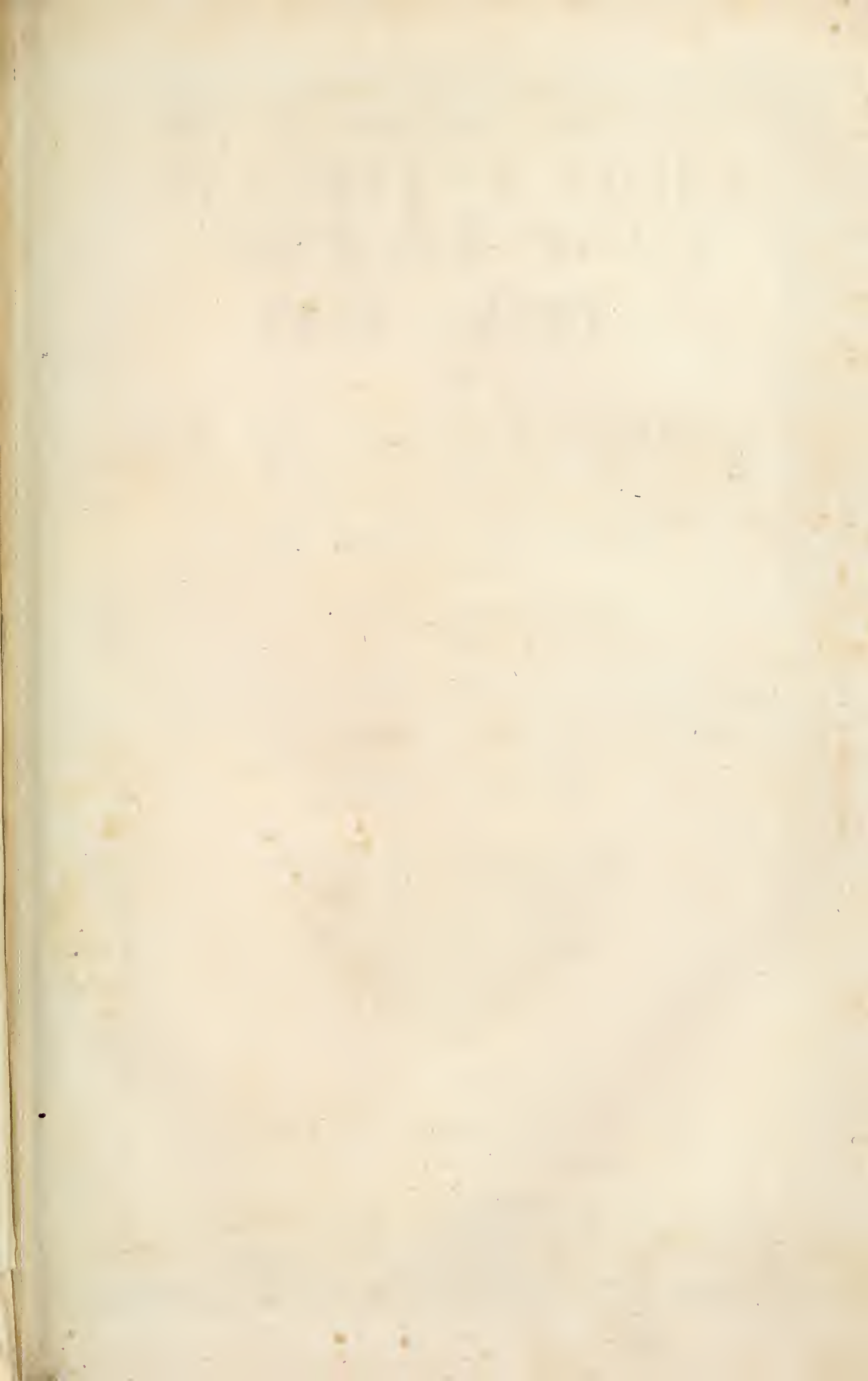
[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Abbildung des
Schonen Dromen in Nurnberg
 Auf dem Markt stehend.

- I. Welche. Erstlich im Jahr Christi 136. durch Kunstliche Werckmeyster erkunet worden, ummassen dessen die gegenwertigen Kunstlichen Silder daran noch huerden, nen geben und leuagen.
- II. Anno 1587. ist diese schone Dromen ganz veruert worden, dar zu ist kommen 95. Ruch Gold, welches damahlen hat gelten 30 fl thut 950. Gulden.
- III. Das Ditter herumb wiet 302. Centner. 47. Pfund und wie manns schätzt so ist auch an gankes Pfund Soldt dar zu kommen, das auch 400 fl gelostet hat.

Paulus Furst excudit

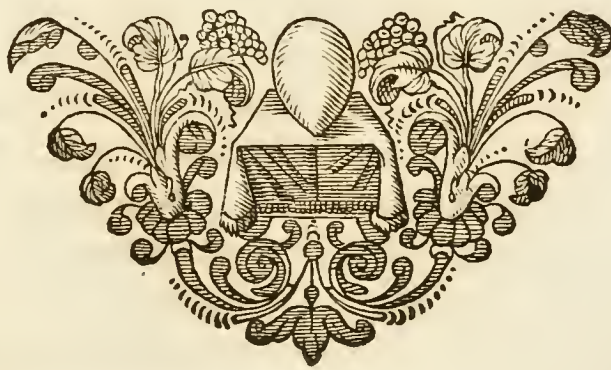
ARCHITECTURÆ
CURIOSÆ NOVÆ
PARS QUARTA.

Quæ

SEX ET TRIGINTA, CRYPTA-
RUM PALATIORUM AC VIRI-
DARIORUM, GENUINAS ET AD VI-
VUM DELINEATAS EFFIGIES
EXHIBET,

*Superadditis insuper quasi mantissæ
loco*

Labyrinthorum & Arcarum hortensium
Schematismis variis, conclavium etiam principalium laquea-
ribus, sive gypsato sive segmentato opere, exor-
nandis haut inconvenientibus.

NORIMBERGÆ,
Impensis PAULI Fürstens / Biblio-technopolæ.

Typis CHRISTOPHORI GERHARDI.

ARCHIEPISCOPUS
CURIAE
HABITUS

IN
MAGNIFICENTIA
MAGNIFICENTIA
MAGNIFICENTIA

IN
MAGNIFICENTIA
MAGNIFICENTIA
MAGNIFICENTIA

IN
MAGNIFICENTIA
MAGNIFICENTIA
MAGNIFICENTIA

I

PROŒMIUM
QUARTÆ PARTIS

AD
LECTOREM BENEVOLOM.

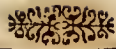
Non est equidem instituti nostri, LECTOR BENEVOLE, quid Architectura sit & in quibus consistat, heic edocere, præsertim cum apud antiquos non minus ac neotericos Scriptores & Architectos idipsum reperire abundè liceat: Sed ædificiorum quorundam sumtuosas, per Europam hinc inde visendas, structuras tuo obtutui sistere, tuæq; ulteriori indagini exponere, tulit animus; annotatis breviter singularum proportione, partibus ac divisionibus, aliisq; notatu dignis, quantâ fieri potuit diligentia, ita tamen ut earum rerum magis vel modò gnaro vel imposterum futuro, plura his & meliora subjungendi libera detur potestas ac licentia.

Horum ædificiorum intuitu liquet, Architectonicam cum imperiis crevisse, & decrescente contrà potestate lapsam esse ac pessundatam; id quod mirum videri nemini debet, siquidem victorioso ac pacato rerum statu non desunt Magnatibus magna moliendi media, quibus imminutâ ac decrescente potentia destituuntur.

Næq; sicco, quod ajunt, pede prætereundem est, quos ædificandi cupido invasit Optimates, virtutibus plerunq; deditos, reiç publicæ emolumento intentiores esse; benè faciendo potiùs quàm prævaricando suum posteritati nomen commendare satagentes. Quantumvis enim, tum contribuendo tum serviendo monumentis hujusmodi erigendis adesse, debitores sint subditi, communi tamen bono isthac, quæ communi operâ excitantur, dicari fas est, non luxui servire & superbiæ, ut Ægyptiæ istæ Pyramides, quarum moli accumulandæ nescio quot centena laterum millia, presse plebecule coquenda & paranda, necessaria erant.

Inter splendidissima pariter ac utilissima, totius Europæ, ædificia suo merito censetur hodie templum magnificentissimum ad Div. Petri in urbe Roma, cujus faciem 30. hujus quartæ partis, figura commonstrat; opus plus quàm regium & hoc uno commendatissimum, quod ad gloriam DEI primùm, dein absq; pauperum pressura, à piis quibusdam Pontificibus exstructum fuit.

Principum aulas, Palatiorum, ambulacrorum, hortorum & hydrauliorum operum delicias, quarum partem præsens exhibet Tractatus, quod attinet, in iis excitandis id cumprimis spectatum est, ut sine magno subditorum dispendio perficerentur.

Quandoquidem etiam curis angustis quotidianis & labores subire non exiguos, pro suorum salute, Magnates oportet; fas est eosdem aliquo ædificiorum, hortorum &c. oblectamento, citra nimias tamen & subditis damnosas impensas, recreari.

Cæterum quicquid hodie structurarum extat, cum veteribus Græcorum ac Romanorum ædificiis, magnitudinem quod attinet ac magnificentiam, ne conferendum quidem est; teste Romæ vel solo Palatino monte, cujus ambitus præter Farnesios hortos, theatra quoque aliqua, templa ac thermas amplectitur hodie, Soli olim Imperatorum aule assignatus.

Sic angustiore multò spatium clauditur superius-memorata D. Petri Basilica, quàm Antonianæ quorundam thermæ suis rudibus etiamnum conspicuæ.

Quadruplam autem ejusdem Basilicæ amplitudinem continent Diocletianæ thermæ, A. Marcellino integræ balneorum provinciæ, Cassiodoro autem mirabilis thermarum magnitudo, non sine causa dictæ. Neronis Palatium integri milliariæ Italici circuitum complet; & stagnum, maris instar, circumseptum ædificiis fuisse ad urbium speciem, refert Suetonius.

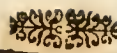
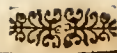
Materia quoque istis pretiosior multò & ornatus splendidior ac modernis, obtigit, id quod vel solum Jovis Capitolini templum testari potest, inauratis quippe tectum tegulis, in quam unam rem tantum auri insumptum est, quod universos memoratæ ad D. Petri Basilicæ sumtus suo pretio superabat, Lipsii quippe Calculo sex millionibus æquipollens. Ut taceamus fores ac portas deauratas, à Vandalorum rege postmodum unâ cum tegulis ante-memoratis ablatas.

Exustum igitur hoc Palatium & à Nerone restauratum, Domus aurea appellationem obtinuit. Hinc scõmma in ipsum extitit: Romam urbem in domum commutatam, quæ multas etiam provincias deglutiverit. Quot privatis ædificiis ruinam, id instituti, attulerit, facile judicare est: Ut rectè Suetonius, non in alia re damnosiorum Neronem quàm in ædificando fuisse, dixerit.

Quis octingentas unquam arcuâ unâ columnas erexit, ut Gordianus Rom. Imperator, Neronem etiam luxu superaturus, prout in via Prenestina (ad Div. Eusebii hodie) etiamnum videre est? Quis audeat ejusmodi hodie moliri structuram, qualis in Foro Trajano extat? Ut Claudii Imperatoris aqueductus, quibus à quadragesimo usque lapide, per omnes montium & collium tuberositates, aquas Romam deduxit; itemque Cloacas Romanas, taceamus.

Quicquid autem horum sit, acquiescendum tamen esse putamus eâ, quam semel Guevarra pronuncia vit, sententiâ. Veteres, inquit, ac neoterici Architecti suâ utriusque laude non carent: Nisi plura nobis, quàm veteribus, suppetiissent discendi media, eò, quò, ipsi, scientiæ & sapientiæ nunquam devenissemus; Quod si veteribus, in re una & altera, tantum adminiculi, quantum nobis hodie, obtigisset, non est dubium, ad majorem multò sublimitatem & perfectionem ipsos artes ac scientias omnes evecturos fuisse.

Habes igitur hæc, BENEVOLE LECTOR, paucula quedam è præcipuis ædificia genuinâ suâ facie tuis oculis exposita, quibus, ubi grata fuisse compertum fuerit, imposterum plura subjicientur. Vale interim & Fave.

INDEX

QUARTÆ PARTIS.

Opus hydraulicum amplissimum. Num. 1.	Palatii Vinariensis scenographia. 19.
Atrium, seu introitus in cryptam aliquam pulcherrimus. 2.	Villa urbana Domini à Rechenberg, Dresdæ visenda. 20.
Villa seu ædes suburbicæ, elegantissimæ structuræ. 3.	Aschaffenburgensis ad Moenum arcis prospectus. 21.
Aliæ pariter amœnissimæ. 4.	Collegium Jesuitarum Monaci in Bavaria. 22.
Prædium suburbanum splendidè ædificatum. 5.	Aulæ Electoralis Monacensis Prospectus. 23.
Crypta quædam elegantioris formæ. 6.	Cryptoporticus formosissima cum domo Borghese in Mandragone prope Romam urbem. 24.
Domus suburbana pulcherrima. 7.	Ædes suburbicariæ de Rincii in Gallia. 25.
Fons amœnissimus ante cryptam quandam locatus. 8.	Structura splendidissima arcis de Vernevil in Gallia. 26.
Villa urbana cum crypta seu spelunca artificiali. 9.	Palatium Aureliani ducis, Parisiis in Gallia. 27.
Ædes hortenses amœnissimæ. 10.	Palatium Barberini in urbe Roma. 28.
Ædificium splendidissimum cum adjuncta crypta. 11.	Mazarini Cardinalis Palatium, ibid. 29.
D. Petri montorii Rom. frontispicium, cum fonte, ante fores hujus extante, famigeratissimo. 12.	Basilica D. Petri, ibidem. 30.
Crypta Ruelana in Gallia. 13.	Magni Ducis Florentini Palatium. 31.
Alia in Tanlai ejusdem Gallia vico visenda. 14.	Ejusdem Palatii aula sive cavædium. 32.
Adhuc alia ædibus hortensibus juncta amœnissimis. 15.	Viridarium à postica Palatii parte situm. 33.
Castellum Merseburgense in Misnia. 16.	Insula ejusdem viridarii. 34.
Prospectus aulæ Altenburgensis in Misnia. 17.	Ejusdem Magniducis Imp. Viridarium. 35.
Sedis ducalis Gothanæ facies. 18.	Prospectus sumtuosissimi ac celebratissimi, in Hispania, Monasterii, Escurial communiter appellati. 36.

FINIS INDICIS.

Primæ figuræ declaratio.

Sciagraphiam hæc sistit operis cujusdam hydraulici, supra montem aliquem aut, pro loci conditione, in planitie quoq; si suppetat aquarum copia, collocandum, statuisq; lapideis, aut è metallo conflatis simulachris, delphinis &c. aquam grato quodam stridore effundentibus instruendum: distinctâ insuper tophorum concharumq; ornatu, quæ totum opus munit, macerie. Cæterum non parùm ipsi accedet gratiæ, si inter binas arborum series collocatum è longinquo spectetur, prout artificii perito satis ante notum est.

Secunda Figura.

Vestibulum hæc depingit seu introitum, in crypto-porticum quandam, amoenissimam, cujus ante fores fontana extat structura alveo amplissimo, suâ diametro 12. aut 15. pedes exæquante, circumsepta; è cujus medio prominet stylobata tophorum asperitate arridens, & huic insistens scæmella, quæ corbe pomifero seu florifero aquam sursum expellit, ex alveo postmodum, in quem retrolabitur, occultis canalibus derivandam. Portarum & cætera ornamenta tophis itidem & conchis constare possunt. Columnæ pedes quatuordecim aut quindecim, pro loci ac structuræ conditione, altæ sunt, Podio supernè seu ambulacro, coronidibus, trabeationibus, statuis & encarpis scitè elaboratis condecorato, onerata; & hæc omnia ad ordinis Dorici proportionem coordinata.

Tertia Figura.

Harum ædium forma cujusdam fluvii

ripas condecet, infernè, si placet, cryptoporticu quadam, supernè exedrâ rotundâ spectabilis. Majoris ornatus & recreationis ergo fontana structura elegans utrumque ædificii latus claudit, totamq; adè circumjacentem aream clathratus ambit pluteus.

Figura quarta.

Præsentis quoq; structuræ facies non parùm delectat, aquis quippe stagnantibus undiq; immersæ, inter duos, editiores colliculos, quibus insidentes satyri seu Tritones aquam sinuosis suis cornibus efflant. Patulum est ex omni parte ædificium, medio sui statuam giganteam petræ factitiæ insistentem, & aquas in infra locatum craterem similiter effundentem, exhibens, non injucundo sanè spectaculo. Supernè eminent exedra rotunda, & circa hanc podium affabrè factum, binisq; cochleis, pone vestibuli pilas latentibus, accessum. Omnia tandem tophorum ornatu, intus & extus, vestita sunt.

Figura quinta.

Villæ cujusdam hæc seu prædii suburbanæ delicias depingit ad æstivandum exoptatissimas. In atrio seu vestibulo fontana extat structura viginti quinque præterpropter pedes alta, lata octodecim. Pone hunc fontem hypæthra transversim erecta est unius contignationis altitudine, statuisq; & torno factis è lapide clathris exornata, quâ patet utrinq; ad collaterales contignationes aditus. Totum namq; ædificium quatuor constat turribus, cameris & conclavibus ornatissimis instructis, & per intermedias pergulas ac hypæthras, tabula-

tabularum geographicarum & picturarū ornatu spectabiles, connexis. Viridarium tandem à parte postica junctum est amœnissimum, cupressis proceris, aliisq; frugiferarum arborum generibus, distinctum.

Figura Sexta.

Hæc extrinsecum ostentat ornatum aliqujus cryptæ, eum in finem ad horti cujusdam terminum editiore loco positæ, ut liberè circumspicere per omnes plagas liceat. Ut amœnior esset hujus ædificii prospectus, antica Panis, editiori & quatuor effluviarum strepitu notabili colliculo, justâ hominis staturâ, insidentis, effigie condecorata est. Latus alterum ad interiora, viâ occultâ patefacit. Diei seu lumini supernè aditus, tectis, ad artificis arbitrium, aperturis, patere potest.

Septima Figura.

Intra pariter & extra urbem oblectamento juxta ac ornamento esse magnifica hæc structura potest, cujus vestibulum piscinam amplissimam, sub crucis forma, quadris undiq; claudit lapidibus. Ex uno latere collis extat, quadruplici copioso effluvio conspicuus, & supra hunc, duplâ hominis adulti staturâ, Hercules, clavâ suâ, ad pedes prostrato aquivomo draconi verbera minatus. E regione collis hujus podium aliquod sive hypæthra, sex topho vestitis columnis incumbit, cujus umbra æstivis deambulationibus & comestationibus inservit. Aditum autem ad ejus superiora, ipsa delineatio satis commonstrat.

Figura Octava.

Amœnissimus hic fons est, & quatuor aquivomis hippopotamis spectabilis; Supra hos eminent Neptunus duplâ circiter viri staturâ, saxo excisus aut è metallo conflatus. Estq; tota fontis altitudo, ab aquæ

superficie numerata, triginta pedum, alveiq; amplitudo altitudini æqualis. Cœterum liberam, ante cryptam aut palatium aliquod, aut intra hortum quendam, hæc structura planitiem decet.

Figura Nona.

Rusticano equidem, quem vocant, decoro tamen ornatu, in hemicyclum disposita est hujus villæ urbanitas, statuis formosissimis, hypæthris & pergulis abundè instructa; cœnaculo item cameris & cubiculis suis distincta. Majoris autem amœnitatis ergo lacui magno quadris lapidibus circumsepto contiguæ sunt hæc ædes, fontibus insuper elegantissimis exornatæ & pluteo clathrato undiq; communitæ, prout figuram intuenti manifestum est.

Decima Figura.

Hæc, perinde ut antecedens, urbanæ cujusdam villæ, crypto porticus artificiosissimi & fontium quorundam, effigiat magnificentiam; Statuæ ac cœtera ornamenta durioris, & melioris notæ, saxo exculptæ sunt: Formam autem ac divisionem ædificii totius, è parte dimidia, quam distinctissimè delineat præsens figura, facile licebit intelligere.

Figura undecima.

Cryptoporticus hîc delineatur sumtuosissima, & supra hanc exedra octangularis formosissima, 24. pedes eminens. Integrum ædificium crucis formam habet, & ex altero latere scalam, statuis ultra vulgarem hominis adulti staturam assurgentibus exornatam. Extat & aliud conclave ante memoratam exedram, id quod per scalas patet ascensus, inde porrò per annexas pergulas, ad alias his similes ædes, concessio transitu. Fons quoq; amœnissimus è regione hujus ædificii delectat, triginta circiter

circiter pedes altus, fortunæq; supernæ eminentis effigie, nec non quatuor aliis, infra hujus concham sedentibus & anni tempestates præfigurantibus statuis, harumq; tandem effluviis spectabilis. Posunt etiam superioribus, quatuor menianorum, hypæthris vel statuæ vel vasa florifera superimponi: Estq; tandem totius inferioris contignationis altitudo, usq; ad podiorum clathros seu loricas, 28. aut 29. circiter pedum.

Figura duodecima.

Exhibet hæc frontispicium basilicæ D. Petri montorii, in urbe Roma supra montem Janiculum (à Jano ibi sepulto sic appellatum) etiamnum visendæ.

Hæc primùm in Monachorum erat potestate: derelictum autem ab istis postmodum locum tam Sanctum Galli quidam devotiores habitare occipiebant.

Anno 1471. vocavit è Portugallia Romanum Sixtus IV. *S. Amadeum* Franciscanum, quem propter singularis sanctitatis famam sibi confessionarium exoptabat; ejusq; adeò, Franciscanorum puta, ordini hoc templum in manus tradidit: unde in medio hujus etiamnum monstratur quadra marmorea, cui, precaturus hic sanctus, flexis genibus incubuerit.

Interim accidit, ut Ferdinando Hispanorum regi, in sterili conjugio viventi, spem faceret hic Amadeus masculæ prolis certissimam, si colophonem addi huic ædificio, & reparari fundamenta hujus monasterii curaret.

Respondebat etiam eventus Viri sancti vaticinio: atq; hinc regia quædam ibi relicta monumenta, loco sancto præsertim crucifixi Petri conspicua; itemq; sacellum rotundum in isto templo erectum, *Bramantis* Architecti non satis æstimandum artificium.

Altare hujus Sacelli primarium *Paulus III.* Pontifex privilegiis, demortuorum animabus proficuis, & indulgentiis plenariis à Passionis Dominica ad Octavam usq; Paschatis donavit; *Melinus* Cardinalis autem postea magnificè reparavit.

Postmodum à *Sixto V.* Pontifice consecratum est hoc templum, *Raffaele Urbinate* altare quadratum magnum, Fratrem *Bastian del Piombo* autem aram flagellati Christi expingentibus; pientissimis deniq; Franciscanis vitæ sanctitate monasterium exornantibus.

Tandem *Raimondi* Genuenses Ornatum hujus basilicæ non parùm augebant: magnificè admodum sacelli cujusdam, è marmore purissimo & artificiosissimè elaborato excitati, structurâ, quæ binis postmodum ejus profapiæ sacerdotibus sepulturæ locum dedit.

Anno 1605. cùm exesa circumcirca, crebro pluviarum lapsu torrentiumq; per montis declivitatem rapidè defluentium impetu, terra toti ædificio ruinam minitari videretur, obtinuit *Ferdinandus Pancecho*, *Philippi III.* Hispaniarum Regis tunc Romæ legatus, à regia S. M. ut hoc tam pretiosum suorum Majorum monumentum corruere ne pateretur. Mœniis ergo hoc septum verè-regiis, montisq; quæ patebat ascensus, acclivitas latis utrinque viis communita, eo loco quo Martialis quondam horti, nunc Statii poëtæ sepulchrum extat; quin & paulò inferius sepulchrum Numæ Pompilii Secundi Romæ regis, quod unà cum quibusdam ipsius libris 535. annos post ejus obitum (Plinio referente) inventum est. Area quoq; amplissima ante templi fores in formam quadrati complanata, murisq; robustissimis cincta & statuminata.

E media hac area porro religiosiorum quorundam Zelus excitavit amœnissimæ structuræ fontem, qui sua effluvia mutatur ab alio, haut procul diffito, & à *Paulo V.* Pontifice in cacumine montis hujus erecto, prout è frontispicio structuræ legere est. Sic enim fontis habet inscriptio:

PAULUS V. PONT. MAX.

AQUAM IN ARGO BRACCIANENSI SALUBERRIMIS E FONTIBUS COLLECTAM VETERIBUS AQUÆ ALSI ENTINÆ DUCTIBUS RESTITUTIS NOVISQUE ADDITIS
XXX. AB MILIARIO DUXIT
ANNO DOM. M. DC. XII.
PONTIFICATUS SVI SEPTIMO.

Vide supra figuram 28. Partis Tertix.

Hæc aqua ab Augusto quondam Imperatore in partem urbis ultra-Tiberinam, Augustæ cognomen ab ipso fortitam, deducta erat.

Paulò post vel tubulorum vetustas, vel Barbarorum insultus hanc urbi commoditatem eripuerunt, usq; dum *Adrianus I.* Pontifex reparato fonte, eam postliminiò quasi restitueret. Sed rursus amissam supra. laudatus, *Paulus V.* nomine, pontifex magno sumru retulit, aquæductu 35. miliaria longo ad urbis portam, indeq; porro ad magnifam hanc structuram directo, quæ haustam hinc aquam per alias urbis partes variè distribuit, multorum hinc inde fonticulorum genitrix.

De hoc PAULI QUINTI pontificis opere, duplex extat memoriale extrà urbem ad Portæ fornicem, quorum alterum ex urbis opposito hæc legenda sistit:

PAULUS V. ROM. PONTIFEX
OPT. MAX.

Aquæ ductus ab Augusto Cesare extructos, avi longiqua vetustate collapsos, in ampliorum formam restituit.

ANNO SALVTIS M. DC. IX. PONT. V.

Alterum, Braccianensem agrum respiciens, ita habet:

PAULUS V. ROM. PONT. OPT.
MAX.

priori ductu longissimi temporis injuriâ planè diruto, sublimiorem firmioremq; à fundamentis extruxit.

ANNO SALVTIS M. DC. IX. PONT. V.

Figura Decima Tertia.

Sumtuosam iterum ac artificiosissimam, Cryptoporticus Ruelanæ in Gallia, structuram hæc pictura effigiat, cui proximæ sunt ædes quædam magnificæ, nec non catarrhactarum strepitus amœnissimus, prope pagum quendam, unius miliaris intervallo à *S. Germain en Lage* Parisios versus situm: Quæ omnia, satis ante horrorum, fontium piscinarum, fossarum, ambulacrorum, nemorum, labyrinthorum & aquæductuum deliciis abundantia, & olim regio HEINRICI IV. Sartori, à *Moisset*, propria, de novo magnificè excitari Cardinalis *Richelieu* curavit. Inter alia hortus aurantium malorum feracissimus hoc loco visendus est.

Decima Quarta Figura.

Alia hic cryptoporticus asperitate quadrarum & insigni sculptilium ornatu grata, in ejusdem Galliæ vico *Tanlay* conspicienda, depingitur. Prope hinc abest arx magnifica, ad *Armancon* fluvium, inter *Tonnerre* & *Ancyle Franc*, sita; cujus interior & exterior structura, horti, Canales, fontes, cryptæ, vivaria &c. non sine stupore spectantur.

Decima Quinta Figura.

Novam hæc effigies cryptam & villam urbanam exponit, monti contiguam, horrorumq; piscinarum, hypæthrarum, exedrærum &c. deliciis amœnissimam, prout exterior

exterior ejus facies è præfenti figura clariùs elucefcit.

Sexta-decima Figura.

Arx ifthæc ad Salam fluvium fita eft *Merfeburgi* in Misnia, duobus ab Hala Saxonum miliaribus; frontifpiciorum elegantia turriumq; fublimitate, oppidum verfus, fpectabilis; itemq; conclavium ornatu intus, extus amœnis viridariis confpicua.

Decima Septima Figura.

Hæc figura profpectum fiftit aulae ducalis *Altenburgenfis* in Misnia, quam, *Lipfiâ* quinq; miliaribus diftantem, *Pleiffenburgum* olim, ab alluente *Pleiffa* fluvio, dictam volunt, loco amœniffimo fupra montem editiorem locatam, fuoq; frontifpicio, ex oppido vicino fpectantibus, arridentem.

Hortus etiam ipfi adjacet ampliffimus & fpectatu dignus, in areas diverfas partitus, nemore quodam infuper, ædibus ac hydraulicis operibus diverfis, nec non plantarum variis generibus, rebusq; ad recreationem facientibus aliis, inftitutus.

Figura decima octava.

Hac facie *Gothani* ducis in Thuringia fedes eft confpicua, paucis ab hinc annis refufcitata, aggere communita, & *Friedenftain* cognominata.

Inviçtam olim & expugnatu tantùm non impoffibilem judicabant, poftquam à *Balthafare* Thuringiæ Landgravio primùm, dein à *Guvilielmo* Saxonix duce, & maxime tandem 1530. & feqq. annis, octo vel novem millium hominum quotidianâ & continuâ operâ, undecim annorum fpatio, circumvallata & *Grimmenftain* appellata effet. Enimverò captivo poftmodum Anno 1547. *Johanne Friderico* Saxonix Electore, dirutum eft, à *Lazaro Schuven-*

di, hoc munimentum, poftea verò anno 52. reparatum; tum fequenti 1566, obfeffum, proximo 67. foleo denuo æquatam, & nunc tandem conclavibus, facello, fenaculo, ftabulis &c. ducali fede dignis exornatum.

Decima nona Figura.

Sequitur *Vinarienfè* Palatium, Conclavium principalium, viridariorum, aularum feu exedarum, ædiumq; hortenfium ornatu fpectatiffimum. Alluitur *Ilmâ* fluvio, exiguo ifto quidem, fed inundationibus damnofo; fiquidem anno 1613, Majo mense, mola, pulveraria, pons item & balneum fplendidiffimum, macellum, aliaq; publica ædificia, unâ cum arcis propugnaculo, ejus æftu ac rapiditate corruerunt.

Figura Vigefima.

Præfentes ædes, antiquæ quidem at decoræ tamen ftructuræ, conclavibus accõmodis & ampliore inferiùs ambulacro inftituta, afcenfu item feu cochleâ duplici, per binas ad latera turres, patulæ, ante *Dresdam* urbem extant in viridario Domini à *Rechenberg* Camerarii Electoralis & urbis Præfecti; qui Anno 1653. quarto menfis Junii die, D. *Johanni* Sacro Principibusq; adeò nominali, Sereniffimum Saxonix Electorem, gloriofiffimæ memoriæ, cum fucceffore filio, utriusq; conjugè & hos comitante Nobilitate, intra has ipfas ædes, epulo folemni, quàm lautiffimè excepit.

Vigefima Prima Figura.

Profpectum hæc fiftit arcis *Afchaffenburgenfis* ad Mœnum, cis Francofurtum, fitæ & fpeciofiffimæ, quam Moguntinus Elector, *Johannes Schuweickard*, Anno 1611. *Georgii Friedtingers* Architecti confilio ac ductu excitavit, cavædio fpeciofo intus quadratâ formâ patulam, cujus

unum latus centum est ac septuaginta pedum & amplius. Ædificia, quæ hoc ambiunt, tristega sunt, & accommoda quidem, quamvis humiliora; turribus etiam, ad singulos quatuor angulos, munitissimis, suâq; supernè periodo seu pergulâ formosis, instructa.

Deniq; sacellum è regione introitus, à sinistris visitur exornatissimum, itemq; cella subterranea amplissima totum arcis ambitum comprehendens.

Figura Vigesima Secunda.

Jesuitarum cum Collegio templum hîc vides, Amice Lector, quod extat Monaci in Bavaria, Italarum more speciosè admodum ac magno sumptu exstructum. Præprimis autem spectabiles inibi sunt picturæ ac aræ elegantissimæ, & præ cæteris, intra chorum ampliolem, altare sublimius seu primarium, è cujus regione pendula visitur, 50. marcarum pondere, lampas argentea. Extat ibidem stylobata ebena seu ligno Guajaco scitè elaborata, cum superimpositâ pelvi, aquæ lustralis receptaculo, quod suis manibus tenet ante situm angeli, metallici simulachrum: pone hanc pelvim porrò crux admodum sublimis ex eodem Guajaco ligno dedolata cum affixa metallica Christi imagine: itemq; supra basin pariter ebeneam, Mariæ Magdalænæ, è metallo iterum conflata, effigies, quæ crucem amplexa calvariam sibi adjacentem habet cum uno ossium pari, ejusdem materiæ.

Subter hunc Chorum latet Baviaræ Ducum sepultura cui *Renata* Lotharingensis, Ducis *Guilielmi* conjux, anno 1602, die 23. Maji defuncta, primùm, loculo stanneo, illata est.

Visuntur in hoc templo bina Organa pneumatica juxta se posita, ambones

item clathratri per totum templi ambitum: Pavimentum puro marmore stratum est: Pone chorum conclavia quædam latent seu cellulæ, thesauri Jesuitici pretiosissimi, arcularum, puta, aurearum argentearum aliorumq; ejusdem materiæ vasorum, imaginum, monstrantiarum, ut vocant, reliquiarum, vasculorum gemmis ac pretiosis lapidibus distinctorum, tape-tium, sacrarum vestium &c. custodiæ; ac juxta has sacellum quoddam formosissimum, sub quo fornix, eorundem sepulturræ dedicata.

Extus binâ patet hoc templum portâ, frontispicii specie admirandum. Supernè JESUS eminet cum pomo majestatis indice; infra hunc *Otto* Baviaræ Dux, & paulò inferiùs Sex alii, ejusdem prosapiæ, Duces; & tandem totidem, mixti Ducibus, Cæsares, omnes è marmore purissimo, justâ hominis adulti staturâ.

Ex ultimo Senario *Guilielmi* Ducis est effigies, manu templum tenens, additâ, aureis rubro marmoris incisissimis literis, hac inscriptione:

Guilelmus, Comes Palatinus Rheni, utriusq; Baviaræ Dux, Patronus & Fundator.

Inter utramq; inferiùs portam media conspicitur Archangeli Michaëlis cum dracone imago, magna admodum & speciosa, itemq; Bavarum insigne è metallo conflatum.

Deniq; talis interior hujus templi prospectus est, ut omni planè fulcro seu columine carere videatur.

Contiguum huic Collegium ejus est amplitudinis & capacitatis, ut aulæ regiæ subire vices commodissimè posset; diversis instructum cavædiis ac hortis, conclavibus innumeris, cœnaculis, refectoriis, Scholis, exedris &c. amœnissimis; & octingentis circumcirca fenestris pervium.

Incomparabile quondam in Europa habitum est, & ab Escuriali Hispanico secundum.

Vigesima Tertia Figura.

Interiorem hæc & exteriorem sistit sumtuosissimi Monacensis in Bavaria Palatii, vulgò *die Neue Vest* appellati, faciem. Introeunti cavædium aperitur oblongum, è quo porrò aliud orbiculare ac capacissimum, & intra hoc alveus fontanus elegans, statuisq; condecoratus, conspicitur.

A dextra statim introitus parte arcis templum sive sacellum aulicum, & intra hoc altare egregium, aliis minoribus stipatum, extat. Paries ambiens aulicorum sellis sive sedibus vestitus, & ex altaris opposito musicorum procestrium suspensum est. A dextris Oratorium est in sublimi, unde principes despiciunt. Fornix cum parietibus opere gypsato variis & versicoloribus emblematum ductibus exornata est; pavementum jaspide, Agate, aliisq; id genus lapidibus stratum.

Altare magnum argento excusum est; cujus interior tabula, demissa aliam, pariter argenteam, ostentat; ut adeò duplicatum istud sit, multarum reliquiarum receptaculum.

Cæterum, penetralia Palatii quod attinet, conclave Electoris hortum, Ducissæ, viam publicam spectat.

Reliqua, hospitalia, maximam partem introrsum, longâ seriè se mutuò consequentia, eo ordine ut hypocausta, fornacibus pellucetibus splendida, ex una parte cubiculum, ex altera recessum aliquem seu conclave minusculum, habeant.

Camini politissimi sunt adeò ut intuentis speciem speculorū instar repercutiant. Hæc porrò hinc inde legitur inscriptio: *Maximilianus Bavaria Dux.* Pavimenta

lapidibus strata sunt marmoribus non absimilibus, aliâ semper atq; aliâ formâ dispositis: nec auro deniq; neq; picturis parsum est. Pervia sunt conclavia omnia, patente ex uno in alterum transitu, sed ita tamen ut singulis quoq; peculiaris pateat, in porticum quendam productiorem, exitus. Inter alia coenaculum aliquod amplum valdè spectatu dignum est, ob mensam seu tabulam intus locatâ, quæ, intestino quodam opere musico instructa, remotis obstaculis & pauculo apparatu antecedente, suâ sponte ac proprio motu, concentibus musicis spectatoris aures demulcet. Hinc in aliud amplissimum conclave transitur, lacunari scenographico conspicuū, quippe quod, planum reverà existens, profunditatem tamen aliquam habere, & fornicatum quasi seu cameratum apparet. Parietes imperatorum quorundam imagines ornant.

In hoc magnum conclave seu triclinium via quoq; est per porticum quandam longissimam, historiarum Bavaricarum picturas exhibentem, fenestris quamplurimis patulam, cervorum & caprearum variis, ac rara quadam mōstrositate formosis, cornibus, ex utraq; parte superius, exornatam.

Sub quatuor supra dictis principum conclavibus in ima planitie novem visuntur fornicatæ camerae, figuris variis à *Petro Candido* expictæ, pars, Caminorum & coronarum sive projecturarum quibus tapetes adhærent, antiquâ sculpturâ conspicuæ, aëriq; liberum transitū permittentes.

Pavimenta lapidibus albis ac cœruleis, ad exemplum insignis Bavarici, alternatim strata sunt; januarum postes & cœteræ trabeationes omnes inauratæ.

Paulò subtus *Antiquarium* est amplitudine pariter & longitudine notabile. Sub

introitum, ex utraq; parte abacus magnus, & suprà hos urcei & crateres elegantes, aliaq; gentilibus olim usitata vasorum genera, extant; medio deniq; loco Caminus amplior, insigni Bavarico statuisq; exornatus.

Ubi ternis gradibus descensum est, obtutui se sistit oblongior quædam tabula tapete duplicato tecta ambituq; marmoreo cincta; & supra eam quidem animalcula quædam ac vasa florifera è metallo conflata, politissima, adeò ut gemmulis distincta videantur.

Ad hujus tabulæ terminos binæ statuæ jacēt, altera Herculis cum leonino tergo, quam loci tesseram esse ferunt; altera nudæ fœmellæ, super sacco cubantis imago.

Hinc porrò per Antiquarium descenditur, quamvis in sublimi quoq; marmoreus ambitus utrinq; extet.

Ex utraq; parte in longum patet triginta quatuor fenestris, sex, inter binas quasvis locatis ordine statuis, cum subditâ singularum, & aureis quidem literis atro lapidi inscriptâ, nomenclaturâ. Singulis fenestris supèrnè adpicta est urbis alicujus Bavaricæ ichnographia, & intra fornicem ex utraq; fenestræ parte binæ arces vel bina monasteria cum agro circumjacente. Omnes undiquaq; projecturæ ac trabeationes seu coronæ atro constant & politissimo marmore, ut integri Antiquarii seu statuarii species inde resplendescat. Pavimentum verò rubro ac cœruleo lapide mixtim stratum est.

Progressus per antiquarium, aliquot iterum gradibus ascendes, & antiquam, infantuli cujusdam sinistro brachio incumbentis, statuam conspicias; in frontispicio autem, è regione camini, amplioris portæ formam cum sella seu cathedra sublimiori.

Ante hoc Statuarium diætata est minoris amplitudinis, & intra hanc crypto-porticus picturis illustrata. Intus labrum positum est lapideum, & circa hunc aliquot, è coralliis, conchis, metallis, lapidibus, piscium ossibus, & similibus compositæ. In sublimi pendet Mercurius inauratus. Ex utraq; parte januæ sunt ex opposito sibi respondentes, atq; imaginibus, labra suis manibus portantibus, alterâ barbati viri, alterâ fœmellæ, condecoratæ. Juxta has aliæ duæ januæ, Vicinæ tabulis quibusdam lapideis, muro affixis & antiquâ quorundam capitum formâ supèrnè conspicuis. Mox binæ rursus januæ, adeoq; senæ ex utroq; latere, singulæ singulis respondentes, cum picturis in sublimi spectatissimis. Pavimentum alternis alborum ac cœruleorum lapidum quadris, ut cœtera, distinctum.

Ex hac diætata in hortum amplissimum quadrangularem & quadripartitum via est: areæ singulæ candido marmore ambiuntur, suiq; medio fontes emittunt ad irrigandos pulvinos.

Medio quoq; inter istas quatuor areas loco ubi viarum est decussatio, alveus extat metallicus basi formosiori superimpositus, cujus margini quædam antiquitatis simulacra incumbunt. In medio Perseus eminent è metallo pariter factus, lævâ Medusæ caput, ensiq; dextrâ tenens; ad pedes verò pro volutum habens truncum capite mancum; è cujus collo non aliter aqua, quàm sanguis ex hominis decollati venis jugularibus, exsilit.

Fenestrarum interstitia singula per totum muri ambitum lapideas ostentant statuas. Ex una horti parte, & editiore quidem loco, podium extat seu hypæthra, inauratis cancellis, vasibusq; floriferis circumcirca spectabilis; quæ posteriora suo

singula tegmine contra solis æstum aërisq; intemperiem communita sunt.

Vix omnes candidiore sabulo stratæ, ne gramen & lolium succrescant: alicubi etiam, præcipuè circa cryptam, lapillis albis ac cœruleis, ex Italia adportatis.

In altero horto peristylum quoddam primo loco subitur, è quo patet undiq; per hortum totum prospectus. Pavimentum marmoreum est, suiq; medio columnam erigit aliquos fonticulorū radiolos emittentem, alveus quoq; extat metallicus notabilis capacitatis, cujus marginibus incumbentes statuæ suis pariter effluviis radiant: Binæ porrò statuæ & candidissimæ quidem intra parietem oppositas ædiculas seu cavitates, atris è marmore stylobatis insistent: Paries ipse colorum vario ductu distinctus: Tres deniq; *Petri Candidi* picturæ in lacunari conspicuæ.

Ex hoc peristyllo progressis dextrorsum juxta maceriem varii generis arbusculæ sibi invicem decenter implexæ, visendæ objiciuntur:

Sinistrorsum pergula productior, statuis quibusdam & falconum imaginibus intus exornata.

Intra hortum antiquarum statuarum pectora, suis ædiculis inclusa, utrinq; in sublimi conspiciuntur. Horti figura oblonga est, octo areis divisa, quarum sex dumeto septæ, residuæ duæ saxo nitido munitæ sunt: angulis dumetorum singulis, itemq; ad laterum singulorum medietates, ramosæ quædam eminent arbusculæ: intra areolas varia florum genera.

E regione supra memorati peristylly, ad horti terminum, piscina quædam amplior conspicitur, cœruleo alvei colore formosa: Et primo quidem ibi loco colliculis quibusdam insidit giganteum par, è metallo, hominum sive Tritonum, quorum

amplexu hærens delphinus magnam aquæ copiam suo rictu expuit: collateralibus impositi petris Satyri sua quoq; ostentant effluvia.

Ex opposito hujus montis magna quædam ac petrosa tuberositas, sive crypta quædam extat, & supra hanc foeminae cujusdam, è metallo, simulacrum justâ hominis adulti staturâ. Hujus pileum quernæ frondes ornant, saltuum Bavaricorum indices: dextrum brachium vestit cervinum tergus, cum adhærente cornuto capite, ferarum in Bavaria signum: læva manus spicam tenet, frumentorum indicium: ad pedes provolutum dolium, veneta inferioris Baviaræ signat, & huic adpositum labrum salarium, ejusdem territorii salina. Circa petram pisces, cochleæ, conchæ visuntur, piscinarum & aquarum notæ: Anteriùs adstat cum urso canis, uterq; aquivomus, & insignis magnitudinis, cujus generis & molis animalia ibidem loci reperiri, hoc ipso indicatur. Mons ipse ex ære ac metallis varii generis compositus est, ut fœdinarum divitias indigaret, utrinq; vastâ leonis ænei mole stipatus. Cœterum ex omnibus istis petris ac montibus florum & herbarum varia succrescunt genera, quorum semina per ipsos datâ operâ dispersa sunt.

Majoris hujus montis latera minutiores aliquot hinc inde claudunt colliculi suis effluviis ac simulachris conspici.

A dorso montis muro piscina, in hemicycli formam, ambitur, formosè picto & statuarum metallicarum ornatu claro. Supra piscinam decussatim via est, lapillis italicis albis ac cœruleis, alternâ rhomborum mixturâ, ad insignium Bavaricorum exemplum stratâ. Intus efoces, salmones, auratæ, natant.

Ex uno piscinæ latere ædes extant rotundæ

tundæ (quas vernaculo idiomate *das Kondeel* appellant) cum Pegasi metallica, superius eminente, effigie. Interius hemisphærium cum parietibus, novem Musarum, à *Petro Candido* pictas, imagines exhibet.

Medio loco mensa octangularis posita est, Florentiæ fabrefacta ex atro marmore, sed gemmis variis, ductu vario, in flosculorum formam, sic distincto, ut pictum videatur. Extrinsecus circa supernum hemisphærium, paulò infra Pegasi simulachrum, aliæ quoq; statuæ in orbem dispositæ sunt.

Ex altero porrò latere crypta exstructa est in eandem ferè formam, quam suprâ in Antiquario contemplati sumus.

Præter hæc in eodem horto, infans præsepio seu cunis impositus, itemq; alii bini hujus vertici adstantes, ex albo lapide facti omnes, conspiciuntur, suis effluviis, quæ in alveum pariter lapideum profundunt, arridentes. Circumcirca multum æris, lapidis Lazuli, Agatis, Chrystalli, coralliorum, concharum &c. resplendet: ad latera tabulæ pictæ nitent & antiquitatis monumenta.

Tandem in sublimitate novæ hujus arcis (cujus magnificentiam hætenus leviter attigimus) rotunda supernè prominet exedra (Cupola Italis) quæ quatuor ferreis, totidemq; ligneis januis, in plurima palatii conclavia, transitum decussatim patefacit.

Vigesima Quarta Figura.

Cryptoporticus hæc, formosissima cum domo *Borghese in mondragone* prope Romam, ab *Alta emps* Cardinale primùm, postmodum à *Scipione Borghese*, itidem Cardinale, magno sumtu & regiâ quadam magnificentiâ exstructa est. Ædium structura *Gioann de Santi* Architectum autorem laudat, elegantissimâ conclavium pro-

portione spectabilis, prout ipsius ichnographia in Itiner. Ital. Josephi *Furtenbachs* Senioris, fol. 133. fig. 13. visenda, contestatur. De cœtero in totum Romanū agrum, omnesq; hujus convalles quasi dominium habet admirandum hoc ædificium ob insignem suam, quâ eminet, celsitudinem.

Gregorius XIII. Pontifex hoc æstivare loco plerunq; solebat. Habet enim præter cœteras commoditates, ambulacrum longissimè excurrens, amphitheatrum magnificentum, cavædia amplissima, vineta, oliveta, arboreta, nemora, agrumq; circumcirca latissimum; adeò ut villa hæc amplio-rem & commodiorem tota non habeat Italia.

Figura vigesima quinta.

Arx hæc seu villa potius urbana *de Rincii* à *Monsieur Bordier* Regii Consilii Secretario, regionum redituum per Galliam Inspectore, fundata est, tribus à Parisiis miliaribus; Cujus prospectum & structuram, cum amœnissimo, quod adjacet ipsi, viridario, ipsa figura satis exponit.

Vigesima sexta Figura.

Magnifica hæc, & sumtuosissima domus *de Vernevil* in Gallia, *Heinrici* principis *de Bourbon*, Episcopi Divodurensis sive Metensis, Imperii Principis, Abbatis Abbatiarum *St. Germain de prez* &c. possessio, duodeno *Parisiis* distat lapide, haut procul à *Senlis* urbe; Estq; in Marchionatus evecta dignitatem, viridario celeberrimo, fontanis item structuris elegantissimis, amœna, prout horum omnium magnificentiam præsens effigies abundè commonstrat.

Vigesima septima Figura.

Le Palais d' Orleans, Aureliani ducis Palatium, his ædibus nomen est, Parisiis intra suburbium *St. Germain* à *Maria de Medi-*

Medices, quondam Regina, tam magnificè extructis, filioq; Aureliano Duci, traditis, unde nomen etiamnum habent, olim *L' Hostel de Luxembourg* appellatæ. Inter præcipua Principum palatia meritò numerantur, ambitu amplissimo, contignatione quadruplici, portâ magnifica, hortis amœnissimis, ambulacris item ac fontibus (in quos aqua, ex *Arcueil* vico, arcuatis aquæductibus derivatur) nemore ac vivario à postica, celebratissimæ.

Octava Vigesima Figura.

Palatium *Barberini* hoc est, Romæ sitū eo loco, quo Cardinalis *Carpi* primū postmodum *Sforzianorum* Ducum sedes erat, quiq; nunc ampliatus, plures alios hortos comprehendit. Designatio hujus Palatii est *Bernini* Equitis. Anteriori facie binas Columnas erigit, cum Projectura quadam superiùs, quæ Portæ speciem efformant. Arcubus patet & fenestris magnificis, è petris durissimis miro artificio elaborata.

Sub introitum bina habet ambulacra, fontem item ac scalam duplicem, ad exedras & cameras collaterales deducentem.

Anteriora mirandæ hujus structuræ amphitheatri formam habent, sedemq; seu domicilium præbent *Antonio Barberini* Cardinali & S. Sedis Camerario, picturas ibi ac statuas nobilissimas, aliaq; rariora condenti. Exedarum & cœnaculorum fornices egregiæ pictæ sunt à *Petro Berretini*, *Cortona* dicto.

Extat ibidem Bibliotheca celebratissima *Francisci Barberini* Cardinalis, libris egregiis per omnia scientiarum genera, Manuscriptis item pretiosissimis quàm refertissima; nummorum prætereà antiquissimorum rerumq; aliarum rarissimarum, magno sumtu ex omnibus Orbis terrarum

partibus collectarum, dives. Quibus omnibus tandem certi custodes ac inspectores præfecti sunt, ut publico commodo, horum curâ, inservire possint.

Ante frontispicium hujus Palatii, in ima terræ planitie columna quædam jacet mutila, & hieroglyphicis Ægyptiorum notis insignita, quam ex Amphitheatro *Castrensi*, militaribus exercitiis destinato, huc transportatam existimant. Sinistrum harum ædium latus quatuor fontium aream respicit.

Univerſæ hujus magnificentissimæ structuræ Descriptio, picturarum inibi visendarum omnium, & quæ ad harum exemplum, à sculptoribus hujus ævi famigeratissimis, ex ære aut cupro miro artificio conflatae sunt, statuarum sive sculptilium, explicationem comprehendens, opus est *Girolani Tetii* Comitis, excellentissimum atq; ab exteris legi dignissimum. Titulum præfert: **ÆDES BARBERINI.**

A dextra parte, qua novum Capucinorum monasterium spectat, triplici eaq; longissima fenestrarum serie, portaq; magnificâ excellit hoc ædificium, ut Romæ miraculum ipsam ac delicias verè dixeris, accedente præsertim hortorum in effabili amœnitate.

E regione ipsius, super memoratam planitiem seu aream, bini fontes elegantissimi, ultimis *Urbani VIII.* Pontificis annis, excitati sunt. Horum præcipuus, Equitis *Bernini* inventum, medio loco situs, integros quasi aquarum fluvios effundit. Alter inferiùs ad angulum quendam, prope *Zucherini* Canonici ædes extat, cum hac inscriptione:

URBANUS VIII. PONT. MAX.

Fonte ad publicum urbis ornatum extructo singulorum usibus seorsim & commoditati hic consuluit.

ANNO M. DC. XLIV. PONT. XXI.

Nona & Vigesima Figura.

Prospectum hæc sistit elegantissimum Palatii Mazariniani Romæ visendi. Conditum hoc & ruderebus sive reliquiis Thermarum Constantinianarum superædificatum est, à *Scipione Borghese* Cardinale, *Flaminio Pontio*, *Joh. Vansantio*, *Carolo Maderno*, & *Sergio Ventuco*, architectis: venditum primùm *Joh. Angelo Diva Alta emps*, postmodum *Bentivoglio* Marchioni; qui ambo novis ipsum structuris auxerunt, pictorumq; primarium, *Guidonis Reni* cum primis, operibus exornarunt; adjuncto viridario quoq; admodum amœno.

Figura trigesima.

Frontispicium hæc effigiat magnificentissimæ ac sumtuosissimæ, ad D. Petri, in Urbis Romæ Vaticano, Basilicæ, quam Mundi miraculum, interq; formosissimas præcipuam, suo jure dixeris. Quandoquidem verò ejus accurata descriptio peculiare sibi volumen deponere videatur, aliquas saltem ipsius partes primis quasi digitis attingemus.

Primùm igitur (originem ejus si nôsse desideras) sciendum est, prima hujus structuræ fundamenta jacta esse à *S. Anacleto* sacerdote, postea Romano Pontifice, qui in honorem D. Petri Martyris sacellum primùm quoddam seu minoris amplitudinis templum condidit, à *Constantino* postmodum, Christianorum Imperatorum primo, annis abhinc plus minus mille trecentis, ampliatum, centemq; ingentibus marmoreis exornatum columnis, quas etiamnum intus partim circa altaria, partim extus ante hanc basilicam videre licet.

Diætæ columnæ ex utroq; templi latere erectæ erant, sicut ad D. Pauli, similibus

quoq; sub tecto connexæ trabeationibus. Cum verò vetustate labasceret ista vetus structura, novæ hujus excitandæ fecit initium *Julius II.* Pontifex, primumq; lapidem, anno Salutis 1506. præsentibus triginta quinq; Cardinalibus, eo loco posuit, quo nunc *S. Veronice* sudarium spectatur.

Dimidiam ergo veteris templi partem destruxit, eandemq; cum Successoribus, usq; ad *Paulum V.* Pontificem, restituit.

Architectus erat operisq; director *Bramante Lazari da Castel durante*; cui postmodum anno 1514. succedebant *Raphael Sancio da Urbino*, *Guiliano da S. Gallo*, Frater *Giocundo da Verona*, *Balthasar Peruzzi* & *Antonio da San Gallo*, usq; ad *Pauli III.* pontificatum, sub quo *Michaëli Angelo Buonaroti* Florentino isthæc Sparta cessit. Hic immenso labore, loco cœmenti, quo primùm constabat, ædificium, quadros reponebat lapides, novâq; adeò formâ totum extrucebat, tectorio insuper Tiburtino splendidissimo foris ac intus incrustabat, additis egregiis variiq; generis ornamentis.

Succefforem nactus est Anno 1564. *Giacomo Barozzi da Vignola*, ad annum usq; 1573. isthoc officio functum. Huic substituebatur *Giacomo della Porta* Romanus, qui ad *Clementis VIII.* pontificatum usq; operi præfectus, ultra Gregorianum tamen & Clementinianum Sacellum, istud non deduxit.

Paulus V. verò Pontifex curavit, *Carolo Maderno* authore, partem vetustiorum à memorato sacello usq; ad anteriora, Anno 1606. dirui, additis de novo sex Sacellis, ambitu ac frontispicio, cum peculiari, benedictionibus assignato, loco. Sub *Urbano VIII.* tandem & *Innocentio X.* Pontificibus, ultima

manus operi accessit, prout è sequentibus inscriptionibus videre est.

Frontispicium hujus basilicæ è puro candidissimo marmore magnificè ac artificiosissimè elaboratum est, columnis antè editissimis, suâq; diam. 15. palmorum spissitudinem cõprehendentibus (ut ambæ sex virorum ulnæ earum peripheriam vix metiantur) muro 25. pedum spisso, adpositis.

(Psalmus novem habet digitos Germani pedis. Vide **Furtenbachs** Itinre. Ital. fol. III.)

Longitudo frontispicii ad 500^{mum} usq; palmum protenditur, h. e. ad 262. pedes; altitudo usq; ad ambitum seu hypæthram superiorem, ad 200. palmos; totius autem molis altitudo, usq; ad hemisphærii apicem, 550. palmorum est.

Inter modò memoratas columnas & introitum templi porticus fornicata interjacet, 50. palmorum latitudine, eâdemq; cum frontispicio longitudine; Hæc igitur superatâ demum ingressus templi tribus patet januis, à quibus usq; ad altare magnum 850. palmos metiri licet, maximâ latitudine ad 650. excurrente.

Sub introitum in latitudinem patet 300. palmis, terræ fornicis amplitudini insuntis, quarum media uno arcu 110. comprehendit, opere intestino decenter exornata. Extrinseca ædificii forma (Tiburno lapide quàm artificiosissimè elaborato, undiq; splendidissima) incomparabilis est: antè usq; frontispicium, quemadmodum templorum omnium, de quibus unquam vel fando auditum est, frontispicia longè superat; ita suis ornamentis omnibus est verè admirabile.

Quaternis primùm adscenditur longis admodum & amplis scalis marmoreis, quarum imis egregia duo, S. Petri & S. Pauli, adstant simulachra, *Pii II.* Pontifi-

cis curâ, celebratissimi Statuarii *Mino del Regno* arte facta. Aditus primus deducit ad portam quandam admodum magnificam, pilis quadratis amplissimis, & incumbentè his admirandâ cujusdam fornicis structurâ, spectabilem.

Quinq; inibi porrò, raræ amplitudinis, multorumq; sumptuum porticûs sive ambulacra visuntur, singula quaternis, miri artificii pilis exornata, clathrisq; munita æneis spectatissimis, ante formosissimas quinq; templi portas, quarum maxima ænea, D. Petri & Pauli martyrio condecorata, opus est Sculptoris Florentini *Pollavio* celebratissimi. Argentea quondam hujus locum occupabat, à Saracenis postmodum ablata.

Suprà portam istam Camera extat paris ornatus & amplitudinis, editioribus instructa fenestris, quòd, Viridium, Paschatis & Ascensionis Christi festis, inde benedicere populo soleat pontifex.

Inscriptio templi foris suprà Columnas hæc legitur: *In honorem Principis Apostolorum Paulus V. Burghesius Romanus Pont. Max. Anno M. DC. XII. Pont. VII.*

Porticus septenis patet, quinis in longitudinem binisq; in latum, portis, columnarum marmorearum, è veteri templo huc transpositarum ornatu ac mole (singulæ namq; suo ambitu duodecim pedes adæquant) conspicuis.

Quinis in longum dispositis è regione totidem respondent januæ, quas inter supra-dicta ænea medium locum tenet. Omnium ac singularum columnæ versicolori striato lapide politissimoq; marmore constant, artificiosissimè elaboratæ. Ultima lævam versus *Porta sancta* vel *Aurea* dicta, muroq; seu cœmento continuè expleta, solo jubilæo, vigesimo

vigesimo quinto quovis anno recurrente, aureo malleo à Pontifice pertunditur & aperitur.

Sub ingressum hujus à dextris, haut ita pridem ex utraq; parte, cœmenta marmorea atri coloris intrâ murum conspiciuntur, qui suspenforum olim utrâq; manu martyrum, pedibus appensi omnia ipsorum membra luxârunt & infando cruciatu distraxerunt.

Latus frontispicii claudunt binæ turres amplissimæ ejusdem formæ, non tam prospectus quàm roboris & firmamenti gratiâ adstructæ. Supernè verò finitur idem frontispicium amplissimâ quadam planitie, cui giganteæ Apostolorum imagines insistent, omnium totius structuræ præcipua ornamenta.

Jam verò nemo est, qui, introgressus hanc basilicam, non obstupeat ad mirandam superarum fornicum amplitudinem, quæ mole stupendâ, aureorumq; florum ac frondium ornatu magnifico, omnibus veterum quantis- & qualibuscunq; fornicatis operibus antehabendæ, fatis arguunt, quicquid ædificiorum ac magnificentia superiora sæcula unquam ostentârunt, præ hisce ludum quasi & jocum fuisse.

Hemisphærium intus cavum (cupola Italis) totius basilicæ amplissimum spatium, moles est omnium, quas unquam humanæ vires accumularunt, maxima. Interiora paradifum exhibent, virtute cœlesti, ut ferunt, inibi effigiatum, pluriumq; ornamentorum, innumerarum præcipuè ex ære inaurato stellarum, auctario, felicissimâ, *Gioseppe d' Arpino* Equitis, manu, egregiè collustratum.

Exteriora (sicut & reliquæ decem viliores seu minutiores hujus structuræ partes) plumbo tecta, costisq; seu canthis ex

inaurato ære maximis exornata sunt; terminata in lucernam editissimam, supra quam eminet petasus sive Sphæra excavata, ex ære inaurato facta, tantæ capacitatis, ut viris triginta quinq; locum intrâ se commodissimum simul & semel concedat.

Sacella hujus templi, præsertim quatuor ampliora (totidem templa potiùs dixeris) è purissimo marmore alioq; varii generis, quàm artificiosissimè elaborato, lapide constant, talibus exornata pilis ac picturis, quæ suam, totiusq; adeò operis, decent magnificentiam.

Quadra S. Michaëlis, Divæq; Mariæ facellum, sui decoris authorem laudant *Giovan Battista Calandra*.

Supernè, ubi fornicis editissimæ ambitus incipit, 32. Pontifices, intra totidem ædiculas, justâ viri staturâ, in orbem confident, ita ut bini semper, quasi colloqvuturi, mutuos vultus obvertant, suis nominibus adscriptis insigniti; quibus omnibus, præter duos, hoc templum sepulturæ locum concessit.

Ipsa fornix triginta & ampliùs de S. Petro historiis, hujus ejusdem, ut & S. Pauli effigie, *Pauli V.* insignibus, aliisq; ornamentis gypsato opere contextis ac largiter inauratis, resplendet.

Superior hemisphærii cavitas in media basilica, sequentia verba, latinis, varioq; illigatarum gemmarum colore (ut pictæ videantur) splendidis literis adscripta, leguntur:

TU ES PETRUS, ET SUPER HANC PETRAM ÆDIFICABO ECCLESIAM MEAM, ET TIBI DABO CLAVES REGNI COELORUM.

Intrinfecus extat supra portam primariam imago Christi dicentis Petro: *Pasce oves meas.*

Non procul abhinc, supra portam alteram, *Pauli ac Urbani VIII.* Pontificum, de Structura hujus Basilicæ, inscriptiones leguntur, quæ tales sunt:

Paulus V. Pont. Max. Vaticanum templum à Julio II. inchoatum, & usq; ad Gregorii & Clementis Sacella, assiduo centum annorum opificio, productum tantæ molis accessione universum Constantinianæ Basilicæ ambitum includens confecit, confessionem Beati Petri exornavit, Frontem orientalem & porticum extruxit.

Ex opposito hujus:

Urbanus VIII. Pont. max. Vaticanam Basilicam à Constantino Magno extructam, ac Beato Silvestro dedicatam, in amplissimi templi formam religiosâ multorum Pontif. magnificentiâ redactam, solenni ritu consecravit, sepulchrum Apostolorum æneâ mole decoravit, odeum, aras & sacella statuis ac multiplicibus operibus ornavit.

Altare magnum in templi medio extructum à *Leone Magno*. Sanctæ quietis Cubiculum sive lectus appellatum est, quod Sanctissima Petri & Pauli corpora inibi quiescerent.

Clemens VIII. reparavit idem & consecravit. *Paulus V.* compsit magnificè, recluso insimul, qui priùs obseratus erat, confessionis loco. *Urbanus* demum Ornamentis æneis splendidissimis totum textit & undiq; sepsit, tantâ equidem majestate, quanta decebat loci sanctitatem.

Structura hujus altaris non minus ob materiæ operisq; excellentiam, quàm ideò admiranda est, quòd parem per universum terrarum Orbem non inveniat: Siquidem huc usq; tantæ molis ac pulchritudinis opus, ex ære, ne ab ipsis quidem veteribus Romanis, unquam, fabrefactum est.

Inventum est Equitis *Bernini* Architecti, Statuarii & Pictoris Florentini celebratissimi.

Quatuor æneæ pilæ, tegmen altaris suffulcientes plusquam centum ac decem mille pondo ponderant; siquidem duarum ex istis, cum basibus ac epistyllis suis, libratarum pondus quinquies & quinquagies mille, octingentorum nonaginta septem pondo deprehensum est.

Quaternis, totidem maximarum pilarum præcipuam altari magnificentiam conciliantium, angulis quatuor ab eodem *Urano VIII.* Sacella adstructa sunt, in honorem totidem sanctissimarum & excellentissimarum Reliquiarum, quas inibi, novis in hunc finem paratis capsulis, condidit.

Primarium ad altaris dextram, *S. Veronicæ* giganteâ, à *Francisco Mochi* elaboratâ, imagine insignitum, huic eidem Sanctissimæ fœminæ consecratum est, ut esset custodia Sudarii sanctissimi, quo Salvatore in montem Calvariæ abiturienti, & seipsum oblaturus, proprii vultus speciem, pretiosissimo suo sanguine quasi depingere complacuit, in amoris infiniti erga humanum genus perpetuam, terrisq; relinquendam, memoriam.

Vocatur communiter imago sancta; estq; Sacello sequens præfixa inscriptio:

Salvatoris imaginem Veronicæ Sudario exceptam ut loci majestas decenter custodiret

Urbanus VIII. Pont. max. conditorium extruxit & ornavit

Anno Jubilæi M. DC. XXV.

Sudarium isthoc *Veronica*, tanquam thesaurum pretiosissimum in vita sua custodiebat quàm diligentissimè, amicis tandem ac cultoribus Christi relictum, & ab his porrò Pontificibus successivè traditum. Postmodum in Pantheo, Sanctissimo, à *Gregorio IV.* consecrato, templo, multos

multos annos custoditum, populoq; undiq; confluenti quotannis ipso Encœniorum festo, 13. Maji mensis publicè demonstratum est. Unde in eodem templo hodiernum extat ista, quæ tantum thesaurum condiderat, arca tredecim obse-rata clausuris, quorum claves in tredecim optimatum, totidem Urbis Romæ regionibus præfectorum, manibus erant. Hæc arca minorem aliam artificiosè factam intra se continebat capsulam, genuinum tandem Sudarii receptaculum, triplici pariter sera clausum & ad *S. Eligio* etiamnum venerari solitum.

Anno Christi 700. translatum est, in hanc *D. Petri* seu Vaticanam Basilicam, istud Cimelium, ubi dicto superiùs modo etiamnum custoditur.

Prope hoc secundum extat Sacellum cum *S. Helena* insigni seu effigie, felicissimâ *Boggi* manu conditum, & Cruci sanctissimæ dedicatum. Hic namq; magnam Crucis Christi partem, à *D. Helena* in monte Calvaria repertam, Romamq; tralatum, ornatum insuper sumtuosissimo vestitum, custodiri *Urbanus VIII. Pontifex* curavit, hæc epigraphæ subjunctâ:

Partem crucis quam Helena Imperatrix è Calvario in Urbem avexit.

Urbanus VIII. Pont. max. è Sessoriana Basilica desumptam, additis arâ & statuâ, hic in Vaticano conditorio collocavit.

Tertium Sacellum *D. Longino* sacrum, itidemq; ut cœtera, paris magnitudinis, simulachro exornatum, Equitis *Bernini* artificium est, ejus ferramenti, quod Christi crucifixi latus perforavit, speciosissimæ è Chrystallo capsulæ inditi, Conditorium, hoc Epigrammate conspicuum:

Longini lanceam, quam Innocentius VIII. Pont. max.

A Bajaceto Turcarum Tyranno accepit

Urbanus VIII. statuâ adpositâ & sacello subtracto in exornatum conditorium transtulit.

Hæc Lancea Anno 1492. *Innocentio VIII. Pontifici*, à Turcarum Imperatore *Bajaceto*, cujus fratrem *Zosimum* modo laudatus Pontifex Romæ captivum tenebat, per *Demetrium* pientissimum & Christianissimum Graciæ Principem, Constantinopoli transmissa est in lytrum pro memorato *Zosimo*, prout Ejusdem *Innocentii* Epitaphium, ante chorum positum, fufius eloquitur.

Fuerat autem ante isthæc tempora jamdum Romæ in templo ad *S. crucem Hierosol.* ab *Helena* Imperatrice eò delata, indeq; post multos annos Antiochiam transportata, ac ibidem tandem Anno Dom. 1098. *D. Andreâ* Apostolo revelante, reperta.

Quartum, ad latus Sanctæ imaginis, sacellum *D. Andreæ* simulachro, æquali superioribus mole, notatum, Belgæ *Francois* opificium, ejusdem *Andreæ* Apostoli caput, à supra laudato *Demetrio Pio II.* dono missum, condit; id quod nunc, huic basilicæ illatum, populo quotannis, die ipsi sacro, commonstratur. Titulus huic sacello præfixus sic habet:

S. Andreæ caput, quod Pius II.

ex Achaia in Vaticanum asportandum curavit,

Urbanus VIII. novis hîc ornamentis decoratum, sacrisq; statuæ ac sacelli honoribus coli voluit.

Porrò visendum hîc est Sacellum Crucifixi, Pelicani additamento, itemq; pictis, ex utraq; parte, capitibus divorum Apostolorum *Petri & Pauli*, spectabilis indeq; in maximo honore habiti.

Ex hoc Sacello, per januam proximam prospicientibus columna obviat, angelorum, uvarum, aliorumq; sculptilium ornatu elaborata, quam ex Hierosolymitano

Salomonis templo S. Helena inter trophæa huic Basilicæ intulit.

Quales aliæ quoq; decem, iisdem Hierosolymis asportatæ sunt.

Atq; ad harum exemplum curavit *Urbanus* Pontifex memoratum columnarum, supra D. Petri ac Pauli conditorium eminentium, quaternionem fabrefieri.

Posthæc altare SS. Trinitatis intra deauratum, è chori regione, sacellum spectatu dignum est. Conditur hic venerandum Sacramentum, sex ante lampadibus accensis, quatuorq; minimùm super altari assidue ardentibus lychnis, honoratum.

Est & *Sixti IV.* è Minorita Pontificis, æneum sepulchrum visu ac admiratione dignum.

Sequitur dextrorsum Sacellum Gregorianum, in honorem D. Mariæ & Gregorii Nazianzeni, à *Gregorio XIII.* Pontifice, aliquot millionum impensis excitatum.

Erat hic Nazianzenus Basilii condiscipulus ac Hieronymi Præceptor.

Ante hoc Sacellum ænea D. Petri imago extat, Sellæ marmoreæ, lignæ ipsius conformi, insidens, quam singulari devotione religiosiores venerantur. Dextrâ namq; benedicit, lævâ claves tenet; dextrû deniq; pedem antrorsum extendit, peregrinantibus ac religiosis omnibus exosculandum.

Porro hic obvium est spectatori conditorium speciosissimum, *D. Petri Confessio* nuncupatum, *Urbani VIII.* curâ, è vetustissimo, Marci Agrippæ suiq; Panthei, metallo constructum, & quatuor editissimis, auro obductis, columnis, itemq; his incumbente magnifico tegumento, munitum, aureis additâ literis hac inscriptione:

Sacra S. Petri Confessio à Paulo Papa V.

ejus servo exornata, Anno Domini 1615. Pont. XI.

Amplissimam hemisphærii cavi molem. *Sixtus* Papa potentissimus, S. Francisci fi-

lius, intra quinquennium absolvit, prout supernè legitur:

*S. PETRI GLORIÆ SIXTVS
PAPA V.*

ANNO M. D. XC. PONTIF. V.

Subtus, in pavimenti planitie, circulus, illigato candido marmore factus, amplissimus conspicitur, qui mediæ, inter quinas hemisphæricè cavas turres, ambitum ac diametrum designat.

Circumferentia pedum est præter propter ducentorum: altitudo, ab imo fundamento usq; ad superam decussationem, quadringentorum quadraginta trium. Juxta *Bramantis* Prototypon autem major hæc multò futura erat. Etenim infra Christi, Mariæ, Johannis Baptistæ, Petri, Pauli coeterorumq; Apostolorum imagines, ejusdem magnitudinis omnes; itemq; angelorum aliorumq; sculptilium mosaicum, è versicolori lapide, ornatum, una adhuc amplissimarum fenestrarum series, supra modernam, erat extitura.

Pontificalis D. Petri, è ligno, sedes in templi medio veneranda publicè exponitur, & binâ quidem quotannis vice, 18. sc. Januarii die, cum Romanæ, & 22. Februarii, cum Antiochenæ sedis memoria celebratur. Primâ vice Pontifice, Cardinalibus &c. præsentibus missa canitur, catervatim undiq; confluentibus qui sanctam sedem adorent, suisq; rosariis contingant.

Condit hoc Vaticanum Ossa triginta Pontificum; è quorum numero tredecim, post Petrum (ut fert quorundam opinio) Ecclesiæ præfules, martyrio coronati sunt.

Prope S. Veronicæ ac cætera sacella in cryptas seu subterraneas cavitates descensus patet, ubi sanctæ res innumeræ, mille aut aliquoties centenis ab hinc annis factæ, ac è veteri D. Petri templo huic delatæ, custodiuntur, additâ singulis epigraphæ,

phe, quid rei sit & quo loco quondam positum, explicante.

Varias igitur inibi imagines, cruces, sepulturas, lapides varios Christianorum martyrio notatos, picturas sanctorum in sepulchris inventorum, cum primis *Leonis Magni Pontificis* &c. conspici licet.

Otonis item *II.* hujus nominis Imperatoris epitaphium, è porphyrio lapide, magnæ molis, excisum, sui simile nusquam agnoscens. Est autem hic ille Otto, qui *Bartholomæi* Apostoli corpus Neapoli Romam transportavit.

Sunt præterea in hoc Vaticano visenda quædam altaria suis privilegiis gaudentia, quorum

Primum est ad dextram Confessionis *Petrinæ*, inter tria medium, sub quo recubant corpora *Processi* & *Martiniani* martyrum, præfectorum quondam ejus cohortis, quæ Petrum ac Paulum in carcere *Martiniano* (juxta Capitolium etiamnum visendo, atq; ad *D. Petri* incarcerati nuncupato) custodiebat; Apostolorum verò sermonibus ac signis ad Christum conversorum, & unà cum 47. gregariis militibus baptizatorum.

Secundum ad lævam extat, *S. Michaëlis* appellatum, cujus Archangeli victrix effigies è pretiosissimis diversorum colorum lapillis tanto artificio elaborata est, ut parem haut facilè agnoscat.

Tertium *D. Petronillæ* viragini, *D. Petri* filix, sacrum est; corpus ejusdem condens, prout pictura monet, caput autem sculptili pectore pretiosissimo suffultum exhibens.

Quartum è regione *S. Michaëlis* extat, *La Madonna della Colonna* insignitum, hoc est *D. Virginis* ad columnam imagini sacrum. Hæc namq; *Christifera* effigies, in veteri ad *D. Petri* templo quondam

prostabat, huc ante paucos annos unà cum ea, cui affixa erat, columnæ parte, transportata, & ornatu marmoris gemmarumq; tam vario condecorata.

Quintum à dextris inter tria medium locum occupat, Sanctorum Apostolorum *Simonis* & *Judæ Thaddæi* conditorium.

Sextum, ad Organi pneumatici sive Musici dextram positum, *Gregorii I.* Pontificis ossa tegit, Magni quondam, ob egregia facinora dicti & hoc loco prope Secretarium sepulti.

Septimum deniq; atq; ultimum intra Odeum seu Chorum speciosissimum eminet, & supra ipsum marmorea, quàm artificiosissima, *D. Mariæ* Christum cruce solutum in sinu foventis, imago, *Vespertina* vocari solita. Cubant hic Ossa *S. Johannis Chrysoptomi*, *Constantinopolitani* quondam Episcopi.

Inter multivaria, quæ extant in hoc templo, donaria præ cæteris excellunt *Mechtildis* Comitissæ, *Sixti IV.* *Pauli III.* & *Urbani VIII.* à *Bernino* Equite fabrefacta, munera.

Præter excellentissimas deniq; picturas aliaq; nobilissima, artificum celeberrimorum, opera, maximâ tandem admiratione dignum est, *D. Virginis* Pietatis simulachrum, *Michaëlis Angeli* Architecti & Statuatorum principis stupendum opus.

Summatim dicendo, Ad exornandam hanc mirandam ædificii molem, omniq; pompa & magnificentiâ collustrandam, junctam quasi operam, hoc nostro ævo, contulerunt *Paulus V.* *Urbanus VIII.* ac *Innocentius X.* Pontifices, relictis ejus rei publicis, supra portam intrinsecus, monumentis, quibus ex parte superiùs expositis, hæc, quasi coronidis loco accedat, inibi pariter legenda, inscriptio:

BASILICAM
 PRINCIPIS APOSTOLORUM
 IN HANC MOLIS AMPLITUDINEM
 MULTIPLICI ROMANORUM PON-
 TIFICUM
 AEDIFICATIONE PERDUCTAM
 INNOCENTIUS X. PONT. MAX.
 NOVO CÆLATURÆ OPERE
 ORNANTIS SACELLIS.
 INTERJECTIS IN UTRAQUE
 TEMPLI ALA
 MARMOREIS COLUMNIS
 STRATO EVARIO LAPIDE
 PAVIMENTO
 MAGNIFICENTIUS TERMI-
 NAVIT.

Figura Trigesima Prima.

Frontem hæc expingit seu faciem ante-riorem Palatii Ducis Florenti, *Pitti* dicti, quod à *Luca Pittio* strui cœptum, vel Magno Duci *Cosmo I*, vel hujus Conjugi venditione cessit. Structura magnifica est è meris quadris congesta, trecentisq; in longum passibus, aut 96. ulnis, porrecta. Cavædium intus habet amplissimum, porticum & columnarum ornatum amœnum, prout è subsequenti figura videre est.

Trigesima Secunda Figura.

Prima hæc contignatio triginta quatuor circiter, elegantis proportionis, continet conclavia, novo modo camerata, vario ornatum serico amicta. Sacellum quoq; sumtuosissimum intra has ædes monstratur, pretiosissimis hinc inde lapidibus distinctum. Auri quoq; argenti, picturarum aliarumq; pretiosarum rerum, inæstimabilis thesaurus inibi, non sine admiratione, spectatur.

Figura Trigesima tertia.

Ab ædium memoratarum postica viridarium extat amplissimum ac amœnissimum, integras laurorum ac cupressorum sylvas ostentans: escæ volucrum variæ,

plantarumq; ac fructuum omnis generis feracissimum: toto propemodum anno, æstate non magis ac hyeme, virens. Porticus etiam & ambulacra non pauca, limoniorum & aurantiorum frondibus obducta conspiciuntur.

Piscina porrò amplissima, ovalis vel ellipticæ figuræ, pontium ac introitus multiplicis ornatum spectabilis, obviat, undique ferreis munita clathris, mediamq; ambiens Insulam, quæ viridarii loco est, in areolas floriferas divisa arboribusq; fructiferis consita. In medio fons extat, cujus craterem, unâ continuâ mole, tres & triginta circiter ulnas emitiri æstimant, catarrahtis insuper amœnum. Potest autem, quod non ita facilè animadvertitur, è modò memoratis clathris ferreis aqua saliens innumeris minutulis foraminibus circumcirca emitti, spectaculo sane quam jucundissimo. Ubi hoc insuper annotandû, hanc insulam ingressos haut facilè nisi madefactos & lautos probè reverti, ob innumeros per introitus singulos, per totam insulam hinc inde & circa medium fontem, occultatos siphunculos, eum in finem paratos, uti figuram intuenti manifestum est.

Trigesima quarta & quinta Figura.

Ulteriores ejusdem viridarii partes, cupressorum, statuarum stylobatis impositarum & cryptoporticus cujusdam singulari amœnitate magnificæ. De Cryptoporticu hoc præ cæteris memorabile est, quod (ut habet *Josephus Furtenbach* Senior in Itiner. Ital. p. 79.) infra terram tres justæ staturæ Viri è cupro facti, aquarû impulsu ferramentum quoddam super incude cudent, aliis binis cote cultros acuentibus. Cæterùm forma hujus viridarii, ut & horti Cæsarei, Ejusdem Magni-Ducis, prospectus ex ipsis figuris abundè patet.

Sexta & trigesima Figura.

Hæc deniq; sumtuosissimi, magnificen-
tissimi ac per totum Christianum orbem
celebratissimi Monasterii ad D. Laurentii
in Hispania, quinq; à Madrito leucas, ver-
sus occidentem, siti, & *Escurial* communi-
ter appellati, Sciagraphiam exhibet. Mun-
di miraculis accenseri solet, & reverà qui-
dem (quantumvis ultrà meritum à Merula
collaudatum) Ægyptiacis Pyramidibus,
Græcorum ac Romanorum veterū Tem-
plis, Theatris, Amphitheatris, Ludis, Cir-
cis, Thermis, Conditoriis, aliisq; magnifi-
cis ædificiis, suo modo comparari potest.

Occasio extruendi, in D. Laurentii ho-
norem, hujus monasterii hæc erat. Post-
quam *Philippus II.* Hispaniarum Rex, An-
no 1557. *S. Quentin* in Gallia urbem, expu-
gnare, nisi pessundato tormentorum vio-
lentiâ S. Laurentii templo, non posset; au-
sus est tandem hoc facinus, sed cõsentiente
tamen Confessionario, eoq; promisso ad-
dito, aliud, ejusdem D. Laurentii honori,
se dedicaturum, id quod reapse quoq;
postmodum, prope hunc pagum *Escurial*,
aggressus, magnificam hanc structuram,
cujus primum lapidem suâ manu posuit,
intrâ viginti septem annorum spatium
absolvit.

Impensæ huic operi infumtæ, quinquaginta sex, quas vocant, auri tonnas tricies millenis coronatis excedere, communis fert sententia. Habitatores hujus claustrum monachi sunt Ordinis S. Hieronymi, centum & quadraginta sex, cum 50 Scholasticis numerati.

Ex hoc pago *Escurial* ad regium, sed vi-
lioris structuræ, stabulum ascendendo, in
planitem quandam seu viam regiam per
montis acclivitatem longissimè excurren-
tem, binâq; ad latera tiliarum serie clau-
sam, devenitur. Longitudo hujus viæ ad

1630. passus extenditur. Ex uno latere Sa-
xum extat magnæ molis, & supra ipsum
crucis imago unâ cum craticula S. Laurentii. Ubi propiùs ad monasterium adscen-
sum est, obvia fiunt oculo spectatoris bina
ex opposito ædificia, quorum alterum
Scholasticis, alterum Regis, eò adventan-
tis, ministris assignatum est.

Subintroitum Monasterii, in occiden-
tali latere ternæ patent magnificæ admo-
dum portæ, quarum media è cœso lapide
extructa, clavos ac manubria inaurata om-
nia, columnas speciosissimas, & in su-
perliminari S. Laurentii cum craticula
imaginem, ostentat.

Quaternis Atrii angulis, totidem qua-
dratæ turres eminent, binæq; aliæ sub adi-
tum templi prioribus formosiores. De
cœtero tristegum est ædificium & septen-
decim instructum cavædiis seu sub dio
areis ternis plerunq; pergulis circumcirca
speciosis; quarum novem deniq; varios ex
marmore fontes, spectatu amœnissimos,
exhibent.

Januæ in hoc claustro quater & decies
mille numerantur, quibus assignatæ claves
septingentas libras ponderant.

Supra templi portam seu frontem sex
eminent marmoreæ, coronis & sceptris
aureis ornatae, Regum Israël, imagines,
octodecim singulæ pedes altæ. Consecra-
tio quoq; hujus Ædis, sub ejus introitum,
atro marmoris literis aureis inscripta, hæc
ibidem legitur:

*Philippus II. omnium Hispaniæ Regno-
rum, utriusq; Siciliæ & Hierosolymæ Rex,
hujus Templi primum dedicavit lapidem
D. Bernhard. sacro die, anno 1563. res di-
vina in eo fieri cœpta prid. Fest. D. Lau-
rentii Anno 1586.*

Ex altero latere:

*Philippus II. omnium Hispaniæ Regno-
rum,*

rum, utriusq; Siciliae & Hierosolymæ Rex, Camilliaci & Alexandriae Patriarchæ, Nuncii Apostolici ministerio, hanc Basilicam S. Cbrismate consecratam, piè ac devotè curavit 30. Aug. Anno 1593.

Clathri ante templum sunt Orichalcei; extantq; ante aram viginti quatuor argentea candelabra, singula binas circiter ulnas alta, nec non aliæ quædam ampliores, & argentæ pariter, lampades.

Altaria hoc templum tria præ cæteris insigniter ornata ostentat, quorum primum liberum undiq; permittit accessum, non cuivis tamen, ob singularem quâ pollet sanctitatem: Constat è purissimo, fusci coloris, marmore, inauratis statuis egregiè condecoratum. Gradûs etiam, per quos adscenditur, eodem, ejusdemq; coloris, marmore excisi & speculorum instar politi sunt: superiora deniq; Porphyritis splendore pretiosa.

Juxta hanc aram binæ visuntur, ex Indico ligno & maximi æstimii, januæ.

Pone ipsam quadrus intra parietem conspicitur porphyrites, è quo, tanquam è speculo, totius basilicæ species refulget.

Ad latera ipsius aliæ sex, ex eodem ligno Indico & Chrystallinis orbibus transparentes, patent januæ. Supernè ex uno latere Caroli V. & Conjugis extat conditorium, egregii artificii opus, cum hac inscriptione:

D. O. M.

Carolo V. Rom. Imp. Aug. horum Regnorum utriusq; Siciliae & Hierosolym. Reg. Archiduci Austriae, optimo Parenti Philippus Filius posuit. Jacent simul Elisabetha uxor, & Maria Filia Imperatoris. Eleonora & Maria Sorores, illa Franciæ; hac Ungariæ Regina.

Ex altero latere Philippi II. Simulachrum, eodem quo priora modo, positum

est, hoc tamen discrimine, quod Carolus primas in ista serie tenet, Philippus autem, suadente modestiâ, primum alii Regi locum cedit, prout hæc, ibidem adscripta, indicant:

Hic locus digniori inter posteros illo, qui ultrò abstinuit virtutis causa &c.

Medio deniq; loco hujus Eiusdem Philippi II. corpus conditum est, indicium id faciente hoc Epitaphio:

Philippus II. omnium Hispaniæ Regnorum V. Siciliae & Hieros. Rex Catholicus, Archidux Austriae &c. in hac sacra æde, quam à fundamento extruxit, sibi vivens posuit. Quiescunt simul Anna Elisabetha & Maria uxores, cum Carolo Principe Filio primogenito.

Lacunar hujus Basilicæ largissimè inauratum; pavementum ex atro candidoq; marmore stratum est.

Quatuor habet Organa musicâ pneumatica, è regione sibi opposita. Oeci sive Chori subsellia è fusco ligno affabrè facta sunt. Pulpitum, cui hymnorum liber incumbit, orichalceum est, & mille quadringentorum pondo, sive quatuordecim centenariorum æstimatum.

Hymnorum quoq; libri hîc exponuntur regalis, quam vocant, formæ, inaurati antèrius atq; ad angulos orichalceis lamellis muniti, quorum unum quadringentis stetit coronatis perhibent. Cum primis autem hîc spectanda est argentea lampas amplissima ac formosissima.

Ante chorum binæ sunt positæ tabulæ, omnium, quas hæc Basilica condit, reliquiarum indices. Recensentur autem,

Septem integra sanctorum corpora.

Capita quinq; supra centum.

Centum & septuaginta septem pedes & brachia.

Trecentæ sex & quadraginta venæ.

Mille

Mille quadringentæ minutiores particulae, aliæq; rursum, ejusdem generis, mille quingentæ & septuaginta.

Ex altero chori latere fons extat in sacrario amoenissimus, itemq; quædam è pario lapide malluvia intra parietes, pro lavandis antè Monachorū manibus, quàm sanctum altaris suppedaneum cōscendant.

Pendent in eodem sacrario *Caroli V. Philippi II. ac III.* effigies cum tota Austriacæ domūs genealogia. Ara quoq; inaurata & speciosa admodum inibi locata est quingentorum coronatorum impensis. Ornatus seu amictus sacer diversis ex Indico ligno capsis custoditur. Fornix sacrarii picturis elegantissimis condecorata, pavimento è candido fuscoq; marmore stratum est : ad parietes deniq; celeberrimorum artificum picturæ singulari industriâ ac judicio suspensæ.

Hinc ad sublimius altare per gradus quosdam ascenditur, ubi circumjecta planities nobilissimo varii coloris jaspide strata est, ut & proxima quatuor Oratoria sive sacella, in quibus missas audire solent viri principes. Eminent autem hæc novem pedibus ultra inferius templi pavementum, gradibus etiam, qui eò deducunt è jaspide pulcherrimo paratis.

Septentrionem versus aliud insuper sacellum excitatum est, multarum reliquiarum, peculiaribus capsulis inditarum, conditorium ; aliudq; huic simile versus oppositum meridiem.

Ex uno primarii altaris latere sacellum extat binis januis patulum S. Sacramento distribuendo nuncupatum.

Proximis huic parietibus quatuor è Veteri Testamēto historiæ sunt adpictæ, quæ Sacramentum altaris olim præfigurarunt.

In sublimitate fornicis iridis arcus, nubibus quasi insistens, designatus cernitur,

variis utrinq; angelicorum exercituum imaginibus emicantibus.

Hoc sacellum inter & altare magnum *Ciborium* sive Sacramenti Conditorium positum est, rotundæ seu teretis figuræ octonis, è jaspide spadiceo venulis albis rubrisq; guttulis interstincto, columnis fultū. Adeò durum est & purum hoc jaspidis genus, ut adamante poliri desideraverit. Capitella cum Stylobatis, spiris, foliorum & flosculorum gyris, ære deaurato, cœtera omnia purissimo diversorum colorum jaspide constant, illigatis emblematis seu opere intestino exornatissima. Basi insunt octo Apostolorum imagines, residuis quatuor totidem ædiculis seu cavitatibus inclusis : Miro verò sunt omnes cœlatæ artificio & in igne deauratæ.

Pavimentum hujus custodiæ intestino pariter jaspidis opere, & aurati æris ornatu vestitum est. Forulæ ChrySTALLINÆ sunt ut Sacramenti interiùs clausi species clarè transluceat.

Soli jaspidi, quo constat hoc artificium, poliendo, *Jacobus de Trezzo* insignis artifex septem annos & amplius insumsit.

Primarium seu sublimius altare, cujus jam suprà facta mentio est, egregium quoq; è jaspide parioq; lapide, opus est; scabellis supernè instructū, pro imponendis crucis imaginibus, candelabris, aliisq; ornamentis; itemq; tabulis artificiosissimè pictis exornatum. Ex utroq; latere binæ ipsi adsistunt, quatuor Ecclesiæ Dd. *S. Hieronymi, S. Augustini, S. Ambrosii & S. Gregorii, simulachra*. Basis supramemorati Ciborii è jaspide constat nobilissimo, illigatis florum emblematis condecorata. Huic demum incumbit universa structura istarum tabularum cum suis columnis è viridi spadiceoq; jaspide fabrefactis.

Capitella cum stylobatis exaurato ære constant, Zophori Epistylia & coronides è singulari jaspidis genere, adeò ut opus integrum nil sit nisi æs auratum è jaspis. Juxta Secundæ ædiculæ tabulam aditunt ex utraq; parte bini Evangelistæ : ad tertiæ ædiculæ tabellam consistit ab uno latere D. Johannes, ab altero D. Andreas : Quartæ deniq; latus unum S. Petri, alterum S. Pauli claudit effigies.

Interioris capsulae, quae S. Sacramentum custodit, admiranda est artificium. Quatuor inflexa facit columnae, quarum capitella, bales, epistyle, Zophori &c. auro solido purissimo refolgent, Smaugdyetiam plurimis interstructa.

Tres pilae quadratae suppedaneo subterpositae argenteae sunt & inauratae. Fundamentum cui superstructa est haec sacramentaria capsula, jaspide similiter constat & inaurato etc. Sphaera quibus Pyramides incumbunt ex auro cultae; fornicularum antepaginatae argenteae sunt & inauratae. Globulus in fastigio eminenti Smaugdyem est orbicularis, flosculis inter aureis vestitus. E medio fornicis Topasius refulget. Vasculum denique seu receptaculum Sacramenti proximum Aegae exitum est.

E. Supramemorato sacratio in aliud quoque conclave via est. Inibi altare primum & supra hoc argentea candelabra, argenteae item & inauratae crucis imagines extant: demum arca quaedam, binorum insignium valorum, (quorum alterum, e solido saphyri, unioibus & gemmis, maximo praesertim in medio rubino, distinctum; alterum, liquorium, ut vocant, Iphig. Maximilian Imperatoris opus, pari gemmarum fulgore splendefactum; utriusque demum transportando in Processionibus Sacramenti consecratum est), thesauro locuples.

Cruentam etiam imago mihi ostenditur, ex obryzo fabricata, unioium maximorum, quatuordecimorum cum primis myrsinice nucis quantitatem aurigerium; saphyrorum item, Rubrorum, Turcorum, Adamantum &c. fulgore pretiosae magnificae.

Licetum praeterea aureis lamellis ad angulos munitum, hic conspicari licet, quem quater milenis coronatis aestimant. Christi Vitam a quodam, hujus ordinis, monacho picturis, & ab alio scriptura expressam continet.

Alia denique pretiosissima commonstrantur. Inter alia Hymni sacri, Caroli V. Imperatoris Exequis deati, quae artificiosissimis acu pictis figuris interstructa, quinquaginta mille coronatorum aestimant; nec non illi, quibus Philippi II. Regis funus honestatum est, quindecim mille scutorum aestimati: Post haec alii meris unioibus & gemmis interstructi, prioribus longe anteferendi. Denique tres & quadraginta alii supra sericum acupicti, siquidem annis singulis, numero quadraginta tribus, peculiare ejusmodi opus acupictorium, gemmis & unioibus distinctum, assignatum est.

S. Laurentii Officium, eadem Phrygionum arte, supra pannum auro intertextum acupicti est; opus inter praecipua, quae possidet hoc monasterium, numeratum. Arces hic custodiendis e cedro & Indico ligno paratae sunt. Univerfus

denique horum cunctiorum thesaurus, auri, quae vocant, tonnas quindecim exaequare putatur.

Cetera quod spectat aedificia, Conventiculum praecipuum elegans est & accommodum. Primo loco conclave habet magnificentum, Audientia dictum, intra quod admittuntur ii, qui, quos agant cum conventu aut loquantur habent.

Prope scalam quandam ibidem sacellum est, in quo res divina fieri solebat, antequam aedificia supra descripta ultima manus accederet. Proximum huic Archium est seu Tabularium, quo loco literae, tabulae publicae, aliaque Scripta Conventus asservantur.

Cornaculum sive Refectorium sane speciosissimum est. Prope vestibulariam Cameram Hospitalii Porticus extat, nec procul inde Conventus culina cum suo vestibulo; ubi cisternae quoque & fontes aliqui, calidae pariter & frigidae aquae fundentes conspiciuntur.

Intra porticum Processionibus celebrandis assignatum, quatuor & sexaginta e Veteri Testamento sunt expictae historiae. Sub finem hujus hortus olitorius, & intra hunc octangulae aedificia extat e jaspide versicolori intus extructa. Quatuor ejus anguli totidem statuas continent, aquam alveo marmoreo infundentes.

Aditum ad monachorum cellulas ambulacrum spatiosius ostendit. Ibi namque per scalam quandam ad supremam Prioris cellulam, indeque porro ad cetera conclavia, sub tectum usque ascenditur. Cubicula monachorum cornaculo sive ciborio incumbunt.

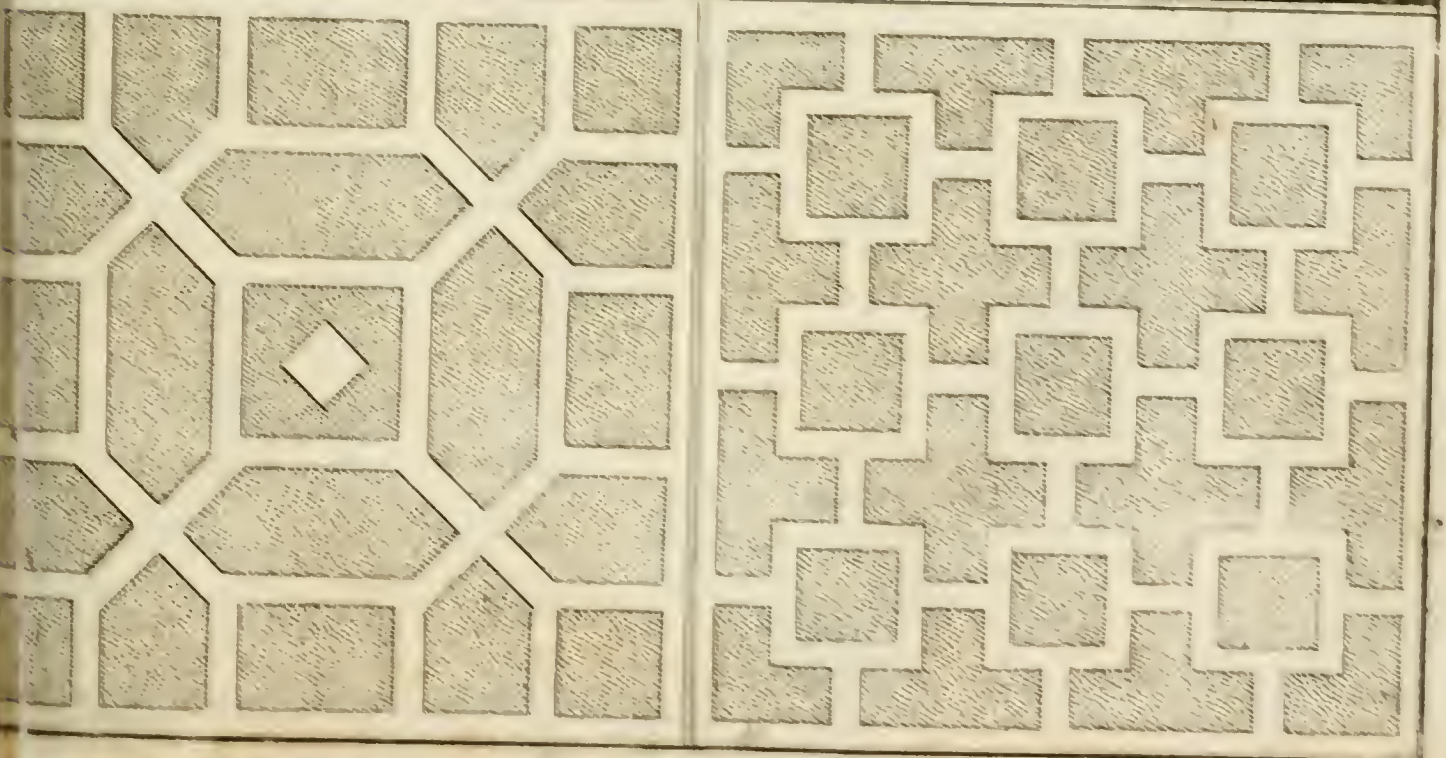
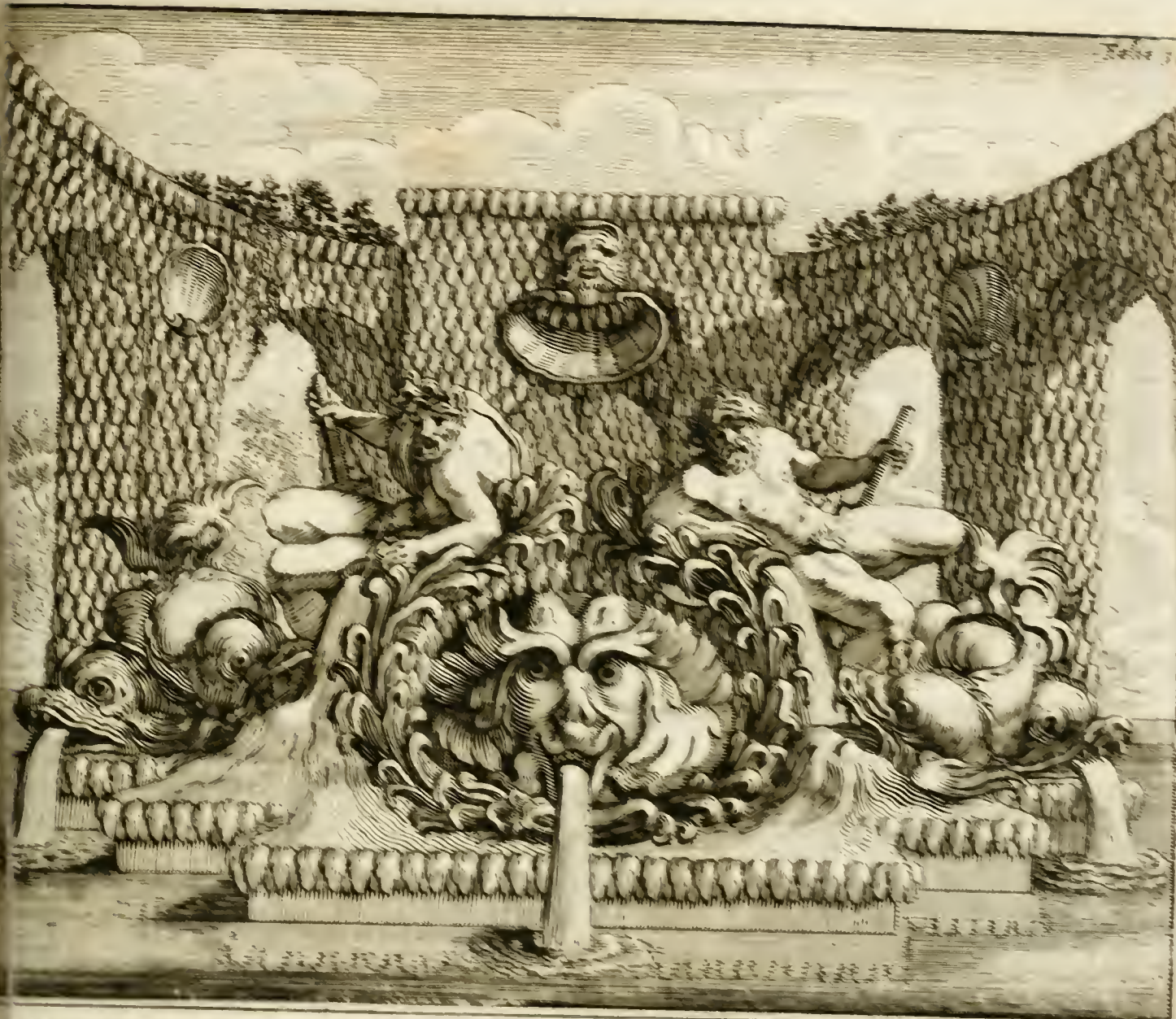
Bibliotheca primario monasterii Ostio imminet, 125. pedes longa & 32. lata; multis undique & egregiis picturis condecorata. Collegium ab hoc Conventiculo quibusdam exedris seu Auditoriis disjungitur, in quibus trium Facultatum scientiae, aliaque artes liberales docentur.

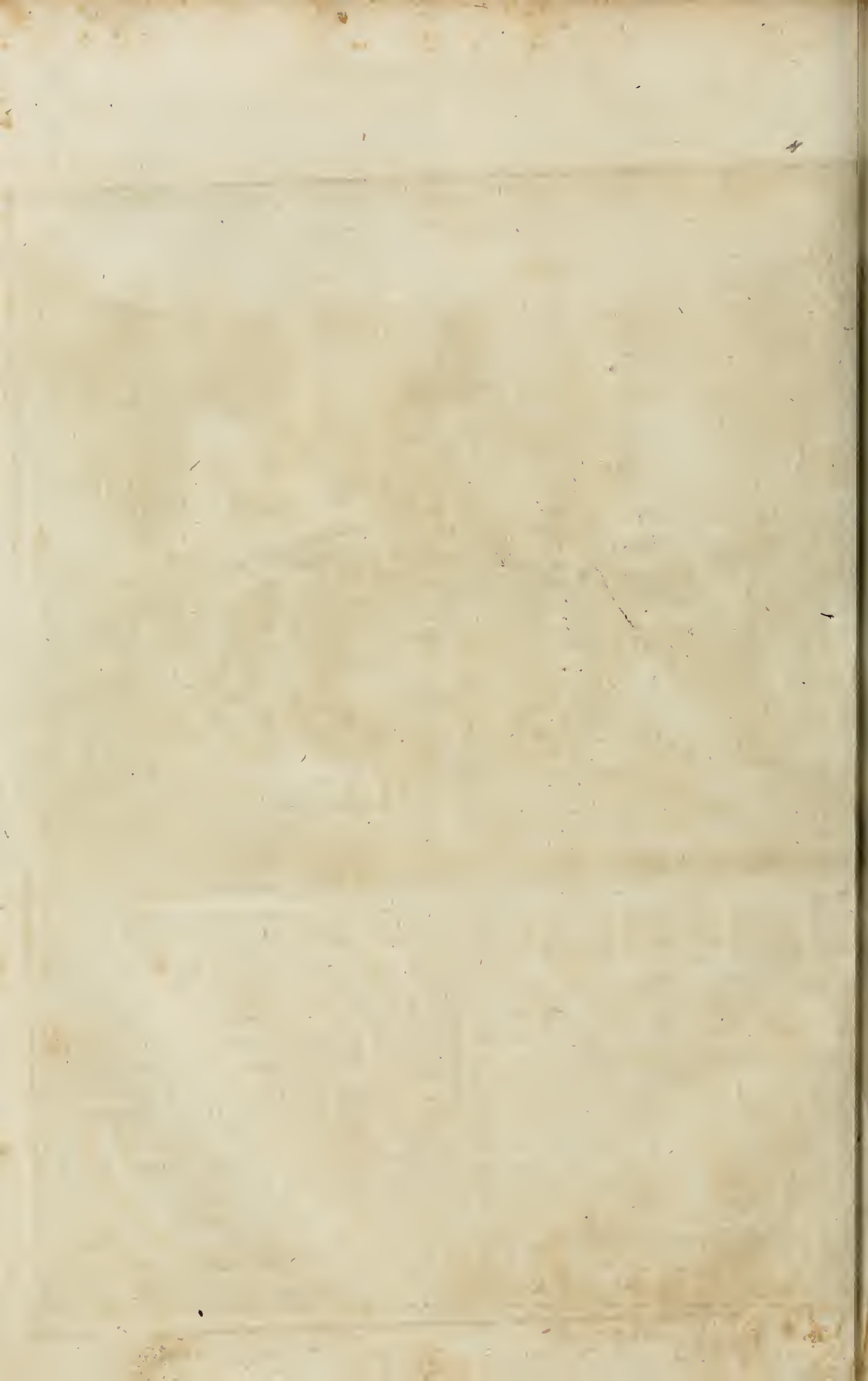
A Septentrione per angustiore quendam portam transitur ad palatium regium, magnificentum admodum, variaque conclavium commoditate & elegantia gratissimum.

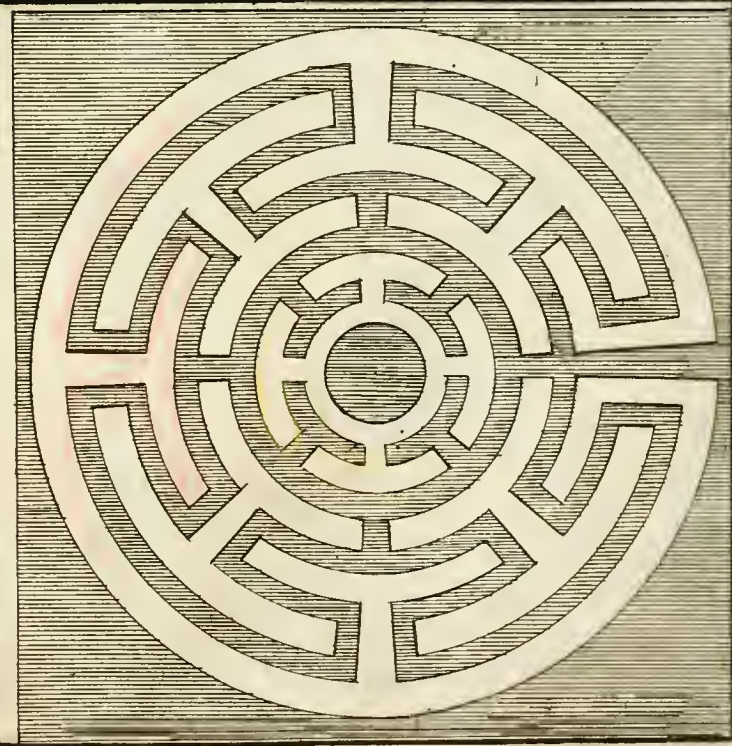
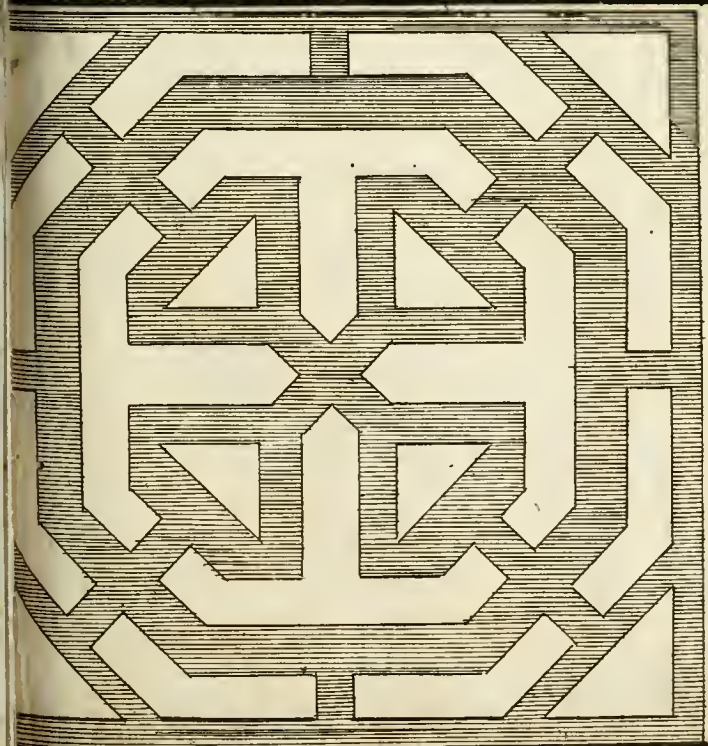
Ad septentrionale templi lateris porticus extat seu ambulacrum, cujus parietes praesertim ad Higneresam, & Johanne II. Granatensium Aethiopicum Victore, commissum ad vivum quasi delineatum exhibent.

Inventa est Sagonia haec Pictura, intra turrim quandam vetustissimam, supra linteum 130. pedes longum, ipso praesertim seu victoriae tempore, concinnata, regioque jussu, perpetuae memoriae gratia, in hunc parietem translata.

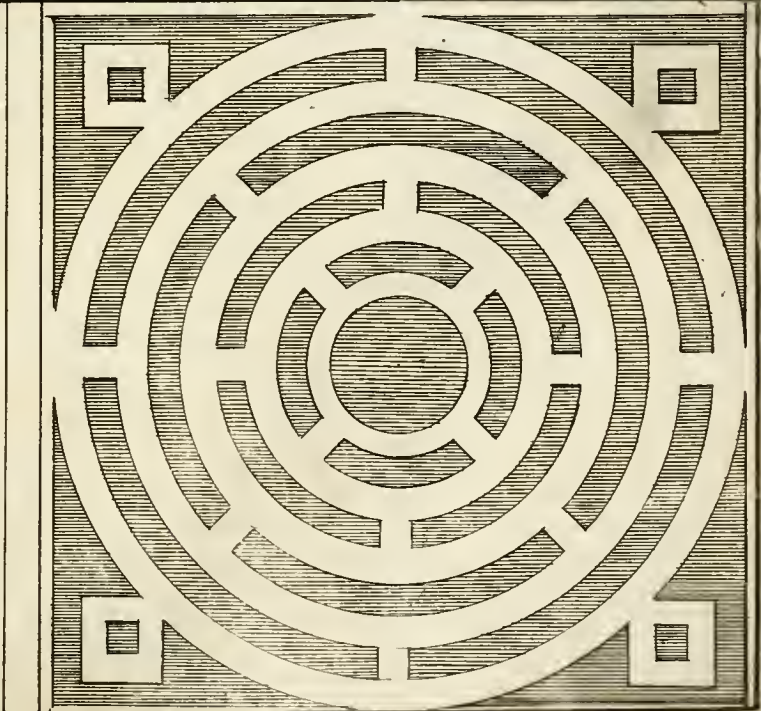
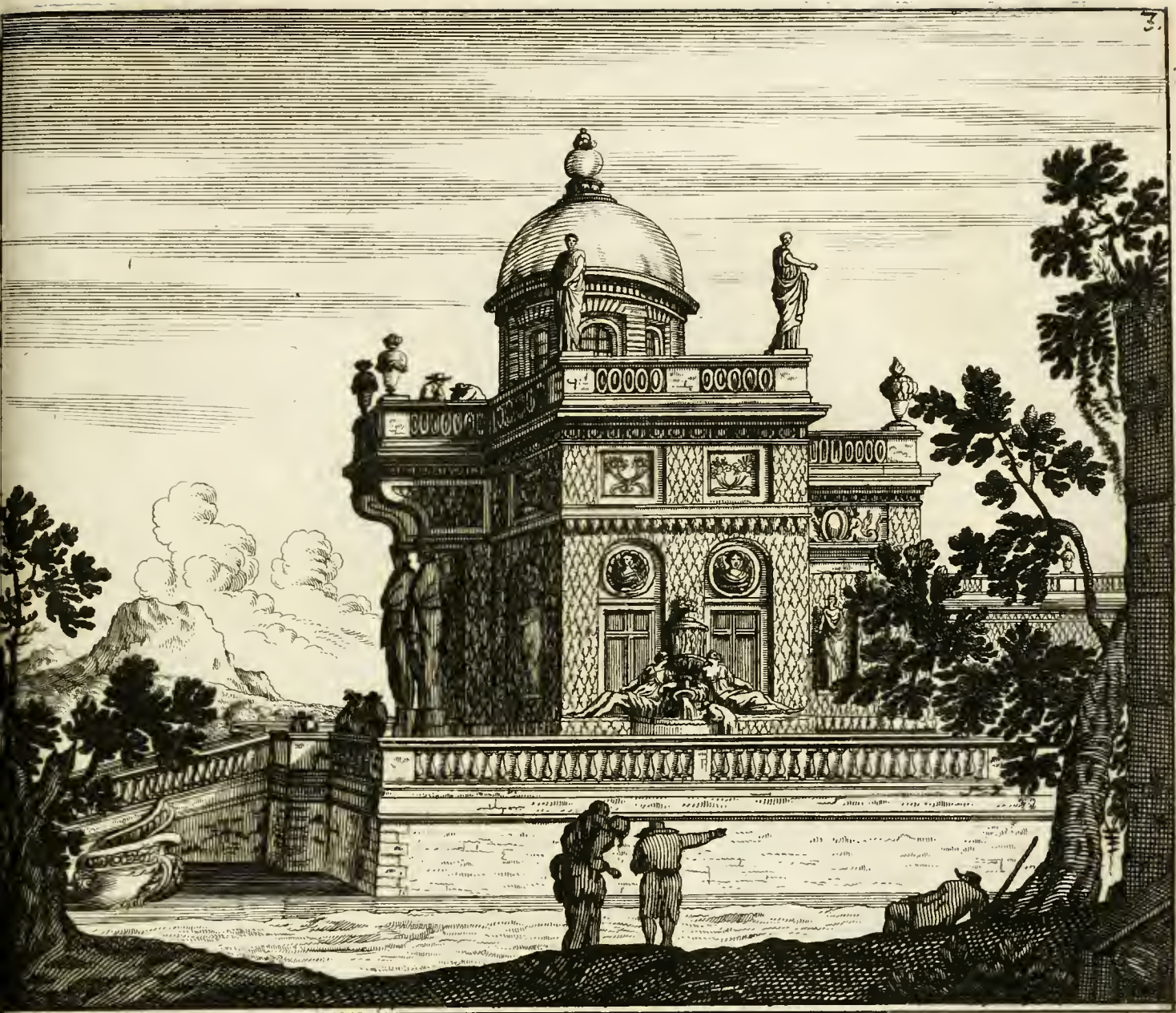
Tandem olitorius hortus amoenissimus orientali ac meridionali totius aedificii lateribus adhaeret, florum ac herbarum generibus variis confitus, fontanis quoque structuris decorus, & editior aliquantum vicino pomario, a quo intergerino pariete disjungitur.

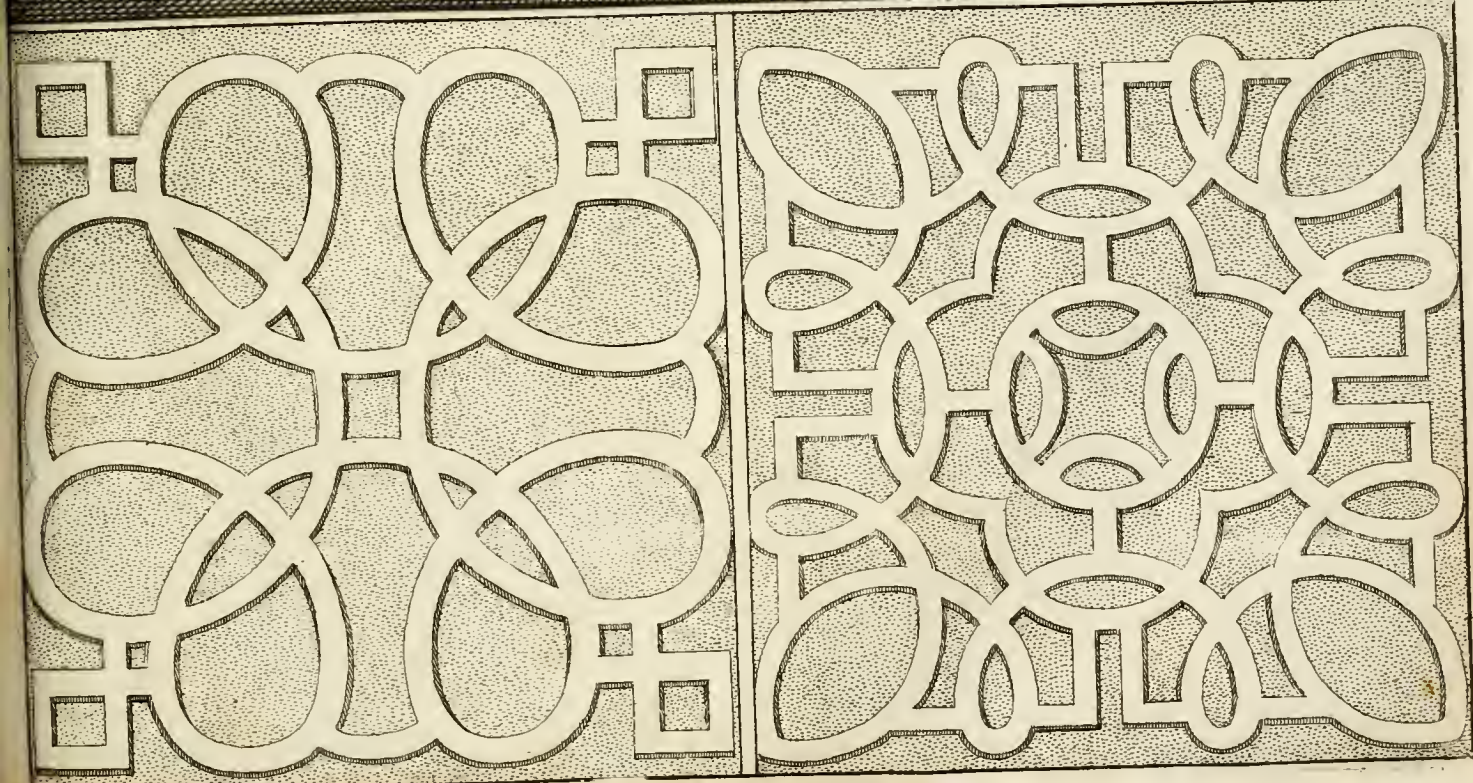

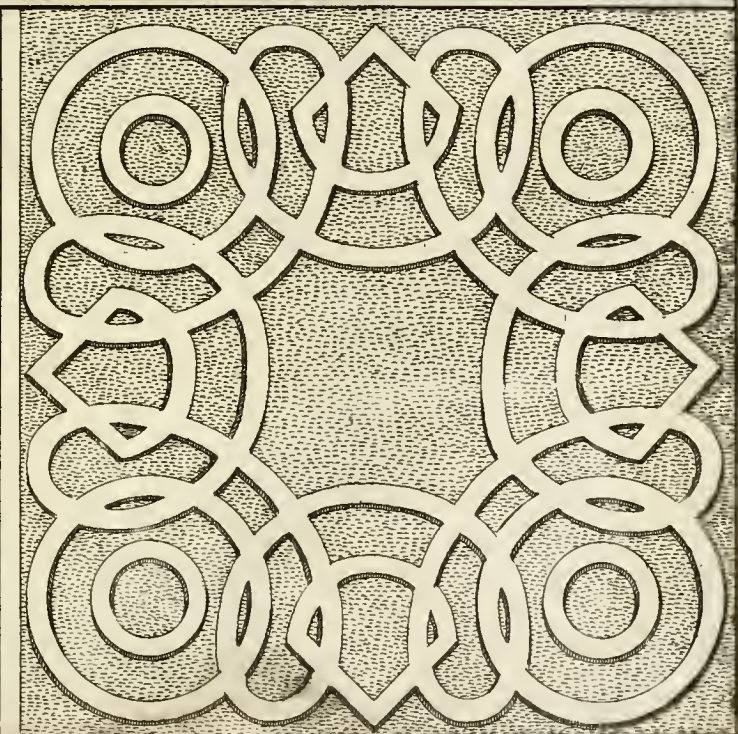
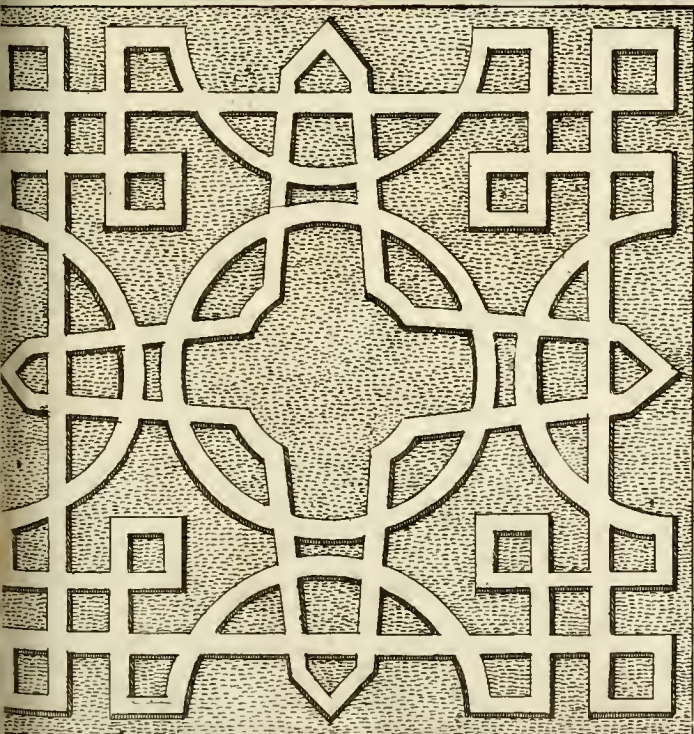

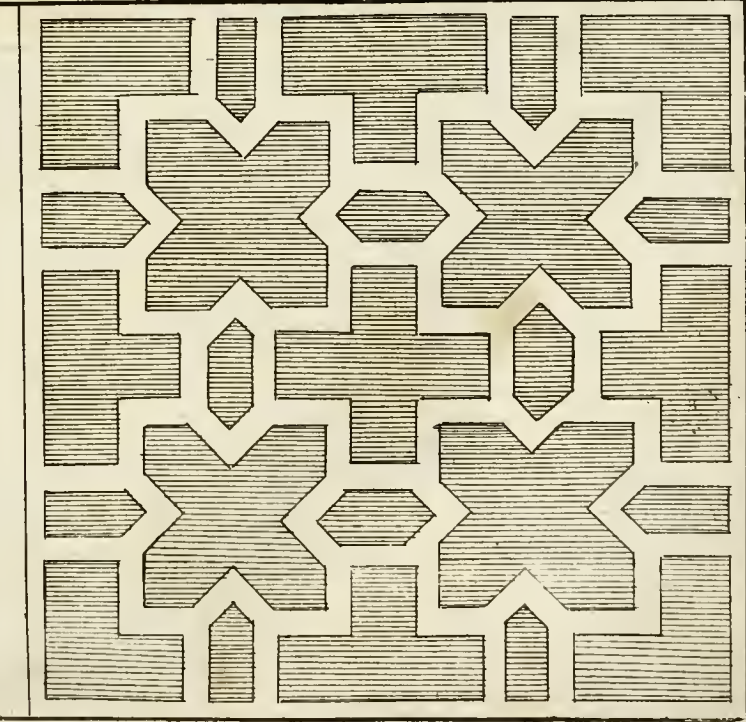
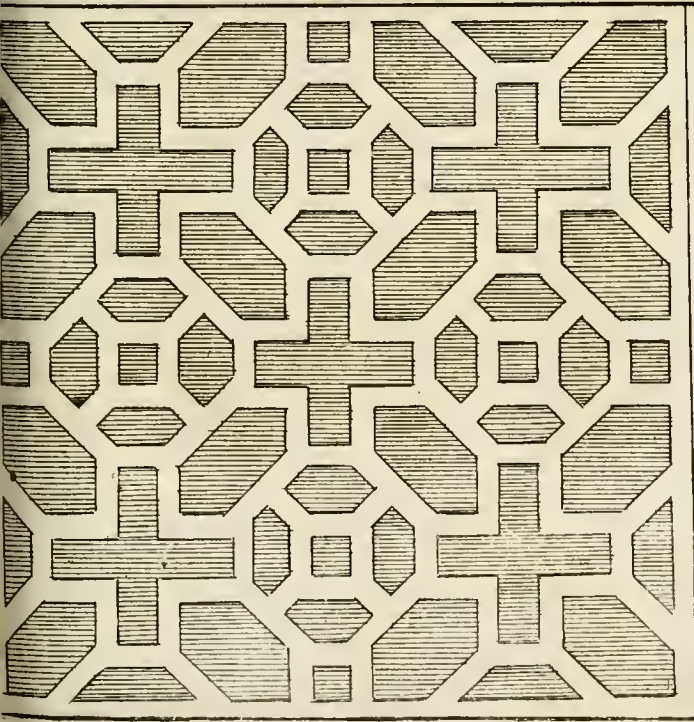
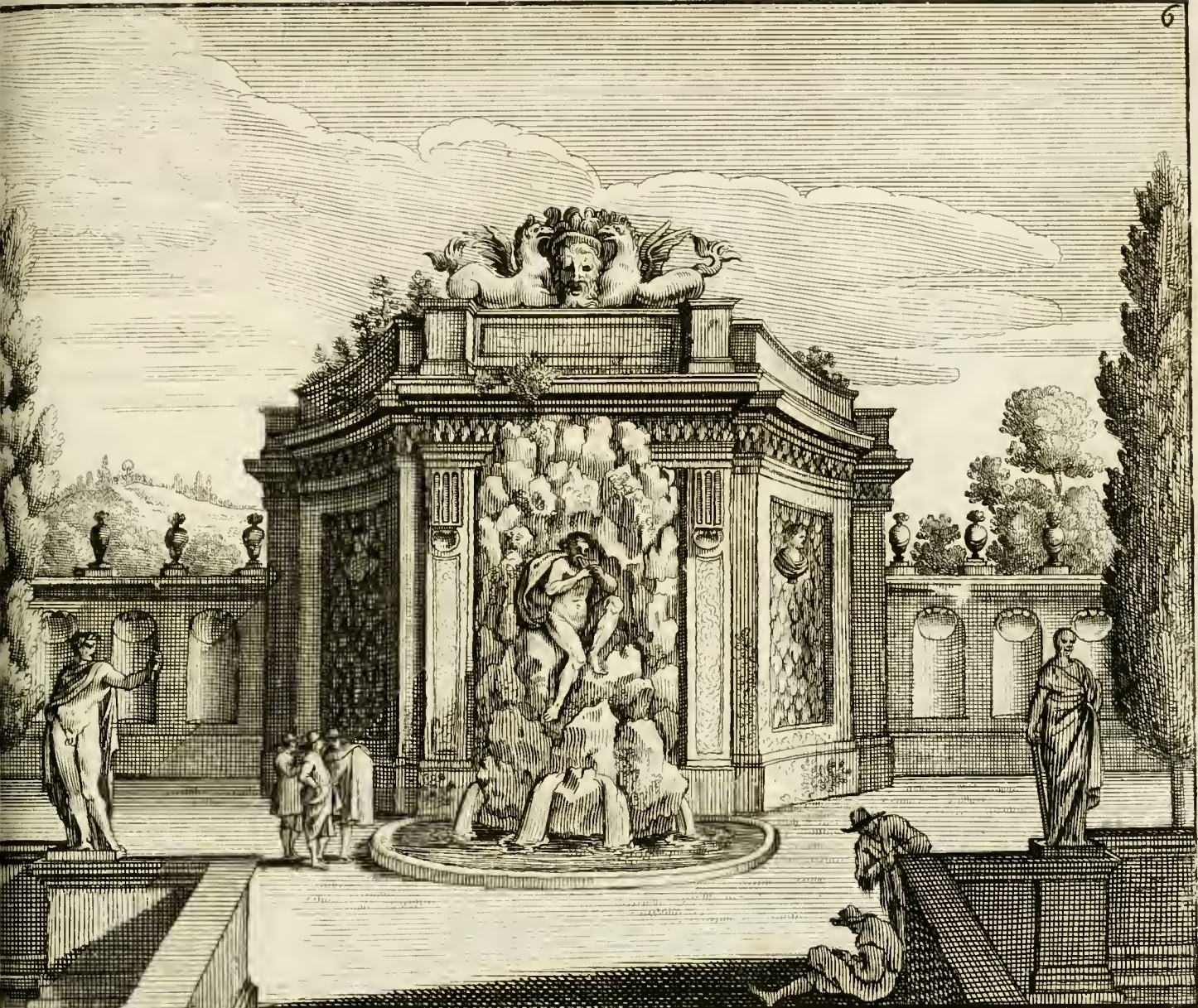

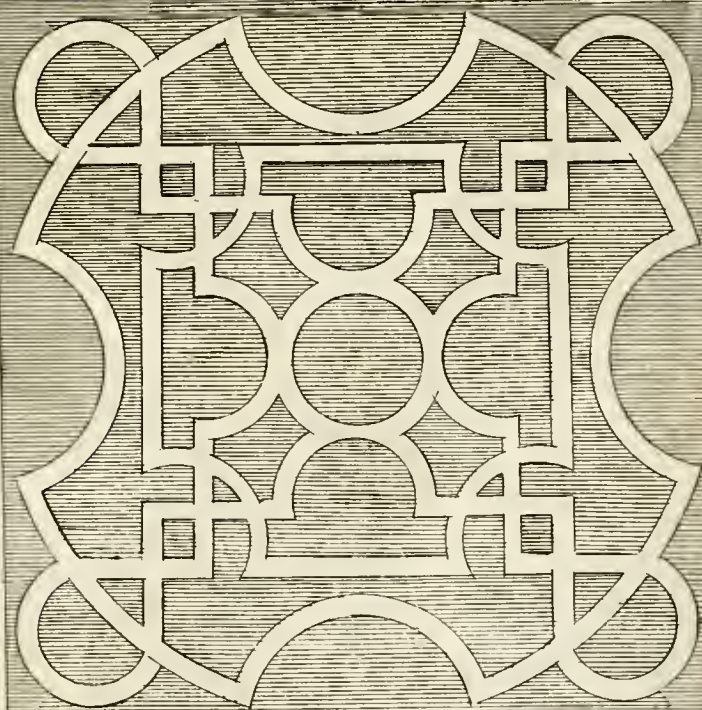
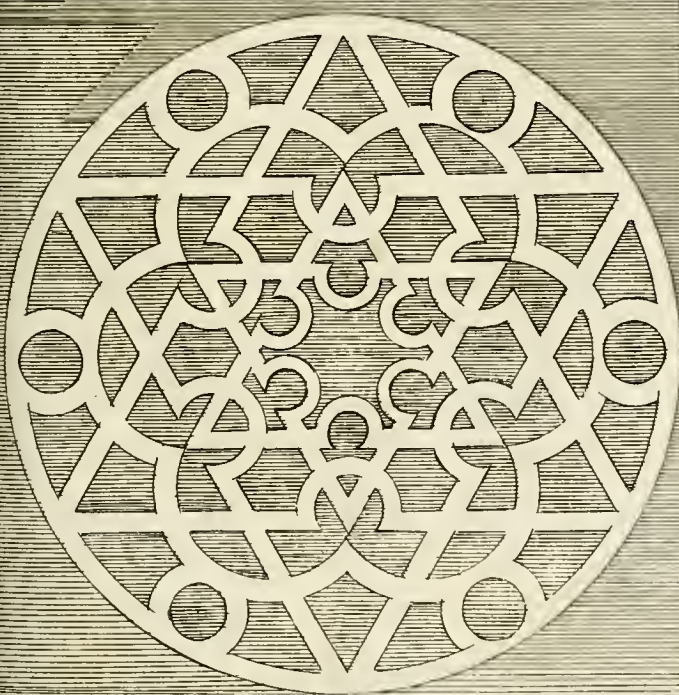

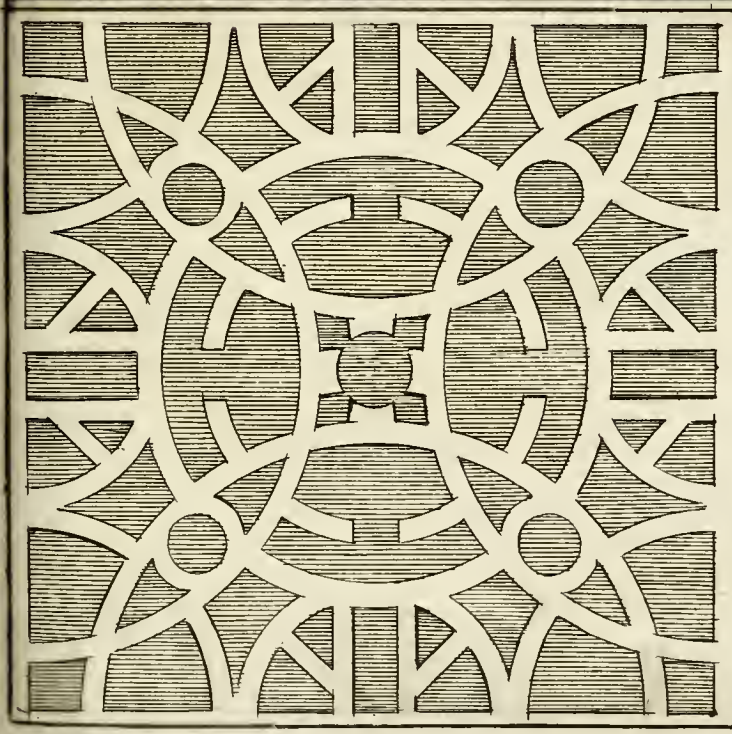
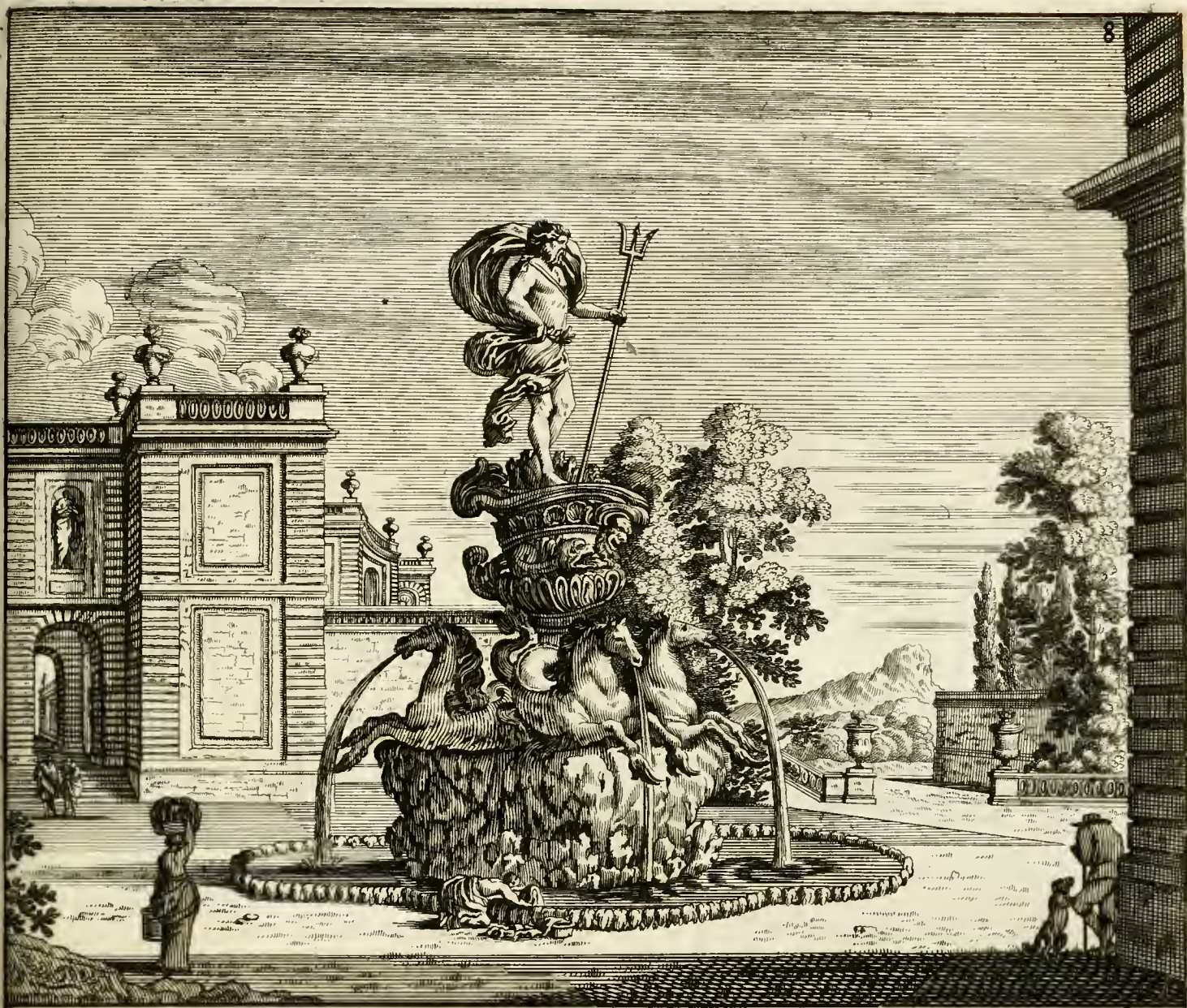

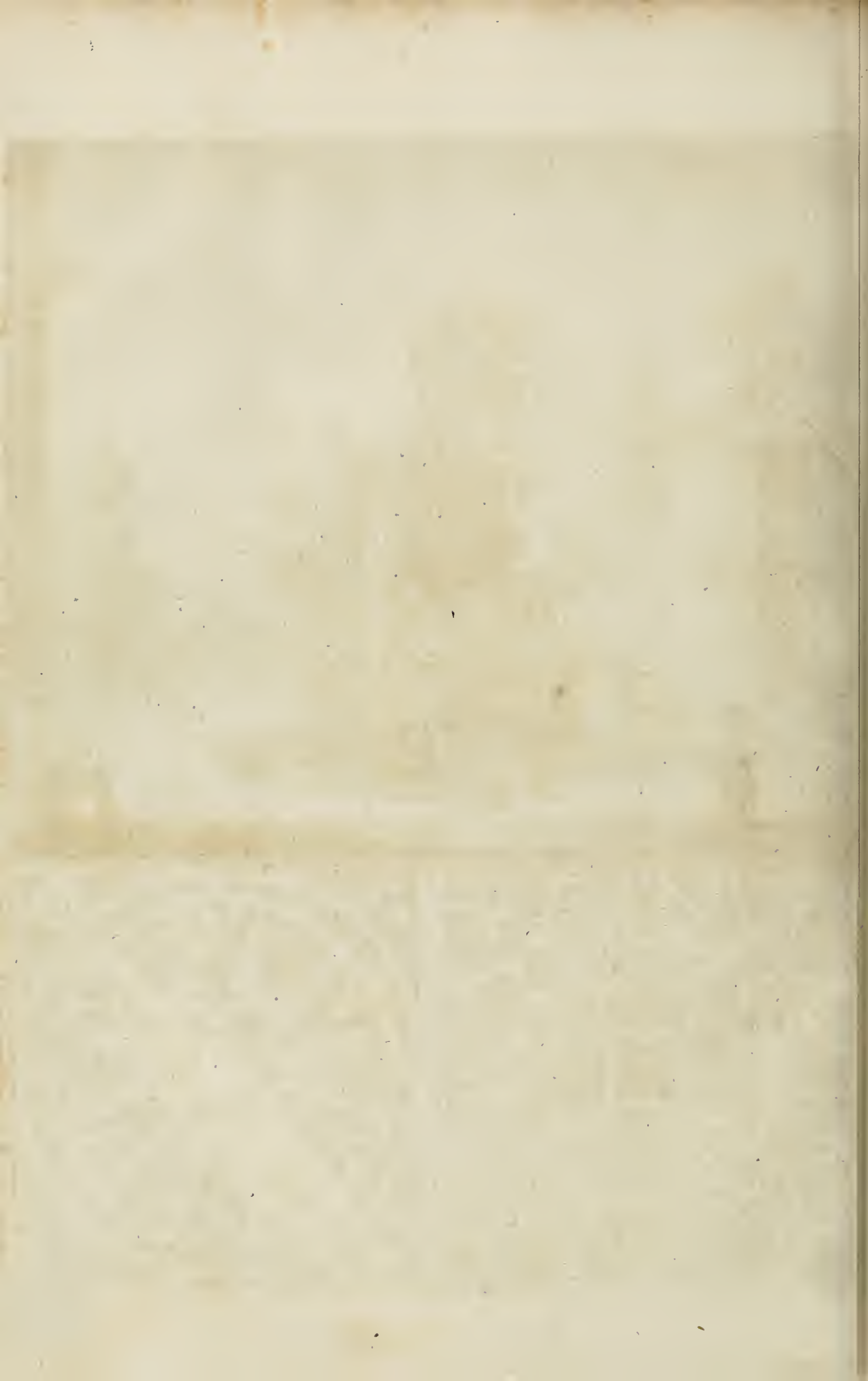

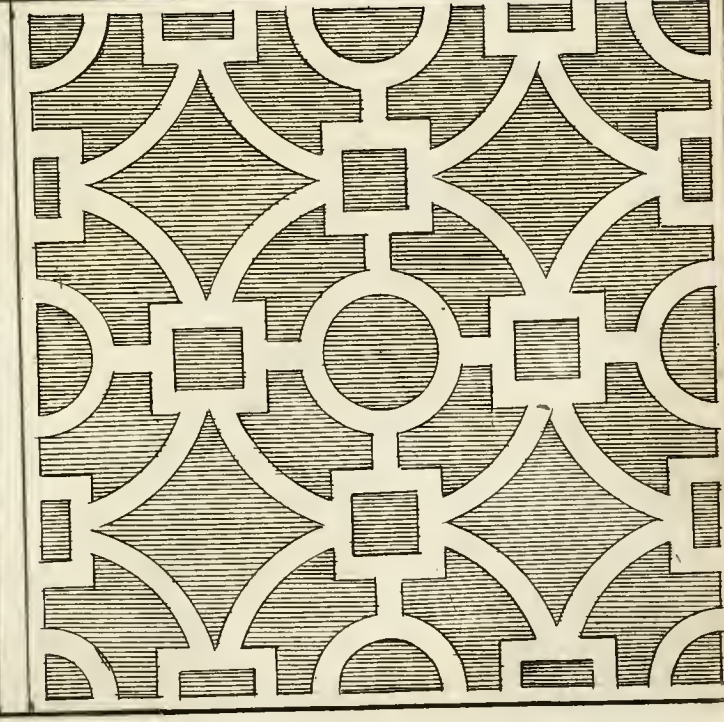
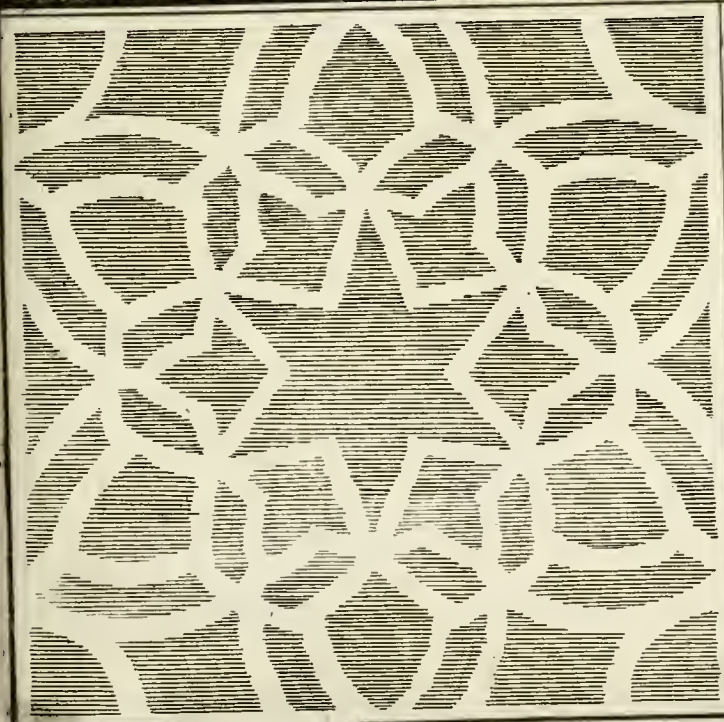

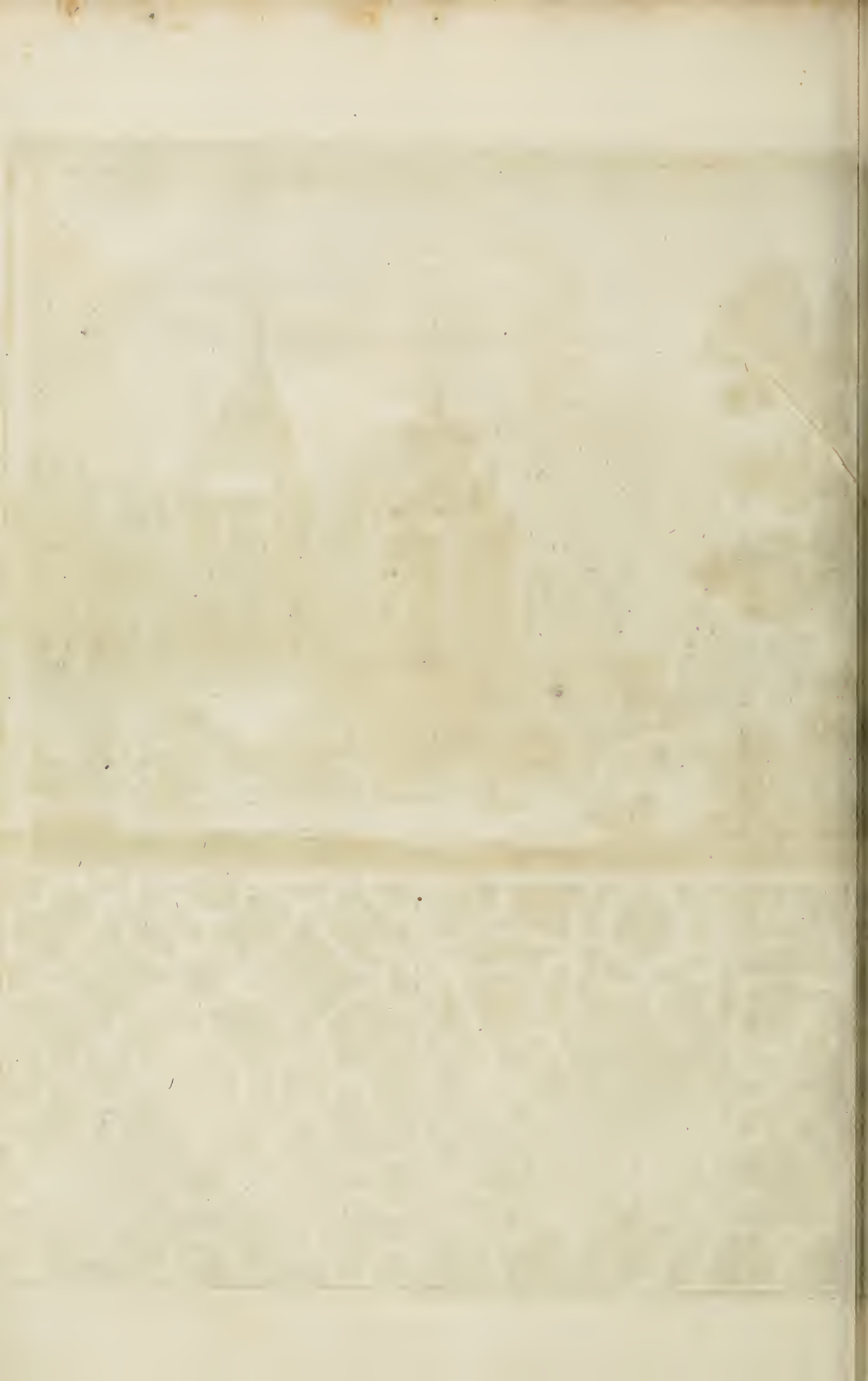

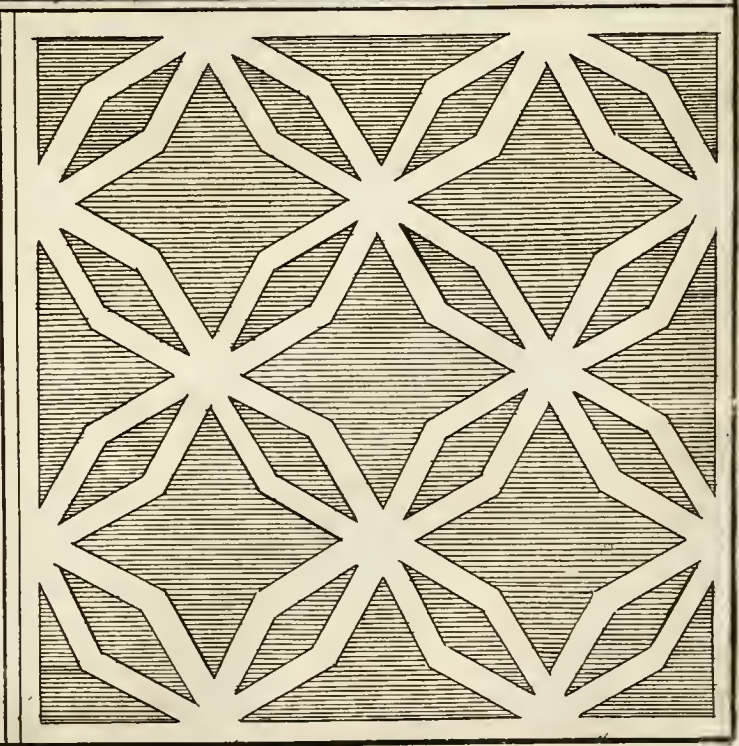
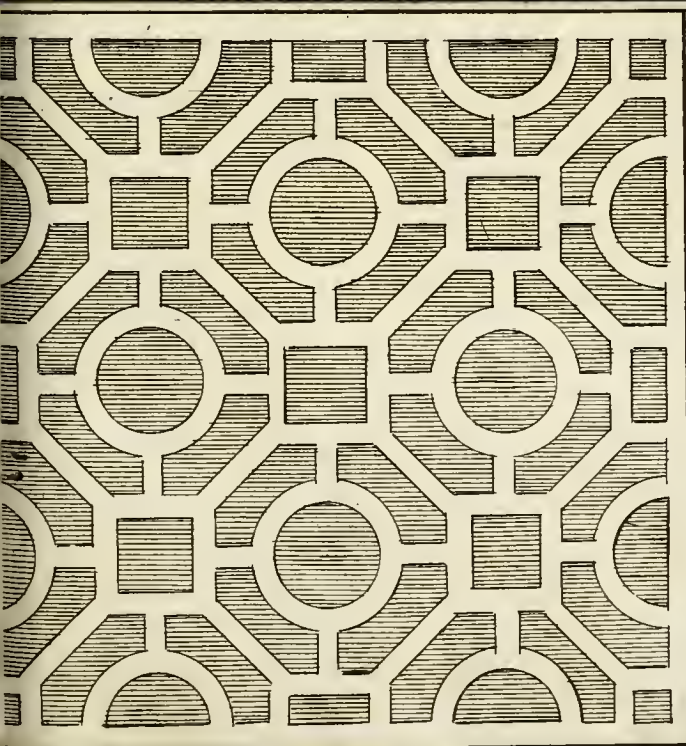

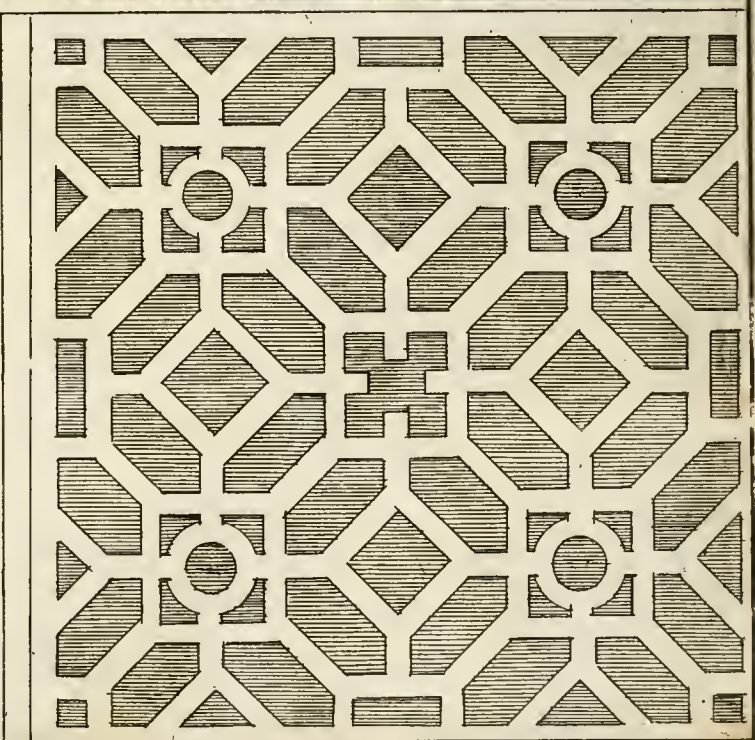
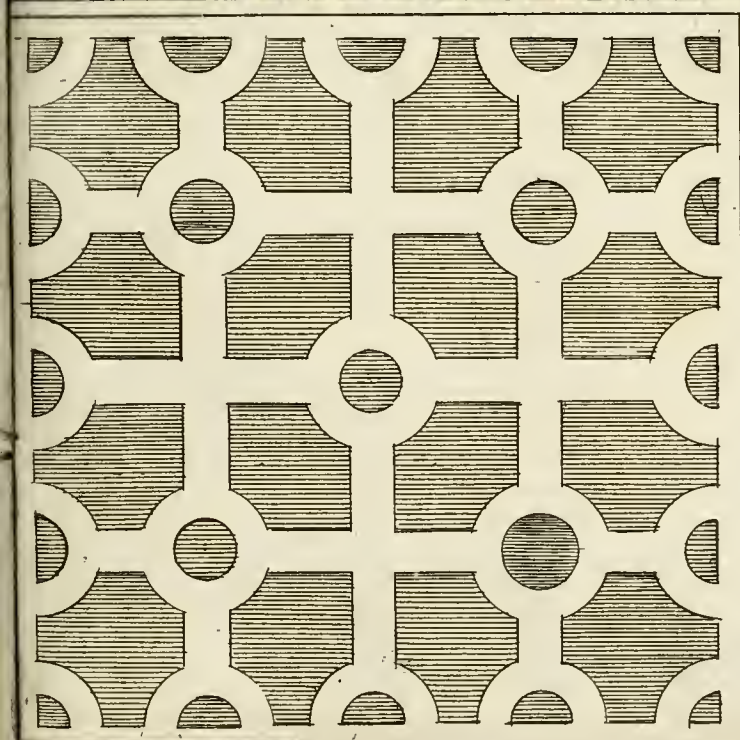

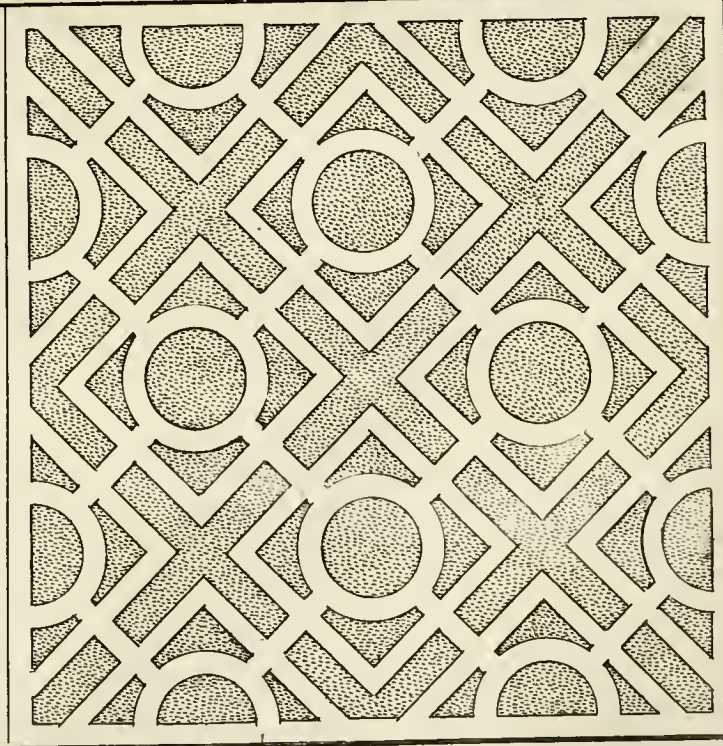
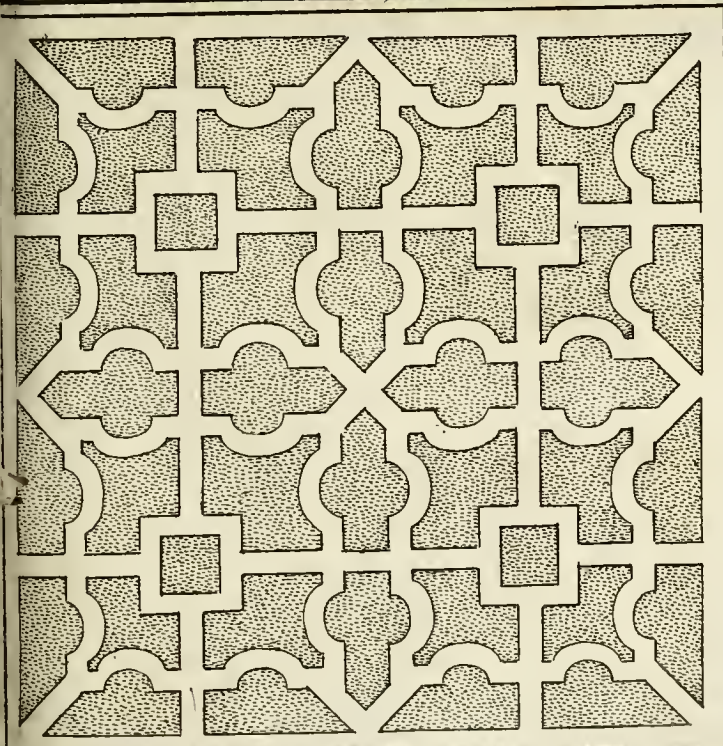
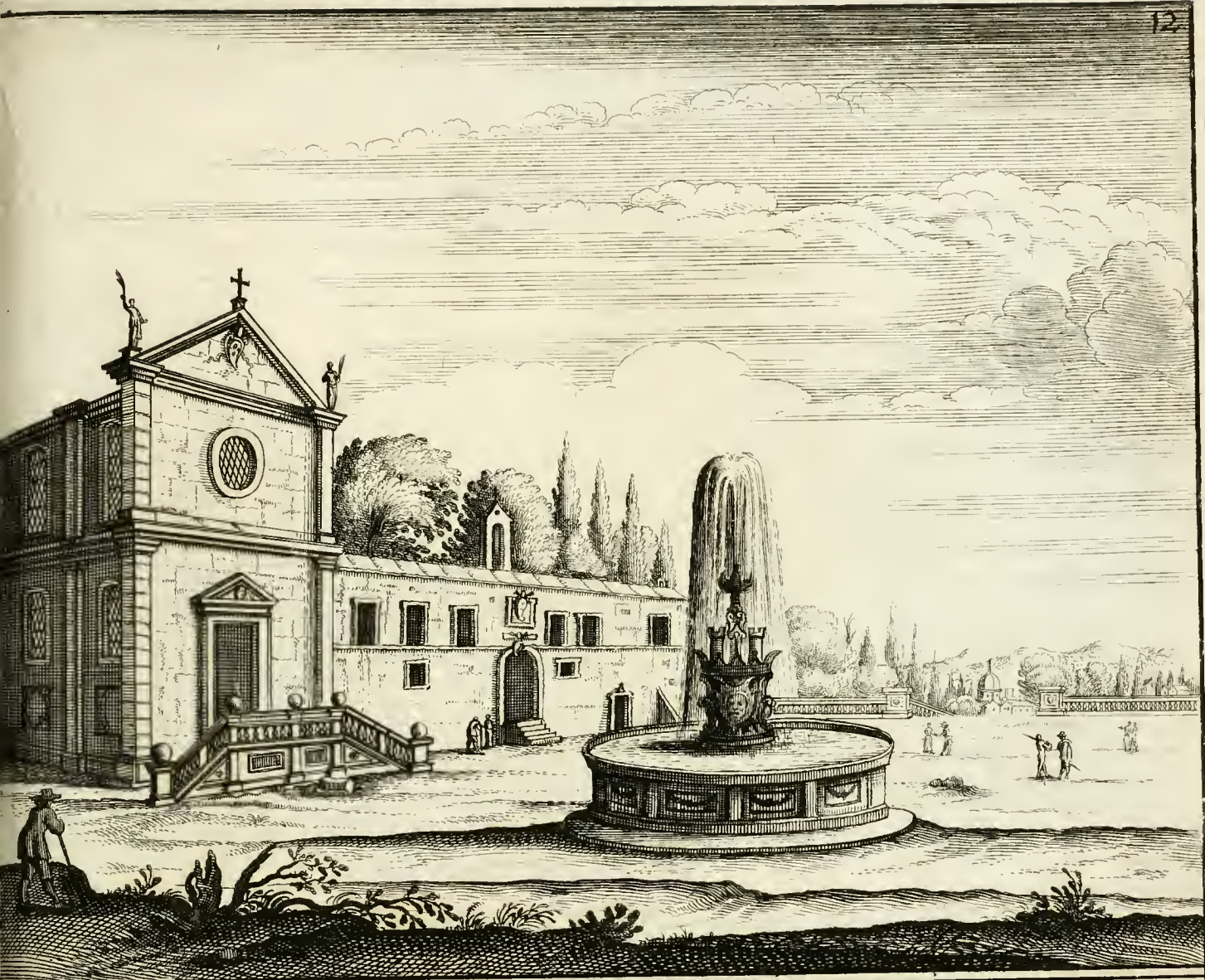

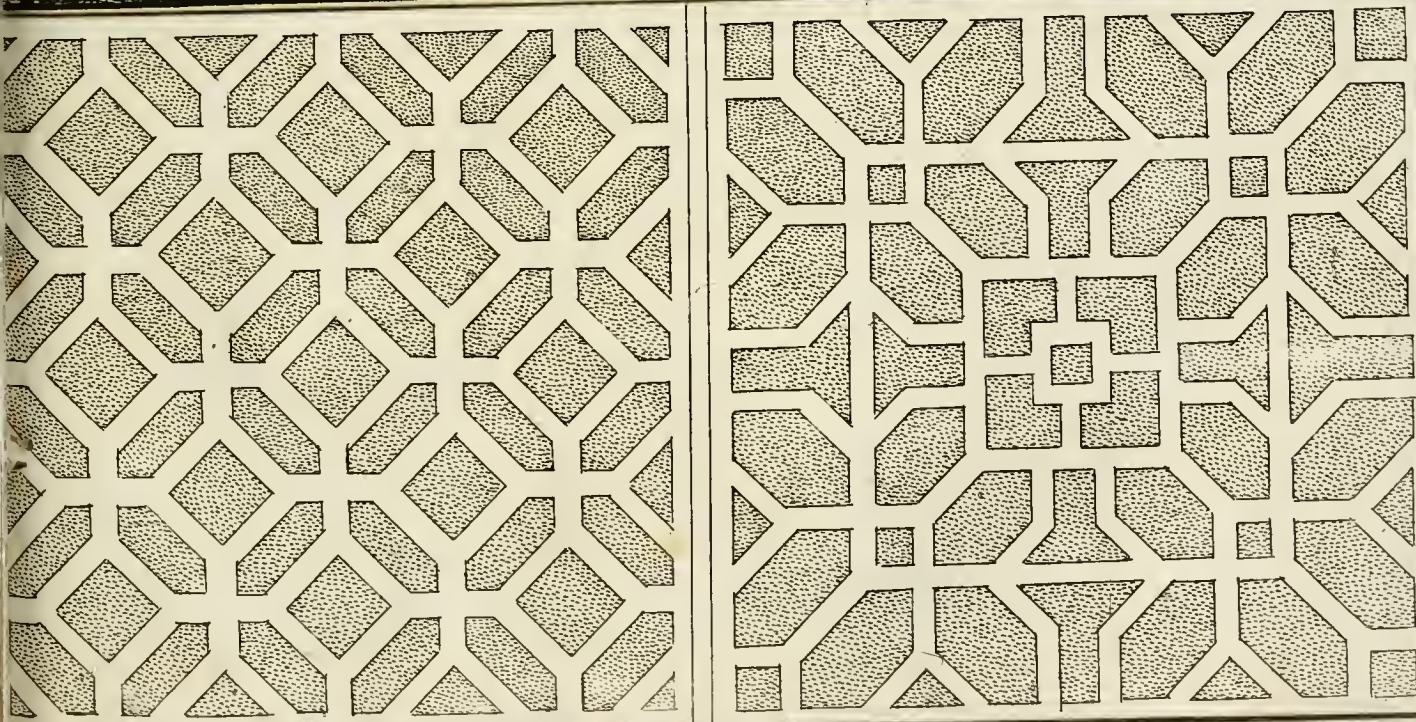

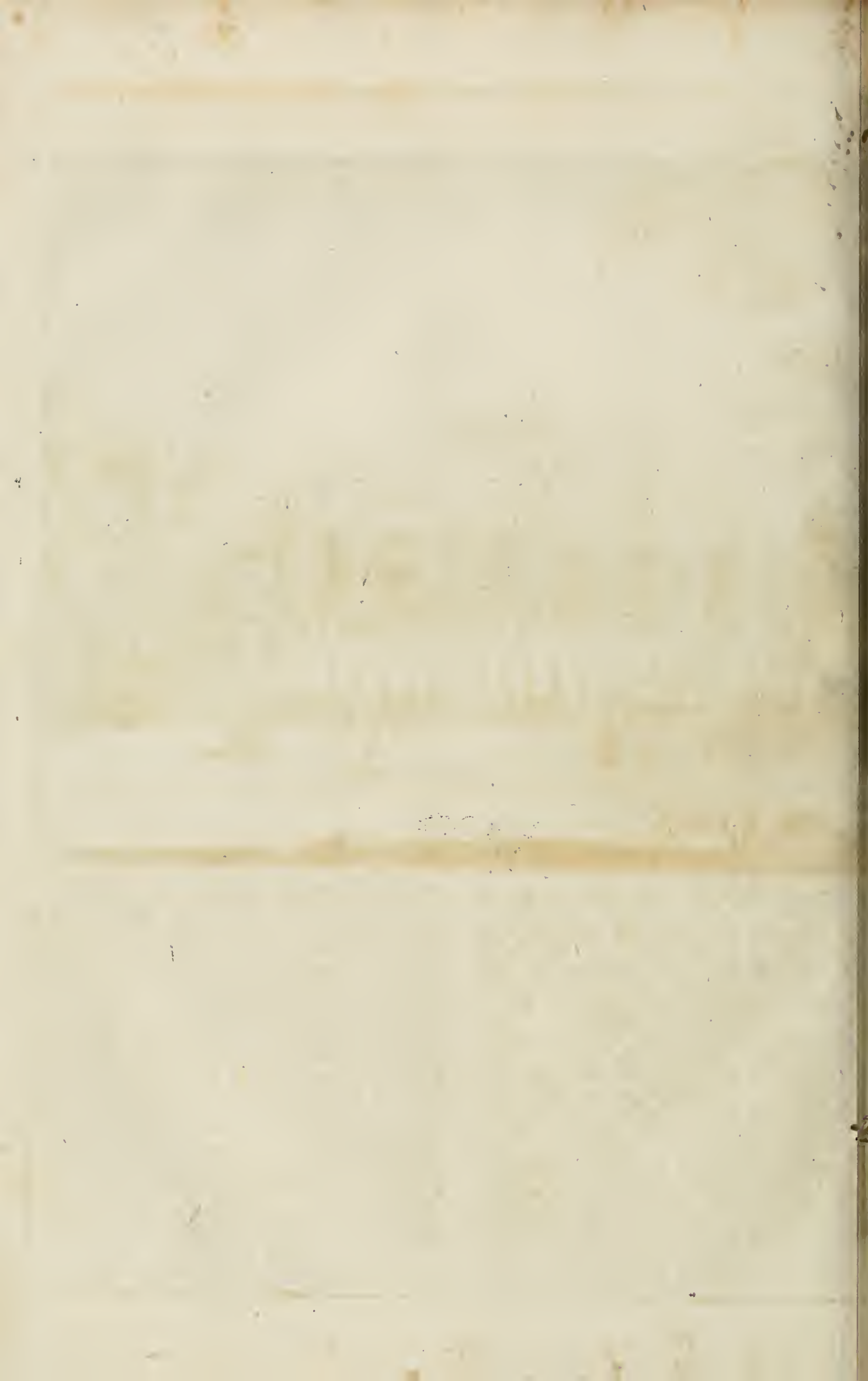

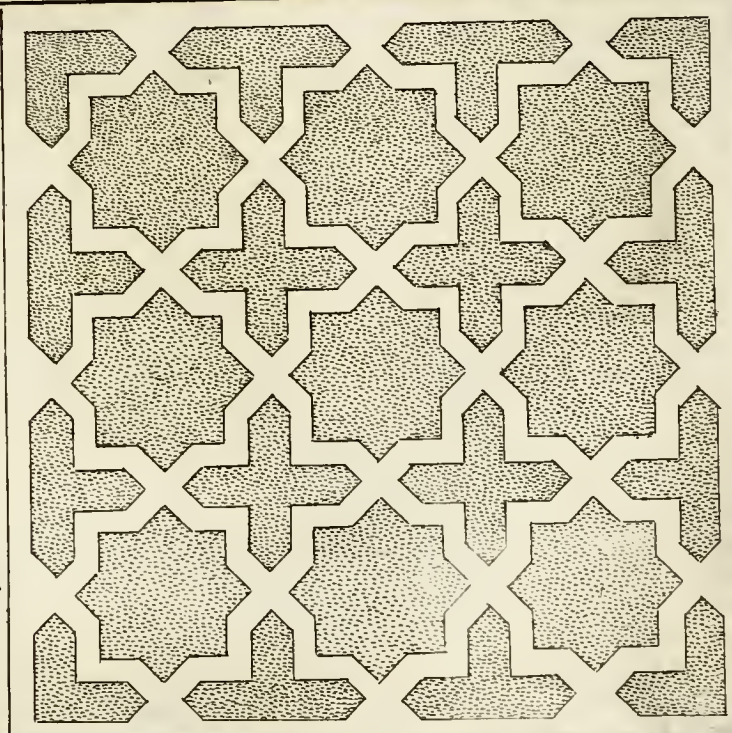
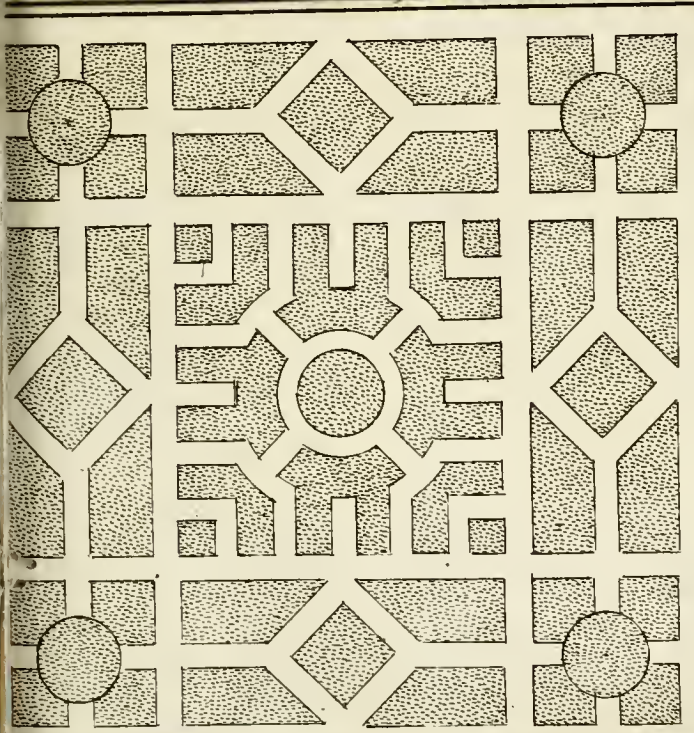

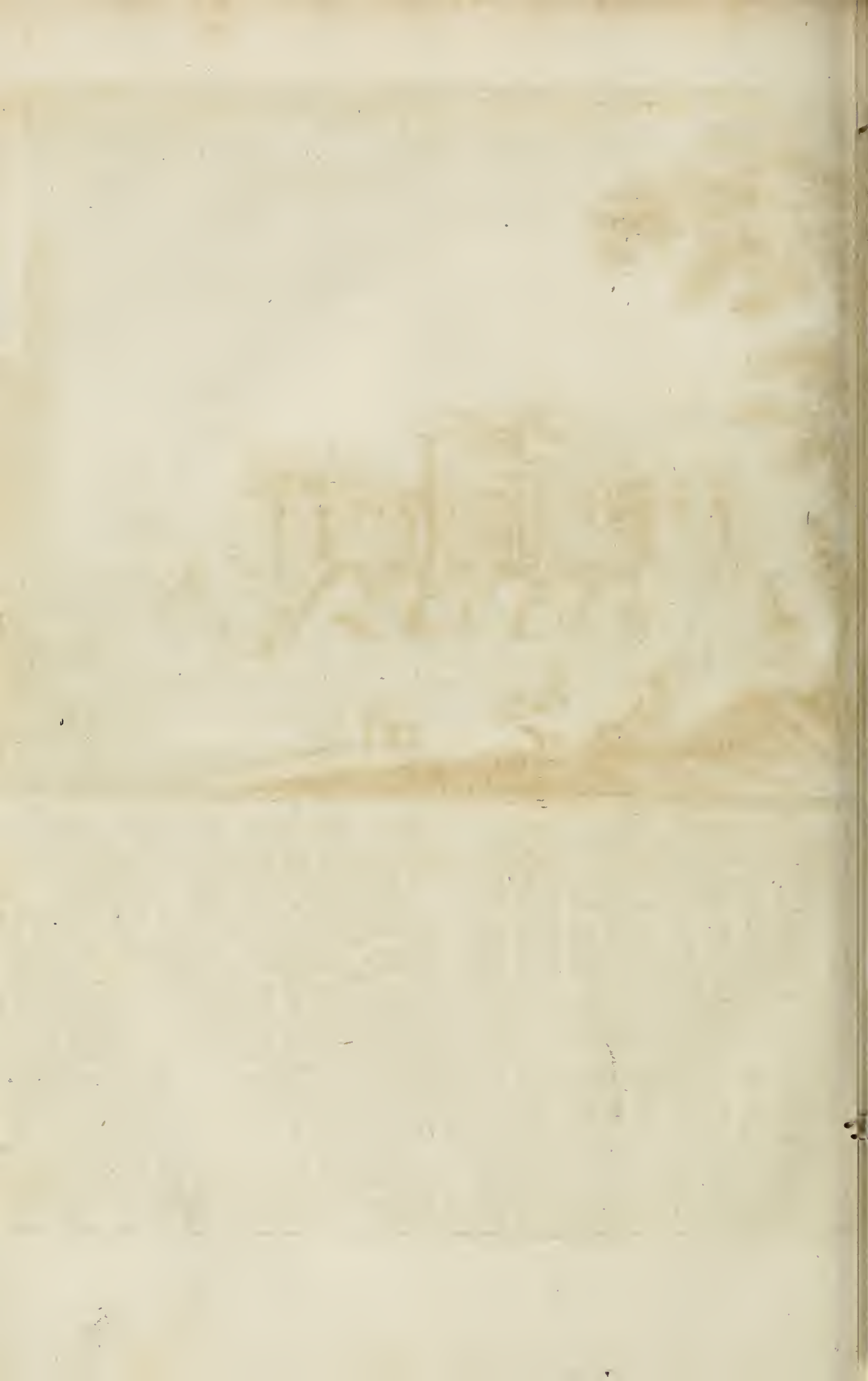

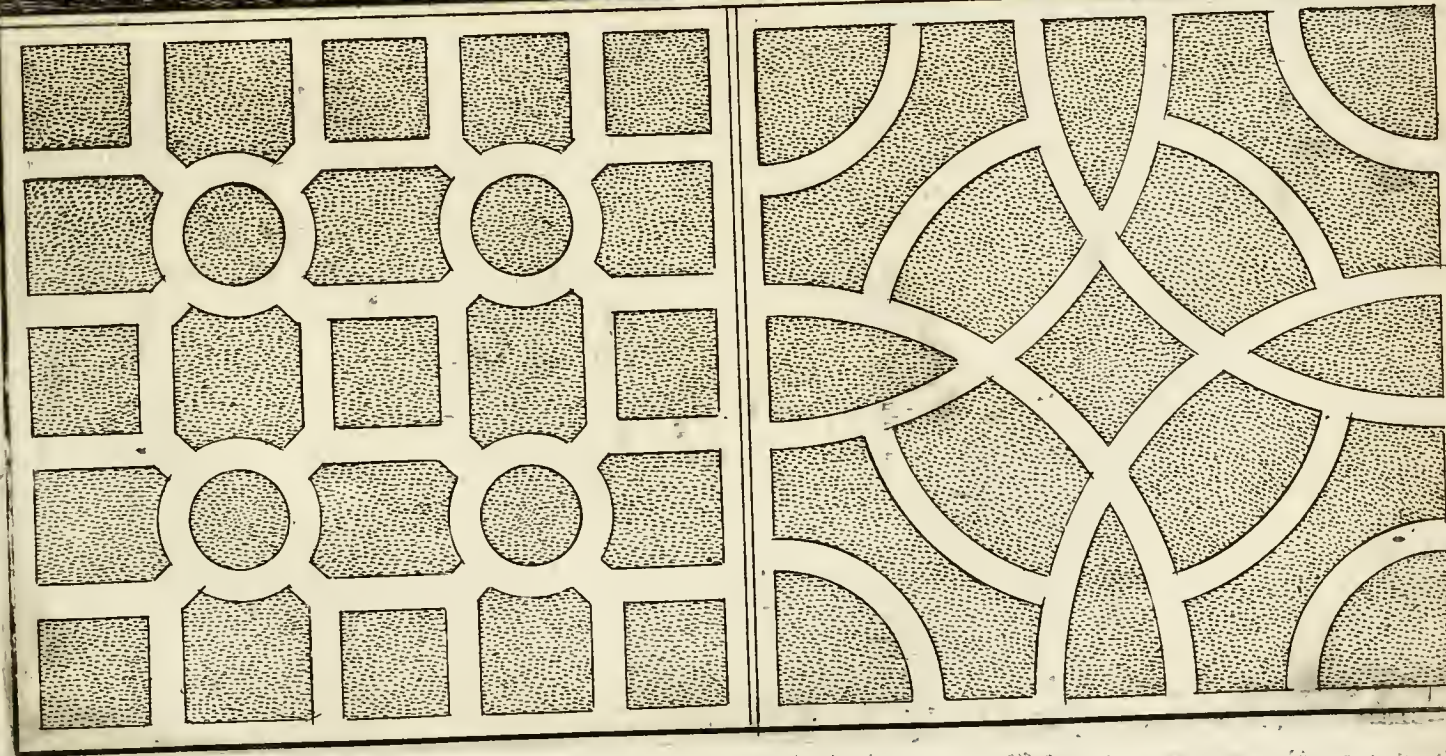
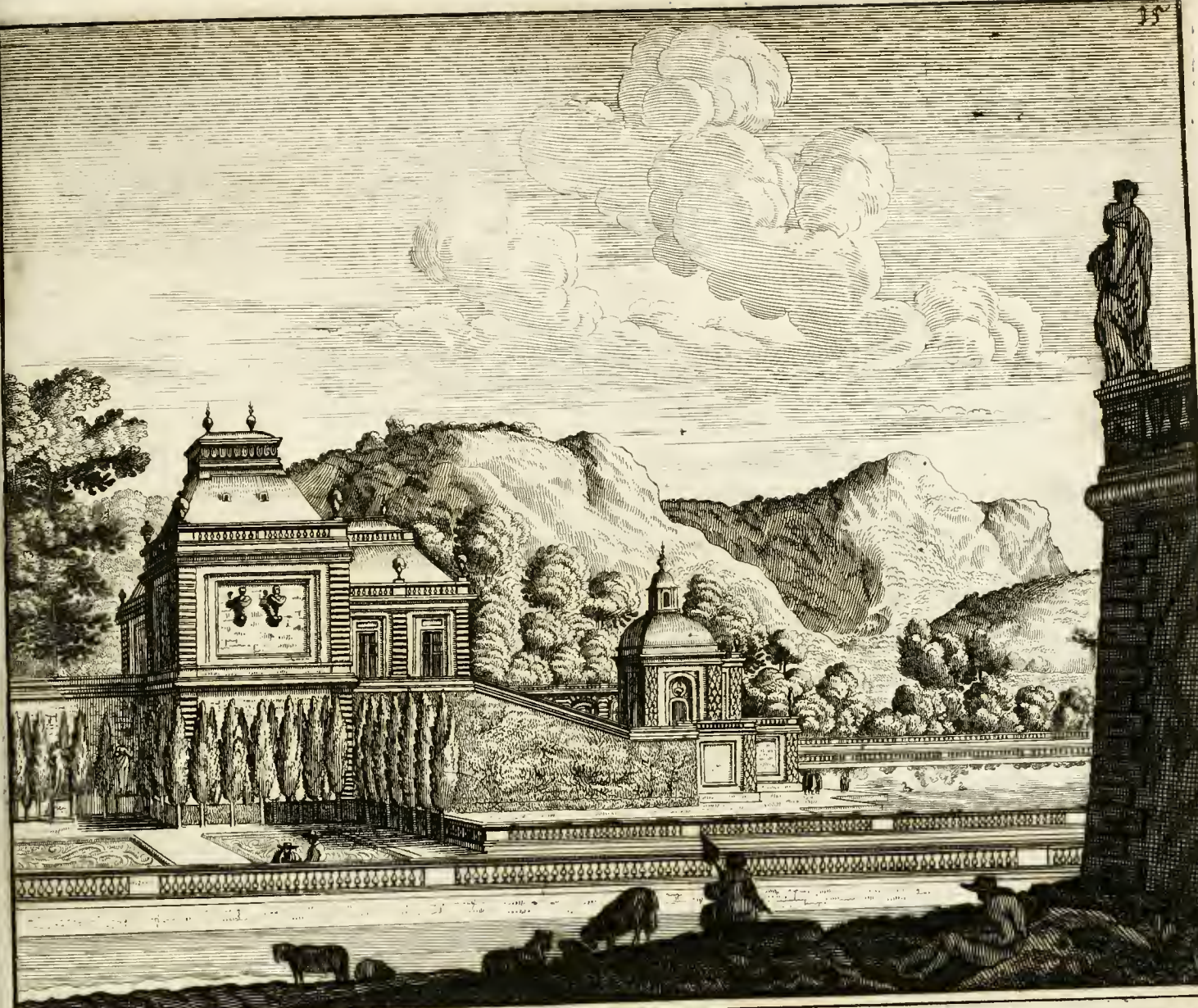

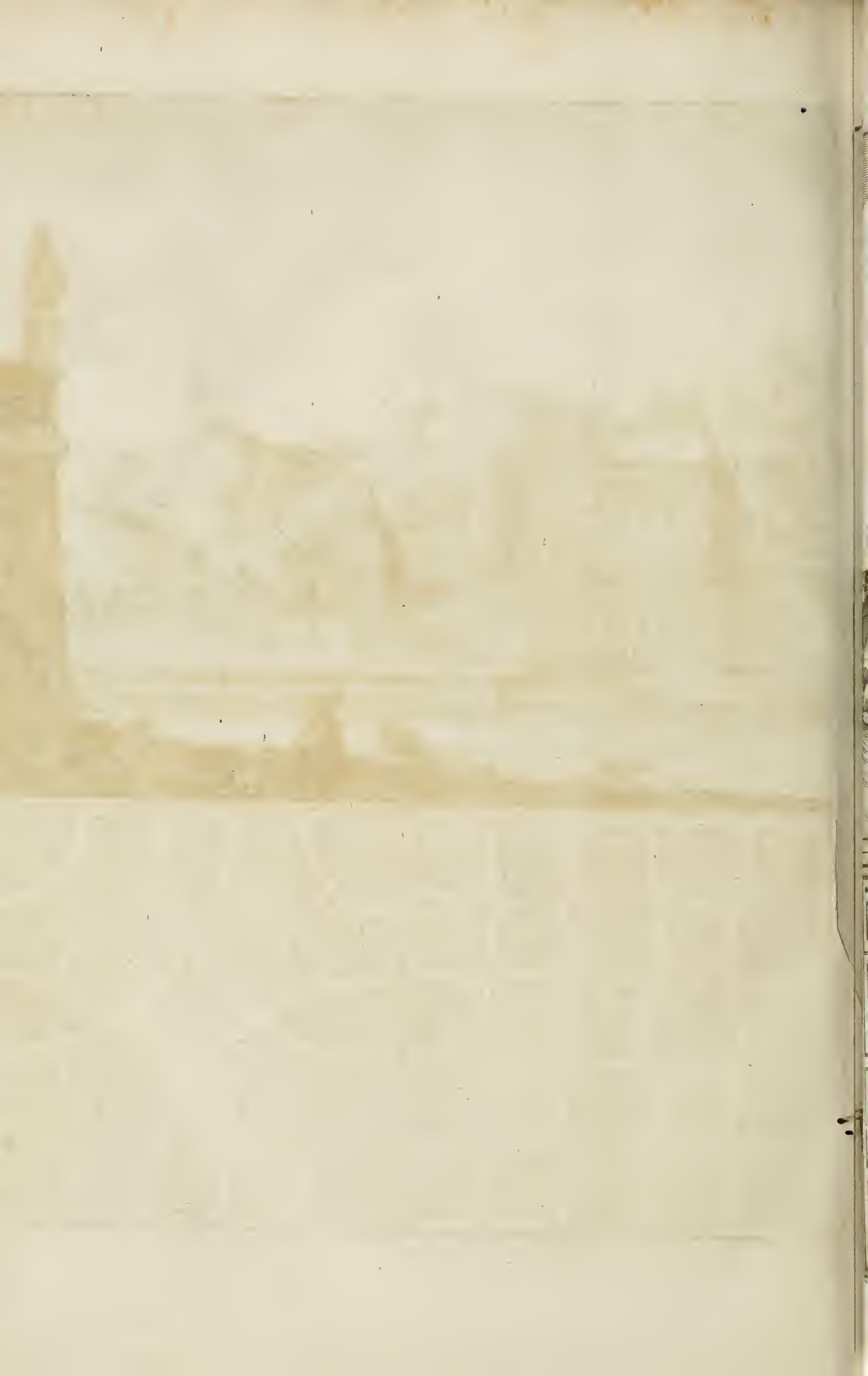

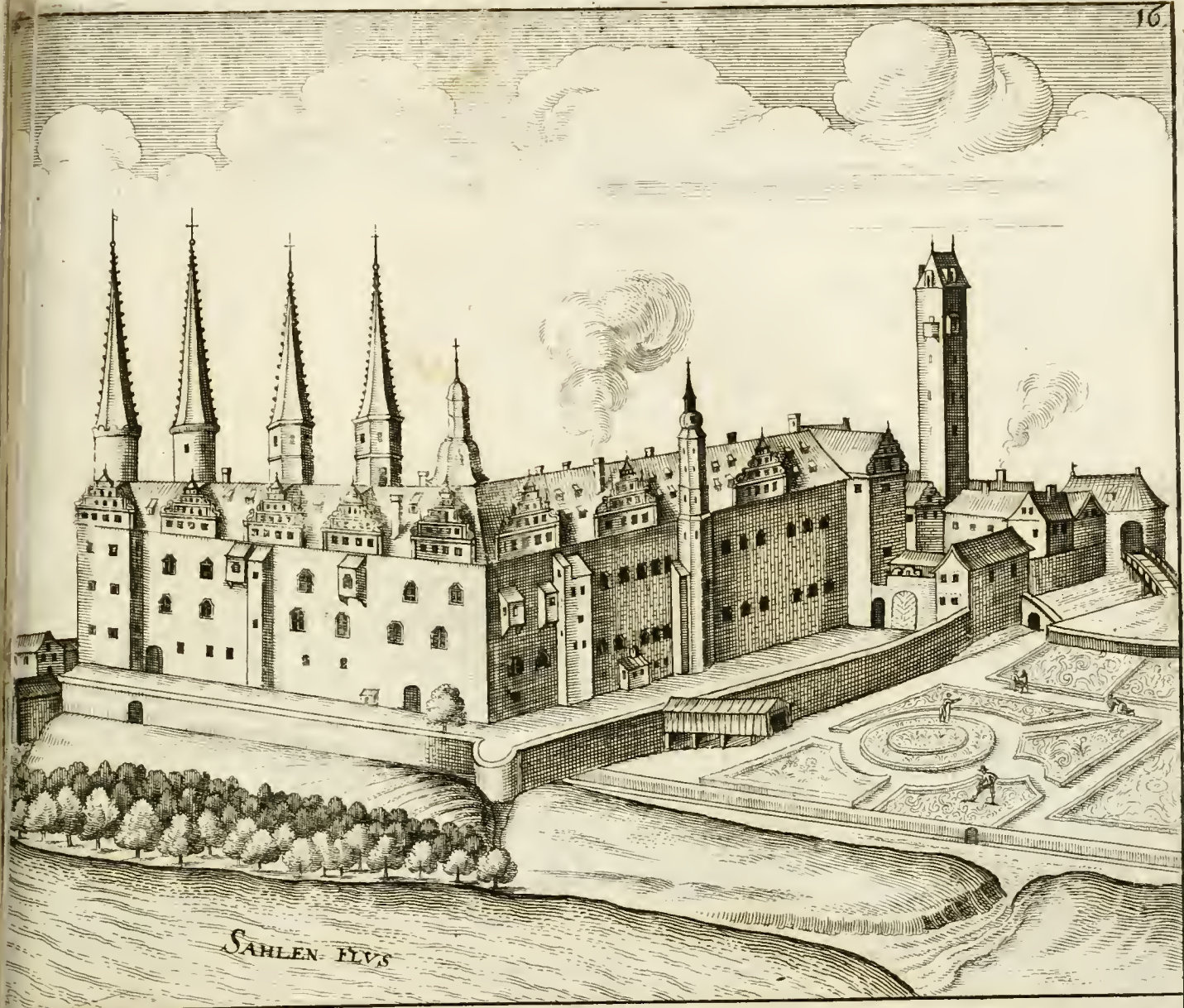

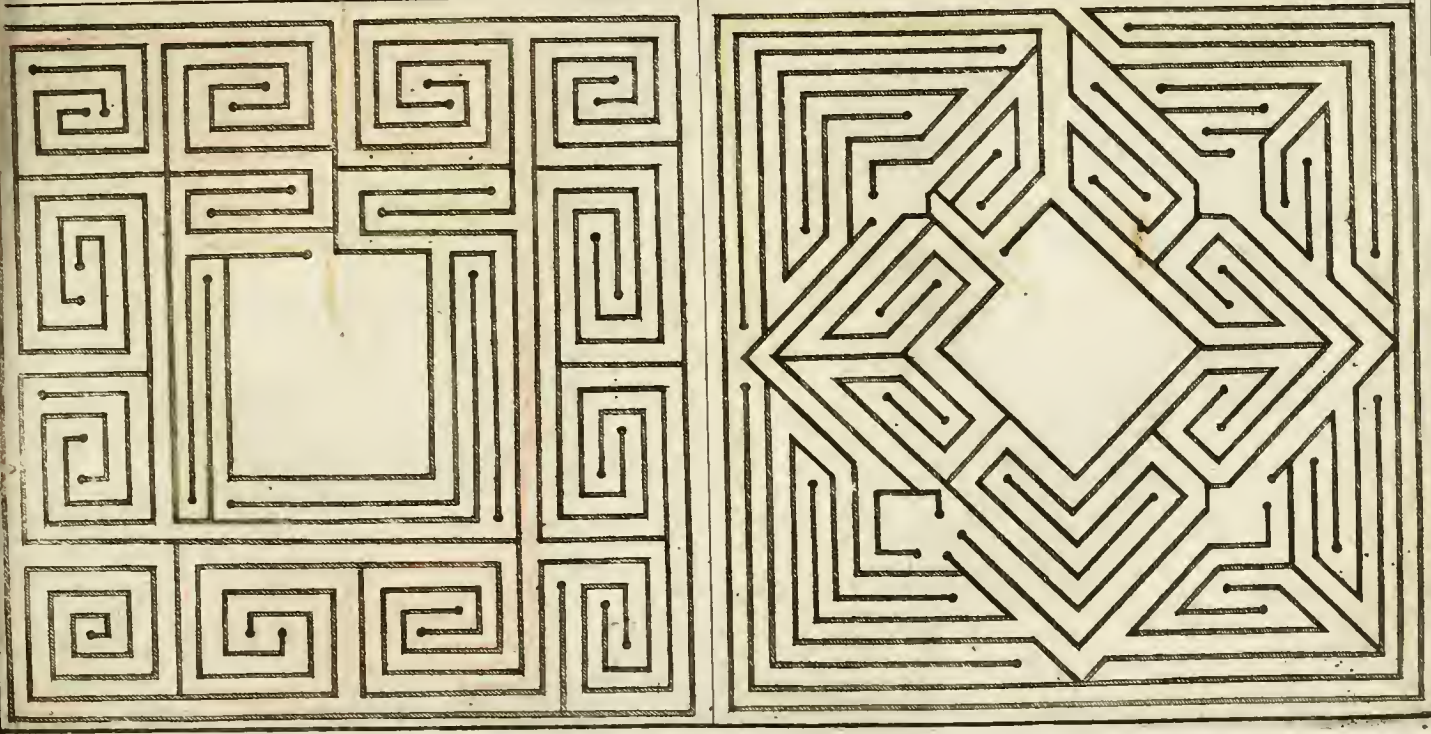

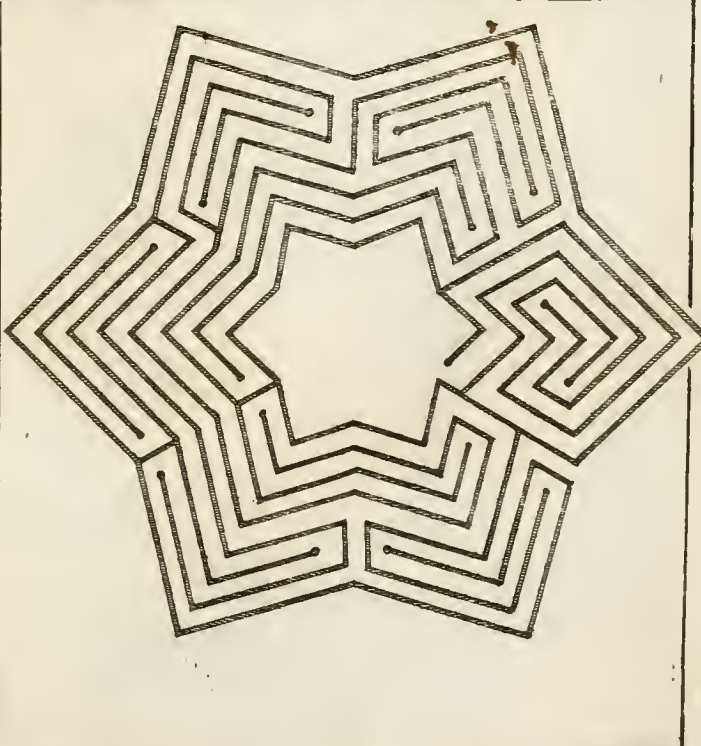
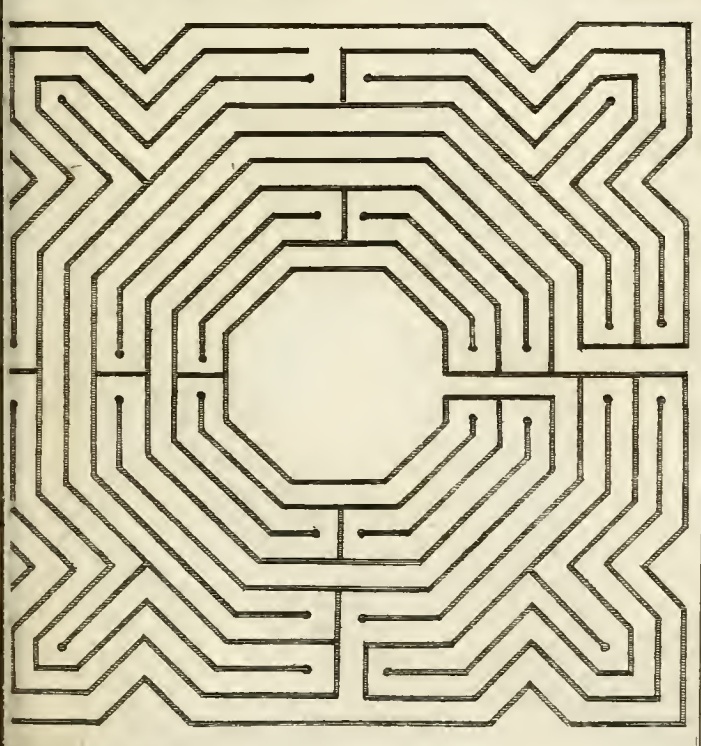
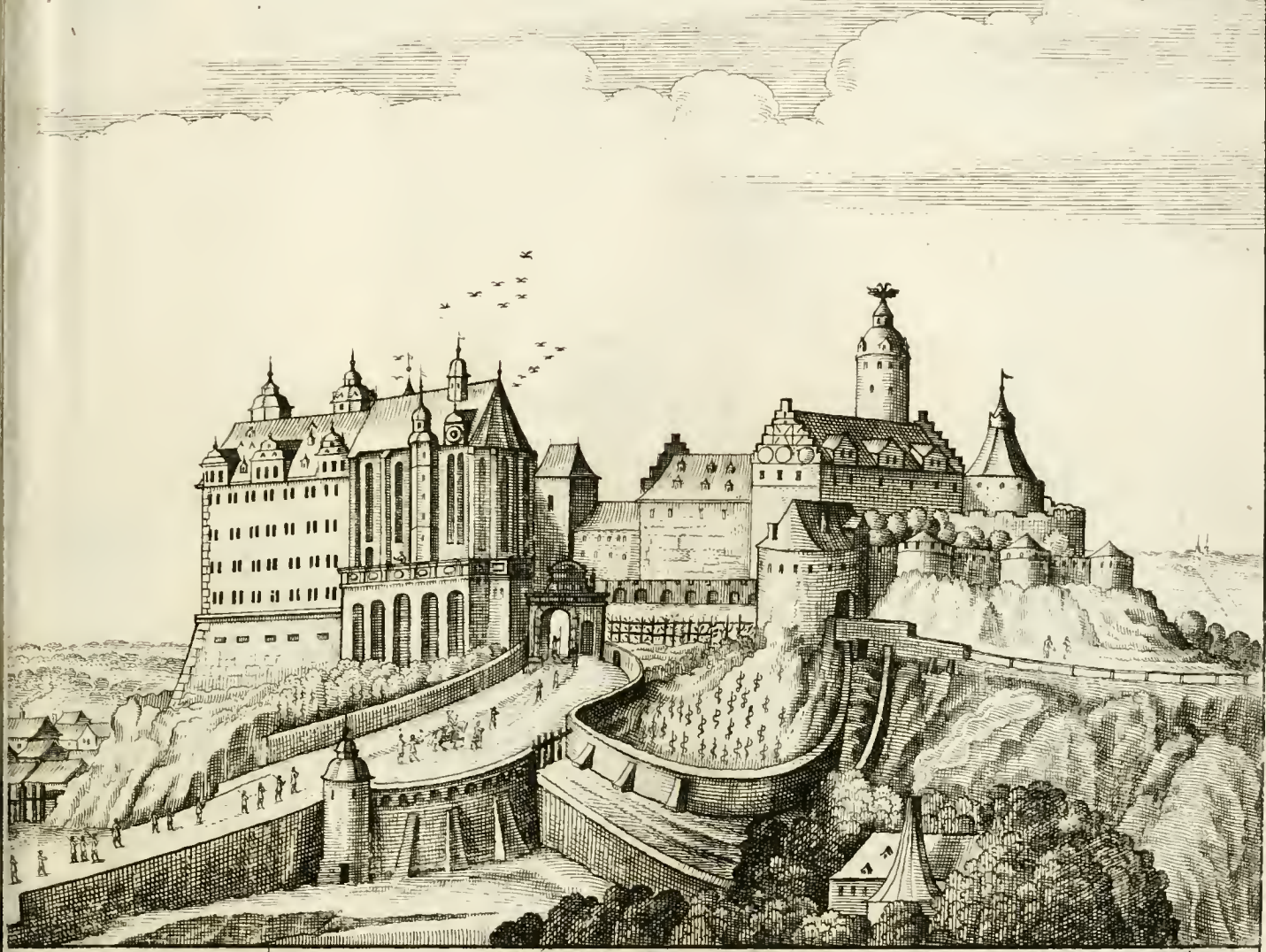

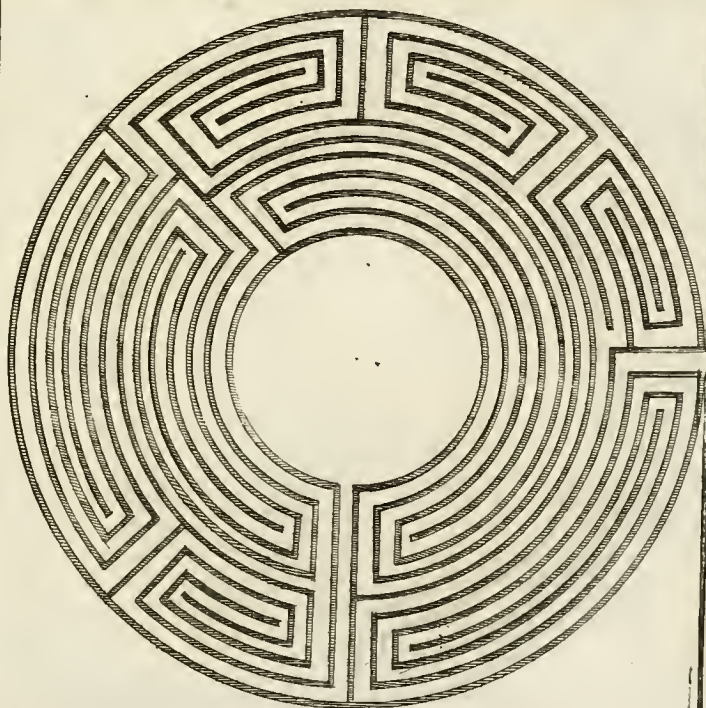
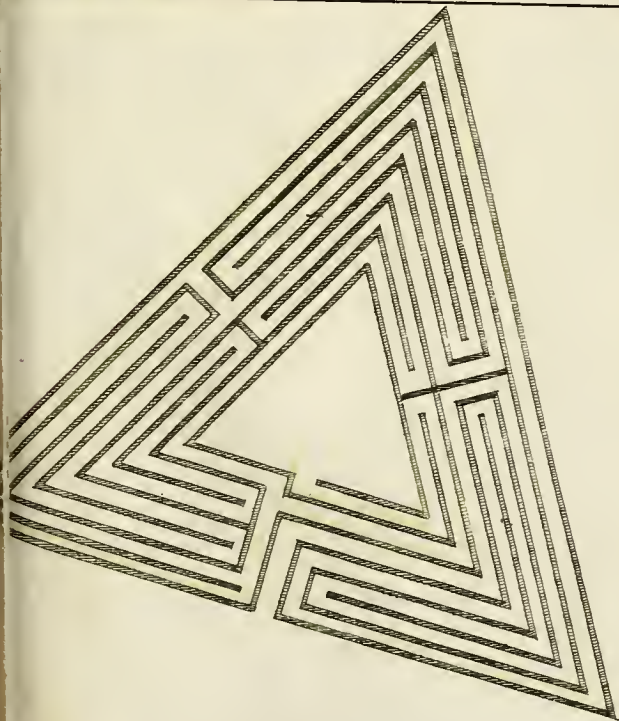
SAHLEN-FLVS

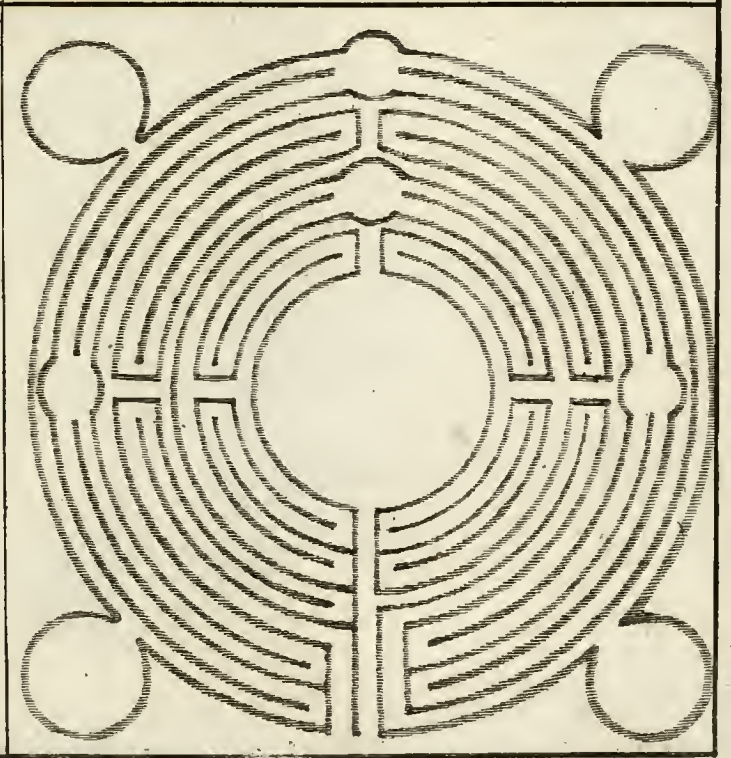
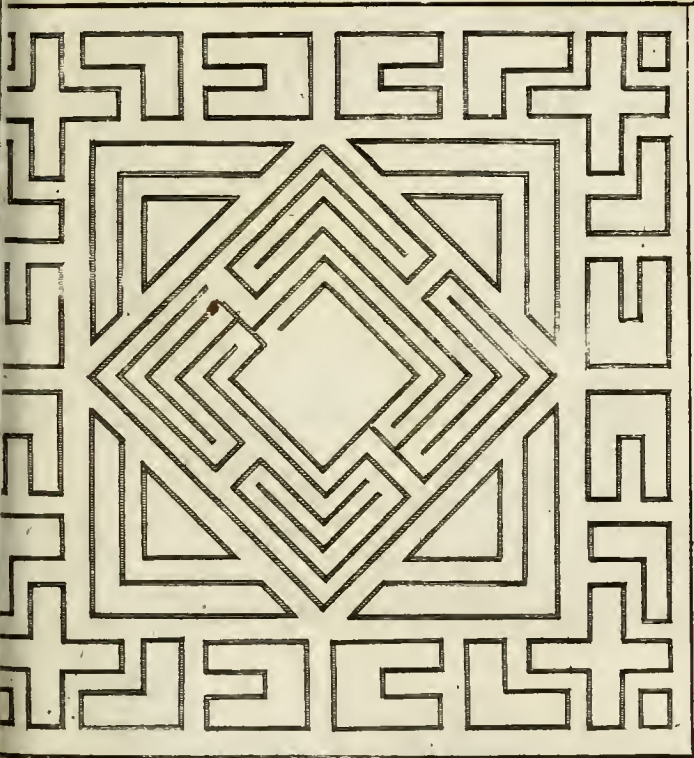

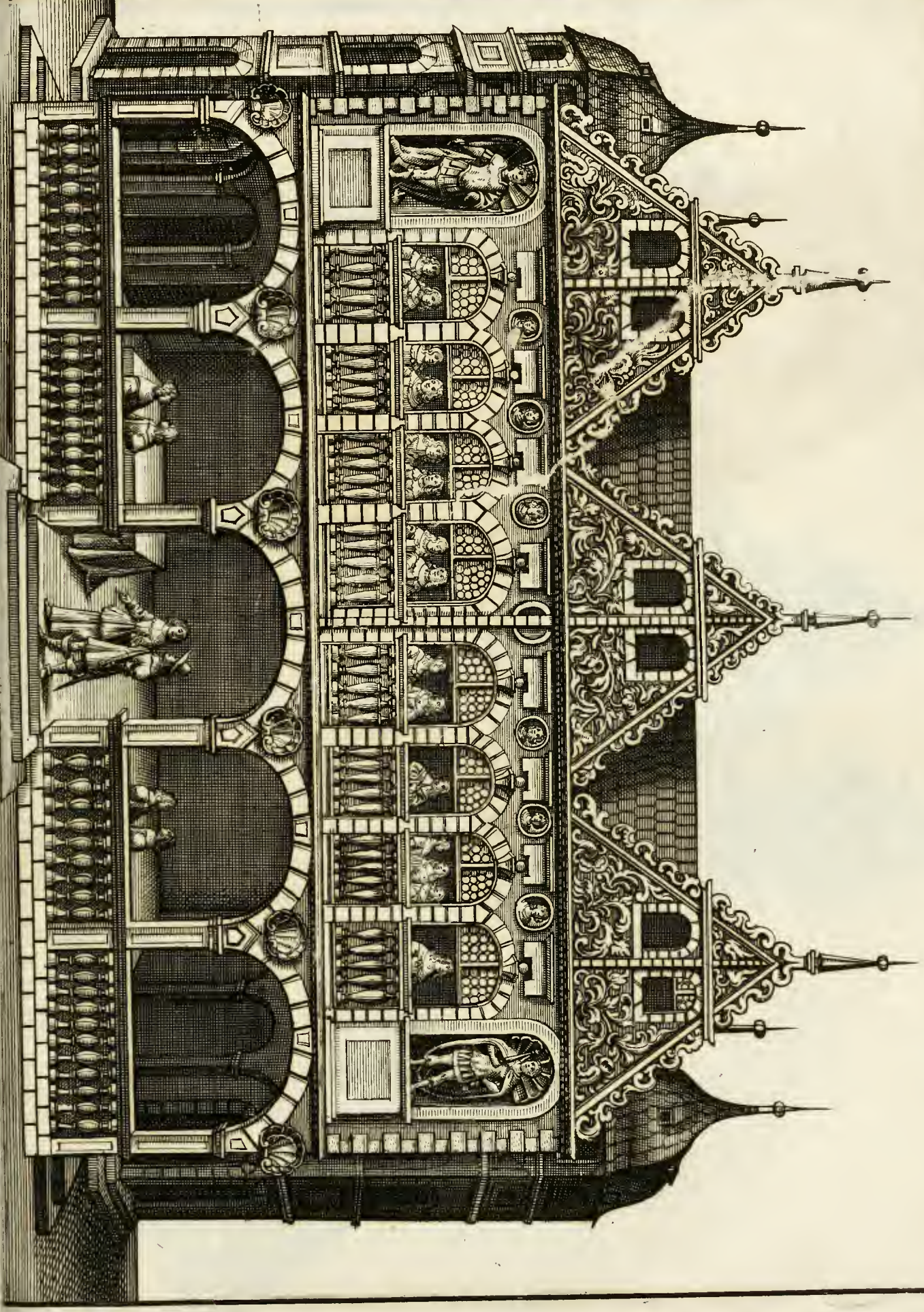

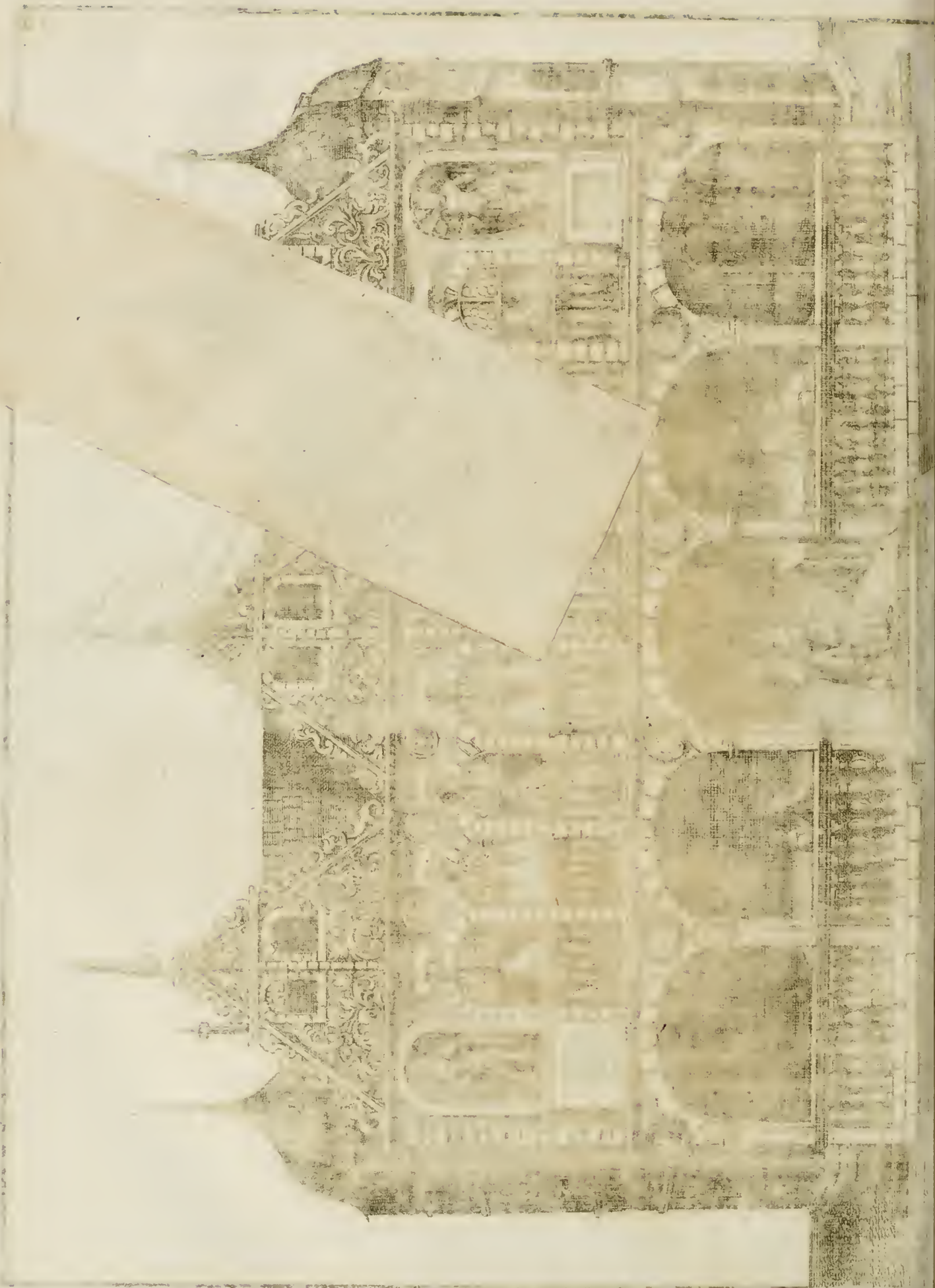

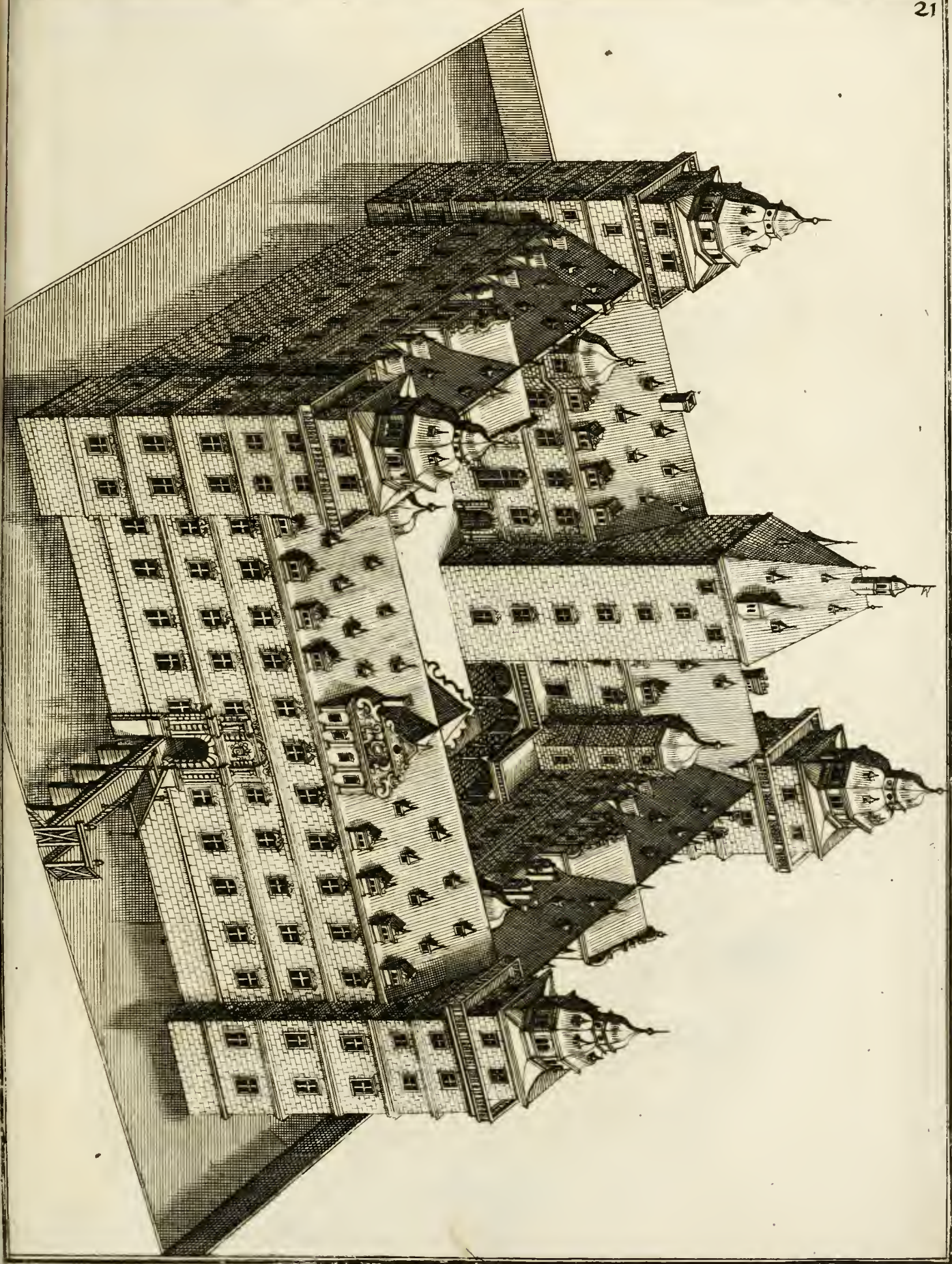

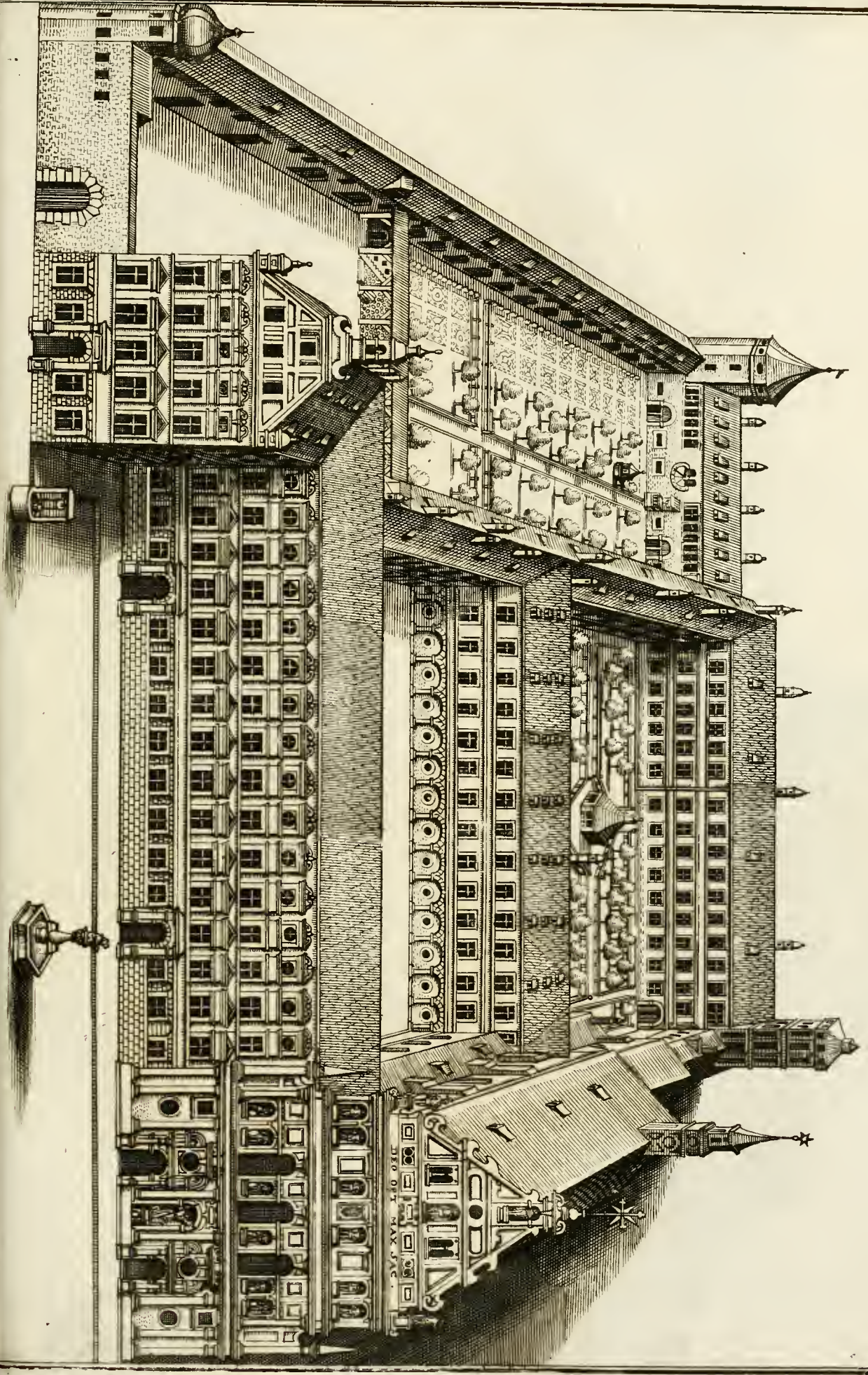

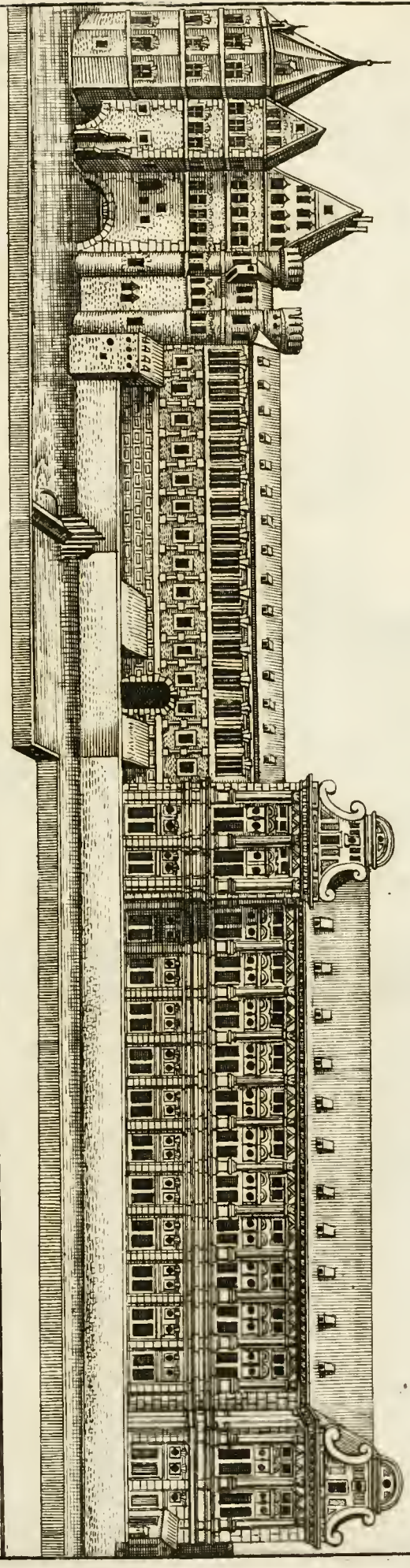
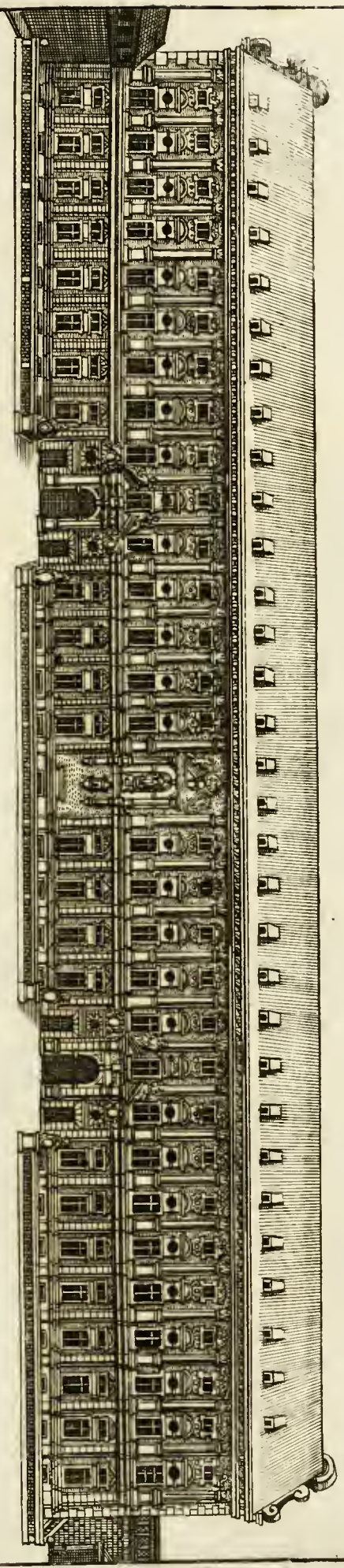

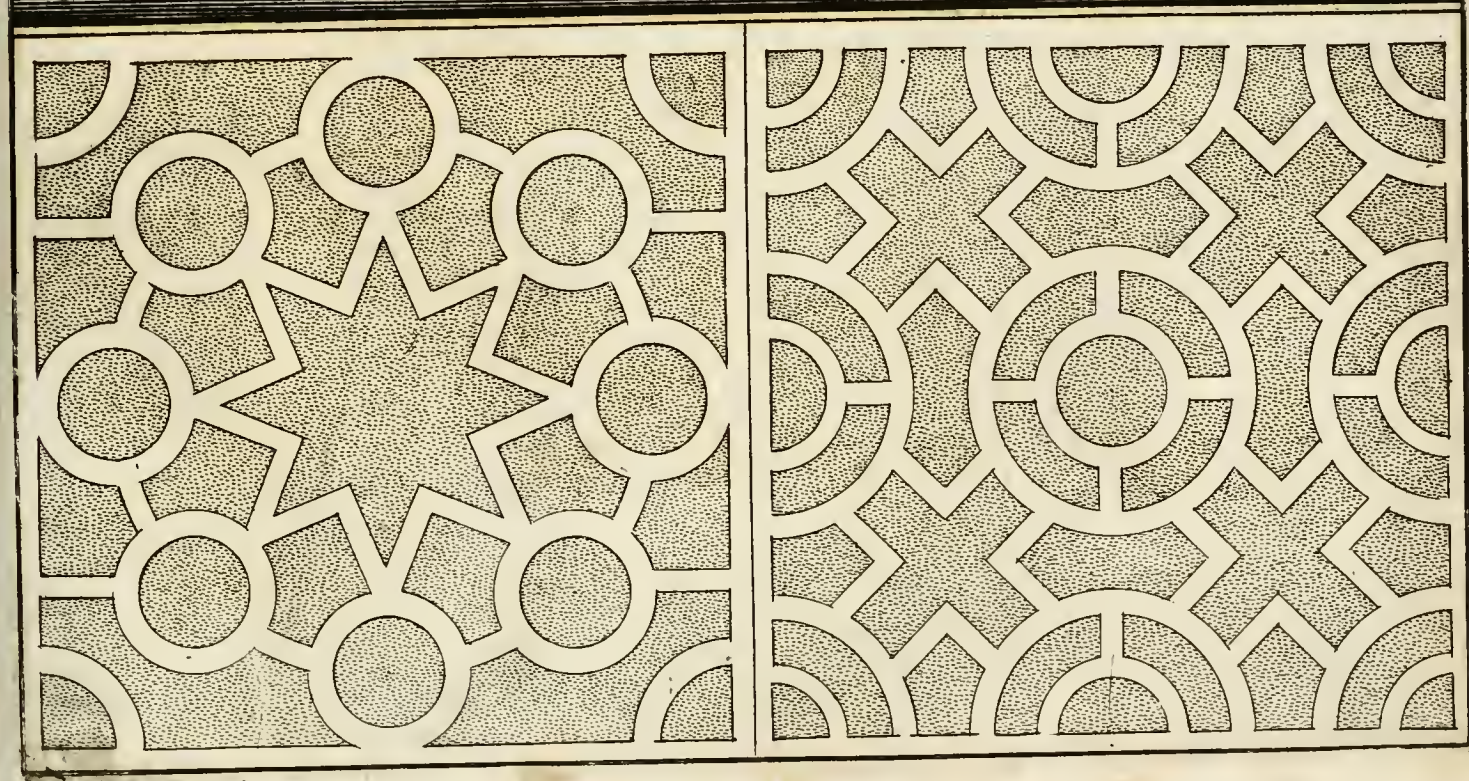
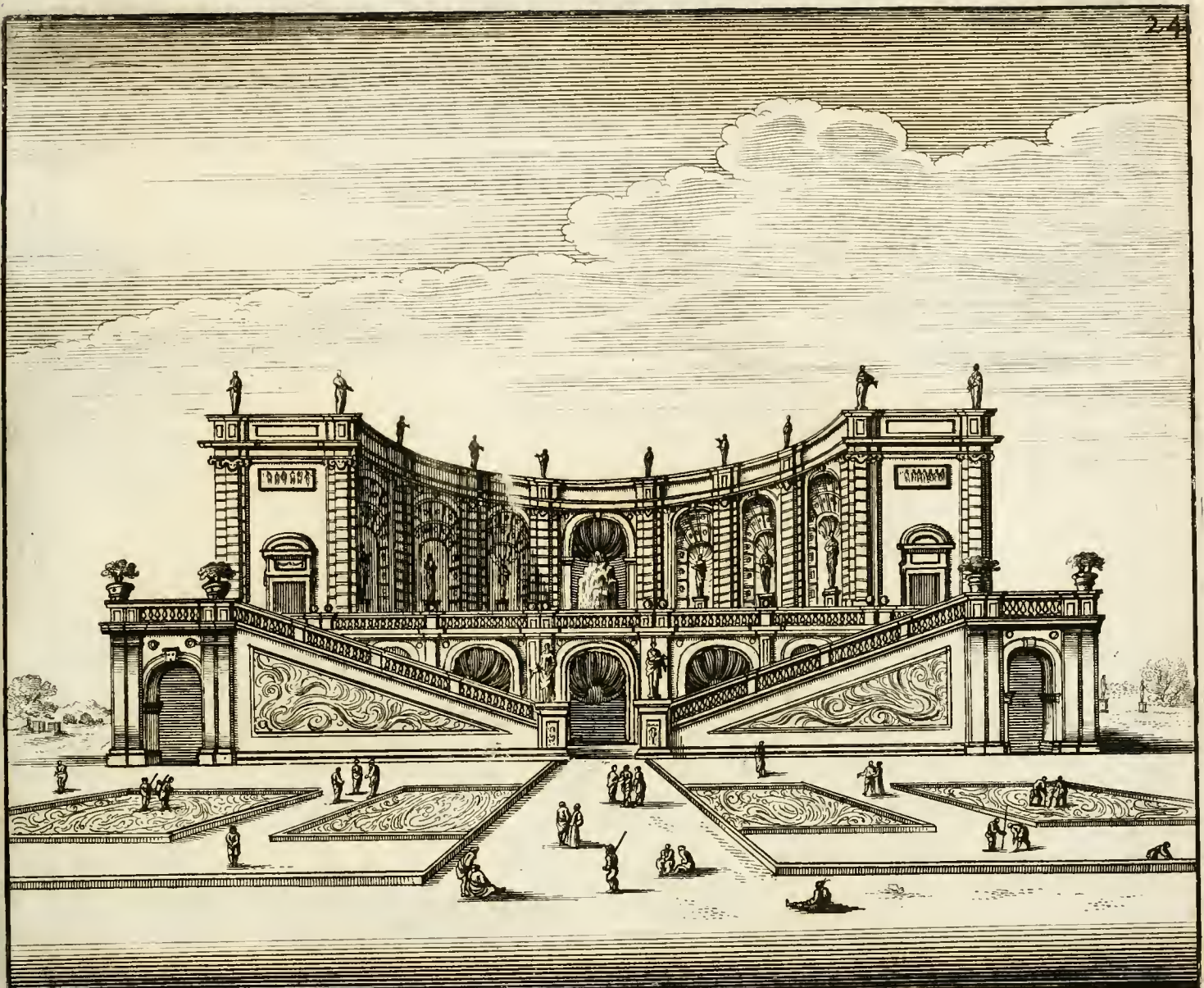

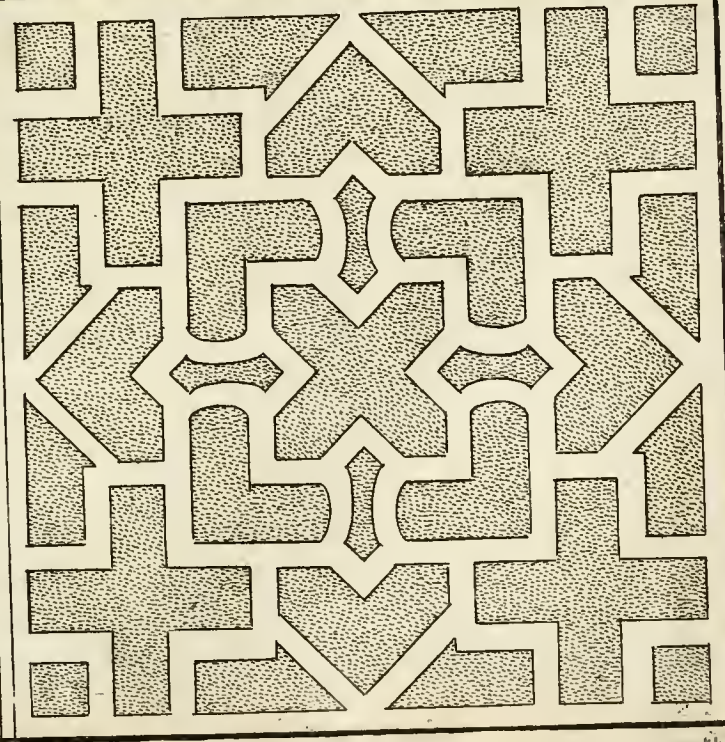
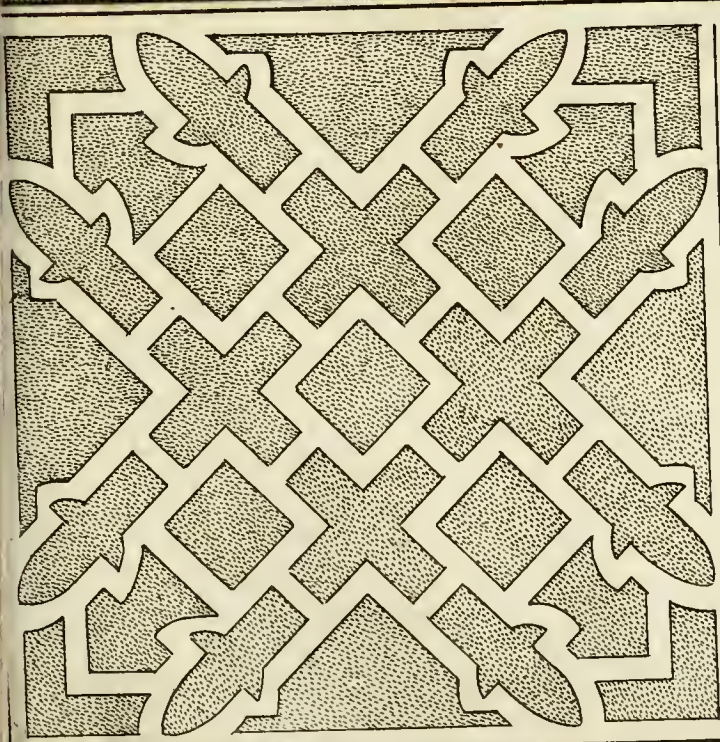
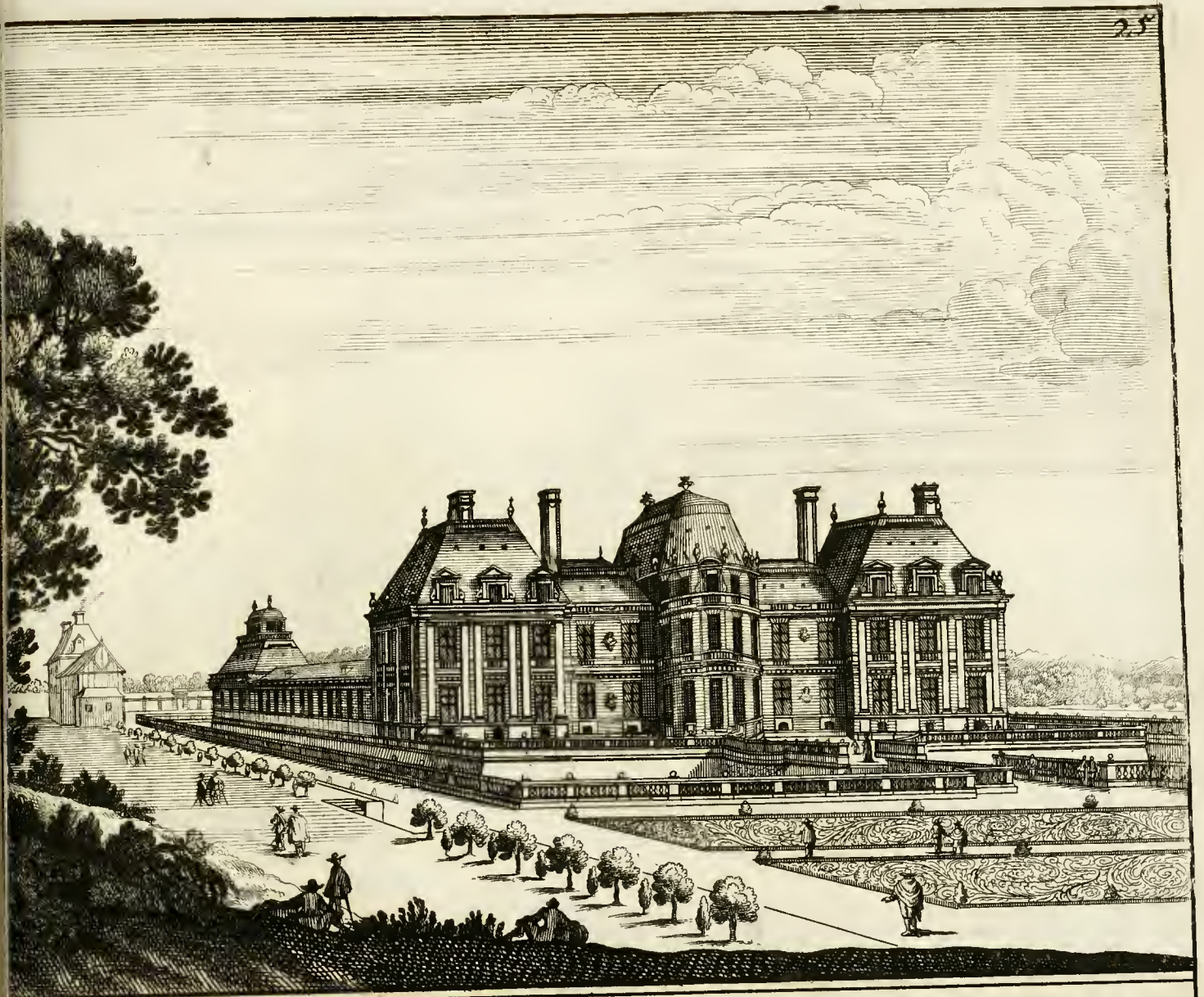

1850
The following is a list of the names of the persons who have been admitted to the membership of the Society since the last meeting of the Executive Committee.

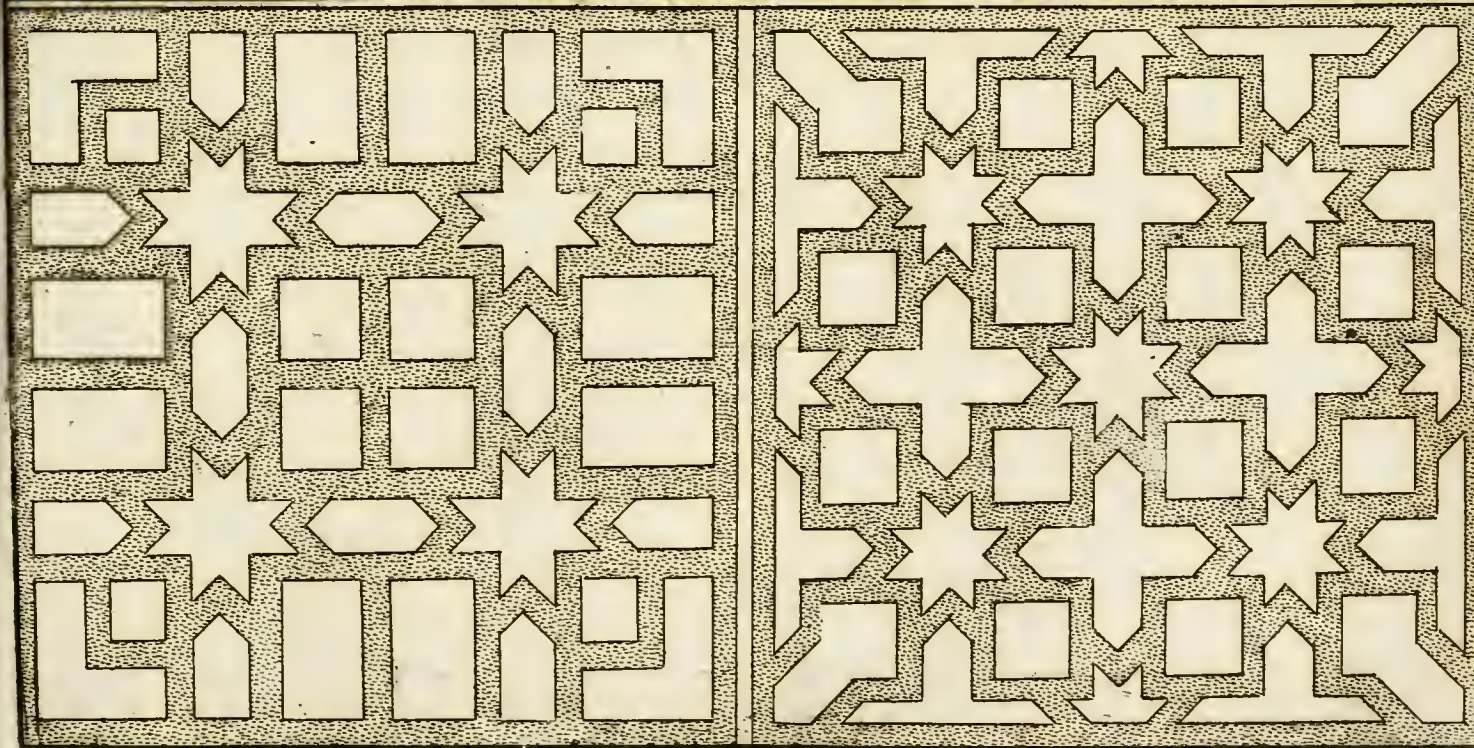
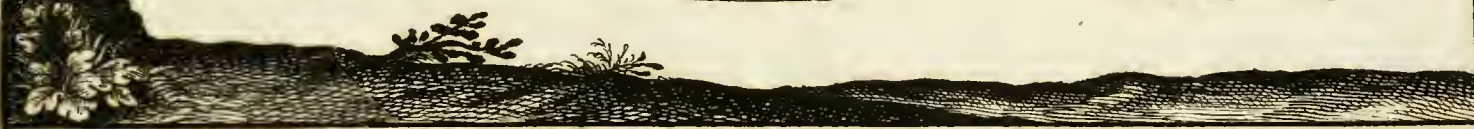
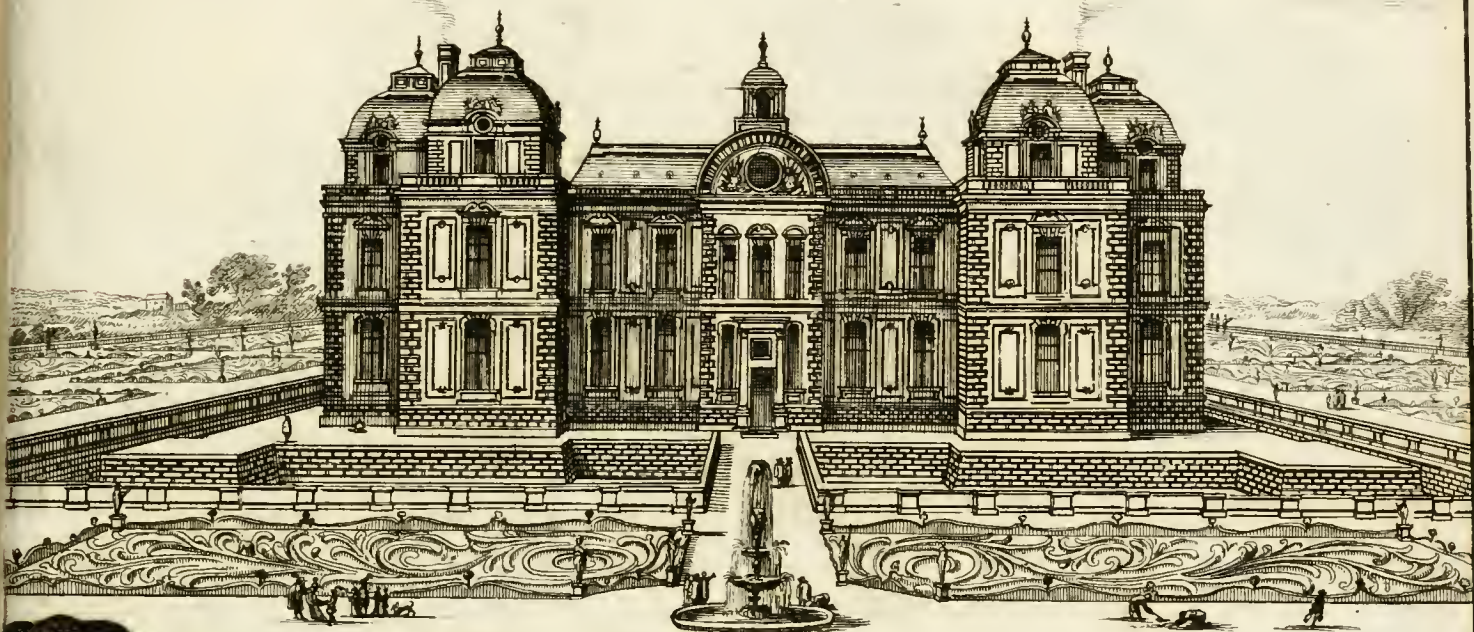
1850
The following is a list of the names of the persons who have been admitted to the membership of the Society since the last meeting of the Executive Committee.

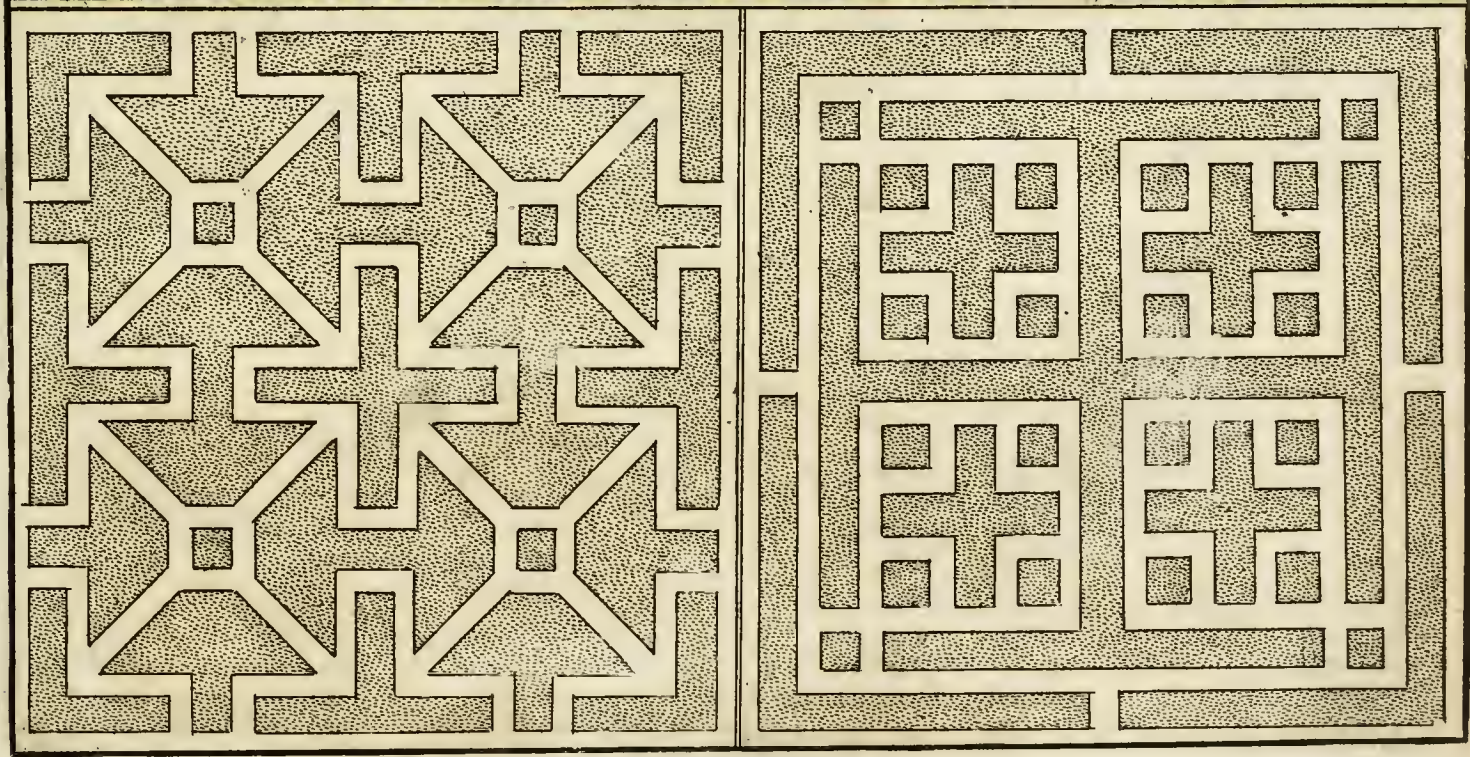
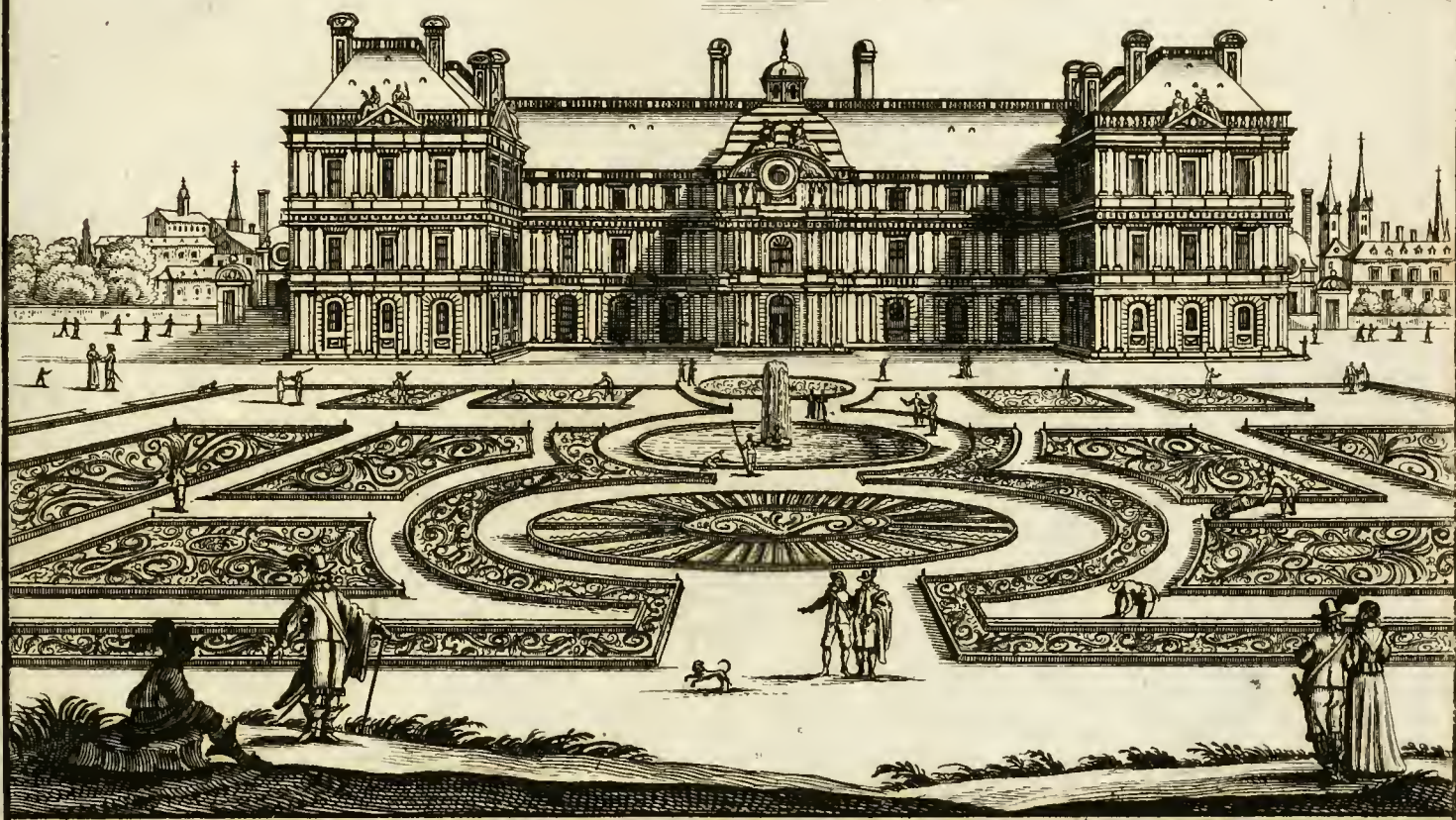

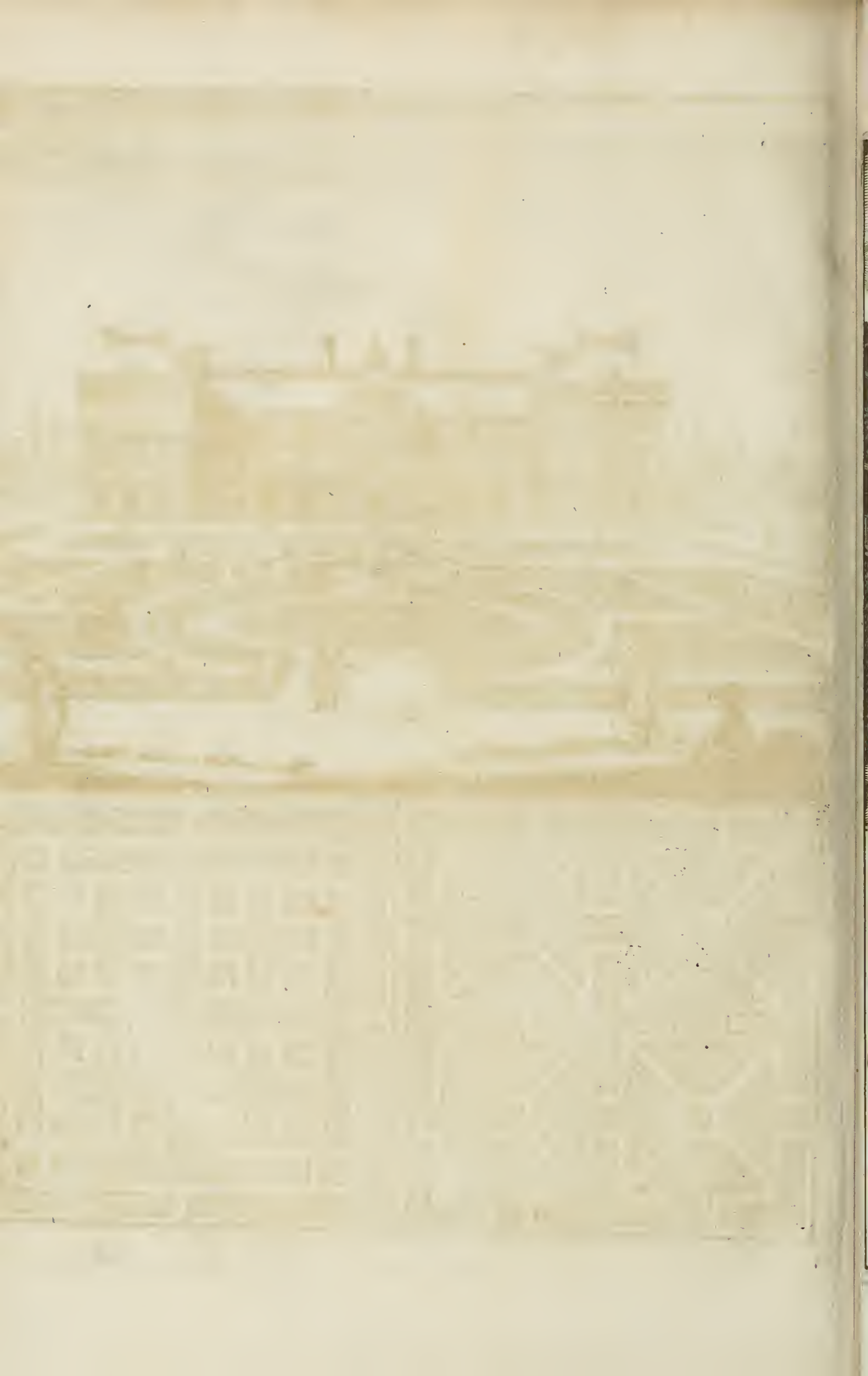

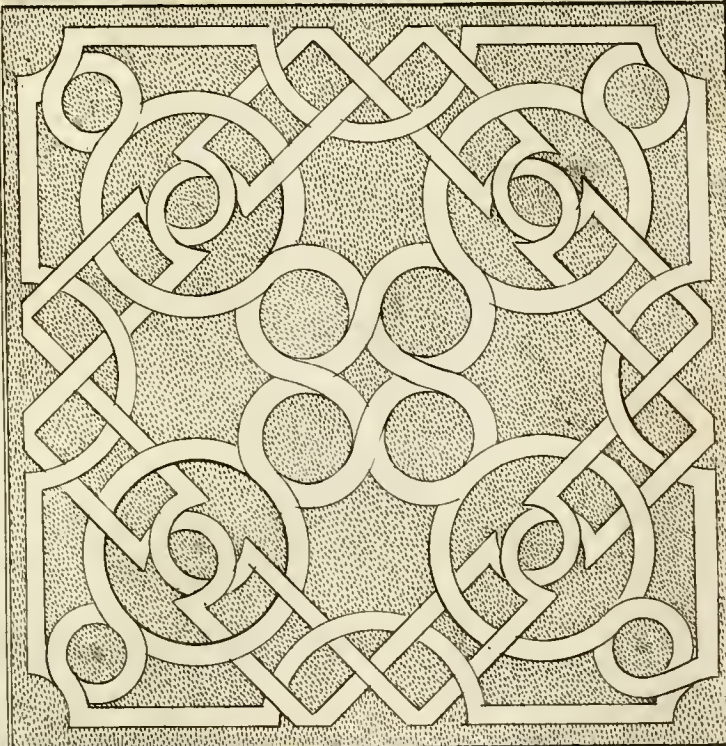
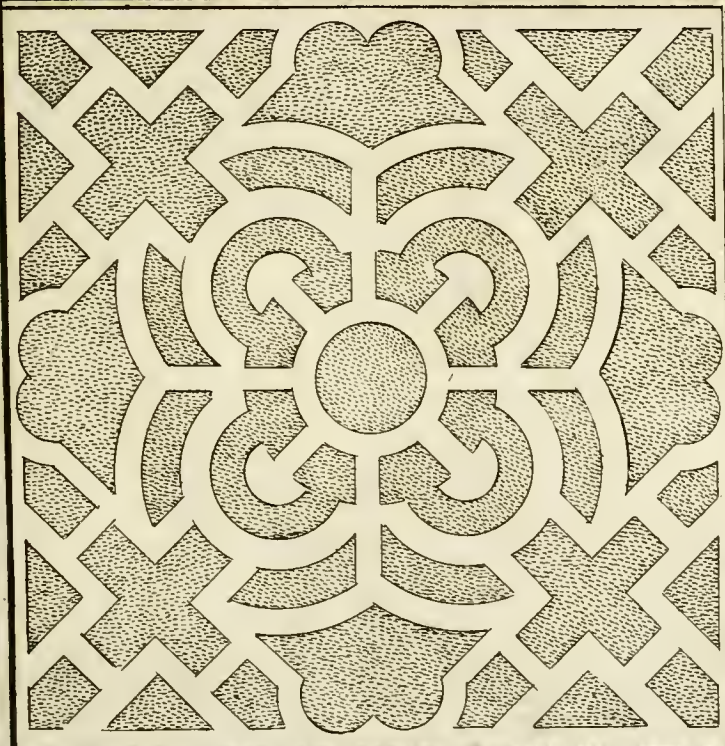

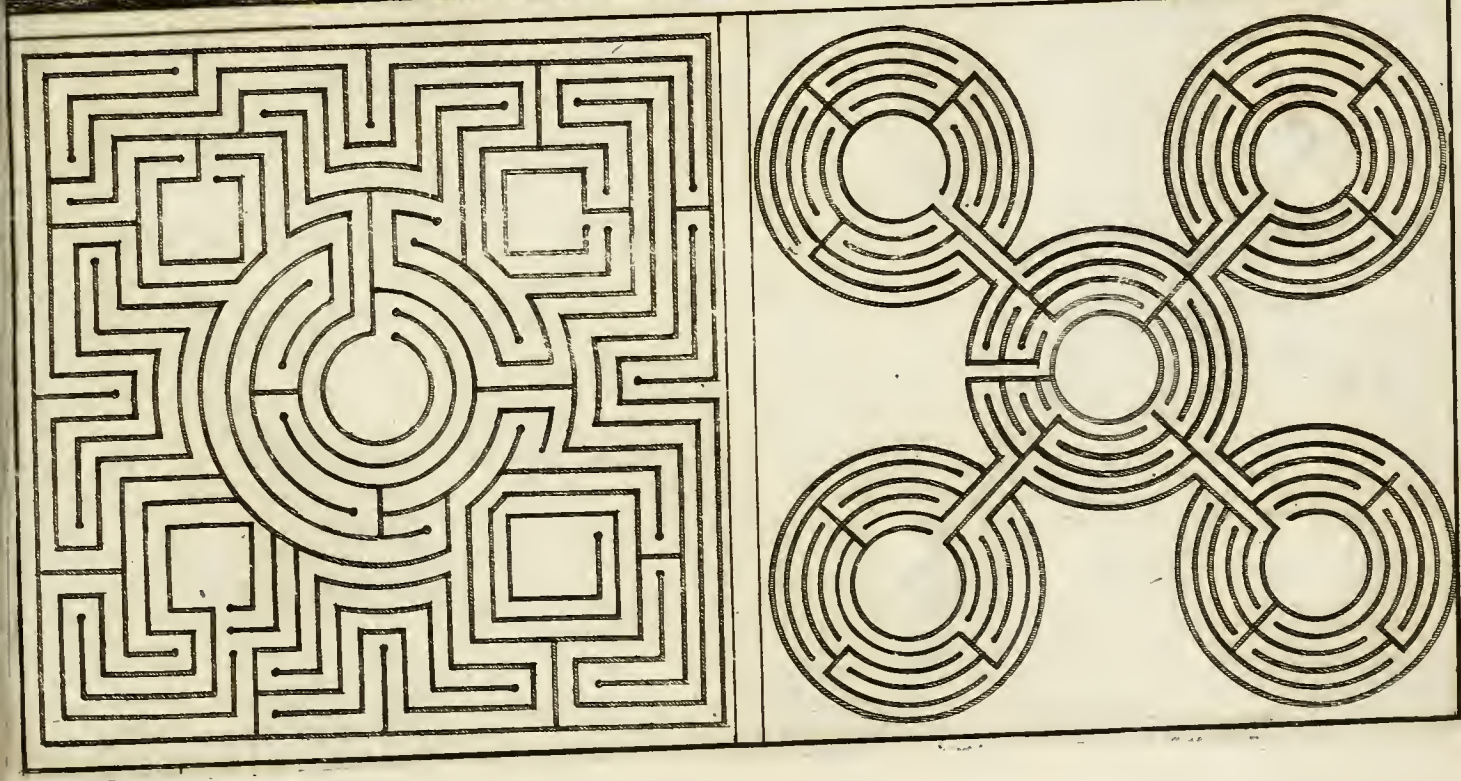

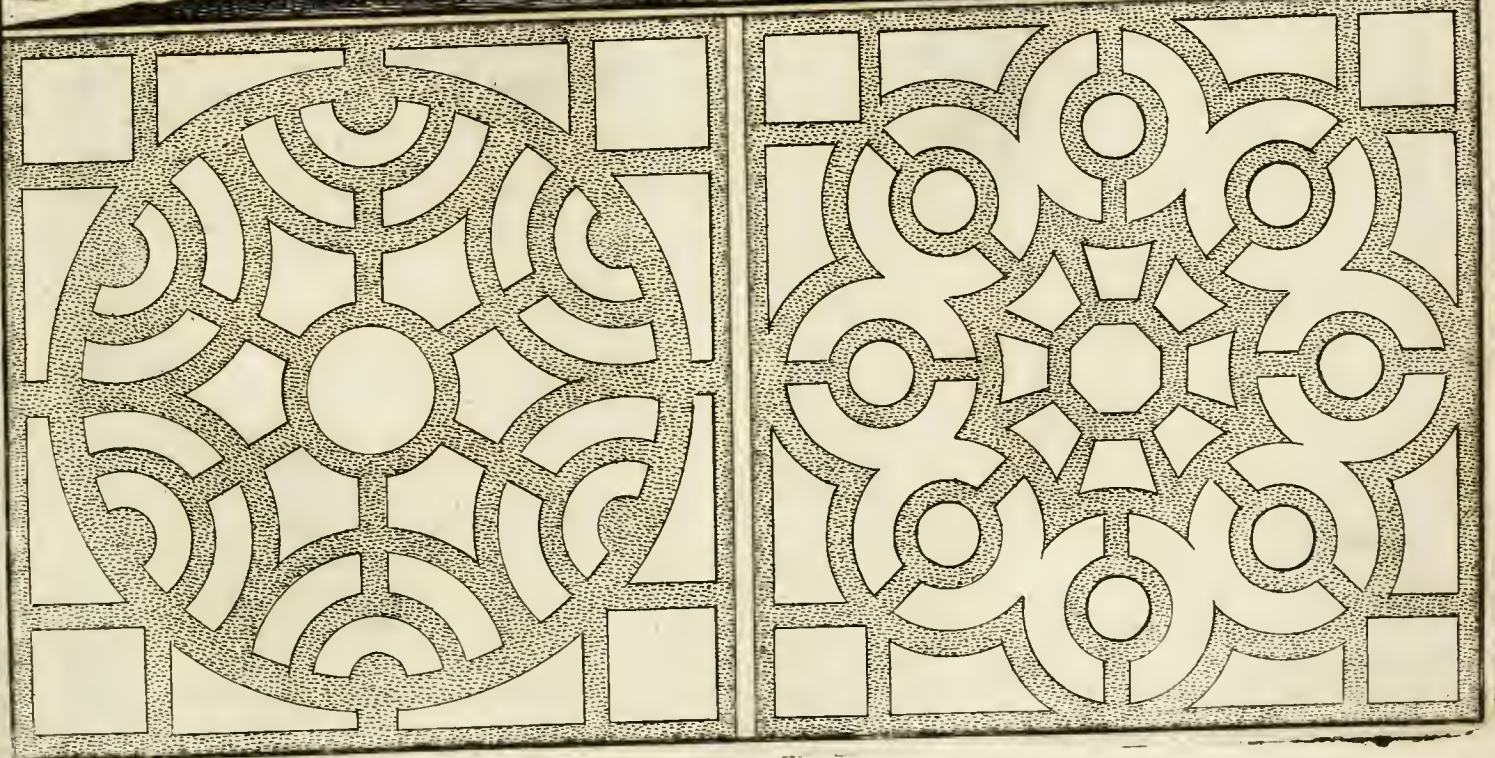

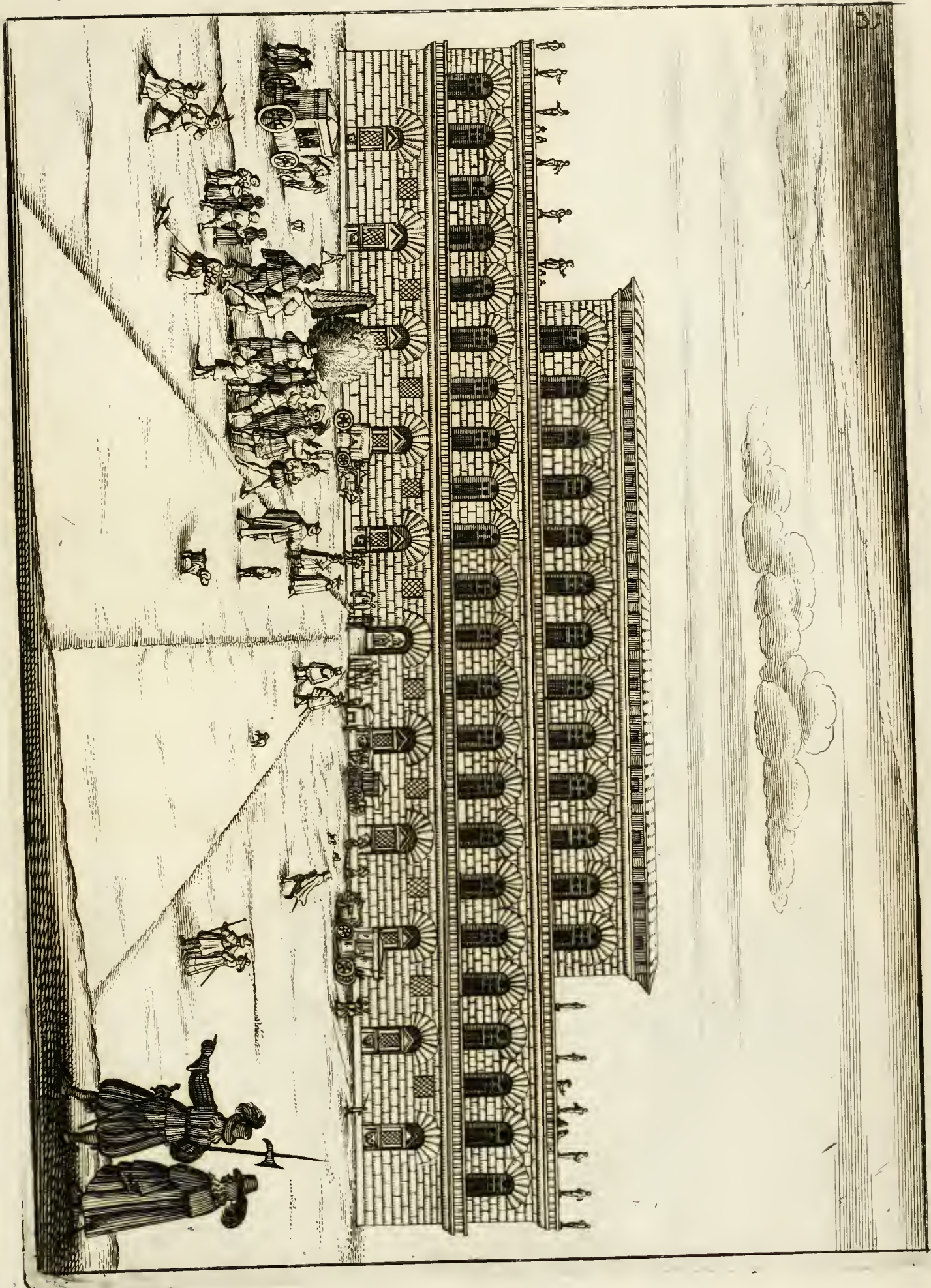

1870

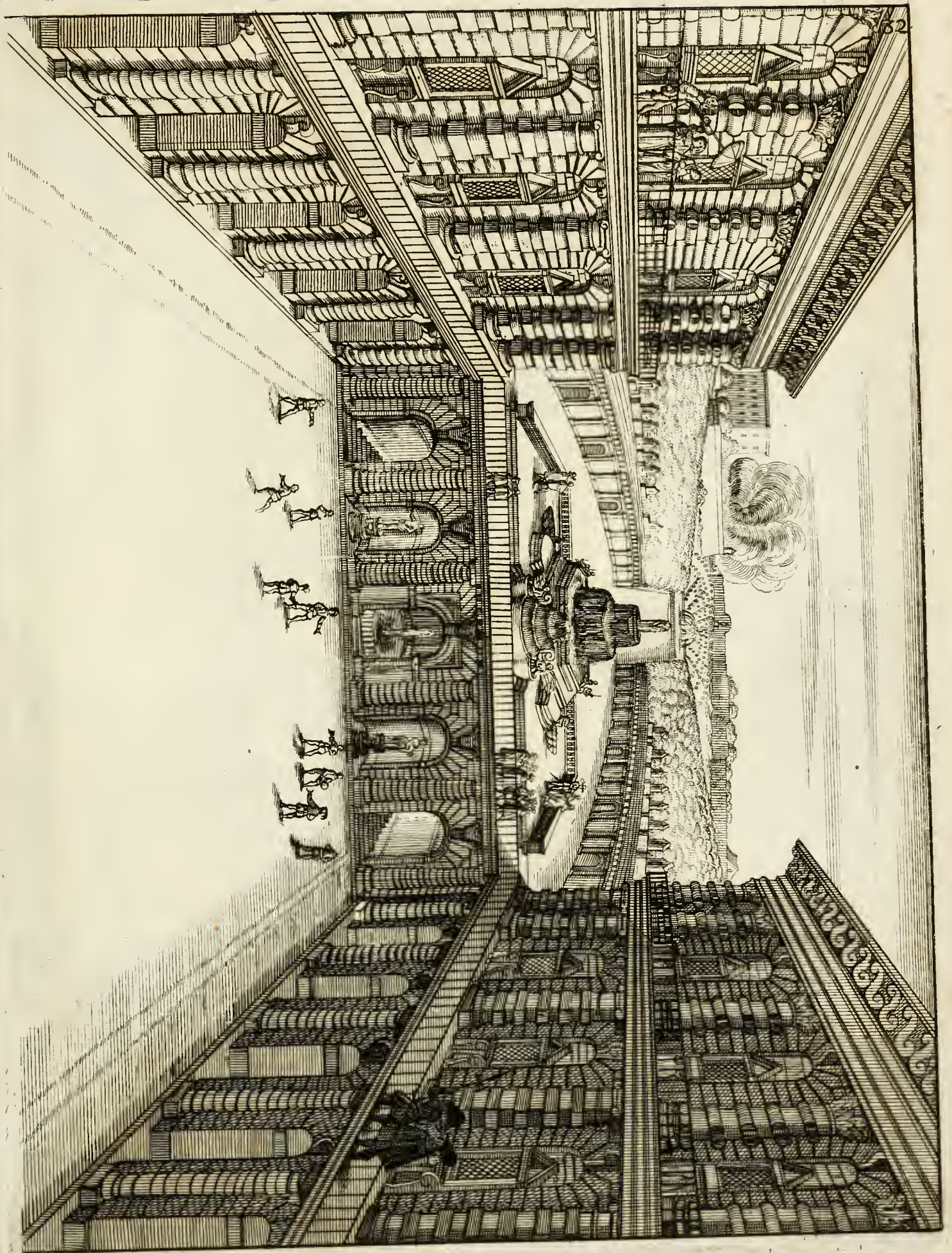
...

...

...

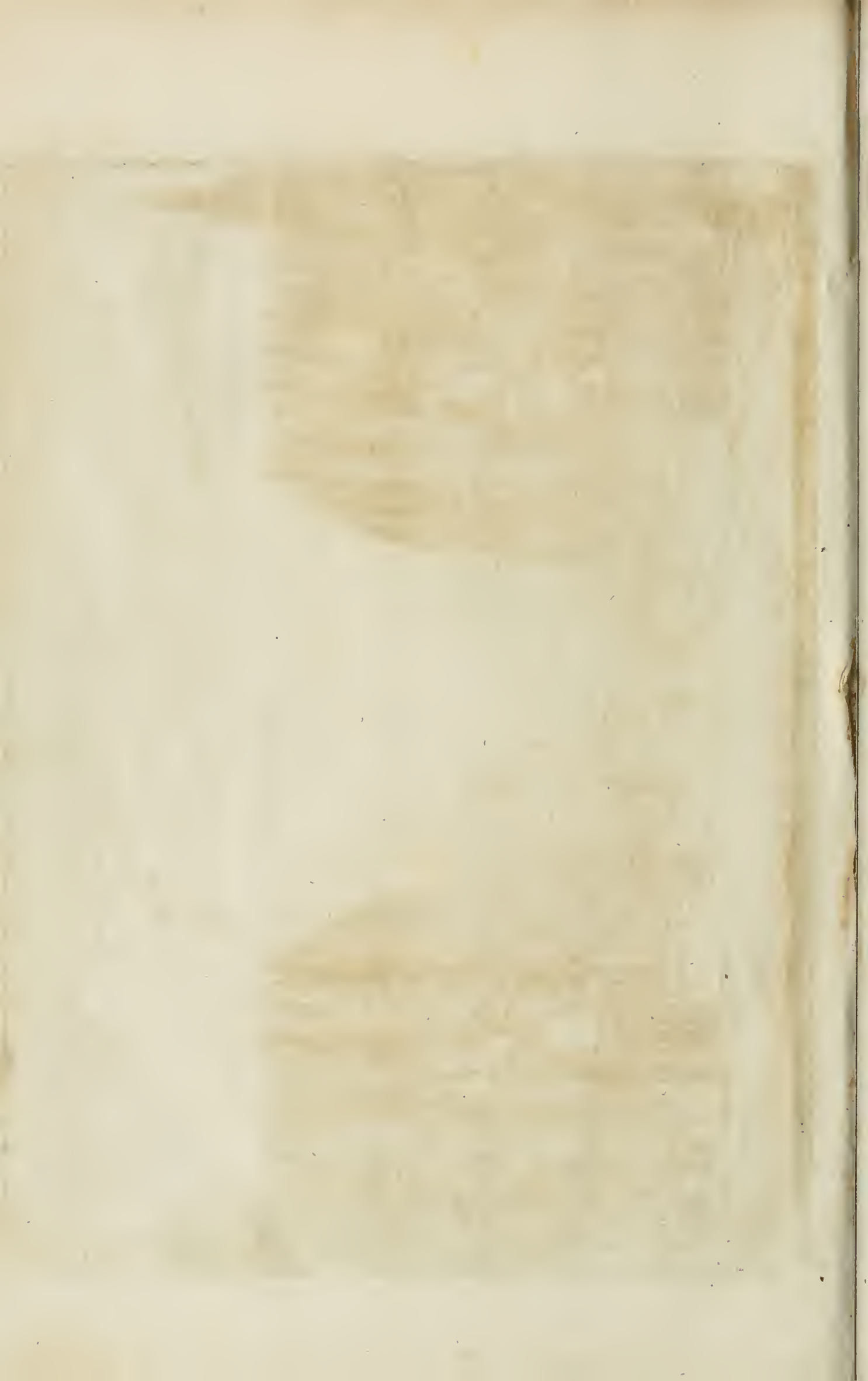
...

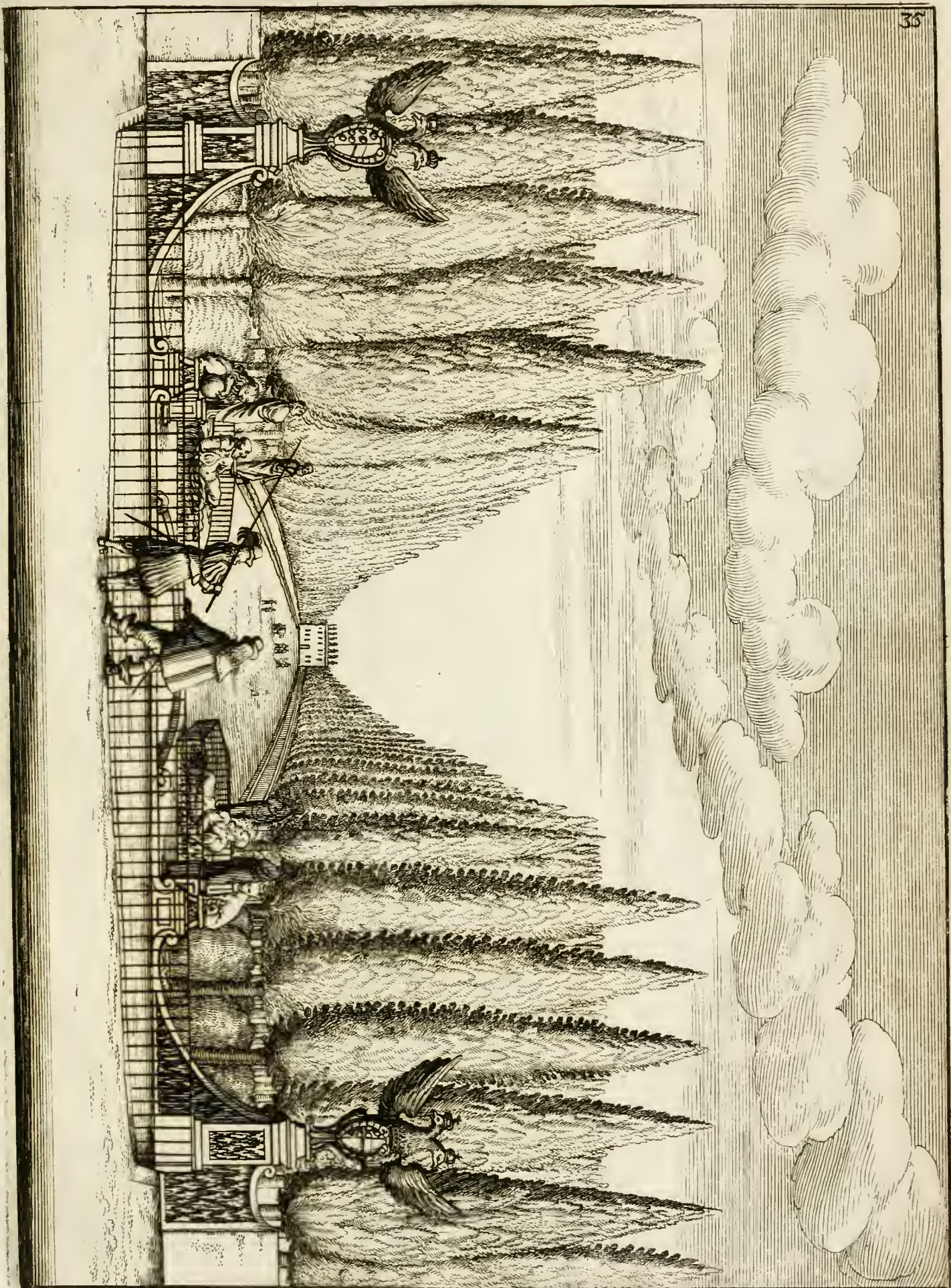
...

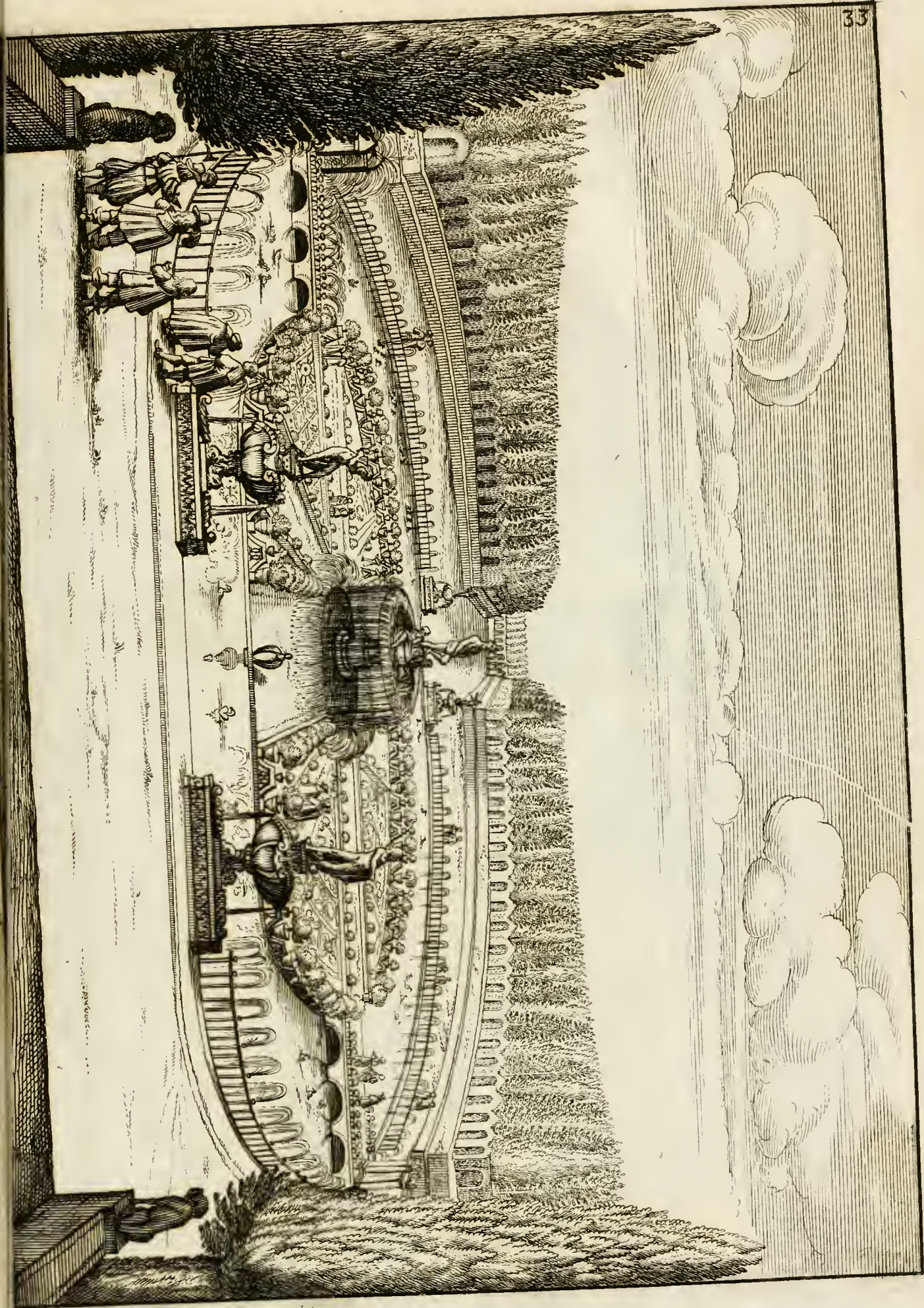

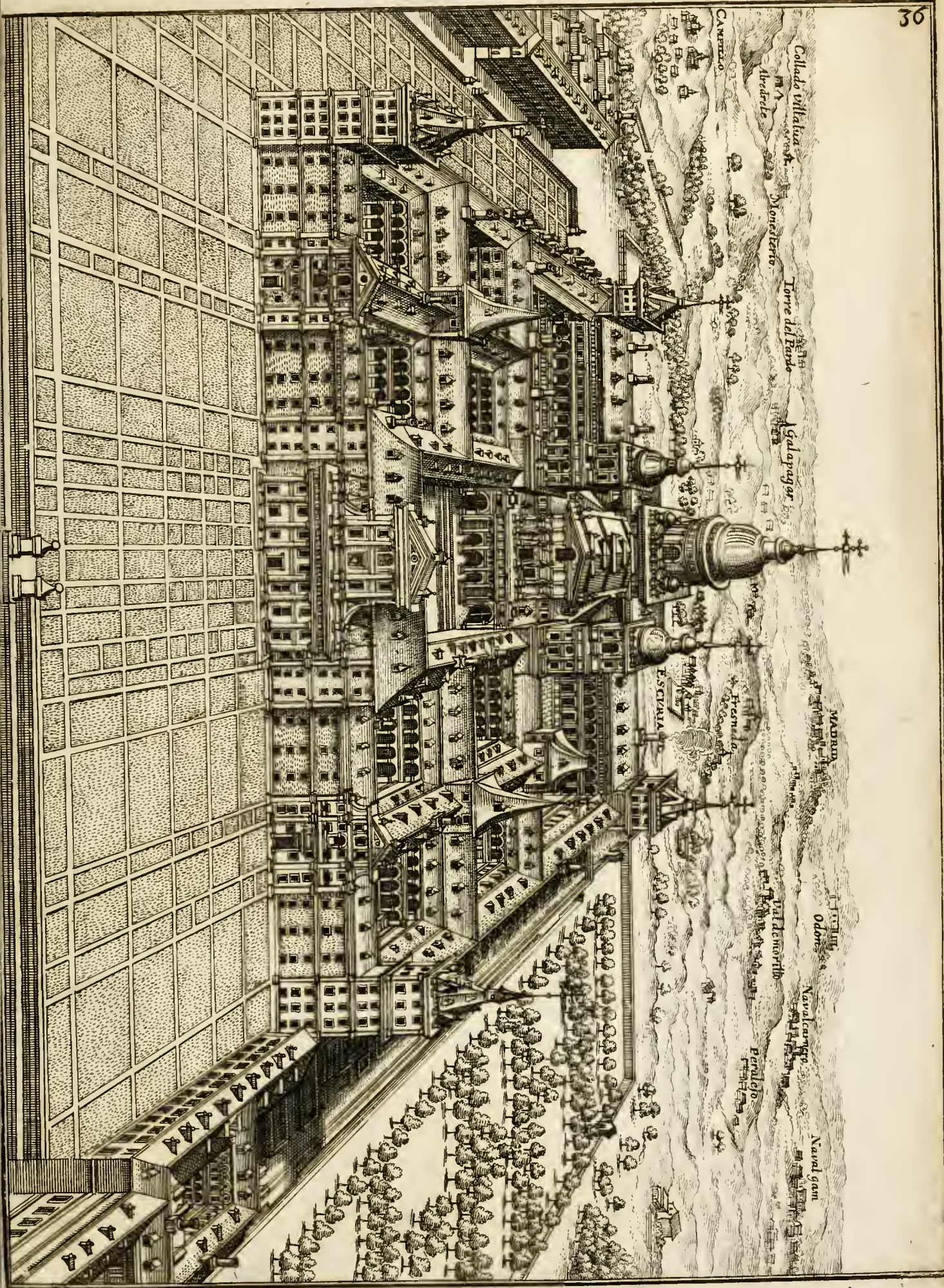

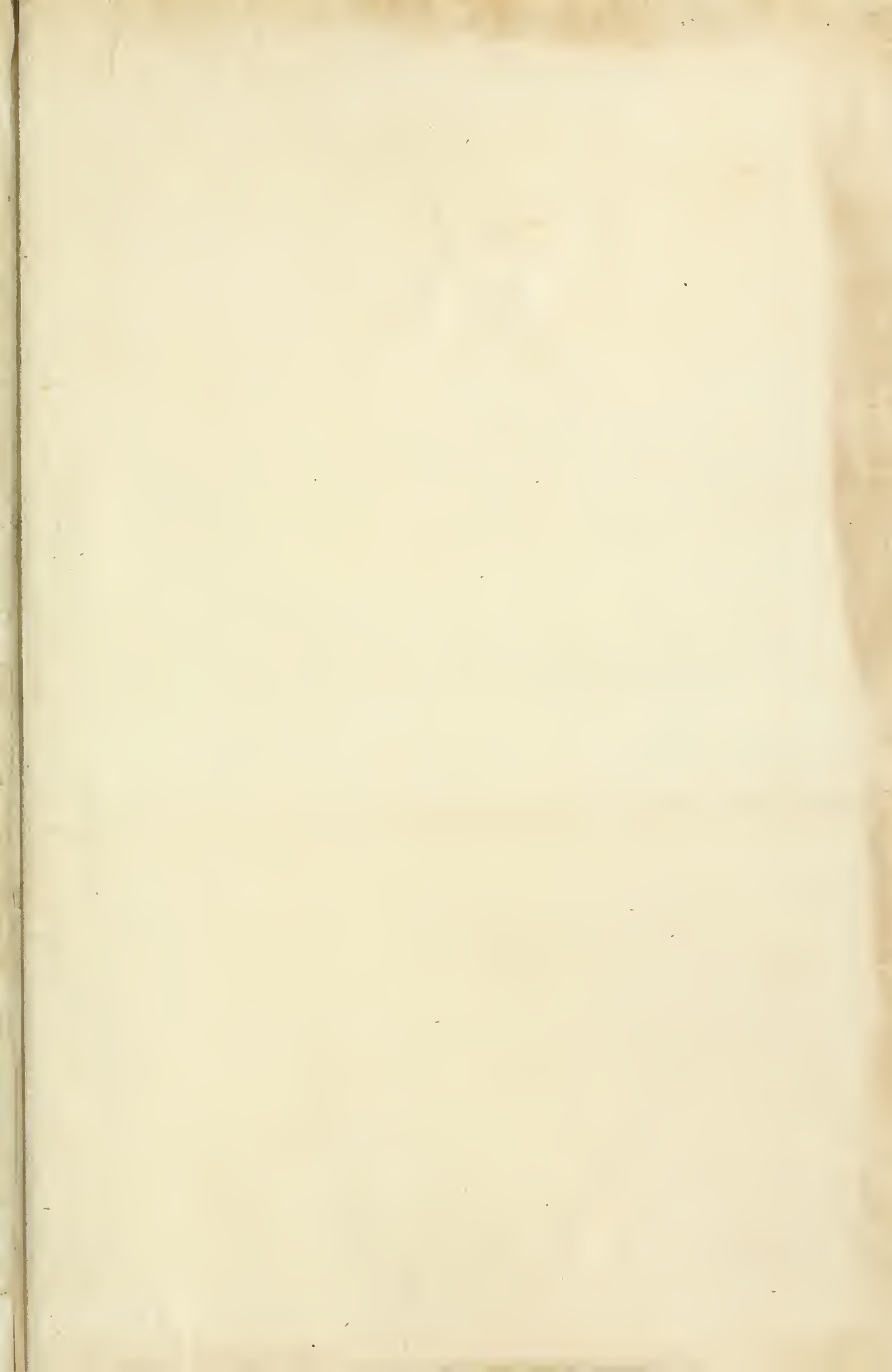

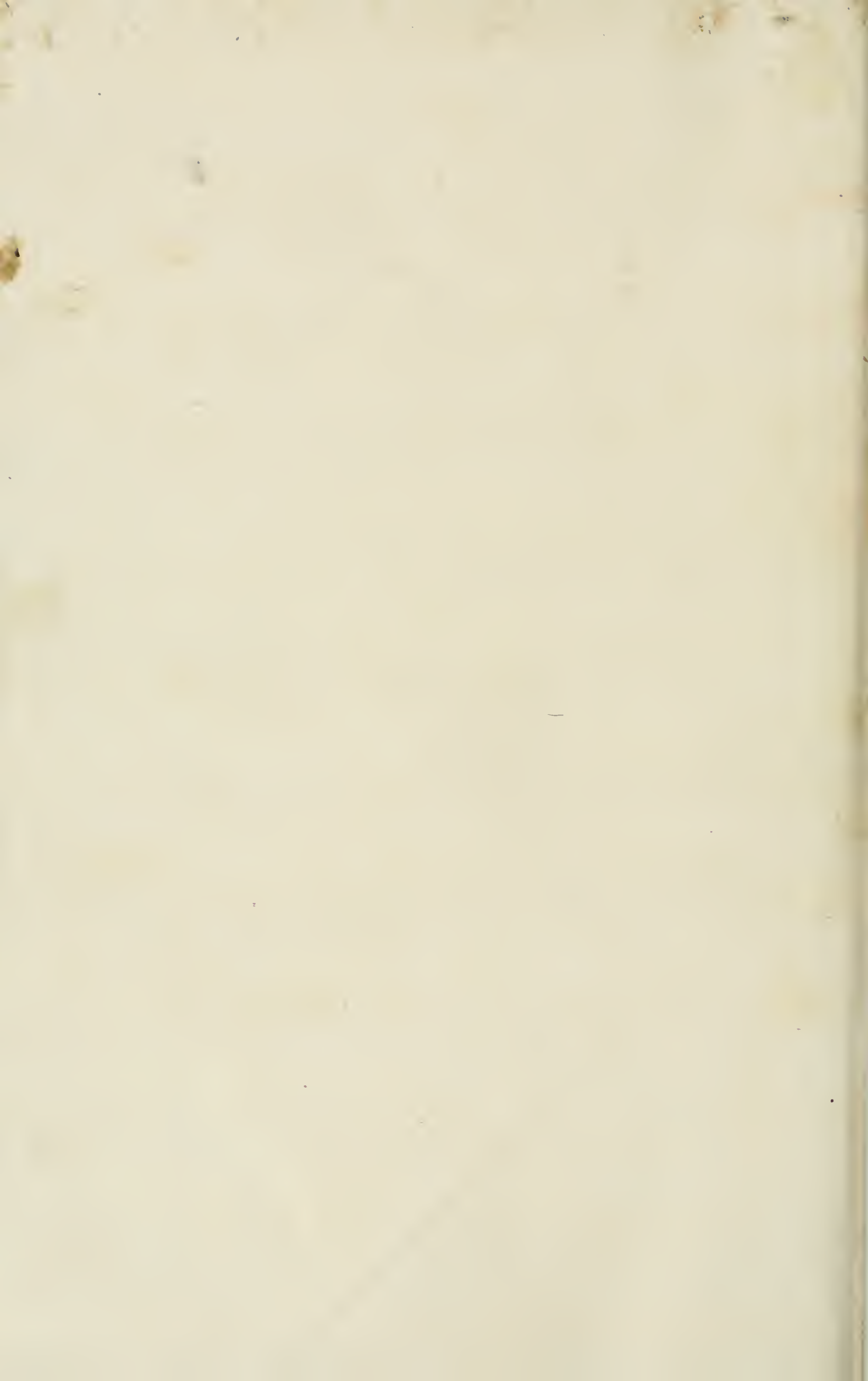
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

1780

1780

RARE 85-B
FOLIO 7660

